

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет «Одеська юридична академія»

ГРАНІ ПРАВА: ХХІ СТОЛІТТЯ

МАТЕРІАЛИ Всеукраїнської науково-практичної конференції

19 травня 2018 року

У двох томах

Том 1

Одеса
2018

Друкується за наказом ректора НУ «ОЮА»
проф. В.В. Завальнюка (наказ № 728-91 від 30.03.2018 року)

Відповідальний редактор — віце-президент, проректор з наукової роботи Національного університету «Одеська юридична академія» (НУ «ОЮА»), доктор юридичних наук, професор **Г.О. Ульянова**.

Укладачі:

Батан Юрій Дмитрович — аспірант 3-го року навчання кафедри загальнотеоретичної юриспруденції, фахівець науково-дослідної частини, головний радник студентського наукового товариства НУ «ОЮА»;

Сиротко Михайло Володимирович — голова студентського наукового товариства НУ «ОЮА», студент 4-го курсу судово-адміністративного факультету (секції 6, 18, 20);

Бойко Марія Геннадіївна — голова СНТ факультету підготовки слідчих Інституту кримінальної юстиції, студентка 4-го курсу (секція 16);

Босак Оксана Іванівна — голова СНТ соціально-правового факультету, студентка 4-го курсу (секція 13);

Гуменюк Аліна Сергіївна — заступник голови СНТ Інституту кримінальної юстиції, студентка 3-го курсу (секції 15, 17);

Журавель Юлія Миколаївна — перший заступник голови СНТ НУ «ОЮА», студентка 2-го курсу магістратури факультету міжнародно-правових відносин (секції 3, 4, 14);

Каменчук Ілона Андріївна — заступник голови СНТ факультету міжнародно-правових відносин, студентка 1-го курсу (секції 9-12);

Мельник Володимир Юрійович — заступник голови СНТ судово-адміністративного факультету, студент 1-го курсу (секції 8, 23);

Негара Олена Віталіївна — заступник голови СНТ судово-адміністративного факультету, студентка 2-го курсу (секції 5, 7);

Онішук Дар'я Геннадіївна — голова СНТ факультету міжнародно-правових відносин, студентка 2-го курсу (секції 21, 22);

Трушкіна Анна Дмитрівна — заступник голови СНТ факультету міжнародно-правових відносин, студентка 1-го курсу (секції 1, 2);

Шкільнюк Анастасія Дмитрівна — відповідальний секретар СНТ НУ «ОЮА», студентка 3-го курсу соціально-правового факультету (секція 19).

Матеріали видано в авторській редакції.

Г 77 Грани права: XXI століття : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 19 травня 2018 р.) У 2-х т. Т. 1 / за ред. Г. О. Ульянової ; уклад.: Ю. Д. Батан, М. В. Сиротко [та ін.] — Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2018. — 568 с.

ISBN 978-966-916-538-1

У збірнику містяться матеріали доповідей, присвячених актуальній проблематиці у різних галузях національного та міжнародного права, економіки, політології, соціології, інформаційних технологій і лінгвістики.

Збірник спрямовано на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженнями молодих вчених. Представлені матеріали конференції відповідають сучасним тенденціям розвитку правової системи України і можуть бути корисними як у навчальному процесі, так і в практичній діяльності.

УДК 340"20"(063)

ISBN 978-966-916-548-0 (у т. 2)
ISBN 978-966-916-538-1 (т. 1)

© НУ «Одеська юридична академія», 2018

**ПРИВІТАННЯ ПРЕЗИДЕНТА
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»
С. В. КІВАЛОВА**

Вельмишановні учасники всеукраїнської конференції студентів та аспірантів «Грані права: XXI століття». Для мене велика честь привітати вас із цим значущим для студентської й аспірантської молоді заходом!

Цьогоріч близько чотирьохсот доповідей надано до студентського наукового товариства, що традиційно свідчить про наймасовіший характер цієї конференції серед усіх студентських заходів у навчальному році та про збереження чималої зацікавленості молодих дослідників у різноманітних сферах юриспруденції, економіки, філософії, політології, соціології, інформаційних технологій та лінгвістики.

Приємно відзначити, що всеукраїнська конференція «Грані права: XXI століття» є однією з багатьох славетних наукових традицій Національного університету «Одеська юридична академія». Крім того, вже втретє поспіль конференція має статус не лише студентської, а й аспірантської, оскільки спільна робота молодих науковців здатна вплинути на ефективність модернізації та реформування правової системи, держави та суспільства.

Підхоплюючи зацікавленість молодих науковців не тільки до теоретичної, а і до практичної діяльності, цілком підтримую ініціативу студентів змінити статус конференції із суто наукової до науково-практичної. Зокрема, і через це вже вдруге регламент роботи передбачатиме спочатку традиційні засідання у форматі доповідей та обговорень у відповідних секціях, а потім на учасників очікує можливість узяти участь в одному з декількох практично спрямованих воркшопів.

Перший том матеріалів Конференції присвячено фундаментальній і міжнародній юриспруденції, конституціоналістиці, адміністративістиці, цивілістиці, судоустрою, трудовому праву та праву соціального забезпечення.

Традиційно збірник починається із секції загальнотеоретичних досліджень. Незважаючи на те, що переважно учасниками цієї секції є першокурсники, вражає новаторський характер охопленої тематики та глибина їхніх пізнань. Так, досліджено особливості нетипових форм правління, зарубіжний досвід закону про профілактику, інформаційний шум у правовій сфері, проблеми ідеалізації та ефективності права, актуальність монархії у сучасному світі, функції лобіювання у демократичній державі, боргову функцію держави, можливості використання метафори у правовій сфері.

Міжнародно-правова частина матеріалів конференції цьогоріч представлена тематиками правового становища біженців у країнах Європи, міжнародної безпеки, міжнародно-правового режиму Антарктики, КНР як перспективного стратегічного партнера України, морського піратства, тероризму, проблемі нерозповсюдження ядерної зброї, особливостям надання дипломатичного захисту, праву людини на евтаназію в правових системах Ради Європи, ісламському міжнародному праву (сіяр), причинам і наслідкам виходу Великої Британії з ЄС (BREXIT), перспективам і проблемам інтеграції України в ЄС.

Чимало доповідей цьогоріч присвячено морському праву. Студенти й аспіранти зацікавились дослідженням таких питань, як перше працевлаштування на морських судах після здобуття непрофільної вищої освіти, функціонування глибоководного суднового ходу «Дунай-Чорне море», розвиток портів третього покоління в Україні, кримінальна юрисдикція держави порту, кримінальне провадження на морському судні, стивідорні компанії в морських портах України, компетенція адміністрації річкових портів і державних екологічних інспекцій.

Традиційно особливий інтерес молоді науковці виявили при дослідженні фундаментальних публічно-правових дисциплін – конституціоналістики й адміністративістики. У липні 2017 року було ухвалено довгоочікуваний Закон України «Про Конституційний Суд України», а пізніше сам Суд ухвалив Регламент. Також було обрано нових суддів й ухвалено декілька нетривіальних рішень Суду. Тому природньо, що студенти не могли оминати питання конституційного судочинства та присвятили свої доповіді перспективам розвитку інституту конституційної скарги в Україні, закордонний досвід запровадження цього інституту, конституційному правосуддю як засобу практичного втілення судового конституціоналізму, реформі організаційної структури Конституційного Суду України як гарантії оперативного розгляду конституційних скарг. Також можна відзначити такі тематики доповідей, як проблеми та перспективи довершеності конституційної реформи, соматичні права людини, права людини за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, практичне втілення принципу верховенства права, деволуція, делегування, децентрація та дивестування як специфічні форми прояву децентралізації публічної влади, стабільність виборчого законодавства, позитивна дискримінація та позитивні дії як соціально-правове явище тощо.

Здійснюване в Україні реформування судоустрою, адвокатури й організації правоохоронних органів актуалізує наукові пошуки, присвячені відповідній тематиці. У цьому контексті видається своєчасним звернення молодих науковців до проблем Вищого антикорупційного суду, впливу суддівського самоврядування на діяльність місцевих судів, касаційних судів як складової частини Верховного Суду, місцю Великої палати у складі Верховного Суду, підвищення кваліфікації професійних суддів

України, добору до органів прокуратури, інформаційно-телекомунікаційної технології «Електронний суд».

Ухвалення 3 жовтня 2017 року Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» спричинило нові правила судового процесу в цивільному, господарському, адміністративному судочинстві, а також деякі зміни до правил кримінального процесу. Крім того, згадані процеси перебувають на етапі конвергенції — значного зближення їх інститутів і норм між собою. Це вимагає їх ґрунтовного вивчення й аналізу науковцями та практиками. Цивілісти звертають увагу на електронне правосуддя як шлях до взаємодії суду та громадянського суспільства, проблеми інституту забезпечення позову, малозначні справи, особливості фіксування процесу технічними засобами, порівняльно-правовий аналіз інституту доказів та доказування у цивільному процесі за ЦПК 2004 р. та ЦПК 2017 р., інститут зловживання процесуальними правами, зустрічне забезпечення як механізм захисту прав відповідача, експерта з питань права як учасника судового процесу й інші новели цивільного судочинства за чинним ЦПК України.

Однією з найбільших за кількістю цьогорічних доповідей є секція, присвячена трудовому праву та праву соціального забезпечення. На особливу увагу заслуговують доповіді на тематики надання допомоги при народженні дитини як напряду державної демографічної політики в Україні, працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні, проблем зовнішньої трудової міграції в Україні, правомірності розголошення лікарської таємниці, пенсійного забезпечення працівників поліції за законодавством України, впровадження спеціалізованої трудової юстиції в Україні тощо.

Насамкінець, дякую від щирого серця усім молодим науковцям за Ваш внесок у вітчизняну науку, бажаю успіхів у навчанні та подальших звершень у науково-дослідній діяльності!

Сергій КИВАЛОВ,
президент Національного університету
«Одеська юридична академія»,
доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
заслужений юрист України

СЕКЦІЯ 1.

РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Антименюк Валерія Олександрівна

студентка 1-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ НЕТИПОВИХ ФОРМ ПРАВЛІННЯ

У вітчизняній теорії держави і права науковці дають обмежений перелік політичних форм правління. Наразі практично не досліджуються країни світу з нетиповими політичними формами. При аналізі інших країн, які не вписуються у класичну кваліфікацію виникають проблеми у віднесенні країн до тієї чи іншої форми правління. Отже, з виявленням єдиних чітких критеріїв сучасних режимів можливо позбавитися проблем у переліку країн-репрезентантів певних форм правління.

Дослідження цієї теми має значний інтерес серед науковців як Б.О. Страшун, В.М. Сирих, Л.Н. Спиридонов, М.Н. Марченко, С.О. Комаров. Значний інтерес до особливостей змішаних форм правління детально досліджувалися в працях Чиркина В.Є. [1].

Форма державного правління — це певний спосіб організації верховної влади в державі, який визначається джерелами влади, порядком формування і правовим статусом вищих державних органів, обумовлює структуру, принципи взаємодії та сферу компетенції кожного з них. Форма державного правління вказує на те, як організована верховна влада в державі, в який спосіб формуються її центральні органи та яким чином вони підпорядковуються один одному (стосунки «парламент — уряд», «парламент — глава держави» і т.д.) [2, с. 12].

Розрізняють політичні форми один від одного за різними критеріями, зокрема, особливостями функціонування політичних інститутів, гарантованістю участі населення в управлінні країною, дотриманні прав і свобод, застосуванням примусу тощо.

Загальноприйнятим є поділ на дві основні форми правління: монархія і республіка. У сучасних умовах деякі розбіжності цих форм зникають, самі форми змінюються, переплітаються елементи різних форм. Виділяються змішані форми правління: в монархії з'являється риси республіки (наприклад, періодична, раз в п'ять років, виборність монарха в Малайзії, «колективний монарх» в ОАЕ). Держави залиша-

ються монархіями, бо головою може стати лише один з місцевих монархів [3, с. 5].

В республіці складаються монархічні елементи (по-життєві президенти), характерні нелегітимністю влади. При захваті держави форма правління може залишитися республікою, але демократичний зміст зникає. Так вчинив Гітлер в Німеччині в 1933 р., А. Піночет в Чилі в 1973 р. Вся влада зосереджена в руках диктатора з необмеженими повноваженнями. В Малаві президент знаходиться на посаді довічно. Початок цього явища зародився в Індонезії (президент Сукарно), після Югославія, де правив І. Броз Тіто. Не змінив проголосив себе Маркос на Філіппінах, а президент Республіки Бокаса став імператором. Сьогодні є два не змінних президента – в Малаві і КНДР.

Створюються напівпрезидентські, напівпарламентські республіки, комбінуючи риси різних форм. Використовуються концепції «раціонального парламентаризму», який посилює виконавчу владу. Позитивною рисою президентської республіки є стабільність, але вона тяжіє до авторитаризму.

Створенням змішаних форм, пов'язаних з встановленням в президентській республіці відповідальності перед парламентом окремих міністрів (Колумбія, Перу, Уругвай, Коста-Ріке, Еквадор).

Один з найбільш типових прикладів змішаної форми – республіка Перу по конституції 1933 року. Форма правління в подвійному стані – радники відповідальні як перед президентом, так і перед законодавчим центром. Різновид правління існував в Панамі з 1972 до 1979 років. Рада кабінету наділялася конституцією головним чином змагальними повноваженнями і діяв як консультативний орган. Форма правління Панами до кінця 1978 року – формальна відсутність в країні партійної системи.

В деяких президентських республіках створена посада адміністративного прим'єр-міністра (Єгипет, Перу, Турція).

В цілому створення змішаних форм правління має безперечні плюси, які забезпечують стабільність управління країною. Це особливо важливо в країнах, які не мають досвіду формування механізму парламентського управління.

На мою думку, цей процес має свої мінуси. По-перше, порушується єдність структури управління. Руйнуються стандарти розділення влади, що склалися в існуючих республіках. Відбувається зміщення різних начал, і це не завжди сприяє дотриманню конституційної законності.

По-друге, зростання ролі парламенту в президентській (напівпрезидентською) республіці при створенні змішаних форм, посилення його контролю за діяльністю уряду – часто лише зовнішнє, оманливе явище. У парламентарній же республіці при створенні змішаних форм значення парламенту падає, відбувається значне посилення влади президента, до чого ця форма не пристосована, а тому не має достатніх гарантій проти президентського всевладдя.

По-третє, збільшується роль президента, що призводить до авторитаризму. Перехід парламентарної до президентської республіки завжди означає посилення авторитаристських рис. У наслідках парламентаризму, що раціоналізував, є посилення влади прем'єр-міністра.

Список використаних джерел

1. Сухонос В.В. Державне правління: еволюція сучасних форм: монографія. Суми: Унів.кн. — 2016.
2. Тимчук О.Л. Сучасні політично-правові режими країн світу: порівняльно-правовий аналіз // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична: зб. наук. праць. — 2006. — Вип. 1. — С. 12.
3. Процюк І.В. Класифікація державного правління//Проблеми законності: зб. наук. праць. — 2010. — Вип. 107. — С. 5.

Ключові слова: держава, форми правління, монархія, республіка.
Науковий керівник: к. ю. н., ас. Дзевелюк М. В.

Балан Анастасія Миколаївна

студентка 1-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

НАДНАЦІОНАЛЬНІ СТРУКТУРИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Все частіше нам доводиться чути таке поняття як «наднаціональні структури». Дехто розуміє під цим поняттям просто якісь міжнародні об'єднання, організації, а дехто думає, що це сукупність повноважень, котрими держава наділяє певний міжнародний орган. Метою цього дослідження є те, щоб зрозуміти, що собою являють наднаціональні структури, якими повноваженнями вони володіють та яке їх значення на світовій арені.

Для того щоб, зрозуміти, що таке наднаціональні структури, слід визначити, що таке наднаціональність та що вона з себе представляє, отже наднаціональність — термін, який має різні характеристики у правовій доктрині. Він застосовується, зокрема, щодо деяких міждержавних утворень та їх органів і пов'язується з певними ознаками. Наднаціональними йменують міждержавні угруповання інтеграційного характеру оскільки на відміну від традиційних міжнародних організацій учасники передають їм деякі свої державні функції, причому останні зливаються, набувають спільного характеру та здійснюються знову ж таки створеними спільно автономними владними органами [2, с. 119].

Доречно сказати, що наддержавність виникає на етапі реалізації цілей і завдань міжнародної організації, встановлених в установчому договорі або інших міжнародних договорах організації. Суверенні держави-члени закріплюють у своєму законодавстві положення про можливість покладання державних прав на міжнародну організацію.

Можно, як приклад, назвати такі наднаціональні структури, як: Організація Об'єднаних Націй (ООН), Ліга Арабських Держав (ЛАД), Організація Американських Держав (ОАД), Організація Африканської Єдності (ОАЄ), Азіатсько-Тихоокеанська Рада (АЗПАК), Організація Північноатлантичного договору (НАТО). У всіх цих організаціях присутня наднаціональність.

Характерними рисами наднаціональності є, по-перше, факт передачі державами — членами організації частини своїх повноважень на її користь; по-друге, відповідно до конституції організації наявність у неї права втручатися в процес вирішення питань, які належать до внутрішньої компетенції держав-членів; по-третє, надання організації права затверджувати норми прямої дії не тільки для її органів та країн-учасниць, а й для фізичних і юридичних осіб останніх. Питання формування та дії наднаціональної влади міжнародних організацій носять гостро проблемний характер і вже давно займають розуми провідних юристів і політиків світу [1].

А саме в тому, що гострота проблеми пов'язана, в основному, з прагненням держав не втратити свою суверенність у результаті передачі своїх повноважень наднаціональним організаціям і органам, з одного боку, і з другого — максимально використовувати наднаціональні механізми у власних цілях і тому активно розвивати їх [3].

У принципі, передача державою окремих повноважень у відання міжнародної організації є центральним питанням усієї теорії наднаціональності. Суть відповіді на нього залежить насамперед від того, якої філософії дотримується дослідник або інший суб'єкт тлумачення. Деякі побоювання та перестороги, пов'язані з остаточним формулюванням такої відповіді, зумовлені можливістю обґрунтування в такий спосіб правомірності явища втрати державою суверенітету на початку XXI століття. Але, як зазначав І. Лукашук, передача державних повноважень є реалізацією її суверенітету та міжнародної правосуб'єктності, а не відмовою від них [1].

Надання організації права затверджувати норми прямої дії не лише для її органів та країн-учасниць, а й для фізичних і юридичних осіб останніх, як друга риса наднаціональності, має доволі важливе значення, адже пряма дія норм, прийнятих на наднаціональному рівні, передбачає безпосереднє регулювання відносин усіх суб'єктів права й, отже, здійснення впливу на структуру правової системи держави, що з часом починає визначати зміст і форму її правової політики. Можна стверджувати, що наднаціональність є одним із важелів регулювання визначених сфер життєдіяльності держав, що застосовується на основі

відповідної угоди між ними. Тому, з одного боку, вона має функціональне значення, а з другого — самостійний, не залежний від волі держав характер [1].

Наднаціональне право базується на міжнародному праві та формується через рішення організацій та їх владних органів, створених за допомогою інструментів міжнародного права і перш за все договірних інструментів міжнародного права. Наднаціональне право є похідним стосовно міжнародних договорів про створення наднаціональних організацій і, отже, у своїй основі є договірним. Разом із тим як таке воно є недоговірним, бо створюється за допомогою особливих недоговірних інструментів — актів автономних владних органів, сформованих учасниками відповідних міжнародних договорів [2, с. 122].

Створення засобами міжнародного права є звичайним шляхом формування наднаціональної структури, але тут важливим є не засіб створення. Суттєвим є наділення такої структури владними повноваженнями. Як таке наднаціональне право створюється виключно поза національними владними структурами, в т.ч. судовими. Воно існує автономно поза державами та національним законодавством та діє незалежно від них. Створений у результаті його дії правопорядок також має автономний характер [2, с. 122].

Щодо значення на світовій арені наднаціональних структур, то можна визначити, що вони мають немале значення, адже за допомогою них вирішується багато складних, спільних питань, а також вони слугують одним з найважливіших каналів міжнародного соціалізації для держав, що прагнуть вступити до них. Визначаючи вплив наднаціональних структур на державу, слід зазначити, що вони мають як позитивну так і негативну сторону. Позитивним є те, що за допомогою різних міжнародних організацій, держава може швидко вирішити ті нагальні проблеми, які не може вирішити самостійно, а щодо негативного впливу, так це те, що часом ці структури можуть перевищувати свої повноваження і втручатися у державний лад країни, що трансформує уявлення про державний суверенітет.

Список використаних джерел

1. Шпакович О.: «Співвідношення наднаціональності міжнародних організацій та суверенітету їхніх держав-членів». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [file:///D:/Users/Administrator/Downloads/viche_2014_20_8%20\(1\).pdf](file:///D:/Users/Administrator/Downloads/viche_2014_20_8%20(1).pdf)
2. Вишняков О.К.: «Наднаціональність як правовий феномен» // Наукові праці НУ «ОЮА» Т. 14. 2014. С.119-124.
3. Войтенко І.Р. «Наднаціональні інституції Європейського Союзу» // Стратегічні пріоритети, № 4(13), 2009 р. С. 231-236

Ключові слова: наднаціональність, суверенітет, міжнародні організації, повноваження, наднаціональне право.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Дзевелюк М. В.

Батан Юрій Дмитрович

аспірант 3-го року кафедри загальнотеоретичної юриспруденції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАКОН ПРО ПРОФІЛАКТИКУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Ідея ухвалення спеціалізованого правового акта стосовно профілактики злочинів (правопорушень) мала вияв у проекті Основ законодавства СРСР і союзних республік з профілактики злочинів ще 45 років тому (А. Лекар). Незважаючи на неодноразові спроби ухвалити закон про профілактику правопорушень (злочинів), які виявилися невдалими через, зокрема, і суперечність засадам прав людини, дослідники юридичної превенції й надалі вимагають ухвалення такого закону, вважаючи це гострою потребою. Переважно дослідження зорієнтовані на вивчення вітчизняного законопроектного досвіду. Ці тези є скороченим викладенням статті у фаховому науковому виданні [1].

Погляньмо та водночас порівняймо загальні законодавчі акти, які регулюють профілактику правопорушень (*далі – ЗПП*) у державах-членах СНД. З дев'яти членів СНД він є лише у п'яти державах. Перший із-поміж них з'явився 2005 року в Киргизії, 2008 року такий закон ухвалено у Білорусі, а на початку 2014 року там же ухвалили новий закон, перед цим ухвалили ЗПП 2010 року Казахстан і 2013 року Узбекистан. Ухвалений останнім із-поміж них Російською Федерацією 2016 року закон місцеві науковці й особливо журналісти встигли розкритикувати за значне втручання у царину прав людини та їх порушення ще до набрання законом чинності, а ще більше – після цього. Також вказували, що «головним недоліком ... те, що багато норм у ньому закріплено в загальному вигляді, не конкретизовано, не зовсім зрозумілий механізм їх реалізації. Між тим така діяльність, як профілактика правопорушень, потребує чіткого, конкретного та детального правового регулювання, інакше профілактична робота буде неефективною» (О. Арзамасцев). І це незважаючи на те, що за обсягом (кількістю слів і друкованих знаків) російський ЗПП випереджає аналогічні закони Казахстану та Киргизстану, який у півтора рази менший.

Слід наголосити на тому, що ЗПП є лише на теренах СНД. Аналоги таким законам серед членів Європейського Союзу підібрати важко. Там теж є конституції як акти загальнопревентивного значення та вузькоспеціалізовані закони про запобігання певним негативним явищам. Наприклад, у слов'янській державі-члені ЄС Словенії наявні: Закон про запобігання сімейному насильству (*Zakon o preprečevanju nasilja v družini*), Закон про доброчесність та запобігання корупції (*Zakon o integriteti in preprečevanju korupcije*), Закон про запобігання

обмеженню конкуренції (*Zakon o preprečevanju omejevanja konkurence*), Закон про запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (*Zakon o preprečevanju pranja denarja in financiranja terorizma*), Закон про запобігання незаконній роботі та зайнятості (*Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno*), Закон про запобігання затримкам платежів (*Zakon o preprečevanju zamud pri plačilih*) тощо. Схожа тенденція наявна й у вітчизняному законотворенні. Наразі діє принаймні вісім законів про запобігання окремим негативним явищам.

Від чого ж «відмовляється», якщо вірити авторам пропозицій ухвалення окремого закону, український законодавець? Щоб це з'ясувати, слід розглянути зміст наявних у п'яти державах ЗПП. Їх структура є достатньо схожою.

Спершу окреслюються загальні засади (переважно це визначення основних понять, правова основа законодавства про профілактику, сфера дії, мета та завдання закону та принципи профілактики). Винятком є киргизський ЗПП, який лише у передостанній статті передбачає обов'язковість міжнародних договорів, принципів і норм міжнародного права (в інших ЗПП переважно в одній із перших статей), а у статті 1 визначає лише один термін – «профілактика правопорушень».

Другий розділ (глава) у чотирьох із п'яти ЗПП присвячено повноваженням, правам й обов'язкам суб'єктів профілактики. У білоруському ЗПП немає поділу на розділи (глави), але умовна друга частина закону (статті 5–9) також присвячена повноваженням суб'єкта профілактики.

Треті розділи ЗПП стосуються заходів загальної, спеціальної, індивідуальної та віктимологічної профілактики (остання прямо передбачена лише в узбекському ЗПП, однак про постраждалих від правопорушень і ризик ними стати йдеться й у російському та білоруському ЗПП).

В останніх статтях ЗПП йдеться про порядок оскарження діянь і відповідальність за порушення законодавства у сфері профілактики правопорушень, фінансування заходів, порядок набрання чинності та внесення змін до ЗПП. Серед особливостей наявні такі: у білоруському ЗПП передбачене внесення змін до декількох законів; в узбекському – у розділі «Заклучні положення» чомусь розміщено статтю «Гарантії прав, свобод і законних інтересів осіб при здійсненні профілактики правопорушень»; у російському ЗПП після розділу про види профілактики розташовано розділ про організаційні засади функціонування системи такої профілактики, більшість положень якого було б доцільно розташувати у другому розділі.

Для того, щоб визнати недоцільним (або підтвердити доцільність) існування загального законодавчого акта, який би регулював профілактику правопорушень, варто з'ясувати можливість існування акта з такою чи аналогічною назвою взагалі, а також можливість закріплення окремих його потенційних положень у вже чинних нормативних актах

і взагалі. Це пропонується зробити згідно зі вказаною структурою зарубіжних ЗПП.

При ознайомленні зі змістом ЗПП може виникнути враження, що вони містять передусім переліки повноважень органів й інших суб'єктів і порядок реалізації цих повноважень. Для того, щоб спростувати чи підтвердити цю тезу, було зроблено кількісний контент-аналіз, основні результати якого викладено в таблиці. Вона позначає кількість слів і знаків, присвячених регулюванню відповідних предметних сфер (рядки зверху донизу) у відсотках до загальної кількості слів і знаків у ЗПП кожної з держав (стовпчики справа наліво: БЛР – Білорусь; КАЗ – Казахстан; КРГ – Киргизія; РФ – Росія; УЗБ – Узбекистан). Слова та знаки назв розділів (глав) і статей не бралися до уваги. У білоруському ЗПП не враховано положення про внесення змін до інших законів, оскільки це б спотворило відсоткове співвідношення на користь прикінцевих положень.

	БЛР	КАЗ	КРГ	РФ	УЗБ
Загальні положення	10%	11%	17%	15%	12%
Повноваження окремих суб'єктів	3%	37%	42,5%	20%	38,5%
Координаційні повноваження	0,5%	12%	8%	3%	4%
Повноваження багатьох суб'єктів	3%	-	-	4%	-
Переліки заходів	2%	12%	14%	17%	14%
Порядок заходів разом із окремим зазначенням органу (органів), що їх здійснюють	67%	19%	4,5%	14%	-
Порядок заходів без окремого зазначення органів	6%	6%	-	15%	25%
Права й обов'язки	2%	-	-	3%	2%
Прикінцеві положення	4%	1%	4%	5%	2,5%
Інше	3%	2%	10%	4%	1,5%

Як бачимо, дві третини основного тексту ЗПП Білорусі присвячено порядку проведення заходів, при цьому кожна така послідовність починається із зазначення суб'єкта, що має відповідну компетенцію. Такі нормоположення бажано органічно розмістити у законах, що регулюють компетенцію відповідних суб'єктів, і не збільшувати штучно законодавчий простір, знецінюючи його та водночас створюючи причини для розбіжностей.

На першому місці за обсягом у ЗПП інших чотирьох держав – переліки повноважень кожного суб'єкта, які ще більш органічними були б у відповідних спеціальних законах. У профільних законах обов'язок здійснювати профілактику правопорушень вже покладено,

зокрема, на Національну поліцію, Службу безпеки України, Державну прикордонну службу України тощо.

Координаційні повноваження (особливо враховуючи їх незначний, як видно з таблиці, обсяг на тлі інших положень ЗПП) варто передбачити у законі про відповідний суб'єкт («Про Кабінет Міністрів», «Про прокуратуру», або «Про Національну поліцію»), який координує або при якому створюється координаційний орган, і Законі «Про місцеве самоврядування».

Враховуючи дуже незначний обсяг тексту з переліком повноважень кількох суб'єктів і права й обов'язки громадян, їх також можна без шкоди для нормотворчості та правозастосування розмістити у спеціальних законах, що регулюють статус суб'єктів.

Порядок проведення заходів, який у ЗПП закріплений без вказівки на конкретні органи (тобто передбачається здійснення усіма переліченими у ЗПП суб'єктами) можна розмістити у Законі України «Про Національну поліцію» як законі, що регулює статус органу, який сприймається авторами ЗПП як такий, що має найбільше повноважень у цій сфері. В інших же законах можна передбачити бланкетні норми з посиланням на норми Закону України «Про Національну поліцію», що регулюють проведення тих заходів, які проводить і той або інший орган. Таке вже практикується у вітчизняному законодавстві. Якщо ж включення нормоположень до закону про певний суб'єкт є недоречним, варто включати відповідні норми до кодексів (про адміністративні правопорушення, Митний, Кримінально-виконавчий) і законів про певну діяльність.

Нарешті, частину загальних і прикінцевих положень можна адаптувати та включити до вищезазначених законів у разі потреби.

Насамкінець, прикметним і яскравим підтвердженням сумнівної доцільності ЗПП є перший абзац фінансово-економічного обґрунтування проекту ЗПП Росії: «Повноваження та права федеральних органів виконавчої влади й органів державної влади суб'єктів Російської Федерації, закріплювані за ними цим законом, фактично вже реалізуються ними в межах чинного законодавства». Вочевидь, бажаючи пояснити відсутність потреби пошуку додаткового фінансування, автори проекту слушно надали зайву підставу сумніватися в доцільності окремого ЗПП.

На підставі проведеного дослідження, можна дійти висновку, що не вбачається жодної норми ЗПП, яка б не могла бути органічно включеною до нормативного акта, що регулює засади діяльності певного державного чи недержавного інституту й/або засади певної сфери суспільних відносин.

Список використаних джерел

1. Батан Ю. Д. Про юридичну базу реалізації превенції: чи можна вважати конституцію законом про профілактику? / Ю. Д. Батан // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2018. – № 1. – С. 7–13.

Ключові слова: законодавство, превентивна мета (ціль, призначення), превенція, запобігання, попередження, профілактика правопорушень.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Крестовська Н. М.

Бугаєнко Каріна Вікторівна

студентка 1-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Походження держави – це складний і доволі тривалий історичний процес, а тому державу справедливо можна назвати історичним феноменом. Хтось пов'язує її походження з божественною волею, хтось – із зовнішнім або внутрішнім насильством, а хтось переконаний, що держава виникла одночасно з правом і внаслідок права. І, на нашу думку, це справді так.

В сучасному світі державу не можна уявити без права, так само як демократію – без законності, а тому досить необхідним є розуміння сучасної правової держави та її особливостей, які формуються під впливом демократизації.

Вважається, що перші ідеї та елементи правової державності виникли ще в античні часи, а вже теорія правової держави сформувалась в добу Просвітництва. Багато мислителів зробили свій внесок у теорію правової держави, зокрема І. Кант визначав її як «об'єднання великої кількості людей, що підпорядковані правовим законам» [1, с. 354]. Сам термін «правова держава» уперше вжив К.-Т. Велькер у 1813 р. З назви зрозуміло, що правова держава – це держава, влада якої заснована на праві, обмежується за допомогою права і здійснюється у правових формах.

Але не варто визначати правову державу лише через формальну відповідність її діяльності закону, адже він не завжди може бути справедливим. Так, наприклад, керуючись саме формальною ознакою нацистська держава оголосила себе «правовою». Тому зрозуміло, що правова держава в першу чергу має забезпечувати громадянські і політичні права людини. Завдяки нахилу, в основному, на такі права і

свободи (першого покоління), деякі науковці виокремлюють «класичну» концепцію правової держави.

Але з розвитком суспільства «класична» концепція почала відходити на другий план, адже права людини не обмежувались лише громадянськими і політичними. Таким чином виникла концепція соціальної держави. Її запровадив німецький учений Л. фон Штейн в 1850 р. Він вважав, що держава «зобов'язана сприяти економічному і суспільному прогресу усіх своїх громадян, оскільки розвиток одного є умовою розвитку іншого, і саме в цьому значенні ідеться про соціальну державу» [2, ст. 6].

Історично принципи правової і соціальної держави сформувалися окремо і є досить різними. Наприклад, правова держава має за основу недоторканість і невідчужуваність прав і свобод людини, а соціальна — необхідність їх обмеження, аби забезпечити рівність населення. Тому ключовим для характеристики правової держави є поняття «свобода», а для соціальної держави — «рівність».

Проте, не дивлячись на те, що дані поняття суперечать один одному, стає очевидним, що за умов низького рівня життя змінюється уся структура прав і свобод особи. Ось чому без утілення в життя принципів соціальної держави нині неможлива реалізація не тільки прав «другого покоління» — економічних, соціальних і культурних, а й прав «першого покоління» — громадянських і політичних. Одним із перших це усвідомив Б. Кістяковський. На його думку, глибинний аналіз змісту французької «Декларації прав людини і громадянина» «приводить до переконання в тому, що поряд з громадянськими і політичними правами мають бути поставлені права соціальні, поряд із свободою від втручання держави в певну сферу особистого і суспільного життя, і з правом на участь в організації й спрямуванні діяльності держави має бути поставлене право кожного громадянина вимагати від держави забезпечення йому нормальних умов економічного і духовного існування» [3, с. 287].

Усвідомлення взаємозалежності прав «першого» і «другого» покоління сприяло введенню в науковий обіг поняття «соціальна правова держава», що означає гарантування і реалізацію не тільки громадянських і політичних, а й усього комплексу людських прав і свобод, індивідуальних і колективних.

Проаналізувавши все вище сказане можна дійти висновку, що поняття «сучасна правова держава» включає в себе як правові, так і соціальні ознаки. З точки зору соціальних, держава визнає людину, її життя, честь, гідність і недоторканість найвищою соціальною цінністю, а також надає соціальну допомогу індивідам, що її потребують, з метою забезпечення кожному гідного рівня життя і забезпечення громадянського миру і злагоди.

З точки зору соціальних, держава забезпечує організацію соціального і державного життя на принципах права, гарантує правопорядок,

сприяє досягненню особистістю самостійності і відповідальності за свої дії, стабільності правової системи.

Тому варто зазначити, що у своїй діяльності держава не може орієнтуватись лише на правовий або соціальний аспект, адже, як зазначалося, громадянські і політичні та економічні, культурні, соціальні права є нероздільними. Вони тісно взаємопов'язані між собою, так само як поняття «рівність», «свобода» і «справедливість». Ця ідея виражає сучасна концепція правової держави.

Список використаних джерел

1. Кант И. Метафизика нравов / И. Кант // Кант И. Критика практического разума. Основы метафизики нравственности. Метафизика нравов. – СПб.: Наука, 1995. – 528 с.
2. Калашников С. В. Очерки теории социального государства [Електронний ресурс] / С. В. Калашников. – Режим доступу: iisocialnogogosudarstva.doc.
3. Кистяковский Б. А. Философия и социология права / Б. А. Кистяковский. СПб.: РХГИ, 1998. – 400 с.

Ключові слова: правова держава, соціальна держава, сучасна держава, права людини, концепція правової держави.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Дзевелюк М. В.

Ващак Владислав Анатолійович

студент 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ШУМ У ПРАВОВІЙ СФЕРІ: ПЕРЕШКОДИ ТА НАДЛИШОК ІНФОМАЦІЇ

Сучасна правова наука розвивається в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій, так званого інформаційного буму. Людину і науковців в тому числі оточує величезна кількість різної інформації, яка може нести як і позитивне, так і негативне смислове навантаження, може бути корисною, а може бути інфосміттям. Останнього в сучасному інформаційному просторі стає дедалі більше. «Цей колосальний потік захаращує мозок і пам'ять (умовно кажучи створює «інформаційний шум»)» [1]. Проблема інформаційного шуму є недослідженою в сучасній правовій науці і серед вчених існують дискусії щодо доцільності використання зазначеного поняття. Так, Золотар О.О. розглядає інформацію в дуже вузькому значенні, спираючись на концепцію К. Шенона, відповідно до якої «якщо певні

відомості не задовільняють або не зменшують невизначеність, то вони не є інформацією». При цьому автор, розглядаючи інформацію та проблеми, пов'язані із нею крізь призму правової науки ігнорує нормативно закріплене поняття інформації, надане в Законі України «Про інформацію», де інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Визначення шуму також існує на державному рівні в ДСТУ 2325-93, де шум – це коливання частинок навколишнього середовища, що сприймається органами слуху людини як небажані сигнали.

Важко в зв'язку з цим погодитися з думкою, що «поняття «інформаційний шум» не є до кінця коректним і науковим, оскільки шум є антиподом інформації, а також є перешкодою для правильного і своєчасного отримання інформації» [1, с. 73]. Беручи до уваги нині діючі законодавчі визначення, можна вважати, що ці поняття не є протилежними, оскільки небажані сигнали, що сприймаються людиною можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді і є даними, а отже шум є також інформацією, але небажаною. Для конкретизації шуму як виду інформації слід використовувати поняття «інформаційний шум».

У сфері інформатики інформаційним шумом називається неможливість пошуку необхідної інформації. Що більші є обсяги зібраної інформації, тим складніші засоби пошуку інформації необхідної. Повнота видачі інформації часто супроводжується фальшивим документом [3, с. 23]. С. Брайчевський та Д. Ланде, характеризуючи глобальні мережеві бази даних, наголошують на значному зростанні обсягів інформації, що викликає низку проблем, одна з яких – непропорційне зростання рівня інформаційного шуму [2, с. 21].

Так можемо розглядати інформаційний шум з позиції двох категорій: **перешкоди** як технічне визначення і **надлишок інформації** як інформатичне. У першому випадку інформаційний шум – це інформація, яка взагалі нам не потрібна, тобто реклама, новини, розмови. У другому випадку можемо спостерігати навпаки необхідну інформацію, але у дуже великих обсягах.

Один із блогерів Е. Кнутов звертає увагу на згадану проблему у своїй статті. «Раніше цінувалося вміння добре сприймати інформацію, засвоювати, а головне, використовувати її. Зараз все трохи по-іншому: треба вміти організовувати і фільтрувати потоки інформації, а головним стає її пошук» [4].

Для правової науки зазначена проблема актуальна як у сфері науки, так і в практичній. Більшість наукових робіт, які пишуться студентами створюються на основі інтернет-ресурсів, підготовка до занять також на цій же основі. Як наслідок використання неякісної, «шумної» інформації знижується її цінність та достовірність, так як в

мережі Інтернет написати статтю може будь-хто — і науковець і пересічний користувач. Людина, в пошуках авторської, цінної, корисної інформації часто втомлюється і після переглянутих декількох десятків сайтів із сумнівним контентом вибирає будь-який із них, ускладнюючи процес дослідження та вивчення нового в декілька разів.

Є велика кількість наукових матеріалів, який наповнювався «для кількості», тобто та інформація, яка дійсно потрібна читачеві завуальована додатковою інформацією і виражена досить нечітко. Серед цієї кількості інформаційних потоків, для мінімізації інформаційного шуму потрібно орієнтуватися на наукові здобутки провідних вчених, які працюють у вітчизняних та іноземних наукових закладах, які визнані міжнародними та локальними науковими спільнотами.

З практичного боку проблема актуальна тим, що законодавча база, на основі якої створюються підручники, монографії, наукові статті постійно змінюється і те, що було затребувано кілька років тому вже є просто історією, а більшість інформації, яка розміщена на інтернет-ресурсах є застарілою і не може використовуватись при написанні наукових статей та іншої наукової роботи. Також слід зазначити про існування інформаційного шуму як надлишку інформації в чинних законодавчих актах, які часто дублюють норми (наприклад, екологічне право) або мають нечітко виражені норми, які потребують подальших роз'яснень і коментарів, уточнень.

Список використаних джерел

1. Золотар О.О., Про поняття «інформаційний шум» у правовідносинах «Інформація і право», № 1(4) / 2012. — С. 70-74.
2. С. М. Брайчевский, Д.В. Ландэ // Научно-техническая информация. Сер. 1. — 2005. — № 11. — С. 21–33.
3. Грабар Н. І. Інформаційний шум в процесі комунікації / Н. Грабар // Світ соціальних комунікацій : наук. журн. [за ред. О. М. Холода]. — Т. 7 — К.: КиМУ, ДонНУ, 2012. — С. 22–24.
4. Что такое информационный шум и как с ним бороться [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <https://lifehacker.ru/2016/01/15/informatsionnyj-shum>.

Ключові слова: інформаційний шум, негативні явища у праві, правові аномалії, загальнотеоретична юриспруденція, інформація і право

Науковий керівник: д.ю.н., професор Оборотов Ю. М.

Дем'яненко Анна Юріївна

студентка 1-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національно університету «Одеська юридична академія»

ЗНАЧЕННЯ ПРОТОДЕРЖАВИ НА ШЛЯХУ ДО СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРАВА

При розгляді питання про виникнення та розвиток держави і права, неможливо не звернути свою увагу на ті форми суспільних об'єднань, які передували державі, адже, як казав відомий український класик: «Минуле не гасне, а лише приймає інші контури». Аналізуючи цей вираз, можна сказати що держава це формування яке перебрало ознаки всіх минулих і модифікувала їх.

Важливим етапом на шляху до становлення держави є таке утворення як «чіфдом» (chiefdom), або в перекладі на російську «вождество». Ця форма суспільного устрою передувала утворенню самої держави і була досить важливим перехідним періодом між плем'ям та вже, безпосередньо, державою. Під цим поняттям прийнято розуміти тип соціально-політичної організації, що складається з групи общинних поселень, ієрархічно підлеглих центральному, найбільш великому з них, в якому проживає правитель (вождь) [2].

Вперше це поняття було уведено у загальний обіг у 1960-1970-х рр. XX століття представниками неоеволюціоністичного напрямку [1]. Серед основних вчених, які займалися розглядом цієї проблеми були: Е. Сервіс, Салінз, Дж. Стюард, Л. Фарон, Васильєв та Енгельс [3].

К. Оберг був першим, хто використав цей термін у своїй праці «Типи соціальних структур серед південно-американських і центрально-американських племен». В ній він описав соціальний устрій народів Південної і Центральної Америки, а також обґрунтував термін та виклав його основні ознаки на прикладі невеликих центрально-американських племен.

Переходячи до характеристики даного поняття хотілось відмітити його ознаки, які значно відрізняли його від племені. Значно збільшилась кількість населення, яка іноді досягала 20 тисяч. Регулювання такої кількості населення відбувалося через ієрархічну структуру органів влади, а саме старійшини окремих поселень, які підкорювалися і звітували перед вождем. Ця організація вже мала владу, яка зосереджувалась у руках вождя, який проживав у найбільшому поселенні, з усієї цієї структури. В чіфдомах починають будувати пам'ятки архітектури, переважно релігійного характеру, оскільки для цього типу утворення також була характерна сильна релігійність.

Основними ознаками, за якими вчені класифікують чіфдоми є вид діяльності та саме будова адміністративних утворень. За видом

діяльності чіфдоми поділяють на: теократичні (до них відносяться утворення, які сформувалися на основі еволюції і базувалися саме на храмово-теократичних уявленнях), воєнні (існували за рахунок завоювань, які надавали ресурси, котрі вождь розподіляв між собою та своїми найближчими однодумцями), тропіко-лісові (були орієнтовані на ведення господарства). За будовою вони поділялися на прості та складні. Прості чіфдоми базувалися на досить простій ієрархічній структурі. Це були невеликі групи поселень, із численністю до 5 тисяч осіб, які підкорювалися вождю, який у свою чергу знаходився у більшому місті. Складні у свою чергу складалися із декількох простих, населення яких досягало декількох десятків тисяч. Центри таких формувань мали містоподібний вигляд, точне планування [2].

Окрім цих двох класифікацій існують ще такі поділи як: компактні, дисперсні та прибережні, а також групові (не мали значної стратифікації суспільства) та індивідуальні (яскраво виражений поділ суспільства на класи).

Вся повнота влади належала вождю. Основні види діяльності зображені у функціях вождя. *Організаційна функція* містила у собі обов'язки вождя регулювати діяльність усіх поселень, та допомога населенню у вирішенні загальносуспільних проблем, адже без наявності єдиного центру ні одна система не зможе вдало реагувати на зовнішні подразники. Під *перерозподільчою функцією* розуміють розподіл ресурсів між суспільством, для вдалого його функціонування, з урахуванням можливих потрясінь (війна, стихійне лихо і т.д.). *Контроль ресурсів* вождем заключався у тому, що вождь міг розпоряджатися водними та земельними ресурсами на власний розсуд. Часто вождь дарував землі своїм однодумцям. В період існування чіфдому, суспільство починає розуміти, що без взаємодії окремих формування між собою подальше їх існування може бути не можливим, тому вождь вів також *контроль за торгівлею*, тобто давав дозвіл своїм людям торгувати з іншими поселеннями. Остання і найважливіша функція, яка покладалася на вождя була *військова*. Війна допомагала не лише захопити нові території та отримати ресурси для існування свого племені, але й давала вождеві можливість знайти людей, які були найкращими у цій справі і надавати їм у подальшому привілеї [2].

Досить часто відбувалися збори, які проходили у закритих будівлях «чоловічих будинках». На них запрошували виключно старійшин найбільших поселень, а також першопоселенців.

З появою надлишків, з'являється і розшарування суспільства. Більш багатших осіб називали бігменами. Вони належали до найближчого оточення вождя. Між ними постійно простежувалась конкуренція за прихильність вождя, а також населення, оскільки після смерті вождя була можливість отримати його титул заручившись підтримкою більшості. Тому часто у своїх будинках вони влаштовували бенкети, на

яких годували населення, а також робили багато пожертв для простого люду.

Побут вождів та бігменів досить помітно відрізнявся від побуту простих людей. Ось як описує житло одного з таких вождів Р. Ю. Віппер: кругом вогнища в залі лежали зола і сміття, зброя, що висіла на стіні, була покрита кіптявою від диму, в кімнатах і на подвір'ї кидали в кути що попало (кістки, лушпиння, недоїдки), при вході в ворота можна було наштотхнутися на гнійову купу. Власник будинку мав у себе все, що було потрібно для прожитку. З великою пишністю вождь справляв похорон свого родича або близького. Для поховання самих вождів виділялися найбільш престижні ділянки землі на загальних кладовищах [2].

Чіфдоми відомі у багатьох етнографічних народів світу: в Африці у ашанти, банту, баганда, волоф, зулу, свазі, тсвана, в Беніні, в Азії, у качинів Бірми, у багатьох номадів Євразії (пуштунів Афганістану, бедуїнів Північної Африки, казахів, киргизів, монголів), в Океанії — на Фіджі, Таїті, Тонга, Гаваях, у північноамериканських індіанців північно-західного узбережжя, на Гаїті, Пуерто-Ріко, у Чіба в Андах, інків в Перу і т. д. [3].

В заключенні хотілось би сказати, що чіфдом можна сприймати, як проміжний етап розвитку суспільства, який передував історичному стрибку і привів до створення сучасних понять держави і права. Саме в цей період починають формуватися основи держави, а саме: апарат управління, органи управління, ієрархізація влади та суспільства, публічний характер влади. На цих засадах зараз існує більшість держав.

Список використаних джерел

1. Бондаренко Д. М. Вождество [Електронний ресурс] / Д. М. Бондаренко, А.В. Коротаев // Народы и религии мира. Энциклопедия.. — 2000. — Режим доступу до ресурсу: <http://ponjatija.ru/node/1134>.
2. Кашанина Т. В. Вождество как предгосударственная форма власти / Т. В. Кашанина // Происхождение государства и права : учеб. пособие / Т. В. Кашанина. — Москва: Высшее образование, 2008. — С. 28–34. [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <http://knigi.link/gosudarstva-prava-teoriya/vojestvo-kak-predgosudarstvennaya-forma-26542.html>
3. Крадин Н. Н. Политическая антропология: Учебное пособие / Николай Николаевич Крадин. — Москва: Логос, 2004. — 270 с.
4. Пашута О. Вождество — Это что? Понятие и значение [Електронний ресурс] / Ольга Пашута. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <http://fb.ru/article/350528/vojestvo---eto-chto-ponyatie-i-znachenie>.

Ключові слова: чіфдом, вождество, протодержава, вождь, держава і право.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Дзевелюк М. В.

Єщенко Поліна Олександрівна

студентка 1-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАБОРОННІ НОРМИ ЯК ПРАВОВІ ЗАСОБИ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ

Заборонні норми є одним з найважливіших різновидів норм права. Проте зміна правових уявлень в останній час вимагає переосмислення сутності та значення цих норм, оскільки саме від того, як вони розуміються залежить те, яким чином буде розвиватись зміст Кодексів України в подальшому. Проблеми існування заборонних норм, як правових норм у цілому, залишаються актуальними та доповнюються разом із змінами у Кодексі. Доповідь присвячена заборонним нормам, що використовуються на рівні диспозиції та санкції. Аналізується предмет і метод правового регулювання заборонних норм. Встановлюється взаємозв'язок між забороною та санкцією.

Заборонні норми містять правила поведінки, які встановлюють юридичний обов'язок особи утримуватися від певних дій, тобто вносять заборону на їх вчинення. Такі норми зазвичай розпізнаються завдяки термінам «не допускається», «заборонено», «не повинне», «не може бути».

Заборонні норми є різновидом імперативних норм, оскільки виражають чітко позначені дії у категоричних розпорядженнях держави та повністю визначають поведінку суб'єктів, не можуть бути замінені за їх рішенням і не дозволяють відхилятися від приписів.

Заборонні норми, разом із уповноважувальними та зобов'язальними, насамперед відносяться до регулятивних норм, котрі впливають на поведінку суб'єктів встановленими санкціями держави. Проте якщо уповноважувальні надають суб'єктам свободу розпоряджатися своїми правами, тобто є диспозитивними, зобов'язальні та заборонні норми повинні реалізовуватись згідно припису. Вони є однозначними та не надають суб'єктам можливості вибору. В заборонних нормах присутні зобов'язання слідувати припису – утримуватись від дії.

Заборонні норми характерні кримінальному праву, більшість з них міститься в Основній частині Кримінального Кодексу України.

Для того щоб повністю розкрити поняття заборонних норм, необхідно чітко визначити предмет їх правового регулювання. Сама заборона не може виступати предметом норми, оскільки у разі правомірної поведінки суб'єкт взагалі не вступає у правовідносини. Предметом свого регулювання заборонні норми мають такі суспільні відносини, які виражені у формі відмежування суб'єкта від небажаних суспільних відносин. Саме це є специфікою заборонних норм. Також

існує думка, що у якості предмета правового регулювання визначають відносини, що виникають внаслідок неправомірної поведінки.

Предмет правового регулювання заборонної норми не може бути визначений без розгляду двох основних її елементів — диспозиції та санкції. Основою заборонної норми є диспозиція, яка містить зобов'язання утримання від тої чи іншої дії. Вона пов'язана з санкцією через зобов'язання пасивного типу. Санкція є обов'язковим елементом структури заборонних норм, оскільки вона допомагає регулювати загальнообов'язковість норми, виступає засобом впливу на суб'єктів, що здійснили порушення. Без неї заборонна норма перетворюється на рекомендацію. У разі її порушення та реалізації санкції заборонної норми виникають охоронні правовідносини.

Традиційно вважалось, що санкція повинна мати негативний характер, проте вже достатній час існує питання щодо заохочувальних норм, крім того й заохочувальних санкцій.

Для впорядкування суспільних відносин законодавство використовує різні засоби правового регулювання, такі, як дозвіл, заохочення, зобов'язання та ін. У разі, коли законодавство використовує заборону, диспозиція заборонної норми описує модель ненормативної поведінки, вслід якої будуть застосовані санкції. Специфіка диспозиції полягає в тому, що вона потребує пасивних дій — утримання.

У структурі метода правового регулювання заборона існує разом із іншими засобами правового впливу на суспільні відносини. У тих випадках, коли заборонні норми націлені проти відносин, що нанесять шкоду суспільству, основним їх змістом стає заборона. З цього випливає виокремлення даних норм у самостійний вид — заборонні норми.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Рязанов М. Ю.

Заболотна Діана В'ячеславівна

студентка 1-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Юридична відповідальність є одним із видів соціальної відповідальності. Вона відрізняється від інших видів (релігійна, моральна, політична) тим, що ґрунтується на правнормативних вимогах, які забезпечуються в необхідних випадках державним примусом або

примусом іншого владного суб'єкта, який отримав таке право від держави. Генеральна мета юридичної відповідальності — формування стимулів для правомірної поведінки суб'єктів права з метою підтримання правопорядку [6, с. 467-471].

На думку провідних фахівців юридична антропологія — це наука про людину як соціальну істоту в її правових проявах, вимірах, характеристиках. Вона вивчає правові форми громадського життя людей від старовини до сьогодення. Досить привабливою видається позиція й тих фахівців з філософії права, які переконують, що юридична антропологія має досліджувати антропологічні засади права, поняття «правова людина», права людини як вираження особистісної цінності права, проблеми статусу інституту прав людини в сучасному суспільстві, права людини в конкретному соціумі, співвідношення особистості і права, спосіб і структуру буття людини як суб'єкта права або ж право як спосіб людського буття [5, с. 243].

Специфіка нинішнього стану юридичної антропології полягає в її наявній здатності формулювати напрями своїх досліджень на основі несистематизованих, фрагментарних знань інших наук і вже на цій основі будувати власні наукові підстави. Юридична антропологія повинна не стільки аналізувати єство психічних процесів людини, скільки розуміти їх в контексті природних особливостей людини, що піддаються впливу правової культури, соціальних організацій і інститутів суспільства. В контексті життєвого досвіду людини, оточуючого її правового середовища, юридична антропологія інтерпретує всі ці моменти як якості реальної окремої людини і виказує відповідні рекомендації з позиції своїх даних [3, с. 342].

При розгляді питання юридичної відповідальності доречно буде згадати поняття «Правозначуща поведінка». Правозначуща поведінка — це поведінка (діяльність або бездіяльність) людини, визначена нормами та принципами об'єктивного (позитивного та природного) права, що спричиняє або здатна спричинити правові наслідки. Підкреслимо, що основними, незмінюваними ознаками правозначущої поведінки є її непередбачуваність правом та здатність викликати правові наслідки у вигляді виникнення, зміни або припинення правових відносин, появи підстав юридичної відповідальності, підстав для відшкодування шкоди тощо. Суб'єктивна складова правозначущої поведінки та характеристики її суб'єкта відносяться до варіативних ознак: свідомість людини та воля до такої поведінки, властивості людини або об'єднань людей як суб'єктів можуть бути різними, і саме вони зумовлюють юридичну оцінку того чи іншого поведінкового акту. Крадіжка, вчинена дорослим і крадіжка, вчинена малолітньою особою, розглядаються як акти правозначущої поведінки за повною тотожністю основних ознак (протиправність та юридичні наслідки) і одночасно класифікуються як різні види правозначущої поведінки (відповідно — злочин та об'єктивно протиправне діяння) [4, с. 5].

Більшість вітчизняних і зарубіжних учених, характеризуючи специфіку правової поведінки неповнолітніх і малолітніх осіб, обмежується констатацією зростання частки протиправних діянь у структурі їх правової активності. Між тим сьогодні вкрай необхідно зосередити увагу на суб'єктивній стороні правової поведінки неповнолітніх і малолітніх осіб, оскільки, саме в цьому контексті можна знайти причину зростання кількості правопорушень серед молоді.

Як демонструє практика, часто неповнолітні та малолітні вчиняють протиправні діяння з абсолютно інших мотивів, аніж це зазвичай вкладається в розумінні тієї чи іншої кримінально-правової заборони. Скажімо, підлітки можуть вчинити крадіжку декількох десятків пляшок дорогого вина, вилити його і здати пляшки як склотару, а на отримані гроші купити собі морозиво. Очевидно, що суб'єктивна сторона цього діяння кардинально відрізняється від його об'єктивної сторони, яка може розцінюватися як крадіжка в особливо великих розмірах.

Серед проблематики правозначущої поведінки, дискусійним є питання про те, чи має правозначущий характер аутоагресивна поведінка, зокрема, суїцид та тілесні самоушкодження.

З одного боку, аутоагресивна поведінка не порушує права інших людей, чим і зумовлено, на нашу думку, виведення її за межі правозначущої поведінки. А з іншого боку, це непросте і гостро-актуальне питання вимагає правового аналізу та реагування, зважаючи на те, що від самогубств у світі сьогодні гине більше людей, ніж від умисних убивств та війн [2, с. 10].

Антропологічний підхід до дослідження правозначущої поведінки має дати відповідь на питання про вплив антропних характеристик суб'єкта поведінки на її мотивацію, здійснення, наслідки.

Правозначуща поведінка є формою об'єктивації діяльності людини, при цьому її характер і динаміка багато в чому визначаються не тільки рівнем правової культури правотворчості та правозастосування, але й особливостями соціально-правового статусу людини і правових зв'язків, що виникають між суб'єктами правовідносин. Інакше кажучи, з позицій юридичної антропології один і той же договір, укладений дорослим чи дитиною, чоловіком чи жінкою, мешканцем мегаполісу або жителем глухого села має відмінності, принаймні у мотивації, конкретних фактичних діях тощо.

Особливо ж виразно ці антропологічні відмінності простежуються у протиправній поведінці, де антропологізація прямо закріплена правовими приписами. Так, проступок, вчинений неповнолітнім, має відмінні від проступку, вчиненого дорослим, юридичні наслідки, зумовлені різними санкціями правової норми та іншими правовими засобами (наприклад, застереженнями щодо віку настання юридичної відповідальності).

Що ж стосується загальних антропологічних, психологічних та соціологічних проблем правозначущої поведінки, то вони вивчені порівняно слабо [1, с. 15].

Отже, з позицій юридичної антропології є можливим розширення спектра правозначущої поведінки та дослідження усіх її сторін, включно об'єктивну та суб'єктивну сторони. При цьому відмітним є те, що саме діяльнісна (об'єктивна) сторона правозначущої поведінки є визначальним критерієм для її типологізації.

Список використаних джерел

1. Завальнюк В. Антропологічні аспекти правозначущої поведінки // Юридичний вісник: щоквартальний журнал. — 2013. — № 1. — С. 15.
2. Завальнюк В. Антропологічні аспекти правозначущої поведінки // Юридичний вісник: щоквартальний журнал. — 2015. — № 4. — С. 10.
3. Завальнюк В.В. Юридична антропологія та інші напрями антропологічного знання // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. — 2008. — Випуск 44. — С. 342.
4. Завальнюк В.В. Юридична антропологія та правозначуща поведінка // Митна справа: Науково-аналітичний журнал. — № 6(90), 2013. — С. 5.
5. Панчишин Р.І. Функції юридичної антропології в розрізі знання про закономірності взаємодії права та людського індивіда // Проблеми законності: Академічний збірник наукових праць. — 2011. — Випуск 16. — Харків. — С. 243.
6. Теорія держави і права. Підручник. Практикум. Тести: підручник / Н.М.Крестовська, Л.Г. Матвєєва. — К. : Юрінком Інтер, 2015. — 584 с.

Ключові слова: антропологічний аспект, юридична відповідальність, правова поведінка, юридична антропологія, специфіка правової поведінки.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Рязанов М. Ю.

Каменчук Ілона Андріївна

студентка 1-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ІДЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВА

Ідеалізація права є насущним питанням в сучасній правовій системі. На перший погляд, це не здається проблемою, так як психологічний аспект суспільства, як головної складової держави, пояснює постійне прагнення до творення ідеалу через виокремлення та узагальнення деяких ознак реальних явищ. Але в нашому випадку це

прямо торкається правової системи та культури, а тому і ефективності права та окремих норм законодавства.

Ефективність права завжди мала деякі недоліки та й наразі розглядається як багатоаспектний і багаторівневий феномен, що виражає закономірності соціального життя і має різні форми. Суспільство стрімко розвивається, а разом із цим виникають нові «покоління прав людини», які спонукають до переосмислення наявних позицій, принципів та установок — головних складових, що дає правова система. Прикладом може стати те, що право набуває все тісніших міждисциплінарних зв'язків не лише з психологією, філософією або релігією, але й із художньою літературою, мистецтвом, політикою, лінгвістикою, мораллю, інформологією, статистикою, соціологією (у т. ч. конфліктологією) [2, с. 75-76].

По — перше, ідеалізація складає норму буття індивіда як невіддільна ланки правової культури. Соціум завжди прагнув до повного контролю над регулюванням життя та всіх спірних соціальних ситуацій, що витікають з нього. Хоча, як ми знаємо, право від самого початку виникло зі звичаїв, які не завжди відрізнялися досконалістю та гуманністю. Але з часом таке беззаперечне прагнення впливає на ефективність права як соціально-духовного регулятора для забезпечення мінімально конфліктного розвитку суспільства та максимальної конструктивності.

По-друге, певний інтерес в дослідженні ефективності права і норм законодавства може представляти підхід до права з природно-правових, духовних позицій. Тоді ефективність норм позитивного права буде тим вище, чим точніше і повніше виражаються в ньому основоположні цінності природного права, що знаходять вираз у правосвідомості та вигляді почуттів правоти, правових ідеалів. Показовим у цьому плані є філософський аспект розуміння позитивного права, яке найбільше піддається ідеалізації. Так, С. Л. Франк зазначав, що «закон є форма боротьби з недосконалістю світу і людини», тобто саме закон виражає на собі діяльності людей, в ньому формується як внутрішнє, ідеальне прагнення до вдосконалення суспільних відносин, так і уявлення про те, як може і повинно бути [3, с. 137]. В цьому плані право необхідно сприймати як об'єктивно сформовану соціальну потребу в досягненні найкращого стану.

Як вже зазначалося, ефективність права в соціальному сенсі є вельми багатогранною категорією. Вона може бути розглянута як забезпечення за допомогою права ефективного, безперешкодного доступу до соціальних благ і їх обороту, або успішне, мінімально конфліктне функціонування існуючих соціальних інститутів, наприклад сім'ї, трудових колективів, державного апарату, громадських об'єднань і т. д., або максимальна згуртованість суспільства на вирішення спільних завдань [1, с. 44-45]. Природно, що такі завдання повинні витримувати перевірку на відповідність основоположним

духовним і соціальним цінностям цивілізації, потребам соціально позитивної самореалізації особистості в суспільстві.

Також можна стверджувати, що норми законодавства є прямими механізмом впливу правової системи. Тому посилювати дієвість права як соціального регулятора будуть лише ті норми законодавства, які зможуть покращити можливості для самореалізації індивіда, розширити їх або збільшити безпеку і усвідомлення індивіда, його задоволеність взагалі [1, с. 97].

На мою думку, право дійсно має забезпечувати і посилювати те, що можна було б назвати «продуктивною життєвою орієнтацією». Норма права є духовний продукт, а не прості видання органів країни без певної цілі, яка є потрібною та необхідною в даний момент або в ближчому майбутньому. Це повинно трактуватися в тому сенсі, що не завжди присутній правильний та раціональний порядок розгляду того чи іншого, коли розглядаються проблеми далекої перспективи, замість термінової допомоги. Цей так званий «духовний продукт» повинен відповідати закономірностям не тільки матеріального життя. Та в цьому плані правотворчість посідає мало не найважливіше місце в системі права.

Маю зазначити, що психологічні фактори грають вагому роль у забезпеченні гармонійної взаємодії правової системи та особистості. Підвищення ефективності нормативних правових актів відкриває нові горизонти та необхідність переглянути питання про співвідношення і ролі різних факторів у забезпеченні ефективності права і норм законодавства, ідеалізації системи права.

І. А. Ільїн свого часу писав про те, що «до самої суті людського духу належить цей дар: сприйняти, переломити, перетворити і направити по-новому все, що є втиснуте ззовні, сама природа права в тому, що воно твориться свідомими істотами і для свідомих істот, мислячими суб'єктами і для мислячих суб'єктів» [4, с. 198-199].

Отже, ідеалізація та ефективність права розглядається з точки зору багатоаспектної та перспективної області вивчення фундаментальних знань про правову систему в майбутньому та сьогоденні й основної проблематики аксіологічного підходу у правотворенні.

Список використаних джерел

1. Жинкин С. А. Психологические проблемы эффективности права : монография / С. А. Жинкин. — СПб.: Юридический центр-Пресс, 2009. — 376 с.
2. Батан Ю. Д. Загальнотеоретична юриспруденція як фундаментальна юридична дисципліна / Ю. Д. Батан // Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 20 травня 2016) : у 2 т. — Т. 1. — Одеса : Юридична література, 2016. — С. 75–77.
3. Братченко С. Л. Экзистенциальная психология глубинного общения: Уроки Джеймса Бюджентала / С. Л. Братченко. — М.: Смысл, 2001. — 197 с.

4. Ильин И. А. О сущности правосознания / И. А. Ильин ; подготовка текста и вступительная статья И. Н. Смирнова. — М.: «Рарогъ», 1993. — 235 с.

Ключові слова: ефективність права, ідеалізація права, правова культура.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Рязанов М. Ю.

Кудашов Петро Павлович

студент 5-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМАТИКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ ЗА ЇЇ ОСНОВНИМИ ОЗНАКАМИ

Очевидним видається той факт, що далеко не всі держави сучасного світу досягли у своєму розвитку сучасного рівня. Багато з них знаходяться на периферії суспільного, державного та світового розвитку, так як, з одного боку, занадто сильні племінні, етнічні, расові відносини, з іншого—занадто слабка інфраструктура і сировинна база, кваліфікація робочої сили недостатня і т.д. Більше того, навіть у сучасному світі багато народів Африки, Південної Америки, Азії, Океанії та Росії як і раніше знаходяться на тій ступені розвитку, яку в науці зазвичай прийнято позначати терміном «традиційне суспільство». Ці народи засновують культуру, побут, соціальні засади і орієнтири на традиційних цінностях і уявленнях, які можуть істотно відрізнитися від тих, що прийнято вважати «сучасними» [1, с. 47].

«Сучасність», «сучасний» — це відносні поняття, оскільки вони можуть розглядатися не тільки суто в часовому (наприклад, ХХІ століття), але ще і в духовному, культурному та іншому контекстах. Відповідно і поняття «сучасна держава» також є відносним і може включати в себе різні ознаки. Так, якщо головною ознакою сучасної держави вважати демократію, то країни сучасного світу будуть варіюватися за рівнем зменшення демократичних інститутів—від центру до периферії. При вивченні категорії сучасна держава, дослідник, насамперед, повинен виходити з того факту, що остання — не абсолют, а цілий діапазон різних соціально-політичних явищ.

Проте, на наш погляд, можна виділити ряд ознак, яким повинна відповідати держава, щоб вважатися сучасною. Серед них виділимо наступні:

- 1) чітко позначені і визнанні на міжнародному рівні кордони;
- 2) розвинений інститут громадянства і громадянської самосвідомості;

- 3) високі показники економічного розвитку;
- 4) професійна та сильна армія;
- 5) розгалужена система демократичних інститутів;
- 6) чіткий розподіл світської і релігійної влади;
- 7) сучасні форми та технічні засоби управління.

На наш погляд, держави сучасного світу можуть істотно варіюватися по тому, наскільки представлена та чи інша ознака—від центру до периферії категорії. Так, одні країни будуть розташовуватися в центрі категорії сучасна держава, оскільки відповідають усім вище перерахованим ознакам. Інші держави можуть меншою мірою відповідати одній або декільком виділеним ознакам і перебувати ближче до периферії даної категорії. Нарешті, власне периферійними виявляться держави, в яких вищезгадані ознаки або взагалі відсутні, або представлені слабо. Крім того, список ознак даної категорії можна продовжити, але в такому випадку і критерії сучасної держави будуть розмиватися, при вивченні сучасної держави, на нашу думку, найкраще притримуватись декількох чітких ознак.

У відповідність з виділеними ознаками, ми можемо сформулювати власне визначення сучасної держави. Сучасною державою є тип державної системи, що здійснює управління суспільством, охорону його структури, яка в своєму розвитку досягла високого рівня організації та матеріального благополуччя, розвинених принципів та ідеалів демократії, чіткого розмежування світської і релігійної влади, застосовує прогресивні методи і засоби вирішення різноманітних проблем соціального життя.

Очевидно, саме тому свідомість сучасної людини багато в чому визначається в термінах держави: поза державою — анархія і невизначеність, тоді як усередині держави — стабільність і безпека. При цьому анархія в даному випадку повинна розумітися не стільки як недолік центральної влади і сили, скільки брак законів та інститутів, що встановлюють порядок.

Тоді як територіальна державність в сучасному світі є майже універсальною, національна державність не є такою. Незважаючи на те, що сучасна держава часто розглядається як «держава-нація» чи «національна держава», реальна картина така, що досить рідко, якщо взагалі коли-небудь, держави збігаються з націями. На наш погляд, далеко не всі держави сучасного світу — держави-нації. Дуже багато держав включають в себе кілька націй, в той час як багато націй не володіють своєю державністю взагалі. Тут ми можемо прийти до висновку про те, що сучасна держава — неоднорідне в певній мірі наднаціональне утворення, при цьому є й історичним об'єднанням багатьох змішаних етносів і субетносів та навіть націй.

Попередні форми соціально-класової та етнонаціональної солідарності розпадаються, електронні засоби комунікації створюють особливі форми прямого міжперсонального спілкування, минаючи посередниц-

тво соціальних та політичних утворень, з'являються ознаки більш гнучких форм та видів солідарності, ніж нація, яка зберігається як така, але виконує швидше роль ширми, за якою приховані реальні консьюмеристські настрої громадян більшості розвинених країн, адже сьогодні можна обирати навіть Батьківщину. Почуття патріотизму, на якому ґрунтувалася стійкість держави-нації, стає не ефективним, йому на зміну приходять так звані «конституційний патріотизм», що позначає ідею про те, що політична вірність має ґрунтуватися на нормах, цінностях, а також процедурах демократичної конституції, це патріотизм, заснований не на спільності історії або спільності етнічного походження, а на загальновизнаних всіма принципах, які, в першу чергу, фіксуються в Основному законі. Саме ідеї подібного спрямування починають розглядати як нормативно привабливу форму громадянської відданості для мультикультурного суспільства, а також як спосіб концептуалізації громадянської ідентифікації над національного рівня. Крім цього, величезного значення набувають права людини, забезпечення яких стане тільки визначальною ознакою сучасної держави, а і метою її існування [3, с. 15].

Отже, держави сучасного світу можуть істотно варіюватися по тому, наскільки в них представлена та чи інша з виділених нами ознак: чітко визначені і визнані на міжнародному рівні кордони, розвинутий інститут громадянства та громадянської самосвідомості, високі показники економічного розвитку, професійна та сильна армія, розвинута система демократичних інститутів, поділ світської та релігійної влади, сучасні форми та технічні засоби управління. Одні держави відповідають усім перерахованим вище ознаками і тому їх можна вважати кращими проявами сучасної держави. В інших з них ці ознаки представлені у меншій мірі, і тому вони будуть стояти ближче до периферії даної категорії. Нарешті, власне периферійними виявляться ті держави, які або взагалі не відповідають виділеним ознакам, або відповідають їм меншою мірою.

Список використаних джерел

1. Елизаров М.В. Современное государство в эпоху глобализации: социально-философский анализ : диссертация кандидата философских наук : 09.00.11 / Елизаров Михаил Владимирович. – М., 2006. – 189 с.
2. Серебро М.В. Сучасна та національна держава: концептуальні основи та перспективи / М.В. Серебро // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія: Право. – 2016. – № 36. – С. 10–15.

Ключові слова: сучасна держава, ознаки сучасної держави, національна держава.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Серебро М. В.

CONCEPT AND TYPES OF THE DISCRETION OF THE LAW

The discretion of the law, its main types and problems of judicial discretion seems very important in view of the fact that no legal discipline does not distinguish this issue with its own place.

The question of discretion in law is very complex and controversial. Its complexity is due to the versatility of the very concept of law, and the discussion is dictated by the discussion approaches to the understanding of the category of «discretion.»

It is common knowledge that these limits are established by objective law. However, within the limits of these limits the subject of law is absolutely free.

The category of «discretion» is multidimensional. At the same time, when analyzing it, one should pay attention to the fact that it belongs mainly to the subjective (psychological) side of lawful behavior. In this regard, discretion can be defined as the choice of the subject of a certain goal and the means of achieving it, or as an opportunity to express their will and make decisions regardless of the will of others. Discretion includes intellectual and volitional aspects.

The intellectual side of discretion is characterized by the fact that the subject is aware of the right granted by the right to choose the options of behavior to meet his interests and chooses the option that is most prevailing for him, based on an analysis of the legal prescription and specific life circumstances.

The will party is characterized by the intention to act in accordance with the decision and willingness to make the necessary effort for this.¹

In this regard, it should be noted that from a psychological point of view, subjective discretion is a rather complex process consisting of a number of successive stages:

- introspection, that is, self-analysis, on the basis of which the subject is aware of the specific needs, which leads to the formation of his interest, which is subject to satisfaction (the motive to the corresponding behavior).
- in the presence of a lawful institution, the discretion determines the choice of the proper purpose and means of achieving it, translating, mental experiences into the legal sphere.

The subject knows the legal means by which he can achieve his goal and, in the end, chooses the subjective right, within which he will satisfy his own interest.

¹ Малиновский В. С. Усмотрение в праве // Государство и право. – 2006. - № 4. – С. 84.

– when the legal consciousness fulfills the assessment and regulatory functions, the subject, with the help of psychological mechanisms of volitional regulation, begins to exercise actions in the exercise of subjective law. Moreover, constantly evaluating the process of implementing law in terms of its effectiveness to achieve the goal, the subject can correct this process or even abandon the implementation of this subjective right, considering it inappropriate in terms of the most complete satisfaction of its interest.

At some point, a subject may, under certain circumstances, return to one of the above stages in order to clarify their needs and (or) review their goals, again to choose the legal means to achieve them.

Some features that characterize discretion as a legal phenomenon can be attributed:

- legal (the possibility of subjective discretion provided by objective law);
- intellectual-volitional character;
- ability and capacity of the subject of discretion;
- relevance of discretion (discretion is always aimed at the choice of behavior, -necessary to achieve a specific goal).¹

In order to give the subject the right to freedom carried out by him at his discretion, the legislator uses a variety of actions with the help of legal technique

- uses a dispositive method of legal regulation, providing the subject to independently determine the time of entry into the relationship, the timing of the exercise of subjective law, the extent of their rights, responsibilities and extent of liability (for example, within the framework of the treaty).
- constructing a legal norm, formulates relatively-defined or alternative regulations that make it possible to choose the type of lawful conduct, refrain from absolutely defined provisions;
- if necessary, uses appraisal concepts in order to expand the limits of subjective discretion;
- does not impose a ban on an extensible interpretation of certain terms or circumstances;
- restricts the sphere of interference of state bodies and officials in the decision-making process by the discretion of the entity.²

First of all, the discretion of the subject of the choice of a particular right to achieve his own interests should not lead to abuse of the law.

The limits of discretion in the law can be established not only by the current legislation. Depending on the country's legal system, they can be governed by religious norms (for example, the norms of the Koran that

¹ Кондратьев П. Е. О пределах усмотрения правоприменителя в процессе принятия уголовно-правовых решений // Актуальные проблемы применения уголовного законодательства в деятельности органов внутренних дел. – М, 2001. – С. 34

² Малиновский В. С. Усмотрение в праве // Государство и право. – 2006. -№ 4. – С. 85.

restrict the freedom of the discretion of an orthodox Muslim), political norms (when the ideological dogma of a totalitarian state regulates human behavior), as well as the norms of customs and traditions.

It is possible to distinguish some types of discretions in the right-administrative discretion and judicial discretion.

The ability to express their will and make decisions regardless of the will of others characterizes the nature of discretion. As G.F. Shershenevich writes, the nature of discretion in law is due to the very nature of subjective law, which is the measure of freedom granted to the subject to pursue his own interest.

In the most general form, discretion in law should be understood as the intellectual and voluntary activity of the authorized person in the choice of subjective law and the way of its implementation, in order to meet their own interests.

At the discretion of the authorized person, both objective and subjective factors are influenced by the influence of which the choice of a particular subjective right and method of its implementation depends to an extent. Among the objective factors, one can distinguish:

- socio-economic,
- political,
- ideological
- cultural
- other features of the specific historical period in which the authorized entity operates.

The subjective factors include: the level of individual legal consciousness, obedience to the person, the peculiarities of his intellectual, emotional and volitional qualities, moral quality of the person, the religion of the individual, etc. the possibility of choosing any behavior taking into account the prohibitions established by the current legislation.¹

An essential difference between subjective discretion and administrative and judicial discretion is the approach to determining the degree of freedom of subjects of discretion. In the first case, the discretion of the subject obeys the rule: «everything permitted is not prohibited by law,» and in the second, «only what is expressly permitted by law» is permitted. Therefore, it is clear that the limits of discretion in the first case are much wider than in the second.

References

1. Малиновский В. С. Усмотрение в праве // Государство и право. – 2006. – № 4. – С. 84-89.

¹ Цивільний кодекс України [Електронне джерело] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

2. Кондратьев П. Е. О пределах усмотрения правоприменителя в процессе принятия уголовно-правовых решений // Актуальные проблемы применения уголовного законодательства в деятельности органов внутренних дел. — М, 2001. — С. 34.
3. Цивільний кодекс України [Електронне джерело] / Верховна Рада України. — Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

Keywords: the discretion of the law; types of the discretion; limit of the discretion; concept of the discretion of the law.

Research advisor: PhD, associate professor Ryazanov M. Y.

Соломанина Татьяна Евгеньевна

студентка 1-го курса факультета международно-правовых отношений
Национального университета «Одесская юридическая академия»

ПОЧЕМУ ФОРМА ПРАВЛЕНИЯ МОНАРХИЯ АКТУАЛЬНА И В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ?

Парламентские и президентские республики, как государства с демократическими формами правления, широко распространены в современном мире, однако, это не отменяет того факта, что и державы с верховной властью осуществляемой единолично (или практически единолично) и, как правило, переходящей по наследству, существуют и сегодня. Но играют ли монархии такую значительную роль в общественно-политическом процессе в XXI веке, которую играли всего лишь 100 лет назад, и есть ли в них смысл сейчас?

В Европе, например, 12 монархий, из которых только одна абсолютная, да и та теократическая — это Ватикан. Все остальные — монархии конституционные: Великобритания, где королева не только символ страны, она еще и назначает и распускает правительство; Дания, династия которой является самой старой в Европе; Бельгия и Голландия — государства в которых королевские дома появились только в XIX веке; Норвегия стала самостоятельной монархией вообще лишь в начале XX века, а ранее ей правили короли Швеции, которые и сегодня остаются при короне; в Испании монархия на 40 лет была утрачена в результате провозглашения республики, которая, в свою очередь, создала условия для диктатуры генерала Франко, однако в 1975 году Хуан Карлос возродил в стране демократию и предотвратил попытку военного переворота в 1981, показав себя образцовым современным королем; остальные европейские королевские дома властвуют в карликовых государствах — Андорре, Монако, Лихтенштейне и Люксембурге.

Проводя анализ современных монархий нельзя не отметить, что всем в той или иной степени присущи республиканские черты, а именно то, что власть монарха ограничена во всех сферах государственной власти. Классическим примером может служить Великобритания — Центр Содружества независимых государств, которые раньше входили в ее колонии, классическая конституционная парламентская монархия, где Конституция фактически неписанная, однако отсутствие этого единого текста позволяет говорить о трех составляющих британской конституции: Статутное право (Statute Law), Общее право (Common Law) и Конституционные соглашения (Constitutional conventions) [1, с. 400]. И все же, хоть юридически английская королева обладает огромным количеством полномочий: она созывает и распускает парламент, может наложить вето на законопроект, издаваемый им, назначить премьер-министра, членов правительства и даже быть верховным главнокомандующим в период войны, но на деле она ими никогда не пользуется, и все эти полномочия реализуются посредством членов правительства.

И это не проблема одного лишь Соединенного Королевства. В большинстве дуалистических монархиях глава государства далеко не всегда, а скорее всего и никогда не является главой правительства. Так нужен ли сегодня правитель, в компетенцию которого будут входить одни церемониальные обеды, поездки да речи?

Ахилеш Пилламарри в своей статье «Почему монархии все еще актуальны и полезны в XXI столетии» выделил несколько пунктов почему все же не стоит отказываться от этой формы правления.

Иногда, например в Таиланде, наличие монарха может быть основополагающим фактором, удерживающим государство, находящееся на грани гражданской войны. Поэтому монархии особенно важны в многонациональных странах, таких как Бельгия, так как этот институт объединяет разнообразные, зачастую враждебные, этнические группы, которые разделяют лояльность к правителю [2, с. 46].

К тому же, монархии препятствуют возникновению крайних форм правительства. Все политические лидеры должны выступать премьер-министрами или министрами правителя, однако даже если реальная власть лежит на этих лицах, то существование монарха затрудняет радикальное или полное изменение политики этого государства. Так, например, наличие королей в Камбодже, Иордании и Марокко сдерживает худшие и более экстремальные тенденции политических лидеров или фракций в этих странах. Монархические формы правления также стабилизируют страны, поощряя медленные, постепенные изменения, а не экстремальные колебания в характере режимов. Так, монархические арабские государства создали гораздо более стабильные общества, чем немонархические, многие из которых прошли через сейсмические сдвиги в течение арабской весны.

Сегодня монарх — живое свидетельство того, что кроме партий и политических интересов существуют еще государство и народ. Монархи не связаны узкими политическими обязательствами и не становятся на чью-то сторону. Монарх должен быть на стороне своего народа и интересов всей страны, играть консолидирующую, объединяющую роль [3, с. 85]. А в эпоху политической борьбы, политических шоу и карнавалов, во времена всепоглощающей плоской болтовни, быть символом единства и моральным авторитетом — дело весьма важное.

Список использованных источников

1. Баглай М. В., Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общ. ред. чл.-корр. РАН, проф. М. В. Баглая, д. ю. н., проф. Ю. И. Лейбо и д. ю. н., проф. Л. М. Энтина. — М.: Норма, 2004. — 832 с.
2. Akhilesh Pillalamarri. Why Monarchies Are Still Relevant and Useful in the 21st Century / Akhilesh Pillalamarri // The Diplomat. — 2014. — June 24. — P. 46.
3. А.Баумейстер. Монархічна ідея... як шлях до демократії / А. Баумейстер // День. — 2017. — № 79. — С. 85.

Ключевые слова: форма правления, монархия, республика, монарх, правитель.

Научный руководитель: к.ю.н., ассистент Дзевелюк М. В.

Трушкіна Анна Дмитрівна

студентка 1-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

Актуальність обраної теми полягає в тому, що саме дослідження функцій і завдань, покладених на державу, їх історичне порівняння та аналіз, а також практичне використання набутих теоретичних знань може стати поштовхом до побудови Української держави як сучасної держави громадянського суспільства, яка відповідатиме глобалізаційним реаліям сьогодення. Дослідженням функціональної характеристики сучасної держави займалися такі вчені, як Джуряєва О. О., Дзевелюк М. В., Оборотов Ю. М., Серебро М. В. та інші.

Функції сучасної держави — це нормативно закріплені в національному та міжнародному законодавствах постійні легітимні напрямки її діяльності, обумовлені об'єктивними потребами суспільства, які

виражають і конкретизують соціальне призначення держави. Функції держави перебувають в залежності від історичних етапів її розвитку, з плином часу трансформуються і перетворюються на інші.

Функціонування держави є більш широким поняттям порівняно з функціями держави, оскільки охоплює ширше коло діяльностей держави, навіть тих, які не мають статусу функцій [5, с. 175].

Поняття «функції держави» не слід також ототожнювати з поняттям «функції державної влади». Так, вони є тісно пов'язаними, адже метою діяльності державної влади є здійснення функцій держави, проте державна влада може мати власні цілі й завдання й намагатися видати їх за функції держави, якими вони насправді не є [6, с. 438].

Основні ознаки функцій держави: вони є обов'язковими елементами держави, без яких вона не може існувати; вони не є статичними, перебувають у постійному розвитку; через функції держави розкривається її сутність; функції держави надають їй діям практичної спрямованості [7, с. 140].

Загальноприйнятим вважається розподіл функцій держави за соціальною значущістю на основні (мінімальні) й неосновні (додаткові). Мінімальними функціями держави є ті, які, по-перше, є необхідними для її виживання; по-друге, виражають схильність до глобалізації; по-третє, не можуть бути делеговані недержавним органам і утворенням [5, с. 97]. До таких функцій належать: оборонна, правоохоронна, економічна функції та функція підтримання зовнішніх відносин. У цьому контексті слід відзначити, що реалізація мінімальних функцій є особливо важливою на стадії запобігання негативним явищам і формує превентивну функцію [2, с. 235]. Наприклад, оборонна функція являє собою запобігання небезпеці з боку інших держав; правоохоронна — запобігання порушенням прав людини; економічна — профілактику нестабільності грошової одиниці й економічних криз загалом.

Інші функції держави є додатковими. До них можна віднести, наприклад, соціальну функцію, яка прямо пов'язана зі становленням права людини на гідний рівень життя. Варто сказати, що офіційне визнання, нормативне закріплення і розвиток цього права відбувалися в складних історичних умовах [7, с. 148].

Важливою функцією сучасної держави є також міграційна. Державні заходи в сфері міграційної політики поділяються на два типи: ті, що спрямовані на обмеження міграції, та ті, що навпаки, активно стимулюють мігрантів, надаючи їм певні пільги (тимчасове грошове утримання, зменшення кількості податків тощо). Прикладами держав, які дотримуються останнього типу політики, є Канада, Австралія, Нова Зеландія. Водночас в Україні чіткої міграційної політики поки що не існує, хоча певні заходи в цьому напрямку вже розпочалися.

Інноваційна функція визначає стратегії розвитку держави, введення інновацій в різних сферах суспільного життя, перехід до більш

вигідних (в тому числі й екологічно) методів виробництва, забезпечення конкурентоспроможності національних підприємств на світовому ринку [6, с. 438].

Інформаційна функція держави обмежується забезпеченням гарантій інформаційної безпеки. Основними напрямками здійснення цієї функції є прийняття законодавства, яке регулює відносини в інформаційній сфері, нагляд за дотриманням прав і свобод людини і громадянина, пов'язаних з інформацією, та забезпечення інформаційного суверенітету держави [1, с. 322].

Недооціненим є значення ідеологічної функції, яка також притаманна сучасній державі й здебільшого направлена на розробку та реалізацію певних ідеалів в різних сферах діяльності держави. В сучасних умовах нестабільної фінансово-кредитної системи велике значення має також боргова функція [7, с. 438].

Велике значення має також функція співробітництва і взаємодопомоги, реалізація якої здійснюється шляхом створення міжнародних організацій і об'єднань (ООН, СОТ, СНД, Африканський Союз тощо). Найпоширенішими аспектами взаємодопомоги є міждержавні кредити і позики, інвестиції, спільні проекти тощо [1, с. 328].

Однією з найважливіших серед зовнішніх функцій держави (таких, як зовнішньополітична, зовнішньоекономічна, зовнішньосоціальна, зовнішньокультурна тощо) є інтеграційна функція, яка визначає основні напрями міжнародного співробітництва, розвитку рівноправних економічних, політичних, культурних й інших відносин. Головною метою здійснення цієї функції є узгодження національних інтересів конкретної держави та загальних інтересів світового співтовариства, а також об'єднання зовнішніх зусиль для ефективного вирішення загальнозначущих проблем в галузях, наприклад, екології, боротьби з безробіттям, голодом, тероризмом, наркозалежністю тощо.

Останнім часом спостерігається взаємне наближення і взаємопроникнення зовнішніх і внутрішніх функцій держави. Усі сучасні держави мають загальні функції, що здійснюються як на території цієї держави, так і за її межами. Також треба зауважити, що внутрішня політика держави не може суперечити нормам міжнародного права, а зовнішня політика є логічним відображенням внутрішньої [4, с. 108]. Яскравим прикладом функції, яка раніше вважалася внутрішньою, а зараз має статус зовнішньої, може бути екологічна функція. Так, зараз усі держави несуть відповідальність за свою екологічну політику перед світовим співтовариством, а проблема захисту довкілля вже давно є проблемою міжнародного рівня.

Через це злиття зовнішніх і внутрішніх функцій держави деякі сучасні вчені висувають думки про існування однієї, генеральної функції, яка полягає в створенні умов для нормального функціонування громадянського суспільства. До цих умов належать:

- 1) природні – забезпечення і захист права на життя, здоров'я, безпечне

довкілля тощо; 2) економічні — право на приватну власність; 3) політичні — право на участь в управлінні державою; 4) соціальні та культурні — свобода віри, слова, совісті; право на освіту, працю тощо [3, с. 108].

Можна зробити висновок, що в сучасній державі існує велика кількість функцій, які спрямовані на забезпечення нормальної діяльності й розвитку суспільства в найрізноманітніших сферах. З часом деякі функції держави змінюються, деякі зникають, і на їх місці з'являються нові, більш пристосовані до умов конкретного історичного періоду. Серед нових функцій сучасних держав можна виділити інноваційну, соціальну, інформаційну, міграційну, інтеграційну функції та функцію співтовариства. Нещодавно також було введено поняття генеральної, «надфункції», яка поєднує в собі ознаки усіх найважливіших функцій держави. Я вважаю цю концепцію цікавою і погоджуюсь з нею, адже в сучасному світі межі між окремими функціями поступово зникають, й усі вони мають на меті забезпечення існування громадянського суспільства.

Список використаних джерел

1. Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції : монографія / [Ю. М. Оборотов, В. В. Завальнюк, В. В. Дудченко та ін.] ; за ред. Ю. М. Оборотова. — Одеса : Фенікс, 2012. — 492 с.
2. Батан Ю. Д. Вплив превентивного механізму права на неправомірну поведінку / Ю. Д. Батан // Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : монографія / за ред. О. В. Козаченка, Є. Л. Стрельцова. — Миколаїв: Іліон, 2016. — С. 625–642.
3. Джураєва О. О. Генеральна функція держави / О. О. Джураєва // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. — 2004. — Вип. 22. — С. 108.
4. Дзевелюк М. В. Еволюція функцій сучасної держави / М. В. Дзевелюк // Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса) : у 2 т. Т. 1 / відп. ред. М. В. Афанасьєва. — Одеса : Юридична література, 2016. — С. 107–109.
5. Дзевелюк М. В. Традиції та новації в розвитку функцій сучасної держави: дис. канд. юр. наук : 12.00.01 / М.В. Дзевелюк. — Одеса, 2017. — 209 с.
6. Креативність загальнотеоретичної юриспруденції : монографія / [Ю. М. Оборотов, В. В. Завальнюк, В. В. Дудченко та ін.] ; за ред. Ю. М. Оборотова. — Одеса : Фенікс, 2015. — 488 с.
7. Серебро М. В. Сучасна держава як цінність: загальнотеоретичне дослідження : дис. канд. юр. наук : 12.00.01 / М.В. Серебро. — Одеса, 2017. — 200 с.

Ключові слова: функції держави, сучасна держава, мінімальні функції, додаткові функції, генеральна функція.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Дзевелюк М. В.

Ходорковська Олександра Андріївна

студентка 1-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЯКОЮ ПОВИННА БУТИ СУЧАСНА ДЕРЖАВА?

Відповісти на це питання не можливо без усвідомлення поняття держава. Що таке держава? Держава як політична організація — це такий суспільний механізм, який покликаний захищати інтереси людей певної території і регулювати за допомогою правових норм взаємовідносини між ними, використовуючи при необхідності спеціальні органи примусу. Актуальність теми полягає в тому, що сучасна держава інтенсивно розвивається, при цьому не суперечить традиціям, нагромаджуючи значний обсяг інформації і досвіду для успішного вирішення завдань, які стоять перед нею.

Сучасна держава визначається, як обумовлена соціальної асиметрії єю суспільства і необхідністю вирішення спільних справ універсальна політична організація, що діє на основі адміністративно-територіального поділу та громадянства, що здійснює за допомогою спеціалізованого апарату управління, арбітрування і легалізування примусу. Сучасна держава несе на собі відбитки властивостей сучасної людини, серед яких присутні активність, раціональність, автономність, відкритість у відношенні зміни історичних можливостей і домагань.

У державознавстві сучасну державу доцільно розглядати комплексно як предмет і зміст діяльності держави через засоби та способи, що її забезпечують. Такий функційний підхід до діяльної держави має одне істотне уточнення: розширюється і поглиблюється розуміння соціального призначення держави та переосмислюється сутність проголошеного зв'язку між змінами характеристик держави. Деякі з них:

«Держава як інвестиційний менеджер. Механізми публічно-приватного партнерства (ППП) та державні інвестиції як індикатор важливості проектів можуть бути важелями для розвитку інфраструктури, що сприяє економічному зростанню. Держава за наявності довіри до неї може залучити в якості інвестиційного ресурсу готівкові заощадження громадян, які в Україні, за консервативною оцінкою, становлять понад \$50 млрд.

Держава як творець правил. Саме вона має ресурси для вивчення світу (технологій, суспільства тощо) і може формувати лінії поведінки та політики, адекватні викликам сучасності. Держава може і повинна організовувати для громадянського суспільства. А суспільство розуміє їх необхідність, корисність і раціональність, найімовірніше, житиме згідно з ними. В більшості західних держав важливі рішення є результатами широкої суспільної дискусії.

Держава як архітектор інститутів. Відсутність довіри в українському суспільстві великою мірою зумовлена недовірою до держави — і радянської, і незалежної української. Формальні інститути державного врядування мають ґрунтуватись на сучасній управлінській логіці створення цінності для громадян і втілюватись в ефективних процедурах.

Держава як менеджер соціального капіталу. Якщо «креативний освічений українець» стає мірилом ефективності держави, то цілком можливо, що сама вона стає фаховим менеджером соціального капіталу. Тобто може будувати системи освіти, охорони здоров'я, створювати умови для підприємництва, банківську та пенсійну системи тощо» [1].

Ю.М. Оборотов у своїй праці зазначає, що сучасна держава характеризується специфікою суб'єктного наповнення свого механізму: «Народні депутати, державні службовці, судді, повинні мати певну освітньої, культурної та професійної підготовки, необхідної для заняття ними свого місця в системі інститутів державної влади.

Серед ознак сучасної держави поряд з такими атрибутивними підставами його існування, як державний народ, державна територія і державна влада, виділяється така ознака, як визнання іншими державами, міжнародним співтовариством. Момент визнання міжнародною спільнотою має нормативно-правове значення і визначає перетворення сформованої державності в сучасну державу» [2, с. 7].

М. В. Дзевелюк вважає, що «Особливістю сучасної держави є те, що вона зберігає традиційні ознаки, які змінюються і набувають нових характеристик, а також наявність нетрадиційних, новітніх ознак, які характерні виключно для сучасної держави — держави, яка існує у сучасному світі, відповідає вимогам світового співтовариства та являється правовою, сильною системою організації влади у суспільстві» [3, с. 107-108].

Процес становлення і розвитку держави це доволі складний процес для виникнення якого необхідно багато передумов. Причому їх роль неоднакова у різних народів. В крайньому разі з упевненістю слід констатувати, що їх перелік не вичерпується виключно економічними передумовами.

На мою думку, сучасна держава не можлива без громадян, та жителів країни. Вони мають свої права та свободи, а також несуть відповідальність за свої вчинки (обов'язки). Громадяни утворюють суспільство, яке є суспільством з розвиненими правовими і соціальними відносинами, яке є незалежним від держави, але постійно взаємодіє з нею.

Отже, виходячи з усього вище сказаного можна зробити висновок, що ідеальна модель сучасної держави менше займається управлінням, але вона гарантує соціальні права. Та розвиток суспільства — дуже

складний і трудомісткий процес, що вимагає уваги та часу як політичних діячів, так і простих жителів.

Список використаних джерел

1. Е. Мальцев «Держава: від Левіафана до «невидимки» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://open.kmbs.ua/ua/articles/op-manage/20009/derzhava-vid-leviafana-do-nevidimki>
2. Оборотов Ю. Современное государство: от образа к реалиям / Ю. Оборотов // Юридичний вісник. — 2014. — № 6. — С. 6-13.
3. Дзевелюк М. В. Еволюція функцій сучасної держави / М. В. Дзевелюк // Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса) : у 2 т. Т. 1 / відп. ред. М. В. Афанасьєва. — Одеса : Юридична література, 2016. — С. 107-109.

Ключові слова: сучасна держава, суспільство, міжнародне співтовариство, традиційні ознаки, громадяни.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Дзевелюк М.В.

Чернохатній Дмитро Анатолійович

аспірант третього року навчання економіко-правового факультету
Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова

ФУНКЦІЇ ЛОБІЮВАННЯ У ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ

У теорії держави та права до демократичних держав відносять такі форми держав, в основі яких лежить визнання народу як джерела влади та втіленні народної влади шляхом рівноправної участі громадян в управлінні державою на всіх рівнях, здійсненні громадянським суспільством контролю за діяльністю держави та її органі [1, с. 273].

На жаль, здебільшого участь громадян в управлінні державними справами зводиться до виключного голосування на виборах, без відсутності реального впливу на поточний стан справ у певній державі. Парадокс полягає в тому, що влада, яка мала б вирішувати поточні проблеми держави здебільшого націлена на першочергове гарантування власного переобрання на наступний строк, а не реальне вирішення насущних проблем та подолання реальних труднощів у житті держави. Більше того, спроби спрямовані на зміну даної ситуації натикаються на бюрократичні терні, спротив системи управління та викривлення інформації, яка надходить до суб'єктів, які приймають владні рішення.

На думку автора, ефективним інструментом подолання вказаних явищ може стати лобіювання як процес цілеспрямованого впливу на

суспільну політику шляхом взаємодії з законодавчими та виконавчими органами державної влади та місцевого самоврядування з метою представництва інтересів окремих осіб, їх певних груп, з використанням правових методів і форм впливу.

На користь вказаного свідчать функції лобіювання, які притаманні останньому в демократичних державах.

Перш за все лобіювання здійснює важливу функцію посередництва між громадськістю та органами держави (місцевої влади), інформуючи останні про інтереси окремих груп громадян, реального стану справ в тих чи інших сферах суспільного життя. Так, в процесі прийняття владних рішень та подальшого втілення їх в життя суб'єкти, які прийняли такі рішення, звертаються за консультаціями до професійних спеціалістів і експертів. Водночас, на відміну від знань вказаних груп знання власне громадян, пропущені крізь їх інтерес і репрезентовані через лобіювання, виявляються більш істотними, зокрема з позиції легітимності таких рішень. Саме остання обставина має найбільшу вагу, оскільки доводить, що лобіювання в демократичних державах не є «вулицею з одностороннім рухом». Лобісти, досягаючи переваг для себе, одночасно забезпечують сприятливі умови сприйняття суспільством та його конкретними групами, прийнятих владних рішень. Таким чином, інститут лобіювання також є засобом комунікації різних груп населення та державних (місцевих) органів влади [2, с. 15-16].

Під час здійсненні комунікації та посередництва відбувається обмін інформацією між учасниками процесу лобіювання. Так, органи влади можуть отримати інформацію щодо власних рішень та актів безпосередньо від учасників тих правовідносин, які покликані врегулювати вказані акти чи дії. Водночас, лобісти та зацікавлені особи отримують інформацію про майбутній владний вплив на певну сферу життя та правовідносини в ній [3, с. 23-25].

В свою чергу, обмінюючись інформацією об'єкти та суб'єкти лобіювання здатні здійснити короткострокові або довгострокові прогнози стану речей у певних сферах суспільного життя та, відповідно, вжити заходів щоб використати їх собі на благо, або мінімізувати їх негативний вплив. У вказаному проявляється прогностична функція лобіювання у демократичних країнах.

Лобіювання у демократичних державах також надає громадськості спостерігати за процесом розробки різного роду законодавчих актів та інших владних рішень, в тому числі з метою врахування інтересів різних груп у майбутніх владних актах. Вказаною функцією лобіювання втілює систему «стримувань та противаг» та принцип розподілу влади в цілому [4, с. 25-26].

За допомогою функції організаційного забезпечення плюралізму суспільних інтересів лобіювання здатне створити можливості для забезпечення інтересів груп меншості у демократичних державах. Таким чином, лобіювання надає можливість меншості впливати на

прийняття владних рішень та законодавчих актів з метою врахування владними суб'єктами інтересів таких груп [5, с. 553].

Отже, лобіювання в демократичних державах здійснює значну кількість функцій, серед яких основними є: посередницька, комунікативна, інформаційна, прогностична, контрольна та функція організаційного забезпечення плюралізму суспільних інтересів.

Вважаємо за необхідне, подальше вивчення та аналіз функцій лобіювання в демократичних державах, в тому числі й в Україні.

Список використаних джерел

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / О.Ф. Скакун. — Харків : Консум, 2001. — 656 с.
2. Нестерович В.Ф. Конституційно-правові аспекти лобіювання у правотворчому процесі України : автореф. дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.02 «конституційне право; муніципальне право» / В. Ф. Нестерович. — Київ : Київ. нац. ун-т внутр. справ, 2008. — 20 с.
3. Дягілев О. В. Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія / О.В. Дягілев. — Харків : Майдан, 2011. — 251 с.
4. Одінцова О.О. Правове регулювання лобізму в сучасній Україні (загальнотеоретичне дослідження) : монографія / О.О. Одінцова; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. — Донецьк, 2011. — 150 с.
5. Богиня Т.Ю. Інститут лобізму: сутність, методи та функції / Т.Ю. Богиня // Держава і право. Юридичні і політичні науки. — Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2013. — Вип. 60. — С. 546-553.

Ключові слова: лобіювання, інститут лобіювання, лобізм, демократичні держави, функції.

Науковий керівник: д.ф.н, к.ю.н, професор Плавич В. П.

Чирка Тетяна Віталіївна

студентка 1-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

БОРГОВА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ

Ринок, гроші, влада — найважливіший інструмент державної політики. Ще з давньої історії борги відігравали визначальну роль у розвитку та існуванні держави. Тему державного боргу досліджували багато вчених: Д. Рікардо, А. Сміт, М. Браунриг, С. Вайнтрауб, Х. Джонсон, О. Ек стайн, Дж. Кейнс, А. Лаффер, А. Лернер, Р. Масгрейв, М. Фрідман та інші. Це явище багатоаспектне і полі-

функціональне. Йому відведена роль передавання тягаря з покоління в покоління. При близькому розгляді державний борг — це правовідносини, за якими виникають боргові зобов'язання держави, як позичальника, боржника, як гаранта погашення позик. Державний борг являє собою компонент фінансової політики держави. Він відіграє важливу роль як для фінансової сторони держави, так і для перспектив формування та розвитку національної економіки. На мою думку, це одна з найважливіших проблем сучасності, яка постійно зростає. Саме тому питання про державний борг набуває все більшої актуальності.

Існує така класифікація державного боргу як державний та муніципальний, простішими словами місцевий. Вони в свою чергу поділяються на підвиди: державні та муніципальні запозичення. За їх допомогою відбувається формування державного боргу та сплати дефіциту бюджету. Муніципалітети можуть формуватись на основі угод та договорів від країни з кредитними організаціями, іноземними державами, цей процес відбувається шляхом надання державних гарантій та порук [1, с. 432].

Щоб досягнути покращення в економіці, треба проводити досконале управління його обсягами, структурою та динамікою. Державний борг має певні межі, переступаючи які, він з нормалізуючого, перетворюється на чинник, який призводить до негативних наслідків. Аналіз боргової функції держави дозволяє знайти нові грані діяльності сучасної держави. Поняття внутрішнього державного боргу було закріплено в статті 1 Закону України «Про державні внутрішні борги». Тепер поняття державного боргу визначено в статті 2 Бюджетного кодексу України. Державний борг — загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення боргової функції в якості предмета в сучасній юриспруденції не представлено. Тільки окремі характеристики ознаки та властивості [2].

Державний бюджет є важливим інструментом для економічного розвитку країни, саме від його розміру та складових залежить рівень розвитку економіки, рівень суспільного життя. Бюджетний дефіцит, притаманний бюджетам більшості країн світу, у тому числі і розвинутим країнам (в 2013 році в Австралії — 1,3%, в США — 4%, Японії — 8,2%). Український бюджет, на жаль, характеризується хронічним дефіцитом. Проте це є не геть критично. Важливу роль справляють державні видатки, тобто те, куди і на що влада спрямовує кошти. Важливий баланс між соціальними інвестиціями та вкладом у галузь економіки. А ще варто не забувати про державний борг країни. Загалом, згідно з державним бюджетом України на 2018 рік, загальні доходи складають 917.879.366,4 тис. гривень, видатки Державного бюджету України у сумі 991.699.998,4 тис. гривень, повернення кредитів до Державного бюджету України у сумі 7.332.772,3 тис.

гривень, а граничний дефіцит визначено на рівні — 80.649.380 тис. гривень [3, с. 684].

В таких умовах бюджету уряд зобов'язаний шукати вихід, їх є два, одним з яких є внутрішні та зовнішні запозичення. Нагромаджені кредитні суми, по суті і є державним боргом. Внутрішній борг — це заборгованість перед юридичними особами, банківськими установами, заборгованість перед іншими органами управління [4, с. 40-45]. Зовнішній борг — заборгованість перед міжнародними організаціями, іноземними державами, комерційними банками і т.д. Внутрішні запозичення позитивно впливають на розвиток внутрішнього ринку, вони перетворюються в інвестиції в національну економіку і не приводять до відтоку капіталу за кордом [5, с. 416]. Виплати за зовнішнім більш регламентовані, мають чіткий характер. Вартість запозичених коштів визначається станом світової, національної економіки, рівнем розвитку фінансових ринків.

Покращення або погіршення світової економіки впливає на внутрішні боргові зобов'язання. Тому на нашу думку, дивлячись на критичний стан державного боргу, нестабільність, ризик девальвації, дефолту, країна має розвивати внутрішні складові та правильні напрямки її розвитку. Якщо управління буде відбуватись якісно, відбудеться зростання соціального та економічного добробуту населення.

Тему державного боргу досліджував Федоров В.А, його дослідження показали, що боргова функція — це комплекс заходів, які здійснюють уповноважені органи відносно до об'ємів і умов залучення засобів, забезпечення платоспроможності держави. Вона пов'язана з формуванням комплексного підходу до розробки фінансової політики. Така функція включає в себе наступні складові : формування економічної стратегії, націленої на забезпечення стійкості і обґрунтованості державного боргу, досягнення ідеальної структури державного боргу і управління його ринковою частиною, збереження потенціалу рефінансування державного боргу при зміні кон'юнктури фінансових ринків, виконання всіх нормативів обслуговування, утримання заборгованості на економічно прийнятому рівні [6, с. 152].

Боргова функція має орієнтуватись на певних планах та стратегіях, а не зосереджуватись на мілкі орієнтири. В умовах нестабільності світової економіки вона надає безпеку національній фінансовій політиці. Визнання цієї функції безперечно впливає на становище держави, а ефективна її реалізація здатна забезпечити соціальні, людські потреби. Всім відомий такий термін як глобалізація, якщо пояснити простими словами, то це перетворення якогось явища на планетарне, те яке буде стосуватись всієї землі. В даному випадку ми говоримо про глобалізацію боргів [6, с. 154].

Багато вчених зазначають що глобалізація державного боргу має багато позитивних сторін. Вона відкриває нові горизонти, сприяє

розповсюдженню інформації, знань, бачень, технологій. Дозволяє використовувати міжнародний поділ праці, ефективно використовувати ресурси, спрямовувати їх в правильні русла. В той же час, глобалізація породжує нову небезпеку, кризи, конфлікти, в деяких ситуаціях вона породжує збільшення державного боргу. Інше науковці довели, що глобалізаційний процес здатний помітно вплинути на формування нового світового порядку, понижуючи можливості національних урядів завдяки домінуванню міжнародних співтовариств, завдяки їх економічній залежності [6, с. 154].

Навіть підвищення інтенсивності реальних грошей, в які вкладаються активи при здійсненні платежів, призводять до інфляції, цінової нестабільності, розбалансованої економіки в цілому. Безумовно, саме в умовах глобалізації боргова функція держави за коротким строком досягає цінової стабільності [6, с. 154]. Тому варто погодитись, що вона відіграє важливу роль в економічному розвитку країни, вирішенні соціальних проблем та динаміці міжнародних відносин.

Для вдосконалення управління державним боргом України слід приділити увагу визначенню засад боргової політики та законодавчому закріпленню розробки тактики залучення позикових коштів та їх використання. Також, належну увагу слід приділяти розробці законодавчого забезпечення формування державного боргу, розвиваючи внутрішні державні запозичення, та позитивно сприяти на розвиток внутрішнього державного ринку. Слід надавати перевагу довгостроковому залученню позик, тому що саме таким чином можна уникнути пікових навантажень при погашенні державних запозичень.

Для ефективності прийняття скоординованих, чітких та правильних рішень потрібно складати план державної заборгованості хоча б на декілька років вперед. Правильним кроком є зменшення обсягів зовнішнього боргу, тому що вони мають деякі недоліки, які пливають на розвиток країни в цілому.

Завдяки цьому країна може стати незалежною від країн-кредиторів, тим самим збільшити видатки державного бюджету на фінансування соціально-економічних програм або збільшення податкових надходжень. Саме такі чинники можуть сприяти розвитку та покращенню становища державного бюджету.

Список використаних джерел

1. Данилов Ю. А. Рынки государственного долга: мировые тенденции и российская практика /Ю. А. Данилов. – М. : ГУ ВШЭ, 2002
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
3. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році». – К. : НІСД, 2017. – 684 с.

4. Вахтенко Т. Трансформація боргової моделі України у кризовий період // Вісник НБУ. – 2009. – № 11. – С. 40-45.
5. Агапова Т. А. Макроэкономика : учебник / Т. А. Агапова, С. Ф. Серегина ; под ред. проф. А. В. Сидоровича. – М. : МГУ им. М. В. Ломоносова, издательство «Дис», 1997. – 416 с.
6. Федоров В. А. Боргова функція сучасної держави : монографія / В. А. Федоров. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. – 176 с.

Ключові слова: функції держави, боргова функція, державний борг, державний бюджет.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Дзевелюк М. В.

Чупрова Екатерина Александровна

студентка 1-го курса Института криминальной юстиции
Национального университета «Одесская юридическая академия»

ПОНЯТИЕ МИНИМАЛЬНОГО И МАКСИМАЛЬНОГО ГОСУДАРСТВА

Государство – это основной институт политической системы общества, социальная организация, основное назначение которой – осуществление публичной власти в интересах общества, организация политической власти, которая управляет обществом и обеспечивает в нём стабильность и порядок.

Существует номенклатура действующих функций государства. Различают **внутренние и внешние функции**. **Внутренние функции**, среди которых – хозяйственная, стабилизационная, координационная, социальная и др. **Внешние функции (самые важные)** – оборона страны и налаживание международного сотрудничества [1].

Проблематика функций государства непосредственным образом связана с представлениями о минимальном и максимальном государстве. Функции государства или ограничены узкими рамками охраны порядка внутри страны, разрешением конфликтов и обеспечением внешней безопасности в минимальном государстве, или проявляются во всех сферах жизни общества, что характерно для максимального государства.

При анализе государственной деятельности одним из важнейших является вопрос о объёме и количестве функций. Например, в основных функциях раскрывается механизм деятельности государства, выражается специфика государственных органов, которые и составляют этот механизм.

Максимальное и минимальное государство по-разному проявляет себя в жизни общества. Например, максимальное государство характеризуется высокой активностью в экономической деятельности, именно поэтому экономическая функция — одна из важнейших. Ещё одной функцией, характерной для максимального государства является социальная функция. Она выражается в государственной поддержке: многодетных семей, сирот, пожилых, инвалидов и других. Социальная функция осуществляется в областях: науки, образования, здравоохранения и культуры. Так же очень важными функциями являются экологическая и налоговая функция. При том, что в наше время государство является собственником, проблема налогообложения приобретает всё большее значение. В связи с этим очень показательно обозначение современного государства в качестве налогового. Так же всё большее значение придаётся охранной функции, которая заключается в охране прав и свобод граждан, обеспечении законности и правопорядка. Все выше упомянутые функции относили к внутренним государственным функциям. Так же выделяют и внешние функции. В настоящее время специалисты отмечают размывание границ между внешними и внутренними функциями, а также их взаимопроникновение.

Среди внешних функций фиксируется функция обороны страны, базирующаяся на принципе поддержания достаточного уровня обороноспособности, который отвечает требованиям национальной безопасности. Функция сотрудничества с другими странами осуществляется благодаря необходимости решения глобальных проблем, которые стоят перед международным сообществом и не могут быть ограничены территориальными пределами одного государства [2].

Максимальное государство охарактеризовывает теория «государства всеобщего благоденствия», основателем которой по праву считается К. Мюрдаль. Он утверждал, что сущностью такого государства является осуществление ненасильственным путем эффективной публичной политики, которая способствовала развитию экономики в соответствии с интересами большинства ее граждан. В частности, в таком государстве имеет место дальнейшее развитие демократии, наличие органов местного самоуправления, повышение благосостояния ее граждан.

Согласно данных взглядов, считается, что:

- 1) государство является надклассовым институтом, который выражает интересы всех слоев населения и обеспечивает благосостояние всех членов общества;
- 2) государство активно вмешивается в экономическую жизнь общества с целью сглаживания классовых противоречий и стабилизации экономики.

Что касается минимального государства, то для того чтобы определить его суть лучше всего подходит теория «Ночного стража».

Представителями этой теории можно считать Л. Эрхарда, В. Ойкена, которые утверждали, что государство должно охранять покой граждан, обеспечивать функционирование гражданского общества и порядка в нем. Любое вмешательство государства в частную жизнь кроме сбора налога, считалось не допустимым и расценивалось как покушение на свободу индивидов. Таким образом, государство осуществляет пассивное регулирование, выполняя роль ночного стража.

Тезисы этой теории:

- 1) государство действует в интересах всех без исключения членов общества;
- 2) государство не вмешивается в дела общества, кроме определенных случаев [3].

Список использованных источников

1. Понятие и признаки государства [Электронный доступ]. — URL: <http://qps.ru/EUXo3>. — Дата обращения: 13.04.2018 г.
2. Функции государства и государственная политика [Электронный доступ]. — URL: <http://qps.ru/Q6vut>. — Дата обращения: 13.04.2018 г.
3. К.С. Гаджиев. Введение в политическую науку [Электронный ресурс]. — URL: <http://qps.ru/3xzpJ>. — Дата обращения: 13.04.2018 г.

Ключевые слова: минимализм, максимализм, функции государства, демократия, права человека.

Научный руководитель: к. ю. н. Рязанов М. Ю.

Шишка Юлія Миколаївна

студентка 2-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРО МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТАФОРИ У ПРАВОВІЙ СФЕРІ

В загальному розумінні метафору тлумачать як слово або вираз, що вживається в переносному значенні, в основі якого лежить порівняння неназваного предмета або явища з будь якими іншими на підставі їх загальної ознаки.

Метафори охоплюють значну частину людського досвіду і фіксуються в поняттях, що пояснюють всю культуру. Метафора характерна не тільки для літературних творів, вона присутня в науці, філософії, юриспруденції. Для правознавства важливим є розгляд метафори як

пізнавального процесу, коли формулюються нові поняття, і як культурного процесу, за допомогою якого міняється мова права.

Недоторканість особи, вагомі докази, виграш справи, винести вирок, боротьба зі злочинністю — це все метафори, які часто використовують у юридичній термінології та юридичній діяльності. Хоча складається перше враження, що метафори є більш характерними для художньої літератури і не належними для юридичної термінології. Метафори присутні в мові суддів, у промовах адвокатів, в Преамбулі Конституції України, тобто загалом в юриспруденції.

Юристи у своїй практичній діяльності користуються звичайною мовою, що дозволяє створити людям уявлення про доступність і зрозумілість права. Це є важливою характеристикою права оскільки воно охоплює майже усі суспільні відносини і тому має бути зрозумілим та доступним для всіх. Як зазначалося раніше в юриспруденції багато метафор — перенесення значень на основі подібності. Як приклад «виграш справи» клієнтами та юристами тлумачиться по різному, перші тлумачать його як отримання судового рішення на його користь, а другі як отримання від клієнта солідних комісійних за досконало виконану роботу на користь його клієнта.

Метафора — це не лише приналежність мови або тільки те що описує реальність. За допомогою метафори ми встановлюємо те, що для нас є реальним. Таким чином метафори можуть самі творити реалії. Так використання метафори «права людини» в нашій правовій культурі не стільки відображає соціальну реальність, скільки творить її [1].

Теорія метафори ставить під сумнів можливість існування об'єктивної, тобто абсолютної і безумовної, істини, звільняючи істину від міфу об'єктивізації. Для правової сфери зміна уявлень про істину не тільки відкриває нові можливості для правових досліджень, але і ставить нові проблеми для практики нормотворчості і правореалізації [1].

Наприклад у вітчизняній юридичній науці вживання терміну «правовий простір» носить метафоричний характер, оскільки його визначення знаходиться на початковій стадії когнітивного процесу. Спираючись на ідею про те, що метафора як процес формується за допомогою трьох рівнів, можна стверджувати, що поняття правового простору, в своєму русі від звичайної мови до метафоричної і назад, сформувалося.

Другий рівень формування метафори — це семантичний і синтаксичний процес, тобто її пояснення в лінгвістичних термінах. Тут метафора набуває статусу поняття, виражається у мовній формі. Стосовно категорії правового простору цей етап більшою мірою пройдений [3]. Про це свідчить застосування даного терміну в наукових роботах та його тлумачення в юридичних енциклопедіях, а саме правовий простір — сфера суспільних відносин урегульована правом [3].

Розглядаючи проблему метафори потрібно виділити її функції. Основними є наступні:

- моделююча;
- комунікативна;
- емоціональна.

Моделююча функція як основна виступає моделлю, тобто образом який передає основні якості будь якого явища дійсності, мислення. Вона будучи відображенням досвіду може впливати на поведінку та мислення людей. Так метафора «боротьба із злочинністю» у розумінні законодавця впливає у відображенні ним у нормативно-правових актах певних цілей і комплексу заходів у кримінально-правовій сфері.

Комунікативна функція метафори впливає з моделюючої функції. Вона виражає можливість використання метафори як форми передачі інформації. Необхідність непрямих форм вираження думок обумовлена недосконалістю мови. Метафора дозволяє в якійсь мірі здолати відмінності у розумінні процесів, що перешкоджають ефективній комунікації.

Емоціональна функція метафори є найбільш вираженою. Саме через емоційне ставлення особи до використаної нею метафори можна більш чітко зрозуміти зміст який вона покладає до неї. Наприклад якщо відповідач у фразі «він виграв справу» проявляє негативне ставлення, то у дану метафору він покладає зміст, що суд виніс рішення не на його користь, це третє можливе тлумачення метафори приведеної нами раніше.

Тобто на свідомому використанні цих трьох функцій ґрунтується техніка використання метафори, яка в юридичній діяльності може бути дуже ефективною.

Отже, метафора — виступаючи як елемент семіотичного простору, має на увазі безліч відтінків змісту. Тут проявляється її основна проблема, оскільки в юриспруденції поняття мають тлумачитись в одному сенсі і важливим є уніфікувати в енциклопедіях або в нормативно-правових актах зміст окремих метафоричних визначень. Наприклад, метафору «виграти справу» можна закріпити в процесуальних кодексах, у розумінні — винесення позитивного рішення на користь однієї із сторін або задоволення певних позовних вимог. Також метафора через свої функції допомагає донести певні думки, які були покладені до його змісту. Дослідження проблеми метафори є темою багатьох дискусій науковців і тому не має більш поширеної сторони яку б дотримувалися більшість вчених.

Список використаних джерел

1. Оборотов Ю.Н. Традиции и новации в правовом развитии: общетеоретические аспекты / 2003. — С. 30-43.

2. Актуальні грані загальнотеоретичної юриспруденції : монографія / Ю.М. Оборотов, В.В. Завальнюк, В.В. Дудченко та ін. ; за ред. Ю.М. Оборотова. — 2012.
3. Шемшученко Ю.С. / Юридична енциклопедія — «Укр. енцикл.» // 1998.

Ключові слова: метафора, правова сфера, метафора і право, правова мова.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Оборотов Ю. М.

Halytska Anastasiia

Student of 2nd course of Law College NU «OLA»

INTEGRAL LEGAL SYSTEM: CONCEPT AND FEATURES

First of all, it should be noted that the legal system is the whole set of interdependent and agreed special and general means and phenomena of legal effect on public relations conditioned by objective laws of the development of society, which are constantly reproduced and used by people and their organizations (including the state) as subjects of law for achieving private and public purposes, ensuring law and order [1, p. 295].

The notions «the concept of legal system» should not be confused with notion «legal system», since they are not identical. The legal system is a generalizing concept, which includes all the positive phenomena connected with the law. The system of law is the basic component of the legal system [2, p. 145-146].

The typology of legal systems creates a «legal map of the world», showing which legal types (families) belong to the legal systems of the peoples of the world.

Globalization leads to the need to understand the problems of legal convergence. Of particular interest here is the common law of the European Union, which is a new phenomenon that does not refer to either international or domestic law. Apparently, this legal system can be designated as a system of integrative law.

A distinctive characteristic of the EU as an international organization is the existence of a clearly expressed and highly developed law-making function in the Union, which is largely connected with the concept of an international supranational organization forming its own legal order, along with the rule of law of the Member States, in the spheres that are transferred to it by the member states. The concept of an international supranational organization (or international organization of integration) was fully realized in the activities of the European Communities. Thanks to the lawmaking of the Communities, and then the Union, a system of legal norms has been

formed today, which can be defined as EU law or the legal system of the EU.

The EU law is a special legal system, the norms of which regulate social relations that are formed during the integration processes within the EU.

The subject of legal regulation of EU law is the following groups of legal relationships: 1) legal relations that develop in the process of interaction between Member States, EU institutions, individuals and legal entities residing or located on the territory of Member States, for the realization of the objectives of the domestic market, socio-economic and monetary integration; 2) legal relations that form within the organizational structure of the EU, which can traditionally be called intra-organizational legal relations; 3) legal relations in the spheres of freedom, security and justice; 4) legal relations arising from the implementation of external functions of the EU, i.e. EU legal relations with other subjects of international law.

The heterogeneity of the internal structure of the EU legal system has been embodied in terms of Community law and EU law, as well as in the concepts of primary and derivative EU law formulated by Western European legal doctrine. Given the fact that the scope of the Community right has been reduced (only Euratom remained), today one can say that there is only EU law.

Norms of law of the EU are usually divided into two large groups: the primary (or initial) EU law and the derivative (or secondary) law of the EU.

The primary law of the EU consists of the norms of the Union's constituent treaties and those convention norms through which changes are made to the constituent treaties. It is characterized by three main features. The norms of the primary law are international legal norms that meet all the necessary requirements of general international law applicable to international treaties. They are created by sovereign subjects of international law in the traditional way. The special nature of these norms is manifested in the fact that they have the highest legal force in relation to any other norms of EU law.

The norms of a derivative right form a set of legal acts based on the norms of the primary law. The international legal nature of the norms of the derivative law is determined by the contractual nature of the delegated competence of the EU. In any case, they are of an international legal nature, therefore, the acts adopted in the process of their implementation are also international legal in nature.

The norms of the EU law are divided into three large groups. The norms listed above refer to the so-called institutional derivative law of the EU, in which the name reflects the role of EU institutions in the formation of the norms of this group. They are adjoined norms of the derivative law, the application of which also finds its basis in the norms of the primary law, but in their content they are international legal. These include the norms of agreements between Member States or the decisions of representatives of the Member States assembled within the Council. Finally, the EU's foreign

policy has supplemented the EU's derivative law with new types of acts that differ from previously considered acts by the originality of the legal nature, since the majority acceptance is not attributed to the exclusive powers delegated to the EU, and therefore they are not subject to judicial control by the EU Court. These are acts adopted by the EU institutions, or the norms contained in the agreements of the member states, concluded to achieve the goals and solve the tasks envisaged in Sec. V Lisbon Treaty. Among such acts, there are «general guidelines», «decisions of the Council» within the framework of a common foreign security policy or «Council decision» adopted within the framework of a common security and defense policy. The latest types of acts create norms that can be attributed to all their main characteristics to international legal norms.

Thus, the EU legal system preserves dualism, which follows from the fact that it includes two different groups of legal norms: international law of cooperation and that part of EU law that regulates relations on the functioning of the internal market, which was formerly called the Community law or the communitarian right. For convenience, they can still be referred to as Community law in order to distinguish them from international legal norms that are also part of the EU legal system. Their main difference lies in the fact that the Community law can be protected by judicial means (in the courts of member states and within the framework of the EU's own judicial system), while the rules of international law of cooperation are provided by traditional diplomatic means, although there is a tendency to transfer them under jurisdiction Court of the EU.

References

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс) // Поняття і ознаки правової системи, співвідношення її із соціальною системою: підручник. Видання 2-е, перероблене і доповнене. Харків: Еспада, 2009. С. 295.
2. M. Raduga Publishers. Global Studies: Encyclopedia, 2003. P. 145–146.

Key words: integral legal system, the EU law, features of EU legal system
Research advisor: PhD, associate professor Ryazanov M. Y.

СЕКЦІЯ 2.

ІСТОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

Барановський Петр Петрович

студент 5-го курсу центра підготовки магістрів публічної служби
і професійних судей
Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИЗИС НА КОРЕЙСЬКОМУ ПОЛУОСТРОВІ: ВЗАЙМОВІДНОШЕННЯ КНДР І США

В 1882 році США і корейська династія Чосон установили відносини, уклавши Договір про мир, дружбу, торгівлю і навігацію, а перший американський дипломатичний посланник прибув в Корею в 1883 році. В 1910 році почався 35-річний період японського колоніального панування в Кореї. Після капітуляції Японії в кінці Другої світової війни в 1945 році, корейський півострів був розділений по 38-й паралелі на дві зони окупації. США зайняли південь країни, а Радянський Союз — північ. В 1948 році на території колишньої єдиної Кореї були створені дві країни — Республіка Корея на півдні і Корейська Народна-Демократична Республіка (КНДР) на півночі [1, с. 80, 240-248, 275-299].

Під керівництвом Сполучених Штатів, коаліція з 16-ти країн Організації Об'єднаних Націй взяла на себе оборону Південної Кореї. Потім відбулося вступлення Китаю в війну на боці Північної Кореї, конфлікт перейшов в затяжну фазу. 27 липня 1953 року завершилася активна фаза бойових дій, мирний договір так і не був підписаний. Північна і Південна Корея мають складні відносини з часу закінчення Корейської війни. Ці дві країни розділені демілітаризованою зоною. В післявоєнний період корейські владні органи обох країн неодноразово висловлювали своє бажання воз'єднання, але до 1971 року уряду двох країн не мали прямих і офіційних контактів. Сполучені Штати підтримують мирне воз'єднання Кореї на умовах прийнятних для корейського народу і визнають, що майбутнє Корейського півострова знаходиться в руках його населення. Сполучені Штати вважають, що конструктивний і серйозний діалог необхідний між Північною і Південною Кореєю для вирішення існуючих проблем. Стремління

Северной Кореи развивать ядерную программу и их нарушения прав человека не способствует интеграции этой страны с остальным международным сообществом [2, с. 23].

В 1994 году Соединенные Штаты и Северная Корея договорились о плане действий по денуклеаризации Корейского полуострова. В 2003 году Соединенные Штаты предложили провести многосторонние переговоры по северокорейской ядерной проблеме. Несколько раундов шестисторонних переговоров были проведены с тех пор. Хотя Северная Корея порой заявляет, что будет предпринимать шаги к денуклеаризации, но её последующие действия, такие как запуски ракет, не являются конструктивными. Соединенные Штаты призвали Северную Корею предпринять конкретные шаги в направлении денуклеаризации, выполнять положения совместного заявления шестисторонних переговоров, соблюдать нормы международного права включая резолюции Совета Безопасности ООН 1718 и 1874, прекратить провокационное поведение, а также принять меры для улучшения отношений с соседями [3, с. 67].

Большинство форм американской экономической помощи, помимо чисто гуманитарной помощи, запрещается государственным департаментом США. Население Северной Кореи время от времени испытывает периоды голода и Соединенные Штаты предоставляют продовольственную помощь. Соединенные Штаты также оказывают помощь северным корейцам по борьбе со вспышкой инфекционных заболеваний в стране. Отношения США и КНДР сильно накалились к 2017 году; по заявлению заместителя постпреда Северной Кореи при ООН, мир оказался на грани ядерной войны. В марте 2018 года в Вантаа (Финляндия) начались неформальные переговоры между представителями США, КНДР и Республики Корея. В 1950 году Соединенные Штаты ввели почти полное экономическое эмбарго в отношении Северной Кореи. В течение следующих лет некоторые из американских санкций были смягчены, но другие были введены вместо них. Экономическое взаимодействие США с Северной Кореей остается минимальным [4, с. 89].

Корейский кризис является остроугольным камнем международных отношений, решения которого приведет к снятия напряжения в мире и поможет создать более эффективную систему безопасности. Деструктивное поведение США в отношении КНДР может привести к переносу конфликта с полуострова в общемировой, что может стать началом необратимого процесса и в итоге есть высокая вероятность мировой войны.

Список использованных источников

1. Исаченко А.Г. Ландшафтоведение и физико-географическое районирование. — Москва: Высшая школа, 1991. — С. 366.

2. Кириянов О. В. Рост экономического влияния Китая на КНДР: есть ли у Сеула повод для беспокойства? // Россия и АТР. — 2012. — № 4 (78). — С. 132.
3. Захарова Л. В. Межкорейские экономические отношения: от истоков до современности. — М., 2014. — С. 189.
4. Ланьков А. Н. Христианство в Северной Корее / А. Н. Ланьков // Сеульский вестник. — 2004. — № 83 — С. 240.

Ключевые слова: КНДР, США.

Научный руководитель: д.п.н., профессор Витман К. Н.

Білобородова Валерія Василівна

студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕТИКЕТНІ ВИМОГИ ДО ПРЕДСТАВНИКІВ ЮРИДИЧНОЇ ПРОФЕСІЇ

Побудова демократичної, соціальної, правової держави в Україні викликає потребу в кваліфікованих юристах-професіоналах, які спеціалізуються в певних галузях права і визначаються в різних сферах життєдіяльності суспільства. Від професійного рівня культури юристів, гуманістичної спрямованості їхньої активності багато в чому залежить доля і людини, і соціальних спільнот, і майбутнє нашого суспільства. У контексті вищезазначеного завдання побудови правової держави, доцільно звернути особливу увагу на особливості етичної складової юридичної професії, особливої ролі правників у становленні суспільних відносин між особами та їхніми об'єднаннями, впорядкованості та гармонії, а в державі — режиму законності та правопорядку. В зв'язку з цим, ми дослідимо етикетні вимоги до представників юридичних професій.

Перш за все, необхідно відмітити, що професійна етика юристів формується безпосередньо суспільством, його ціннісними настановами, моральними принципами та нормами. Вона є одним із вагомих показників розвитку громадянського суспільства, його внутрішньою характеристикою, що визначається закріпленими в Конституції України правами та свободами громадян, законністю, рівнем правосвідомості. Етика юристів слугує підвищенню їх репутації, престижу юридичної професії, підтримки їх честі та гідності, як наслідок — підвищення авторитету держави.

Отже, саме професійна етика юриста забезпечує реалізацію загально-моральних принципів в умовах професійної діяльності людей,

сприяє успішній реалізації професійних обов'язків, допомагає юристу уникати помилок, обирати найбільш правильну, високоморальну лінію поведінки в різноманітних ситуаціях трудової діяльності [1, с. 4].

Що стосується безпосередньо етикетних вимог до представників юридичних професій, то зважаючи на строкатість та багатоманітність юридичних професій (суддя, прокурор, адвокат, нотаріус) ці вимоги будуть різними.

Проте, все ж таки присутня певна система норм та атрибутів ділового етикету, що притаманна всім юридичним професіям. До них можна віднести наступні:

- стилі та стандарти спілкування, мистецтво ведення розмов;
- форми поведінки, привітання, знайомства;
- ведення справ з суб'єктами зовнішнього оточення;
- заходи щодо формування іміджу організації;
- стандарти оформлення ділових паперів та ділового листування в установах;
- вимоги до зовнішнього вигляду державного службовця;
- використання візитних карток в діловій практиці;
- манери поведінки ділової людини, жести, міміка [2, с. 124].

Варто зазначити, що етикет має правила, які втілюються у конкретних формах, що становлять єдність двох аспектів: етичного (прояв турботи, поваги та ін.) і естетичного (краса, витонченість поведінки). Тобто, можемо констатувати, що етикетні вимоги юристів повинні синтезуватися між собою, а тому саме етично-естетичні вимоги і складають в сукупності етикет юриста.

Зауважимо, що вимоги етикету в юридичній практиці набувають особливого значення, оскільки є суворо регламентованим церемоніалом, де певні офіційні форми поведінки юриста не повинні виходити за межі жорстко встановлених меж. Етикет виражається в системі правил чемності, чітко класифікує правила поводження з посадовими особами відповідно до їх рангу (до кого як слід звернутися, кого як потрібно титулувати), правил поведінки в різних колах.

Специфіка юридичної діяльності така, що юристу щодня доводиться зіштовхуватися з великою кількістю людей і тому дуже важко обрати правила поведінки з кожним клієнтом. Реальні обставини настільки різноманітні, що жодні правила і норми не в змозі охопити їх повністю. Однак можна виділити головні з них, якими повинен керуватися юрист під час здійснення своєї професійної роботи [8, с. 39].

Отже, суворе дотримання правил службового етикету — важлива умова високої етичної та естетичної культури поведінки юриста. Юридичний етикет обумовлений специфікою професійної діяльності юриста, особливостями його етичного і соціального становища. А тому, саме юрист повинен бути взірцем для суспільства.

Список використаних джерел

1. Калганова О. А. Моральна культура юриста як складова юридичної професії / О. А. Калганова, Л. В. Гапоненко // Право і суспільство. — 2013. — № 1. — С. 3-7.
2. Основні засади професійного етикету юристів України: Затверджені V з'їздом Співки юристів України // Юридичний вісник України (Інформ.-правовий банк). — 2011. — 9 — 15 червня (№ 23). — С. 18-20.
3. Возный А. Ф. Уголовно-правовые и этические проблемы теории и практики оперативно-розыскной деятельности органов внутренних дел / А. Ф. Возный. — М., 2010. — 321 с.

Ключові слова: етичні вимоги, професійна етика юриста, атрибути ділового етикету, службовий етикет, правила етикету.

Науковий: керівник к.ю.н доцент Капустіна Н. Б.

Блохин Даниил Вячеславович

студент 5-го курсу факультета адвокатури
образовательно-научного направления

Национального университета «Одесская юридическая академия»

ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ОСОБЕННОСТЕЙ СУДЕБНОЙ СИСТЕМЫ И СУДОПРОИЗВОДСТВА КОРОЛЕВСТВА ДАНИЯ

Дания — одно из старейших государств Европы. Первые протогосударственные образования данов появились в раннее Средневековье. Интересно, что конституций в датском королевстве было всего четыре. Последняя, принятая на референдуме 28 мая 1953 г. и через несколько дней вступившая в силу, действует в настоящее время. В составе Конституции одиннадцать частей и восемьдесят девять статей [2, с. 122].

Конституция Королевства Дания демонстрирует классическую схему разделения властей, но под углом конституционной монархии. Законодательная власть принадлежит совместно Королю и Фолькетингу (парламент), исполнительная власть — Королю и Совету министров, судебная власть — Верховному суду и нижестоящим судам.

Предмет исследования на данном этапе актуален, так как в Украине продолжается судебная реформа согласно Указу Президента Украины «О Стратегии реформирования судостроительства, судопроизводства, и смежных правовых институтов на 2015-2020 года». Таким образом, опыт развитых европейских стран, например таких как Королевство Дания, одной из самых старых и стабильных европейских

монархий, будет наиболее полезен для построения функциональной и организационно развитой украинской судебной ветви власти.

Часть VI статья 59 Конституции Королевства Дании представляет такую судебную систему: высшее звено судебной системы — Верховный суд, состоящий из 15 судей. Верховный суд рассматривает жалобы на решения нижестоящих судов и отменяет их в случае нарушения закона. За решениями Верховного суда признается сила прецедентов, обязательных для исполнения нижестоящими судами. Ступенью ниже стоят два апелляционных суда восточных и западных земель. Последние рассматривают апелляции на решения окружных судов и выступают судом первой инстанции по наиболее сложным гражданским делам и по тем преступлениям, наказание за которые составляет не менее 8 лет лишения свободы. Апелляционные суды заседают по отдельным коллегиям, при этом рассмотрение уголовных дел по первой инстанции проводится с участием суда присяжных. Низовое звено судебной системы — низшие суды (именно так они и называются), образованные в 84 судебных округах. В состав низших судов входят от одного до 20 судей. Гражданские дела рассматриваются судьями единолично. Уголовные дела — судьей с участием двух заседателей (шеффенов) [1].

В судебной системе Дании немаловажное место занимает суд по морским и торговым делам, который располагается в столице. Дела рассматриваются не единолично судьей, а в составе 2 или 4 судебных заседателей из числа людей, которые обладают опытом в определенной сфере. Морской суд рассматривает не только гражданские тяжбы, а также дела об уголовных деликтах на море. В судебной системе также имеются суды по земельным спорам, о банкротстве и спорам по трудовым конфликтам.

Пересмотр судебных дел, которое рассматривается заново, не частый момент в судебной системе, так как только в исключительных случаях, лишь с разрешения министра юстиции, суд может вновь, по существу, рассмотреть дело.

Также одной из особенностью датской судебной системы является *praeiudicia* и *communis doctorum opinio*. Под преюдицией разумеют в данном случае мотивированное научно-правовыми основаниями судебное решение прежнего случая, тождественного или сходного с тем случаем, который представлен на решение судьи. Под *communis doctorum opinio* разумеют мнения, общепринятые в сфере ученых-юристов» [4]. Для оптимального выполнения судами своих функций необходимо избегать повторного рассмотрения дел, по которым уже были приняты соответствующие решения, поскольку это усложняет осуществление правосудия, приводит к бесцельному расходованию ценных ресурсов судебной системы и наносит удар по авторитету судебной власти.

В Дании граждане участвуют в отправлении правосудия в качестве непрофессиональных ассессоров (заседателей) в районных судах (дат. Byretten), а также в качестве заседателей и присяжных заседателей в Высоком суде (дат. Lands-retten). В качестве заседателей они участвуют в работе Суда по морским и торговым делам (дат. S0- og Handelsretten i Kobenhavn) и Суда по трудовым спорам (дат. Arbejdsretten). Например, в Суде по морским и торговым делам дела рассматриваются коллегиями в составе одного профессионального судьи и двух заседателей из числа специалистов, имеющих соответствующий опыт или же в состав Суда по трудовым спорам, работающего в Копенгагене, входят 49 членов, где 14 из них, назначенные министром труда по представлению организаций работодателей. То есть в датском правосудии широко распространена партисипативная демократия в улучшенном виде.

Таким образом, можно прийти к заключению: во-первых, Украине, ставшей на путь реформирования отправления правосудия, надо извлекать выгодные и положительные моменты у судебной власти развитых стран; во-вторых, Дания как одна из старейших держав в Европе может благотворно повлиять на украинские судебные реалии, так как имеет давнюю историю в построении стабильной и надежной судебной системы.

Список используемой литературы

1. The Constitutional Act of Denmark of June 5, 1953 // Published by the Folketing Copenhagen 1999.
2. Варламова Т.К. Все страны мира // Т.К. Варламова. – М.: РИПОЛ классик, 2008. – 1348 с.
3. Danish Law: A General Survey // Ed. Gammeltoft-Hansen H. Copenhagen, 1982.
4. Барон Ю. Система римского гражданского права: В 6 кн. СПб., 2005. С. 67–68.

Ключові слова: судочинство, Королівство Данія, особливості судочинства, судова система.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Попсуєнко Л. О.

Віслогузова Маргарита Дмитрівна

студентка 1-го курсу інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВНЕСОК БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО У ВСТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Народився Б. Хмельницький у 1595 році, грудня 25-го, у родині українського шляхтича Михайла Хмельницького. Виховання, проходило згідно з козацькими звичаями і традиціями, що зробило великий вплив на формування характеру Богдана. Богдан брав участь у багатьох боях і битвах, згодом Хмельницький потрапив у полон і протягом двох років перебував у турецькій неволі. Звідти його, очевидно, визволили українські козаки.

Після повернення додому вступає до реєстрового козацтва, з польською місією служить в козацькій частині у Франції. Він приймає участь у багатьох походах протягом 20–30-х років. В 1637 р. стає військовий писар. З 1638 р. по 1646 р. — є сотником Чигиринської сотні Черкаського реєстрового полку. Саме з цього починається сходження Б. Хмельницького до майбутнього засновника козацької держави — Українського гетьманату.

Історик К. Гуслистий підкреслював, що протягом XVI ст. українське козацтво з розділених ватаг ухадників поступово перетворилося на потужну військово-політичну верству, з якою мусило рахуватися польське керівництво. Успішні військові походи козаків супроти турків та татар, під проводом П. Сагайдачного на початку XVII ст. долучили Україну до європейської геополітики, що до того часу не була знайома з загадковою козацькою силою, рахувалася з якою навіть і Річ Посполита [1, с. 97].

Кінець XVI — початок XVII ст. — це період потужних козацьких повстань, що засвідчили значний вплив козацтва на суспільні процеси, визрівання його історико-державницької свідомості. Вже на початку XVII ст. українське козацтво боронило інтереси і простого люду, в тому числі захищало православну віру. Хоча й не полишало боротьбу за свої станові права та інтереси, включаючи і національно-державну визвольну ідею.

Національно-визвольній війні сприяла низка причин: обмеження прав козацтва через ординацію Війська Запорозького; посилення національно-релігійних утисків; погіршення становища селян та ін. Але важливо також згадати, що приводом до війни стала особиста образа Б. Хмельницького на польського шляхтича Чаплинського (тобто у війни є суб'єктивний фактор).

У національно-визвольній війні під проводом Богдана Хмельницького — головною рушійною силою повстання було козацтво, проте більшість українців також вступали у його ряди — насамперед це селяни, міщани і частина української неполонізованої шляхти: «Тривала вперта боротьба українського народу за незалежність яка переросла, у Визвольну війну під проводом Богдана Хмельницького... Мова йшла про скинення чужоземного ярма і побудову незалежної держави» [2, с. 209].

25 січня 1648 р. розпочалась національно-визвольна війна в Україні під проводом Б. Хмельницького. В процесі війни, коли до лав козацтва почали вливатися широкі народні маси й за допомогою їх було визволено чималу територію України, у гетьмана Б. Хмельницького з'явилася ідея створення української автономії у складі Речі Посполитої, а з часом її трансформацію в українську суверенну державу. В програму Української козацької держави гетьман закріпив ідею української соборності й тим самим на практиці талановито об'єднав ідею старої княжої України-Руси з новою ідеєю козацької державності, що красномовно доводить його виступ в лютому 1649 р.: «...Виб'ю з лядської неволі народ весь руський. А що первейво шкоду й кривду свою воював, тепер воювати буду за віру православную нашую. Поможет мі то черньвся по Люблин і Краков, от которой я не оступлюсь, бо то правая рука наша, — люди которие, холопствано не витерпів, ушли в козаки. Буду мати двісті, триста тисяч своїх. Орда вся. Притім Тугай-бей близько мене єсть..., готов все чинити, що я захочу. Зараз вічна ваша козацька з ними приязнь, которой світ не розірве. За границу на войну не пойду, шаблі на турків і татар не поднесу. Досить нам і на Україні і Подолу і Волині: тепер досить достатку в землі і князівстві своїм по Львов, Холм і Галич. А ставши на Віслі, скажу дальшим ляхам: сидіте, мовчіте ляхи» [4, с. 118].

На початковому етапі національно-визвольної війни ідея боротьби за українську народність ототожнювалася лише з національною боротьбою за релігійні інтереси. Уся козацька старшина на чолі з Хмельницьким не ставила перед собою завдання, щодо відокремлення України від Польщі та формування незалежної української держави. Вихованому в польських традиціях, гетьману зрозумілі були лише ідеї боротьби за низку змін в середовищі українського народу на основі польських взірців і в рамках польської держави.

Після битв під Жовтими водами, під Корсунем — Україна, козаки, Хмельницький майже шість років жили без панування Польщі.

Цікаві твердження щодо подальших дій гетьмана висловлює історик М.Пасічник: «Лише згодом Богдан Хмельницький сприйняв ідею створення окремої української держави. Восени 1648 р., відступивши з Галичини, він прибуває до Києва. Вище духовенство і населення міста урочисто вітають його як національного героя і захисника православної церкви. Ця урочиста зустріч і розмова з освіченими представника-

ми українського населення Києва справили враження на гетьмана. Він зрозумів, що настав час боротьби за повне визволення всього українського народу та створення своєї окремої української держави» [3, с. 66-67].

Незадовго після цього відбулися такі події: 1) Зборівська битва; 2) була підписана «Зборівська угода 1649 р.»; 3) битва під Берестечком; 4) 17 вересня 1651 р. Хмельницький підписує з королем Польщі не вигідну «Білоцерківську угоду».

У конкретних історичних умовах середини XVII ст. Б. Хмельницький пішов на підписання Переяславської угоди 18 січня 1654 р та згодом «Березневих статей». Переяславська угода містила присягу на вірність козаків, за якою цар великодушно взяв їх під свій контроль. А в «Березневих статтях» містилися правові зобов'язання української сторони перед Московським царством, які передбачали військово-політичну єдність України і Московії та недоторканість суспільно-політичних порядків в Україні. Згодом Б.Хмельницький освідомив, що зробив і намагався виправити свої помилки.

В своєму дисертаційному дослідженні М.Пасічник доводить, що «українська національна програма накреслена ще при кінці життя Богдана Хмельницького, зводилася до того, щоби визволитися з під Росії й відірвати від Польщі українські землі, які мали бути приєднані до України, й створити з нею одну українську державу. Для здійснення цієї програми сили козаків були замалі – виключно зброєю здійснити це було неможливо. Треба було вживати також і дипломатичних засобів... Українська дипломатія використала скрутне становище Польщі й заключила з нею договір, за яким Польща погодилася фактично на українську державну самостійність» [3, с. 40].

Нова держава була побудована за зразком політичного ладу Запорозької Січі. Будова української держави велася в умовах війни, в результаті якої для забезпечення повноцінної роботи державного апарату використовувалася надійна та перевірена на практиці військово-адміністративна, полково-сотенна організація козацтва. Юридичне підтвердження свого існування молоді українське державне утворення здобуло у Зборівському (1649 р.) та Білоцерківському (1651 р.) договорах гетьмана Б. Хмельницького з польським урядом.

Полково-сотенний устрій новоствореної української держави був винятковим прикладом у європейському державно-політичному устрої, характерним лише для України. Неповторність його полягала в тому, що він вершив не лише військову владу, а й адміністративну та судову. Наступною ознакою була виборність органів влади.

Перемога у визвольній війні позбавляла польську шляхту її землеволодінь, в результаті чого земля переходила у володіння козацької верхівки. Вільніше почало житися селянам та міщанам, хоча багаторічна війна виснажувала український народ. Проте в результаті національно-визвольної війни українського народу проти польських поневолю-

вачів на землях Брацлавського, Київського та Чернігівського воєводств був завершений початковий етап формування Української національної держави.

Таким чином, вивчаючи діяльність Б. Хмельницького в сфері державного управління, ми маємо всі підстави вважати його засновником Української національної держави. Тривала війна за її незалежність виконала надзвичайно важливу роль у розвитку національної самосвідомості українського народу. За твердженням, відомого сучасника проф. В. Крисаченка: «Унікальний досвід державного будівництва Україна продемонструвала в часи Гетьманщини... За рівнем розподілу різних гілок влади, забезпечення прав і свобод громадян, всюди присутнього народоправства і самоуправління та іншими показниками розвитку політичної нації, мало хто з країн Європи міг зрівнятися з Україною...» [2, с. 209].

На думку, І. Крип'якевича: Хмельницький усі свої здібності, сили й авторитет використовував для зміцнення державного апарату України, визнання її незалежності» [5, с. 260]. В особі Богдана Хмельницького український народ дістав такого вождя, який, як ніхто інший, розумів його потреби і бачив мету своєї діяльності у їх здійсненні. І саме на народні маси, козацтво спирався він у боротьбі за визволення українського народу від поневолення, за утвердження української держави. Велич людини і пам'ять про неї визначаються її ділами. Життя і справи Богдана Хмельницького були віддані боротьбі за єдність і самостійність українського народу. Це забезпечило йому видатне місце не лише у вітчизняній, а й світовій історії, у нетлінній пам'яті нащадків.

Список використаних джерел

1. Калакура Я. Українська історіографія: Курс лекцій / Ярослав Калакура. — К.: Генеза, 2004. — 496 с.
2. Крисаченко В. Українська етнополітика. Кн.1: Концептуальні нариси / Валентин Крисаченко. — К.: «МП Леся», 2013. — 440 с.
3. Пасічник М. Проблеми розбудови української державності після визвольних змагань (1657–1665 рр.) / Михайло Пасічник: Дис... д-ра наук: 07.00.01 — Львів, 2008. — С. 40.
4. Воссоединение Украины с Россией: У 3 т. — М., 1953. — Т. 1
5. Крип'якевич І. Богдан Хмельницький / Іван Крип'якевич. — Львів: Світ, 1990. — 408 с.

Ключові слова: Б.Хмельницький, Національно-визвольна війна, Українська козацька держава, встановлення державності, становище України — Гетьманщини.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Єфремова Н. В.

ОНТОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ПОЛІТИЧНОГО

Питання про сутність політичного і політичне буття, незважаючи на свій спекулятивний характер залишається актуальним для сучасної науки. Що стосується визначення місця політичної онтології в загальній системі знання про політику, то тут можна звернутися до класифікації, запропонованої Бобом Джессоп. Джессоп говорить про виділення чотирьох секторів в проблемному полі політичної теорії: онтологічного, епістемологічного, методологічного і етичного¹.

Політична онтологія досліджує політичне буття як систему що розвивається, здатну до самоорганізації. Політичною онтологією політичне буття розглядається як система яка складається з двох рівнів: рівень можливості політичного буття і рівень дійсності політичного буття. Можливість політичного буття не є не буття, вона має статус політичного існування і є потенційним політичним буттям; політична дійсність – актуальне політичне буття. Ці рівні політичного буття іноді трактуються як форми політичного буття: «потенційна форма політичного буття», якою є політична свідомість, і «актуальна форма політичного буття», якою виступає політична реальність.

За способом існування політичне буття поділяється на інституційну сферу, політичні відносини і політичну свідомість. Основні політичні інститути – це держава і політичні партії, що забезпечують відтворення, стабільність і регулювання політичної діяльності, розвиток політичних процесів, а також відповідають за соціальні політичні зв'язки всередині і поза суспільством, контролюючи соціально-політичний порядок.

Політичні відносини – взаємодія суб'єктів політики з приводу володіння, виконання і надання потрібної спрямованості політичної влади. Суб'єктами політичних відносин виступають окремі індивіди, групи, шари, спільності, також організації, інститути і держава. Виділяються політичні відносини компромісу, консенсусу, кооперації, солідарності, суперництва, конфлікту, ворожнечі, війни і т.д. До числа центральних з них належать відносини політичного управління (між пануючими і підлеглими).

Політична свідомість, одна з складових суспільної свідомості. Специфіка політичної свідомості в тому, що воно не тільки відображає

¹ Jessop B. Political ontology, political theory, political philosophy and the ironic contingencies of political life // Der Mensch im Zoon Politikon: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2005. P. 189-208.

політичну реальність — його функцією також є політичне цілепокладання, прогнозування та програмування політичного буття.

Сучасна філософська і політична думка ввібрала в себе не тільки різноманітні, а й часом суперечливі визначення «політики» і «політичного», причому кількість цих визначень продовжує збільшуватись. Слід зазначити, що в рамках класичної політичної думки, підстави якої були закладені ще в XVII ст., питання про природу «політичного» не викликали особливого інтересу. Одним з перших теоретиків, який спробував в XX ст. виявити підстави політики, був німецький політичний філософ Карл Шмітт. У своїй роботі «Поняття політичного» К. Шмітт наголошує, що як поняття, політичне можна визначити лише через встановлення і розкриття специфічно політичних категорій, які є фундаментальними розрізненнями. Це означає, що дане розрізнення не ґрунтується на якомусь іншому і не виводиться з якогось іншого. Політика, поряд з мораллю, економікою, естетикою становлять відносно незалежні предметні області людської думки та дії¹. Якщо в області моралі такими крайніми розрізненнями є добре та зле, в естетиці — красиве та потворне, в економіці корисне та шкідливе або прибуткове та неприбуткове, то для політики таким розрізненням є друг та ворог. Кожна релігійна, моральна, економічна або інша протилежність може зростати в своїй інтенсивності до політичної. Перехід відбувається тоді, коли ці протилежності починають розділяти людей на групи, боротьба між якими стає реальною можливістю. Тоді ці відмінності переходять в сферу політичного. При цьому політичне полягає не у самій боротьбі, а в поведінці, яку визначає можливість такої боротьби, в чіткому розумінні такої ситуації та завданні правильно розрізнити друзів та ворогів. Політичне протиставлення є найінтенсивнішим та крайнім протиставленням і, відповідно, кожна опозиція є настільки політичною, наскільки вона наближається до цього крайнього пункту².

Отже, нами були розглянуті обґрунтування політичної онтології, проведено аналіз сутності політичного буття та визначене поняття політичного. Такім чином можливо стверджувати що, в сучасних дослідженнях політична онтологія розгортається, в таких ракурсах: як досвід систематичного опису всього комплексу теоретичного знання про політику, де онтологічний сектор займає своє законне місце поряд з епістемологічним, методологічним і іншими секторами теоретичного знання; як відповідь на питання про природу політичного; як змістовний аналіз того чи іншого типу політичної онтології, чий смислові межі визначаються домінуючим напрямком філософської думки.

Список використаних джерел

¹ Шмітт К. Понятие политического // Вопр. социологии. — Т. 1. — 1992. — № 1. — С. 35-67.

² Там же.

1. Jessop B. Political ontology, political theory, political philosophy and the ironic contingencies of political life // Der Mensch im Zoon Politikon: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 2005. P. 189-208.].
2. Шмитт К. Понятие политического // Вопр. социологии. – Т. 1. – 1992. – № 1. – С. 35-67.

Ключові слова: політичне буття, онтологія, філософія, політична свідомість.

Науковий керівник: к.ю.н. Капустіна Н. Б

Голюк Надія Григорівна

студентка 1-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРІВ КИЇВСЬКОЇ РУСІ ІЗ ВІЗАНТІЄЮ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ

Кожна держава, що бажає мати гідну, цивілізовану та заможну долю у майбутньому, повинна вшановувати своє історичне коріння, пишатися ним, що неможливо без глибокого вивчення та розуміння своєї історичної спадщини. Для нашої держави, що лише нещодавно здобула очікувану сторіччями незалежність та має таку багату й славу історію, яка є об'єктом досліджень багатьох вчених усього світу і яку без перебільшень можна назвати однією з найяскравіших сторінок всесвітньої історії, це набуває особливої наукової актуальності та суспільного значення

Насьогодні, коли в Україні відбуваються потужні реформи, розвивається новий вектор євроінтеграційних процесів, суттєво збільшилась увага до історії україно-європейських стосунків в минулому. Тому, обрана нами тема вбачається актуальною.

Русько-візантійські угоди вже понад двісті років залишаються предметом уваги істориків, філологів, правознавців [1, с. 55]. Договори русів з греками є найдавнішим письмовим джерелом давньоруської державності та права, одною з перших пам'яток руської літературної мови. Про можливість існування русько-візантійських угод у IX ст. неодноразово згадувалося у вітчизняній та закордонній історіографії, але завдяки Повісті минулих літ до нашого часу збереглися лише тексти угод 907, 911, 944 та 971 рр. [2, с. 102].

Форма і зміст русько-візантійських договорів 911, 944 років підтверджують гіпотезу про наявність у держав, що їх уклали, попереднього сталого досвіду нормотворчої та правозастосовної діяльності [3, с. 255].

У часи правління імператора Романа I Лакапена Візантія була два рази загрожена з боку Русі. Про масштабність походу 941 р. промовляє той факт, що руси окрім розорення околиць Константинополя, прорвались у Мармурове море і розорили «країну Нікомедійську», а можливо й саму Нікомедію. Можна погодитись з Г. Літавріним, що поразка Русі від Візантії 11 червня була менш тяжкою, ніж то прийнято вважати в історіографії, що й зумовило укладення досить вигідного для Русі мирного договору 944 р., коли мир було укладено між рівноправними суб'єктами. Візантія була змушена вважати на руський фактор у північному регіоні. По суті, договір 944 р. являє собою розвиток і уточнення договору 911 р., він врахував тридцятилітній досвід русько-візантійської торгівлі.

Русько-візантійські договори 911 і 944 рр., за концепцією Г. Літаврїна, «свідчать про повну юридичну рівність сторін». Звісно, можна поставити під сумнів «абсолютну рівність» у стосунках імперії не те, що з поганською Руссю, а й з іншими християнськими країнами, однак суб'єктами договорів є піддані князя й імператора, які й були гарантами дотримання правових норм договорів. Таким чином договори були вирвані в імперії силою. Візантії не залишалося нічого іншого як укладати двосторонній договір з Руссю, хоча для збереження престижу імперія оформила його у вигляді дарственної грамоти від імператора [4, с. 39].

Договір Візантії з Руссю 911 рр. промовляє про певну усталену практику політичних та торгівельних відносин імперії з Руссю, що склалася ще в IX ст. Торгівля з Візантією збільшувала економічну могутність князівської влади. Русь у Візантію експортувала частину данини і воєнної здобичі, насамперед рабів і сировинні товари. Імпортувала ж переважно дорогі тканини, різноманітні прикраси, зброю, прянощі тощо.

Як і у Візантії, на Русі політика й комерція були тісно переплеченими. Лише центральна влада була спроможною забезпечити власним купцям вигідні торгівельні умови з іншою державою, а також забезпечити безпеку купецьким караванам. Відсутність у купців князівських грамот чи печаток позбавляла їх пільг на ринках імперії. Купці держав, що не мали дипломатичних угод між двома країнами, взагалі не мали права торгувати не те, що в Константинополі, а й в інших містах Візантії.

Про зростання ролі Русі для імперії на середину X ст. можна судити й з того, що вже за договором 944 р. руська ратифікація договору відбувалась у Києві в присутності візантійських послів. Це є перший підтверджений джерелами випадок прибуття послів імператора в столицю Русі. Як зазначає Ж.-П. Арін'йон, це був акт офіційного визнання входження Руської держави до ієрархії держав, що посідають чільне місце у зносинах з Візантією [5, с. 120]. З того часу був відкритий шлях у Константинополь не лише купецьким караванам, а й

офіційним делегаціям, одну з яких безпосередньо й очолила княгиня Ольга. Однак з того робити висновок про рівноправність двох держав не можна. В політичній доктрині імперії це було неможливим. Думаю, це чітко розуміли і в Києві і прагнули підвищити свій статус насамперед з-поміж собі подібних – молодих слов'янських держав, звісно «за рахунок» імперії.

Важливість зазначеного періоду у візантійсько-руських відносинах полягає насамперед у тому, що саме в першій половині X ст. ці відносини набули статусу міждержавних. На середину X ст. Русь заявила про себе як сильна й могутня держава. Тому держава була зацікавлена, щоб про військовий союз з Києвом був відомий недругам Візантії, як зазначено в договорі 944 р. «и оттоле уведать иныя страны каку любовь имею [тъ] Грци с Русью» [6, с. 9-11].

Таким чином, важливість зазначеного періоду у візантійсько-руських відносинах полягає насамперед у тому, що саме в першій половині X ст. ці відносини набули статусу міждержавних. На середину X ст. Русь заявила про себе як сильна й могутня держава. Тому зростання міжнародного престижу, централізація влади, врешті вигідні торговельні угоди з Візантією, що давала християнізація, не могли не приваблювати князівську владу Русі. Звідси своє місце в світі Київ чітко визначав через призму русько-візантійських стосунків. Збереження договорів із Візантією є яскравим свідченням тривалих дипломатичних стосунків між двома великими державами.

Список використаних джерел

1. Домановська М. Є. Історико-правові аспекти дослідження русько-візантійських договорів X ст. у вітчизняній дореволюційній історіографії / М. Є. Домановська // Вісник національного університету внутрішніх справ. – Харків, 2005. – Вип. 30. – С. 55-59.
2. Домановська М. М. О. Лавровський (1825-1859) про русько-візантійські угоди X ст. / М. Домановська // Сіверянський літопис. – 2013. – № 2. – С. 101-111.
3. Колос М.І. Русько-візантійські договори 911, 944 років: генезис українського кримінального права / М. І. Колос // Науковий вісник. – 2011. – № 4. – С. 251-261.
4. Литаврин Г. Г. Геополитическое положение Византии в средневековом мире в VII–XII вв. // Византия между Западом и Востоком. Опыт исторической характеристики Сб. статей / Отв. ред. Г. Г. Литаврин. – Санкт-Петербург: Алетей, 1999. – С. 11–57.
5. Ариньон Ж.-П. Международные отношения Киевской Руси в середине X в. и крещение княгини Ольги // Византийский Временник. – 1980. – Т. 41. – С. 113–124.
6. Гордієнко Д. Русь у системі зовнішньої політики Візантії першої половини X ст. / Д. Гордієнко // Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – 2010. – № 20. – С. 9-28.

Ключові слова: Київська Русь, Візантія, Давньоруська держава, державність, договори

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Єфремова Н. В.

**Дикусар Дар'я Вадимівна,
Зарічнюк Яна Олексіївна**

студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІНСТИТУТУ СУДОВОЇ ПРОМОВИ АДВОКАТА В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ: ВНЕСОК П. С. ПОРОХОВЩИКОВА

Виступи таких видатних судових діячів, як Ф. Н. Плевако, А. Ф. Коні, О. І. Урусова, П. С. Пороховщикова та ін., представляють великий інтерес для сучасних правників не тільки з юридичної точки зору (глибина аналізу, вміння враховувати всі деталі справи та робити переконливі висновки), але і з художньої. Розвиток інституту присяжних засідателів у Російській імперії дав потужний стимул розвитку судової риторики. Адвокатам і прокурорам кінця ХІХ століття доводилося не просто виступати на судових засіданнях, а говорити яскраво, колоритно й обгрунтовано. П. Сергеїч – псевдонім відомого російського юриста Петра Сергійовича Пороховщикова. Його роздуми про чистоту та точність стилю, просту мову, про «квіти красномовства» та про риторичні звороти багато в чому актуальні й сьогодні.

Петро Сергійович Пороховщиків – російський юрист, автор книги «Мистецтво промови в суді», «Кримінальний захист», та інших книг, що стосуються судового красномовства та захисту в кримінальному провадженні.

Він народився в 1867 році в Санкт-Петербурзі у дворянській сім'ї та отримав хорошу освіту. Спочатку навчався в Імператорському Ліцеї імені Цесаревича Миколи, котрий більш відомий як Катковський ліцей, а згодом вступив на юридичне відділення Московського університету. Був послідовником А. Ф. Коні.

Протягом 1889–1890 років служив у відомстві Міністерства юстиції, а потім був призначений посаду помічника секретаря при прокурорі Московської судової палати. Кілька років П. С. Пороховщиків працював на різних канцелярських посадах – старший помічник діловода державної канцелярії, молодший діловод, член господарського комітету канцелярії. У серпні 1894 року його було призначено товаришем прокурора Смоленського окружного суду. Через рік перевели на

посаду товариша прокурора Московського окружного суду. Після цього працював прокурором Орловського окружного суду, а згодом і в Україні на посаді прокурора Харківського окружного суду. До 1917 року – суддя Петербурзького, а згодом Петроградського окружного суду. Мав генеральський чин дійсного статського радника [3].

Ознайомившись із діяльністю П. С. Пороховщикова та його підходом до формування судових промов, робимо висновок, що він був майстром слова, який вмів довести свою думку до учасників судового процесу. Адже судова промова – це промова, звернена до суду та інших учасників судочинства і присутніх під час розгляду кримінальної, цивільної, адміністративної справи, у якій містяться висновки щодо тієї чи іншої справи.

Щоб бути справжнім обвинувачем або захисником у суді треба вміти говорити. Це стосується як усної мови, так і письмової, оскільки безпосередня мета будь-якої судової промови полягає в тому, щоб її зрозуміли ті, до кого вона звернена. Арістотель говорить: «Ясність – головна чеснота мови, бо вочевидь, що неясні слова не роблять своєї справи» [1, с. 31].

На думку П. Сергеїча, слухачі повинні розуміти кожне слово промовця саме так, як розуміє його він. На шляху до правильної, досконалої судової промови стоять дві зовнішні умови – чистота й точність мовлення та дві внутрішні – знання предмету та знання мови [4, с. 17].

Серед рекомендацій (прийомів), які дає П. Сергеїч для того, щоб забезпечити чистоту своєї промови необхідно, насамперед, уникати зловживання іноземними словами. Значна більшість запозичених слів нам не потрібна у зв'язку з тим, що є прості та точні слова-відповідники, які мають те ж значення. У певних випадках це може бути гарним риторичним прийомом, проте не слід зловживати ними, щоб не отримати зворотній ефект. Адже зловживання спеціальними термінами та запозиченнями з іноземних мов може звести нанівець усі зусилля промовця, спрямовані на те, щоб досягнути бажаного результату, оскільки буде незрозумілою для присяжних.

П. С. Пороховщиков звертає увагу також на етичну сторону виступу адвоката. Дотримання адвокатом етичних норм підвищить його авторитет в очах громадськості, та унеможливить виникнення підозр у заангажованості промовця. Основна ідея П. С. Пороховщикова полягає в тому, що промова юриста має бути простою та зрозумілою для абсолютної більшості тих, до кого вона адресована.

Наприкінці XIX – на початку XX століття в Російській імперії був уже закріплений змагальний процес судочинства. На підставі цього, кожна сторона- учасник провадження мала довести свою позицію. Завершальним етапом такого процесу була вдало побудована промова, в основу якої покладено достатню доказову базу [2, с. 221]. Таким чином, основними елементами в судовому спорі, якими оперували захисник і прокурор, були доказ та його спростування.

П. С. Пороховщикова встановив ряд принципів, яким має відповідати процес доказування. Вважаємо за необхідне звернути увагу на наступні: у всьому, що продумане розрізняйте необхідне і корисне, неминуче й небезпечне; не доводьте очевидного; відкиньте всі посередні і ненадійні аргументи; якщо вам вдалося знайти яскравий доказ або сильне заперечення, не починайте з них і не висловлюйте їх без певної підготовки; не бійтесь погодитися із супротивником, не дочекавшись заперечення; якщо докази сильні, варто наводити їх нарізно, докладно розвиваючи кожен окремо, а якщо вони слабкі, треба викласти їх разом; не намагайтеся довести більше, коли можна обмежитися меншим — не треба ускладнювати своє завдання; не допускайте протиріч у своїх доводах.

Щодо процесу спростування, на думку П. С. Пороховщикова, можна виділити наступні особливості: поділяйте загальні доводи супротивника; заперечуючи супротивнику, не виявляйте особливості старанності; не залишайте без заперечень сильні доводи супротивника, але заперечуючи не слід розвивати їх або повторювати ті міркування, якими він ці доводи підкріплював; заперечуйте супротивнику його власними аргументами; не спростовуйте неймовірного; використовуйте факти визнані супротивником [4, с. 209-231].

Незважаючи на те, що ці правила та особливості були сформульовані майже сто років тому, вони залишаються актуальними для учасників процесу і сьогодні.

Отже, П. С. Пороховщикова докладно систематизував правила написання судової промови, встановив відповідні методи та особливості викладення матеріалу, наголошуючи на тому, що слухачі повинні розуміти промову без зусиль. Завдяки багатому досвіду П. С. Пороховщикова із ведення кримінальних справ, його внесок у розвиток інституту судової промови — неоціненний. Викладені в його роботах методи переконання опонентів, впливу на слухачів, роботи із запереченнями та доведення своєї позиції, ґрунтуються на знанні психології і численних прикладах, становлять велике практичне значення для правників у процесі побудови судової промови, а також для політиків, журналістів та всіх тих, хто хоче точно і переконливо висловлювати свої думки та формулювати їх доцільно і логічно.

Список використаних джерел

1. Аристотель. Риторика. Поэтика / Аристотель. — Москва: Лабиринт, 2000. — 224 с.
2. Владимиров Л. Е. Учение об уголовных доказательствах. — 3-е изд., изм. и законч. — С.-Пб.: Кн. маг. «Законоведение», 1910. — 440 с.
3. Молдован В.В. Риторика: загальна та судова [Електронний ресурс] / Абрамович С.Д., Молдован В.В., Чикарькова М.Ю. // К.: Юрінком Інтер. — 2002. — Режим доступу до ресурсу: http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/861/Moldovan.pdf

4. Сергеїч П. Мистецтво промови в суді — Передмова О. Березюка, переклад з російської Н. Калініченко, А. Савранська; переклад віршів Анна Савранська. — Київ : ВД «Дакор», 2017. — 332 с.
5. Судові промови адвокатів України / Редкол.: В. В. Медведчук (голова) та інші — К.: Ред. журн. «Адвокат», 2000. — (Сер. «Адвокатура України»). Кн. 1. — 216 с.

Ключові слова: судова промова, правила, рекомендації, адвокат.
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Попсуєнко Л. О.

Лисютина Єлизавета Геннадіївна

студентка 2-го курсу юридического коледжа
Національного університету «Одеська юридическа академія»

ЭВОЛЮЦИЯ ПРИМЕНЕНИЯ СМЕРТНОЙ КАЗНИ КАК МЕРЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО НАКАЗАНИЯ В НОВЕЙШЕЕ ВРЕМЯ

Распространенность смертной казни относится к числу явлений, которые дают определение о характере современной цивилизации. Это относится и к цивилизации в целом, и в еще большей мере — к ситуации в отдельных регионах мира и государства.

Чтобы ответить на вопрос об эволюции смертной казни в новейшей истории рассмотрим давно устоявшуюся в правозащитном движении классификацию стран и территорий, в основе которой лежит их разное — и закрепленное юридически, и сложившееся в многолетней практике — отношение к институту смертной казни. По этому критерию принято выделять четыре территории стран и территорий.

1) Страны, законодательство которых не предусматривает применение смертной казни ни за какие преступления. К этой группе в 1989 году относились 35 государств, в конце 1995 года — около 60. За истекшие годы список стран, отказавшихся от этого наказания, пополнился в первую очередь рядом Европейских стран, к концу 1999 года этот список насчитывал уже более 80 стран [1, с. 10]. По состоянию на 31 декабря 2016 года в 104 странах смертная казнь отменена полностью. Впервые в современной истории этот показатель превысил число стран, применяющих смертную казнь, хотя и в разных масштабах и с различной интенсивностью [3].

2) Вторую группу в 1995 году составили 14 стран, в которых смертная казнь может быть применена лишь за особо тяжкие преступления или при особых обстоятельствах, например, в военное время. В 1989 году таких стран было 18 [1, с. 10]. В настоящее время

законодательство семи стран предполагает вынесение смертных приговоров только за исключительные преступления.

3) Страны, где смертная казнь сохраняется за общеуголовные преступления, но которые могут считаться отменившими смертную казнь на практике, так как они не применяли ее в течение 10 лет и считается, что они придерживаются политики или последовательной практики отказа от применения казней [3]. Число таких стран мало меняется: в 1989 году оно составило 27 стран и территорий, в 1999 году — 30, в 1999 году — 25 и в настоящее время — 30.

4) Страны, в которых применяли смертную казнь за общеуголовные преступления. Число их сократилось — если в 1995 году таких стран было 90, в 1999 году — 87, в 2007 — 64 [1, с. 11], то в настоящее время насчитывается 57 стран [3].

Но не во всех странах мира применение смертной казни сокращается. С 1965 года более 50 стран расширили перечень преступлений за которые может быть назначена смертная казнь [1, с. 11].

По данным на 31 декабря 2016 года Amnesty International зафиксировала проведение по всему миру более 1000 казней. Хотя эта цифра уменьшилась по сравнению с 2015 годом, который по данным организации был отмечен историческим всплеском казней, но в 2016 году было вынесено 3000 смертных приговоров, больше, чем было зафиксировано за предыдущий год. На Ближнем Востоке и в Северной Африке число зафиксированных казней уменьшилось на 28 %, однако Иран и Саудовская Аравия оставались в числе стран, проводивших наибольшее число казней.

Число известных казней в Азиатско-Тихоокеанском регионе уменьшилось, в основном благодаря значительному сокращению в Пакистане. Китай в очередной раз стал мировым лидером по числу проведенных казней, однако данные об их количестве, по-прежнему, оставались государственной тайной. Значительно возросло число смертных приговоров, зафиксированных в Китае, Малайзии и Вьетнаме, что открывает тревожную картину широкомасштабного применения смертной казни в этих странах.

В странах Африки было зафиксировано уменьшение числа смертных казней; тем не менее был отмечен рост на 145 % числа вынесенных смертных приговоров, преимущественно из-за резкого скачка в Нигерии.

США уже восьмой год оставались единственной страной на американском континенте, проводящей казни, тем не менее число проведенных казней и вынесенных смертных приговоров по-прежнему уменьшалось.

В Европе и Центральной Азии только Беларусь и Казахстан применяли смертную казнь [3].

В глобальном плане практику применения смертной казни, изменений в ее «географии», масштабах и интенсивности следует идентифицировать

как многовекторный процесс. При заметном снижении числа стран, выносящих смертные приговоры, количественные показатели этой практики за последние 15 лет фактически не изменились, а темпы снижения числа стран, проводящих казни, намного выше, чем интенсивность снижения количества казней [2, с. 74].

Мировое сообщество постепенно идет к отмене смертной казни, но это движение идет медленнее, чем этого можно было бы желать. Необходимо сконцентрировать основное направление усилий на «китайском направлении», при этом не снижая темпов в других регионах мира. Именно от этого в решающей мере будет зависеть эффективность мирового движения за отмену смертной казни как жестокого, бесчеловечного и унижающего достоинство наказания.

Список использованных источников

1. Квашиш В. Е. Смертная казнь. Мировые тенденции, проблемы и перспективы. — Москва: Юрайт, 2008. — 80 с.
2. Михлин А. С. Высшая мера наказания: История, современность, будущее. — Москва: Дело, 2000. — 176 с.
3. Смертные приговоры и казни / Amnesty International [Электронный ресурс] / London: Peter Benenson House, 2017. — Режим доступа к докладу // https://amnesty.org.ru/pdf/ДР_2016-report-ru.pdf.

Ключевые слова: смертная казнь; преступления; приговоры; настоящее время; регионы мира.

Научный руководитель: к.ю.н., доцент Попсуенко Л. А.

Лютова А. І., Невольчук Т. С.

студентки 5-го курсу факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЗВИТОК ІНСТИТУТІВ БАРИСТЕРІВ ТА СОЛІСІТОРІВ У КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ АНГЛІЇ

Полярність юридичної професії в Англії є унікальною моделлю побудови інституту адвокатури, яка практично не має аналогів в світі. Водночас, протягом століть розмежування компетенції між двома «полюсами» англійської юридичної еліти ставала наріжним каменем для побудови та розвитку англійської правової системи. Особливо складним питанням, яке доволі неоднозначно вирішено і сьогодні — є право безпосереднього звернення до баристера для надання ним правової допомоги та представництва у суді.

Дослідження історичного розвитку інституту адвокатури в зарубіжних країнах та вивчення можливості його застосування в Україні є вкрай важливим сьогодні, коли відбувається докорінна зміна та пошук оптимальної моделі функціонування вітчизняної адвокатури.

Саме тому, метою даної публікації є дослідженням окремих аспектів розмежування правничої компетенції солісіторів та баристерів на різних етапах становлення та розвитку англійського судового процесу.

Традиційно, баристер сприймається як правник, до компетенції якого входить представництво у суді, а солісітор як юрист, що займається складанням правових документів та консультуванням клієнтів. Крім того, існують й інші суміжні правові професії: *legal executives*, *legal conveyancers* [1, с.97]. Втім, протягом століть, їх функції зазнавали суттєвої трансформації.

Низка факторів була визначальною для досить важливого місця адвоката-солісітора у судовому процесу Англії нового часу. До винаходу спеціальної техніки, копіювання документів здійснювалося рукописним шляхом. Протягом століть в межах судової процедури застосовувалося все більше і більше письмових документів, при чому англійському праву того часу вже був відомий інститут відкриття матеріалів, згідно з якими сторони могли вимагати одна від одної розкриття документів, які перебувають у їх розпорядженні та мають відношення до справи, щоб інша сторона могла зробити відповідні копії. Втім, проблема полягала не лише в самому переписуванні документів. Складність процедури відкриття полягала скоріше у визначенні документів, що є необхідними для справи і які потрібно скопіювати, оскільки, копіювання усього масиву документів було б надто витратним.

Надати відповідні документи було обов'язком сторони, проте робити копії, за традицією, можна було не полишаючи її володіння. Саме з огляду на це, без послуг адвоката-солісітора обійтися було вельми складно. Розвивалася практика, коли клієнти здавали документи своїм адвокатам, які відвідували офіс один одного, та робили рукописні копії документів, попередньо визначивши, які саме документи мають значення для справи.

Таким чином, в Англії сформувався певний попит на правників, що не є баристерами, а мають на меті створити, так би мовити, усі умови для належного розгляду справи у суді. Фактично, розподіл юридичної професії на дві великі категорії був зумовлений характером функцій, що виконуються солісітором або баристером [2, с.83].

Інший аспект, який зумовив достатньо чіткий розподіл компетенції між солісіторами та баристерами є питання судового доказування. Історично англійські суди встановлювали досить жорсткі правила щодо допустимості доказів. Свідками у судах загального права не могли бути самі сторони, адже вважалося, що вони є зацікавленими у результатах вирішення справи, баристери не могли бути свідками у справах, у яких

вони виступають. Навіть якщо баристер став свідком, наприклад, дорожньо-транспортної пригоди, він не міг представляти у суді жодну із сторін даного юридичного конфлікту. На думку Джона Антелла, практикуючого баристера, це пов'язано із тим, що у своїй роботі баристер припускає, що сторони говорять правду, і коли він має власні уявлення про фактичні обставини справи і власну думку про них, він є упередженим, і вже не може вибудовувати стратегію захисту виключно на основі права [3]. Вельми небажаним було й спілкування з іншими свідками. Зважаючи на це, усі письмові свідчення від свідків та сторін процесу попередньо збиралися солісіторами, і навіть зустріч баристера із клієнтом до початку судового процесу була забороненою.

Наприкінці XIX – початку XX століття потреба в роботі, яку традиційно виконували солісітори поступово почала зникати., зокрема з'явилися нові можливості копіювання документів, а ріст грамотності призвів до того, що свідки могли самостійно викладати свої свідчення.

Втім, адвокати-солісітори все одно залишалися посередником між клієнтом та баристером та виконувалися усю організаційну роботу. При чому клієнт взагалі не міг виконувати будь-яку роботу самостійно. Пакет послуг, що надавався солісіторами, включав в себе юридичну консультацію, складання документів, надання письмових консультацій та визначення, чи має справа судову перспективу.

Відповідно до Закону про окружні суди 1846 року (County Courts Act 1846), баристер не повинен бути допущений до участі в будь-якому окружному суді, якщо йому не надасть відповідне доручення солісітор.

У 1999 році в Англії відбулася докорінна зміна системи цивільного процесу, відома як Реформи Вулфа. Її основною ідеєю стало створення такої моделі цивільного судочинства, яка дозволила б уникати тривалих судових розглядів та сприяти врегулюванню спору між сторонами [4, с.116]. В межах реформи, у судах з'явилися типові зразки документів, необхідні для ведення судової справи.

У 2002 році Колегія Баристерів (Bar Council) створила робочу групу, за результатами роботи якої склала доповідь, в якій наголосила на необхідності закріплення можливості прямого звернення до баристера, а також окреслила основні повноваження баристерів у цивільному судочинстві, серед яких: консультування клієнта, складання процесуальних документів, представлення його інтересів у суді. При чому, усю іншу роботу виконує або солісітор, або сам клієнт, якщо він не користується послугами солісітора.

У сучасній Англії, розмежування компетенції між юристом-солісітором та баристером загалом зберігає традиційні риси. Солісітори займаються здебільшого складанням контрактів суб'єктів господарювання, виступають консультантами юридичних осіб, ведуть судові справи у судах нижчих ланок, вирішують сімейні спори, питання спадкування.

Баристери пропонують спеціалізовані послуги з представництва інтересів фізичних та юридичних осіб у судах та, як правило, мають вузьку спеціалізацію.

Список використаних джерел

1. Іваницький С. Системи адвокатур країн світу: класифікація й типологія / С. Іваницький // Jurnalul juridic national: teorie si practica. – 2015. – № 10. – С. 95-98.
2. Святоцький О.Д. Адвокатура: історія і сучасність / О. Д. Святоцький, В. В. Медведчук. – Київ : Ін Юре, 1997. – 320 с.
3. John Antell. The History of Direct Access to Barristers // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.johnantell.co.uk/the-history-of-direct-access-to-barristers>
4. Кулакова В.Ю. Цели гражданского судопроизводства в зарубежных странах: сравнительно-правовой аспект (на примере Англии, США, Франции и Германии) /В.Ю. Кулакова // Вестник университета им. О.Е. Кутафина (МГЮА). – 2015. - № 9.- С. 114-121.

Ключові слова: солісітор, баристери, представництва у суді, історичний розвиток, адвокатура, Англія.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Попсуєнко Л. О.

Максимчук Дина Дмитриевна

студентка 4-го курсу факультета гражданкой и хозяйственной юстиции
Национального университета «Одесская юридическая академия»

КРИТИКА ДОГМАТИЧЕСКОГО ОБРАЗА МЫШЛЕНИЯ В ФИЛОСОФИИ Ж. ДЕЛЕЗА

Если предположить, что человек от рождения обладает навыком мышления, философия становится лишней. Догматизм опирается на множество особенностей мышления, которые Ж.Делез называет «постулатами», восемь из которых он использует в качестве основания критики догматизма.

Первым постулатом является *добрая воля мыслителя и добрая воля мышления*, имеется в виду естественная способность мыслить и искать истину; вторым постулатом выступает *идеал обыденного сознания*, он представляет собой результат работы восприятия, памяти, воображения и мышления; третий постулат *образца или узнавания*, такое узнавание побуждает все способности сопоставлять одинаковые объекты, и вытекающую из этого способность распознавания несоответствия. Постулат *элемента или представления* занимает четвертое место и

утверждает, что все предыдущие три постулата находятся внутри элемента репрезентации.

Обратим внимание на то, что последующие четыре постулата в репрезентации Ж.Делеза необходимо рассматривать с учетом применения четырехступенчатой структуры тождества: тождество в неопределенном концепте («х» есть то же, что и «у»), противоречие между концептом и предикатом («х» противостоит «у» или «х» не есть «у»), аналогия в суждении («х» имеет общее качество с «у»), подобие в восприятии («х» подобно «у») [1, с. 207-208].

Пятым постулатом является *ошибка и связанное с ней отрицательное*, этот постулат полагает, что все негативно влияющее на мышление, является следствием внешних процессов. Шестой постулат — *логической функции или предположения*, в котором есть истина, а ее смысл является дублированным представлением о ней. Следующий постулат *модальности или решений*: задачи, определенные формальной возможностью быть решенными. Ж.Делез не приемлет использование в познавательном процессе формы решения проблем, которые он называет догматической — «истинность — ложность».

Ж. Делез указывает, что у всех приведённых постулатов присутствует два лица, первым из которых является естественным (так сказать «эмпирическим»), а второй — философским (так сказать «трансцендентальный»), при этом они чередуются. По мнению Ж.Делеза, выделяемые им постулаты не имеют нужды быть выраженными в какой-либо другой форме, кроме молчания (1), гипотетической сущности (2) и выборе примеров, которые и образуют критикуемый догматический образ мышления (3). Проблема заключается в том, что постулаты в естественном «обличии» подавляют подлинное мышление, мысль в ее полном значении, заменяя ее образами и поиском того, что отвечает этим образам. Следовательно, все глубина мышления отчуждается. Ж.Делез призывает к мысли рожденной в акте мышления, зарождающейся в гениальности не как врожденная данность и не как предлагаемое в припоминании, а как мышление без образа [Там же. — 207-208].

Список использованных источников:

1. Жиль Делез, Различие и повторение, СПб, «Петрополис», 1998 г. С. 469.

Ключевые слова: догматический образ, мышление, сознание, постулат, критика.

Научный руководитель: к.ф.н., доцент Шамша И. В.

Шаран Анастасія Олексіївна

студентка 1-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

СИСТЕМА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ РЕЛІГІЇ ТА ВІРИ ЗА НОРМАМИ СТАТУТІВ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

У Литовських статутах види злочинів поділялися залежно від об'єктів злочинного посягання та способу порушення справ у суді: державні («ображення маєстату господарського»); проти порядку управління і судочинства; військові; проти релігії й церкви; проти сім'ї і моралі; проти життя, здоров'я й честі людей; майнові; злочини слуг і феодално залежних людей проти феодалів. Окремим видом злочинів вважалося переховування засуджених.

Слід зазначити, що серед публічних злочинів чільне місце займають делікти проти віри та релігії: богохульство, еретицтво, чаклунство...

Статuti ВКЛ проголошували принцип віротерпимості, при цьому заохочували прийняття християнства особами, що сповідують інші релігії, але забороняли під загрозою кваліфікованої смертної кари («на горле, огнем») євреям, татарам та іншим «бесурмянам закупов албо полонеников, детей их у жыдовство, ани у бесурмянство намовляти, ани обрезавати...» (Статут 1566 р. Р. XII, арт. 5). У ВКЛ нехристиянам також заборонялось: тримати в неволі осіб християнського віросповідання (Статут 1529 р. Р. XI, арт. 5; Статут 1566 р. Р. XII, арт. 5); займати державні посади («... абы жид, татарин и каждый бесурмянин на достоенство а ни который 181 — нехристиянам свідчити у суді (Статут 1529 р. Р. VIII, арт. 5; Статут 1566 р. Р. IX, арт. 3). В окремий склад злочину виділили (вперше в Статуті 1566 р.) «гвалт костелов божьих вшелякого набоженства хрестиянского» (Статут 1566 р. Р. XI, арт. 3). Порядок фіксування факту нападу був таким же, як і при нападі на шляхетську домівку («...яко vyšей о гвалтовниках домов шляхетских написано...»), що також було свідченням відокремленості світської влади від духовної. Покарання здійснювалось за аналогією, хоча у певних випадках (коли «...раны не было...»), враховуючи особливу зухвалість при вчиненні даного злочину, призначались подвійний штраф і ув'язнення за побиття та матеріальні збитки. Статут 1566 р. згадує про таке протиправне діяння, як небажання сина або дочки дотримуватись канонів християнської релігії («упорное канцерства не следует и к вере християнской пристати не хотят»), за що вони позбавлялись спадщини (Статут 1566 р. Р. VIII, арт. 7; р. 8, арт. 7). Серед матеріалів гродських судів є справи про

чарівництво. Проте у нормативно-правових актах ВКЛ не було зафіксовано такого складу злочину як чарівництво, про нього згадувалось лише в контексті катування — встановлювалась відповідальність катованого, який не відчував болю, вдавшись до чаклування. Згідно з Судебником Казимира 1468 р., такого злочинця карали шибеницею (арт. 18), натомість у Статутах — лише відшкодуванням шкоди потерпілому, й він втрачав право отримання нав'язки у потерпілого (Статут 1529 р. Р. XIII, арт. 14; Статут 1566 р. Р. XIV, арт. 15). Юрисдикція духовної влади поширювалась як на діяння, що вчинялися духовенством особам, яким церква забезпечувала заступництво, так і на осіб, що вчинили злочини проти церкви і моральності. Вбивство дитини неодруженою жінкою вважалось тяжким злочином і, на думку представників церкви, втілювало у собі вищу міру зіпсованості.

Суворе засудження всього, що пов'язане з посяганням на моральні засади суспільства, освячене релігією, міцність сім'ї, стосунки між подружжям пояснюють існування надзвичайно тяжких покарань, яким піддавали жінок, що зраджували своїх чоловіків. Так Литовський статут передбачав смертну кару за перелюбство, втечу дружини з іншим чоловіком, заняття проституцією (арт. 29, 30 Р. XIV). Проте у випадку втечі дружини з іншим чоловіком допускалося альтернативне покарання смертній карі — якщо чоловік такої дружини не давав своєї згоди на застосування смертної кари, то дружину передавали чоловікові для розправи на його розсуд. Вчинення цього злочину вдруге каралося уже смертною карою.

Як відомо, Литовські Статути 1529 та 1566 рр. як кодекси світського права, порівняно з Церковними уставами Володимира та Ярослава, містили невелику кількість злочинів, які посягали на релігійні відносини. Наявність таких складів злочинів у Статутах й віднесення їх розгляду до компетенції гродських (державних) судів, а не церковних, пояснюється тим, що вони порушували не лише права церкви, а й інтереси суспільства загалом. Основна частина злочинів проти церкви та релігії на українських землях у складі ВКЛ передбачалась нормами збірників церковного права — т. з. «кормчих книг». Норми церковного права надавали значної уваги кримінально-правовій охороні сімейних цінностей, зокрема, материнства. Покарання за аборт у вигляді 10 років відлучення від церкви накладалося на усіх учасників цього злочину. У правових нормах церковного права приділяється значна увага визначенню, осудженню та запобіганню заборонених шлюбів. Кровозмішення брата з сестрою, пасинка з мачухою чи з невісткою прирівнювалося до вбивства і після розірвання злочинного зв'язку призначалось 12-річне покарання у вигляді 10 років відлучення від церковного спілкування та ще 2-х років відлучення від таїнств. Також забороненими вважались шлюби між близькими кровними родичами, до яких входять навіть двоюрідні брати та сестри, та вказує 7-літню

епитимію за взяття подібних шлюбів після обов'язкового розірвання незаконного союзу. Окремо встановлюється заборона брати шлюби хрещеним батькам з їх хресними дітьми, тому що родинність за духом, яка виникає при хрещенні, є важливішою від родинності за плоттю. З набуттям чинності цієї правової норми родини хрещеників та родини їх хрещених батьків фактично теж визнаються кривними родичами з усіма наслідками. Шлюб чоловіка з двома сестрами по черзі карається значно м'якше — 6-річне відлучення від спілкування та ще 1 рік відлучення від таїнств [4]. За православним церковним правом до вбивства прирівнювалася добровільна участь особи у магічних нехристиянських містеріях, обрядах або добровільна передача учасникам обрядів частин свого тіла, але покарання призначалося з урахуванням чистосердного каяття. Участь у таких містеріях сприймалася як «загроза вічній душі», спасіння якої є основною метою християнина, а отже прирівнювання до вбивства стає зрозумілим [5]. Покаранню підлягали і перешкоджання проведенню єврейських богослужінь, напад або пошкодження єврейських кладовищ (п. 13), стягнення мита за перевезення померлого єврея (п. 12). Підтверджуючи давнє положення про свободу перевезення євреями померлих євреїв для поховання на общинному кладовищі і беручи кладовища під особливу охорону великого князя, а синагоги — під нагляд старост, великий князь литовський Вітовт цим започаткував формування спеціального єврейського громадського устрою, який існував на Заході і полягав у поділі всього єврейського населення на округи залежно від місця, на якому були синагога і кладовище. Євреям не дозволялося брати жінок-християнок для вигодовування своїх дітей. Якщо у єврея працював християнин, то його не можна було змушувати працювати у дні релігійних свят, також заборонялося брати або купляти євреям християн-невільників. Подібне положення щодо перебування християн у неволі в євреїв міститься в арт. 5 розд. 11 Статуту ВКЛ 1529 р. Статут ВКЛ 1566 р. розширював, порівняно із Статутом 1529 р., коло діянь, які заборонено вчиняти євреям: окрім християн-невільників, було зафіксовано положення про схилення в юдаїзм християн, обрізання, за які передбачалося покарання «огнем», заборонялося жінкам-християнкам бути мамами дітей євреїв (якщо її примусили і це було належно доведено, то винний «смертю має бути караний») (арт. 5 розд. XII).

Можна зробити висновок, що злочини проти релігії та церкви були важливим видом злочинів у ВКЛ, який становив значну суспільну небезпеку. Відповідні кримінальні справи (залежно від об'єкту посягання) розглядалися церковними та світськими судами. Це відповідало тенденціям розвитку кримінального права Середньовічної Європи.

Список використаних джерел

1. Статути Великого князівства Литовського : у 3 т. Т. I. Статут Великого князівства Литовського 1529 р. / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. — Одеса : Юрид. літ-ра, 2002. — 464 с.
2. Статути Великого князівства Литовського : у 3 т. Т. II. Статут Великого князівства Литовського 1566 року / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. — Одеса : Юрид. літ-ра, 2003. — 560 с.
3. Статути Великого князівства Литовського : у 3 т. Т. III. Статут Великого князівства Литовського 1588 року: У 2 кн. — Кн. 2 / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. — Одеса : Юрид. літ-ра, 2004. — 568 с.
4. Бенешевич В. Н. Девне-Славянская Кормчая. XIV титулов без толкования / В. Н. Бенешевич. — Т. I. — СПб, 1906. — 464 с.
5. Цветкова Ю. В. Деякі приклади візантійського впливу на формування української правової традиції / Юлія Цветкова // Про українське право : часопис кафедри теорії та історії держави і права / І. Безклубий, Н. Вангородська, О. Верник, О. Вовк, О. Ковальчук, О. Костенко, В. Котюк, В. Самохвалов, Ю. Цветкова ; за ред. І. Безклубого. — Ч. 2. — К., 2007.

Ключові слова: статут, злочин, релігія, покарання, Велике князівство Литовське.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Остапенко Т. О.

Halytska Anastasiia

Student of 2nd course of Law Colledge NU «OLA»

CHARACTERISTIC OF CONSTITUTIONAL PROJECTS OF UPR DURING THE PERIOD OF DIRECTORY

The UPR Directory replaced the Hetmanate (Ukrainian State), which was abolished on December 14, 1918. It was the highest state power body of the revived Ukrainian People's Republic, which operated from November 14, 1918 until November 10, 1920 [1, с. 20].

During the course of the Discipline, many of the constitutional laws of the Central Rada, mostly aimed at protecting the rights of citizens, such as national-personal autonomy, citizenship, language, etc., were restored. Examples of this restoration are the law «On the State Language in the UPR» (January 1, 1919) and «On the Restoration of the Guarantees of the Impossibility of the Osco on the territory of the UPR» (February 28, 1919).

Contrary to the logical continuation of the development of the state-building process, the Directory did not implement the Constitution of the UPR in 1918, but tried to develop its own. Characteristics of Constitution of UPR during the period of the Directory could be done by researching several

major projects of the Basic Law which were elaborated and discussed: «Drafting a draft law on the Ukrainian Labor Law» by Dr. O.Koptsyukh, an individual project of the Constitution of the UPR of Professor Otto Eikhelman and a draft government constitutional commission. These constitutional projects make it possible to assess the constitutional process in Ukraine, to determine the level and influence of the political and legal ideas of the Directors' predecessors on the formation of the state policy of that period [2, p. 438].

The constitutional draft of O. Koptsyuk had many declarative and even utopian norms. It was aimed at building a Soviet-style socialist state in Ukraine, but without complete destruction of private property and without proclaiming the dictatorship of the proletariat: «The current capitalist system, based on the exploitation of the working people, is abolished and the following: a) the regulation of land ownership; b) the socialization of factories in) oppidization of residential homes, d) trade cooperation, e) new organization of products, finance and foreign trade ». It was also foreseen the abolition of private trade, land ownership was limited to 50 desks, only the enterprises with no more than 20 people remained. So, first of all, the author proposed to change the name of the state from the «Ukrainian People's Republic» to the «Ukrainian Labor Republic». Already the very name suggests that O. Koptsyuk was guided not so much by the accepted principles of democratic state-building, but by socialist preferences, «piety» for the term «labor». As already mentioned, he was very popular among the leaders of the UPR in the first months of its existence: the eloquent names are the names – the Congress of the Labor People of Ukraine, labor councils, etc. [3].

The constitutional act of the UPR was a draft of the Constitution of the Ukrainian state O. Eikhelman, which largely corresponds to the modern constitutional vision of Ukrainian society. The peculiarity of this project is the substantiation of the federal-state system of Ukraine. According to the scientist, the purpose of developing and introducing a constitution was to establish a state system that «fully corresponds to the needs of all the masses and the highest spiritual and economic culture in the country.» Principal significance O. Eikhelman presented issues of constitutional and legal regulation of the implementation of direct democracy. He was based entirely on human rights and universal values and reflected the level of civilization achieved at that time by the world community. Moreover, unlike modern constitutions, the draft paid attention to the constitutional regulation of the interpretation of laws for their proper use and the elimination of gaps in the law. The author saw Ukraine democratic with the dominant principle of separation of powers into five Branches – the constituent, the legislative, the executive, the judicial, the financial control, – the state with a federal system (it was to be organized not ethnic ethnically, but territorially, similarly to the US)

The proposed Bill of the Basic Law did not get enough supporters among members of the constitutional commission and the National Council. Only a few of them supported the project of O. Eikhelman, referring to his interesting legal and administrative elements.

And the peculiar result of the constitutional process in the UPR of the Directory was the draft prepared by the government constitutional commission (October 1920), which Ukraine should have been a parliamentary republic, built on the classical division of power into the legislative (State Council), executive (the Head of State and the Council of Ministers) and judicial (independent courts). Provision was made for the introduction of Ukrainian citizenship, the abolition of all titles and privileges, and assumed the adoption of foreign citizenship (however, with the permission of the Head of State). The document details the complex of citizens' rights (it was forbidden by humiliating punishment, deprivation of political and civil rights was supposed only for a certain period). A characteristic feature of the project is the declaration of the need for the adoption of a number of laws that would legally ensure the exercise of those rights. Specifically indicated in it and the responsibility of the state to the citizen (that is, it was about creating one of the important elements of the rule of law), etc.

References

1. Єфремова Н.В. Розвиток конституційного законодавства в Україні (1917-1920) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Н. В. Єфремова; кер. роботи
2. П. П. Музиченко; Нац. ун.-т «Одеська юридична академія». — Одеса, 2002. — 20 с.
3. Терлюк І. Я. Історія держави і права України. 2011. С. 438
4. Присяжнюк А.І. Конституційний проект О. Копцюха та його роль у державному будівництві в УНР доби директорії (історико-юридичний аналіз)

Key words: constitutional projects of UPR, characteristics of Constitution of UPR

Research advisor: PhD, professor Ostapenko T. A.

СЕКЦІЯ 3.

ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Димов Кирило Борисович

студент 3-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА БІЖЕНЦІВ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Тисячі людей, здебільшого із країн Північної Африки, намагаються знайти притулок у країнах Європи у зв'язку зі збройними конфліктами, насильством, голодом та економічними проблемами.

З приводу того, яка особа може вважатися біженцем, сперечаються багато вчених і, звісно ж, існує декілька точок зору з цього приводу. Також слід розрізнити поняття «біженець» та «вимушений переселенець», які не є тотожними. Конвенція про статус біженців 1951 року та Протокол щодо статусу біженців 1966 року надають нам таке поняття:

«Біженець — особа, яка через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань» [1].

Десятки тисяч мігрантів залишаються на островах Лесбос, Хіос та Самос, не маючи можливості подолати велику відстань та здобути визнання у якості біженця. Так, наприклад, тільки до Італії за даними Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй у справах біженців, які були оприлюднені у травні 2017 року, прибула велика кількість мігрантів — близько 60 тисяч осіб [3].

Однією з причин проблем біженців є збройне протистояння на території Сирії. Воно підштовхнуло країни Європи до затяжної кризи у питаннях визнання та розселення великої кількості мігрантів. Причому, слід зауважити, що не всі з цих мігрантів можуть вважатися

біженцями. І саме тому багато з них перебуває на території країн Європи незаконно і ще більше поглиблює кризове становище через брак спеціальних місць для проживання, неможливість надання певних прав, які мають біженці тощо.

Тобто, ті мігранти, які залишають свою країну з економічних міркувань, вважаючи, що в Європі знайдуть надію на краще життя, у багатьох випадках, згідно з критеріями, які вказані у вищезгаданих міжнародних актах, не мають права на визнання статусу біженця. Однак, це не зменшує кількість спроб для набуття такого статусу, а також не забороняє того факту, що саме такі мігранти складають дуже велику частку серед тих, хто шукає легального притулку. Відомі випадки, коли вони навіть підробляли свої документи, надаючи фальшиві дані просебе.

Погіршує становище і те, що наразі існує безліч нелегальних організацій перевізників, які діють на території середземноморських держав і дохід яких вимірюється десятками мільйонів доларів [5]. Такі перевізники не гарантують ніякої безпеки при наданні своїх послуг, а також порушують певні норми законодавства країн Європи та міжнародного права. Щоб боротися з цією проблемою, країнам слід згуртувати свої сили та спільно розробити певну систему заходів, які б дозволили легально та без перешкод іммігрувати тим, хто цього потребує. Адже навіть сьогодні, коли численні міжнародні організації, які надають гуманітарну допомогу, намагаються допомагати переселенцям, наприклад, біля берегів країн Північної Африки, вони стикаються з безпричинним спротивом з боку цих країн. Так, 15 серпня 2017 року, за повідомленнями ЗМІ, берегова охорона Лівії пригрозила відкрити вогонь по судну іспанської гуманітарної організації «Proactiva OpenArms», яка займається порятунком мігрантів у Середземному морі. Корабель змусили змінити маршрут і вирушити в напрямку Тріполі. Тріполі вимагає, щоби рятувальні судна трималися від берегів країни на відстані більше 12 морських миль. Насправді ж, погрози отримують судна, які рятують людей набагато далі від узбережжя [4].

Європейський союз шукає шляхи вирішення проблем біженців, які виникли. Одним з таких шляхів стала угода ЄС з Туреччиною про реадмісію біженців, згідно з якою мав початися процес боротьби з нелегальними біженцями, які прибули на територію Греції та повернення їх до Туреччини. З моменту її підписання минуло два роки і наразі можемо бачити наслідки цієї угоди. Вона не є такою ефективною, як спочатку передбачалося, адже більша частина мігрантів, яких було повернуто до Туреччини, наразі не має статусу біженця, а користується лише так званим «тимчасовим захистом», наданим урядом країни, згідно з яким вони мають право на освіту та надання медичної допомоги. Але повного захисту такий статус не гарантує і саме тому є недостатньо ефективним.

Вирішення проблеми біженців у Європі та світі загалом є дуже важким процесом і потребує багато часу та коштів. Керівництво країн походження біженців має усвідомити, що становище слід змінювати, створювати максимально комфортні умови для життя, існування та дотримання основоположних прав та свобод людини. Адже без підтримки внутрішніх політичних еліт, які на сьогоднішній день навіть не зацікавлені у тому, щоб утримати громадян своєї країни від втечі за кордон, та допомоги провідних країн світу і міжнародних організацій, нічого не вийде.

Вважаємо, що міжнародна спільнота повинна об'єднатися та визначити для себе мету щодо допомоги країнам походження легальних та нелегальних біженців.

Список використаних джерел

1. Конвенція про статус біженців [Електронний ресурс]. – 1951. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_011.
2. Протокол щодо статусу біженців [Електронний ресурс]. – 1966. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_363.
3. Сидоржевський М. Біженці у Європі [Електронний ресурс] / Максим Сидоржевський. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://p.dw.com/p/2f1TM>.
4. Токарюк О. Як Європанамагаєтьсязупинитипотікмігрантів [Електронний ресурс] / Ольга Токарюк. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://hromadske.ua/posts/yak-yevropa-namahaietsia-zupynyty-potik-mihrantiv>.
5. Соколовська Н. Прибутковийбізнес [Електронний ресурс] / Н. Соколовська, А. Ноль. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://p.dw.com/p/1EF5f>.
6. Солодько А. Угода ЄС-Туреччина: зміст та передумовипідписання [Електронний ресурс] / АндрійСолодько. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://cedos.org.ua/uk/migration/uhoda-yes-turechchyna-zmist-ta-peredumovy-pidpysannia>.

Ключові слова: біженці, мігранти, переселенці, Європа, Євросоюз.
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Войтович П. П.

Дирда Адріана Михайлівна

студентка 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Сьогодні забезпечення міжнародної безпеки залишається головною проблемою сучасності. Сучасна зброя не залишає жодній державі надії забезпечити свою безпеку лише військово-технічними засобами,

нарощуванням озброєнь і збройних сил, оскільки не тільки саму ядерну війну, а й гонку озброєння виграти не можна. Стало очевидним, що безпека держав може бути забезпечена за допомогою не військових, а політичних і міжнародно-правових засобів. Шлях до гарантій безпеки кожної окремої держави лежить через всевітнє зміцнення загальної безпеки.

Перш за все потрібно з'ясувати саме поняття міжнародної безпеки. Міжнародна безпека або глобальність — це такий стан міжнародних відносин, при якому виключено порушення загального миру та гарантується стійкий і стабільний розвиток світової спільноти в різних сферах, а саме в економічній, соціально-політичній і духовній та інших, саме міжнародна безпека створює умови для уникнення конфронтацій, військових конфліктів та війни між державами.

Міжнародна безпека в теорії та на практиці розглядається як усунення або взагалі відсутність безпосередньої загрози для держав. Це розуміння можна назвати традиційним, але можна виділити двасуттєвих моменти, які взаємовиключають один одного.

Перший момент пов'язаний з фізичним виживанням держави та її включенням до міжнародної системи, перш за все спираючись на свій суверенітет. Але на практиці, сильна держава здатна на користь своїх інтересів до порушення колективної безпеки. А другий момент заключається в тому, що гарантується підтримка миру усіма державами, але при цьому не зазначається на якій основі, крім прагнень учасників підтримуватиметься мир і як буде гарантуватися протягом тривалого часу [1, с. 35].

Держава піклується не тільки про міжнародну безпеку але й про національну безпеку, яка є теж важливим фактором для існування держави. Під національною безпекою розуміють здатність нації задовольняти свої потреби необхідні для її самозбереження, самовідтворення і самовдосконалення з мінімальним ризиком збитків для її нинішнього стану [2, с. 3].

Міжнародна та національна безпека держави тісно пов'язані між собою, адже якщо держава може простояти внутрішнім загрозам, то вона зможе втриматися на міжнародній арені.

Міжнародна безпека як і будь яка система заснована на визнаних усіма державами принципах та нормах міжнародного права, саме вони розкривають значення міжнародної безпеки. Одним з таких універсальних і основних принципів є мирне співіснування держав. Він втілює головну ідею всього міжнародного права. Мирне співіснування — необхідна умова для підтримання міжнародної безпеки. Другий принцип це забезпечення рівної безпеки для всіх держав на міжнародній арені. Третій, не менш значущий, повага до суверенних прав кожного народу. Четвертий — зміцнення довіри між державами. П'ятий — створення гарантій в усіх сферах для держав. Шостий — у разі виникнення конфліктів або криз, вирішення цих ситуацій має

бути справедливе. Сьомий – який передбачає розробку ефективних методів щодо запобігання міжнародному тероризму. Ці принципи є основними засадами, на яких базується міжнародна безпека [3, с. 63].

Міжнародна безпека також є ціллю міжнародних організацій, тобто колективна безпека. Наприклад, Організація Об'єднаних Націй, у своєму статуті, а саме у положеннях статті 1 вказала, що переслідує ціль підтримувати міжнародний мир та безпеку і з цією ціллю вживати ефективні колективні рішення для запобігання і усунення загрози миру, попередження актів агресії або інших порушень миру [4].

Питання підтримання миру та встановлення безпеки набуло важливого значення з утворенням відповідної організації регіонального значення на підставі Північноатлантичного договору від 1949 року. Відповідно до положень останнього, сторони, вирішивши об'єднати свої зусилля для здійснення колективної оборони та підтримання миру і безпеки в Північноатлантичному регіоні, зобов'язалися сприяти подальшому розвитку дружніх відносин, зміцнювати свої незалежні інституції, створювати умови для забезпечення стабільності й добробуту, усувати конфлікти у своїй зовнішній економічній політиці та сприяти економічному співробітництву між окремими або між усіма учасниками договору [5].

Отже можна зробити висновок, що міжнародна безпека є досить складним явищем та є результатом взаємодії багатьох держав, влада кожної з яких прагне реалізувати насамперед власну безпеку.

Список використаних джерел

1. Грищенко Д. Ю. Теоретические проблемы безопасности государства / Д. Ю. Грищенко. – М.: МГОУ, 2005. – 35 с.
2. Кондратьев Я. Ю. Концепція національної безпеки України: теоретико-правові аспекти зарубіжного досвіду / Я. Ю. Кондратьев, В. А. Ліпкан. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. – 20 с.
3. Кулагин В. М. Международная безопасность : учеб. пособие для вузов / В. М. Кулагин. – М. : Аспект Пресс, 2006. – 318 с.
4. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду від 26 черв. 1945 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010.
5. Північноатлантичний договір від 4 квіт. 1949 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/950_008.

Ключові слова: міжнародна безпека, національна безпека, принципи, Організація Об'єднаних Націй.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гладенко О. М.

***Кириченко Аліна Олександрівна,
Стрембій Анна-Марія Андріївна***

студентки 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ АНТАРКТИКИ

У зв'язку з підвищенням ролі Антарктики в життєдіяльності нашої планети, Україна бере активну участь у вивченні і освоєнні шостого континенту землі та має там свою науково-дослідну станцію «Академік Вернадський». І з кожним днем людство все більше хвилює її правове положення, міжнародне-правове регулювання, міжнародно-правовий режим. «Ми живемо у світі міжнародних режимів», — запевняє нас іменитий дослідник міжнародної співпраці О. Янг. Тому на даному етапі розвитку людства виникає проблема встановлення правового режиму саме Антарктики, як території зацікавленості світового суспільства. Все вище зазначене зумовлює актуальність досліджуваної теми.

Мета нашої роботи з'ясувати місце Антарктики на міжнародній арені через дослідження історії правового становища Антарктики, підходів до розуміння використання ресурсів цієї території, для того щоб звернути увагу суспільства на цей крихкий район земної поверхні, об'єкт, що потребує захисту і збереження морських живих ресурсів.

Вперше у міжнародно-правовому порядку статус Антарктики був визначений 1 грудня 1959 року у Вашингтоні на Конференції, за Договором про Антарктику, який набув чинності в 1961 році, 20 держав претендували на територію багатого на природні ресурси континенту. Україна ратифікувала Договір про Антарктику Постановою «про приєднання України до Договору про Антарктику 1959 р.» від 17.09.1992 року [1, с. 131].

Велика кількість науковців досліджували цю світову подію. На думку таких вчених, як Ален Пелле, Патрік Дайє при укладенні Договору метою держав-учасниць було встановити об'єктивне право. Тобто право в якому загальнообов'язкові правила поведінки існують незалежно від особистого інтересу держав, всім народам гарантується вільний доступ до Антарктики і умов її використання в мирних цілях для проведення міжнародних досліджень. Статус Антарктики закріплювався як загальнолюдське надбання, що експлуатується в інтересах всього людства [2, с. 147]. Отже, за Договором про Антарктику держави досягли компромісного рішення щодо правового статусу Антарктики, який включав:

- демілітаризацію та нейтралітет Антарктики, тобто виключення її зі сфери військової діяльності, заборона створення воєнних баз,

випробовування зброї та використання області лише в мирних цілях [3, с. 387];

- визнається свобода наукових досліджень, обмін інформацією щодо досліджень та результатами наукових спостережень;

- території що належить Антарктиці поширюються на район південніше 60-ї паралелі південної широти;

Нинішня ситуація в Антарктиці характеризується активною позицією США, що являє собою достатній вплив на материці, діяльністю Німеччини, яка претендує на роль нового лідера в Антарктичних дослідженнях, провідною позицією Азіатсько-Тихоокеанського регіону, геополітичні інтереси яких чітко не завжди визначені [4].

На думку вченого В. Буткевич, територія Антарктики за юридичним статусом подібна до відкритого моря, повітряного простору над ним і космічного простору, тобто по суті є міжнародною територією або міжнародним простором з частковим міжнародним режимом [5]. Достатньо важливим залишається питання про співвідношення міжнародно-правового режиму Антарктики і концепції «загальної спадщини людства» [6, с. 43]. Сама ідея даної концепції була запропонована на III Конференції ООН з морського права і отримала своє розповсюдження завдяки науковим діячам К. Пінто і П. де Сото. Вважалося, що вона визначає режим Антарктичних природних ресурсів. Ми відстоюємо дану думку і вважаємо правильним освоєння Антарктичних ресурсів під приматом міжнародного управління [7, с. 32].

Можна зробити висновок, що завдяки Договору про Антарктику 1959 року міжнародний демілітаризований режим Антарктики, як і управління її ресурсами в інтересах міжнародного співтовариства, чітко визначені і в найближчому майбутньому не ставитимуться під сумнів навіть під натиском провідних країн світу. Прийняті механізми правого регулювання зробили можливим заморозити питання про територіальні претензії і перетворити Антарктику на регіон миру, науки й екології, де проводиться важливий досвід мирного управління.

Список використаних джерел

1. Договір про Антарктику 1959 р. // Законні та підзаконні акти України. – К., 1998. – Т. 14.
2. Нгуек Куок Динь, Патрік Дайє, Ален Пелле. Міжнародне публічно право. – К., 2000. – Т. 1.
3. Міжнародне право: Основні галузі / За ред. В.Г. Буткевича. – К., 2004.
4. Лукин В.В. Геополитические интересы государств в Антарктике на пороге XXI века.
5. Жан Тускоз. Міжнародне право. – К., 1998.
6. Кострицын Б.В. К вопросу о режиме Антарктики // Советское государство и право. 1951. № 3. – С. 43.

7. Галицын В.В. Международно-правовой режим Антарктики: автореферат диссертации доктора юридических наук 1990 года (с. 32).

Ключові слова: режим Антарктики, об'єктивне право, Договір про Антарктику, світова спадщина, геополітичні інтереси, регіон миру.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Жебровська К. А.

Оніщук Дар'я Геннадіївна

студентка 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

КНР ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ ПАРТНЕР УКРАЇНИ

Однією з провідних тенденцій функціонування сучасного міжнародного співтовариства є зростання ролі та значення співробітництва держав як основоположного принципу сучасного міжнародного права, який є орієнтиром розвитку всієї системи міжнародного права.

КНР для України є перспективним стратегічним партнером у багатьох пріоритетних сферах двостороннього співробітництва, зокрема авіаційній, будівельній, сільськогосподарській, військово-технічній, економічній тощо.

Міжнародне співробітництво можна визначити як узгоджені дії суб'єктів міжнародного права, які провадяться відповідно до його принципів та норм, і спрямовані на досягнення певної мети. Також це означає співпрацю держав, спрямовану на задоволення інтересів народів світу та розв'язання наявних проблем сучасності міжнародно-правовими засобами [1].

Встановлено, що відносини між Україною та КНР базуються на традиціях дружби, взаємної поваги, і характеризуються надзвичайно тісним співробітництвом у сфері економіки, науки, культури, політики, у соціальній сфері тощо. Наразі між сторонами укладено понад 130 міждержавних, міжурядових та міжвідомчих угод, що мають на меті розвиток двостороннього співробітництва у таких сферах як: економіка, уникнення подвійного оподаткування, бізнес та підприємницька діяльність, іноземні інвестиції, торгівля, митна справа, правова допомога, захист прав інтелектуальної власності, соціальна політика, охорона здоров'я, спорт, інформація, зв'язок, транспорт, міграційна політика, попередження надзвичайних ситуацій, освіта, наука, стандартизація, дипломатичні та консульські зносини, боротьба зі злочинністю, безпека та оборона, агропромислова сфера тощо.

Загалом, відносини між двома сторонами розвиваються конструктивно і не характеризуються конфліктними ситуаціями. Водночас наразі актуальним завданням є інтенсифікація розвитку українсько-китайських господарських зв'язків, адже саме ця сфера відзначається наявністю значного невикористаного потенціалу, а також поглиблення співпраці в культурно-гуманітарній сфері. Виходячи з цього, сучасний етап українсько-китайських відносин потребує не лише ґрунтового осмислення, а й пошуку нових взаємовигідних, дієвих та перспективних напрямів співпраці, в тому числі шляхом унесення змін до існуючих та створення нових ефективних договірно-правових механізмів співпраці.

Слід звернути увагу на те, що сучасний стан двосторонніх відносин характеризується тим, що країни більш тісно взаємодіють в галузі економічного та технічного співробітництва. Сучасний Китай зацікавлений пошуком нових ринків збуту власної продукції, також в поле його інтересів потрапляє знаходження нових торговельних партнерів і постачальників порівняно недорогої сировини для подальшої обробки і використанні у власному господарстві. З іншого боку, Китай провадить доволі ліберальну інвестиційну політику, тому розвиток співробітництва з Україною в цьому напрямку вбачається вкрай доцільним — китайські капіталовкладення в розвиток української економіки та інфраструктури дозволять відновлювати національну економіку та розвивати бізнес-потенціал нашої держави.

Культурно-освітнє співробітництво наразі розвивається в позитивному напрямку, що характеризується численністю проведених та запланованих взаємних заходів, що сприяють культурному обміну та збагаченню обох народів. Однак, на нашу думку, дана сфера кооперації потребує інтенсифікації та знаходження нових форм співпраці. Передбачається, що можливе створення спеціальних транснаціональних комісій та груп, які б сприяли популяризації культурної політики обох країн. Важливим є сприяння Україною до вивчення китайської мови в національних університетах, адже багатьма сучасними аналітиками висувається твердження про те, що китайська мова невдовзі стане «мовою світу». Також, КНР, відома як країна передових технологій, може поділитися своїм позитивним науковим досвідом в різних сферах інноваційної продукції [2]. Усе це разом приводить до висновку, що Україні слід розробити спеціальну державну програму сприяння культурному та науковому обміну з Китаєм, та створення найсприятливіших умов для залучення до співробітництва фахівців КНР.

Незважаючи на першочерговість євроінтеграції, для України все ще залишається актуальним питання розвитку, підтримки та інтенсифікації співробітництва з іншими державами світової спільноти. Розбудова дружніх стосунків з країнами-лідерами — важливе стратегічне рішення, адже їх підтримка є вкрай потрібною для держави, яка має значний потенціал розвитку, що, на жаль, ще не повністю реалізований.

Розвиток торгівельних відносин, прийняття активної участі в житті глобального соціуму, сприяють підвищенню міжнародного іміджу України, зростанню довіри до неї з боку інших країн.

Список використаних джерел

1. Браиловский В. Украина – Китай: основные направления сотрудничества в XXI веке [Електронний ресурс] / Вадим Браиловский. – 2013. – Режим доступу до ресурсу: <http://hvylya.net/analytics/ukraina-kitay-osnovnyie-napravleniya-sotrudnichestva-v-hhi-veke.html>.
2. Тарасова В. Розвиток українсько-китайського співробітництва: розширення сфер співпраці [Електронний ресурс] / В. Тарасова // Україна: події, факти, коментарі. – 2015. – № 15. – С. 17–29. – Режим доступу: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr15.pdf>.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, українсько-китайські відносини, країни-лідери, глобальний соціум, міжнародний імідж
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Мануїлова К. В.

Рацик Катерина Валентинівна

студентка 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

МОРСЬКЕ ПІРАТСТВО ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ

Вже багато століть морські простори представляють життєво важливий інтерес для всього людства. Одним з основних джерел мінеральних, біологічних, енергетичних ресурсів багатьох країн світу є саме світовий океан. Сумно, але вже протягом багатьох століть океан став театром дій для міжнародного піратства, яке на сучасному етапі набуває все більших обертів і являє реальну загрозу для міжнародного миру та глобальної безпеки морського судноплавства й, у першу чергу, для права кожної людини на життя, волю і особисту недоторканність [3, с. 477].

Здається, що піратство – це відлуння глибокої давнини, а чорний прапор, череп, кістки, пов'язка на оці вже давно забуті вигадки історичних романів. Але, на жаль, середньовічні збройні захоплення та пограбування морських суден злочинними бандами є великою небезпекою та реальністю сьогодення.

До XIX століття в доктрині та юридичній практиці сформувалося чітке усвідомлення того, що піратство є міжнародним правопорушенням, а кожний пірат – ворог людства.

За період 1991-1997 рр. морський розбій потерпіли судна 62 держав у водах, прилягаючих до територій 56 держав світу. У 2011 році зафіксовано 439 нападів та спроб захоплень суден. Статистика у 2017 році спадає і доказом того є 142 піратських напади. Найбільш небезпечним районом є регіон біля берегів Східної Африки, зокрема біля узбережжя Сомалі. Припускають, що кількість нападів піратів почала знижуватися завдяки розміщенню міжнародних патрулів, проте це не зменшує актуальність насущних проблем у відкритому морі.

Проблема морського піратства є нагальною і для України. Особливо масштабно вона постала із захопленням судна з повністю українським екіпажем «Panagia» у 2005 році. 10 січня 2010 року сомалійські пірати захопили 14 громадян України, які працювали за наймом на іноземних суднах [2, с. 54].

Судна всіх держав світу все частіше стають черговою жертвою піратських захоплень і недостатня пропрацьованість комплексу міжнародно-правових заходів у цій області, їхня невідповідність сучасним умовам, національному законодавстві окремих країн, об'єктивним потребам стає причиною безкарності даного злочину та неефективності боротьби з ним [1, с. 113].

Базові правові основи боротьби з морським піратством були закладені Женевською конвенцією про територіальне море та прилеглу зону від 1958 року. У статтях 14-20 Конвенції визначається обов'язок кожної держави боротися проти піратства. Згодом подальший розвиток норми Женевської конвенції знайшли у Конвенції ООН з морського права 1982 р. Згідно з Конвенцією піратство – це будь який неправомірний акт насилля, затримання чи будь-який грабіж, здійснений з особистими цілями екіпажем або пасажирями будь-якого приватновласницького судна й спрямований проти іншого судна чи осіб або майна, що знаходяться на борту. Також Конвенція надає право державам встановлювати та здійснювати універсальну юрисдикцію щодо піратського судна, а саме будь-яка країна-учасниця може захоплювати піратське судно у відкритому морі або в будь-якому іншому місці поза юрисдикцією якоїсь держави та карати винних у піратстві осіб відповідно до норм національного кримінального права [4, с. 91].

Важливу роль у координації зусиль міжнародного морського співробітництва відіграє Міжнародне морське бюро ММБ 1991 р. в питаннях боротьби з піратством і Центр інформації про піратство ММБ 1992 р.

Деякі західні вчені, аналізуючи сутність терміну «піратство» в сучасних умовах, пов'язують такі дії як: захоплення заручників, вантажу, особливо стратегічного значення, інших цінностей, вимаган-

ня викупу за їх повернення з терористичними діями та припускають, що розуміння взаємозв'язку таких явищ як піратство і терор сприятимуть в розробці більш ефективного міжнародного реагування на протиправні дії в морі. Хоча інші дослідники вважають більш коректним чітке розмежування цих двох понять, виходячи з цілей піратства та тероризму. Адже мотивація піратів завжди є економічно-корисливою, тоді як тероризм найчастіше обумовлюють політичні цілі або релігійна ідеологія.

Становище, що склалося на сьогодні, є неприйнятним, адже проблема сучасного морського піратства має глобальний характер. Усвідомлюючи свою безкарність, пірати продовжують скоювати злочинні напади на морських просторах і без прийняття певних радикальних методів ця проблема не припинить свого існування. Тому поряд з важливістю розвитку міжнародного права і законодавства, вважається необхідним згуртування спільних сил, використовуючи всі форми, методи та способи взаємодії між державами в рамках і поза рамками міжнародних організацій, проведення наукових досліджень, спрямованих на пошук доцільних пропозицій для ефективної боротьби та протидії піратству.

Список використаних джерел

1. Гайдей К. М. Застосування універсальної юрисдикції як засобу боротьби з актами сучасного морського піратства: на прикладі ситуації в Сомалі / К. М. Гайдей // матеріали Міжнар. наук.-прак. конф. – Одеса. – 2013. – С. 112-117.
2. Желіховський С. Морське піратство як загроза міжнародній безпеці / С. Желіховський // Зовнішні справи. – 2013. – № 10. – С. 54-56.
3. Потапчук Г. В. Міжнародно-правові аспекти морського піратства в сучасних умовах / Г. В. Потапчук // Актуальні проблеми держави і права. – 2004. – Вип. 22. – С. 477-480.
4. Серeda Г. Морське піратство як глобальна проблема сьогодення / Г. Серeda // Международное уголовное право: (альманах международного права). – Одесса: Феникс, 2009. – С. 89-95.

Ключові слова: піратство, світовий океан, міжнародне право, морське право, злочинна діяльність.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Гладенко О. М.

Смаль Александра Олександрівна

студентка 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ТЕРРОРИЗМ КАК УГРОЗА МЕЖДУНАРОДНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Проблема обеспечения международной безопасности стояла перед человечеством на протяжении большого количества лет. На сегодняшний день этот вопрос занимает одно из ключевых мест на международной арене. Более того обеспечение международной безопасности в современных условиях способствовало расширению этого понятия за рамки предотвращения войн и вооруженных конфликтов.

Вопросами терроризма и международной безопасности занимались такие ученые как Михеев И.Р., Липкан В.А., Антипенко В.Ф., Куликов А.С.

Понятие «международная безопасность» используется в статье 1 Устава ООН. Так Организация Объединенных Наций (далее – ООН) преследует цель «поддерживать международный мир и безопасность и с этой целью принимать эффективные коллективные меры для предотвращения и устранения угрозы миру и подавления актов агрессии или других нарушений мира и проводить мирными средствами, в согласии с принципами справедливости и международного права, улаживание или разрешение международных споров или ситуаций, которые могут привести к нарушению мира» [1, ст. 1].

По мнению Бякешева, «международная безопасность – это миропорядок, в котором созданы благоприятные международные условия для свободного развития государств и иных субъектов международного права» [2, с. 390-392].

После Второй мировой войны главной угрозой международной безопасности становится конфронтация капиталистического и социалистического блоков во главе с США и СССР, возможность перерастания «холодной» войны в Третью мировую. В конце XX века распад СССР приносит новые угрозы мировой безопасности, например, локальные конфликты бывших социалистических республик.

На данный момент вооруженные конфликты не перестают быть угрозой международной безопасности. Но при этом появляются и новые очаги дисбаланса международных отношений.

В глобализированном мире международный терроризм стал одной из самых острых проблем мирового сообщества. Терроризм (от латинского terror – страх, запугивание) – это формаполитического

экстремизма, применение жестких методов насилия, включая физическое уничтожение людей для достижения определенных целей.

Современный терроризм характеризуется количественным ростом террористических актов, циничностью и жестокостью их выполнения; масштабностью последствий акций, большим количеством жертв; попытками овладения оружием массового поражения с целью дальнейшего использования.

По данным Глобального индекса терроризма в мире за период с 2000 по 2015 гг. в результате совершения более 70 тыс. террористических актов погибли более 170 тыс. человек. При этом почти каждый год наблюдается тенденция по увеличению этих показателей: в 2000 г. в терактах погибло 3329 человек, а в 2014 — уже 32658 человек (в 2015 — 29376 человек).

Терроризм включает в свой арсенал новые средства воздействия — информационные, экологические и психологические. Есть основания говорить о современной технической оснащенности многих террористических группировок; высокий уровень их финансового обеспечения; использование некоторыми государствами отдельных террористических группировок для расширения или сохранения своего влияния; распространение действий международных террористических организаций на новые регионы, активные попытки установить контроль над территориями с богатыми запасами энергоносителей, полезных ископаемых и путями их транспортировки. Установились устойчивые связи между террористическими организациями и транснациональной организованной преступностью, в первую очередь наркобизнесом [3, с. 13-15].

На международном и региональном (европейском) уровне отмечается тенденция к углублению сотрудничества в сфере борьбы с терроризмом. В первую очередь это касается вопросов обмена информацией, улучшения взаимодействия спецслужб и правоохранительных органов, усиление контроля за пересечением государственных границ и противодействия финансированию террористической деятельности [4, с. 336-334].

Таким образом терроризм — это тактика действий, которую в принципе невозможно уничтожить. С развитием науки и технологий она также развивается и совершенствуется. Учитывая это, актуальность этой угрозы остается постоянной, меняться может только ее уровень. Для ее нейтрализации и минимизации возможных последствий террористической деятельности государства должны постоянно развивать способности противодействия этой угрозе, которая требует, среди других, значительных материальных и финансовых ресурсов.

Список использованных источников

1. Устав ООН от 26.05.1945 г. // [Электронный ресурс]// Режим доступа: <http://www.un.org/ru/charter-united-nations/>
2. Международное публичное право : учеб. / Л. П. Ануфриева, Д. К. Бекашев, К. А. Бекашев, В. В. Устинов ; ред. К. А. Бекашев. Москва: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2005. — 784 с.
3. Карпович О. Г. // Международный терроризм: современные проблемы и тенденции // Закон и право. — 2014. — № 7. — 374 с.
4. Бошицька К. Ю. // Боротьба з міжнародним тероризмом: сучасний стан та перспективи // Часопис Київського університету права : Укр. науково-теоретичний часопис. 2015. — № 1. — 543 с.

Ключові слова: міжнародна безпекість, агресія, тероризм, терористический акт, угроза.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гладенко О. М.

Турчак Сніжана Олексіївна

студентка 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ

На певних етапах розвитку суспільства виникає потреба у вирішенні певних проблем. Протягом останніх років у світі виникло і загострилось коло проблем, що стосуються інтересів та долі всього людства. Актуальною проблемою на даний час є проблема щодо нерозповсюдження ядерної зброї.

Суть цієї проблеми полягає в тому, що незважаючи на досягнення в області ядерного роззброєння, велику стурбованість як і раніше викликає загроза для людства, пов'язана з можливістю випадкового, ненавмисного або несанкціонованого застосування ядерної зброї. Повне знищення ядерної зброї і створення світу, вільного від ядерної зброї, назавжди усунуть загрозу, створювану цим видом зброї. Будь-яке застосування або будь-яка загроза застосування сили були б порушенням Статуту Організації Об'єднаних Націй. Комісія нагадує про Консультативний висновок Міжнародного Суду з липня 1996 року щодо законності загрози ядерною зброєю або його застосування, в якому Суд прийшов до висновку про те, що існує зобов'язання проводити сумлінним чином і доводити до кінця переговори, що ведуть до ядерного роззброєння у всіх його аспектах під суворим і ефективним міжнародним контролем.

Дослідженням данної проблематики займалися такі вчені як С. Галака, О. Бодрук, В. Чумак, В. Орлова, А. Уткіна та інші.

Проблема нерозповсюдження ядерної зброї займає чільне місце у системі сучасних міжнародних відносин. Міжнародні організації мають за мету обмежити гонку озброєнь та максимально роззброїти країни, які мають ядерну зброю.

Заходи з роззброєння й обмеження озброєння виступають матеріальними гарантіями безпеки держав. Ідея роззброєння виражає вікові прагнення людства знайти найбільш дієвий спосіб рятування від нещастя війни. Здавна і до наших днів була складена велика кількість проектів, у яких втілювалася ідея світу без зброї. Будучи великомасштабною метою, роззброєння стало предметом тривалих міждержавних переговорів і визначило завдання міжнародних миротворчих рухів.

Під роззброєнням слід розуміти комплекс заходів, спрямованих на обмеження і зменшення озброєнь держав і військових блоків. У міжнародному праві вже встиг сформуватися універсальний принцип роззброєння. Він зобов'язує усі держави:

- суворо дотримуватися діючих норм міжнародного права щодо роззброєння;
- брати участь у договорах і заходах із роззброєння;
- прагнути до вироблення нових норм і правил щодо роззброєння [1, с. 549-552].

Питанням роззброєння займаються такі компетентні органи ООН як, Генеральна асамблея ООН – Комітет із роззброєння і міжнародної безпеки (Першого комітету) та Комісії ООН з питань роззброєння.

Основними напрямками міжнародного співробітництва у цій сфері є запровадження режиму нерозповсюдження ядерної зброї.

Режим нерозповсюдження ядерної зброї являє собою сукупність міжнародних домовленостей і організацій з участю як ядерних, так і не ядерних держав, а також внутрішні законодавства країн-учасниць, метою яких є запобігання придбання ядерного статусу державами, які не мали його до 1967 р.

Цей режим закріплений в цілій низці, які мають різний статус взаємопов'язаних міжнародних угод, центральне місце серед яких займає Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 р.

Слід зазначити, що режим ядерного нерозповсюдження є інституційно розвиненим, тобто включає в себе значне число організацій та інших форм регулярного взаємодії учасників. Частиною режиму є два міжнародних механізми, які формально в нього не входять, але які відіграють ключову роль у виробленні спільних дій найбільш розвинених держав. Це створений в 1971 році Комітет ядерних експортерів, відомий як Комітет Пангера, а також створена в 1974 р. Група ядерних постачальників. Крім цього, частиною режиму є пов'язане з ним внутрішнє законодавство кожної країни-учасника, особливо тих з них, хто має в своєму розпорядженні високорозвинену ядерну промисловість [2, с. 16-19].

Запровадження миру за допомогою роззброєння можливе при «запланованому мирі» – це стан міжнародних відносин, коли здійсню-

ються цілеспрямованні заходи, які ведуть не лише до ослаблення країн, які володіють ядерною зброєю а й до припинення гонки озброєнь, що в кінцевому результаті позбавить загрози світових воєн [3, с. 555].

Отже, проблема нерозповсюдження ядерної зброї залишається актуальною в наш час не лише для Європи, а й для інших регіонів Земної кулі. Кожна з держав повинна виконувати концепцію роззброєння задля підтримки та збереження миру у світі. Адже ядерна зброя залишається найнебезпечнішою зброєю масового ураження, яка може призвести до неминучих наслідків.

Список використаних джерел

1. Воробйова А.О. Роззброєння як засіб забезпечення міжнародної безпеки / А.О. Воробйова // Міжнародні читання присвячені пам'яті професора Імператорського Новоросійського університету П. Є. Казанського : матеріали Міжнар. конф. (м. Одеса, 21-22 жовтня 2011 р.). – 2011. – 715 с. – С. 549-552.
2. Ядерное нераспространение (в двух томах) / под общ. ред. В.А. Орлова. – М.: ПИР-центр, 2002. С. 16-19.
3. Арон Р. Мир і війна між націями / Р. Арон ; [пер. з фр.]. – К. : Юніверс, 2000. С. 555.

Ключові слова: ядерна зброя, роззброєння, концепція, нерозповсюдження, мир.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гладенко О. М.

Цикалюк Анна Романівна

студентка 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ДИПЛОМАТИЧНОГО ЗАХИСТУ

У сучасному світі актуальними є проблеми захисту прав людини. Існує величезна кількість засобів такого захисту, особливе місце серед яких займає інститут дипломатичного захисту. У 2006 р. Комісією міжнародного права ООН було розроблено проект статей щодо дипломатичного захисту, проте в сучасних дослідженнях це питання досі не дістало значного розвитку чи висвітлення. Питання, пов'язані з дипломатичним захистом, не залишалися поза увагою юридичної науки, різним аспектам цієї проблематики присвячені роботи С. Амерасінґха, Е. Борчарда, І. Веделя, Д. Гвоздецького, В. Єпіфанова, І. Лукашука, О. Попкової, Ш. Содікова та ін.

Інститут дипломатичного захисту закріплений у Віденській конвенції про дипломатичні зносини 1961 р. (ст. 3) [1] і Віденській конвенції про консульські зносини 1963 р. (ст. 5) [2]. У конвенції 1961 р. зазначається, що функції дипломатичного представництва полягають «у захисті в державі перебування інтересів держави, що акредитує, її громадян в межах, що допускаються міжнародним правом». Цей інститут відомий і національному праву, наприклад уч. 3 ст. 25 Конституції України говориться, що «Україна гарантує піклування та захист своїм громадянам, які перебувають за її межами» [3].

У 1995 р. Комісія ООН з міжнародного права включила питання дипломатичного захисту до порядку денного, проводилася значна дослідницька робота, результатом якої стало прийняття Проекту статей щодо дипломатичного захисту в 2006 р. на 58-й сесії Комісії [4]. Ст. 1 Проекту визначає поняття дипломатичного захисту, застосовуючи функціональний підхід: «Дипломатичний захист полягає в заклику державою, за допомогою дипломатичних заходів або інших засобів мирного врегулювання, до відповідальності іншої держави за шкоду, заподіяну міжнародно-протиправним діянням цієї держави фізичній або юридичній особі, яка є громадянином або має національність першої держави, з метою імплементації такої відповідальності» [4].

На думку І.І. Лукашука, «дипломатичний захист – дипломатична процедура, за допомогою якої держава захищає права своїх громадян у випадку їх порушення міжнародно-протиправним діянням іншої держави, в якій вони не змогли добитися поновлення своїх прав, вичерпавши місцеві засоби юридичного захисту» [5, с. 201].

Аналізуючи функцію дипломатичного захисту, професор К.К. Сандровський виділяє такі умови правомірності здійснення дипломатичного захисту. Перша умова полягає в тому, що «при здійсненні дипломатичного захисту ... не має бути ніякого втручання в справи, які, по суті, належать до внутрішньої компетенції держави перебування» [6, с. 111]. Іншими словами, під час здійснення функції дипломатичного захисту дипломатичні представництва мають утримуватися від дій, які зачіпають національні інтереси держави перебування.

Другою вимогою є те, що «перш ніж вдаватися до засобів дипломатичного захисту, посольство має переконатися в тому, що громадянам або органам його держави або відмовлено в мірах судового чи іншого захисту за законодавством країни перебування, або всі засоби, що передбачені цим законодавством для відновлення порушених прав, уже вичерпані і не дали результату» [6, с. 114].

По-третє, на думку К.К. Сандровського, дипломатичний захист може надаватися лише громадянам та юридичним особам власної держави. Разом із тим ст. 8 Проекту статей щодо дипломатичного захисту передбачає можливість здійснення державою дипломатичного захисту по відношенню до осіб без громадянства, а також стосовно осіб, яких визнано цією державою в якості біженця відповідно до

міжнародно-правових стандартів, які на дату заподіяння шкоди або на дату офіційного пред'явлення вимоги законно і звичайно проживають в цій державі. Отже, коло осіб, які користуються дипломатичним захистом, є ширшим за той, що визначає К.К. Сандровський, та включає поряд з власними громадянами та юридичними особами також осіб без громадянства та біженців, які постійно перебувають на законних підставах у відповідній державі.

Нарешті, четвертою умовою, яку зазначає К.К. Сандровський, є те, що право на дипломатичний захист «є *винятковим правом* (виділено нами. — М. К.) власної держави» в особі її посольства, яке склалося на основі міжнародного звичаю, а не як право індивідів. Щодо цього К.К. Сандровський стверджує, що «акредитує держава, і лише вона, вирішує, чи вдаватись їй (в особі посольства чи місії, а також консульства) до будь-яких акцій перед органами держави перебування, і якщо так, то в якому обсязі та в якій формі» [6, с. 115].

Отже, інститут дипломатичного захисту є невід'ємним елементом системи міжнародного права і являє собою процес захисту державою своїх громадян та юридичних осіб у разі порушення їх прав міжнародно-протиправним діянням іншої держави, при цьому слід враховувати те, що в державі перебування відновлення прав не відбулося і були вичерпані всі місцеві способи юридичного захисту.

Список використаних джерел

1. Vienna Convention on Diplomatic Relations 1961 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/9_1_1961.pdf.
2. Vienna Convention on Consular Relations Vienna, 1963 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://legal.un.org/avl/ha/vccr/vccr.html>.
3. Draftarticleson DiplomaticProtection [Електронний ресурс] II Official Records of the General Assembly. — 2006. — Sixty-first Session. — Supplément No. 10 (A/61/10). — 5 p. - Режим доступу : http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/draft%20articles/9_8_2006.pdf.
4. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 р. II ВВР України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
5. Лукашук И.И. Международное право. Общая часть : учеб. для студентов юрид. фак. и вузов / И.И. Лукашук. — Изд. 3-е, перераб. и доп. — М. : ВолтереКпувер, 2005. — 432 с.
6. Сандровский К.К. Право внешних сношений / К.К. Сандровский. — К: Вища школа, 1986. — 328 с.

Ключові слова: громадяни, дипломатія, дипломатичний захист, держава, захист

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гладенко О. М.

СЕКЦІЯ 4.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРАВА ЄС ТА ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОЗНАВСТВА

Баєва Вікторія Валеріївна

студентка 1-го курсу магістратури факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО РАДИ ЄВРОПИ ЯК ПІДСИСТЕМА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

Дослідженню право Ради Європи як підсистеми міжнародно-правової системи. Проаналізовано погляд різних вчених щодо розуміння правової природи, значення та впливу цієї міжнародної організації на світовий політичний процес та міжнародне право в цілому. За весь період свого існування праву Ради Європи так і не було приділено достатньої уваги з боку вчених, які досліджували розвиток міжнародного права.

Дослідженням питання правової природи цієї організації займалися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Фундаментальні дослідження даної проблеми належать таким вітчизняним вченим: Буткевич, Луць, Оборотов, Анцупова, Рабінович, Селезньов, Піляєв та інші. Займалися цим питанням і зарубіжні вчені, а саме: Я. Броунлі, А. Бойл, Г. Клебес та інші.

Їхні праці присвячені дослідженню багатьом аспектам права Ради Європи, зокрема і місцю, яке воно займає в міжнародно-правовій системі.

Дана міжнародна організація була заснована в 1949 році і зараз є найстарішою міжнародною, політичною організацією, до складу якої входять 47 держав-членів. Її створення стало першим довгостроковим європейським проектом.

Для того, щоб виявити правову природу та місце права Ради Європи в міжнародно-правовій системі доцільно в першу чергу співвіднести такі поняття як міжнародне право та європейське право, адже вони пов'язані між собою.

Такий вчений як М.М. Гнатковський зазначає, що термін європейське право не має одноманітного визначення [1, с. 25]. У певній мірі це твердження є правильним, адже це поняття вчені

вживають в багатьох значеннях. Одні вважають, що «європейське право» — це сукупність національних правових систем європейських держав, інші використовуються його для позначення тієї частини міжнародно-правових норм, за допомогою яких регулюються відносини між європейськими державами в самих різних областях, також термін «європейське право» використовується для позначення сукупності правових норм, що регулюють взаємовідносини, що складаються в рамках європейських інтеграційних об'єднань [3, с. 101].

Особливістю європейського права, як вважають В.І. Муравйов і К.В. Смірнова, «є те, що його норми впливають на національні правопорядки країн Європи». Автори пояснюють: «Міжнародно-правові норми Ради Європи і норми права країн-учасниць цієї організації взаємозалежні. Законодавство держав формується з урахуванням обов'язкових та рекомендаційних актів Ради Європи. Взаємозв'язок національних правопорядків та правопорядку Ради Європи спостерігається також у процедурах захисту прав людини, які включаються спочатку в національні правові системи та продовжуються в рамках Європейського суду з прав людини» [1, с. 26].

Європейське право має свою особливу природу, воно включає в себе норми міжнародного права і норми права європейських організацій та об'єднань. Основу європейського права складають спільні цінності: верховенство права, повага до прав людини, повага до людської гідності, демократії, рівності і т. д. Ці цінності є основними та спільними для всіх держав-членів у суспільстві, всіх міжнародних організацій, що діють у Європі, зокрема і Ради Європи [2, с. 92]. Тому на підставі всіх цих факторів, норми цих організацій можна вважати складовою частиною європейського права. Проте є і безліч інших думок з цього приводу.

Що стосується міжнародного права, то можна побачити, що його-норми діють в Європі як на багатосторонньому, так і на двосторонньому рівні, але саме на рівні багатостороннього європейського співробітництва міжнародне право більше поступається європейському праву. Як зазначає Т.О. Анцупова «Європа виступає колискою міжнародного публічного права, адже саме в Європі розташовані головні органи та штаб-квартири міжнародних організацій та спеціалізованих установ ООН. Також тут була підписана значна кількість міжнародних документів, які відіграють значну роль для розвитку міжнародного публічного права» [1, с. 28]. Тому, можна зазначити, що як міжнародне так і європейське право здійснюють неабиякий вплив на правову природу права Ради Європи.

На мою думку, якщо порівнювати правову систему Ради Європи з правовою системою Європейського союзу, то вона, як я вже зазначала, є мало дослідженим явищем. Створена первинними державами-членами РЄ є юридичною особою, а за правовим статутом безсумнівно виступає міжурядовою регіональною організацією, але питання в тому,

яке місце право Ради Європи займає в міжнародно-правовій системі? Чи виступає воно самостійною правовою системою, чи це підсистема міжнародно-правової системи? Неоднозначними є і думки вчених з даного питання.

Такі зарубіжні вчені як Ф. Бенуа-Ромер і Г. Клебеса вважають, що, на відміну від права ЄС, право РЄ не є повноцінною правовою системою, тому що його не можна вважати незалежним від міжнародного права. Проте Л.А. Луць зазначає, що нормативна частина правової системи Ради Європи містить як систему права, так і форми об'єктивізації норм права, тому в цьому випадку можна говорити про самостійну правову систему [1, с. 33].

Взагалі поняття правова система Ради Європи вживають і інші дослідники, наприклад, І.С. Піляєв зазначає, що право Ради Європи є своєрідним та багатогранним явищем, тому що це і галузь міжнародного права, і наднаціональна система правових норм, і регіональне право, що поширюється на територію 47 європейських держав. Згідно з цим твердженням Піляєв визначив право РЄ як правову систему, що складається з принципів і норм, котрі містяться в європейських конвенціях і регулюють відносини між державами-членами.

Також одним із важливих питань для визначення права Ради Європи як правової системи є судово та адміністративна практика. Проте, особливим є те, що в інституційному механізмі РЄ не створено єдиної системи судових органів. За весь час діяльності Організації було створено дві судові установи, а саме — Адміністративний трибунал і Європейський суд з прав людини, який функціонує як контрольний механізм Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [4, с. 52]. Тобто вони не входять до складу інституційних органів РЄ, а лише діють при Організації.

З вище сказаного, можна зрозуміти, що право РЄ на теперішньому етапі за своєю правовою природою є унікальною правовою системою. Право Ради Європи — невід'ємна частина міжнародного права, що утворюється і функціонує на підставі основних принципів і норм міжнародного права. Правова природа, правовий статус і багаторічна практика РЄ це підтверджують. Однак, необхідно зазначити і те, що спеціальний правовий режим Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод є винятковою особливістю права Ради Європи. Адже саме завдяки Конвенції його виділяють в особливу підсистему міжнародно-правової системи.

Список використаних джерел

1. Анцупова Т. Процесуальне право Ради Європи: питання теорії і практики — Київ: Фенікс, 2013. — 384 с. — (Монографія).

2. Андупова Т.О. Міжнародне і європейське право: співіснування та взаємодія в умовах європейської інтеграції // Український часопис міжнародного права. — 2007. — № 3. — С. 92—94.
3. Гнатовський М.М. Європейський правовий простір: концепція та сучасні проблеми : монографія / М.М. Гнатовський. — Київ: Проміні, 2005. — 224 с.
4. Мармазов В.Є. Рада Європи: політико-правовий механізм інтеграції / В.Є. Мармазов. — К. : Юридична книга, 2000. — 467 с.

Ключові слова: право, право Ради Європи, підсистема, система, міжнародно-правова система.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Чистякова Ю. В.

Баранюк Тетяна Олександрівна

студентка 5-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО ЛЮДИНИ НА ЕВТАНАЗІЮ В ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ РАДИ ЄВРОПИ

Питання евтаназії — одне з найбільш гострих і невирішених медичних, соціальних, етичних та правових проблем сьогодення. Наявність різних, протилежних, взаємозаперечуючих поглядів на право людини на евтаназію спонукають вчених до надзвичайно гострих дискусій. Зокрема, дослідженнями проблеми евтаназії займалися такі науковці як Середас С., Цимбалюк В., Альохін Е., Анікінова Г. та ін.

Термін евтаназія був запропонований англійським вченим Фр. Беконом в праці «Про гідність та примноження наук» 1605 р. [1], в якій він зазначив, що в обов'язки лікаря входить не тільки поліпшувати здоров'я пацієнта, а також полегшувати страждання і муки, й навіть в тому випадку, коли вже немає абсолютної надії на порятунок і можна лише зробити саму смерть безболісною, більш легкою і спокійною. Наступного розвитку проблема евтаназії отримала в процесі становлення концепції інституту прав людини.

Зважаючи на актуальність проблеми застосування евтаназії, у жовтні 1983 року на 35-й Всесвітній медичній асамблеї було прийнято «Венеціанську декларацію щодо невиліковних хвороб», згідно з якою лікар за згодою пацієнта (а якщо пацієнт не в змозі висловити свою волю — за згодою його найближчих родичів) може утриматись від лікування невилікового хворого, хоча це й не звільняє лікаря від обов'язку надавати допомогу вмираючій людині з метою полегшення її страждань в кінцевій стадії хвороби [2].

Питання про евтаназію прямо в нормах міжнародного права не врегульовано, хоч у 1987 р. 39-а Всесвітня Медична Асамблея у Мадриді прийняла Декларацію про евтаназію. Текст документу говорить: «Евтаназія, як акт навмисного позбавлення життя пацієнта, навіть на прохання самого пацієнта чи на підставі прохання його близьких, неетична. Не виключає необхідності шанобливого ставлення лікаря до бажання хворого не перешкоджати перебігу природного процесу помирання в термінальній фазі захворювання» [3]. У вересні 1992 р. на 44-й Всесвітній медичній асамблеї було прийнято Положення про самогубство за допомогою лікаря, у тексті якого наголошується, що воно, як і евтаназія, є неетичним і має засуджуватись. Однак відмовитись від лікування — це право пацієнта [4].

25 червня 1999 р. Парламентська асамблея Ради Європи схвалила Рекомендації № 14/8 (1999) «Про захист прав людини та гідність термінальних хворих і вмираючих» [5], в якій звернула увагу на протиріччя евтаназії праву на життя, що закріплене в ст. 2 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Евтаназія або асистоване самогубство не є «правом», і сама практика евтаназії не повинна бути дозволена і допущена відповідно до Конвенції з прав людини, так як це саме по собі є грубим порушенням статті 2, оскільки ця стаття вимагає від держави поваги і захисту життя всіх людей без винятку, і встановлює принцип — «ніхто не може бути позбавлений життя навмисно».

В цей же час здійснюється юридична легалізація евтаназії на державному рівні в деяких країнах Ради Європи. В 2001 р. парламент Голландії легалізує процедуру евтаназії. В 2002 р. — узаконено в Бельгії, а в 2014 р. легалізована евтаназія дітей. В 2006 р. офіційно узаконено евтаназію в Швейцарії. У цій країні нею вірно популярність набирають програми з евтаназії для іноземців. У Великобританії вираз «поїхати до Швейцарії» останнім часом стало синонімом евтаназії. З 2009 р. евтаназія була легалізована в Люксембурзі [1]. У Німеччині евтаназія не дозволена, проте надання допомоги з відходу з життя невиліковно хворих законом не переслідується. У Швеції та Фінляндії пасивна евтаназія не вважається протизаконною. У Франції також не заборонена пасивна евтаназія, йдуть дискусії щодо легалізації активної евтаназії. Водночас парламент Франції зобов'язує органи охорони здоров'я вжити заходів для поліпшення паліативної служби. Що стосується Великобританії, то на даний момент англійське законодавство кваліфікує евтаназію як умисне вбивство або вбивство з необережності, що несе за собою кримінальне покарання. В Україні заборонена евтаназія у будь-якому вигляді, про що чітко зазначено у ст. 27 КУ, ст. 281 ЦКУ, ст. 52 ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [6].

Процесуальний порядок отримання дозволу на евтаназію відіграє далеко не останню роль в регулюванні даного питання. Невизнання

права на евтаназію на державному рівні зумовлює пошук справедливості у Європейському суді з прав людини. Першою успішною спробою реалізації права на евтаназію стало судове рішення за справою Квінлан. Кількість справ, розглянутих ЄСПЛ з цього питання, досить невелика. Це, зокрема, такі справи, як «Мануела Санлес Санлес проти Іспанії», «Претті проти Сполученого Королівства», «Хааас проти Швейцарії», «Кох проти Німеччини». Що ж до позиції ЄСПЛ, то у цьому питанні він зберігає нейтральну позицію, визнаючи за державами-учасницями право самостійно визначатися у цьому складному питанні. Тобто ЄСПЛ, ухвалюючи рішення, спирається на національне законодавство відповідної держави, оскільки на європейському просторі немає єдиного рішення щодо права на евтаназію.

У 2005 р. Парламентська асамблея Ради Європи висловила своє негативне ставлення до легалізації евтаназії у низці країн, зазначивши, що як альтернативу евтаназії необхідно розвивати медицину, спроможну полегшити страждання хворих, і паліативну службу [7]. Саме таке вирішення проблеми, на нашу думку, є найбільш оптимальним, адже таким чином можна на певний час продовжити життя хворого, забезпечивши його необхідними медикаментами, які сприятимуть безболісному існуванню, а можливо і врятувати його, бо існує значна кількість помилкових діагнозів. А також медицина прогресивно розвивається й з'являються нові ліки, які здатні допомогти при, як вважалося раніше, невиліковних хворобах.

25 січня 2012 року Парламентська Асамблея Ради Європи прийняла резолюцію «Захист прав і гідності людини з урахуванням раніше висловлених побажань пацієнта», в якій йдеться про те, що: «Евтаназія, що розглядається як навмисне вбивство, за допомогою дії або бездіяльності недієздатної людини в нібито його інтересах, повинна бути заборонена». Дана резолюція спрямована на визначення принципів, що застосовуються в Європі, таких, як «прижиттєвий заповіт», або «завчасні вказівки». Раніше Парламентська Асамблея Ради Європи в рекомендації 1999 року «Про захист прав людини і гідності невиліковно хворого і вмираючого» також наполягала на «заборону навмисного позбавлення життя невиліковно хворого або вмираючої людини».

Отже, право людини на евтаназію є доволі дискусійним питанням. З одного боку, легалізація евтаназії допомагає невиліковно хворим людям позбавитись від неминучих страждань. З іншої сторони, з такого узаконення виникає багато негативних моментів. Проблема евтаназії в Раді Європи вирішується окремо на державному рівні, бо до міждержавного консенсусу прийти неможливо. Основна позиція Ради Європи полягає в тому, що евтаназія засуджується, й як альтернативу евтаназії необхідно розвивати медицину, паліативну службу. Проте деякі країни з 47 членів Ради Європи все ж таки легалізували евтаназію.

Список використаних джерел

1. Гергелійник В. Евтаназія в аспекті конституційного права особи на медичну допомогу // Публічне право : Науково-практичний юридичний журнал. — 2016. — № 3. — С. 54-59.
2. Венецианская декларация относительно неизлечимых заболеваний // Права человека и профессиональная ответственность врача в документах международных организаций. — К.: Ассоциация психологов Украины. — 1996. — С. 22.
3. Декларація про евтаназію від жовтня 1987 р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.medicusamicus.com/index.php?action=laws8>.
4. Мухин А. Отношение онкологических больных, онкологов и рядового населения к эвтаназии и самоубийству при врачебном содействии / А. Мухин // Медицинский бизнес. — 1997. — № 17. — С. 9.
5. Protection of the human rights and dignity of the terminally ill and the dying 21 May 1999. — [Electronic resource]. — Parliamentary Assembly — Mode of access: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/X2H-Xref-ViewHTML.asp?FileID=7990&lang=en>.
6. Антонов С. Забезпечення права пацієнта на гідну та безболісну смерть: правові та етичні питання // Медичне право: Загальнодержавний науково-практичний журнал. — 2011. — № 7. — С. 7-13.
7. Мамедов В., Каландарлі Н. Евтаназія, або смерть «за власним бажанням» // Медичне право: Загальнодержавний науково-практичний журнал. — 2013. — № 2. — С. 75-83.

Ключові слова: евтаназії, право на евтаназію, проблема евтаназії, Рада Європи, евтаназія в країнах Ради Європи.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Чистякова Ю. В.

Мохд Наргіс Османівна

аспірант кафедри права ЄС і порівняльного правознавства
Національного університету «Одеська юридична академія»

ИСЛАМСКОЕ МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО (СИЙАР)

Исламское право уникально как религиозно-правовая система в силу многообразия регулируемых отношений, в том числе отношений с немусульманскими обществами, а в государственном контексте — государствами. Сегодня в ряде стран ислам провозглашён государственной идеологией, некоторые — фактически опираются на принципы и нормы исламского права в своей правотворческой деятельности. Религиозный фактор не игнорируется ими на региональном и международном уровне. Знание фундаментальных положений исламского международного права позволит выйти на качественно новый уровень понимания права и политики исламских государств, а также эффективного сотрудничества.

В исламской юриспруденции распространён термин «сийар», также именуемый исламским международным правом. Сира (в мн. ч. сийар) дословно означает «дорога», «путь», «образ жизни» [1, с. 209]. Данный термин встречается в шести стихах Корана. Впервые в своём юридическом значении он был использован имамом Абу Ханифой, позднее юристы его правовой школы популяризировали термин. Так, один из его выдающихся учеников, Аль-Шайбани, в конце VIII века написал первый обширный труд по вопросу сийара, также именуемый «Сийар Шайбани» [2, с. 256]. Тем не менее, существуют различные взгляды на содержание исламского международного права.

Мухаммад Хамидулла определяет сийар как ту часть закона или обычая земельных или договорных обязательств, которые исламское *de facto* либо *de jure* государство соблюдает в своих отношениях с другими *de facto* или *de jure* государствами. Учёный подчёркивает, что мусульманин, применяющий сийар, «верит, что все законы, которые он использует и применяет, происходят от Бога Всемогущего, передаваемые с помощью Ангела Его пророкам во все времена, последний из которых был Мухаммад» [3, с. 7-8]. Имам Абу Захра под сийаром понимает «правила иджтихада и войны...мирных договоров и временных перемирий». Это также нормы, разъясняющие условия наличия статуса иностранца. Вкратце, сийар «определяет нормы международных отношений между мусульманами и иными обществами во время мира и войны, хотя больше дискуссий о войне» [4, с. 44]. Примечательно, что раннее исламское международное право содержало в себе ряд положений современного гуманитарного права, в частности, концепцию разделения на комбатантов и некомбатантов [2, с. 526].

Абдул Карим Зайдан трактует сийар как «свод норм и принципов исламского права, обязательных для исламских государств в их отношениях с иными государствами». Также сийар может быть определён как «правила отношения с немусульманами в дар аль-харб и дар аль-ислам во время войны и мира» [4, с. 44-45]. Здесь упоминаются два распространённых среди мусульман-правоведов понятия: дар аль-ислам и дар аль-харб, что означают «царство ислама» и «территория войны». К дар аль-ислам относятся территории, на которых действуют законы ислама, и мусульмане могут свободно следовать предписаниям шариата. Все остальные — дар аль-харб.

Важно отметить, что первичные источники исламского права: Коран и Сунна, — не содержат указаний на подобное разделение. Текст Священной Книги мусульман содержит провозглашение единства человечества: «Люди были одной общиной, и Аллах отправил пророков добрыми вестниками и предостерегающими увещателями, ниспослал вместе с ними Писание с истиной, чтобы рассудить людей в том, в чем они разошлись во мнениях. Но разошлись во мнениях относительно этого только те, кому было даровано Писание, после того, как к ним явились ясные знамения, по причине зависти и несправедливого

отношения друг к другу. Аллах по Своей воле направил тех, которые уверовали, к истине, относительно которой они разошлись во мнениях. Аллах наставляет на прямой путь, кого пожелает» [5, 2:213].

Исламский богослов имам Шафи'и, утверждает, что и в исламской юриспруденции, и в международном праве мир един. Уместно говорить о противостоянии «царства ислама» и «территории войны» лишь в случае военного конфликта. Тогда данное отношение будет нести временный характер, что не допускает возможности утверждать о постоянном противостоянии «двух частей мира» [6, с. 59]. Условное деление предназначено скорее для удобства при исследовании исламского права и практики его применения.

Говоря об отношении исламского права к войне, следует обратиться к следующим строкам Корана: «Сражайтесь на пути Аллаха с теми, кто сражается против вас, но не преступайте границы дозволенного. Воистину, Аллах не любит преступников» [5, 2:190]. Мусульманам предписано следовать шариату не только и мирное время, и в военное, быть справедливыми, следовать нормам морали в отношениях со всеми людьми, независимо от их вероисповедания, национальности, рассы. Международное исламское право предусматривает ряд правил относительно поведения мусульман во время вооруженных конфликтов, а также законности, дозволенности войны.

Война считается законной, если она ведётся для самообороны и отражения агрессии, что подтверждается в Коране: «Дозволено тем, против кого сражаются, сражаться, потому что с ними поступили несправедливо. Воистину, Аллах способен помочь им» [5, 22:39]; «Они были несправедливо изгнаны из своих жилищ только за то, что говорили: «Наш Господь — Аллах». Если бы Аллах не позволил одним людям защищаться от других, то были бы разрушены кельи, церкви, синагоги и мечети, в которых премного поминают имя Аллаха. Аллах непременно помогает тому, кто помогает Ему. Воистину, Аллах — Всесильный, Могуущественный» [5, 22:40]. Право на индивидуальную и коллективную самооборону закреплено в Уставе ООН. Так, ст. 51 Устава Организации разрешает самооборону до тех пор, пока Совет Безопасности не примет необходимых мер.

Также война может быть начата для предоставления помощи жертвам несправедливости. В Священной Книге сказано: «Отчего вам не сражаться на пути Аллаха и ради слабых мужчин, женщин и детей, которые говорят: «Господь наш! Выведи нас из этого города, жители которого являются беззаконниками. Назначь нам от Себя покровителя и назначь нам от Себя помощника?»» [5, 4:75]. Сегодня обязанности по поддержанию мира и безопасности, в частности, защиты жертв агрессии, возложены на Совет Безопасности ООН, который уполномочен в случае неэффективности иных мер, применять силу в отношении агрессора.

Несмотря на подробную регламентацию вопросов, касающихся войны, в исламском праве остаётся предпочтителен мир. «Если они

склоняются к миру, ты тоже склоняйся к миру и уповай на Аллаха. Воистину, Он — Слышащий, Знающий» [5, 8:61]. Данное положение классического исламского права соответствует современному принципу мирного разрешения международных споров, закреплённого в Уставе ООН.

Вопреки общепринятому представлению о международном праве как секулярном, данное утверждение достаточно спорно. Влияние религии и цивилизации на международный правопорядок обусловлено исторически. И сегодня не вызывает сомнений необходимость межкультурного диалога. Более того, «накопившиеся проблемы в международных отношениях требуют нового адекватного мышления в архитектуре современного международного правопорядка, основанного на диалоге цивилизаций, предполагающем уважительное отношение к различным ценностям и культурам» [7, с. 56].

Исламское международное право, представляя собой целый комплекс норм, регулирующих отношения мусульманских сообществ с немусульманскими, а также ряд других вопросов, во многом соответствует современному международному праву. Как мы видим, положения сийара были прогрессивны для своего времени. Думается, их изучение не только поможет в выстраивании международных отношений, но и будет полезно в формировании будущих концепций в науке международного права.

Список використаних джерел

1. Ислам: Энциклопедический словарь. — М. : Наука. И 87 Главная редакция восточной литературы, 1991. 315 с. ISBN 5-02-016941-2.
2. Roeder T. Traditional Islamic Approaches to Public International Law — Historic Concepts, Modern Implications/ T. Roeder // Max-Planck-Institut für ausländisches öffentliches Recht und Völkerrecht. — 2012. —V. 72. — 813 pp.
3. Hamidullah M. The Muslim Conduct of State / M. Hamidullah // Islamic Book Trust. — ISBN 978-967-5062-88-9. — 2012. — 353 p.
4. Muhammad M. Islamic International Law (Siyar): an Introduction / M. Muhammad // Hamdard Islamicus. — 2012. — Vol. XXXX, No. 4. — 37-60 pp.
5. Коран. Перевод смыслов: Э. Р. Кулиева// «УММА». — 2007.
6. Шейх Вахбех аль-Зухили. Ислам и международное право // Международный журнал Красного Креста. — 2005. — Т. 87, No. 858.— С. 47-65.
7. Бехруз Х. Сравнительное международное право — актуальное направление правовых исследований / Х. Бехруз // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Т. 16 / голов. ред. М. В. Афанасьєва ; МОН України, НУ «ЮОА». — Одеса : Юрид. л-ра, 2015. — С. 51-60.

Ключові слова: исламское международное право, сийар, шариат, международное право, сравнительное правоведение.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Бехруз Х. Н.

Розлуцький Ігор Володимирович

студент 3-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄС

Базові національні інтереси та геополітичні пріоритети є основою для формування стратегічних завдань і цілей зовнішньополітичного курсу України. На сьогодні національним інтересом та основним геополітичним пріоритетом зовнішньої політики України є її розвиток як незалежної держави разом із збереженням національних цінностей, соціально-культурної ідентичності, забезпеченням економічної безпеки та політичного суверенітету. Реалізація цього національного інтересу є важливою передумовою гарантування безпеки, добробуту, соціального і культурного прогресу для всіх громадян України. Укріплення державного суверенітету України у площині зовнішньої політики означає повноцінне представлення нашої держави в межах світового цивілізаційного простору як активного суб'єкту геополітики. На мою думку, для України європейська інтеграція — це шлях модернізації економіки, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, можливість виходу на єдиний внутрішній ринок ЄС. У вітчизняній літературі питання вступу України в ЄС приділяється певна увага. Зокрема отримали відображення в роботах: Е. Вілсон, М. Горинь, П. Рудяков, О. Ковальова та О. Храбрый та багато інших звернули свою увагу на цю проблему. Проте, єдиної думки в літературі досі немає. Однак з врахуванням значимості євроінтеграційних процесів, що останнім часом мають місце в Україні, а також їхній вплив на економічне, соціально — політичне життя, правову теорію та правозастосовчу практику, цього представляється недостатньо.

Європейський Союз — це унікальне об'єднання країн через створення спільного ринку, економічного та валютного союзу, а також шляхом забезпечення безперервне економічне зростання, соціальний розвиток і згуртованість країн — учасниць [1, с. 14]. Європейський Союз (ЄС) на початку XXI століття вступив у новий етап безпрецедентного поглиблення інтеграції (завершення формування економічного союзу і наближення до реалізації союзу політичного) та розширення її масштабів. Євроінтеграція стає реальністю для багатьох країн Центральної і Східної Європи. Позиція України щодо Євросоюзу була сформована вперше на законодавчому рівні в Основних напрямках зовнішньої політики України, що були схвалені Верховною Радою України 2 липня 1993 р. Ось починаючи із цього моменту Україна

почала тяжіти до європейського інтеграційного об'єднання і від того моменту намагалась все ж таки приєднатись до ЄС, ці намагання ми можемо спостерігати і до сьогоднішнього дня.

Вивчення характеру довгострокових та короткострокових факторів впливу процесів європейської інтеграції на українське суспільство, виявлення на цій основі відповідних переваг та недоліків для України за умов її входження до Європейського Союзу.

В юридичній літературі виділяють такі вигоди: політичні: європейська колективна безпека; встановлення стабільної політичної системи; сприйняття України як важливого суб'єкта політичних відносин. Економічні: макроекономічна стабільність; додаткові інвестиції в українську економіку; забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу; упровадження стандартів ЄС у виробництві; надання субсидій сільському господарству; отримання позитивного сальдо торговельного балансу; спільні митні тарифи; кількісні обмеження імпорту; анти-демпінгова політика; протекціонізм і контроль експорту. Соціальні: ефективний захист прав людини в інституціях ЄС; формування середнього класу; реформування освіти, охорони здоров'я, соціального захисту; відкриття кордонів для вільного пересування населення; забезпечення високого рівня життя населення [2, с. 47].

Політичні недоліки: часткова втрата суверенітету; невизначеність стратегій розвитку ЄС; погіршення відносин з країнами СНД. Економічні: втрата конкурентоспроможності певних галузей; складність переходу на європейський рівень цін; квотування певних видів товарів; можливе переміщення до України шкідливих виробництв; використання України як сировинного придатку. Соціальні: ускладнення візового режиму із східними сусідами; поглиблення демографічного спаду; незаконна міграція та вплив кадрів. Ще однією проблемою інтеграції України до ЄС є не гармонізоване до європейських стандартів українське законодавство. Повинна здійснитись адаптація українського законодавства із європейським, це має здійснюватись за рахунок реформування української правової системи та поступове приведення її у відповідність із європейськими стандартами. Ця адаптація повинна охопити приблизно усі сфери права, такі як : приватне, митне, трудове, фінансове, податкове законодавство, законодавство про інтелектуальну власність, охорону праці, життя та здоров'я, навколишнього середовища та багато іншого. Але на даному етапі для України здійснення таких заходів є неможливими [3, с. 215].

Проаналізувавши можливі позитивні та негативні наслідки вступу України до ЄС, слід зазначити, що входження до Європейського Союзу є логічним наслідком прагнення України до цивілізованої правової держави та розбудови демократичного суспільства, обумовлений сучасними реаліями та вимогами об'єктивних суспільно-економічних і політичних законів розвитку. В сучасному глобалізованому суспільстві, найбільшу вигоду отримують саме ті країни, які

об'єднують свої зусилля заради досягнення спільних інтересів та високих показників розвитку

Список використаних джерел

1. Європейський союз [Електронний ресурс] / Ваш ключ до європейського союзу – Режим доступу до ресурса : <http://www.turkaramamotoru.com/uk/-926.html>
2. Чалий В. ПерспективывевроинтеграцииУкраины // «Аргументы и факты», 2007 – № 25. – 47 с.
3. Иванов И. РасширениеЕвросоюза: сценарий, проблемы, последствия, М.: МЭиМО, 2000. – 215 с.

Ключові слова: Європейський союз, СНД, конфлікт, економіка, стратегія.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Янчук Н. Д.

Сіденко Вадим Валентинович

студент 4-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИХІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ З ЄС (BREXIT): ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

Політичні та економічні зв'язки Великобританії та Європейського Союзу від початку інтеграційного процесу характеризувалися постійними протиріччями, апогеєм яких стало голосування більшості британців про вихід із інтеграційного об'єднання. Беручи до уваги той факт, що таке явище є безпрецедентним у світовій практиці, виникає необхідність більш глибокого аналізу передумов та очікуваних наслідків такої події.

Мета статті полягає у аналізі юридичного змісту терміну «Brexit», його передумов та розумінні реакції світової спільноти на «Brexit», що дасть змогу більш точно оцінити наслідки такого явища.

Brexit (скорочено від англ. «Britain» + «exit») – це референдум, який відбувся у Великобританії та Гібралтарі 23 червня 2016 року, де було висунуто питання щодо доцільності членства Великої Британії в Європейському Союзі. Голосування завершилося приголомшливим для світової спільноти результатом: 51,9% респондентів висловилися за вихід з ЄС [1].

Однією з основних причин виходу Великобританії з ЄС є бажання Туманного Альбіону відстояти свою винятковість. Як стверджують

експерти, левова частка британців впевнена в тому, що їхня батьківщина гідна бути якщо не лідером, то точно мати особливий статус у складі ЄС. На цих настроях вміло грали політики, бажаючи підвищити свою популярність напередодні виборів. Поступово ситуація загострилася до межі, що і вилилося в Brexit.

Ще одна причина — економічна. Більшість британців вважають недоцільними підтримку країн-новачків та постійні фінансові вливання в економіку ЄС. Прихильники Brexit впевнені, що без ЄС їхня країна зможе використовувати ці гроші для власного розвитку і поліпшення якості життя британців.

Впевненість британців у правильності вибору підігріває і нинішня ситуація з мігрантами. Хоча фактично Великобританія не входить до Шенгенської угоди, вона зобов'язана допускати на свою територію громадян ЄС з інших країн-членів. Потужний потік біженців, а також подальші теракти і злочини підкріплюють думку населення, що без ЄС Великобританії буде краще [2].

Загалом серед можливих і найбільш відчутних наслідків виходу Великобританії з ЄС можна назвати:

1) *Наслідки для торгівлі.* У плані торгівлі для Великобританії є вигідним членство в ЄС, адже всередині Союзу продавані товари не обкладаються митами. Крім того, Британія активно користується різними торговими угодами між ЄС та іншими країнами. У разі виходу із ЄС, Туманний Альбіон втратить всі ці преференції і буде змушений заново налагоджувати торговельні контакти і укладати нові угоди, які можуть не бути настільки вигідними, як раніше. Прихильники Brexit заявляють, що Британія може за прикладом Канади співпрацювати з іншими державами і за взаємною згодою обнулити мита для вільної торгівлі. Але це означає довгі і дуже болісні переговори, результат яких складно передбачити. Потрібно також враховувати, що ЄС навряд чи піде на поступки своєму колишньому учаснику і, можливо, навіть постарается створити Британії перепони, щоб не створювати небезпечний прецедент.

2) *Наслідки для інвестицій.* Противники Brexit стверджують, що країна втратить свій статус світового фінансового центру і позбудеться великого обсягу інвестицій. Прихильники «розлучення» з ЄС, навпаки, вважають, що самостійно Великобританія отримає можливість стати найбільшою економічною державою. Також стверджують про те, що країні вдасться значно заощадити на держвидах.

3) *Імміграція.* Попри думку прихильників виходу про те, що ситуація з мігрантами є виключно негативним чинником для Великобританії, варто зазначити, що це може спричинити демографічну та трудову загрозу. Вихід з ЄС не лише закрие шлях мігрантам зі Сходу, але і унеможливить поповнення ринку праці спеціалістами з країн-членів

ЄС, завдяки яким вирішувалося питання дефіциту робочої сили та старіння населення.

4) *Втрата важливого гравця для ЄС.* Для Євросоюзу вихід Великобританії, перш за все, означатиме послаблення позицій. ЄС, як найпотужніше політичне об'єднання у світі, втратить важливого гравця за столом переговорів, який був необхідним для прийняття рішень світового масштабу. Голос Британії сьогодні важливий для розв'язання таких проблем, як, наприклад, міграційна криза і російська агресія. Британію зараз вважають однією з найсильніших, фінансово потужних, найбільш мілітаризованих держав-членів ЄС. Крім того, ця країна впевнено підтримує курс ЄС до НАТО [3].

Підсумовуючи викладене, можна висловити думку, що причини безпрецедентного в історії європейського співтовариства випадку полягають не тільки у загостренні міграційної кризи, конфлікту щодо розподілу коштів та інших проблемних питаннях, але й у постійних протиріччях, які супроводжували Великобританію від самого початку членства у Європейському Союзі. Можливо це зумовлювалось прагненням Туманного Альбіону до винятковості та особливого статусу в ЄС.

Одним із можливих варіантів подальшого розвитку відносин між Великобританією та ЄС може стати Угода про спеціальне партнерство, зокрема, про вільну торгівлю, які ЄС нещодавно уклав з Канадою, Японією, Кореєю та іншими країнами. Аналітики «Центру європейської політики» пропонують Лондону і Брюсселю формувати відносини Британії з Європейським союзом за схемою «Україна Плюс». Ця схема передбачає побудову зв'язків Сполученого Королівства з ЄС на тих засадах, на яких будує свої відносини з Євросоюзом Україна. Тобто, ідеться про створення зони вільної торгівлі та співпрацю у царині безпеки та оборони.

Проте можна лише здогадуватись про можливі варіанти розвитку відносин. Однозначного висновку про можливі наслідки зміни формату взаємовідносин між найпотужнішим світовим об'єднанням та однією з найбільш динамічних, прогресивних та розвинутих економік світу зробити не можна, так як наслідки залежатимуть від подальшого обрання стратегії торгівельних відносин, принципів сторін, стану світової економіки, а також від ступеня залучення інших провідних економік світу в переговорний процес. Можна лише спрогнозувати, що Великобританія буде шукати альтернативні форми співробітництва саме з ЄС, так як у Митний Союз вона не піде через те, що хоче мати свої власні регуляторні режими.

Список використаних джерел

1. Brexit: поточна ситуація та очікування: URL http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/9_2016ua/35.pdf
2. Nobel prize-winning economists warn of long-term damage after Brexit URL <https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/19/eu-referendum-nobel-prize-winning-economistswarn-of-long-term-brex-it-damage>
3. 7 наслідків виходу Великобританії з ЄС: URL <https://www.volynnews.com/news/policy/7-naslidkiv-vykhodu-velykobrytaniyi-z-yes>

Ключові слова: Європейський Союз, Великобританія, Brexit, співробітництво.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Сурілова О. О.

СЕКЦІЯ 5.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МОРСЬКОГО, МИТНОГО Й ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА

Голодняк Дарія Миколаївна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

РІЧКОВІ ПОРТИ УКРАЇНИ: НА ШЛЯХУ ДО ОНОВЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ФОРМИ

Розвиток сучасної світової економіки, збільшення товарообігу висувають на перший план транспортну складову будь — якої торгівельної діяльності. Річковий транспорт є одним з найбільш економічно вигідних секторів економіки та народного господарства. Порівняно зі сферами морського, залізничного чи автомобільного транспорту галузь річкових перевезень фактично знаходиться в забутті, саме тому актуальним питанням сьогодні залишається оновлення правового забезпечення діяльності річкового порту.

Дійсно, за останні декілька років перевезення внутрішнім водним транспортом становлять лише 0,2-0,8% від усіх перевезень в країні. У порівнянні з європейськими державами — це критично малі обсяги. У Німеччині ця цифра становить 12,6%, в Угорщині — 4,2%, у Румунії — 20,7% [1].

З огляду на існуючі проблеми правового регулювання, станом на сьогодні у Верховній Раді України зареєстровано ряд законопроектів:

проект Закону України «Про внутрішній водний транспорт» № 2475а;

проект Закону України «Про внутрішній водний транспорт» № 2475а-3.

Так у першому випадку під поняттям «річковий порт» вбачається суб'єкт господарювання будь — якої форми власності, який на законних підставах використовує об'єкти інфраструктури внутрішнього водного транспорту [2].

В іншому більш альтернативному випадку «порт» (термінал) внутрішніх водних шляхів — майновий комплекс, що включає технологічно пов'язані об'єкти інфраструктури внутрішніх водних шляхів [3].

Бурхливі суперечки щодо законопроектів виникли на основі їх норм, які стосуються матеріального аспекту річкової інфраструктури, адміністрування та розвитку конкуренції в річковому перевезенні. Відмінною рисою також виступають умови допуску суден під іноземними прапорами до перевезень внутрішніми водними шляхами України:

норми проекту № 2475а допускають іноземний флот для роботи на внутрішніх водних шляхах України на рівних умовах з українським прапором;

проект № 2475а-3 вводить заборону доступу флоту з іноземним прапором.

Поряд з цим, слід відзначити позитивні риси саме законопроекту № 2475а-3, оскільки передбачається: порядок діяльності річкового порту, поняття та функції Державної адміністрації річкових портів, території та акваторії порту, засади державного контролю за безпекою судноплавства, встановлення річкових зборів, засад господарської діяльності у річковому порту. Тобто, реалізація усього вищезазначеного наблизить річковий порт до врегульованого функціонування, що в свою чергу дозволить наблизитись до міжнародного рівня перевезень річковим транспортом.

Однак, під час дискусії фахівцями було зазначено те, що існує невизначеність організаційно – правової форми річкових портів. На тепер річковими портами визнаються публічні акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, дочірні підприємства державних підприємств. Із цього тлумачення випливає інша проблема – відсутність стандартів, правил побудови та забезпечення безпеки мореплавства даних об'єктів, при цьому окремі повноваження з підтримання їх функціонування покладено на Адміністрацію річкових портів.

Державне підприємство «Адміністрація річкових портів» є єдиним підприємством державної форми власності в сфері річкового транспорту, на яке покладається: забезпечити збереження та ефективне використання державних гідротехнічних споруд, пасажирського флоту та іншого державного майна; стягнути та ефективно використати річкові портові збори; надати послуги з перевезення пасажирів та вантажів річковим транспортом, буксирними та маневровими роботами, а також роботами, що пов'язані з навантаженням та розвантаженням вантажів, фрахтування суден для перевезення пасажирів, вантажів та інших цілей судноплавства на внутрішніх водних шляхах [4].

Таким чином, нині вектором розвитку річкового порту України є поетапне, комплексне реформування правового забезпечення та організаційно – правової форми діяльності. За наявності державного сприяння та залучення необхідних інвестицій внутрішні водні шляхи можуть стати альтернативою існуючим транспортним схемам. Будемо

сподіватись, що реалізація передбаченого вплине на розвиток міжнародних річкових перевезень, збалансованості транспортної політики України, глобалізації товарообігу та економіки в цілому.

Список використаних джерел

1. Внутрішній водний транспорт України: проблеми і перспективи розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://provse.te.ua/2016/06/vnutrishnij-vodnyj-transport-ukrajinyproblemy-i-perspektyvy-rozvytku/>
2. Про внутрішній водний транспорт: проект Закону України № 2475а. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56230
3. Про внутрішній водний транспорт: проект Закону України № 2475а-3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62046
4. Державне підприємство «Адміністрація річкових портів». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.arport.com.ua/index.php/pro-nas>

Ключові слова: річковий порт, транспорт, перевезення, законопроект, оновлення.

Науковий керівник: к.ю.н., с. н.с., доцент Аверочкіна Т. В.

Гриневич Марина Юріївна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНЦЕСІЯ В МОРСЬКИХ ПОРТАХ

Практичний досвід господарювання морських портів показує, що серед багатьох джерел фінансування, модернізації та оновлення об'єктів портової інфраструктури, концесія є найбільш привабливим інструментом залучення коштів.

Світовий досвід управління морегосподарським комплексом, зокрема країн ЄС, висвітлювався в роботах вітчизняних учених, а саме: О. Котлубаєм проаналізовано сучасні економічні відносини морегосподарського комплексу світу; міжнародний досвід реформування морських торговельних портів, у т. ч. в окремих країнах ЄС, розглянуто в працях В. Жихаревої; цілі передачі майна в концесію у європейських морських портах були проаналізовані в роботі О. Власової. Значно ширше досвід управління морськими портами у Європі характеризувався у наукових працях іноземних учених, зокрема Т. Нотебума, Г. Хараламбідеса, Ж.-П. Родріга та ін [1, с. 94].

Концесія передбачає реалізацію суспільно значимих проектів, при цьому приватне управління предметом концесії є строковим (від 3 до 50 років). За такої форми державно-приватного співробітництва інвестор, вкладаючи кошти в предмет концесійного договору, окрім сплати концесійних платежів до державного бюджету, після спливу строків дії договору повертає вже реалізований проект до державного відання [2, с. 113].

Нещодавно Верховна Рада України схвалила законопроект, що передбачає можливість застосування концесії в будь-якій сфері господарської діяльності та запроваджує прозору процедуру прийняття рішення про вибір концесіонера. У найбільш загальному плані концесія — це тимчасові відносини, стадії розвитку яких можна визначити наступним чином:

- підготовка пропозицій про здійснення державно-приватного партнерства у формі концесії;
- прийняття рішення про доцільність або недоцільність здійснення концесії;
- концесіодавець організує та проводить конкурс, який проходить у чотири етапи: 1) попередній відбір претендентів; 2) подання конкурсних пропозицій учасниками; 3) оцінка конкурсних пропозицій і вибір переможця; 4) переговори з переможцем.
- укладається договір концесії, який має містити істотні умови (сторони концесійного договору; об'єкт концесії (склад і вартість майна або технічні і фінансові умови створення об'єкта концесії та період його експлуатації); порядок та умови набуття чинності концесійним договором; предмет концесійного договору, включаючи вид, обсяг та опис робіт та/або суспільно значимих послуг, які здійснюються / надаються відповідно до такого договору; права та обов'язки сторін, що визначаються, зокрема, з урахуванням розподілу ризиків між сторонами і т.д.)

Проектом Закону, зокрема, передбачено: можливість застосування концесії у будь-якій сфері господарської діяльності як на загальнодержавному так і на місцевому рівнях; прозора процедура ініціювання та прийняття рішення щодо концесії та вибору концесіонера; можливість заміни неефективного приватного партнера; створення сприятливих умов для залучення банківського фінансування і т.д. [3].

Відповідно до законопроекту, в межах концесії концесіонеру надаються права на створення об'єкта концесії, управління об'єктом концесії, а також на надання суспільно значущих послуг. Наприклад, розвиток інфраструктури морських портів на умовах концесії. Йому також передається переважна частина операційного ризику, включаючи ризик попиту та ризик пропозиції.

Якщо говорити про практичний досвід, то на сьогоднішній день у Міністерстві інфраструктури України оголошено офіційний запуск

пілотних проектів концесії у морських портах «Ольвія» та «Херсон». Це дасть змогу залучити приватні інвестиції для модернізації, переобладнання та збільшення потужностей по перевалці ДП «ХМТП» та залучення коштів для будівництва нового терміналу та причалів на території ДП «СК «Ольвія», забезпечить розвиток суміжної інфраструктури (залізнична станція, електромережі, автодороги) та підвищить економічну активність у регіоні.

Отже, як показує досвід багатьох країн, одним із ефективних шляхів успішного функціонування морських портів є своєчасне оновлення портової інфраструктури. Концесія — це ефективний інструмент оновлення портової інфраструктури, адже за умови вдалого вибору формули розрахунків концесійних платежів, держава отримує значні надходження до бюджету, що не може не вплинути на зростання економічного потенціалу країни [4, с. 61]. Перспективними напрямками подальших досліджень є вироблення механізмів залучення органів місцевого самоврядування та регіональних адміністрацій до управління вітчизняними морськими портами та розробка науково-методичних рекомендацій щодо критеріїв відбору потенційних концесіонерів державних компаній.

Список використаних джерел

1. Шемаєв В. В. Когнітивний підхід до управління розвитком транспортної інфраструктури України в контексті економічної безпеки держави. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу — <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/27-1-2017/23.pdf>
2. Бондар Н.М. Розвиток транспортної інфраструктури України на засадах державо-приватного партнерства : [монографія] / Н.М. Бондар. — К.: НТУ, 2014. — 336 с.
3. Проект Закону про концесії . — [Електронний ресурс]. — Режим доступу — http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63630
4. Пріоритети державної морської політики у сфері функціонування та розвитку морегосподарського комплексу України: аналіт. доп. / О.В. Собкевич [та ін.]. — К. : НІСД, 2016. — 72 с. — (Сер. «Економіка», вип. 24).

Ключові слова: концесія, договір, порт, власність, законопроект.
Науковий керівник: к.ю.н., с. н.с., доцент Аверочкина Т. В.

Грицун Владислав Олександрович

студент 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПЕРШОГО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ НА МОРСЬКИХ СУДНАХ ПІСЛЯ ЗДОБУТТЯ НЕПРОФІЛЬНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Українські моряки високо цінуються на світовому ринку праці. Україна займає перше місце в Європі і четверте в світі за кількістю морського офіцерського складу. Система морської освіти в країні працює щосили: Україна видає морякам дипломи міжнародного зразка, які не вимагають підтвердження за кордоном [1]. У нашій країні близько ста тисяч моряків торговельного флоту. Більшість з них працюють на іноземних судновласників: працевлаштовані на американських, європейських, японських суднах. Зрозуміло, закордонні роботодавці платять морякам заробітну плату згідно зі світовими стандартами, а не українськими.

Тут постає перша проблема, яка полягає у відсутності визначення терміну «моряк». Відповідно до ст. 49 КТМ України, до екіпажу судна входять капітан, інші особи командного складу і суднова команда. До командного складу судна, крім капітана, належать: помічники капітана, суднові механіки, електромеханіки, радіоспеціалісти, судновий лікар, боцман. До командного складу судновласник може віднести інших суднових спеціалістів. Суднова команда складається з осіб, які виконують службові обов'язки на судні та не належать до командного складу судна. Статтею 51 КТМ України встановлено вимоги до кваліфікації членів екіпажу: до зайняття посад капітана та інших осіб командного складу допускаються особи, які мають відповідні звання, встановлені Положенням про звання осіб командного складу морських суден та порядок їх присвоєння, що затверджується центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах морського і річкового транспорту. Присвоєння звань засвідчується видачою дипломів або кваліфікаційних свідоцтв після успішного складання іспитів у державній кваліфікаційній комісії [2].

Відповідно до Положення про звання осіб командного складу морських суден та порядок їх присвоєння, затвердженого наказом Міністерства інфраструктури України від 07.08.2013 р. № 567, для присвоєння звання особи командного складу кандидат має відповідати таким вимогам: бути віком не молодше 18 років, а для присвоєння звання капітана — не молодше 20 років; мати схвалену морську вищу освіту за відповідною спеціальністю (напрямом); мати чинні свідоцтва

про відповідну схвалену обов'язкову підготовку, необхідну для присвоєння певного звання; у разі підвищення звання та/або повторного підтвердження диплома пройти підготовку за програмою післядипломної освіти (підвищення кваліфікації) в схваленому морському вищому навчальному закладі; мати необхідний документально підтверджений стаж плавання на суднах та (у разі необхідності) фаховий виробничий стаж; бути придатними до роботи на морських суднах за станом здоров'я; підтвердити кваліфікацію в ДКК відповідно до стандартів компетентності, встановлених Кодексом ПДНВ і національними вимогами, необхідних для зайняття посади або посад на морських суднах відповідно до звання, яке присвоюється. Також, якщо взяти до уваги інші норми цього Положення (розділ IV), то також можна відзначити, що для здобуття звання особи командного складу потрібно мати схвалену морську вищу освіту з освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче бакалавра [3]. Для того щоб стати особою яка буде належати до суднової команди, досить пройти спеціальні курси. Але якщо мова йде про те, щоб стати офіцером торгового флоту, то не минути вищого навчального закладу. Вирішуючи, ким стати – рядовим або офіцером – слід врахувати, що до кінця 2019 року нестача офіцерів на світовому ринку праці складе 42 тис. 500 осіб, а рядовим, навпаки, буде бракувати робочих місць. Тому кваліфікованим випускникам морських вишів гарантоване стовідсоткове працевлаштування, тим, хто закінчив курси, знайти роботу буде набагато складніше. Крім того, зарплата офіцера набагато вище зарплати рядового [4].

У будь-якому морському виші потрібно провчитися чотири роки, щоб отримати диплом бакалавра, який дозволяє займати будь-яку посаду крім капітана і старшого механіка. Після цього необхідно вчитися ще півтора або два роки для отримання ступеня спеціаліста або магістра, яка відкриває доступ до всіх посад. Однак одна з проблем полягає в тому, що в законодавстві немає чіткого положення щодо тривалості навчання, якщо вже є вища освіта, але неморська, тобто непрофільна. Такі випускники (які не отримали спеціальної морської освіти, а здобули, наприклад, юридичну, філологічну або медичну освіту) можуть розраховувати на працевлаштування на посади юрисконсультів, помічників-діловодів, лікарів, якщо, звісно, такі посади передбачені та необхідні на конкретному судні. Для роботи ж на посадах, що вимагають знань морської справи, такої освіти недостатньо – потрібно отримувати додаткову, другу освіту – у залежності від посади, на яку претендує здобувач.

Питання працевлаштування моряків є досить специфічним завдяки посередницькому елементу. Таким елементом виступають кріюінгові компанії. В даному разі існує цілий спектр проблемних питань. Так, з моряка стягується плата в обмін на сприяння в пошуку роботи та укладання контракту з компанією-працедавцем. Непоодинокими є

випадки, коли пропонується підписати зовсім інший контракт, умови якого більш жорсткі, а у разі відмови моряк відправляється додому за власний рахунок [5].

Так, в агентствах з підбору морських кадрів зацікавлені лише в дуже досвідчених і висококваліфікованих працівниках. Щоб відповідати цим вимогам юному моряку або морячці потрібно отримати досвід роботи на судні, яку їм ніхто і не дасть через те, що того самого досвіду у них немає. Отже всі вимоги можуть виконатися окрім останньої, що стосується стажу. Таким чином, має місце своєрідне «замкнене коло», оскільки нинішня кадрова політика судовласників і крьюінгу не дозволяє перспективним молодим фахівцям отримати необхідний досвід. Надання практики молодим морякам, здавалося б, повинно бути справою профільних ВНЗ, але на практиці вони не мають ні можливостей, ні засобів для того, щоб забезпечити випускників першим місцем роботи. У зв'язку з цим, дипломований моряк змушений роками сидіти на березі без надії вперше піти в рейс.

Як висновок можна зазначити, що законодавча база, яка регулює морську галузь, досі залишається недосконалою. За 25 років незалежності Україна зазнавала постійних змін у статусі центральних виконавчих органів, які регулюють морську галузь. На сьогодні більшість підприємств морського господарства належать до сфери управління Міністерства інфраструктури України. Нещодавно українське правове суспільство об'єднало свої зусилля, спрямовані на поліпшення законодавчої бази, яка регулює деякі з основних питань морського права, зокрема, арешт суден за морськими вимогами, контроль та управління баластними водами, але на нашу думку слід врахувати деякі положення з приводу «першого виходу в море» для здобуття стажу плавання на судах. Звісно, така робота призведе до внесення необхідних змін до законодавства, тим самим надаючи Україні можливість отримати потужну систему морського права та стати більш привабливою як морська юрисдикція.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку видачі кваліфікаційних документів особам командного складу суден та суднової команди морських суден: наказ Міністерства інфраструктури України від 18.10.2013 р. № 812. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1950-13>
2. Кодекс торговельного мореплавства України, 1995 // Відомості Верховної Ради України. — 1995. — № № 47-52. — Ст. 349.
3. Положення про звання осіб командного складу морських суден та порядок їх присвоєння, затверджене наказом Міністерства інфраструктури України від 07.08.2013 р. № 567. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1466-13>

4. Ільч Л. М. Узгодження кваліфікацій з урахуванням потреб ринку праці: проблеми та шляхи розв'язання // Демографія та соціальна економіка. — 2015. — № 3 (25). — С. 173-184.
5. Особливості захисту прав українських моряків у відносинах з іноземними роботодавцями // Юридична газета онлайн. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/osoblivosti-zahistu-prav-ukrayinskih-moryakiv-u-vidnosinah-z-inozemnimi-robotodavcyami.html>

Ключові слова: непрофільна освіта, працевлаштування моряків, моряк, особа командного складу, суднова команда.

Науковий керівник: к.ю.н., с. н.с., доцент Аверочкіна Т. В.

Гуленко Владлена Владиславівна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОРТІВ ТРЕТЬОГО ПОКОЛІННЯ В УКРАЇНІ

У сучасному світі морські перевезення слід розглядати не тільки як невід'ємну частину світової транспортної системи та світової торгівлі, але й як об'єкт жорсткої конкурентної боротьби. Україна має сприятливі конкурентні передумови для розвитку торгівельного мореплавства, в тому числі у сегменті портового господарства. Однак глобалізація економічних процесів призводить до неспроможності вітчизняних морських торговельних портів не лише обслуговувати вже наявні виробничі і транспортні структури, але й формувати нові відповідно до стратегії розвитку регіонів і держави в цілому.

Підвищенню рівню конкурентоспроможності, а також поліпшенню фінансово-правового стану морських торговельних портів сприяє безперервний розвиток їх господарської діяльності. Це в свою чергу призводить до еволюції порту з першого покоління, коли він служить виключно сполучною ланкою між морським та континентальним транспортуванням, виконуючи функції навантаження, розвантаження і зберігання, до порту другого покоління, який придатний до промисловості за умови сприяння муніципалітетів в плані ресурсів і наземного транспортування.

Якщо ж говорити про порти третього покоління, то вони виступають не лише спеціалізованими терміналами, а розподільними центрами, що створюється додаткова вартість. Порти четвертого покоління вже створюють промислові підприємства, не пов'язані з

основною діяльністю портів, які, однак розташовані на їхній території. Поява портів четвертого покоління є результатом широкої лібералізації міжнародної торгівлі, розповсюдження принципів відкритого ринку, глибокої інтеграції господарських зв'язків і правовідносин [1, с. 34].

Переважає більшість українських портів відносяться до другого, а деякі навіть до першого покоління. Тому щоб здійснити якісний перехід до третього, а у перспективі й до четвертого покоління, необхідно більш активно долучати до розвитку портового господарства органи місцевого самоврядування. У такому випадку кожен український порт стане центром розвитку інфраструктури, промисловості та економіки свого міста.

Головна ж фінансова проблема складається в тому, що, згідно із Законом України «Про морські порти», майже усі портові збори сплачуються на користь Адміністрації морських портів України [2]. Така надмірна централізація, на думку фахівців, не сприяє гнучкості господарської системи, призводить до безініціативності, безвідповідальності, нестійкості господарських структур, що вже було доведено гірким досвідом Радянського Союзу. Адже місцеві проблеми доцільніше вирішувати на місцях, координуючи їх із центру, а не шляхом постійного оперативного втручання з боку центральної влади [3, с. 283]. Також муніципалізація сприяє збільшенню ефективності використання портових ділянок, у тому числі й за рахунок освоєння допоміжних напрямів розвитку в сфері туризму, готельно-ресторанного сегменту, комерційного будівництва.

Не використання або погане використання в роботі вітчизняних портів новітніх досягнень логістики, що збільшують видатки підприємств та зменшують їх рентабельність, втрата вантажних потоків внаслідок необґрунтовано завищених тарифів, падіння транзиту через неузгодженість наскрізних тарифів — не єдині проблеми, які призводять до втрати українськими портами конкурентоспроможності поряд із зарубіжними портами. Це не дозволило Україні зайняти відповідний її географічним можливостям сегмент на світовому ринку з переробки вантажів у морських торговельних портах [4]. Отже вкрай важливим є пошук механізмів реалізації конкурентних переваг морських портів України. Наприклад, доцільно було б передбачити умови надання портам права на самостійне застосування гнучких знижок до базових ставок.

Важливим напрямком розвитку українських портів є також створення умов для можливості надання нетрадиційних видів послуг, характерних для портів третього покоління, зокрема обробки й зберігання вантажу з адресним розподілом інформації на основі комп'ютеризації й телекомунікації; надання адміністративних і комерційних послуг; надання організаційних послуг в галузі вантажорозподілення; надання послуг по диференційованим умовам складу-

вання (по категоріям вантажів, строкам додаткової переробки) [5, с. 74].

У зв'язку з цим для отримання конкурентних переваг українським портам необхідно перейти до формату портів третього покоління. За кордоном однією з основних функцій портів стало забезпечення різноманітних зв'язків між суб'єктами ринку транспортних послуг — споживачами і виробниками перевезених вантажів. Це стало причиною розвитку різних галузей економіки — не лише транспорт, а і промисловість, постачання, торгівля, експедиторські, митні та інші послуги. Тому більшість закордонних морських портів справедливо називають логістичними центрами з розподілу вантажів. Україні на шляху до цього ще слід подолати багато проблем шляхом втілення в життя низки стратегій і заходів.

Від того, як у найближчі роки на державному й місцевому рівнях буде реалізований техніко-економічний потенціал морських торговельних портів, залежить успіх інтеграції України у світову економіку через систему інтенсивного розвитку морських перевезень вантажів і пасажирів.

Список використаних джерел

1. Горбаченко С. А., Маркітан О. С. Муніципалізація портової галузі України: проблеми та перспективи // Економіка та управління національним господарством: стан, тенденції та перспективи: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (23-24 червня 2016 р., м. Одеса). — Одеса, ОНЕУ, 2016. — С. 33-35.
2. Закон України «Про морські порти України» від 17.05.2012 № 4709-VI / Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 7. — Ст. 65 / Офіційний сайт Верховної Ради України. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/go/4709-17
3. Подцерковний О. Щодо недоліків позбавлення морських портів юридичної самостійності / О. Подцерковний // Правове життя сучасної України : матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (м. Одеса, 20—21 квітня 2012 р.) / відп. за випуск В. Дрьомін. — О. : Фенікс, 2012. — Т. 3. — С. 283-284.
4. Котлубай А.М. Економіко-правові шляхи підвищення рівня конкурентоспроможності українських портів / А. М. Котлубай. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/ekonomiko-pravovye-puti-rovnysheniya-urovnya-konkurentosposobnostiukrainskih-portov>
5. Сударев В.О. Перспективи розвитку морських торговельних портів України / В.О. Сударев // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті: 36. Наук. Праць. — 2013. — № 1 (42). — С. 69-81.

Ключові слова: морський порт, порт третього покоління, морські перевезення, морська логістика, конкурентоспроможність порту.

Науковий керівник: к.ю.н., с. н.с., доцент Аверочкіна Т. В.

Дериш Віолетта Олександрівна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГЛИБОКОВОДНОГО СУДНОВОГО ХОДУ «ДУНАЙ-ЧОРНЕ МОРЕ»

На початку ХХІ століття Румунія фактично монополізувала транспортні водні артерії у південній частині Дунаю, що дало їй можливість встановлювати власний режим судноплавства і тарифи згідно зі своїм внутрішнім законодавством.

Зважаючи на це, Україна вирішила відновити свою присутність на міжнародному транспортному коридорі VII, шляхом відновлення глибоководного суднового ходу «Дунай – Чорне море», найоптимальнішим варіантом якого був канал Гирло Бистре, який є найкоротшим з рукавів, що ведуть до моря (вихід до моря з Вилківського рейду через Старостамбульський рукав і гирло Бистре).

Проект ГСХ «Дунай – Чорне море» став не лише вкрай важливим для розвитку українського Придунав'я, а наразі відповідає також стратегічним інтересам Європейського Співтовариства.

Початком розбудови каналу можливо вважати розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.10.2003 р. «Про затвердження робочого проекту та титулу будівництва ГСХ», яким було визначене техніко-економічне обґрунтування будівництва глибоководного суднового ходу «Дунай – Чорне море». Наступним кроком стало затвердження Кабінетом Міністрів України робочого проекту «Створення глибоководного суднового ходу р. Дунай – Чорне на українській ділянці дельти. I етап». У травні 2004 року за цим проектом вже було розпочато будівельні та інші роботи. Однак паралельно з успішним стартом Україна зіштовхнулась з рядом проблем.

По перше, на заваді стало законодавство України, яке забороняє подібне будівництво на території заповідників. Був ініційований судовий процес, метою якого стало вилучення усіх проток та внутрішніх водойм із його території. Проте Дунайський біосферний заповідник активно відстоював свої інтереси, тим більше внаслідок особливої цінності Дунайського заповідника як біосферного резервату ЮНЕСКО і водно-болотних угідь міжнародного значення, питання відновлення Україною автономного суднового ходу в дельті Дунаю привернуло увагу багатьох міжнародних організацій, зокрема Світового Фонду дикої природи (WWF), Рамсарської Конвенції, ЮНЕСКО, Європейської Економічної Комісії ООН (ЄЕК ООН) та ін.

Другою і основною проблемою стала позиція Румунії, яка, відстоюючи власні економічні інтереси, вдало використала положення міжнародних конвенцій та звернулася з офіційною скаргою до комітету з імплементації Конвенції про оцінку впливу ГСХ на навколишнє середовище Дунайського біосферного заповідника в транскордонному контексті (Конвенції Espoo). Комісія Espoo зробила висновок, що з 22 факторів, які можуть викликати істотні транскордонні впливи, 16 були відкинута відразу, але 6 факторів було залишено і зазначено, що вони можуть викликати істотний транскордонний вплив. На сьогоднішній день Україною з цих 6 факторів ведеться постійне спостереження [1].

Так, узагальнюючи матеріали «Комплексного екологічного моніторингу довкілля під час експлуатації глибоководного суднового ходу р. Дунай-Чорне море у 2016-2017 роках. Район Морського підхідного каналу» можна зазначити, що загалом помітних порушень в стані екосистеми р. Дунай за біологічними показниками, а також суттєвих транскордонних впливів з боку України на територію Румунії внаслідок відновлення та експлуатації глибоководного суднового ходу «Дунай-Чорне море» не виявлено.

На сьогоднішній день Україна виконала всі процедурні вимоги і положення Конвенції Espoo, прийняла відповідне законодавство (Закон України від 23.05.2017р. «Про оцінку впливу на довкілля») і привела проект по каналу Бистре у повну відповідність до Конвенції. Однак успіх ГСХ «Дунай – Чорне море» можливий за умов дотримання цінностей Європейського Союзу не лише нашою стороною. Всі європейські цінності сусід відверто і зухвало ігнорує. Свого часу доходило навіть до відкритих провокацій, зокрема, на 116 км Кілійського рукава Дунаю. Це прикордонні води України. Щоб зупинити, хоча б на певний час, проходження суден нашим ГСХ, румунський земснаряд «Dunagea» через донні отвори скидав тут тисячі тонн мулу. Мета була мов на долоні: утворити на фарватері річки міліну, на яку б сіли судна. Якби це своєчасно не зафіксували наші спецслужби і не вжили запобіжних дій, це могло б створити на цій ділянці надзвичайні ситуації, які вдарили б по діловій репутації української сторони [2].

Також Румунська сторона не бажає виконувати екологічний моніторинг всієї дельти Дунаю спільно як на території України, так і на території Румунії, таким чином компроміс між двома державами з питання спільного управління водними екосистемами дельти все ще не досягнутий.

Отже, на черговому засіданні українсько-румунської спільної Комісії з питань економічного, промислового, наукового та технічного співробітництва, яке відбудеться в 2018 році [3], наші високопосадовці повинні відстояти національні інтереси та даний проект на свою користь, який може забезпечити повне завантаження реальної потужності дунайських портів, налагодити роботу судноремонтних

заводів, розвинути інфраструктуру Придунайського регіону та нарешті відчинити ці ворота України в Європу.

Список використаних джерел

1. Прокопчук. С. ГСХ «Дунай-Чорне море»: чи побудуємо другу чергу? // Урядовий кур'єр. — 2010. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/gsh-dunaj-chorne-more-chi-pobuduyemo-drugu-chergu/>
2. Захарченко Л. В. Аналіз екологічної проблеми при відновленні ГСХ «р. Дунай-Чорне море». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: file:///C:/Users/admin/Downloads/Vodt_2012_3_24.pdf
3. Україна і Румунія активізують взаємодію у сфері транспорту та інфраструктури. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2264277-ukraina-i-rumunia-aktivizuut-vzaemodi-u-sferi-transportu-ta-infrastrukturi.html>

Ключові слова: глибоководний судновий хід, Конвенція Espoo, транскордонний контекст, українсько-румунські відносини, гідрологічний моніторинг.

Науковий керівник: к.ю.н., с. н.с., доцент Аверочкина Т. В.

Іваськевич Дарія Орестівна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДМІНІСТРАЦІЯ РІЧКОВИХ ПОРТІВ: ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ

Внутрішній водний транспорт має необхідний потенціал для участі в мультимодальних перевезеннях та може бути застосований в інтегрованій системі доставки вантажів у взаємодії з іншими видами транспорту [1].

На сьогоднішній день досить вагомою проблемою законодавства у сфері портового права та діяльності внутрішнього водного транспорту є відсутність чіткого визначення та регламентації функціонування річкових портів в Україні, хоч судноплавний потенціал річок в державі є досить високим [2, с. 112-122]. Окрім цього, була спроба регламентації поняття річкового порту в законопроекті «Про судноплавство на внутрішніх водних шляхах» від листопада 2010 року. Відповідно до положень проекту закону річковий порт — транспортний комплекс, що розташований на відведеній території та акваторії з установленими межами, призначений та обладнаний для обслуговування суден,

пасажирів і вантажів, в якому надаються вантажні, експедиційні та інші послуги і забезпечуються безпечні умови плавання та стоянка суден [3]. Річковими портами сьогодні можуть бути публічні акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю та також дочірні підприємства державних підприємств [4].

Річкові порти України наразі підпорядковані суб'єктам господарювання, які здійснюють діяльність у сфері річкового портового господарства. Окремі функції з підтримання їх належного функціонування, доцільного використання ресурсів та безпеки покладені на державне підприємство «Адміністрація річкових портів».

Підприємство створене 28 квітня 2005 року з метою забезпечення збереження та утримання в належному технічному стані річкових гідротехнічних споруд згідно з вимогами чинних нормативно-правових актів та найбільш ефективного використання державного майна, яке не ввійшло до статутних фондів річкових портів (гідротехнічних споруди, плавзасоби та інше майно) та надання відповідних послуг. Це підприємство є державним унітарним підприємством, яке діє як державне комерційне підприємство, засноване на державній власності [5]. Державне підприємство «Адміністрація річкових портів» наразі входить до сфери управління Міністерства інфраструктури та наділене низкою специфічних функцій та повноважень.

Основні напрямки діяльності та особливості функцій Державного підприємства «Адміністрація річкових портів» прописані в Статуті підприємства від 10 липня 2009 року. Зважаючи на те, що Державне підприємство «Адміністрація річкових портів» зараз є єдиним підприємством державної форми власності в сфері річкового транспорту, то його в першу чергу його функції та діяльність безпосередньо пов'язані із: забезпеченням збереження і ефективного використання державних гідротехнічних споруд, пасажирського флоту та іншого державного майна, а також контролем за їх будівництвом, експлуатацією, ремонтом та модернізацією; стягненням та забезпечення цільового використання річкових портових зборів в річкових портах; надання послуг з перевезення пасажирів та вантажів річковим транспортом, буксирними та маневровими роботами, а також роботами, що пов'язані з навантаженням та розвантаженням вантажів, фрахтування суден для перевезення пасажирів, вантажів та інших цілей судноплавства на внутрішніх водних шляхах; здійснення інструментальних обстежень будівель та інших берегових об'єктів річкових портів; здійснення водолазних обстежень підводних частин гідротехнічних споруд річкових портів; виконанням всіх видів ремонтів, модернізації, реконструкції гідротехнічних конструкцій та флоту річкових портів; визначенням перспектив і напрямків щодо організації робіт із забезпеченням науково-технічного розвитку, інвестиційної політики річкових портів; навантаженням та розвантаженням вантажів, наданням послуг з перевезенням пасажирів та вантажів річковим

транспортом та для інших цілей судноплавства безпосередньо на внутрішніх шляхах України; раціональним використанням земельного фонду в межах відведених кордонів; наданням послуг у якості менеджера на річковому транспорті.

Статут ДП «Адміністрація річкових портів України» також виокремлює ряд повноважень цього підприємства. Воно, наприклад, вповноважене випускати цінні папери та реалізовувати їх громадянам України та суб'єктам господарської діяльності. Окрім цього, підприємство також має право придбавати цінні папери в інших суб'єктів господарювання. Адміністрація річкових портів має право реалізації послуг та продукції, що не ввійшла в державне замовлення на території України й також за її межами за тими цінами, що формуються відповідно до умов економічної діяльності [5].

Окрім цього, ДП «Адміністрація річкових портів» має право вживати відповідних заходів задля запобігання неправомірного використання чи відчуження державного майна, яке, в свою чергу, належить цьому підприємству на праві господарського відання.

Проте, слід зауважити, що в проекті закону України Про внутрішній водний транспорт № 2475а не зазначається про наявність ДП «Адміністрація річкових портів». Натомість, у п. 2 ст. 1 вказано про адміністрацію внутрішніх водних шляхів України — юридична особа державної форми власності, утворена з метою забезпечення функціонування річкових водних шляхів, утримання та використання об'єктів інфраструктури внутрішнього водного транспорту державної форми власності, річкової інформаційної служби, виконання інших покладених на неї відповідно до законодавства завдань, метою яких не є отримання прибутку [6].

В законопроекті, окрім цього, відсутні також норми, які б встановлювали й регулювали процедуру утворення адміністрації внутрішніх водних шляхів України, зокрема шляхом злиття «Укрводшляху» та ДП «Адміністрація річкових портів».

Дослідивши сучасні українські тенденції розвитку функціонування внутрішнього водного транспорту, можна сміливо зазначити, що в питаннях, які стосуються його регламентації та відсутності чітких обрисів підвідомчості річкових портів України спізнюється більш ніж на 20 років в співвідношенні зі світовою практикою та нормативною базою у цій галузі. Тим не менш, на теренах України все ж вбачаються активні намагання визначення та законодавчого закріплення правового підґрунтя функціонування внутрішнього водного транспорту та його інфраструктури, а також органів, відповідальних за це належну діяльність річкових портів. Проте, вони не завжди є послідовними та комплексними й надалі викликають багато суперечок. Існування Державного підприємства «Адміністрація річкових портів» хоч й дозволяє вирішити низку поставлених цілей на шляху до оптимізації функціонування внутрішнього водного транспорту, проте його

діяльність й сукупність повноважень та функцій ще не можна назвати всеохоплюючими.

Список використаних джерел

1. Садловська І. П. Стратегічне управління національною транспортною інфраструктурою: монографія / І. П. Садловська. — К.: П.П. «Сердюк В.Л.», 2011. — 355 с.
2. Стець О. М. Річкові порти України: перспективи оновлення правового забезпечення діяльності / О. М. Стець // Lex Portus. — 2017. — № 3. — С. 112-122.
3. Про суднопластво на внутрішніх водних шляхах: проект Закону України № 4319. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4319&skl=7.
4. Тасліцький Г. Законодавча невизначеність річкових портів // Юридична газета online. 16 вересня 2015. URL: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/morskepravo/zakonodavcha-neviznachenist-richkovih-portiv.html>.
5. Державне підприємство «Адміністрація річкових портів». URL: <http://www.arport.com.ua/index.php/pro-nas>.
6. Про внутрішній водний транспорт: проект Закону України № 2475а. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56230.

Ключові слова: порт, річковий порт, Адміністрація річкових портів, внутрішній водний транспорт, сфера річкового транспорту, регламентація основних понять.

Науковий керівник: к.ю.н., с. н.с., доцент Аверочкіна Т. В.

Калинич Мар'яна Іллічна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА МОРСЬКОМУ СУДНІ

Чинне законодавство України, яке регулює порядок кримінального провадження на морському чи річковому судні містить ряд проблемних положень, зокрема, щодо невизначеності повноважень капітану судна як процесуальної фігури під час затримання осіб та щодо обмеження й звуження деяких прав та законних інтересів підозрюваних осіб. Зазначена проблема є актуальною, але в науковій літературі вона поки що належно не висвітлена.

Відповідно до чинного законодавства капітан судна має право затримати особу, яка підозрюється у вчиненні кримінально караного діяння на строк, необхідний для доставлення її на територію України

[1], повинен негайно повідомити затриманому зрозумілою для нього мовою підстави затримання та у вчиненні якого злочину він підозрюється, а також роз'яснити право мати захисника, отримувати медичну допомогу, давати пояснення, показання або не говорити нічого з приводу підозри проти нього, негайно повідомити інших осіб про його затримання і місце перебування, перевірки обґрунтованості затримання та інші процесуальні права. Проте капітан судна, який прийняв заяву від потерпілого під розпис вручає йому пам'ятку про процесуальні права та обов'язки потерпілого. Така ж під розпис вручається також особі, яка не є заявником, але якій кримінальним правопорушенням завдана шкода і у зв'язку з чим вона після початку кримінального провадження подала заяву про залучення до провадження як потерпілого [2]. Вищезазначене ставить затриману особу, яка набуває статусу підозрюваного, у нерівне становище із заявником, потерпілим, оскільки останні отримують у письмовій формі перелік своїх прав та обов'язків, а підозрюваний – тільки роз'яснення таких [3].

Законодавчо неузгодженим є також отримання матеріальної компенсації в разі порушення прав особи за завдані неправомірні дії або бездіяльність, які призвели до порушення охоронюваних прав та законних інтересів людини.

Відповідно до п. 4.2.7 Інструкції капітан судна (уповноважена особа) має право затримати особу на строк, необхідний для її доставляння на територію України та здійснити при цьому обшук затриманої особи з дотриманням правил [2], передбачених частиною сьомою статті 223 і статтею 236 КПК України [3]. Проте строк законного затримання капітаном судна та тримання особи чітко не визначений часовими межами, а доставлення на територію України може відбуватися протягом тривалого часу – від кількох днів до кількох місяців. Такий особливий порядок кримінального провадження дещо не узгоджується з Конституцією України з ч. 1 та 2 ст. 29 Конституції України [4].

Дослідники даної проблеми пропонують шляхи вдосконалення порядку та умов затримання, а також тримання особи на морському чи річковому судні. До таких відносять доцільність процедури продовження строку тимчасового арешту в разі неможливості у зазначений строк доставити підозрювану особу до місця розслідування; невідкладне відрядження слідчо-оперативної групи в разі вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину за місцезнаходженням морського чи річкового судна та неможливості у короткі терміни повернутись в Україну для проведення кваліфікованого огляду місця події та зібрання доказів; транзитне перевезення територією інших держав законно затриманої особи на морському чи річковому судні, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні, а також відображення цього у двосторонніх та багатосторонніх договорах [5].

Таким чином, виходячи з вищенаведеного, доходимо до висновку, що з метою захисту прав та законних інтересів осіб, недопущення їх обмеження та звуження, а також необхідність вирівнювання становища всіх осіб, що гарантується Конституцією України, необхідним є законодавче врегулювання порядку кримінального провадження на морському чи річковому судні.

Список використаних джерел

1. Кодекс торговельного мореплавства України від 23 травня 1995 року № 176/95-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, №№ 47, 48, 49, 50, 51, 52, ст. 349.
2. Наказ Генерального Прокурора України «Про затвердження Інструкції про порядок проведення процесуальних дій під час кримінального провадження на морському чи річковому судні України, що перебуває за межами України під прапором або з розпізнавальним знаком України, якщо це судно приписано до порту, розташованого в Україні» від 14 листопада 2012 р. № 112.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88.
4. Конституція України: затверджена Законом України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (із змін., внесеними згідно із Законом Країни від 1лютого 2011 № 2952-VI (2952-17) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141; 2011. – № 10. – Ст. 68.
5. Комарницька О.Б., Фрич В.І. Електронний ресурс – Режим доступу – file:///C:/Users/%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%8F%D0%BD%D0%BA%D0%B0/Downloads/Chcks_2013_5_12.pdf

Ключові слова: морське судно, річкове судно, кримінальне провадження, капітан судна, затримання особи.

Науковий керівник: к.н.ю., с. н.с., доцент Аверочкина Т. В.

Кліпацька Ірина Анатоліївна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

КРИМІНАЛЬНА ЮРИСДИКЦІЯ ДЕРЖАВИ ПОРТУ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ

Випадки існування небезпеки скоєння злочинів на борту іноземного судна, яке знаходиться в порту прибережної держави – є причиною юрисдикційних проблем. Конвенція ООН з морського права 1982 р. у ст. 27 встановлює загальне правило кримінальної юрисдикції на борту

іноземного судна — зазвичай така юрисдикція не здійснюється, але є виключення: коли наслідки злочину поширюються на прибережну державу; якщо злочин носить такий характер, що ним порушуються спокій в країні чи добрий порядок в територіальному морі; якщо капітан судна, дипломатичний агент чи консул держави прапора звернеться до місцевої влади з проханням про надання допомоги; якщо такі заходи необхідні для припинення незаконної торгівлі наркотичними засобами чи психотропними речовинами [1].

Для детального аналізу даного питання важливо звернути увагу на практику держав, яка склалась з цього приводу. Виділяють дві системи здійснення юрисдикції прибережною державою відносно іноземного судна — французьку і англійську. Також виділяють практику США.

Так, англійська система заснована на принципах, законодавчо закріплених з 1854 р. Відповідні органи влади прибережної держави здійснюватимуть юрисдикцію за відсутності угод між державами. Але на практиці абсолютна юрисдикція прибережною державою не здійснювалась щодо внутрішньої дисципліни на судні чи відносин між капітаном та екіпажем. Англійська система відмовляється від будь-якого втручання, визнаючи його можливим лише у випадках, коли: злочин може порушити порядок і спокій держави порту; злочин за наслідками виходить за межі судна; капітан судна чи консул просять про таке втручання. Подібною англійській системі є практика США, за якої місцева влада не може втручатися, крім випадків, коли порушується спокій і публічний порядок держави порту [2, с. 23-25]. Тому загалом можемо говорити про англо-американську систему здійснення кримінальної юрисдикції.

Французька система вважає за необхідне здійснення юрисдикції у всіх випадках скоєння злочину, незалежно від його характеру і наслідків. Така система була сформульована у рішенні *Avis 1806 p.*, де було зазначено наступне: судно, допущене в порт прибережної держави, повністю є предметом законів, які діють в даному місці; члени екіпажу підпадають під юрисдикцію місцевого суду, якщо вони скоїли злочин на борту проти осіб, які не належать до екіпажу судна; у випадках, коли вчинено злочин членом екіпажу проти іншого члена екіпажу, місцева влада не буде втручатись до тих пір, поки не надійде запрошення про сприяння або не порушуватиметься спокій порту [2, с. 24].

Як правило, питання кримінальної юрисдикції вирішуються державами у двосторонніх угодах про торговельне мореплавання. Прикладом є Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Грецької Республіки про торговельне судноплавання. Зазначається, якщо член екіпажу судна однієї з Договірних Сторін скоїть злочин на борту судна протягом його перебування у внутрішніх водах іншої сторони, влади такої сторони не переслідуватимуть його без згоди компетентної, дипломатичної або консульської особи першої Договірної Сторони,

якщо: наслідки злочину не поширюються на територію другої Договірної Сторони; злочин не порушує спокій чи громадський порядок і безпеку держави порту; переслідування не викликано необхідністю упередження незаконного розповсюдження наркотичних речовин; капітан судна не звернувся до слідчих органів; злочин не скоєно проти особи, яка не є членом екіпажу цього судна [3]. В Угоді між Урядом України і Урядом Турецької Республіки про морське торговельне судноплавство міститься аналогічне визначення, але виключення здійснення кримінальної юрисдикції, крім вище названих положень, доповнюється ще одним – якщо злочин за законами держави порту не розглядається як тяжкий злочин [4].

В Угоді між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Хорватія про морське торговельне судноплавство зазначено, що у разі скоєння правопорушення членом екіпажу судна, яке перебуває в іншій державі, компетентні органи держави порту переслідуватимуть його, якщо скоєне правопорушення кваліфікується як кримінальний злочин відповідно до національного законодавства держави, де перебуває судно [5].

Отже, бачимо приклад французької системи, коли важливим є сам факт вчинення злочину незалежно від того, який це злочин і які його наслідки.

Список використаних джерел

1. Конвенція Організації Об'єднаних Націй з морського права // Конвенція, Міжнародний документ, 1982 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_057
2. Колодкин А.Л. Мировой океан. Международно-правовой режим. Основные проблемы / А.Л. Колодкин, Ю.В. Боброва, В.Н. Гуцуляк. – М.: Статут, 2007. – 637 с.
3. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Грецької Республіки про торговельне судноплавство // Угода, Міжнародний документ, 2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/300_011
4. Угода між Урядом України і Урядом Турецької Республіки про морське торговельне судноплавство // Угода, Міжнародний документ, 1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/792_036
5. Угода між Кабінетом Міністрів України і Урядом Республіки Хорватія про морське торговельне судноплавство // Угода, Міжнародний документ, 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/191_029

Ключові слова: кримінальна юрисдикція, держава порту, судно, англо-американська система, французька система

Науковий керівник: к.ю.н., с. н.с., доцент Аверочкіна Т. В.

Кокоткін Артем В'ячеславович

студент 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СТИВІДОРНІ КОМПАНІЇ В МОРСЬКИХ ПОРТАХ УКРАЇНИ: ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ

Господарську діяльність в морських портах врегульовано Кодексом торговельного мореплавства України [1], Законом України від 17.05.2012 р. «Про морські порти» [2], Правилами надання послуг у морських портах України, затвердженими наказом Міністерства інфраструктури України від 5.6.2013р. [3] та деякими іншими актами діючого законодавства.

Господарська діяльність морського порту — це діяльність морського порту як суб'єкта господарювання, у сфері суспільного виробництва, пов'язана із виконанням робіт та наданням послуг вартісного характеру у сфері торговельного мореплавства. Отже, морські порти здійснюють морепортову діяльність, яка є різновидом господарської діяльності. До суб'єктів морепортової діяльності згідно з п. 11 ст. 1 Закону України «Про морські порти» належать портові оператори (стивідорні компанії) — суб'єкти господарювання, які здійснюють експлуатацію морського терміналу, проводять вантажно-розвантажувальні роботи, обслуговування та зберігання вантажів, обслуговування суден і пасажирів, та інші пов'язані з цим види господарської діяльності. Отже, відповідно до чинного законодавства, портовий оператор є основним суб'єктом господарської діяльності в морському порту. Ці суб'єкти виконують стивідорні роботи, що пов'язані з виконанням навантажувально-розвантажувальних робіт, укладання вантажів на судні тощо. Традиційно під стивідорними роботами розуміють операції з завантаження в трюми судна (вивантаження з трюмів), розміщення та укладання вантажів так, щоб забезпечити їх зберігання, безпеку і гарні мореплавні якості судна. Дуже часто поняття «стивідорні роботи» розуміють не лише як вантажні роботи на судні, а й всі операції з вантажами на березі, включаючи складські операції, розвантаження (завантаження) залізничних вагонів, контейнерів, зважування вантажів тощо.

Основним документом, що регулює виконання стивідорних робіт є стивідорний контракт — різновид господарського договору, предметом якого є виконання стивідорних робіт та надання стивідорних послуг. Існує чимало типових проформ таких контрактів. У стивідорному контракті визначаються права та обов'язки сторін щодо виконання стивідорних робіт, строки виконання таких робіт, норми навантажен-

ня/розвантаження, порядок оплати. В таких контрактах також додатково закріплюються умови щодо оплати простою з вини перевізника, оплата наднормових, робіт у святкові й вихідні дні, правила обміру вантажних місць, розміри ставок залежно від розміру транспортного засобу, кранові витрати тощо. Розподіл стивідорних витрат між учасниками перевезення залежить від умов таких договорів та звичаїв порту. Найбільш розповсюдженими по відношенню судновласника до стивідорних операцій є наступні умови: *Free in* – судно є вільним від витрат по навантаженню, *Free out* – судно є вільним від витрат по розвантаженню; *Fio* – судно є вільним від витрат по навантаженню та розвантаженню; *Fiot, fios* – судно є вільним від витрат по навантаженню, розвантаженню й укладання в трюмах; *Linerterms* – витрати по вантажних операціях несе судно, однак визначені норми вантажних робіт [4].

Оскільки стивідорні компанії беруть активну участь у проектній діяльності портів, тому розвиток морських портів та терміналів є запорукою економічного зростання країни та дає можливість посісти лідируючі позиції на міжнародному ринку портових послуг. Україна має вигідне розташування на перетині великих торговельних шляхів, і через її морські порти проходить багато суден під іноземними прапорами, тому необхідним є подальший розвиток цієї галузі, залучення іноземних інвесторів, сприяння покращенню послуг, які надаються в морських портах саме стивідорними компаніями. Останні є важливими суб'єктами морепортової діяльності, вони забезпечують повноцінне функціонування морських портів і вдосконалення їхньої діяльності має відбуватись як на рівні законодавства, так і шляхом надання їм ширшого спектру повноважень та можливостей, а головне – передбачення податкових преференцій та інших видів фінансових гарантій для забезпечення подальшого розвитку та залучення високопрофесійних фахівців з встановленням відповідного рівня заробітної платні. Сьогодні має місце значна кількість нарікань з боку правоохоронних органів України до таких компаній, які стверджують, що стивідорні компанії порушують законодавство, проводять «чорні махінації» в портах тощо. На нашу думку, відшукування проблемних аспектів їх діяльності не оновить галузь та навряд чи надасть поштовху для її подальшого розвитку, адже тут ефективними можуть стати лише багатостороння допомога у розбудові стивідорної діяльності, високотехнологічному оснащенні морських портів, оскільки розвиток портової галузі обумовлює вихід на новий рівень надання портових послуг, залучення нових клієнтів та інвестицій, а в остаточному підсумку – збільшення надходжень до місцевих та державного бюджетів, створення нових робочих місць та поліпшення економічної ситуації в країні. У якості прикладу в сфері поліпшення надання послуг можна говорити про усунення конкретних недоліків у морських портах керівництвом, а саме ліквідація «вузьких місць», пов'язаних з

недостатніми глибинами або нестачею причального фронту. Це, в свою чергу, дозволить портовим операторам на високому рівні, якісно, швидко перевалювати ті обсяги вантажів, які будуть залучені до оброблення в цих морських портах та терміналах. Отже, у будь-якій діяльності є недоліки, які необхідно усувати і перспективи, які потрібно розвивати. Діяльність стивідорних компаній також є діяльністю з недоліками і перспективами розвитку, але усунувши перешкоди цілком можливо одержати збільшення суднопотоку, покращити якість портових послуг, і, відповідно, вийти на міжнародний рівень і конкурувати з іншими морськими портами Східної Європи. Ми впевнені, що морські порти нашої країни мають велике майбутнє, потужний кадровий потенціал, який в майбутньому, за умов обрання вірного шляху розвитку, дасть свій позитивний результат і відновить вітчизняні морські порти у колі лідерів портової галузі.

Список використаних джерел

1. Кодекс торговельного мореплавства України, 1995 // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № № 47-52. Ст. 349.
2. Про морські порти України: Закон України від 17.05.2012 р. № 4709-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – № 45. Ст. 1729.
3. Про затвердження Правил надання морських послуг у портах України: наказ Міністерства інфраструктури України від 05.06.2013 р. № 348 // Офіційний вісник України. – 2013. – № 65. – Ст. 2362.
4. Стаття 76. Господарська діяльність морського порту. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/ktm/103-ktm/6843-76.html>

Ключові слова: стивідорні компанії, стивідорний контракт, морські порти, господарська діяльність.

Науковий керівник: к.ю.н., с. н.с., доцент Аверочкина Т. В.

Ляшенко Валерия Андреевна

студентка 1-го курсу магістратури судечно-адміністративного факультета
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИМЕНЕНИЕ ВОЕННОЙ СИЛЫ ДЛЯ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ПИРАТСТВУ

В последние годы проблема борьбы с преступностью на море на международном уровне приобретает все большую актуальность. Главным образом это объясняется активизацией деятельности пиратов

во многих регионах мира, а также тем фактом, что пиратство все теснее переплетается с такими международными явлениями, как терроризм, наркотрафик, и другими опасными противоправными деяниями.

В настоящее время, опасными считаются прибрежные воды Южной и Средней Америки (Карибское море, воды Коста-Рики, Бразилии, Колумбии), западное и восточное побережья Африки (район Гвинейского залива и территориальные воды Нигерии, Анголы и Сомали), районы Юго-Восточной Азии и Азиатско-Тихоокеанского региона. Самыми «пиратскими» являются побережья Индии и Шри-Ланки, зона Малаккского и Сингапурского проливов, Таиландский залив и Южно-Китайское море. В Азиатско-Тихоокеанском регионе пиратство характеризуется тем, что большинство актов происходит в районах международных проливов — Малаккского и Сингапурского (ежегодно здесь проходит более 30 тысяч или ежедневно от 200 до 600 судов, около половины из них — танкеры), в пределах территориальных или архипелажных водах Малайзии, Индонезии или Сингапура. Также значительное число нападений на суда осуществляется в районах спорной юрисдикции, в особенности в Южно-Китайском море [1].

Преступления, совершаемые на море, должны рассматриваться как часть более общей проблемы международной организованной преступности, эффективная борьба с которой возможна на основе глобального и регионального сотрудничества государств.

В отношении международно-правового регулирования такого международного преступления, как пиратство, следует отметить, что впервые определение пиратства сформулировано в ст. 15 Конвенции об открытом море 1958 г., в соответствии с которой под пиратством понимаются:

1. Любой неправомерный акт насилия, задержания или грабежа, совершаемый с личными целями экипажем или пассажирами какого-либо частновладельческого судна или частновладельческого летательного аппарата и направленный:

- а) в открытом море против какого-либо судна или летательного аппарата или против лиц или имущества, находящихся на борту;

- б) против какого-либо судна или летательного аппарата, лиц или имущества в месте, находящемся за пределами юрисдикции какого бы то ни было государства.

2. Любой акт добровольного участия в использовании какого-либо судна или летательного аппарата, если тот, кто такой акт совершает, знает обстоятельства, в силу которых это судно или этот летательный аппарат является пиратским судном или пиратским летательным аппаратом.

3. Любое действие, являющееся подстрекательством или сознательным содействием совершению действия, предусмотренного в п.п. 1 и 2 указанной статьи [2].

Статья 101 Конвенции по морскому праву 1982 г. воспроизводит определение пиратства, данное в Конвенции 1958 г. [3].

Кроме Конвенции ООН по морскому праву 1982 г. на предотвращение деятельности транснациональной организованной преступности и борьбу с ней нацелен ряд международно-правовых документов, например, Конвенция о борьбе с незаконными актами, направленными против безопасности морского судоходства 1988 г., Международная конвенция о борьбе с захватом заложников и Конвенция Организации Объединенных Наций против транснациональной организованной преступности 2000 г.

В настоящее время существуют методические рекомендации по подготовке экипажа и улучшению самого судна для эффективного противодействия пиратам, однако часто этого бывает мало.

Можно уверенно сказать, что как только появились торговые корабли, в противоположность военным, им понадобилась охрана от нападения. Так возникли морские конвои, то есть формирование, состоящее из группы передвигающихся по единому маршруту военных кораблей необходимых для защиты.

На выполнение резолюции Совета Безопасности Организации Объединенных Наций от 15 мая 2008 года № 1814 и по результатам заседания 10.11.08 Совета министров ЕС основана первая в истории Евросоюза военная морская операция по борьбе с пиратством у берегов Сомали (EU NAVFOR «ATALANTA»).

Изначально операция планировалась, как временная. Главной целью операции «Аталанта» провозглашалось обеспечение безопасности судов Всемирной продовольственной программы. Именно поэтому основными задачами для морских сил НАТО, выполняющих операцию, было сопровождать суда с грузами Всемирной продовольственной программы (далее ВВП), а также патрулировать воды в районе Сомали. При сопровождении судов ВПП и патрулировании путей, на которых торговые суда подвергаются наибольшей опасности преступных нападений, корабли НАТО могли применять силу в соответствии с санкционированными правилами применения силы и соответствующими положениями международного и государственного права [4].

Кроме того, существуют частные компании на международном и государственном уровне для охраны торговых судов. Однако часто такое сопровождение является очень дорогим. И не все судна могут позволить себе военное сопровождение.

Для эффективной борьбы и, как минимум, для защиты экипажа, груза и суден необходимым является возможность самостоятельного вооружения кораблей. Возможными вариантами будет разрешение носить оружие части экипажа.

То есть, на судах появится новая должность, специально обученные моряки с разрешением на ношение оружие и применение силы в отношении нападающих на судна с целью защиты. Необходимым будет

открыть в морских университетах и академиях специальные военные кафедры для такого обучения.

Так же вариантом является наем специализированных работников для необходимого уровня защиты. Бывшие или действующие военные, которых можно задействовать для защиты экипажа. Выходом будут различные фирмы и компании, которые будут предоставлять специалистов для поддержания уровня безопасности на судне в районах пребывания террористических группировок. То есть, осуществлять функции военной охраны.

Итак, подводя итоги, можно с уверенностью сказать, что, учитывая статистику пиратских нападений, нынешняя защита не есть эффективной, именно поэтому следует внести определенные изменения в существующие нормативно-правовые акты или же создать отдельный законодательный акт на международном уровне, регламентирующий внутреннее вооружение экипажа судна для эффективной защиты от пиратов.

Список использованных источников

1. Пиратство – международная организованная преступность // Морские вести России. – № 1. – С. 14-20.
2. Про открытое море: Конвенция от 29.04.1958 № 995_180 // Ведомости Верховной Рады Украины. – 1962.
3. По морскому праву: Конвенция от 10.12.1982 № 995_057 // Ведомости Верховной Рады Украины. – 1999.
4. Операция ЕС Аталанта // Операция ЕС Аталанта. – [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://peacekeeping-centre.in.ua/Museum/Atlanta/Main.htm>

Ключевые слова: пиратство, военный конвой, операция Аталанта, вооружение, международная борьба.

Научный руководитель: к.ю.н., с. н.с., доцент Аверочкина Т. В.

Михайлищук Олеся Сергіївна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ДЕРЖЕКОІНСПЕКЦІЙ З ПЕРЕВІРКИ ІЗОЛЮВАНИХ БАЛАСТНИХ ВОД

Антропогенний вплив стосується абсолютно всіх сфер існування нашої планети і тому потребує розумного правового регулювання. Варто звернути особливу увагу на регулювання охорони навколишньо-

го середовища взагалі і морського середовища, зокрема, адже море – це не лише цінний ресурс, а й справний живий організм. Ще у 1973 році була підписана Міжнародна конвенція по запобіганню забрудненню з суден, яка встановила, що судно може безперешкодно скидати ізольовані баластні води. Україна приєдналася до цієї Конвенції у 1993 році. Потрібно розуміти, що ізольований баласт – це баластні води, прийняті в танк, який повністю відділено від вантажної і паливної системи і призначено лише для перевезення водного баласту та вантажів, які не є нафтою або рідкими отруйними речовинами [1].

Забортну баластну воду судно приймає на борт для контролю диференту, крену, осадки та остійності судна, тобто для повноцінного функціонування. Проте баластні води можуть бути небезпечними, якщо вони містять «шкідливі речовини». «Шкідлива речовина» означає будь-яку речовину, яка при попаданні в море здатна створити небезпеку для здоров'я людей, завдати шкоди живим ресурсам, морській флорі та фауні, погіршити умови відпочинку або перешкодити іншим видам правомірного використання моря [2]. Тому звичайно виникає необхідність контролю скидів з суден.

Ще у 1999 році Міністерством охорони навколишнього середовища було видано наказ де зазначалося що, Держекоінспекція має право вимагати від капітанів суден пред'явлення екологічної декларації, здійснювати відбір проб ізольованого баласту. У жодній країні світу не було такої вимоги, щодо проведення хімічних аналізів баластної води. Ця норма протирічить Конвенції та була засуджена як світовою громадськістю, так і вітчизняними науковцями. Здебільшого такий резонанс був викликаний діяльністю саме Держекоінспекції. Через необґрунтовані перевірки екологічних служб та сфабриковані результати цих перевірок іноземні судна намагалися оминати порти України, що, в свою чергу, завдає колосальних збитків вітчизняній економіці. Тому під тиском громадськості у березні 2015 року було видано наказ Міністерства екології та природних ресурсів України від 7 липня 2015 р. № 492 « Про внесення змін до Правил охорони внутрішніх морських вод і територіального моря України від забруднення та засмічення» [1], відповідно до норм якого екологам забороняється проводити відбір на аналіз ізольованих баластних вод. За ними залишили право такої перевірки лише у випадку, коли при скиданні судном баластних вод є зримі (видимі) плавучі частки забруднюючих речовин, нафти чи нафтопродуктів. Звичайно роками налагоджені корупційні схеми в перший час було важко зламати, посадові особи екологічних інспекцій намагалися продовжувати перевірки, про які неодноразово повідомляли ЗМІ. Такий інцидент у 2016 році трапився і в порту «Южний», коли Держекоінспекція Північно-Західного регіону Чорного моря повідомила капітана порту, що після скидання малайзійським судном «Tasik Melati» баластних вод були помітні плавучі частки та вимагали затримки судна після того, як капітан судна не

погодився на екологічну перевірку. Після двох днів затримки, капітан порту, не отримавши від екоінспекторів обґрунтованих доказів, дозволив вихід судна. Капітан порту діяв відповідно до діючого законодавства, адже для затримки судна, Державна екологічна інспекція повинна надати документи, необхідні для затримки судна згідно з пунктом «г» ст. 91 Кодексу торговельного мореплавства, а саме: «припис про затримку судна», оформлений відповідним чином та акт про взяття проб і розрахунок збитків по даному випадку. Цих документів передано не було, а отже капітан порту не мав права затримки судна. Держекоінспекція навіть позивалась до суду з даного приводу, проте суд прийняв рішення на користь капітана порту [3]. Тож є надія що з прийняттям цих законодавчих змін система екологічних перевірок стане більш законною та прозорою.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Правил охорони внутрішніх морських вод і територіального моря України від забруднення та засмічення: постанова Кабінету Міністрів України від 07.07.215 № 492 // Відомості Верховної Ради України. — 2015. — № 492. — Ст. 1.
2. Міжнародна конвенція по запобіганню забрудненню з суден 1973 року // Відомості Верховної Ради України. — 1994. — № 771. — Ст. 2.
3. Капітан порту «Южний» виграв судовий процес проти Держекоінспекції. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу <http://yuz-uspa.com.ua/2017/04/19/kapitan-portu-yuzhnyj-vigrav-sudovij-proces-proti-derzhekoinspekci%D1%97/>

Ключові слова: ізольовані баластні води, «шкідлива речовина», судно.

Науковий керівник: к.ю.н., с. н.с., доцент Аверочкіна Т. В.

Місва Тетяна Петрівна

студентка 1-го курсу магістратури судового-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «РІЧКОВИЙ ПОРТ»

У багатьох сучасних країнах світу річковий транспорт відіграє немалу роль в господарській та економічній діяльності країни. Відчутну роль відіграє у повсякденному житті громадян, а саме в потребі перевезення пасажирів та вантажів, і сам спосіб є більш економічний та не завдає такої великої шкоди навколишньому середовищу.

Україна має досить високий судноплавний потенціал річок, довжина водних шляхів, придатних для експлуатації, складає близько 6,2 тис. км., на яких функціонують річкові порти.

Згідно з Стратегічним планом розвитку річкового транспорту на період до 2020 року, затвердженим наказом Міністерства інфраструктури України від 18.12.2015 р. № 543 [1] ресурсний потенціал річкового транспорту України складається у тому числі з річкових портів (портопунктів).

Поняття «річковий порт» зустрічається в інших актах законодавства. Так, в Законі України «Про транспорт» [2] визначено, що порти і пристані належать до складу річкового транспорту (ст. 27), а землі річкового транспорту – землі, передані в користування під порти, причали ... (ст. 28). Відповідно до ч. 1 ст. 209 Митного кодексу України [3] митний контроль на річковому транспорті здійснюється на територіях річкових портів.

Разом з цим, офіційне визначення цього поняття в чинному законодавстві відсутнє, на відміну, наприклад, від поняття «морський порт», під яким згідно з п. 6 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про морські порти України» розуміють визначені межами територія та акваторія, обладнані для обслуговування суден і пасажирів, проведення вантажних, транспортних та експедиційних робіт, а також інших пов'язаних з цим видів господарської діяльності [4].

Тобто, наявна правова невизначеність поняття «річковий транспорт» спричиняє вагомі практичні проблеми, зокрема щодо визначення території та акваторії річкового порту та інших питань пов'язаних з експлуатацією річкових портових гідротехнічних споруд, управлінням річковими портами тощо.

Розповсюдження правового регулювання щодо морських портів і на річкові порти, навіть, за аналогією є сумнівним, враховуючи співвідношення морських та річкових портів між собою. Тим більш практика підміни понять «морський порт» і «річковий порт» не склалась і точно не є шляхом до вирішення проблеми невизначеності поняття «річковий порт».

Проте, слід відмітити чималі спроби закріпити офіційне визначення цього поняття, про що свідчить низка законопроектів, в яких воно міститься. Останнім серед таких документів є законопроект «Про внутрішній водний транспорт» від 08.06.2017 р., який є доопрацьованим варіантом законопроекту від 04.08.2015 р. [5]. Так, відповідно до п. 36 ч. 1 ст. 1 річковий порт (термінал) – суб'єкт господарювання будь-якої форми власності, який на законних підставах використовує об'єкти інфраструктури внутрішнього водного транспорту для стоянки і обслуговування суден на річкових водних шляхах, обслуговування пасажирів, проведення вантажних, транспортних та експедиційних робіт, а також інших пов'язаних з цим видів господарської діяльності.

Можна виокремити наступні ознаки річкового порту:

– є суб'єктом господарювання (господарською організацією або фізичною особою-підприємцем – ст. 55 Господарського кодексу України [6]);

- будь-якої форми власності (державної, приватної, комунальної);
- утворюється і функціонує на річкових водних шляхах;
- об'єкт інфраструктури використовується на законних підставах, зокрема на праві приватної власності або на підставі договору;
- призначено для обслуговування суден, пасажирів, проведення інших видів господарської діяльності, перелік яких не є вичерпним.

Альтернативним законопроектом «Про внутрішній водний транспорт» від 16.06.2017 № 2475а-3 [7] одночасно використовуються поняття «порт (термінал) внутрішніх водних шляхів», «річковий порт», «річковий термінал». Визначення при цьому надається лише поняттю «порт (термінал) на внутрішніх водних шляхах», що означає, згідно з п. 37 ч. 1 ст. 1, – майновий комплекс, що включає технологічно пов'язані об'єкти інфраструктури внутрішніх водних шляхів (зокрема, причали, підйомно-транспортне та технологічне устаткування), які забезпечують стоянку та (або) обслуговування внутрішнього водного транспорту чи пасажирів, а також проведення вантажних, транспортних, технологічних та (або) експедиційних робіт, який розташований на земельній ділянці та прилеглий до неї визначеної межами частини внутрішнього водного шляху (крім суднового ходу), яка призначена для безпечного підходу, маневрування, стоянки та (або) відходу суден [7].

Альтернативне визначення розглядає порт як майновий комплекс, до якого включаються певні об'єкти обслуговуюче-сервісного призначення. Крім того визначається місце розташування такого порту і надається визначення поняття «територія порту, терміналу або річкового порту чи річкового терміналу» (п. 52 ч. 1 ст. 1).

Список використаних джерел

1. Про затвердження Стратегічного плану розвитку річкового транспорту на період до 2020 року: наказ Міністерства інфраструктури України від 18.12.2015 р. № 543. URL: <https://mtu.gov.ua/documents/446.html> (дата звернення 15.04.2018).
2. Про транспорт: Закон України від 10.11.1994 № 232/94-ВР / Відомості ВРУ. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/232/94-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 15.04.2018).
3. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI / Відомості ВРУ. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (дата звернення 15.04.2018).
4. Про морські порти України: Закон України від 17.05.2012 № 4709-VI / / Відомості ВРУ. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4709-17> (дата звернення 15.04.2018).
5. Про внутрішній водний транспорт: проект закону України від 04.08.2015 № 2475а / Офіційний веб-портал ВРУ. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56230 (дата звернення 15.04.2018).

6. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV / Відомості ВРУ. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 15.04.2018).
7. Про внутрішній водний транспорт: проект закону України від 16.06.2017 № 2475а-3 / Відомості ВРУ. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62046 (дата звернення 15.04.2018).

Ключові слова: порт, річковий порт, морський порт, термінал, річковий термінал.

Науковий керівник: к.ю.н., с. н.с., доцент Аверочкина Т. В.

Хоружа Вероніка Валентинівна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

НА ШЛЯХУ ДО СТВОРЕННЯ МОРСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ

Система органів управління морським транспортом в Україні пройшла досить еволюційний шлях, як в функціональному, так і в організаційному зрізї.

Першим в історії незалежності України органом, що відповідав за формування і реалізацію державної політики у даній сфері була Державна адміністрація морського транспорту України (Укрморфлот), створена в 1992 році. У відання Укрморфлоту передавались пароплавства, порти, заводи, а також інші розташовані на території України підприємства, установи й організації, що були підпорядковані Міністерству морського флоту СРСР [1]. Надалі її функції передавались до інших новостворюваних та реорганізованих органів, зокрема Міністерства транспорту, Державної служби морського і річкового транспорту України, Міністерства транспорту та зв'язку, Державної інспекції України з безпеки на морському та річковому транспорті (Укрморрічінспекція) тощо.

Наразі функції з формування та реалізації державної політики у сфері морського та річкового транспорту, а також щодо управління об'єктами державної власності, у т.ч. морськими торговими портами, покладено на Міністерство інфраструктури України. Основну частину функцій по забезпеченню безпеки торговельного мореплавства покладено на Державну службу України з безпеки на транспорті. Функції портової влади, тобто забезпечення безпеки мореплавства в портах, утримання та розвиток стратегічно важливої інфраструктури, розробка та виконання планів розвитку портів і т.п., покладається на Адміністрацію морських портів України [2].

Наприкінці 2017 року Кабінетом Міністрів України було зроблено крок до реформування існуючої системи управління у сфері морського транспорту. Так, 6 вересня 2017 року було прийнято Постанову КМУ № 1095 «Про утворення Державної служби морського та річкового транспорту України», якою було проголошено створення якісно нового органу у даній сфері – Морської адміністрації. Разом з Постановою КМУ № 1095, було прийнято Положення КМУ «Про Державну службу морського та річкового транспорту України» (далі – Положення).

Слід зазначити, що створення Морської адміністрації є однією із необхідних умов успішного аудиту ІМО, що має вперше відбутися на початку 2018 року. Вдалий аудит ІМО забезпечить підтвердження статусу України як морської держави, а також міжнародне визнання українського диплома моряка, прапора судна і порту, екологічних стандартів тощо. Крім того, це дозволить завершити реформу морської галузі, розпочату у 2013 році з прийняттям Закону України «Про морські порти України».

Міністр Інфраструктури В. Омелян наголошує на тому, що: «Створення Морської адміністрації разом зі зниженням портових тарифів і зборів, залученням світових інвесторів дозволить збільшити обсяги вантажопотоку через українські порти, посилити роль України як країни-транзитера в Чорноморському регіоні та розвивати міжнародні транспортні коридори» [3].

Відповідно до Положення, а також відповідно до п. 5 ч. 8 р. III Постанови КМУ від 14 вересня 2014 № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади», діяльність Державної служби морського та річкового транспорту України буде спрямовувати та координувати КМУ через Міністра інфраструктури [4].

Морську адміністрацію буде створено як юридичну особу публічного права, що матиме печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, власні бланки, рахунки в органах Казначейства.

Державна служба морського та річкового транспорту України (Морська адміністрація) існуватиме як центральний орган виконавчої влади, який реалізує державну політику у сферах морського та річкового транспорту, торговельного мореплавства, судноплавства на внутрішніх водних шляхах, навігаційно-гідрографічного забезпечення мореплавства, а також у сфері безпеки на морському та річковому транспорті (крім сфери безпеки мореплавства суден флоту рибної промисловості).

Крім визначених вище основних завдань, відповідно до Положення, Морська адміністрація: вноситиме на розгляд Міністра інфраструктури пропозиції щодо забезпечення формування державної політики у сферах морського та річкового транспорту, торговельного мореплавства, судноплавства на внутрішніх водних шляхах, навігаційно-гідрографічного забезпечення мореплавства, а також у сфері безпеки

на морському та річковому транспорті (крім сфери безпеки мореплавства суден флоту рибної промисловості); забезпечуватиме виконання зобов'язань, що випливають із членства України в міжнародних організаціях, діяльність яких пов'язана з морським та річковим транспортом, торговельним мореплаванням, судноплаванням на внутрішніх водних шляхах, навігаційно-гідрографічним забезпеченням мореплавства (крім суден флоту рибної промисловості); забезпечуватиме дотримання і виконання зобов'язань, взятих за міжнародними договорами України у сферах морського та річкового транспорту, торговельного мореплавства, судноплавства на внутрішніх водних шляхах, навігаційно-гідрографічного забезпечення мореплавства; здійснюватиме державний нагляд (контроль) за безпекою на морському та річковому транспорті, за торговельним мореплаванням, судноплаванням на внутрішніх водних шляхах, навігаційно-гідрографічним забезпеченням мореплавства (крім суден флоту рибної промисловості); надаватиме в передбачених законом випадках адміністративні послуги у сфері морського та річкового транспорту.

Новий орган представлятиме Україну на міжнародному рівні, видаватиме ліцензії на перевезення пасажирів, небезпечних вантажів та відходів морським і річковим транспортом, реєструватиме судна в Державному судовому реєстрі України і Судновій книзі України тощо.

В результаті створення Морської адміністрації Укртрансбезпека та АМПУ будуть позбавлені контролюючих функцій в українських портах.

Положення передбачає створення територіальних органів Морської адміністрації, з метою здійснення її функцій на місцях.

Морську адміністрацію очолюватиме Голова, який буде призначатися на посаду та звільнятися з посади Кабінетом Міністрів України за пропозицією Комісії з питань вищого корпусу державної служби відповідно до законодавства про державну службу. Голова Морської адміністрації матиме двох заступників, у тому числі одного першого.

Для погодженого вирішення питань, що належать до компетенції Морської адміністрації, обговорення найважливіших напрямів діяльності в Морській адміністрації зможе утворюватися колегія.

Граничну чисельність державних службовців та працівників Морської адміністрації буде затверджувати Кабінет Міністрів України. Структуру апарату Морської адміністрації буде затверджувати Голова Морської адміністрації за погодженням з Міністром інфраструктури. Штатний розпис і кошторис апарату Морської адміністрації буде затверджує Голова Морської адміністрації за погодженням з Міністерством фінансів [5]. Наразі, передбачається, що в Адміністрації працюватиме 226 осіб, з яких 165 – в центральному корпусі.

Державна служба морського та річкового транспорту (Морська адміністрація України) буде створена з 1 серпня цього року.

Таким чином, створення Морської адміністрації — це довгоочікуваний крок на шляху до реформи морських портів, що є необхідною умовою успішності аудиту ІМО. Крім того, Державна служба морського та річкового транспорту забезпечить розвантаження діяльності існуючої системи органів управління у сфері морського транспорту та посилить роль України як морської держави на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Про створення Державної адміністрації морського транспорту України : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.01.1992 р. № 4. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4-92-п>
2. Шемаев В. Морская администрация: международный опыт и задания для Украины / В. Шемаев // Центр транспортных стратегий — 2016 — 4 октября. — [Електронний ресурс]. — Режим доступа: http://cfts.org.ua/blogs/morskaya_administratsiya_mezhdunarodnyy_opyt_i_zadaniya_dlya_ukrainy_164
3. Рябова С. Віддати швартові: навіщо Кабмін створює Морську адміністрацію / С. Рябова // Mind. — 2018. — 19 січня. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20180701-viddati-shvartovi-navishcho-kabmin-stvoryue-morsku-administraciyu>
4. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади : Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 442. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-п>
5. Положення про Державну службу морського та річкового транспорту України : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.09.2017 р. № 1095. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1095-2017-п>

Ключові слова: управління морським транспортом, Морська Адміністрація, Аудит ІМО, реформування морських портів, морський порт.

Науковий керівник: к.ю.н., с. н.с., доцент Аверочкіна Т. В.

Чепрас Антоніна Іванівна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЗВИТОК ПРИБЕРЕЖНИХ ТЕРИТОРІЙ

Прибережна територія моря — найважливіший географічний об'єкт, розташований в прикордонній зоні між гідросферою і літосферою; це не тільки смуга взаємодії між сушею і океаном і не окремий компо-

нент, а складний комплекс, що включає географічну, екологічну, економічну і соціальну системи [1].

Визначення, що зазначає суть поняття «прибережна територія» або «прибережна зона», було запропоновано Європейською Комісією: «Прибережна територія — це простір, де з особливою інтенсивністю здійснюється взаємодія людини з навколишнім середовищем»; «Прибережна зона моря — це зона контакту суші з морем, включаючи природні комплекси — як береги, так і прилеглу морську акваторію в межах, що дозволяють забезпечити екологічно збалансований розвиток прибережних територій, збереження прибережних і морських ландшафтів та екосистем від забруднення і знищення, — територія з режимом обмеженої і регульованою господарської та іншої діяльності» [2].

За усередненими оцінками фахівців Світового банку, половина населення приморських країн проживає саме в прибережній зоні, і міграція населення з віддалених від узбережжя районів в приморські має тенденцію до збільшення [3]. Згідно з даними ЄС, половина населення країн, що входять до його складу, проживає в межах п'ятидесятикілометрової зони від морського узбережжя [4, с. 13].

Історія вітчизняного берегознавства вперше розглянута в книзі В.І. Лимарева [5, с. 34]. Тут же були позначені основні проблеми, пов'язані з динамікою берегів, впливом природних і антропогенних факторів. Термін «прибережна зона» в енциклопедичному словнику трактується згідно з принципом, сформульованим у Законі про управління прибережною зоною США, і з урахуванням принципів модельного закону ЄС «Про збалансованого управління в прибережних зонах» [4, с. 18].

Таким чином, прибережна зона (територія) — це прибережні морські води і розташовані під ними або над ними підняття землі, а також узбережжя, що омивається такими водами, з розташованими в ньому або під ним водотоками (згідно із Законом про управління прибережною зоною США).

Сухопутні кордони прибережної території визначаються на такій відстані від моря, яке забезпечує контроль над відповідним районом суші, і, як сказано в Законі, «використання якого має безпосередній і істотний вплив на прибережні води»; — географічний район, що складається як з сухопутної, так і з морської частини, який «щонайменше, включає все територіальне море або його частину», а також «території місцевих адміністративних утворень, що примикають до моря» [4, с. 22]

З кожним роком стає важливою потреба в стійкому поліпшенні прибережних територій, які включають різноманітні і високопродуктивні місцеперебування, що мають значення для розвитку і забезпечення місцевого населення засобами для існування. Незважаючи на національні, субрегіональні, регіональні і глобальні зусилля, нинішні підходи до раціонального використання морських і прибережних

ресурсів не завжди дозволяли домогтися сталого розвитку, і в багатьох районах світу спостерігається швидкий процес виснаження прибережних ресурсів, деградації і погіршення стану навколишнього середовища прибережних районів [6, с. 54].

Демографічний тиск і надмірне використання як територій, розташованих вглиб від прибережної смуги (дамби на річках, фермерство і туризм), так і самих берегів (каналізаційний злив, вивезення твердих відходів) привели до загального погіршення процесу седиментації в береговій зоні. Питанням вивчення ємності прибережної території в контексті її сталого розвитку присвячені роботи по різних субрегіонах світу. При цьому особливу увагу було приділено вивченню ємності пляжів [7]. На їх основі можливо проводити не тільки аналіз існуючої ситуації, а й будувати довгострокові прогнози, необхідні для планування і проектування територій.

Разом з тим нераціональне використання ресурсів прибережної території та відсутність науково-обґрунтованих управлінських підходів, часто призводять до негативних наслідків [8]:

- втрата економічно цінних земельних ресурсів;
- втрата власності (житлових і господарських будівель, об'єктів інфраструктури);
- втрата земельних ресурсів, що мають високу природну та естетичну цінність;
- зникнення морських і наземних видів тварин і рослин;
- втрата об'єктів, що мають історичну, культурну та археологічну цінність;
- обмеження доступу громадськості до прибережних ресурсів;
- шумове забруднення і підвищений антропогенний тиск на навколишнє середовище;
- забруднення атмосфери.

Сталий розвиток прибережних територій — це комплекс заходів, націлених на організацію господарської діяльності відповідно до принципів сталого розвитку та подальшого комплексного управління ними. В якості основного індикатора сталого розвитку вважаю за необхідне використовувати показник «ємність території». Ємність, що забезпечує її сталий розвиток, — оптимальні навантаження, зумовлені природно-екологічними, демографічними та антропогенними факторами.

Список використаних джерел

1. Guidelines for Integrated Coastal Zone Management / ed. by Jan C. Post, Carl G. Lundin. Environmentally Sustainable Development Studies and Monographs Series № 9. The World Bank. 1996.
2. European code of conduct for coastal zones. URL: <http://www.coastalguide>
3. Паламарчук М.М., Ревєра О.З. Нове життя малих річок. — К.: Урожай, 1991.

4. Географічна енциклопедія України: в 3-х т. / Відп. ред. О.М. Маринич. — К., 1989, 1990, 2000. Жирнов А.Д. Прибережні зони та їх устрій: навч. посібник / А.Д. Жирнов. — К.: ДАККІМ, 2002. — 122 с.
5. Лымарев В.И. Морские берега и человек. М., 1986.
6. Алексеенко А.М. Поиск способов архитектурного благоустройства и ландшафтного дизайна студенческих экопоселений / А. Алексеенко, В. Северин// Збірник статей Всеукраїнської науково-практичної конференції «Матеріально-художня культура: проблеми теорії та практики / ХДАДМ. — Харків, 2010. — С. 53-57.
7. The Situation in Europe's Coastal Zones. URL: <http://europa.eu.int/comm/environment/iczm/situation.htm>.
8. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні у 1999 році / Міністерство екології та природних ресурсів України. — К., 2000.

Ключові слова: прибережна зона, розвиток, територія, ресурси, ЄС.
Науковий керівник: к.ю.н., с. н.с., доцент Аверочкина Т. В.

СЕКЦІЯ 6.

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ КОНСТИТУЦІОНАЛІСТИКИ

Біб Олена Сергіївна

студентка 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА

Темп розвитку соціально-економічних відносин у ХХІ столітті вимагає від держави особливої відповідальності у контексті дотримання та належного забезпечення конституційних прав і свобод людини та громадянина. Механізм забезпечення конституційних прав і свобод є базисом для утвердження цінності громадянина в окремій державі та світовому просторі в цілому.

Ряд проблем, що унеможливають належне виконання функцій держави щодо конституційних прав і свобод людини та громадянина, послаблюють авторитет державної влади, нівелюють можливості підвищення правової свідомості та правової культури окремих індивідів.

З метою окреслення переліку проблем у контексті дослідження даного питання, слід надати визначення основним поняттям.

Так Скакун О. визначила, що під основними правами людини слід розуміти гарантовану державою міру свободи (можливостей) особи, яка відповідно до досягнутого рівня еволюції людства у змозі забезпечити її існування і розвиток, та закріплена у вигляді національного та міжнародного стандарту у вигляді загальної та рівної для всіх людей системи [2, с. 24]. Дане визначення є змістовним та вичерпно надає відповідь на питання щодо механізму забезпечення через міру свободи або можливостей. На державному рівні потенційно забезпечення здійснюється через дотримання юридичних прав та свобод.

Схематично систему забезпечення соціально-економічних, політичних та юридичних прав і свобод можна представити наступним чином (мал. 1.1).

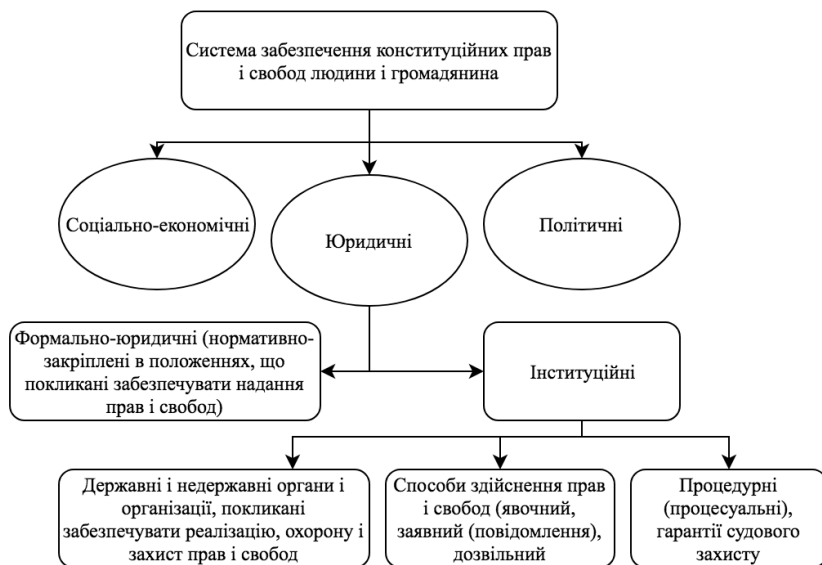

Рис. 1.1. Система забезпечення конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні

Слід зауважити, що система забезпечення конституційних прав та свобод в Україні формально закріплено, проте на практиці кожен, хто мав справу із боротьбою за власні конституційні права і свободи, зіткнувся з недосконалістю даного механізму.

Серед проблем, що виникають у контексті захисту прав і свобод громадянина, варто відзначити наступні:

- низький рівень правової культури та свідомості української нації унеможливорює усвідомлення необхідності змусити поважати права та свободи суспільства, що гарантуються;
- критично низький рівень дотримання законності (правопорядку) у буденному житті та беззастережної відповідальності кожного члена суспільства за процес, механізм здійснення та результати своєї діяльності;
- конфлікт у координації між гілками влади, регулювання окремих питань, оскільки функції окремих органів виконавчої влади, що здійснюють нагляд за корупційними правопорушеннями є дотичними та часто пересікаються;
- слабкий рівень громадського контролю та складність в управлінні елітами стримують становлення громадянського суспільства в Україні;

– рівень освіченості політичного та державного менеджменту є критично низьким, саме тому управлінські рішення, що приймаються на державному рівні є неефективними та низькими за якістю;

– політична еліта, що сформувалась в українській владі, характеризується високим рівнем «дилентатизму», тобто поверхневого, непрофесійного підходу, саме тому законодавство, що приймається останнім часом формує значну кількість колізій.

Проблематика гарантування прав і свобод, що проявляється в реальності забезпечення законних інтересів, окрім правового аспекту, пов'язана з політичним і економічним становищем суспільства, станом готовності до об'єднання.

Створення в Україні правової держави, в якій реально гарантується дотримання конституційних прав і свобод, передбачає втілення ряду послідовних кроків, зокрема:

– на загальнодержавному рівні слід розробити Стратегії гарантування прав, свобод, обов'язків та законних інтересів людини і громадянина, забезпечуючи комплексність, послідовність, системність реалізації даної системи;

– сформувати умови для підвищення правової культури посадових осіб, що працюють у органах виконавчої, законодавчої та судової влади;

– сприяти підвищенню правової культури та правової свідомості у суспільстві;

– на ряду з нормами Конституції слід встановити нормами прямої дії норми міжнародних правових актів у сфері охорони і забезпечення прав людини.

З огляду на формальність конституційного забезпечення прав і свобод людини і громадянина в Україні в умовах правового нігілізму осіб, що представляють органи державної влади, а також низької правової свідомості громадян, актуальною є розробка та впровадження загальнодержавної Стратегії гарантування прав, свобод, обов'язків та законних інтересів людини і громадянина. Ключовою основою у даній Стратегії має бути адаптація норм національного права до міжнародних стандартів у сфері гарантування конституційних прав і свобод.

Список використаних джерел

1. Ковалів М. Перспективи реформування організаційно-правового механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина / М. Ковалів // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/perspektivi-reformuvannya-organizatsiyno-pravovogo-mehanizmu-zabezpechennya-prav-i-svobod-lyudini-ta-gromadyanina>
2. Пильгун Н.В. Проблеми реалізації сучасних прав і свобод в Україні / Н.В.Пильгун, О.В.Хомченко // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Випуск 2, Т.1. – 2016. – С. 22-26.

3. Прієшкіна О. Права людини в Україні: проблеми та перспективи / О. Прієшкіна // Правова держава, Вип. 26. — 2017. — С. 33-36.

Ключові слова: конституційні права, свободи та обов'язки, гарантування прав, свобод та обов'язків громадянина, правова свідомість, правовий нігілізм, правова культура.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

***Веремчук Карина Юріївна,
Сорочан Тетяна Віталіївна***

студентки 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ

Актуальність теми полягає в тому, що постійне зростання чисельності мігрантів та значення міграційних процесів в цілому є вагомим аспектом правового регулювання. Фактично на території кожної із сучасних держав перебувають іноземні громадяни, маючи різну мету при цьому: пошук роботи, здобуття освіти, ознайомлення з культурою та історичними пам'ятками, участь у спортивних змаганнях.

Проголошення Україною курсу на європейську інтеграцію та формування в цьому контексті внутрішньої і зовнішньої політики зумовило потребу досліджень конституційного статусу іноземців. Питанням конституційно-правового статусу іноземців присвячено багато наукових праць, зокрема, у цій роботі було використано напрацювання О. Бобокала, А. Грабильнікова, В. Довгого, В. Іванчо, І. Козинець, Є. Петрова, Н. Погорєцької, А. Путова, В. Галунька, О. Пушкіної та Т. Чебікіної, в яких автори торкаються різних граней цієї проблеми.

Опираючись на ст. 26 Конституції України [1], зазначимо, що до іноземців належать тільки іноземні громадяни, їх прирівняно у правах із громадянами, вони виконують ті ж обов'язки за певними обмеженнями. Ведучи мову про правове регулювання конституційно-правового статусу іноземців, слід підкреслити, що основи регулювання його визначено Конституцією України, законами України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства», «Про імміграцію», «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» та іншими нормативно-правовими актами України, а також нормами міжнародного права, що містяться в Загальній декларації прав людини

1946 р., Міжнародному пакті про громадянські й політичні права, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права 1966 р., Конвенції про правовий статус осіб без громадянства від 28 вересня 1954 р. та ін. [4].

За твердження Є.Ю. Петрова, конституційно-правовий статус іноземців в Україні можна означити юридично визначеним Конституцією України, міжнародними договорами та іншим національним законодавством становище іноземних громадян в Україні, яке є сукупністю правових норм, що декламують основоположні принципи, правовий режим і гарантії, які визначають поведінку іноземців у зв'язку з реалізацією ними прав, свобод, законних інтересів і виконанням обов'язків на території України [6, с. 768].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про громадянство України», іноземець — особа, яка не перебуває в громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав; особа без громадянства — особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином [2;3]. Враховуючи наукові визначення поняття «іноземець», його інтерпретують у широкому та вузькому розуміннях. У широкому розумінні це комплексний термін, який включає всіх осіб, котрі не є громадянами України, але потрапляють під її територіальну юрисдикцію, тобто іноземних громадян та осіб без громадянства. У вузькому значенні іноземцем вважається особа, що знаходиться на території даної держави, але не є її громадянином і перебуває в громадянстві іншої держави [5, с. 57; 6, с. 768].

С.Ф. Константінов вважає, що однією з особливостей правового становища іноземних громадян в Україні є те, що вони перебувають немовби в «подвійному підпорядкуванні» — дії законів країни перебування і дії законів держави свого громадянства. Зв'язок іноземного громадянина з країною свого громадянства постійний і стійкіший, ніж зв'язок із країною перебування [4, с. 13].

На думку О. Пушкіної доцільно класифікувати іноземців за критерієм законності перебування на території України на: а) іноземців, які перебувають на території України на законних підставах. Це іноземці, які в установленому законодавством або міжнародним договором України порядку в'їхали в Україну та постійно або тимчасово проживають на її території, або тимчасово перебувають в Україні; б) іноземців, які перебувають нелегально [7, с. 35].

Конституційно-правовий статус іноземців в нашій державі ґрунтується на Конституції України, стаття 26 якої закріплює, що іноземці та особи без громадянства, що знаходяться в Україні на законних підставах, користуються тими ж правами і свободами, несуть такі ж обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами і міжнародними договорами України. У найбільш загальному вигляді правовий статус іноземців відрізняється від правового статусу громадян України тим, що їх права обмежені

певними законами, зокрема вони: мають пересуватися і проживати на території України у встановленому порядку; не можуть бути обраними до органів державної влади та обіймати певні посади; не проходять службу в Збройних Силах України; проходять візовий контроль тощо.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (в ред. 30.09.2016 р.) // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Про громадянство України: Закон України від 21.06.2001 р. (в ред. 19.02.2016 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>
3. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. (в ред. 27.09.2017 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
4. Константінов С. Ф. Адміністративно-правовий статус іноземців в Україні та механізм його забезпечення : автореф. дне. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / С. Ф. Константінов. – К., 2002. -18 с.
5. Петров Є. Ю. До проблеми поняття «іноземець» та видів іноземців в Україні / Є. Ю. Петров // Право і Безпека. – 2012. – № 3. – С. 54-59.
6. Петров Є. Ю. Принципи конституційно-правового статусу іноземців в Україні / Є. Ю. Петров // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 767-775.
7. Пушкіна О. Правовий аналіз статусу біженців та іноземних громадян в Україні / О. Пушкіна, Т. Чебикіна // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2017. – Т. 1. – № 2. – С. 35-38.

Ключові слова: конституційно-правовий статус іноземців, громадянство, Конституція України, апатрид, подвійне підпорядкування.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Кулі-Іванченко К. К.

Голодняк Дарія Миколаївна

студентка І курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ОДИН ІЗ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Становлення в Україні громадянського суспільства демократичної та правової держави – процес, який поклав початок усвідомлення необхідності розроблення регулятора впливу на політичне, правове та соціальне життя. Таким феноменом є конституціоналізм, сутність

якого становлять його керівні начала. Верховенство права виступає базовим принципом, оскільки є політико-правовим ідеалом для суспільного суспільства.

Визначення принципу верховенства права (rule of law) вперше було запропоноване англійським вченим і політичним діячем Дж. Гаррінгтоном в 1656 році як «імперія законів, а не людей», що по суті відображає початкову парадигму при ототожненні їх з правом [1, с. 247]. Актуальності на практичному та теоретичному дослідженні даного принципу сприяє доктринальне та правове сприйняття і тлумачення.

Існує велика кількість думок як на законодавчому, так і на доктринальному рівні що ж є «верховенством права». всі вони мають право на існування та еволюцію.

В Україні на конституційному рівні визначається та діє принцип верховенства права відповідно до ст. 8 Конституції України [2]. На основі аналізу можна дійти до змісту, який зосереджується у двох аспектах:

- як найвищу юридичну силу Конституції України та відповідність її законів та інших нормативно-правових актів;

- як пряму дію норм Основного Закону та гарантування права на звернення для захисту конституційних права і свобод людини і громадянина.

Прийняття Рішення Конституційного Суду України від 02 листопада 2004 року дало змогу поглянути на верховенство права як панування права у суспільстві, яке вимагає від держави втілення у правотворчу та правозастосовчу діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності [3]. Передусім це можна прослідити при призначенні покарання особі відповідно до Кримінального процесуального кодексу, оскільки людина визнається найвищою соціальною цінністю, її права є непорушними та мають особливе значення незалежно від того яке суспільно небезпечне діяння вона вчинила.

Тобто, такі фундаментальні цінності політично – соціального життя мають бути враховані при створенні, дотриманні чи виконанні нормативно – правового акту.

Дещо іншим є трактування Венеціанської комісії, зокрема британський правник Дайсі вбачав у верховенстві права стримуючий характер, який мав три властиві риси:

- жодна людина не може зазнавати покарання, окрім як у випадку порушення закону;

- жодна людина не перебуває понад законом, а усі суспільні класи є загально підпорядкованими єдиним приписам;

- дискреційні повноваження влади призведуть до «свавільного» використання влади [4].

Отже, у даному випадку можна говорити, що вчений виходить із пріоритету законності, визначеності та рівності, які є серцевиною його концепції і дещо відбивають положення Рішення Конституційного Суду.

Слушною є думка науковців М.І. Козюбра та С.П. Головатого, що принцип верховенства права традиційно також ототожнюється здебільшого з верховенством фундаментальних прав і свобод людини, а його зміст безпосередньо пов'язаний з такими категоріями як справедливість, свобода, гуманізм. [5, с. 38]

Кардинально протилежною є думка А.М. Колодія, який вважає, що під принципом верховенства права слід розуміти офіційне визнання того факту, що право може існувати і поза інституціональною формою (нормативно-правовими актами) у вигляді рівного і справедливого масштабу свободи, який дістає вияв саме у принципах правосвідомості, що є загальнозрозумілим й таким, що використовується для саморегулювання суспільних відносин [6, с. 175].

Таким чином, верховенство права є базисом європейських цінностей, що дозволяє забезпечити справедливе правосуддя, відкриває додаткові можливості та перспективи імплементації міжнародного права, розвитку національної правової системи в контексті забезпечення основних прав і свобод людини, оптимізації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Сучасний український конституціоналізм : монографія / А.Р. Крусян. — К. : Юрінком Інтер, 2010. — С. 247.
2. Конституція України: від 28.06.1996р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
3. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням ВСУ щодо відповідності Конституції України положень статті 69 Кримінального кодексу України (справа про призначення судом більш м'якого покарання) від 02.11.2004 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>.
4. Доповідь Європейської комісії «За демократію через право» «Про верховенство права» від 26.03.2011 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD(2011)003rev-ukr).
5. Козюбра М. Верховенство права і Україна / М. Козюбра // Право України. — 2012. — № 1-2. — С. 30-63.
6. Колодій А.М. Принципи права України: монографія / А.М. Колодій. — К.: Юрінком Інтер, 1998. — 208 с.

Ключові слова: верховенство права, принцип, людина, права і свободи, цінності.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Салей М. І.

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ПРАКТИЧНОГО ВТІЛЕННЯ

Правовий характер держави досить тісно пов'язаний із утвердженням та реалізацією принципу верховенства права, який є основоположним та фундаментальним у забезпеченні стабільності конституційного ладу та правової справедливості у громадянському суспільстві. Відповідно забезпечення принципу верховенства права є одним із основоположних завдань в практиці сучасного конституціоналізму, а отже нехтування цього принципу призведе до недотримання вимог справедливості, проявів свавілля державної влади, розпалювання конфліктів серед різних груп громадянського суспільства. Тому необхідність верховенства права в правовій державі полягає в тому, що відмовляючись дотримуватися свого обов'язку щодо забезпечення верховенства права держава не змінює владу, але крокує в напрямку розпаду [1, с. 231].

Головна ідея доктрини конституціоналізму — це правове обмеження державної влади, що досягається, перш за все, шляхом реалізації принципу верховенства права. Основні цінності, які асоціюються з цим аспектом верховенства права, — порядок, передбачуваність, законність, правова безпека [3, с. 44-45]. Принцип верховенства права набуває самостійного значення, відмінного від традиційної теорії та практики принципу верховенства закону, коли право не ототожнюється із системою встановлених або санкціонованих державою загальнообов'язкових норм поведінки, тобто коли має місце теоретичне і практичне розрізнення права і закону, коли право розглядається як соціальний феномен, тобто явище, безпосередньо пов'язане з такими фундаментальними категоріями, як справедливість, свобода, гуманізм [5, с. 56].

З урахуванням вищевказаного можна дійти висновку, що принцип верховенства права в Україні на сьогодні — це не абстрактне загально-теоретичне поняття, а конкретна засада значної кількості сфер життя, які тією чи іншою мірою регулюються правом.

Існуючі в Україні проблеми реалізації принципу верховенства права можна поділити на дві групи: такі, що виникають на етапі правотворчості, й такі, що виникають на етапі правозастосування. І якщо вирішення перших слід пов'язувати із внесенням змін до законодавства, то другі потребують індивідуального підходу до вирішення кожної проблеми.

По-перше, важливою проблемою реалізації принципу верховенства права в Україні є відсутність принципу рівності при притягненні до відповідальності, панування атмосфери безкарності. Із цією проблемою

пов'язане питання упередженості судової влади та порушення принципу її незалежності при винесенні рішень [2, с. 18]. Наступною проблемою є недосконалість системи підготовки юридичних кадрів. А саме мається на увазі рівень корупції, що має місце в більшості вищих навчальних закладів України, у тому числі й юридичних. Це, безумовно, впливає й на подальшу його професійну діяльність. Важливим фактором посилення вказаних проблем є недостатня та некваліфікована участь громадськості у здійсненні контролю над цими процесами.

Для вирішення існуючих проблем недостатнім є їх визнання й обговорення, важливим також убачається вчинення активних дій, спрямованих на захист власних прав та виправлення чинної ситуації щодо недосконалості діяльності правоохоронних органів [4, с. 152]. У зв'язку з цим на законодавчому рівні доцільно запроваджувати механізми громадського контролю за діяльністю працівників правоохоронних органів.

Таким чином, на підставі вищезазначеного можна стверджувати, що принцип верховенства права є основоположним, системоутворюючим, динамічним принципом в системі принципів права. Вирішення цих проблем має бути комплексним та пов'язуватися не тільки з роботою правового характеру, зокрема правотворчістю, а й з інформаційно-просвітницькою діяльністю, вирішенням низки економічних та соціальних проблемних питань, широким залученням громадськості до вирішення таких проблем і як наслідок українське громадянське суспільство повинно впроваджувати принцип верховенства права в своє культурне та правове життя.

Список використаних джерел

1. Зорькин В.Д. Современный мир, право и Конституция / В.Д. Зорькин. М:Норма, 2010. – С. 522.
2. Карпечкін П.Ф. Співвідношення функцій судів загальної юрисдикції та Конституційного Суду України в контексті судової реформи // Вісник Верховного Суду України. – 2003. – № 6.
3. Погребняк С. Принцип верховенства права: сутність структура // Актуальні проблеми тлумачення і застосування юридичних норм : зб. ст. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. П. О. Недбайла, 2008. – 228 с. – С. 44-45.
4. Трихліб К.О. Верховенство права: сучасні інтерпретації / К.О. Трихліб // Учёные записки Таврич. нац. ун-та им. В.И. Вернадского. Серия «Юрид. науки». – 2013. – № 2-1 (Ч. 1). – Том 26 (65). – С. 152-153.
5. Шевчук С. Доктрина верховенства права та конституціоналізму: історична генеза і співвідношення // Право України. – 2010. – № 3. – С. 52-61.

Ключові слова: верховенство права, конституціоналізм, Конституція, реалізація, проблема.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Салей М. І.

Грицун Владислав Олександрович

студент 1 курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Сучасний український конституціоналізм ознаменувався низкою як традиційних, так і нових явищ теоретичного і практичного характеру. Розвиток конституціоналізму в Україні, на сучасному етапі, є складним та багатоаспектним явищем, яке бере свій початок з 1710 року і на даний час зумовлене становленням демократичної конституційної державності.

Модифікація форм правління як спроба оптимізації організації державної влади не в усіх випадках давала бажані результати. Крім того, вітчизняні дослідники не завжди роблять акцент на основній меті функціонування держави – забезпеченні прав людини і основоположних свобод та сталого розвитку суспільства. Інколи конституціоналізм пов'язується з усіма державно-правовими явищами, однак менше приділяється уваги їх сутності, зв'язку конституційних положень із політико-правовою реальністю [1].

Конституція незалежної України стала фундаментом реформування правової системи України, створення якісно нової системи державного механізму, після радянської-тоталітарної системи. Вона є не тільки актом держави, а й суспільства, його державно-правовою моделлю, чинником забезпечення законності та правопорядку, стабільності інститутів влади, необхідною умовою становлення правової державності, що базується на пануванні права. Конституція – основний закон [2].

Звідси й витікає основоположне завдання сучасного українського конституціоналізму: сумістити конституційну модель з реальною практикою державотворення.

До негативних чинників становлення сучасного українського конституціоналізму слід віднести:

а) відсутність необхідного досвіду законодавчо регламентації суспільних відносин на демократичних засадах: депутатський корпус тільки починає напрацьовувати традиції нормотворчості в нових умовах;

б) в Україні, як і в інших країнах СНД, немає глибоких традицій конституціоналізму, парламентаризму, в тому числі реалізації на практиці принципу поділу влади, що не зрідка призводить до жорсткої конфронтації владних структур і негативно впливає на процес державотворення; (приклад – не визначення політико правової природи Конституційного суду України)

в) брак належної взаємодії владних структур, що є перепорою для нормального розвитку законотворчого і в цілому нормотворчого процесу, оптимального вирішення назрілих проблем;

г) недостатньо високий рівень правової культури народних депутатів України, працівників державного апарату, населення, що не сприяє повазі до Конституції як важливої соціальної цінності, до конституційного законодавства в цілому;

д) у конституційно-правовому полі держави існує чимало конфліктів, розв'язання яких не має необхідних правових процедур;

е) становлення конституційного законодавства, проведення правової реформи в країні необхідним чином ще науково не забезпечено;

є) деякі проблеми в конституційному реформуванні держави й суспільства пов'язані і з некритичним використанням зарубіжного конституційно-правового досвіду, який був свого часу сформований в інших політико-правових, історичних і культурних реаліях;

ж) не переборено розрив між конституцією юридичною і фактичною, і він є досить відчутним, особливо стосовно прав людини і громадянина.

Звичайно, перелік цих негативних чинників не є вичерпним. Тому необхідна плідна й узгоджена праця державних інституцій і громадянського суспільства, усіх наукових і навчальних установ юридичного профілю для створення необхідних умов ефективного функціонування норм Конституції України [3].

На нашу думку, спершу слід створити необхідні економічні передумови для розбудови правової конституційної держави. Необхідно здійснити повне та всебічне реформування всієї системи органів державної влади, щоб в Україні функціонували дійсно незалежні один від одного, і в той же час тісно взаємодіючі, органи законодавчої, виконавчої, судової влади, працював без перебоїв механізм «стримувань і противаг». Ще одне із основних завдань в правовій конституційній державі полягає в тому, що потрібно не лише втілити в діючому законодавстві так звані природні права і свободи людини (право на життя, на честь та гідність, охорону здоров'я, приватну власність тощо), але й, щоб усіляко гарантувати їх реалізацію. Поки що в Україні домогтися цього положення не вдається. Удосконалення законодавства – ще один напрямок формування правової конституційної держави – не зводиться тільки до закріплення в ньому природно-правових засад. Не менш важливим є завдання зведення до мінімуму наявних протиріч, забезпечення правових норм належними санкціями, які передбачають найбільш ефективні заходи впливу на правопорушників. Законодавство повинно орієнтуватися на метод загального дозволу регулювання суспільних відносин, який передбачав би мінімум обумовлених у законі заборон і максимум правових дозволів (згідно з формулою: все, що не заборонено законом, дозволено).

Проголосивши в ст. 1 Конституції України правовою державою, Україна накреслила лише орієнтир подальшого розвитку державності. Зробити ж на шляху досягнення цієї мети належить ще чимало [4].

Таким чином, на нашу думку, конституціоналізм у сучасному широкому розумінні терміна — це прямування до правової конституційної держави, в якій Конституція (Основний Закон) закріплює основні принципи демократичного конституційного ладу. Саме поняття «конституціоналізм слід закріпити на законодавчому рівні і прагнути до його повного прояву у нашій державі.

Список використаних джерел

1. Сутність сучасного українського конституціоналізму / А. Р. Крусян // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». — 2010. — Т. 9. — С. 308-317. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npouua_2010_9_33
2. Конституція України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page>
3. Савчин М. В. Конституціоналізм і природа конституції : моногр. — Ужгород : Поліграф- центр Ліра, 2009. — 372 с.
4. Тацій В. Я. Проблеми становлення і розвитку українського конституціоналізму / В. Я. Тацій, Ю. М. Тодика // Державне будівництво та місцеве самоврядування. Вип. 1. — Х. : Право, 2001. — С. 7-33.

Ключові слова: Конституція, конституціоналізм, правова держава, права і свободи людини, конституційна реформа.

Науковий керівник: асистент Салей М. І.

Гуленко Владлена Владиславівна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В УКРАЇНІ

Як засвідчує практика сучасного конституційно-правового регулювання, інститут конституційної скарги являє одну з найзначніших правових гарантій утвердження і забезпечення прав і свобод людини — сутнісного індикатора розвиненості суспільно-політичного ладу будь-якої демократичної і правової держави.

Інститут конституційної скарги, який дозволяє фізичним та юридичним особам¹ засобами конституційної юрисдикції фактично «скасувати» у разі невідповідності Конституції України закон або його окремі положення, було запроваджено змінами до Конституції України щодо правосуддя, які набули чинності 30 вересня 2016 року. До цього часу таке право мали лише Президент, щонайменш 45 народних депутатів, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, Верховний Суд та Верховна Рада АРК.

Запровадження в Україні інституту конституційної скарги [1] мало призвести до зменшення навантаження не тільки на Верховний Суд, а й на Європейський суд з прав людини, до якого звертається чимало українців саме через неможливість розв'язання власних проблем у межах своєї країни [2, с. 67].

Наразі, юридичну можливість розпочати розгляд справ за конституційними скаргами Конституційний Суд отримав лише через рік, коли парламентом було прийнято визначений статтею 153 Конституції України профільний Закон [3].

Однак і Конституційний Суд мав до листопада 2017 року ухвалити Регламент, що установлює згідно з Законом відповідні правила процедури розгляду ним справ і без якого було не можливим виконання нового конституційного повноваження [3]. Втім, Регламент Конституційного Суду було ухвалено лише 22 лютого 2018 року [4] і 29 березня 2018 нарешті, були сформовані колегії та сенати Конституційного Суду, які і мають працювати з конституційними скаргами [5-6].

В результаті усі 584 конституційні скарги, подані до Конституційного Суду станом на 28 березня 2018 року «зависли» [7], оскільки Конституційний Суд не міг тривалий час прийняти Регламент. Регламент є важливим як для організації внутрішньої роботи Конституційного Суду, так і для встановлення детальної регламентації процедури роботи з конституційними скаргами. Однак це не повинно ставити реалізацію права осіб в залежність від неспроможності організувати внутрішню роботу, порушуючи Конституцію, а не захищаючи її.

Відповідно до нової ст. 151¹ Конституції України, Конституційний Суд вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту права вичерпано. Тобто тільки сторони судового процесу можуть скористатися правом на звернення до Конституційного Суду шляхом подання конституційної скарги. Проте було б доцільним дати

¹ Окрім юридичних осіб публічного права

можливість звертатися з конституційною скаргою будь-кому, хто вважає, що певна норма закону є неконституційною. Найширший перелік суб'єктів права на конституційну скаргу в європейських державах охоплює фізичних, юридичних осіб (у разі порушення конституційних прав), а також органи місцевої влади, якщо оскаржуваний акт порушує гарантоване конституцією право на самоврядування [8, с. 54].

Україна стала на шлях часткової конституційної скарги, коли громадянин України може оскаржити тільки закон України і ніякий інший акт. Однак практика європейських країн підтверджує ефективність інституту повної конституційної скарги, коли громадяни можуть оскаржити в процедурі конституційного судочинства і закони, і будь-які місцеві акти органів державної влади, і судові рішення загальних судів, якщо вони суперечать Основному Закону.

Інститут конституційної скарги в Україні повинен базуватися на зарубіжній практиці його імплементації, однак не повністю, а тільки запозичивши найоптимальніші норми для створення свого інституту, який сприятиме забезпеченню відповідності законодавчої бази реаліям сьогодення за рахунок її постійного оновлення та відображатиме високий правовий рівень України як європейської держави.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 № 1401-VIII// Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 28. – Ст.532 / Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>
2. Айріян К. Проблеми впровадження інституту конституційної скарги в Україні: підвідомчість судових справ адміністративної та конституційної юрисдикції / К. Айріян // Вісник Конституційного Суду України. – 2014. – № 5. – С. 61-71.
3. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 № 2136-VIII// Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 35. – Ст. 376 / Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>
4. Про Регламент Конституційного Суду України : Постанова Конституційного Суду України від 22.02.2018 № 1-пс/2018/ Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18>
5. Про утворення сенатів Конституційного Суду України: Постанова Конституційного Суду України від 29.03.18 № 2-пс/2018/ Офіційний сайт Конституційного Суду України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/2-nc_2018.pdf
6. Про утворення колегій суддів Конституційного Суду України та затвердження їх персонального складу : Постанова Конституційного Суду України від 29.03.18 № 3-пс/2018/ Офіційний сайт Конституційного Суду України –

- [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/3-nc_2018.pdf
7. Конституційна скарга: що це та чому тривалий час не працювало? / Конституціоналізм/Конституційне правосуддя // Центр політико-правових реформ). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://pravo.org.ua/ua/news/20872777-konstitutsiyna-skarga-scho-tse-ta-chomu-trivaliy-chas-ne-pratsyuvalo#>
 8. Ярега Г. Критерії прийнятності (фільтри) конституційних скарг у європейських державах: порівняльно-правовий аналіз / Г. Ярега // Вісник Конституційного Суду України. — 2017. — № 1. — С. 49-61.

Ключові слова: конституційна скарга, конституційна юрисдикція, конституційне судочинство, конституційне правосуддя, юридичні гарантії.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Терлецький Д. С.

Дериш Віолетта Олександрівна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНА КОНСТИТУЦІОНАЛІСТИКА В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Україна розвивається в напрямі демократичної, соціальної та правової держави. Конституція закріпила основні здобутки світового і європейського конституціоналізму — ціннісні орієнтири розвитку країни та громадянського суспільства. Однак в даний час назріла суттєва необхідність проведення конституційно-правової реформи з метою оновлення Основного Закону, формування дієвого механізму чесної, прозорої та ефективної державної влади.

Особливе значення необхідності реформування обумовлюється і тим, що Європейський Союз, до складу якого прагне ввійти Україна, особливо наголошує на розвиткові громадянського суспільства, внесенні змін до законодавства з метою приведення його у відповідність із європейськими стандартами.

З урахуванням вітчизняного та міжнародного досвіду, рекомендацій міжнародних організацій з метою системного розв'язання проблем у сфері становлення ефективної правової системи розроблено Стратегію сталого розвитку «Україна — 2020», в якій конституційна реформа визначена однією з 62 необхідних для проведення реформ та програм розвитку держави.

Метою конституційних перетворень став конституціоналізм, що є досить складною категорією і не зводиться лише до факту наявності у

державі Конституції. З цього приводу О. Тодика зазначає, що конституціоналізм — це не тільки втілення на практиці конституційних приписів, а й висока політико-правова культура, і відношення до конституції різних суб'єктів як до соціальної цінності [1, с. 20]. Конституціоналізм у будь-якій формі свого прояву втілює досягнутий у суспільстві компроміс між інтересами громадян та держави.

Конституційні перетворення в Україні у ретроспективі проходили у формах модернізації та реформування, далеко не завжди одержуючи доктринальні обґрунтування з необхідним аналізом та прогнозуванням соціально-політичних та юридичних наслідків цих перетворень, що були природні з «виходом» реформи за межі власного предмета конституційного права в сферу системно-структурних якісних змін у державно-правовому і суспільному житті [2, с. 140]. Сучасний розвиток юридичної науки характеризується посиленням уваги до доктринальних проблем конституційного права.

На сьогодні етап конституційної реформи в Україні, пов'язаний з децентралізацією державної влади та розвитком місцевого самоврядування, фахівці підкреслено називають модернізацією Конституції [3, с. 17].

Крім того, 30 вересня 2016 р. набрали чинності зміни до Конституції України в частині правосуддя. Почався новий етап конституційного реформування судової системи України. Так, Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-VIII від 02.06.2016 р. було змінено та доповнено не тільки статті Розділу VIII «Правосуддя», а й майже половину всіх інших конституційних розділів.

Важливим моментом для сучасного українського конституціоналізму стало запровадження інституту конституційної скарги, що відповідає загальним тенденціям розвитку європейського конституціоналізму та головному призначенню сучасного конституційного контролю — захисту прав і свобод людини [4]. Цей інститут органічно вписується в оновлену національну конституційно-правову систему, оскільки Конституційного Суду України є органом, який «забезпечує верховенство Конституції України» (ст. 1 Закону України «Про Конституційний Суд України»), а «права і свободи людини та їх гарантії» повинні визначати зміст і спрямованість діяльності Української держави (ч. 2 ст. 3 Конституції України) .

Головною метою подальшого проведення судово-правової реформи в Україні має стати створення законодавчих та організаційних умов для утвердження в Україні незалежної, ефективної та відповідальної судової влади, якій довірятиме суспільство.

Таким чином, складні питання конституційно-правової модернізації, динаміка конституційно-правових відносин, зміни в соціальному просторі мають відбуватися під впливом вдосконалення конституційного законодавства та постійного доктринального і

методологічного забезпечення конституційного процесу. При цьому основу конституційної реформи становить упорядкування державного ладу в Україні, побудова такої системи державних органів, за якої кожен з них найбільш ефективно виконуватиме покладені на нього функції, при цьому має бути відсутнім дублювання і перехрещення повноважень та завдань таких органів.

Список використаних джерел

1. Тодика О. Ю. Становлення сучасного конституціоналізму в Україні в аспекті реалізації народовладдя і забезпечення прав людини / О. Ю.Тодика // Науковий вісник Чернівецького університету : збірник наукових праць. Вип. 200: Правознавство. — Чернівці : Рута, 2003. — С. 19–23.
2. Диніс О. Й. Вплив глобалізаційних та інтеграційних процесів на діяльність митної служби / О. Й. Диніс // Публічне адміністрування : теорія та практика. — 2010. — № 2 (4) . — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.dbuapa.dp.ua/zbirnik/2010-02/10doydms.pdf>
3. Агафонова Н. В. До питання про сутність конституційної реформи в Україні / Н. В. Агафонова // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. — 2015. — № 5. — С. 15-20.
4. Коцюбра М.І. Реформування конституційних засад судової влади : [розділ перший аналітичної доповіді Центру Разумкова «Конституційний процес: поточний результат, ризики і перспективи»] // Національна безпека і оборона. — 2016. — № 5-6. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/11429/Reformuvannya_konstytutsiynykh_zasad.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ключові слова: конституціоналістика, конституціоналізм, конституційна реформа, конституційні перетворення, конституційно-правова модернізація.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Салей М. І.

Дирда Адріана Михайлівна

студентка 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП ДЕМОКРАТИЧНОЇ, ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Вивченню верховенства права в теперішній час приділяється особлива увага, важливість цього принципу визначається як теоретиками так і практиками в юриспруденції.

Як зазначає Козюбра М.І.: «ідеал верховенства права нині є одним з найпоширеніших у світі» [1, с. 2].

Верховенство права або правовладдя визначається як один із основних правових принципів. Аналізуючи цей принцип потрібно перш за все розкрити його витоки. Визначення цього принципу вперше було надано англійським вченим і політичним діячем Джеймсом Гаррінтоном у 1656 році. Він роз'яснив його так, що у суспільстві править закон, а не людина, цим самим він підтвердив Аристотеля який зазначив, що держава, яка керується законами, є вищою за державу, яка керується людьми. Звісно, що цей принцип знайшов своє відображення і в юридичній доктрині.

Верховенство права можна розглядати з двох точок зору. Якщо розглядати його в широкому сенсі – то верховенство права охоплює всі фундаментальні засади державності, тобто верховенство права над державою. Виходячи з вузького трактування то право і закон взаємозалежні і співвідносяться під час регулювання суспільних відносин [2, с. 38].

Для початку можна розглянути принцип верховенства права через призму національного законодавства саме нашої країни. Цей принцип визнається і діє в Україні, що зазначено у частині першій статті 8 Основного Закону України [3].

У Рішенні Конституційного Суду України від 1 квітня 2008 року N4-рп/2008 висвітлюється поняття верховенства права. Конституційний Суд тлумачить його як панування права в суспільстві. Цей принцип вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну сферу, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті насамперед ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо. Одним з проявів верховенства права є те, що право не обмежується лише законодавством як однією з його форм, а включає й інші соціальні регулятори, зокрема норми моралі, традиції, звичаї тощо, які легітимовані суспільством і зумовлені історично досягнутим культурним рівнем суспільства. У цьому ж рішенні зазначається, що верховенство права є фундаментальним і основним принципом демократичного суспільства і передбачає судовий контроль над втручанням у право кожної людини на свободу [4].

Суттєвим для характеристики принципу верховенства права є його визнання на міжнародному рівні. У міжнародних актах верховенство права визнається як універсальний принцип. Як щодо відомої Організації Об'єднаних Націй, то у 2005 році усі держави-члени цієї організації визнали необхідність дотримання цього принципу як на національному так і на міжнародному рівні. У преамбулі Статуту Ради Європи також згадується про цей принцип, на який має орієнтуватися демократична держава. Прослідковується також тісний взаємозв'язок між демократією і верховенством права, які обумовлюють один одного.

Теоретики зазначають, що є певна схема взаємозв'язку міжнародного та національного права щодо верховенства права. Її можна коротко описати таким чином. По-перше, цей принцип діє і реалізується на національному рівні. По-друге, міжнародне право верховенствує над національним правом конкретної держави. По-третє, саме міжнародне право вдосконалює національне право і робить це через принцип верховенства права.

Отже можна зробити висновок, що верховенство права є базовою складовою розвитку демократії в Україні. Наукове дослідження цього принципу є досить актуальним на сучасному етапі розвитку нашої держави. Він покликаний забезпечити права і свободи людини у всіх сферах життя, а зі сторони підвладних — повагу до законів та органів влади. Верховенство права забезпечується як на національному рівні, так і міжнародному, адже держава повинна будувати свою внутрішню і зовнішню політику відповідно до цього принципу.

Список використаних джерел

1. Козюбра М.І. Права людини і верховенство права / М.І. Козюбра // Право України. — 2010. — № 2. — С. 2.
2. Принцип верховенства права: проблеми теорії та практики: Монографія / у двох книгах / Книга перша: Верховенство права як принцип правової системи: проблеми теорії / Відп. ред.. Н.М.Оніщенко. — К.: Видавництво «Юридична думка», 2008.-38 с.;
3. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради — 1996 р. — № 30. — Ст. 141.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частин другої, третьої, четвертої статті 219 Регламенту Верховної Ради України (справа про Регламент Верховної Ради України) // Офіційний вісник України від 21.04.2008 — 2008 р. — № 28 — Стор. 150. — Ст. 904.

Ключові слова: верховенство права, національне законодавство, міжнародне право, демократичне суспільство.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

*Дяченко Ірина Станіславівна,
Лук'яніхіна Христина Олексіївна*

студентки 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

**ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА ЖИТТЯ:
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

Найважливішим і найціннішим з-поміж особистих прав і свобод людини є право на життя. Універсальність цього права, його природний характер підкреслюється у міжнародно-правових документах. Зокрема, в ст. 3 Загальної декларації прав людини говориться: «Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність» [1]. Ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права дод.є: «ніхто не може бути позбавлений життя свавільно» [2]. Право на життя неповнолітніх та обов'язок держави гарантувати це право визнається ст. 6 Конвенції ООН про права дитини [3]. У Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 р. у ст. 2 зазначається, що право на життя захищається законом і жодна людина не може бути умисно його позбавлена [4].

Конституція України також зазначає, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» (ст. 3) та «Кожна особа має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя» (ст. 27). Конституційне право на життя розвивається у таких положеннях Конституції, як заборона катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, покарання чи поведіння; заборона медичних, наукових та інших дослідів на людині без її згоди [5, с. 256].

У цьому контексті здається доцільним розглянути докладніше поняття «евтаназія». Термін «евтаназія» вперше вжито Ф. Беконом в XVII ст. для визначення «легкої смерті». Юридичне визначення евтаназії наступне: це – навмисні дії або бездіяльність медичного працівника, здійснювані відповідно до явно і недвозначно вираженого прохання інформованого хворого або його законного представника із метою припинення фізичних і психічних страждань хворого, що знаходиться у стані, який загрожує життю, у результаті яких настає його смерть [6, с. 75-79]. В залежності від поведінки медичного працівника розрізняють евтаназію пасивну та активну. У випадку пасивної евтаназії медичний працівник не вчиняє тих дій, які могли б продовжити життя хворого, тобто пасивно санкціонує умирання, часом пов'язане із сильними фізичними і психічними стражданнями пацієнта. У випадку активної евтаназії медичний працівник вчиняє

визначені дії за заздалегідь прийнятим рішенням, які прискорюють смерть хворого. Активною евтаназією часто вважають ще і й самогубство з лікарською допомогою (надання хворому на його прохання препаратів, які вкорочують життя). Сьогодні про евтаназію говорять також у випадку появи на світ дитини із серйозними вадами розвитку — евтаназія новонароджених, а також у випадку соціальної евтаназії, у якій рішення позбавити когось життя залежить від суспільства, яке виходить з міркувань, що кошти, необхідні для лікування безнадійно хворих дорогими препаратами, внаслідок їх евтаназії будуть збережені для лікування тих хворих, які після одужання зможуть повернутися до нормальної робочої діяльності. Така загроза йде з боку економіки, яка керується критерієм «витрати — вигоди» [7, с. 54-55].

На даний момент евтаназія визнається на найвищому законодавчому рівні тільки Конституцією Нідерландів. Так, ще в 1993 р. уряд Нідерландів ухвалив постанову, відповідно до якої лікаря, котрий допоміг невиліковно хворому пацієнту накласти на себе руки, не можна переслідувати за обвинуваченням у вбивстві [8, с. 21]. У Великобританії, після довгих обговорень, було прийнято закон про безумовну заборону будь-якої евтаназії, але пасивна евтаназія використовується на практиці британськими медиками як у випадках із новонародженими, так і з людьми похилого віку. У березні 2002 р. у Великобританії виник прецедент, коли пацієнткою було виграно судовий процес про дозвіл застосувати відносно неї процедуру евтаназії, що було вкрай негативно оцінено британськими медиками. У Фінляндії та Швеції пасивна евтаназія не вважається протизаконною, проте підставою для її застосування є вільне і свідоме волевиявлення пацієнта, причому аналогічні прохання навіть від найближчих родичів визнаються юридично недійсними. Перший у світі Закон «Про право людини на Смерть» було прийнято у 1977 р. у штаті Каліфорнія (США), згідно з яким допускається пасивна форма евтаназії. Отже, ми можна констатувати, що громадськість у зарубіжних країнах поступово приймає ідею пасивної евтаназії [5, с. 210–215].

Що стосується України, то існує яскраво виражена полярність в поглядах суспільства на евтаназію. Сучасний стан охорони здоров'я у нашій країні не є втішним: відсутність належних умов для хворих, низька заробітна плата медичного персоналу тощо. Отже, немає можливості допомогти хворому, а тому можна дійти висновку, що сьогодні, з огляду на світовий та вітчизняний досвід, законодавчо врегулювати в Україні процес обмеженої евтаназії, яка не суперечила б чинному та перспективному законодавству, а також не зачіпала професійного гуманізму та етики медичних працівників, неможливо.

Отже, до позитивних сторін застосування евтаназії можна віднести забезпечення з її допомогою права людини на самостійне розпорядження своїм життям, а також гуманність, яка дозволяє не

терпіти нестерпні страждання. Крім того, високої позитивної оцінки заслуговує повага до волі людини, що бажає своїм відходом із життя зняти моральний і фінансовий тягар із близьких людей.

Що стосується негативних сторін, то по-перше, суспільство існує для людини, а не навпаки. По-друге, евтаназія паралізувала б науковий прогрес. По-третє, легалізація евтаназії може полегшити вчинення злочинів шляхом застосування фізичного або психологічного тиску на пацієнтів (інвалідів, хворих, людей похилого віку), підкупу медичного персоналу тощо. По-четверте, критерій невиліковності важко визначити, тоді як можна чекати від науки зцілення від серйозних хвороб і зменшення страждань хворих. По-п'яте, складно буде встановити добровільність ухвалення рішення. Однак навіть у тому випадку, коли добровільна згода пацієнта є очевидною, необхідно враховувати, що психологічний стан людини, яка знаходиться на грані життя і смерті, є недостатньо вивченим.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини ООН від 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16 грудня 1966 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/go/995_043
3. Конвенція ООН про права дитини від 27 вересня 1991 р. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : прийнята 4 листоп. 1950 р. [Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.
5. Медведєва М. О. Міжнародне право та біотехнології : монографія / М. О. Медведєва. – Київ : Промені, 2006. – 256 с.
6. Романовський Г. Б. Право на життя: юридическая норма и доктрина / Г. Б. Романовский // Університетські наукові записки. – 2006. – № 2(18). – С. 75-79.
7. Малиновский А. Имеет ли человек право на смерть / А. Малиновский // Российская юстиция. – 2002. – № 8. – С. 54-55.
8. Рогова О. Г. Право на життя в системі прав людини: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. / О. Г. Рогова. – Х., 2006. – 21 с.

Ключові слова: евтаназія, право на життя, медицина, охорона здоров'я.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

Іваськевич Дарія Орестівна

студентка 1 курсу магістратури судово-адміністративного факультету
аціонального університету «Одеська юридична академія»

ЧЕТВЕРТЕ ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ – СОМАТИЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ

Суспільство не стоїть на місці та постійно розвивається. Так, за свою історію воно зазнало чимало біологічних, соціальних та культурних трансформацій і модифікацій. З посиленням демократизації суспільства людині, її честі та гідності приділяється все більше уваги. Основоположні права на кожному етапі розвитку соціуму мали свої особливості та ґрунтувались на науково-технічних досягненнях та моральних установках індивідів, що були їм притаманні в конкретний часовий період. Таким чином, було сформовано своєрідну класифікацію прав людини в залежності від її історичного розвитку – покоління прав людини.

Донедавна виокремлювали три основних покоління прав людини, до яких відносились традиційні громадянські та політичні права; права людини на свободу та невтручання держави у її приватне життя; право на мир, на здоров'я та безпечне життя, а також право людини на соціальне, економічне, політичне й культурне самовизначення та розвиток.

Проте, під впливом стрімкого розвитку науки, зокрема кібернетики, генної інженерії, медицини, а також невпинного процесу інформатизації та гуманізації сьогодні також слід звернути увагу на формування новітнього, четвертого покоління прав людини. [1, с. 57-61]

Група вчених, серед яких Н. Б. Мушак [2, с. 298-302] та М. А. Лаврік [3, с. 16-26], визначає четверте покоління прав людини як сукупність соматичних прав особи. В грецькій мові слово *soma* означає тіло. Відповідно, новітні права людини є виключно особистісними й пов'язані з її тілом, повагою до нього та до рішень людини стосовно свого тіла. Свідченням такого сприйняття четвертого покоління прав людини є те, що до нього, в першу чергу, відносяться зміна статі хірургічним шляхом, трансплантація органів, клонування, право на евтаназію, право на створення сім'ї вільної від дітей (*childfree*) та право на одностатеві шлюби.

Питання зміни статі й досі з обережністю сприймається не тільки на вітчизняному просторі, але й в інших сучасних державах. З одного боку, право особи на зміну статі є приватним правом і забезпечується невтручанням держави в особисте життя людини. Проте, в законодавстві, зокрема й в конституційних актах більшості країн, це питання прямо не вирішене. У цьому випадку діє принцип непрямого дозволу.

Відповідного однозначного законодавства також ще немає на теренах Європейського Союзу [4, с. 83-87]. Найбільш лояльним у цьому плані виявилось законодавство Пакистану, у якому прямо вказано на те, що транссексуали є особами третьої статі й також наділені відповідними правами, які захищаються державою.

Слід зауважити, що зміна статі насправді є дуже складним процесом, який обумовлюється сукупністю низки психологічних та фізіологічних факторів, та аж ніяк не примхою конкретної особи. Хірургічне втручання у таких випадках неодмінно здійснюється лише за підтвердженням медичного висновку й є просто необхідним для повноцінного функціонування й життя людини.

З іншого боку, транссексуали навіть у найбільш сучасному та прогресивному суспільстві часто зазнають морального осуду та відчують на собі різноманітні прояви дискримінації. Через відсутність чіткого закріплення прав осіб, що змінили стать, постає багато спірних питань стосовно ідентифікації особи, її соціального забезпечення та соціального статусу загалом. Зустрічається чимало випадків недопущення транссексуалів до зайняття окремих посад й проблеми на шляху кар'єрного росту, не говорячи вже про цькування з боку оточення. Відповідне відношення до прав людини-транссексуала водночас порушує її право на приватне життя, на самовизначення, право на повагу до її честі та гідності, про які, зокрема зазначено в Розділі 2 Конституції України [5] і зазіхає на свободу волевиявлення людини.

Неоднозначною є й позиція України щодо висвітлення права осіб на одностатеві шлюби. З одного боку, з-поміж держав колишніх членів СРСР саме в Україні законодавець вперше відступився від дискримінації осіб з нетрадиційною сексуальною орієнтацією, адже 12 грудня 1991 року одним з перших рішень незалежної України було відмінити кримінальне переслідування за одностатеві сексуальні стосунки. Проте, наприклад, у Сімейному Кодексі міститься положення, що визначає шлюб як «добровільний сімейний союз між чоловіком та жінкою» й має дискримінаційний характер [6]. У світовій практиці законодавче закріплення права осіб вступати в одностатеві шлюби міститься в нормативній базі 11 прогресивних держав.

Суспільство, зокрема й українське, ще не готове сприйняти законодавче закріплення права на одностатевий шлюб з огляду на особливості менталітету, морального й релігійного сприйняття поняття шлюбу.

Послідовники руху *childfree*, хоч не зазнають дискримінації у сучасних державах, проте піддаються осуду та психологічному тиску на пострадянських просторах. Зокрема, в таких сім'ях від схожого відношення страждають жінки. Особливістю менталітету слов'янських народів є те, що сім'я без дітей вважається просто неповноцінною. Існує також певний стереотип щодо ролі жінки у суспільстві, через який вона сприймається в першу чергу як матір та не виконавши

функцію продовження роду і, тим паче, свідомо від цього відмовившись, також вважається неповноцінною. Проте, у сучасному світі таке право є більш ніж моральним та зваженим, адже прогресивні люди починають підходити до питання народження дітей свідомо й критично.

Постмодерністське покоління зростало в атмосфері науково-технічного прогресу, підйому економіки та трансформації застарілого морального устрою. Але, окрім надбань науки і техніки, вони спостерігали й техногенні катастрофи, природні катаклізми, були у вирі подій під час економічної кризи й відчули на собі вплив забруднення навколишнього середовища. Тому, право бути childfree у сучасному суспільстві можна вважати цілком логічним і моральним. Відмова від дітей це краще рішення, якщо сім'я усвідомлює, що певні матеріальні чи психологічні умови не дадуть змоги виховати дитину повноцінним членом суспільства.

Проте, четверте покоління прав людини не обмежується лише рамками соматичних прав людини. З розвитком прогресивних інноваційних технологій сформувалась також особлива категорія прав людини, що відображається у її вільному доступі до інформації та у можливості існування віртуальної реальності людини, де вона є абсолютно вільною і не може зазнавати втручань з боку державної влади. Цю категорію прав також характеризують як «віртуальні права людини».

Питання конституційності четвертого покоління прав людини є досить актуальним в сьогоденних реаліях. Зокрема, відповідно до ст. 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [5].

Четверте покоління прав людини покликане закріпити самотутній та незалежний статус кожної особи та можливість жити повноцінним життям, без втручання держави й тиску соціуму і при цьому бути собою.

Метою Конституції та законодавства сучасних прогресивних держав, зокрема й України, є встановлення та закріплення гармонії, при якій будь-яка дискримінація осіб за фізіологічними, релігійними, ідеологічними, чи політичними ознаками буде усунена, а будь-яка особа зможе відчувати себе вільною та жити повноцінним життям у всіх його проявах, не порушуючи прав та свобод інших осіб.

Список використаних джерел

1. Шибаніц Д.М. Сучасна проблематика теорії «поколінь прав людини» в умовах європейської міждержавної інтеграції / Д. М. Шибаніц // Науковий

- вісник Ужгородського національного університету. – Серія Право. – 2015. – Вип. 31. – Т. 1. – С. 57-61.
2. Мушак Н.Б. Концептуальні підходи до класифікації прав людини в умовах глобалізаційних процесів / Н.Б. Мушак // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 2. – С. 298-302.
 3. Лаврик М.А. К теории соматических прав человека / М.А. Лаврик // Сибирский юридический вестник. – 2005. – № 3. – С. 16-26.
 4. Бреус С.М. Міжнародно-правові стандарти і зарубіжний досвід у сфері гендерної ідентичності / С.М. Бреус // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2014. – № 3. – С. 83-87.
 5. Конституція України [Електронний ресурс]: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/Laws/show/254к/96-вр>.
 6. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.

Ключові слова: соматичні права, права сексуальних меншин, вільні від дітей сім'ї, childfree, дискримінація.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Салей М. І.

Льчук Дар'я Олександрівна

студентка 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ – УКРАЇНИ

Питання взаємодії громадянського суспільства та сучасної держави являється досить актуальним в сучасних умовах європейської інтеграції України. Не дивлячись на велику кількість праць, присвячених даній проблемі, механізм взаємодії держави і громадянського суспільства на сьогодні вивчено не достатньо і потребує подальшого розвитку. Основним питанням залишається визначення пріоритетності громадянського суспільства над державою. Генеза взаємодії громадянського суспільства та держави знайшла своє відображення в працях як античних науковців (Т. Гоббс, Г. Гегель, І. Кант, Дж. Локк), так і сучасних (К. Бондар, Ю. Малинка, Г. Косов, М. Бойчук, М. Новіков).

У сучасній політичній науці сформувався три підходи щодо співвідношення громадянського суспільства і держави:

Перший тип – взаємодія держави і громадянського суспільства, де держава є провідною і контролює суспільство. Другий тип – провідною є громадянське суспільство, а держава виконує підпорядковану роль. Цицерон, наприклад, підкреслював, що «надбанням громадянської

общини, надбанням народу є держава. Але чим саме є громадянська община, як не силою – силенною людей, які пов'язані між собою?». Третій тип – збіжні соціальні системи. Як громадянин є відповідальним перед державою, так і держава відповідальна перед громадянином [1, с. 270–290].

Суть першого полягає у тому, що держава використовує суспільство у задоволенні своїх бюрократичних інтересів, відбувається процес одержавлення, цей тип призводить до згортання сфери свободи. Що ж до другого, то в цьому випадку держава стає політично та соціально безсилою, держава існує номінально. Наведені варіанти співвідношення держави з громадянським суспільством тотожні в контексті несумісності з вимогами дотримання прав людини.

Здається, не можна не погодитися з тими сучасними дослідниками, які вважають, що проблема громадянського суспільства, не дивлячись на різноманіття підходів до визначення цього поняття, на різні напрямки наукового пошуку, неодмінно розглядалася б у площині взаємодії із державою [2, с. 17]. Більш того, розмежування цих понять здійснюється виключно з ілюстративною метою, в реальних умовах такий поділ неможливий, ці поняття є абсолютно взаємозалежними. Діалектика взаємодії цих систем характеризується одночасним зближенням одних елементів і віддаленням інших, дією та протидією, чергуванням процесів зближення та віддалення відповідно до історичних етапів. Взаємозв'язок громадянського суспільства і держави виявляється в тому, що чим більш розвинене громадянське суспільство, тим менш помітною є роль держави. Громадянське суспільство формує керуючу систему, задає межі державного втручання, визначає функції держави, тобто воно саморегулюється [3, с. 629].

Сучасне українське суспільство зараз перебуває у переломному стані в умовах євроінтеграції. Подальше становлення демократичної, правової держави можливе тільки за умови гармонізації відносин між державою та населенням, усіма інститутами громадянського суспільства.

Сьогодні в Україні самоорганізація громадянського суспільства виявляється в діяльності різних організацій у різноманітних сферах життя людей: економічній, соціальній, культурній, духовній. У соціальній сфері такими організаціями є громадські організації, сім'я, органи місцевого самоврядування. У духовній – самостійні творчі колективи та наукові об'єднання. В економічній сфері – приватні колективи, підприємства, кооперативи, різні асоціації, корпорації. Важливою умовою є вивчення громадської думки, практика розв'язання соціальних конфліктів цивілізованим шляхом, можливість вільно висловлювати свої думки.

В Україні розроблена і затверджена Указом Президента України від 26.02.2016 р. «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні», яким затверджено Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні [4]. Прийняття цього документу

є важливим кроком на шляху до розвитку громадянського суспільства, адже вона направлена на створення різноманітних форм демократії участі, налагодження ефективної взаємодії громадськості з органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Отже, ефективний розвиток українського суспільства залежить від викорінення конкуренції з механізму взаємодії громадянського суспільства і держави. Ці відносини є взаємозалежними, тому що без громадянського суспільства не може бути демократичної держави і без держави не може динамічно розвиватися громадянське суспільство. Ці два аспекти сьогодні стають невід’ємними та взаємозалежними складовими життєдіяльності суспільства.

Список використаних джерел

1. Котюк В. О. Загальна теорія держави і права: [навч. посіб.] / В. О. Котюк. — К.: «Атіка», 2005. — 592 с.
2. Косов Г. В. Модели взаимодействия гражданского общества и государства в глобальной общественно-политической системе : монография / Г. В. Косов, О. В. Паслер / под ред. А. А. Вартумяна. — Ставрополь : Ставролит, 2010. — 230 с.
3. Пиголкин А. Гражданское общество и государство / А. Пиголкин // Проблемы общей теории права и государства / Под общ. ред. В.С. Нерсесянца. — М., 1999. — 789 с.
4. Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні Президент України : Указ Президента України від 26.02.2016 № 68/2016 // Офіційний вісник України. — 2016 р. — № 18. — Ст. 716.

Ключові слова: конституційне право, держава і суспільство, громадянське суспільство, взаємодія громадянського суспільства і сучасної держави.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Кулі-Іванченко К. К.

Калинич Мар’яна Іллічна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВОСУДДЯ ЯК ЗАСІБ ПРАКТИЧНОГО ВТІЛЕННЯ СУДОВОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Систему конституціоналізму цілеспрямовано на обмеження (самообмеження) публічної влади на користь громадянського суспільства, прав та інтересів людини і громадянина для досягнення (визнання,

забезпечення, захисту) конституційно-правової свободи людини [1, с. 5-6].

Важливим інститутом у механізмі захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина є Конституційний суд України. Провідну роль у формуванні судового конституціоналізму відіграє конституційне правосуддя як форма конституційного контролю та спеціалізований інструмент правової охорони Конституції. Слід зазначити, що судова влада має діалектичний зв'язок із судовим конституціоналізмом, адже в конституційно-правовій науці якісний стан функціонування судової влади отримав назву «судовий конституціоналізм». Виділяють такі компоненти змісту судового конституціоналізму: конституційну герменевтику, конституційне судочинство як процесуальну основу формування судового конституціоналізму, правові позиції органу конституційного правосуддя як матеріальне втілення судового конституціоналізму. Конституційне правосуддя постає засобом реалізації конституціоналізму, а також «фактором розвитку, перетворення конституціоналізму», оскільки «через конституційний контроль конституція як правовий акт перетворюється на живе право, а конституціоналізм перетворюється на живий конституціоналізм» [2, с. 25]. Враховуючи характер конституційного правосуддя як спеціалізованого конституційно-контрольного інституту й одночасно інституту (елемента) судової влади, можна стверджувати, що саме діяльність Конституційного Суду України стала вирішальним фактором щодо формування якісно нового стану конституціоналізму – судового конституціоналізму. Рішення органу конституційної юрисдикції є нормативно-правовою основою формування судового конституціоналізму. Рішення органу конституційної юрисдикції є нормативно-правовою основою формування судового конституціоналізму. Відповідно, конституційний контроль, здійснюваний насамперед у формі конституційного правосуддя, постає генератором сутнісних основ судового конституціоналізму, проникає в усі його складові. Створення й функціонування інституту конституційно-судового контролю перетворює конституціоналізм, переводить його на якісно новий рівень практичної реальності. Реалії життя вимагають судового забезпечення конституціоналізму у змістовному плані, захисту базових цінностей конституційного ладу, що в сукупності створюють режим верховенства права у взаємозв'язку з верховенством Конституції. Конституційний Суд в актах про тлумачення не завжди керується політико-правовою логікою Конституції, а текст Рішень з офіційною інтерпретацією далеко не завжди є виявленням смислу конституційних норм, які здатні сприяти інтеграційним процесам й оновити матрицю самої Конституції. Практичний смисл «судового конституціоналізму» як категорії полягає в тому, що він допомагає знаходити зв'язки між положеннями Конституції і поточним законодавством. Для конституціоналізації потрібен як «позитивний законодавець» – Верховна Рада

України, так і «негативний законодавець» – Конституційний Суд України. Але важливо, щоб ми виходили з презумпції конституційності кожного разу, коли конституціоналізація торкається як інститутів галузі права, так і окремих норм. Інакше виникає загроза «прогалин» у правозастосуванні, які з'являються в порядку не конкретного, а абстрактного нормоконтролю. Ось тут важливо отримати конституційне витлумачення норми, яка оспорується, що дає більше користі для «судового конституціоналізму» як результат офіційної позиції Конституційного Суду України щодо правозастосування в системному втіленні закону. Важливого значення набуває можливість доступу до конституційного правосуддя людини, зокрема, за допомогою конституційної скарги, яка слугує значним засобом забезпечення демократії, основу якої становить свобода людини. Людина інтегрується в процес управління державою та суспільством під час вирішення суперечок із законодавцем опосередковано через судовий орган держави. Це «жива» продуктивна взаємозалежність особи та держави [3, с. 215].

На підставі вищезазначеного можна стверджувати, що в умовах сучасного конституціоналізму наслідком ефективного забезпечення режиму верховенства права, верховенства і прямої дії Конституції України, правового обмеження (самообмеження) публічної влади на користь громадянського суспільства, прав і свобод людини є формування судового конституціоналізму як якісного стану конституційного правосуддя.

Список використаних джерел

1. Крусян А.Р. Сучасний український конституціоналізм : монографія / А.Р. Крусян. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 560 с.
2. Махніцький О.І. Електронний ресурс – Режим доступу - <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/4820/03%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Кравчук С.М. Електронний ресурс – Режим доступу – <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/aug/5865/vnulpurn201684535.pdf>

Ключові слова: конституціоналізм, судовий конституціоналізм, конституційне правосуддя, Конституційний Суд України, конституційна скарга.

Науковий керівник: к.ю.н. асистент Салей М. І.

***Кириченко Аліна Олександрівна,
Стрембій Анна-Марія Андріївна***

студенти 2 курсу міжнародно-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ТЕНДЕНЦІЇ ВИБОРЧОГО ПРАВА

В часи становлення української державності історія виборів свідчить про необхідність не тільки кількісного, але й якісного оновлення законодавства про вибори. Процес реформування повинен включати в себе перш за все вітчизняний досвід і виборчі стандарти, виробленні світовою спільнотою.

Актуальність даного дослідження полягає у вдосконаленні українського виборчого законодавства, в питаннях модернізації процесу організації та проведення виборів.

Мета даної роботи дослідити основні тенденції розвитку виборчого законодавства, недоліки української виборчої системи і запропонувати українському суспільству оптимальну, уніфіковану виборчу систему.

Враховуючи широкий спектр проблематики слід сконцентруватися на основних тенденціях виборчого законодавства, недоліках виборчого права в Україні та запропонувати шляхи вдосконалення.

По-перше, слід звернути увагу на відсутність кодифікованого акта, який би об'єднав більшість норм, що регулюють проведення різних виборів, навіть незважаючи на наявні проекти виборчого кодексу України (Кодексу України про вибори і референдуми). Тобто перша тенденція — це кодифікація виборчого законодавства, як спосіб якісного упорядкування нормативного масиву, забезпечення його внутрішньої узгодженості, уникнення застарілих норм. Статистичні показники свідчать, що запорукою успішного результату у напрямі проведення виборів є створення єдиної нормативної бази [1, с. 346]. Тому Україна гостро потребує прийняття спеціального, єдиного кодифікованого акту, який би включав в себе як організацію різних видів виборів так і проведення, встановлення результатів виборів. Впровадження в Україні виборчого кодексу надасть змогу нашій державі конкурувати на рівні європейських країн. Деякі політичні діячі наводять аргументи проти розробки та впровадження кодифікованого виборчого акта, пояснюючи це незручністю застосування об'ємного нормативного акта з відсильними нормами. Вони вважають це не вирішить проблему стабільності правового регулювання інституту виборів, але для початку вдосконалення нашої нормативної бази це досить переконливий крок.

По-друге, ключовим етапом реформування виборчого законодавства є вибір виборчої системи, оскільки саме вона може вплинути на

демократичність результатів виборів. У науковій літературі під виборчою системою слід розуміти суспільні відносини врегульовані нормою Конституції та законами України, які виникають, змінюються та припиняються у зв'язку з голосуванням громадян за кандидатів на виборні посади та розподілі виборних посад за результатами виборів [2, с. 210]. Визначення типу виборчої системи повинно відповідати перш за все напрямку розвитку політичної та партійної системи держави, не спотворювати волю громадян, а навпаки бути за своєю суттю політично нейтральною. В Україні виборча система у період з 1991 до 2006 року зазнала еволюційні зміни: мажоритарна виборча система змінилася після прийняття Конституції України в 1996 році на змішану, а з 2006 в Україні існувала пропорційна виборча система [3]. Більшість проблем виборів, наприклад парламентських, можуть вирішити декілька типів виборчої системи: змішана зрівноважена виборча система 50/50, при усуненні недоліків, поєднанні переваг мажоритарної та пропорційної системи та пропорційна виборча система з поділом загальнодержавного списку кандидатів на виборні посади та регіональні списки, що дозволить зробити закриті списки більш прозорими для виборців, вирішить питання обізнаності виборців щодо характеристик кандидатів через закріплення депутатів за певною територією.

По-третє, здається доцільним підтримувати ідею вдосконалення чинного законодавства України, зокрема, тенденцію зміни права вибору на обов'язок вибору. Досить не давно існував принцип голосування «проти всіх», він був законодавчо визнаний країнами колишнього радянського союзу, а на міжнародному рівні закріплений лише в ч.1 ст.4 Конвенції про стандарти демократичних виборів, виборчих прав і свобод у державах-учасниках Співдружності Незалежних держав. Мається на увазі наявності не окремої граfi «проти всіх», а можливість викреслити з бюлетеню прізвища всіх кандидатів, тобто відмовити кожному з них. В ст. 5 Конституції України зазначено, що народ як єдине джерело влади вправі на свій розсуд відмовити в підтримці як деяких так, і всіх кандидатів на виборчі посади, але голосування «проти всіх» може трактуватися як байдужість виборців за долю своєї країни. Тобто фактично у такій ситуації існують два варіанта електоральної поведінки: неявка на виборчу дільницю та приведення бюлетеня у стан недійсності [4, с. 160]. Ні перший ні другий варіант не відображає волю виборця і свідчить про нерозвинену політико-правову культуру громадян. Підсумовуючи, варто зазначити, що метою нашого законодавства має бути збільшення позитивних факторів розвитку громадянського суспільства, заохочення громадян до визначення політичного курсу країни на майбутні роки, а саме обов'язкове застосування свого виборчого права шляхом виключення можливості відмовитися громадянина від такого. В результаті нас чекає

уособлення волі народу у новообраній владі, що відповідає принципам демократичної, правової держави.

Список використаних джерел

1. Україна : політичні стратегії модернізації : зб. науково-аналітичних доп. / за ред. М.М. Розумного, В.М. Яблонського. — К. : НІСД, 2011. — 328 с.
2. Конституційне право України: підруч. / за заг.ред. В.Л. Федоренко. — 2-ге видання перероблене і доопр. — К.: Алерта ; КНТ ; Центр учбової літератури, 2010. — 432 с.
3. Про робочу групу з питань удосконалення законодавства щодо виборів : Указ Президента України від 2 листопада 2010 року // Офіційний вісник. — 2010. № 30. — 964 с.
4. Бондарь Н.С. Конституционная ценность избирательных прав граждан / Н. Бондарь, А. Джагорян. — М. : Формула права, 2005. — 191 с.

Ключові слова: виборче право, кодифікований акт, виборча система, тенденція, «проти всіх».

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

Клінацька Ірина Анатоліївна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

НЕПОРУШНІСТЬ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ

Первинним правом є право людини на життя, оскільки саме з цього права витікають інші особисті немайнові права, соціальні, політичні, культурні права. Життя людини визначається вищою соціальною цінністю, а тому — всі інші блага є благами другого рівня.

Життя людини вважається найпріоритетнішим благом, а тому держава повинна захищати і гарантувати це право, оскільки згідно ст. 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [1]. Відповідно до цього серед природних та невід'ємних прав людини першочергове місце займає право на життя, з якого логічно випливають всі інші права особистості [2, с. 153].

У ст. 27 Конституції України закріплено невід'ємне право людини на життя та обов'язок держави — захищати життя людини. Жодна особа не може бути свавільно позбавлена життя. Кожен має право захищати своє життя та здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань. Крім того, згідно ст. 64 Конституції України

конституційне право на життя не може бути обмежене навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану [1].

Як бачимо, право особи на життя не можна скасувати чи обмежити. Україна на вимогу Ради Європи відмовилася від смертної кари як вищої міри покарання, незважаючи на те, що сьогодні приблизно 100 країн застосовують смертну кару як один із видів покарання (у тому числі США, Люксембург, Ліхтенштейн). Альтернатива смертній карі — по життєве ув'язнення. Конституційний Суд України 29.12.1999 р. ухвалив Рішення, відповідно до якого положення Кримінального кодексу України, які передбачали смертну кару як покарання, визнано такими, що не відповідають Конституції України. У нашій державі 22.02.2000 р. прийнято Закон, яким було ратифіковано Протокол № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод стосовно скасування смертної кари в Україні. Дане покарання було замінено на позбавлення волі на певний строк або довічне позбавлення волі. Україною 28 листопада 2002 р. було ратифіковано Протокол № 13 до Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари за будь-яких обставин.

Крім цього, характеризуючи непорушність права на життя, необхідно звернутись до проблеми евтаназії. Зазвичай евтаназією є спричинення легкої смерті безнадійно хворому за його проханням. Метою у даному випадку виступає позбавлення зайвих страждань. Виділяють активну і пасивну евтаназію. Так, активна евтаназія — це введення людині, яка помирає, будь-яких лікарських чи інших засобів або здійснення будь-яких дій, що ведуть до швидкого й безболісного настання смерті, а пасивна евтаназія — це припинення надання людині медичної допомоги, яка прискорює настання природної смерті. До того ж згідно ч. 4 ст. 281 Цивільного кодексу України забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя, тобто евтаназія [3].

Основне завдання для держави та світового співтовариства — забезпечення безперешкодного здійснення та повної своєчасної охорони права на життя, але це є можливим лише за умови його нормативного закріплення. Адже право на життя перестане носити декларативний характер тільки тоді, коли наявне його закріплення у відповідних правових нормах, а також будуть створені механізми реалізації та захисту такого права.

Право на життя закріплюється в міжнародно-правових актах, а саме: ст. 3 Загальної декларації прав людини — кожен має право на життя, на свободу і особисту недоторканність; ст. 2 Європейської конвенції захисту прав людини та основних свобод — право на життя захищається законом. Жоден не може бути позбавлений життя інакше, як на виконання вироку суду, винесеного після визнання її винною у вчиненні злочину, за який законом передбачено таке покарання; ст. 6

Міжнародного пакту про громадянські та політичні права – право на життя є невід’ємним правом кожної людини [4, с. 118-120].

Таким чином, можна зробити висновок, що ні за яких умов, в тому числі в умовах воєнного чи надзвичайного стану, не може бути обмежене право особи на життя і право захищати своє життя і здоров’я, життя і здоров’я інших людей від протиправних посягань; право кожного звертатися з вимогою захистити своє життя до держави. Це регламентується Конституцією України, де вказано, що право на життя не може бути обмеженим, виходячи саме із важливості цього права. Зокрема, відповідно до ст. 3 Конституції України, життя кожної людини вважається найбільшим пріоритетним благом, а держава повинна захищати і гарантувати це право, бо людина, її життя і здоров’я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Сажієнко Н.В. Право на життя / Л.А. Ольховик, Н.В. Сажієнко / Актуальні проблеми політики. – О.: Фенікс, 2008. – Вип. 34. – С. 153-160.
3. Совгіря О.В., Шукліна Н.Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посібник – 2-ге видання., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/422-konstitutsyne-pravo-ukrani-sovgirya-ov.html>
4. Сажієнко Н.В. Право на життя // Правова держава в дослідженнях правників-початківців; тези доповідей Всеукраїнської студентської наукової конференції. – О.: Фенікс, 2008. – С. 118-120.

Ключові слова: право на життя, непорушність, людина, евтаназія
Науковий керівник: к.ю.н., асистент Салей М. І.

Кожокарь Марія Едуардівна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Проблема подвійного громадянства є актуальною не тільки для України, де досить довго тривають дискусії з приводу визначення полігромадянства на законодавчому рівні, а й для інших держав, які

дозволили своїм громадянам мати національний паспорт других країн. В результаті взаємодії законодавства двох країн виникають колізії з приводу їх застосування.

Загалом у світі є близько 100 держав, які допускають можливість подвійного громадянства. Серед них Бельгія, Бразилія, Мексика, Канада, Колумбія, Латвія, Фінляндія, Греція, Угорщина, Ісландія, Кіпр, Італія, Швеція, Велика Британія. Вважається, що стосовно набуття другого громадянства найліберальнішою країною у світі є Австралія, натомість там існує найжорсткіше імміграційне законодавство.

Окремі держави використовують подвійне громадянство не стільки з метою збереження зв'язку зі своїми громадянами, які емігрували за кордон, скільки для посилення свого впливу в дружніх державах. При цьому держава може тримати користь з діяльності і досвіду своїх збереглих громадянство співвітчизників, «які могли б певною мірою вважатися посланцями країни свого походження».

Існує ряд способів, за допомогою яких особа може отримати подвійне громадянство. Багато країн надають громадянство за принципом крові, або «через кров», який означає, що дитина буде мати громадянство своїх батьків. Багато також пропнують громадянство за правом ґрунту (за народженням на певній території). Якщо, наприклад, дитина французьких батьків народилася у Сполучених Штатах Америки, то вона буде мати громадянство США і Франції. Також можна стати громадянином шляхом натуралізації, в разі чого новий громадянин може обрати, чи зберегти своє первісне громадянство, чи набути подвійного.

З точки зору національних урядів, подвійне громадянство є проблемою, тому що це може створити ситуацію, в якій людина з подвійним громадянством опиниться між двома конфліктуючими сторонами. Наприклад, у разі війни між США і Францією, якщо людина має громадянство цих двох країн, вона має військовий обов'язок перед кожною країною, а відмова від військової служби буде розцінюватися як акт державної зради. Також через різницю між системами оподаткування, використовуваних в обох країнах, такі громадяни змушені будуть платити податки для французького і американського уряду. Однак, подвійне громадянство в плані забезпечення прав і свобод надає додаткові гарантії їх реалізації та захисту, особливо у відношенні: права на проживання в обох державах, свободи пересування на території обох держав, права на повернення або еміграцію, можливості збереження єдиного громадянства в змішаному шлюбі».

Українським законодавством передбачено лише громадянство України, правила та підстави його набуття та втрати. Подвійне громадянство не передбачено ні Конституцією України, ні її законами, тому для громадян України воно є незаконним [1, с. 3]. У міжнародному праві поняття подвійного громадянства розглядається в якості більш широкого поняття множинного громадянства, а саме як

одночасної належності особи до громадянства двох або більше держав (стаття 2 Європейської конвенції про громадянство 1997 року) [2, с. 1]. Відповідно до статті 2 Закону України «Про громадянство України» у разі, якщо громадянин України набув громадянства іншої держави або держав, то у правових відносинах з Україною він визнається лише громадянином України [3, с. 1]. Останніми роками багато європейських країн запровадили інститут подвійного громадянства. Багато з цих країн є географічними сусідами України (Угорщина, Румунія). Практика застосування подвійного громадянства в Україні запроваджувалося ще з початку 90-х років минулого століття, хоча Конституція України визначає в Україні єдине громадянство. На сьогоднішній день багато етнічних угорців, румунів, росіян України прийняло подвійне громадянство. Погляди вчених і політиків щодо подвійного громадянства кардинально відрізняються. Противники стверджують, що подвійне громадянство загрожує національній безпеці держави, оскільки велика частина населення окремих регіонів України може стати громадянами іноземних держав. Також негативним інститут подвійного громадянства є з огляду на консолідацію української нації. Прихильники подвійного громадянства обґрунтовують позитивний вплив цього інституту тим, що він дасть можливість об'єднати українців усього світу, сприятиме євроінтеграції України, поліпшить правовий і соціальний захист громадян України за кордоном [4, с. 300]. Сучасне міжнародне право не знає єдиної, загальновизнаної регламентації питань, пов'язаних з подвійним громадянством. Більшість держав негативно ставляться до подвійного громадянства: 74 держави забороняють його з певними винятками, 59 — дозволяють з певними заборонами, ще близько 60 держав повністю забороняють подвійне громадянство. Данія, Швеція, Єгипет, Індія, Індонезія, Китай, Монголія, Узбекистан та ін. забороняють або не визнають подвійного громадянства.

Отже, на основі вищесказаного, можна стверджувати, що питання подвійного громадянства є проблемним не тільки для України, а й для тих країн, де це дозволено. Не можна остаточно вирішити чи факт множинного громадянства є позитивним явищем чи негативним, а заборонити його не увяється можливим, оскільки не існує єдиної світової бази даних, за якою можна було б визначити чи є особа громадянином іншої держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України : закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96 // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Європейська конвенція про громадянство від 06.11.1997 р. [Текст] // Відом. Верхов. Ради України. — 2008. — № 13. — С. 359.

3. Про громадянство України: Закон України: від 18 січня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 13. — Ст. 65.
4. Коломієць О.А. Інститут подвійного громадянства у міжнародному праві: проблеми і перспективи / О.А. Коломієць // Наукові праці МАУП. — 2010. — Вип. 1(24). — С. 296–301.

Ключові слова: громадянство, подвійне громадянство, отримання громадянства, полігромадянство, множинне громадянство.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Салей М. І.

***Корчева Валерія Валеріївна,
Кісіль Христина Вікторівна***

студентки 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРИНЦИПІВ КОНСТИТУЦІЇ США ТА УКРАЇНИ

Конституція є комплексним нормативно-правовим актом, що регулює найважливіші суспільні відносини, суб'єктами яких виступають держава в особі її органів, суспільство та людина. Конституційні принципи встановлюють засади конституційного ладу, найважливіші елементи правового статусу людини і громадянина, базові положення здійснення влади народом, правосуддя, територіального устрою, механізму здійснення державної влади тощо. У цій статті проаналізовано декілька основоположних принципів Конституції України та Сполучених Штатів Америки. Актуальність цієї роботи зумовлена сучасною необхідністю виявлення слабких сторін в конституційних засадах українського державного устрою в порівнянні з визнаними в якості ефективних конституцій інших демократичних держав, адже прогрес має стосуватися не лише наукової та економічно-виробничої, але й правової сфери суспільного життя.

Принципи Конституції України — це матеріалізовані в її нормах вихідні положення, основні засади, ідеї, основоположні загальнообов'язкові правила, найважливіші соціальні цінності, що мають загальну значущість і найвищу юридичну силу. Пропонується розглянути, зокрема, ті, які відрізняють безпосередньо державний лад України та США.

Принцип республіканської форми правління — верховні(вищі) органи влади обираються на певний, визначений термін і функціонують на основі розподілу сфер компетенції.

Принцип унітаризму – державно-адміністративний устрій, де діє єдина конституція, єдині, загальні для всієї країни вищі представницькі, виконавчі та судові органи, які здійснюють керівництво відповідними місцевими органами. Вищі органи влади володіють абсолютним суверенітетом на всій території країни.

Принцип інсування єдиного однопалатного законодавчого органу – виключне право на прийняття законів належить Верховній Раді України, що делеговане Українським народом.

Конституція Сполучених Штатів Америки не тільки найстаріша чинна конституція з-поміж усіх існуючих, але й вважається однією з найдемократичніших. Створена у 1787 році, вона діє вже більше ніж 200 років, впродовж яких до неї були прийняті лише 27 поправок, проте основний текст Конституції залишався та залишається незмінним у своїх фундаментальних положеннях.

Принципи, як частина таких положень, становлять собою сутність духу незалежності, що пронизує правову систему усіх штатів без виключно. 16 лютого 1783 р. були вперше проголошені 4 основні принципи Конституції США:

- принцип федералізму – федеральний уряд із незалежністю влади оподаткування;
- принцип розподілу влади на 3 відділення: законодавчу, виконавчу та судову;
- поділ федерального законодавчого органу на 2 палати (Сенат та Палата представників);
- федеральний уряд із делегованими повноваженнями діє безпосередньо на громадянина, як остаточну владу у штатах [1].

Перші два принципи мали найбільший вплив на розвиток становлення державного ладу та правової системи США, тому слід розглянути їх докладніше.

Принцип федералізму вводить чітке та жорстке розмежування сфер компетенції федеральної влади та влади штатів. В американській федеральній системі, штати мають статус суверенних державних утворень, хоча насправді не володіють повним складом атрибутів суверенітету. Більшість «суверенних» прав штатів делегується федеральному уряду.

Принцип розподілу влади реалізується системою «стримувань і противаг», що передбачає організаційну незалежність усіх гілок державної влади між собою, та чітко розмежує між ними відповідні функції. Проте впливати одна на одну вони можуть, що гарантує, у разі потреби, можливість нейтралізації узурпації з боку будь-якої з них.

Отже, стосовно принципів, що безпосередньо формують основу функціонування державного апарату, вбачається що є як спільні, так і відмінні риси. Як в США, так і в Україні присутня система «стримувань і противаг», що забезпечує розмежування сфер компетенції трьох гілок влади. Проте якщо в США це розмежування жорстко гарантується

ся судовим наглядом, що посилює вплив судової влади і при цьому не виводячи її з меж власної компетенції, то в нашій країні ці грані змиваються. Особливо це стало відчуватися після прийнятої у 2017 році судової реформи, що значно збільшила роль президента у процесі формування елементів судової системи та в цілому суперечить принципу незалежності судової влади України.

Виділяється також різниця в організації законодавчого органу влади. В США він представлений Конгресом, що є двопалатним (Сенат і Палата представників), в Україні цю роль виконує однопалатний орган – Верховна Рада. Хоча існують певні проблеми, пов'язані із суперечністю рішень та волевиявлень між Сенатом та Палатою представників, остання є можливістю для громадян приймати участь у законодавчій діяльності держави та контролювати дії влади. Отже, народ США має більше можливостей у законотворчій сфері, ніж в Україні.

З вищенаведеного випливає наступний висновок – орган виконавчої влади, а саме президент США, теоретично більш обмежений у свободі дій, ніж президент України. Функція контролю в Сполучених Штатах передана в компетенцію судової влади, в нашій країні її частково виконує кожен з органів влади, іноді виходячі за межі власних повноважень. Особливо часто це відбувається з боку виконавчої влади.

Список використаних джерел

1. Taylor H. The American Constitution/ The Origin and Growth of the American Constitution: – Houghton 1911. – С. 172–173.

Ключові слова: принципи, система «стримувань і противаг», компетенція, орган влади, засади.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

ДЕВОЛЮЦІЯ, ДЕЛЕГУВАННЯ, ДЕКОНЦЕНТРАЦІЯ ТА ДИВЕСТУВАННЯ ЯК СПЕЦИФІЧНІ ФОРМИ ПРОЯВУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

В науці не існує єдиного підходу щодо визначення децентралізації влади. Виокремлюють два підходи до розуміння поняття «децентралізації»: широкий і вузький. За широкого підходу під децентралізацією розуміють процес розподілу влади, передачу частини функцій від центра до периферії. Вузький підхід визначає децентралізацію як певну систему взаємовідносин між державою та адміністративно-територіальними одиницями [8, с. 111].

Децентралізація є складним поняттям, яке має певні види та форми вираження. Так, своєрідними формами децентралізації є деволюція, делегування, деконцентрація та дивестування.

Термін «деволюція» зародився в британській науці, а в подальшому перейшов до загальноєвропейського наукового обігу. Відповідно до Короткого оксфордського політичного словника деволюція визначається як передача повноважень із вищого рівня урядування на нижчий [7, с. 164]. Деволюція вважається найбільш сильною формою децентралізації, адже рішення щодо фінансових, адміністративних та регулятивних повноважень приймаються на місцевому рівні. При цьому мова йде про передачу передусім ключових, найважливіших повноважень. Зазвичай, деволюція здійснюється у державах, окремі складові яких мають широку автономію, зокрема, право формування власного парламенту та уряду. В таких випадках така деволюція є асиметричною, і здійснюється для задоволення вимог певної частини країни з метою збереження єдності держави. Прикладом може бути управління Корсикою у Франції, надання спеціального статусу окремим італійським регіонам тощо [11, с. 123]. Симетричною деволюція є в тому разі, коли всі складові держави управляються однаково.

У науці також виділяють два типи деволюції — законодавчу та адміністративну (виконавчу).

Законодавча деволюція — це процес передачі вищим законодавчим органом країни (парламентом) частини своїх повноважень певній, підпорядкованій їй, регіональній інституції [6, с. 56]. Практичний зміст такого типу деволюції полягає у створенні місцевих представницьких органів, які обираються населенням певної території та наданні їм права визначати політику та видавати закони в межах цих територій.

Під адміністративною деволюцією розуміють передачу певних функцій управління від центральних виконавчих органів до їхніх місцевих територіальних органів без утворення місцевих представницьких органів [6, с. 56]. В даному випадку мова йде лише про розширення повноважень територіальних органів, які підпорядковуються центральним органам. Тобто у разі, якщо управлінські структури нормально функціонують і в змозі ефективно реалізовувати надані їм повноваження, то в такому разі не передбачається створення певної системи установ і організацій на місцях з представницьким характером.

Делегування — це специфічний спосіб надання повноважень, відповідно до якого один орган покладає на інший обов'язок і надає йому на визначений або невизначений час право вирішувати питання, віднесені до компетенції першого органу. Делегування характеризується тим, що орган, який делегував повноваження, може повернути їх собі для власного виконання у будь-який час. Це дає можливість швидко зреагувати на проблеми, суперечності, що виникають у суспільстві, адже повноваження надаються саме тому органу, який може найкраще їх використати для досягнення найбільш позитивного результату [5, с. 94]. Делеговані повноваження повинні передаватися на підставі нормативно-правового акту. Наприклад, делеговані повноваження місцевих органів більшості країн-членів ЄС передаються на підставі спеціальних законів з можливим укладенням додаткових угод [9, с. 30]. У законодавстві європейських країн є приклади укладення договорів про передачу матеріальних і фінансових ресурсів для здійснення повноважень, переданих за законом. Прикладом цьому є Закон Французької Республіки «Про розподіл повноважень між комунами, департаментами, регіонами й державою» від 07.01.1983 р. № 83-8, який визначає порядок передачі вказаних повноважень [10, с. 245]. В Україні законодавством також передбачається можливість делегування повноважень органами виконавчої влади органам місцевого самоврядування та навпаки. Зокрема, дані положення містяться в Законі «Про місцеві державні адміністрації» № 586-XIV від 09.04.1999 р. [2] та Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» № 280/97-ВР від 21.05.1997 р. [1]. Проте, конкретних механізмів взаємодії цих органів та порядку делегування повноважень законодавство не містить, що є значною прогалиною. Отже, делегування можна вважати помірною формою децентралізації, адже органи влади на місцях отримують право приймати рішення, але їхня діяльність щодо здійснення наданих їм повноважень є підзвітною та підконтрольною.

Деконцентрація влади — це передача прав на прийняття рішень всередині самої системи органів виконавчої влади. При цьому уряд стає ближче до громадян, хоча вертикальна підпорядкованість зберігається. Деякі вчені вважають, що деконцентрація діє в певній мірі як спосіб централізації через посередників. Її особливістю є те, що повноваження щодо вирішення специфічних питань чи прийняття

рішень передаються на нижчий рівень влади, але при цьому не втрачається зв'язок із центром. Така форма децентралізації спрямована на підвищення ефективності всієї системи. Деконцентрацію вважають найслабшою формою децентралізації, адже в даному випадку місцева влада наділена повноваженнями для виконання тільки певних задач в короткостроковій перспективі (в основному адміністративних).

Дивестування як форма децентралізації виділяється не всіма науковцями. Дане поняття у своїх працях виділяє М. Трещов. Зокрема, під дивестуванням він розуміє передачу функцій планування та адміністративної влади у волонтерські приватні або громадські організації. Можна дещо ширше визначити вказане поняття, розширивши коло суб'єктів, яким передаються функції з управління. Таким чином, під дивестуванням розуміють передачу функцій планування та адміністративної влади недержавним суб'єктам, до яких можуть належати: громадські об'єднання, комунальні підприємства, інші суб'єкти, що самостійно виконують управлінські функції та надають послуги публічного характеру. В Україні до таких суб'єктів належать ще й органи самоорганізації населення, статус яких визначається ст.ст. 1, 14 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. [1] і Законом України «Про органи самоорганізації населення» від 11.07.2001 р. [3]. Наділення таких суб'єктів повноваженнями в ході децентралізації здійснюється у формі дивестування. Таку форму децентралізації можна розглянути також на прикладі надання соціальних послуг населенню. Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» № 966-IV від 19.06.2003 р. громадським об'єднанням надається право надавати такого виду послуги на рівні з органами державної влади та органами місцевого самоврядування. На сьогоднішній день громадські об'єднання спроможні взяти на себе значну частину функцій щодо надання таких послуг. Завдяки своїй мобільності, підходам у вирішенні різного роду проблем, вони здатні допомогти тим, хто цього потребує, та одночасно посприяти у наданні їм соціальних послуг. Більше того, вони навіть мають право відповідно до ст. 13 зазначеного Закону на підставі укладеного договору з місцевим органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування, використовувати кошти з державного або місцевих бюджетів для фінансування надання соціальних послуг. На органи влади, в свою чергу, покладається обов'язок здійснювати контроль за цільовим використанням бюджетних коштів та якістю надання послуг [4]. Практика надання громадських послуг недержавними організаціями існує й в інших країнах. Наприклад, в Африці такі організації фінансують школи, будують водні пункти, оздоровчі клініки. Здійснюють вони це самостійно або за підтримки інших організацій.

Підсумовуючи зазначене, інститут децентралізації не є статичним і продовжує розвиватися та вдосконалюватися, набуваючи нових форм та видів.

Список використаних джерел

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1997. — № 24. — Ст. 170.
2. Про місцеві державні адміністрації : Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 20-21. — Ст. 91.
3. Про органи самоорганізації населення : Закон України від 11.07.2001р. № 2625-III // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 48. — Ст. 254.
4. Про соціальні послуги : Закон України від 19.06.2003 р. № 966-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 45. — Ст. 358.
5. Бублик Г. В. Делегування повноважень місцевими органами влади: організаційно-правовий аспект : дис... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Г. В. Бублик; Нац. акад. держ. управ. при Президентові України. — К., 2005. — 178 с.
6. Козак Т.М. Європейська інтеграція та проблеми регіонів: навчальний посібник. — Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008. — 236 с.
7. Короткий оксфордський політичний словник / [За ред. І. Макліна, А. Макмілана]. — Київ : Основи, 2006. — 789 с.
8. Оболенський О. Державна служба : навч. посіб. / О. Ю. Оболенський. — К. : КНЕУ, 2006. — 274 с.
9. Онупрієнко А. М. Делегування державних повноважень місцевим органам влади: світовий досвід / А. М. Онупрієнко // Проблеми законності. — Вип. 102. — Харків : НЮАУ імені Я. Мудрого, 2009. — С. 28–35.
10. Французская республика: Конституция и законодательные акты. — М. : Прогресс, 1989. — 448 с.
11. Keating, M. J., Stevenson, L. M., Cairney, P. A., & Taylor, K. Does Devolution Make a Difference? Output and Policy Divergence in Scotland / M. J. Keating, L. M. Stevenson, P. A. Cairney & K. Taylor // Legislative. Journal of Legislative Studies, 2003. — P. 110-139.

Ключові слова: децентралізація, деволюція, делегування, деконцентрація, дивестування, публічна влада.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Кулі-Іванченко К. К.

Крушніцька Оксана Володимирівна

аспірант кафедри правосуддя
ЧНУ імені Юрія Федьковича

ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА В КОНСТИТУЦІЙНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Конституційне судочинство, в порівнянні з більш загальновідомими кримінальним, цивільним, господарським і навіть адміністративним процесами, має свої істотні риси, що в значній мірі і визначає

специфіку діяльності адвоката, який бере участь в конституційних справах. Змістом конституційної юстиції, як відомо, є забезпечення верховенства і прямої дії Конституції, захист прав і свобод людини і громадянина шляхом дослідження і тлумачення правових норм, головним чином, з позиції їх відповідності положенням Основного Закону України. Фактичні обставини з'ясовуються Конституційним Судом України (далі – КСУ) виключно в тому ступені, в якому вони можуть привести до оцінки конституційності закону або іншого нормативного акту, окремих його положень.

Звідси головне завдання адвоката – допомогти суддям КСУ з'ясувати всю глибину проблеми, зміст акту, який розглядається, або правової норми, привести переконливе правове і наукове аргументування на підтвердження позиції свого клієнта, сприяти знаходженню оптимального науково обґрунтованого рішення, а не займатися дослідженням фактичних даних або побудовою версій, які навіть і не стануть розглядатися цим судом.

Отже, роль адвоката в конституційному процесі зводиться, в основному, до консультування клієнта з питань права, тобто фактично до науково-дослідної роботи. Для цього недостатньо бути тільки фахівцем по кримінальному, цивільному або інших галузях права. Гіпотетично адвокати можуть бути представниками сторін в будь-яких справах, які розглядаються КСУ. А оскільки адвокати можуть представляти як одну, так і іншу сторону у будь-якому вигляді судових справ, то в конституційному поєдинку цілком і можуть зустрічатися якраз два представники однієї юридичної професії адвоката.

Треба відзначити, що правила поведінки в КСУ мають свої особливості в порівнянні з основними правилами поведінки в суді.

1. Правила поведінки адвоката в Конституційному Суді України мають свої особливості в порівнянні з основними правилами поведінки в суді.

2. Завершальний виступ адвоката в конституційному процесі полягає в тому, щоб ще раз чітко, послідовно і переконливо, з урахуванням всіх доказів протилежної сторони і з'ясованих в ході судового розгляду проблем, професійно довести суддям позицію клієнта і свої аргументи по Ті обґрунтуванню, а також підкреслити суспільне значення питання, яке розглядається КСУ [1, с. 67].

Відповідно до пункту 9 статті 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [2], представництво – вид адвокатської діяльності, що полягає в забезпеченні реалізації прав і обов'язків клієнта в цивільному, господарському, адміністративному та конституційному судочинстві, в інших державних органах, перед фізичними та юридичними особами, прав і обов'язків потерпілого під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, а також прав і обов'язків потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача у кримінальному провадженні.

Діяльність адвоката в конституційному судочинстві має ряд особливостей, пов'язаних з особливим місцем Конституційного Суду України в системі судових органів і цілями його діяльності: захисту основ конституційного ладу, основних прав і свобод людини і громадянина, забезпечення верховенства і прямої дії Конституції на всій території України.

Конституція України визначає, що єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні є Конституційний Суд. Цей орган вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України.

Формами звернення до Конституційного Суду України є конституційне подання та конституційне звернення.

Конституційне подання — це письмове клопотання до Конституційного Суду України про визнання правового акта (його окремих положень) неконституційним, про визначення конституційності міжнародного договору або про необхідність офіційного тлумачення Конституції України та законів України [3, с. 212].

Конституційним поданням є також звернення Верховної Ради України про дачу висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту.

Конституційне звернення — це письмове клопотання до Конституційного Суду України про необхідність офіційного тлумачення Конституції України та законів України з метою забезпечення реалізації чи захисту конституційних прав та свобод людини і громадянина, а також прав юридичної особи.

Порядок підготовки матеріалів до розгляду на засіданнях Конституційного Суду, порядок розгляду справ, основні правила етикету на пленарних засіданнях, інші питання внутрішньої діяльності Конституційного Суду врегульовані Регламентом Конституційного Суду України, що прийнятий Конституційним Судом 5 березня 1997 року.

Особливість доказової та іншої діяльності адвоката-представника у конституційному судочинстві полягає у тому, що його роль зводиться в основному до консультування клієнта з питань права і фактично до науково-дослідної роботи, що передбачає глибоке дослідження і розуміння Основного Закону [4], наукових доктрин, які стосуються проблем, що розглядається, світових тенденцій розвитку права та законодавства зарубіжних держав (в основному Суд не займається дослідженням фактичних даних та побудовою версій — фактичні обставини з'ясовуються лише тією мірою, якою вони можуть вплинути на конституційність нормативно-правового акту).

При складанні звернення до Європейського суду з прав людини адвокат повинен дотримуватися умов прийнятності звернень до Євросуду, зокрема дотримання вимог предметної та територіальної

юрисдикції, компетенції в часі та за колом суб'єктів, вичерпання внутрішніх засобів правового захисту, дотримання 6-ти місячного строку звернення [5, с. 89].

Європейський Суд не може надати заявнику юридичну допомогу на оплату послуг адвоката для підготовки первинної заяви. На подальшій стадії провадження, а саме після рішення Суду про повідомлення відповідного уряду про заяву для подання письмових зауважень, заявник може претендувати на отримання безкоштовної юридичної допомоги, якщо йому бракує коштів для оплати послуг адвоката, якщо надання такої допомоги Суд визнає необхідним для належного розгляду справи.

Таким чином, потрібно узагальнити, що процесуальним супротивником адвоката у Європейському суді виступає Урядовий уповноважений у справах Європейського суду з прав людини, що є посадовою особою, на яку покладено повноваження щодо забезпечення представництва України в Європейському Суді з прав людини під час розгляду справ про порушення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також інформування Комітету Міністрів Ради Європи про хід виконання рішень Суду.

Список використаних джерел

1. Деханов С.А. Западноевропейская модель организации адвокатуры: опыт и современное состояние: Монография. — М.: РУДН, 2014. — 200 с.
2. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012 № 5076-VI // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст. 282.
3. Баранов Д.П., Смоленський М.Б. Адвокатське право. Адвокатська діяльність і адвокатура в Україні. Підручник. 3-е изд. — К., 2012. — 340 с.
4. Конституція України від 28.06.1996 р. 254к/96-вр // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
5. Адвокатська діяльність. Навчально-практичний посібник / За заг. ред. к.ю.н. В.Н. Буробіна. К.: «ІКФ», 2013. — 260 с.

Ключові слова: конституційне судочинство, конституційний суд України, адвокат, конституційне подання, конституційне звернення.

Науковий керівник: д.ю.н, Щербанюк О. В.

***Кучма Марія Володимирівна,
Довбня Анастасія Леонідівна***

студентки 2 курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА ТАЄМНИЦЮ ЛИСТУВАННЯ, ТЕЛЕФОННИХ РОЗМОВ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Актуальність даного дослідження обумовлена тим, що на сьогоднішній день в умовах збройних конфліктів вже не можна говорити впевнено про таємницю спілкування по телефону або листування. Мобільний телефон може стати об'єктом стеження за людиною, яка сама того не знаючи здійснює поширення конфіденційної інформації. В цьому полягає небезпечність ХХІ століття – століття бурхливого розвитку технологій.

Даній проблемі приділено значну увагу в науковій літературі, зокрема у роботах В.Т. Маляренка, І.Л. Петрухіна, О.М. Бандурки, О.Н. Ярмиша.

Під таємницею листування, телефонних переговорів, розуміються певні відносини, які складаються між особами з приводу здійснення рішень і дій власника таємниці, пов'язані із забезпеченням таємності конкретних відомостей і виражаються в обмеженні або виключенні доступу до них і до їх носіїв поза волею цієї особи.

Право на таємницю листування, телефонних розмов вперше було закріплене в Загальній декларації прав людини 1948 р. (ст. 12), Конвенції основоположних прав і свобод людини 1950 р. (ст. 8), Міжнародному пакті про громадянські та політичні права 1966 р. (ст. 17) та знайшло своє відображення в Конституції України де, «кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені тільки судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинам чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо (стаття 31 Конституції України) [1].

Нові розробки в галузі технічних наук, а саме : e-mail, хмарні технології, імпульсивний човник, E1, DHCP (протокол динамічної конфігурації хостів) різко підвищили способи передачі інформації.

Зокрема такими відомі такі новітні засоби прослуховування як: стетоскоп, мікрофони направленої дії, «радіо кулі», мікрофон з підсилювачем Ad-9 для прослуховування терористичних угруповань з метою їх подальшої ліквідації на територіях збройних конфліктів.

Проте трапляються випадки, коли спецслужби втручаються у особисте життя мирного населення, а саме прослуховують дзвінки, моніторять електронну пошту та соціальні мережі, чим і порушують конституційне право громадян на таємницю листування та телефонних розмов. Підтвердженням цього можуть слугувати такі випадки: 1) прослуховування 198 осіб мирного населення в Сомалі під час ліквідації 13 терористів угруповання «Аш—Шабаб» (грудень 2017 р.), 2) моніторинг електронної пошти мирного населення в районі Ісані в Тбілісі під час ліквідації грузинськими спецслужбами одного з очільників ІДІЛ Ахмеда Чатаєва. (листопад 2016 р.). 3) прослуховування спецслужбами Асада мирного населення в Алеппо з метою ліквідації ісламістського угруповання Вільна сирійська армія (грудень 2016 р). [2].

Загальними ознаками, що властиві захисту конституційного права на таємницю листування, телефонних переговорів, є законодавчо встановлений обов'язок дотримання таємниці повідомлень (відправлень) операторами зв'язку, які надають послуги зв'язку на підставі відповідної ліцензії та визначене коло одержувачів інформації.

Крім того зміст таємниці кореспонденції викладено у ст. 306 Цивільного кодексу України, відповідно до якої: 1) листи, телеграми та інші види кореспонденції можуть використовуватися, зокрема шляхом опублікування, лише за згодою особи, яка направила їх, та адресата;

2) якщо кореспонденція стосується особистого життя іншої фізичної особи, для її використання, зокрема шляхом опублікування, потрібна згода цієї особи [3].

Отже можна зробити висновок, що для захисту свого права громадяни повинні покладатися не лише на втручання держави в правове регулювання захисту інформації, а на свою обачність. Таким чином, потрібно дотримуватись простих заходів обережності. По-перше, під час важливих переговорів, що містять предмет конфіденційної інформації вимкнути телефон та вийняти батарею. По-друге, перевіряти активність акаунту Вашої електронної пошти. По-третє, встановити PIN-код, який Ви набираєте перед розмовою.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон, прийнято на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Amnesty International. Syria: Seven years of catastrophic failure by the international community [Електронний ресурс] / Amnesty International. – 2018. – Режим доступу до ресурсу <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2018/03/syria-seven-years-of-catastrophic-failure-by-the-international-community/>.

3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 40–44. – Ст. 356.

Ключові слова: таємниця листування, телефонні розмови, обмеження прав, спеціальні засоби прослуховування.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Кулі-Іванченко К. К.

Левицький Остап Орестович

студент 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ І ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Права людини є складним і багатовимірним явищем. Сучасний світ неможливо уявити без прав людини, які базуються на принципах свободи, рівності та справедливості. Останніми роками тема прав людини та механізмів їх захисту набули загальносуспільного масштабу та політичного значення. Більше того, у будь-якій демократичній та правовій державі, а саме таку конституційну рису України закріплює ст. 1 Конституції України, права та свободи людини і громадянина є найважливішим політико-правовим та соціальним інститутом, мірою розвитку суспільства та нації, а також основою і змістом функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування [3, с. 87-90].

Конституційні права — це її невід’ємні можливості, які належать особі від народження, є основою правового статусу, закріплені в конституції держави і мають найвищий юридичний захист. Класифікація конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснюється з метою структуризації знань, що дозволяє комплексно їх проаналізувати:

1) за суб’єктами:

- права і свободи індивіда (право на громадянство);
- права і свободи групи індивідів (право на свободу об’єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод, задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів, за винятком встановлених обмежень);

2) за походженням:

- природні (право на життя, вибір професії);
- позитивні (активне і пасивне виборче право та ін.);

3) за сферами життєдіяльності (за змістом):

- особисті права і свободи (ч. 1 ст. 27 Конституції України — право на життя, ч. 1 ст. 33 Конституції України — право на свободу пересування та ін.);

- політичні права і свободи, пов'язані з участю громадян України у процесі формування державних органів, органів місцевого самоврядування та управління суспільством і державою (ст. 38 Конституції України — право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, ч. 1 ст. 39 Конституції України — право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування);

- економічні права і свободи (ч. 1 ст. 42 Конституції України — право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом, ч. 1 ст. 43 Конституції України — право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку особа вільно обирає або на яку вільно погоджується);

- соціальні права і свободи (ч. 1 ст. 46 Конституції України — громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової чи тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості);

- екологічні права і свободи (ч. 1 ст. 50 Конституції України — право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди, ч. 2 ст. 50 Конституції України — право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення);

- освітньо-культурні права і свободи (ст. 54 Конституції України — право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів та ін.) [4, с. 125].

Необхідно зазначити, що всі права і свободи невід'ємні один від одного, взаємопов'язані, а тому їх класифікація носить умовний характер, так як одне й те саме право може належати до двох і більше класифікаційних груп [1, с. 79].

Конституційні права і свободи є основою правовідносин, що виникають між людиною (громадянином) і державою, що породжує обов'язок держави захищати і охороняти інтереси кожної людини. Тому можна виділити декілька рівнів гарантування прав та свобод державою.

Перший рівень: створення державою нормативних передумов для найповнішої реалізації прав і свобод самими громадянами як через правовідносини з іншими суб'єктами, так і шляхом надання їм

можливості діяти на свій розсуд. Такий правовий режим, заснований на загальнодозвільному способі правового регулювання, властивий сучасній демократичній державі, його суть відбивається у відомому загальноправовому принципі «дозволено все, що не заборонено законом».

Другий рівень: законодавче обмеження компетенції органів держави, місцевого самоврядування та посадових осіб за принципом «дозволено лише те, що передбачено законом». Послідовне проведення в життя цього принципу може суттєво обмежити сваволю урядовців стосовно громадян і таким чином запобігти порушенням їх прав і свобод.

Третій рівень: створення державою в обмеженому обсязі матеріально-фінансових можливостей для реалізації громадянами окремих суб'єктивних прав, наприклад, реалізації програм професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів (ч. 2 ст. 43), надання безплатної медичної допомоги у державних і комунальних закладах охорони здоров'я (ч. 3 ст. 49).

Четвертий рівень: взяття державою під свою повну опіку певних категорій громадян, серед яких є особи з різним соціальним статусом. З одного боку, це люди, які перебувають на найнижчому щаблі соціальної драбини, оскільки через поганий стан здоров'я і відсутність засобів до існування не в змозі самі себе утримувати. З іншого боку, — це найвищі посадові особи, яким для здійснення їх владних функцій забезпечується підвищений рівень матеріального забезпечення і побутового комфорту, повні гарантії особистої безпеки [2, с. 178-191].

Таким чином, можна ствердити, що органічне поєднання всіх конституційних гарантій прав і свобод людини і громадянина є передумовою їх реального забезпечення у правовій державі.

Список використаних джерел

1. Єльнікова М. О. Класифікація конституційних прав і свобод людини в контексті праворозуміння / М. О. Єльнікова // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. — 2015. — № 2. — С. 77–81.
2. Полянський Ю. Є. Гарантії конституційних прав і свобод людини в Україні: шляхи удосконалення / Ю. Є. Полянський // Наукові праці Одеської національної юридичної академії. — 2009. — Т. 8. — С. 178-191.
3. Чернецька О.В. Права та свободи людини і громадянина як основа функціонування органів публічної влади / О.В. Чернецька // Часопис Київського університету права. — 2014. — № 1. — С. 87-90.
4. Шаптала Н.К. Конституційне право України: навч. посіб. / Н.К. Шаптала, Г.В. Задорожня. — Дніпропетровськ.: ТОВ «ЛізуновПрес», 2012. — 472 с.

Ключові слова: права людини, конституційні права, гарантування прав, класифікація прав, правова держава.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Салей М. І.

*Люльчак Сніжана Василівна,
Глущенко Ольга Миколаївна*

студентки 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРЕЗУМПЦІЯ НЕЗГОДИ ЯК ПРОБЛЕМА ЗАКОНОДАВЧОГО СУПРОВОДУ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ В АСПЕКТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІОЛОГІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

Перманентний розвиток наукових технологій, біології, медицини диктує нові стандарти правового регулювання та гарантування прав людини як елементу її конституційно-правового статусу [3, с. 308]. Преамбула рамкової Конвенції про захист прав людини та людської гідності щодо застосування біології і медицини наголошує, «що успіхи в області біології та медицини [1] повинні використовуватись на благо теперішнього та прийдешніх поколінь». Вказані «успіхи» є своєрідною «субстанцією» для питання трансплантології та права людини на життя, права людини відносно її органів та тканин та права вільного розпорядження собою як наріжних каменів нового покоління прав людини — біологічних. Для України вказане питання є вкрай важливим у світлі реформування та удосконалення законодавства, що регулює таку галузь медицини як трансплантологія. На даний час головним нормативно-правовим актом в цій сфері залишається Закон України «Про трансплантологію органів та інших анатомічних матеріалів людини» 16.07.1999 [2]. Зайве говорити про те, що закон не регулює ряд важливих питань, які на виклик часу виникають і не вирішуються. В Україні питання трансплантології, а відтак визнання та гарантування прав донорів та реципієнтів в аспекті гарантування біологічних прав знаходиться не в найкращому стані. Перманентні дискусії між лікарями, законодавцями, потенційними реципієнтами та донорами потребують нормативного врегулювання питання та вироблення справедливої та актуальної державної політики, щодо гарантування біологічних прав людини.

Насамперед, претензії щодо неврегульованості стосуються ігнорування питання трупного донорства, яке могло б суттєво розширити банк донорів України, а отже дати можливість отримати біологічні матеріали для пересадки. Цю проблему можна вирішити за рахунок трупного донорства шляхом запровадження відповідної моделі правового регулювання трупного донорства — презумпція згоди, що встановлена практикою іноземних країн (Іспанія, Австрія, Бельгія). Модель полягає в тому, що вилучення біологічного матеріалу є можливим за відсутності офіційного прижиттєвого офіційно зареєстро-

ваного заперечення донора проти пересадки його органів. Прогресивність вказаної моделі полягає в можливості ведення завчасного реєстру потенційних донорів, мобільності за потреби негайної пересадки, оскільки відпадає потреба в отриманні згоди родичів померлого які, у зв'язку з втратою, не можуть оцінити ситуацію тверезо, і майже ніколи не згодні на забір органів (1 випадок з 10 можливих) з померлих родичів, враховуючи що за даними соціологів більш як половина європейців готові стати донорами після своєї смерті. Така двояка ситуація на сьогодні в Україні вирішується шляхом презумпції незгоди, особа не може стати донором після смерті, якщо не має офіційно зареєстрованої заяви про такий намір. Для ментальності Українців вона є найбільш прийнятною, проте за умови повної поінформованості населення щодо цього питання. У зв'язку з відсутністю розвиненого громадянського суспільства, тенденцією до патерналізму держави, така поінформованість населення повинна бути зумовлена чітко визначеною політикою держави, яка в Україні ще до сих пір не сформована. Закиди щодо «нав'язування» даного курсу, що ніби вступає в протиріччя з правом людини на розпорядження власним тілом, повністю нівелюються акцентуванням на тому, що це не обов'язок людини – бути біологічним матеріалом після своєї смерті, а гарантування права людини на реалізацію свого суб'єктивного права. Особа насамперед повинна знати про таке своє право, і в разі незгоди написати та зареєструвати відповідну заяву про свою незгоду.

Такий підхід на нашу думку зрушить трансплантацію в Україні як галузь медицини з мертвої точки, популяризує донорство в Україні, підвищить рівень правосвідомості українців, врятує тисячі життів українців і знизить рівень смертності. Презумпція згоди – це маленький, проте надважливий крок в сфері законодавчого супроводу трансплантології в Україні. З одного боку, це забезпечення реалізації в повній мірі права розпорядження власним тілом, а з іншого це є гарантією захисту права на життя, кожного конкретного громадянина, людини. Біологічні права переплітаються з природними правами людини настільки, що можна говорити про забезпечення реалізації біологічних прав як своєрідне гарантування природних прав людини. При цьому гарантія основних прав людини та громадянина, передусім права на життя (можливість пересадки органів є однією з таких гарантій), є показником цивілізованості держави. Потреба у досконалій законодавчо закріпленій моделі з питань трансплантології пов'язана із особливими відносинами між донором і реципієнтом, адже кожен з них має однакове право на життя.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину: Рада Європи,

- Європейський Союз; Конвенція від 04.04.1997 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_334
2. Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 16 липня 1999р. № 1007-XIV// Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 41. – Ст. 377.
 3. Міхальов В. О. Гарантії біологічних прав людини / В. О.Міхальов // Актуальні проблеми держави і права. – 2006. – Вип. 29. – С. 307-310. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2006_29_60.

Ключові слова: права людини, біологічні права, трансплантація, презумпція незгоди.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Грабова Я. О.

**Мамурлан Марія Александровна,
Сова Анастасія Ігорівна**

студентки 2-го курсу факультета міжнародно-правових отношений
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОБЩЕТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КОНСТИТУЦИОННЫХ ОБЯЗАННОСТЕЙ ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА В УКРАИНЕ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

В статье 23 Конституции Украины установлено, что каждый человек имеет право на свободное развитие своей личности, если при этом не нарушаются права и свободы других людей, и имеет обязательства перед обществом, в котором обеспечивается свободное и всестороннее развитие его личности. Из этого можно сделать вывод, что человек наделяется не только правами и свободами, которые предоставляют ему возможность владения, пользования и распоряжения социальными, политическими и другими благами, но и обязанностями, соблюдение которых является необходимым условием достижения соответствующих целей [3, с. 67].

Человек, всегда находясь и взаимодействуя с обществом, не может не иметь обязанностей относительно общества, отдельных лиц и государства в целом, а также не может отказаться от выполнения своих конституционных обязанностей, в первую очередь потому, что они выступают средством обеспечения конституционных прав и свобод. Например, невыполнение своих конституционных обязанностей должностными лицами органов государственной власти и местного самоуправления приводят к кризисным явлениям в обществе и государстве.

До сих пор исследование института обязанностей человека и гражданина привлекало внимание ученых, но в целом эта проблема носит фрагментарный характер, в отличие от института прав и свобод гражданина, анализу которого в юридической литературе уделено большое внимание [2, с. 45].

Понятие конституционных обязанностей целесообразно раскрывать через общие представления об обязанностях и принимая во внимание их юридические аспекты. Анализируя существующие в юридической литературе понятия и трактовки, можно выделить три подхода относительно определения понятия обязанности. Так, некоторые учёные поддерживают мысль, что понятие обязанности следует раскрывать через категорию «надлежащее поведение» [5, с. 11], другие — через категорию «необходимости» [5, с. 151]. Также, существуют рассуждения относительно определения обязанности через категорию «правовой возможности» [3, с. 92–93]. В праве «надлежащее поведение» указывает на соответствие поведения требованиям норм права, то есть, указывает на правомерность поведения, потому мерой надлежащего по своей природе является и субъективное право, и обязанность. «Определения обязанности через категорию надлежащего указывает только на её внешние атрибуты, на принадлежность к системе социально-нормативного регулирования поведения человека, но не раскрывает её сущности» [3, с. 57–58], с чем, безусловно, стоит согласиться.

«Надлежащее поведение» — поведение, которое соответствует обязательству. В связи с этим, «надлежащее» характеризует лишь односторонне обязанность, а именно установку на его выполнение и, таким образом, не выражает внутреннего содержания обязанности, не позволяет отграничить её от нормы, в которой она установлена.

Представляется, что в отличие от «надлежащего поведения», «правовая необходимость» — это закреплённое нормативными актами правило поведения. Категория необходимости является более узким, конкретизированным правилом поведения. В отличие от «надлежащего поведения», она в обязательном порядке должна быть определена нормативным актом, а именно Конституцией Украины, и очерчивать наиболее важные, необходимые обязанности. Кроме того, категория «необходимости» чётко очерчивает круг субъектов, которые её определяют.

Например, рассматривая обязательство соблюдать Конституцию Украины и законы Украины, таким субъектом выступает Верховный Совет Украины, тогда как надлежащее поведение может иметь своим источником и обычай, и локальный нормативный акт, истоки морали, этику поведения.

По своему содержанию конституционные обязанности — это необходимость, предусмотренное Конституцией Украины поведение человека и гражданина в интересах общества, государства относительно

но создания и защиты общественных и частных благ. По форме конституционные обязанности человека и гражданина — это вид юридических обязанностей, которые представляют собой необходимость поведения человека и гражданина в границах и порядке, предусмотренных Конституцией Украины.

В заключении, стоит отметить, что конституционные обязанности человека и гражданина является важным и неотъемлемым элементом конституционно-правового статуса личности, важным условием поддержки стабильности в обществе, обеспечения прав, свобод. Конституционные обязанности определяют характер всех других юридических обязанностей человека и гражданина, обеспечивают сочетание и соединение гражданских и частных интересов, возможность пользоваться наиболее значимыми благами общества.

Список использованных источников

1. Конституция Украины: Принята Верховным Советом Украины 28 июня 1996 г. // Ведомости Верховной Рады Украины. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Летнянчин Л. И. Конституционные обязанности человека и гражданина в Украине: питания теории и практики / Л. И. Летнянчин. — Х., 2006. — 605 с.
3. Конституционные права, свободы и обязанности человека и гражданина в Украине / под ред. Ю. С. Шемшученко. — М.: Издательство «Юридическая мысль», 2008. — 567 с.
4. Билоскурская А. В. Относительно Понятие конституционных обязанностей / А. Билоскурский // Право Украины. — 2004. — № 10. — С. 85-88.
5. Билоскурская А. В. Актуальные вопросы механизма обеспечения выполнения конституционной обязанности соблюдать Конституцию Украины и законы Украины / В. Билоскурский // Журнал Киевского университета права. — 2007. — № 3. — С. 78-82.

Ключевые слова: конституционные обязанности, необходимое поведение, общественные интересы, права и свободы гражданина, институт конституционных обязанностей.

Научный руководитель: к.ю.н., доц. Кули-Иванченко К. К.

Мельничук Марія Сергіївна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СЕКСУАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ

Однією з найважливіших складових розвитку будь-якої демократичної, соціальної та правової держави є формування та реалізація дієвого механізму забезпечення прав свобод людини і громадянина.

Актуальною є проблема дискримінації та рівності ЛГБТ-спільнот в сучасних умовах. Сьогодні в багатьох країнах світу, а також і в Україні спостерігається негативне ставлення до окремих категорій населення, у тому числі сексуальних меншин, які страждають від порушення їх прав та стають об'єктами насилля через відсутність адекватного правового захисту.

Відповідно до міжнародних стандартів кожна людина має право на здійснення прав без будь-яких розрізень, як то щодо раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища. Згідно з принципом недискримінації права людини в рівній мірі відносяться до кожної людини, незалежно від сексуальної орієнтації або гендерної ідентичності.

У 80 державах гомосексуальність заборонена законом і карається тюремним ув'язненням терміном до 10 років, а інколи й довічним перебуванням у в'язниці, а в 10 країнах світу за гомосексуалізм передбачена смертна кара [1, с. 137].

Законодавство України не містить визначення сексуальної орієнтації, яке є досить поширеним в міжнародно-правових документах, ратифікованих Україною. Поки що нашу державу в Європейському Союзі вважають однією з тих, що найсильніше дискримінують сексуальні меншини, так у 2012-2013 роках була спроба дискримінації та погіршення їх становище. До Верховної Ради України вносилися на розгляд ряд законопроектів про заборону пропаганди гомосексуалізму в Україні, але, на щастя, жоден з них не був прийнятий.

У суспільстві існує сталий стереотип домінування гетеросексуальної (традиційної) моделі взаємовідносин між індивідами. Джерелом формування таких стереотипів може бути як особистий досвід людини, так і вироблені суспільством норми. Через це багато людей й досі переконані в тому, що ЛГБТ-спільноти не повинні мати однаковий захист прав на рівні з гетеросексуалами і повинні бути заборонені. Існують різні підходи до обґрунтування такої позиції: ЛГБТ спільнота

обвинувачується у порушенні релігійних норм, моральних установок, сімейних цінностей, засад забезпечення національної безпеки тощо [2, с. 171].

Можна прослідити таку проблему на прикладі легалізації одностатевих шлюбів та цивільного партнерства. Партнери, які не перебувають у шлюбі, не вважаються за членами сім'ї з точки зору закону, а, отже, не є суб'єктами сімейних правовідносин. В багатьох країнах укладення шлюбу дає масу соціальних переваг, а його відсутність — навпаки. Наприклад, одного з партнерів можуть не пустити до іншого або його дитини в лікарні, більше того, формально «чужа» людина навіть не має права отримати інформацію про здоров'я свого партнера в разі екстреної ситуації.

Позитивним моментом можна вважати ухвалення Кабінетом Міністрів України у листопаді 2015 року Плану дій щодо реалізації Національної стратегії у сфері прав людини до 2020 року. У п. 105 ч. 6 цього Плану передбачається «розроблення та подання на розгляд КМУ законопроекту про легалізацію в Україні зареєстрованого цивільного партнерства для різностатевих і одностатевих пар з урахуванням майнових і немайнових прав».

Відповідно до Сімейного кодексу України шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, а сім'єю вважаються особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом та мають взаємні права та обов'язки [3, ст. 3, 21]. Українська ЛГБТ-спільнота абсолютно справедливо називає дискримінаційним чинний Сімейний кодекс, де ст. 74, що закріплює права сторін у цивільному шлюбі, починається словами: «Право на майно жінки та чоловіка, які проживають однією сім'єю...». Доцільно було б внести зміни до Сімейного кодексу, та закріпити поняття «партнерства» як союзу двох рівноправних і незалежних суб'єктів як різної, так і однієї статі.

Таким чином, в першу чергу слід внести зміни до національного законодавства у відповідності до міжнародних стандартів, закріпити поняття «сексуальна орієнтація», внести відповідні зміни до Сімейного кодексу України. Але це не може автоматично гарантувати зростання рівня поваги та порозуміння до нетрадиційних сімей. За даними World Values Survey, для 66% українців родина посідає перше місце серед цінностей. А в уявленнях більшості наших співгромадян сім'я — це жінка, чоловік і діти. Поки що Україну в Євросоюзі вважають однією з тих, що найсильніше дискримінують сексуальні меншини. Також проблема ЛГБТ-спільнот простежується у нашому негативному ставленні до їх існування. Щоб це змінилось, необхідно не лише створити законодавчу базу, але й знищити стереотипи та змінити соціальні норми.

Список використаних джерел

1. Назарук Н. Омбусман із захисту прав сексуальних меншин. Зарубіжна практика / Н. Назарук // Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії. — 2017. — № 10. — С. 137-142.
2. Уварова О. Повага до сексуальної орієнтації і гендерної ідентичності людини як вимога толерантності / О. Уварова // Право і громадянське суспільство. — 2015. — № 4. — С. 164-186.
3. Сімейний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 1-22, ст. 135).

Ключові слова: дискримінація, сексуальні меншини, ЛГБТ-спільноти, одностатеві шлюби, сексуальна орієнтація.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Салей М. І.

Місєва Тетяна Петрівна

студентка 1-го курсу магістратури судового-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК СУЧАСНИЙ СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ

Одним із найважливіших конституційних прав людини і громадянина є право на звернення до державних органів. Воно закріплене в статті 40 Конституції України і закріплює право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк.

Право на звернення є важливим в системі сучасного конституціоналізму, адже воно є однією з гарантій дотримання прав і свобод громадян. Крім того, право на звернення є своєрідним механізмом взаємозв'язку людини і держави, де людина може вплинути на ефективне вирішення проблем, які виникають в процесі реалізації прав та законних інтересів. Звернення громадян є однією з форм участі населення в державному управлінні, у вирішенні державних і суспільних справ.

Порядок реалізації зазначеного конституційного права визначено Законом України «Про звернення громадян» (далі — Закон) [1]. Разом з цим, умови та вимоги сучасності вимагають перегляду засад реалізації, у тому числі конституційних прав, що зрештою і стало

наслідком внесення змін до зазначеного закону щодо електронного звернення та електронної петиції законом від 02.07.2015 р. [2].

Електронна петиція у багатьох країнах світу використовується як механізм взаємодії суспільства та влади. Термін «петиція» має довгу історію і перекладається як пошук, прохання, вимога. В юридичній енциклопедії за редакцією Ю. Шемшученка петиція розтлумачена як колективне письмове звернення громадян з того або іншого питання, яке подається здебільшого главі держави чи іншим органам державної влади та місцевого самоврядування [3].

В статті 23¹ Закону вказано, що в електронній петиції має бути викладено суть звернення, зазначено прізвище, ім'я, по батькові автора (ініціатора) електронної петиції, адресу електронної пошти. На веб-сайті відповідного органу або громадського об'єднання, що здійснює збір підписів, обов'язково зазначаються дата початку збору підписів та інформація щодо загальної кількості та переліку осіб, які підписали електронну петицію. Електронна петиція не може містити заклики до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, заклики до вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини.

Електронна петиція оприлюднюється на офіційному веб-сайті відповідного органу або на веб-сайті громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронних петицій, протягом двох робочих днів з дня надсилання її автором (ініціатором). Дата оприлюднення електронної петиції на офіційному веб-сайті відповідного органу або на веб-сайті громадського об'єднання є датою початку збору підписів на її підтримку.

Під час збору підписів на підтримку електронної петиції зобов'язані забезпечити: безоплатність доступу та користування інформаційно-телекомунікаційною системою, за допомогою якої здійснюється збір підписів; електронну реєстрацію громадян для підписання петиції; недопущення автоматичного введення інформації, у тому числі підписання електронної петиції, без участі громадянина; фіксацію дати і часу оприлюднення електронної петиції та підписання її громадянином.

Електронна петиція має подолати 25 тисячний бар'єр, протягом не більше трьох місяців з дати оприлюднення і за таких умов подається на розгляд Президентіві України, Верховній Раді України, Кабінетові Міністрів України.

А петиція, яка не набрала відповідної кількості підписів, буде розглядатися як звичайне звернення громадян. І тут виникає питання. Чому саме 25 000 підписів громадян? Ця цифра виникла саме із світової практики. А саме кількість населення, і відсоток від загальної чисельності населення. В Україні цей відсоток становить 0,06 % [4].

Коли петиція долає 25 тисячний бар'єр, то інформація про початок розгляду петиції оприлюднюється на офіційному веб-сайті відповідно Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, відповідного органу місцевого самоврядування не пізніше як через три робочі дні після набрання необхідної кількості підписів на підтримку петиції, а в разі отримання електронної петиції від громадського об'єднання — не пізніше як через два робочі дні після отримання такої петиції. Початок розгляду електронної петиції здійснюється невідкладно, але не пізніше 10 робочих днів з дня її оприлюднення.

Для роботи над опрацюванням електронної петиції повинна створюватися спеціально група. До складу цієї групи мають входити працівники офіційних органів, фахівці сфери, якої стосується електронна петиція та представники громадськості. Склад комісії визначається відповідно Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, місцевою радою.

Про підтримку або невідтримку електронної петиції публічно оголошується на офіційному веб-сайті органа, якому було адресовано петицію. У відповіді на електронну петицію повідомляється про результати розгляду порушених у ній питань із відповідним обґрунтуванням.

Відповідь на електронну петицію не пізніше наступного робочого дня після закінчення її розгляду оприлюднюється на офіційному веб-сайті органу, якому вона була адресована, а також надсилається у письмовому вигляді автору (ініціатору) електронної петиції та відповідному громадському об'єднанню, яке здійснювало збір підписів на підтримку відповідної електронної петиції.

У разі визнання за доцільне викладені в електронній петиції пропозиції можуть реалізовуватися органом, якому вона адресована, шляхом прийняття з питань, віднесених до його компетенції, відповідного рішення. Якщо петиція не набрала необхідної кількості голосів, то вона розглядається як звернення громадян.

Згідно зі статтею 3 Закону, під зверненнями громадян слід розуміти викладені в письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги. Звернення розглядаються і вирішуються у термін не більше одного місяця від дня їх надходження, а ті, які не потребують додаткового вивчення, — невідкладно, але не пізніше п'ятнадцяти днів від дня їх отримання. Загальний термін вирішення питань, порушених у зверненні, не може перевищувати сорока п'яти днів.

При порівнянні електронної петиції, яка набрала необхідну кількість голосів та електронної петиції, яка не набрала необхідну кількість голосів можна дійти такого висновку. По-перше, за часом розгляду. Електронна петиція розглядається невідкладно, не пізніше 10 робочих днів, а звернення розглядається не більше одного місяця. По-друге,

склад опрацювання. Над роботою електронної петиції створюється група, яка визначається Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України, місцевою радою. А звернення вирішуються керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації або його заступником.

Електронна петиція це один із механізмів розвитку демократії, який потрібний як суспільству, так і владі. Як ми бачимо, електронна петиція себе виправдовує, майже кожен громадянин знає і може створити власну петицію.

Якщо врахувати все вище сказане, можна прийти до такого висновку. Навіть якщо петиція не набирає необхідну кількість голосів, то вона не зникає. У органів влади виникає обов'язок розглянути її як запит. Тому громадян, який створює петицію може бути впевнений що на його питання однозначно буде відповідь.

Перші кроки уже зроблені до взаємодії суспільства та влади, але чи буде це ефективним залежить від обох сторін. Я вважаю, що електронні петиції можуть об'єднувати громадян і дають можливість вести діалог з суспільством.

Список використаних джерел

1. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 47. — Ст. 256.
2. Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції: Закон України від 02.07.2015 № 577-VIII // Відомості Верховної Ради України. — 2015. — № 35. — Ст. 341.
3. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. — К.: «Укр. енцикл.», 2002. — Т. 4: Н — П. — 720 с.
4. Закірова С. Електронні петиції в Україні: становлення системи та механізм дії / С. Закірова // Центр досліджень соціальних комунікацій — 2017 — 4 липня. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1576:elektronni-petitsiji-v-ukrajini-stanovlennya-sistemi-ta-mekhanizm-diji&catid=8&Itemid=350

Ключові слова: електронна петиція, права людини, право на звернення, петиція, звернення громадян.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Салей М. І.

Оніщук Дар'я Геннадіївна

студентка 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ПРО СТАБІЛЬНІСТЬ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Для становлення громадянського суспільства і правової держави велике значення має інститут виборчого права, який є одним із способів вираження волі народу як носія влади. До шляхів удосконалення українського виборчого законодавства, які слід запровадити перш за все, можна віднести: по-перше, його структуризацію та систематизацію (кодифікацію); по-друге, покращення правового регулювання виборчих процедур; по-третє, вдосконалення механізму судового захисту виборчих прав громадян України та оскарження порушень виборчого законодавства.

Новий виборчий закон в Україні зазвичай приймався напередодні або навіть під час виборчої кампанії і, як наслідок, організатори виборів та суб'єкти виборчого процесу не мали достатньо часу для його якісного аналізу та детального вивчення.

Конституціоналіст М. В. Афанасєва у цьому контексті слушно зазначає: «Яскравим проявом зловживання правом на прийняття актів виборчого законодавства є проведення кожних виборів в Україні за оновленим виборчим законодавством. Президентські вибори ... проводилися ... кожного разу за зміненим виборчим законом. ... Така ж картина спостерігається й щодо парламентських виборів» [1, с. 219-220].

Нестабільність виборчого законодавства ускладнює його практичне застосування під час виборчого процесу та послаблює демократичний характер формування інститутів представницької демократії, що справляє негативний вплив на загальне функціонування парламенту і Президента України.

У цьому контексті велике значення має ухвалення Венеціанською комісією на її 65-й пленарній сесії Інтерпретативної декларації про стабільність виборчого законодавства. У документі тлумачиться Кодекс належної практики у виборчих справах, а саме принцип, відповідно до якого основні елементи виборчого закону не можна переглядати менш як за рік до проведення виборів [4, с. 82]. При цьому ця засада не може вимагати збереження ситуації, яка суперечить нормам європейського виборчого доробку або перешкоджати імплементації рекомендацій міжнародних організацій. Основні елементи виборчого закону, які мають бути стабільні згідно з цим положенням, є:

- власне виборча система, тобто спосіб переведення голосів виборців у мандати депутатів чи владні посади;

- норми, які стосуються членства у виборчих комісіях чи інших органах, що займаються організацією голосування;
- проведення меж округів та норми, які стосуються розподілу мандатів між округами.

Науковець Ю. Д. Батан вважає за потрібне виокремлювати щонайменше чотири шляхи закріплення принципу стабільності законодавства:

1) заборона внесення змін до певних норм за деякий час (наприклад, за шість місяців або рік) до певної події – наприклад, дня голосування на виборах, початку проведення зовнішнього незалежного оцінювання, початку податкового періоду, бюджетного року тощо;

2) внесені зміни до норм, що охороняються принципом стабільності, починають діяти не раніше, ніж через певний час (наприклад, шість місяців або рік) після набрання ними чинності;

3) закріплення основних норм, які чутливі до спричинення нестабільності, у конституціях або конституційних законах із метою жорсткішого захисту від змін і необхідності консенсусу для цього;

4) закріплення у Конституції норми, відповідно до якої для внесення змін до норм, які чутливі до спричинення нестабільності, необхідна підтримка не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради України [2, с. 133].

Пропонується наступне формулювання нової норми Конституції України: «Зміни до законодавства про вибори, які стосуються типу виборчої системи та порядку формування виборчих комісій, набирають чинності не раніше ніж через двісті сорок днів після їх оприлюднення» [3, с. 410]. Це формулювання не є ідеальним, однак може стати орієнтиром для подальшого обговорення цієї проблематики.

Іншим значущим питанням є проблема місця такої норми у тексті Конституції в умовах реалістичності внесення змін, оскільки зміни до розділу III «Вибори. Референдум» є малореальними через ускладнену процедуру змін до цього особливо «захищеного» розділу. У науковій літературі пропонується такий вихід: «Виходячи з права людини, зокрема, на стабільність законодавства (як складову реалізації багатьох окремих прав людини) та на вільні вибори, варто запропонувати включити норму про стабільність виборчого законодавства до розділу II «Права і свободи людини і громадянина». Найімовірнішим видається розміщення вказаної норми після чинної частини першої статті 38 (тобто чинна частина друга стане частиною третьою цієї статті)» [3, с. 412]. Вважаємо цей варіант слушним і достатньо перспективним, особливо з урахуванням такої тенденції сучасного конституційного права загалом і виборчого права зокрема, як гуманізація.

Отже, проведені дослідження засвідчили, що натеper одним із найважливіших завдань законодавця є удосконалення регулювання виборчих процедур, що має здійснюватися упорядковано з продуманим комплексним підходом. Беручи до уваги міжнародні стандарти

демократичних виборів, представляється, що конституційне закріплення відповідних вимог, які, в першу чергу, стосуються часу набрання чинності внесених змін до виборчого закону, є необхідною умовою для вирішення проблеми. Тому слід закріпити в Основному законі України норму, яка гарантуватиме стабільність виборчого законодавства та застереже громадян від неправомірних дій законодавців, спрямованих на поліпшення умов для власного наступного обрання.

Список використаних джерел

1. Афанасьєва М. В. Виборча інженерія в Україні : монографія / М. В. Афанасьєва. — Одеса : Юридична література, 2014. — 384 с.
2. Батан Ю. Д. Стабільність виборчого законодавства як запобіжник порушень прав людини: залишити не можна змінити / Ю. Д. Батан // Від громадянського суспільства — до правової держави : тези доповідей XIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 21 квітня 2017). — Харків: ЦОП ТОВ «Рейтинг», 2017. — С. 132–135.
3. Батан Ю. Д. Стабільність законодавства як складова верховенства права та запобіжник порушень прав людини / Ю. Д. Батан // Проблеми сучасної конституціоналістики: навч. посіб. / Н. В. Анішук, М. В. Афанасьєва, Н. М. Бакаянова та ін.; за заг. ред. А. Р. Крусян та А. А. Єзерова. — Київ: Юрінком Інтер, 2018. — С. 397–415.
4. Европейський демократичний доробок у галузі виборчого права: Матеріали Венеціанської Комісії, Парламентської Асамблеї, Комітету Міністрів, Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи; пер. з англ. / За ред. Ю. Ключковського. — Вид. 2-е, випр. і доповн. — К. : Логос, 2009. — 500 с.

Ключові слова: вибори; виборче право; виборче законодавство; стабільність законодавства; правова визначеність.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

Омельченко Анатолій Володимирович

студент 1 курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ

Становлення України як демократичної та правової держави можливе через створення юридичних гарантій прав та свобод людини і громадянина однією з яких є право кожного звернутись до суду за захистом або відновленням власних прав та законних інтересів. В багатьох зарубіжних країнах до інститутів захисту прав та свобод

належать й органи конституційної юрисдикції у спосіб розгляду та вирішення конституційних скарг. Сутність інституту конституційної скарги зводиться до права осіб звернутись до органів органи конституційної юрисдикції з клопотанням про здійснення перевірки на конституційність владних актів, якими порушуються їхні права і свободи.

Центральною новелою нового Закону України «Про Конституційний Суд України», прийнятого 13.07.2017 р, без сумніву є заснування інституту конституційної скарги [1] Так, згідно з ст. 55 Закону конституційною скаргою є письмове клопотання щодо перевірки на відповідність Конституції України закону України або окремих положень закону, що був застосований судом в остаточному судовому рішенні у справі учасником якої є фізична особа чи юридична особа приватного права, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України.

Правом на подання конституційної скарги в Україні визначено особу, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України (його окремі положення) суперечить Конституції України. Виключенням є юридичні особи публічного права, які не належать до суб'єктів права на конституційну скаргу.

Таким чином, право на звернення з конституційною скаргою належить фізичним та юридичним особам, крім осіб юридичних осіб публічного права.

Строк на подання конституційної скарги складає три місяці з дня набрання чинності остаточним судовим рішенням у якому здійснено посилання на закон, перевірку на конституційність якого просить здійснити заявник. Винятком з даних строків можливий, якщо Конституційний Суд України визнає розгляд такої скарги необхідним з мотивів суспільного інтересу.

Наголосимо, що запроваджена в Україні модель конституційної скарги виключно пов'язана з розглядом конкретної справи, а перевірка на конституційність підлягає лише закон (його окремі положення), як один із видів нормативно-правих актів.

Водночас, доцільніше було б розширення предмету конституційної скарги на інші нормативні акти Верховної Ради України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, правові акти Верховної Ради Автономної Республіки Криму, тобто ті акти, які є предметом конституційного подання або звернення [2, с. 244-245].

Повноваження Конституційного Суду України обмежуються виключно вирішенням питання конституційності такого закону (його окремих положень), подання конституційної скарги не є додатковою касацією або апеляцією, а Конституційний Суд України не є судом загальної юрисдикції. З огляду на це, суд конституційної юрисдикції не уповноважений на перегляд справи по суті, ні на вирішення

питання щодо правильності застосування матеріальних або процесуальних норм [3, с. 19-20].

Зауважимо, що Конституційний Суд України наділений правом зупинення виконання судових рішень, прийнятих на основі законів, що є предметом конституційної скарги. Вказаний механізм покликаний попередити значну шкоду або інші тяжкі наслідки, які можуть настати для заявника.

Відповідно до положень ст. 320 Господарського процесуального кодексу України серед підстав перегляду судових рішень за виключними обставинами є й встановлена Конституційним Судом України неконституційність (конституційність) закону, іншого правового акта чи їх окремого положення, застосованого (не застосованого) судом при вирішенні справи, якщо рішення суду ще не виконане [4].

Таким чином, учасники справи можуть домогтися перегляду рішення та вирішення власного спору з врахуванням позиції Конституційного Суду України щодо конституційності застосованого в справі закону.

Отже, інститут конституційної скарги є одним із способів захисту конституційних прав в Україні. На жаль, наразі ефективність та дієвість такого способу захисту оцінити можливо лише в теорії, оскільки розгляд судом конституційних скарг тільки розпочато.

Список використаних джерел

1. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2136-viii>.
2. Остапенко В.В. Конституційна скарга у механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина / В. В.Остапенко // Форум права. – 2016. – № 4. – С. 240–251.
3. Баулін Ю. Новий формат діяльності Конституційного Суду України / Ю. Баулін // Право України. – 2016. – № 7. – С. 19–23.
4. Господарський процесуальний кодекс України: Кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.

Ключові слова: Конституційний Суд України, конституційна скарга, реформування, конституційні права і свободи людини і громадянина.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Салей М. І.

Поліщук Єгор Сергійович

студент 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ

Наше сучасне життя неможливо уявити без певних прав та обов'язків, які склалися історично. Але в сучасності часто виникають питання щодо практичної реалізації таких прав, як у внутрішньодержавній, так і у зовнішній діяльності. Зокрема, актуальність даної теми виняткова саме через те, що справедливе і всебічне забезпечення прав і свобод людини на практиці є основним мірилом рівня демократичності держави та суспільства в цілому. А беручи до уваги те, що конституція будучи основним законом держави, закріплює у своєму тексті основні права людини та громадянина, відпадають будь-які сумніви щодо нагальності цієї проблеми. Дослідженням теми реалізації конституційних прав в Україні займалися такі вчені, як: Скакун О., Ільченко І., Логвінова М., Рабінович П. та інші.

За визначенням П. Рабіновича права людини – це соціальна спроможність людини вільно діяти, самостійно обирати вид та міру своєї поведінки з метою задоволення своїх різнобічних матеріальних та духовних потреб шляхом користування певними соціальними благами в межах, визначених законодавчими актами [2]. У міжнародному співтоваристві налічується дуже багато нормативних актів які регулюють питання щодо закріплення прав людини. Керуючись приматом міжнародного права Україна привела свою конституцію у відповідність до міжнародних стандартів та стала (на думку Венеціанської комісії) однією із країн з найдемократичнішою конституцією. Так наприклад, у ч. 2 ст. 3 Конституції України зазначається, що «Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1]. Так, насамперед, влада може реалізовувати такий захист через надання соціальних гарантій.

За визначенням О. Скакун такими гарантіями можна вважати наявність розвиненої системи народовладдя, реальної можливості особи брати участь в управлінні державою безпосередньо або через представницькі органи; політичне різноманіття; можливість користуватися своїми правами і свободами, захищати свої інтереси; поділ влади; наявність незалежної конструктивної опозиції, політичного плюралізму та ін. [3] Також, слід звернути увагу і на те, що окрім соціальних гарантій в тексті Основного Закону закріплені і політичні гарантії

реалізації прав людини. Вони дістали своє закріплення у ст. 5; 7; 15 Конституції України. Закріплені у цих статтях засади народного суверенітету, місцевого самоврядування і багатоманітності суспільного життя в державі якнайліпше демонструють зацікавленість держави у захисті та реалізації основних прав людини і громадянина.

Але не дивлячись на всі вищеперелічені гарантії, існує і деяка протилежність та неточність норм Конституції України, що може призводити до порушення окремих прав і свобод людини. Так, наприклад, М. Оніщук вважає, що сьогодні деякі норми Основного Закону України залишаються переважно декларативними [4]. Прикладом таких норм, на думку правознавців, за тих чи інших обставин, може виступати ч. 2 ст. 47, яка говорить, що громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону [1]. Але сучасні реалії показують, що кількість громадян, які потребують такої допомоги, значно перевищує ту кількість громадян, які таку допомогу отримали. Перш за все, це зумовлено недосконалістю методів, якими держава забезпечує таке право. Також, як приклад, можна навести положення ст. 48, яка вказує на те, що кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло [1]. Не дивлячись на те, що органи влади регулярно переглядають положення, щодо достатнього життєвого рівня і мінімальної заробітної плати та зважаючи на стрімкі темпи зростання цін та тарифів, реалізовувати таке право стає все складніше. У сфері освіти ч. 2 ст. 53 вказує на те, що держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам [1]. З одного боку, якщо говорити саме про вищу освіту, то положення цієї норми виконуються і можливість навчання на безоплатній основі та отримання стипендій дійсно існує і навіть розміри цих стипендій значно підвищились за останні роки. Але з іншого боку, спостерігається тенденція до жорсткого скорочення бюджетних місць та зменшення відсотка студентів, які будуть мати змогу отримувати стипендії (слід зауважити, що на сьогоднішній день це становить 40 % і цей показник далі зменшується).

Як наслідок такого не стійкого забезпечення окремих конституційних прав та свобод людини, може бути поширення правового нігілізму та недовіра громадян державі. Саме через це сьогодні існує гостра необхідність вдосконалення юридичних механізмів, які дозволять людям в повному обсязі здійснювати свої права та користуватися своїми свободами. Отже, нагальна потреба врегулювання та забезпечення нормативних приписів має дуже велике значення для майбутнь-

ого нашої країни та повинна здійснюватися через призму нормативно-правових та організаційних способів.

Список використаних джерел

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Рабінович П. Основоположні права людини: соціально-антропна сутність, змістова класифікація / П. Рабінович // Право України. — 2010. — № 2. — С. 18-23.
3. Скакун О.Ф. Теория государства и права: учеб. / О.Ф. Скакун — Х., 2000. — 704 с.
4. Оніщук М. Проблеми забезпечення прав людини в Україні: від Загальної Декларації прав людини — до сьогодні / М. Оніщук // Право України. — 2009. — № 4. — С. 29-35.
5. Ільченко І. Деякі питання застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики Європейського суду з прав людини в Україні / І. Ільченко // Право України. — 2009. — № 10. — С. 145-148.

Ключові слова: права громадянина, демократична держава, соціальні гарантії, юридичний механізм, декларативні норми.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

***Рашик Катерина Валентинівна,
Бобік Вікторія Василівна***

студентки 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Рух до громадянського суспільства є однією з провідних демократичних тенденцій сучасного розвитку. За останні десятиріччя відбулися значні зміни на політичній карті світу: панування тоталітарно-авторитарних режимів на значній частині європейського континенту залишився в минулому [2, с. 68].

Реалізація самого ж громадянського суспільства в Україні, яка була частиною Російської імперії, а згодом і СРСР, була в принципі неможлива. Радянська держава насаджувала у свідомості суспільства ідею пріоритетності інтересів держави над інтересами кожного громадянина. У той час держава була понад усе, вона вважалася

найбільшою цінністю і метою, при цьому окремих індивідів не становив ніякої цінності.

Сучасне розуміння цього явища формувалось разом з ідеями класичного європейського конституціоналізму. Його започаткували у своїх працях такі мислителі XVII ст., як Г. Гроцій, Т. Гоббс, Дж. Локк та ін. Вагомий внесок у розвиток теорії громадянського суспільства у наступному столітті зробили представники епохи Відродження – Ж.-Ж. Руссо, Ш.Л. Монтеск'є, В. Гумбольдт, Д. Віко та інші. Проблематика громадянського суспільства не є новою і для сучасної вітчизняної юридичної науки. Її досліджували такі вчені, як І. Кресіна, О. Скакун, О. Скрипнюк, В. Тимошенко, Ю. Тодика, А. Колодій, В. Лемак, В. Тацій, та ін. Проте слід зазначити, що у юридичній літературі поки що немає усталеного розуміння як самого поняття громадянського суспільства, так і шляхів його побудови в Україні.

На сучасному етапі розбудови в Україні правової демократичної держави, як і становлення всієї сукупності форм та механізмів громадянського суспільства – це тривалий процес, який забезпечує напрями самовиразу й ідентифікації, відкриває інтереси і погляди громадян, покращує політичне сприйняття і потенціал, стимулює потяг окремого індивіда до демократії [1, с. 67]. Громадянське суспільство – це сфера самореалізації вільних громадян і добровільно сформованих інститутів та організацій, огорожених від прямої та довільної регламентації діяльності цих громадян і організацій з боку державної влади.

В основі концепції громадянського суспільства лежить проблема взаємовідносин людини з політичною владою, суспільства з державою. Будь-яка, навіть найдемократичніша влада постійно виявляє тенденцію до розширення своїх повноважень і встановлення тотального контролю над суспільством. Концепція громадянського суспільства протиставляється цій негативній тенденції. Її сенс полягає в тому, щоб шляхом розмежування держави і суспільства зробити їх партнерами, обмежити можливий негативний вплив держави на суспільство, зрештою, щоб захистити суспільство від держави [3, с. 30].

В умовах демократії громадянське суспільство поряд з політичними партіями слугують додатковим, альтернативним каналом виразу інтересів і думок. Під час такого виразу інтересів збільшується політичне сприйняття і потенціал громадян. Також в громадянському суспільстві гармонізуються індивідуальні інтереси і колективні. Таким чином, у межах громадянського суспільства відбувається громадянська соціалізація, тобто засвоєння і підтримка людьми прикладів і стандартів поведінки, норм культурних цінностей і орієнтирів, у яких враховується існування суспільства в цілому, визнається демократичний процес та людина вважається найбільшою соціальною цінністю.

Громадянське суспільство як сфера недержавних суспільних інститутів і відносин тією чи іншою мірою існує за будь-якого суспільного ладу й політичного режиму. Але саме тією чи іншою мірою воно може існувати у розвиненому вигляді, як це має місце за демократії, а може поглинатися державою й існувати лише в зародковому стані, як це відбувається за тоталітарного режиму [5, с. 210].

Одним з найважливіших індикаторів громадянського суспільства на інституційному рівні його аналізу є відповідне законодавче підґрунтя. Цей законодавчий базис складають як закони, що гарантують особам індивідуальні і групові свободи, які надані їм для реалізації їхніх широко породжених інтересів, так і закони, що регламентують діяльність громадських організацій [4, с. 75]. Аналіз законодавчого фундаменту громадянського суспільства в Україні показує, що він є недостатньо міцним. Про це свідчить низький рівень ефективності правової системи.

Таким чином, основні ідеї про права і свободи людини і громадянина мають утверджуватися не тільки, як індивідуальні права окремої людини держави, а трансформуватися і втілюватися в життя вже в громадянському суспільстві через інституції, які мають статус юридичних осіб. Належне функціонування громадянського суспільства та утвердження і забезпечення прав і свобод людини і громадянина можливо лише в демократичній правовій державі, яка повинна забезпечувати кожному громадянину захист прав і свобод.

Список використаних джерел

1. Прокопюк В. С. Громадянське суспільство і демократизація / В. С. Прокопюк // Вісник: Філософія. Політологія. Вип. 32. – 2000. – С. 61-63.
2. Ракул В. Конституційні засади становлення і розвитку громадянського суспільства в Україні / В. Ракул // Юридический вестник. – 2002. – № 2. – С. 66-72.
3. Філик Н. Необхідність побудови громадянського суспільства в Україні / Н. Філик // Збірник наукових праць за матеріалами Міжнар. наук. конференції студентів та аспірантів «Актуальні проблеми правознавства очима молодих вчених». Хмельницький, 2002. – Спецвипуск № 1. – С. 30-32.
4. Цвих В. Ф. Основні концепції виникнення та формування громадянського суспільства / В. Ф. Цвих // Вісник КНУТШ: Філософія. Політологія. – Вип. 35. – 2001. – С. 75-81.
5. Шляхтун П. П. Сутність і структура громадянського суспільства / П. П. Шляхтун, Л. В. Слінченко // Вісник Київ. нац. університету ім. Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2002. Вип. 42-45. – С. 207-211.

Ключові слова: громадянське суспільство, демократія, правова держава, людина, права і свободи.

Науковий керівник: к. ю. н. Кулі-Іванченко К. К.

КОНСТИТУЦІЙНА ПРАВОСВІДОМІСТЬ У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ

Змістовний аналіз системи конституціоналізму в Україні, її подальша розбудова та вдосконалення неможливі без врахування здійснюваного на цю систему свідомістю й поведінкою суб'єктів права впливу, а також визначення міри їхнього взаємного зв'язку та взаємної обумовленості. Оскільки, належне, осмислене ставлення індивіда, соціальної групи, суспільства в цілому до Конституції як до Основного Закону, до її ролі в правовому регулюванні суспільних відносин, до конституційних цінностей значною мірою детермінує ефективність дії системи українського конституціоналізму [1, с. 27].

На сьогодні в Україні існують проблеми недовіри суспільства до діяльності органів державної влади і їх посадових осіб щодо здійснення своїх обов'язків по забезпеченню прав і законних інтересів особи. Актуальним стає визнання важливості і необхідності конституційних положень в житті людини, формування навиків, потреби і відповідного рівня компетентності для свідомої участі людини в управлінні державними і суспільними справами. Тому велике значення у системі конституціоналізму має конституційна правосвідомість як особливий вид правової свідомості.

До проблем конституційної правосвідомості звертались у своїх наукових роботах Н.О. Боброва, І.А. Кравець, А.Р. Крусян, Н.В. Мамітова, М.Ф. Орзіх, Д.С. Терлецький та ін.

Ідентифікацію конституційної правосвідомості варто здійснювати в призмі характеристики правової свідомості як теоретико-правової категорії. Правосвідомість — це сукупність ідей, поглядів, почуттів та уявлень окремих людей, соціальних груп, всього суспільства про діюче право та його роль [2, с. 67].

Так, І.А. Кравець визначає особливість конституційної правосвідомості в тому, що вона формується на стику правової та політичної свідомості, з'єднуючи їх компоненти — ідеї про владу, владні відносини, роль держави у регулюванні суспільних відносин та ідеї про право, правове регулювання в єдине ціле.

Також, у науковій літературі, конституційну правосвідомість розглядають як специфічний прояв суспільної та правової свідомості; як соціальний фактор, який дозволяє виявити ставлення людей до конституційних норм, тобто визначити об'єктивну необхідність конституції та її верховенство в правовій системі держави. У зв'язку з

цим конституційна правосвідомість відрізняється від правосвідомості тим, що ґрунтується на пізнанні і усвідомленні необхідності прямої дії Конституції України у формуванні правового простору України та активної участі громадян в правозастосовчому процесі.

З метою коректного розуміння даної категорії, необхідно розглянути її структурну характеристику. Так, А.Р. Крусян виокремлює чотири ключових елементів конституційної правосвідомості: конституційно-правова психологія; конституційно-правова ідеологія; конституційно-правова духовність; конституційно-правовий світогляд.

Конституційно-правова психологія – це психічне (суб'єктивне) відображення елементів конституціоналізму в процесі індивідуальної і колективної соціальної діяльності, їх сприйняття і ставлення до них. Конституційно-правова ідеологія в контексті конституціоналізму – це система поглядів, які відображають цінності, принципи, процеси формування і функціонування конституціоналізму, його роль і значення в житті держави, суспільства, людини. Конституційно-правова духовність – система думок, вірувань, навиків, правового духу, що створює цілісну картину конституційно-правового життя. Конституційно-правовий світогляд – це елемент, що відображає вихідну світоглядну позицію суб'єкта (індивідуального чи колективного) щодо конституційно-правових теорій та реалій [3, с. 142-144]. Вищезазначені елементи перебувають в нерозривному взаємозв'язку, доповнюючи один одного, та формують за своїм змістом поняття конституційної правосвідомості.

Зміст конституційної правосвідомості реалізується в двох аспектах: по-перше, як особливий галузевий вид правосвідомості, заснований на реальній потребі реалізації вимог Конституції незалежної України, що визнають результати правотворчості формування правової системи, в якій вищою цінністю виступають основні права і свободи людини; по-друге, як сукупність ідеологічних і психологічних структурних елементів, за допомогою яких здійснюється оцінка конституційно-правових відносин, конституційного законодавства, сприяючи активізації правової діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування зі здійснення прав людини.

Разом з іншими елементами механізму реалізації прав осіб конституційна правосвідомість є соціально значущою, оскільки сприяє здійсненню оцінки людиною власних дій з позиції соціально-психологічної регуляції індивідуальної поведінки [4, с. 1].

Таким чином, враховуючи важливість категорії конституційної правосвідомості, як базисного компонента в процесі реалізації конституційних прав і свобод людини та конституційного законодавства загалом, необхідно реалізувати ряд заходів щодо удосконалення конституційної правосвідомості. По-перше, виробити єдину національну ідею як основу конституційної ідеології, яка покликана служити інтересам суспільства та держави. По-друге, сформувати конституцій-

но-правовий світогляд, що буде базуватися на інтегративному розумінні права, з'ясуванні та сприянні демократично-правової сутності конституціоналізму. По-третє, зміцнити довіру суспільства до органів державної влади та їх посадових осіб, з метою створення ефективного механізму захисту прав та свобод людини і громадяни в Україні.

Список використаних джерел

1. Терлецький Д.С. Конституційна правосвідомість у системі сучасного конституціоналізму / Д. Терлецький // Юридичний вісник. — 2014. — № 5. — С. 27-36.
2. Крусян А.Р. Конституційна правосвідомість у системі сучасного конституціоналізму в Україні / А. Р. Крусян // Правове життя сучасної України : тези доп. 9-ї звіт. наук. конф. професор.-виклад. і аспірант. складу ОНЮА, 26 квітня 2006 р. — О. : Фенікс, 2006. — С. 66-68.
3. Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм : монографія / Крусян А. Р. — К. : Юрінком Інтер, 2010. — С.142-144.
4. Дмитрієнко Ю.М. Підходи до вивчення конституційної правосвідомості [Електронний ресурс] / Ю.М. Дмитрієнко. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/17_PNR_2008/Pravo/29347.doc.htm.

Ключові слова: сучасний конституціоналізм, конституційна правосвідомість, конституційно-правова психологія, конституційно-правова ідеологія, конституційно-правовий світогляд.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Салей М. І.

Сиротко Михайло Володимирович

студент 4-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДОВЕРШЕНІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Завершення процесу реформування Конституції, неодмінно, є фактором, що визначить стратегію розвитку України. Конституційний процес реформування, який наново розпочався 2014 року та триває донині як ніколи раніше перебуває на стадії найбільшого піднесення. Причини такої значимості зумовлені позитивною трансформацією сучасного громадянського суспільства в Україні. Такі зміни, беззаперечно, має закріплювати Основний Закон держави, враховуючи тактичну та стратегічну складові. Проблема на шляху до відповідності вимог українського народу та нормативним закріпленням таких є безпосере-

дня неузгодженість орієнтирів самої держави щодо напрямків та методологічної основи перетворень.

Процес реформування Конституції України традиційно розглядається в двох практичних аспектах: *по-перше* як процес детальної підготовки та внесенню змін до Конституції України (конституційна реформа), а *по-друге* як процес прийняття нового Основного Закону держави [1, с. 417].

Існуючі думки певної політичної еліти, сучасних вчених-конституціоналістів та частини громадянського суспільства щодо прийняття нової редакції або нової Конституції України через укладання договору між суспільством та владою не знаходять своєї підтримки чинною владою. Натомість, держава обрала саме шлях реформування, не враховуючи, що конституційний процес як явище є багатограним та системним і повинно включати в себе не лише законодавчі (нормотворчі) процеси, а також референдумні, конституційні юрисдикційні процедури [2, с. 28].

Основними проблемами на шляху довершеності, передовсім, є невизначеність вектору сучасної конституційної реформи, що часто суперечить прагненням українського народу, а, інколи, є повністю протилежною для суспільства.

Робота утвореної в 2014 році Конституційної комісії інших органів дала змогу провести низку реформ та внести зміни до Конституції України щодо деяких інститутів.

Триваюча реформа адміністративно-територіального устрою України (реформа децентралізації) безперечно має свої як позитивні, так і негативні прояви. Головною проблемою завершення цього етапу конституційної реформи є досягнення узгодженості щодо питань прийняття законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації як у Верховній Раді України, так і в самому суспільстві. Зокрема, на часі одним з прикладів правової колізії реформи є практика об'єднання територіальних громад. При умові, коли територія всієї об'єднаної громади покриває весь район (за старим поділом), влада на місцях набуває подвійного характеру по-перше в особі – районної адміністрації, а по-друге – ради громади, що є недопустимим.

Не закінченою також є реформа правосуддя, яка з однієї сторони вже знайшла своє відображення в Конституції України (Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» № 1401-VIII від 02.06.2016 р.), а з іншої має низку не вирішених та не зрозумілих питань щодо скорочення судів загальної юрисдикції шляхом об'єднання, створення Вишого антикорупційного суду, Вишого суду з питань інтелектуальної власності.

Питанням, що на часі є актуальним перед майбутніми, черговими виборами є сама система, за якою будуть обиратися Верховна Рада України та президент, та доцільність прийняття відповідного кодифікованого акту.

Не вирішеним залишається вимога громадянського суспільства щодо зняття або обмеження депутатської недоторканості, та практичної регламентації процедури імпічменту президента України. які періодично постають на політичній арені не за довго до виборів.

Також, сама законодавча гілка влади неодмінно потребує парламентської реформи пов'язаної з процесом удосконалення законотворчого процесу та питань організації та діяльності Верховної Ради України.

Сьогодні Україна, перебуваючи на стадії становлення громадянського суспільства, як ніколи потребує докорінного та детального реформування Основного Закону, а отже і основних конституційно-правових інститутів держави. Помилковим є судження, що виключно держава за допомогою власного інструментарію спроможна досягти успіху в даному процесі. Безумовно, позитивні тенденції розвитку суспільства завжди повинні підтримуватися реформуванням, в тому числі і конституційним, але досягнення такої мети можливе лише за умови широкої суспільно-політичної, громадянської дискусії, професійної аналітичної та експертної роботи, враховуючи досвід реформ успішних європейських та світових держав.

Основою сучасного конституційного процесу, причиною будь-яких позитивних змін в державі має стати забезпечення та реалізація прав людини та громадянина. Основоволожні права мають стати ефективною засадою, найбільшою конституційною цінністю в Україні, а їх захист та реалізація – дієвим конституційно-правовим інститутом, що дасть можливість налагодити відносини між державою та громадянським суспільством на основі сучасного конституціоналізму і стати своєрідним суспільним договором.

Завершення процесу реформування повинно вирішити суперечності між потребами розвитку та можливостями заданими Конституцією, змінити засади державної організації, а найголовніше – досягти консенсусу між людиною, громадянським суспільством та державою, що і є основним завданням Конституції.

Список використаних джерел

1. Крусян А.Р. Сучасний український конституціоналізм : монографія / А.Р. Крусян. – К. : Юрінком Інтер, 2010. 560 с.
2. Агафонова Н.В. Конституційна реформа в Україні: поняття, інституційний механізм та забезпечення ефективності : автореф. дис. ... док. юрид. наук : 12.00.02. Київ, 2017. 38 с.

Ключові слова: Конституція України, конституційна реформа, конституційний процес, конституціоналізм, проблеми конституційної реформи, громадянське суспільство.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Олькіна О. В.

РЕФОРМА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЯК ГАРАНТІЯ ОПЕРАТИВНОГО РОЗГЛЯДУ КОНСТИТУЦІЙНИХ СКАРГ

З прийняттям 13.07.2017 р. нового Закону України «Про Конституційний Суд України» внесено суттєві зміни у організаційну структуру Конституційного Суду України [1]. Однією з центральних підстав для здійснення реформи організаційної структури суду конституційної юрисдикції стало запровадження права на конституційну скаргу громадян та забезпечення оперативного розгляду такої форми звернень.

Так, фізичні або юридичні особи приватного права мають право звернутись до Конституційного Суду із заявою про здійснення перевірки на конституційність (відповідність Конституції України) закону або його окремих положень, які були покладені в основу остаточного судового рішення по справі, в якій такі особи приймали участь.

Профільним законом та регламентом суду встановлюється, що у складі Конституційного Суду України діють Велика палата, два сенати та шість колегій, які у межах своїх повноважень діють як Конституційний Суд [2].

Велика палата являється найчисельнішою структурною одиницею, оскільки діє у складі всіх суддів Конституційного Суду. Палата може приймати участь у розгляді конституційних скарг виключно у випадку відмови Сенату від розгляду справи на розсуд Великої палати. Відмова Сенату можлива у випадку виникнення під час розгляду справи необхідності у здійсненні тлумаченні Конституції України або у разі якщо розгляд питання може спричинити невідповідність попереднім юридичним позиціям Суду.

У складі Конституційного Суду України створено два сенати, які діють у складі дев'яти суддів Конституційного Суду кожен. Саме до компетенції сенатів віднесено розгляд конституційних скарг та надання оцінки конституційності законів України або їх окремих положень, які є предметом відповідної скарги. Крім того, сенати уповноважені на розгляд питання щодо відкриття або відмови у відкритті конституційного провадження у справі за конституційною скаргою, у випадку відсутності одностайності рішення нижчестоящої колегії щодо вирішення питання про відкриття провадження за скаргою.

Найменшою структурною одиницею Конституційного Суду України є колегії, кожна з яких діє у складі трьох суддів. Законодавчо встановлено створення у межах кожного з сенатів по три колегії. До повноважень колегій належить розгляд питання відкриття або відмови у відкритті конституційного провадження за конституційними скаргами.

Першочергову перевірку конституційних скарг на відповідність вимогам здійснює Секретаріат Суду який також здійснює підготовку попередніх висновків про наявність підстав для відкриття (відмови у відкритті) конституційного провадження у справі. У разі невідповідності скарги вимогам законодавства, Секретаріат повертає її без розгляду та передачі до судді-доповідача. Вказане пов'язане із тим, що до Конституційного Суду України (як і до конституційних судів інших країн) велика кількість звернень подається з порушеннями вимог щодо оформлення подання, його змісту та необхідних додатків [3]. Крім того, така попередня фільтрація скарг зменшує навантаження на суддів та дозволяє останнім зосередитись на розгляді скарг по суті.

В подальшому, скаргу, у разі прийнятності, передають визначеному судді-доповідачу, який здійснює підготовчі дії до розгляду конституційної скарги, зокрема шляхом витребування документів та матеріалів, залучення спеціалістів та звернення до наукових установ та вищих навчальних закладів з метою дослідження їх позицій стосовно питань, порушених у конституційному провадженні. Крім того, саме суддя-доповідач здійснює підготовку проекту ухвали про відкриття (або відмову) провадження у справі та передає підготовлені ним матеріали справи до колегії суддів для подальшого розгляду.

Отже, організаційна структура Конституційного Суду України, встановлена новими редакціями Закону України «Про Конституційний Суд України» та Регламенту Конституційного Суду України, передбачає поділ складу суду на структурні одиниці, що уповноважені діяти як повноцінний Конституційний Суд України. Така організаційна структура виступає гарантією оперативного розгляду конституційних скарг. Проте, цей висновок наразі базується тільки на теоретичному аналізі, оскільки практична діяльність Конституційного Суду України з розгляду конституційних скарг лише розпочато.

Список використаних джерел

1. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. № 2136-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2136-viii>.
2. Постанова Конституційного Суду України про Регламент Конституційного Суду України : Постанова Конституційного Суду України від 22.02.2018 р. № 1-пс/2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/v0001710-18>.
3. Пам'ятка для громадян та юридичних осіб про порядок звернення до Конституційного Суду України [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

Ключові слова: Конституційний Суд України, організаційна структура, реформа, конституційна скарга, гарантії.

Науковий керівник: к.ю.н., ас. Салей М. І.

Таркин Василий Павлович

студент 1-го курса магистратуры судебно-административного факультета
Национального университета «Одесская юридическая академия»

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ВНЕДРЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННОЙ ЖАЛОБЫ

«Украинский Страсбург», «допуск гражданского общества к осуществлению конституционного контроля», «новый инструмент защиты прав человека» — такие звучали в связи с включением в ст. 55 Закона Украины «О Конституционном Суде Украины» принципиально нового для Украины института конституционной жалобы. И пока наша страна надеется на общество ответственных граждан, а Конституционный Суд ожидает большое количество работы, институт конституционной жалобы успешно функционирует во многих странах мира.

Возникновение и развитие конституционной жалобы неразрывно связано с историческими этапами становления конституционного контроля в целом. Ещё арагонское право XIII-XVI веков предусматривало защиту основных прав человека с помощью процедуры, которая явилась прообразом конституционной жалобы.

В современном мире существуют разные процедуры защиты прав человека и гражданина. Институт конституционной жалобы существует за рубежом в тех странах, где есть специальные органы конституционного контроля, что характерно для европейской модели, к которой относится и Украина.

Николаева Т.А., при изучении данного вопроса выделяла следующие виды индивидуальных обращений:

1. Конституционная жалоба как конкретная форма контроля, направленная на защиту гражданами своих прав от нарушений актами и действиями государственных органов, действующая в таких странах как Португалия, Словения.

2. Смешанные жалобы, которые традиционно именуют конституционными: обращение обладает признаками как абстрактной, так и конкретной жалоб в классическом понимании, то есть носит смешан-

ный характер (Австрия, Азербайджан, Германия, Россия, Таджикистан, Польша). Например, в законодательстве субъектов РФ можно обнаружить примеры права на обращение физических лиц в региональные органы конституционного (уставного) контроля как в форме жалобы, являющейся поводом для конкретного контроля, так и в форме абстрактной жалобы, несмотря на их официальные названия жалоба допустима только в отношении закона Федерального конституционного закона, Федерального закона, Конституции или Устава субъекта РФ, закона субъекта РФ. Жалобы могут быть индивидуальными и коллективными, субъектами обращения могут быть не только граждане, но и объединения граждан, а также иные органы и лица, указанные в федеральном законе. Правом на обращение с жалобой наряду с гражданами обладают также иностранцы и лица без гражданства. Решения по таким обращениям общеобязательны, что не типично для конкретных жалоб [2]. Согласно германскому Закону «О Федеральном конституционном суде» любое лицо может подать конституционную жалобу, ссылаясь на то, что публичная власть нарушила какое-либо из его конституционных прав.

3. Прямое индивидуальное обращение можно было бы назвать «конкретной жалобой», но данное ходатайство инициирует абстрактный контроль и не связано с конкретным делом. Такая форма характерна для Бельгии, Грузии. Например, в Конституционный Суд Бельгии имеют право обращаться любые заинтересованные физические и юридические лица с ходатайством о признании недействительными нормативных актов. Основанием обращения являются нарушения статей раздела «О бельгийцах и их правах» и статей 170, 172 и 191 (налогообложение) Конституции. Кроме того, Суд разрешил приводить в качестве основания отмены оспариваемого положения закона нарушение международных норм. Предметом обращения являются законодательные акты, а косвенно также и источники международного права.

4. Народная жалоба, которая защищает общественные интересы. Этот вид направлен против общих норм, которые, по мнению заявителя, нарушают или могут нарушить положения о конституционных правах. Этот вид распространен в странах Европы (Мальта, Хорватия), Африки (Гана, Габон), Южной и Центральной Америки (Панама, Парагвай, Колумбия). Большим спросом народная жалоба пользуется в Венгрии, где право инициации этой процедуры имеет даже иностранец и где эта возможность привел к отмене важных законов: о смертной казни, использования идентификационных номеров и др. [3]. Существенное различие народной жалобы от индивидуальной в том, что, во-первых, она не предусматривает никаких ограничений касательно статуса заявителя и, во-вторых, инициатор процедуры рассматривается как «доверенное лицо, действующее в интересах общественного блага».

Некоторые системы допускают сочетание двух видов обращений — народных и конкретных жалоб (например, Бразилия, Венгрия, Словения, Хорватия) [2]. Так, статья 103 Конституции Бразилии даёт возможность обращения Ассоциации адвокатов, Конфедерации профсоюзов или общенациональным профессиональным ассоциациям [4].

В отдельных государствах существуют специфические виды обращений граждан в органы конституционной юстиции. Наиболее распространенные из них — жалобы на нарушение избирательных прав, возможны в таких странах как Армения, Франция (на обжалование имеют право кандидаты на президентских и парламентских выборах). Во Франции, где осуществляется только предыдущий конституционный контроль, право на обжалование есть у президента, премьер-министра и членов обеих палат. Знает современная политико-правовая практика и примеры стран, где даже члены парламента или депутатские группы не могут обжаловать закон — к таким относится Эстония.

Можно выделить в отдельный вид жалобу об отмене толкования Европейской Конвенции о защите прав человека и основных свобод, противоречащего конституционным положениям, допустимую в отдельных странах, например, в Испании, Словении, Португалии. Конституционный Суд Чехии принимает индивидуальные обращения по поводу толкования законов, применяемых судами общей юрисдикции, а Конституционный Суд Австрии разрешает споры (позитивные и негативные) о компетенции между судами по обращениям судов или сторон в деле. В Испании существует вид конституционной жалобы, призванной защищать институт законодательной инициативы граждан [2].

В основном в правовых системах континентальной Европы рассматриваются конституционные жалобы в качестве исключительного и конкретного правового документа. Это означает, что граждане могут использовать конституционную жалобу после исчерпания всех правовых методов для защиты их права, в этой связи, можно говорить про органы конституционной юстиции как о посредниках между национальными судами и Европейским судом по правам человека. Хотя, как показывает практика и тут есть исключения — так, например, в России исчерпание средств защиты не требуется.

В целом же, опыт европейских государств показывает, что как только обеспечивается возможность индивидуального доступа к органам конституционного контроля дела могут эффективно решаться до того как попадут в Европейский суд по правам человека, к тому же возможности подачи конституционной жалобы отдельными лицами или группами стимулирует демократизацию правопорядка.

Интересной в аспекте рассмотрения вопроса является подача жалоб в органы конституционного контроля смешанных систем. Рассмотрим на опыте Мексики, где жалоба подается в порядке «ампаро» и по сути своей есть инцидентным контролем, но при этом действует право публично-правового иска, объектом которого есть судебная жалоба

личности на нарушения гарантированного конституцией права. При этом, жалобу в Верховный суд, Коллегиальный окружной суд или местный суд может подать любое физическое или юридическое лицо. Цель такой жалобы — освобождение лица от применения касательно него этого акта. Решение суда носит индивидуальный характер и не формулируют общие нормы для таких же дел [1].

Там, где конституционный контроль осуществляют суды общей юрисдикции, конституционная жалоба как механизм защиты права не предусмотрена, поскольку защита конституционных прав осуществляется в порядке искового производства в общих судах этих стран. Например, в США, Аргентине, Норвегии и Японии конституционный контроль могут осуществлять все суды общей юрисдикции. Суд общей юрисдикции может признать положение закона или отдельной его части неконституционным. Если дело попадает на рассмотрение Верховного Суда и он подтверждает решение суда низшей инстанции, оно становится обязательным для всех судов. В США и странах, применяющих американскую модель существуют, кроме указанных, процедура habeas corpus (защита от незаконного лишения свободы); процедура habeas data (защита частной информации); жалоба гражданина с требованием возмещения ущерба, причиненного действиями государства.

Таким образом, конституционная защита прав и свобод граждан является интересным, но одновременно и сложным вопросом, который занимает центральное место в большинстве демократических государств. Повышение осведомленности о вопросах прав человека в результате злоупотребление государственной властью, привело к внедрению или расширению существующих правовых механизмов защиты конституционных прав и свобод во многих странах.

Список использованных источников

1. Лотюк О. Конституційний контроль в зарубіжних країнах / О. Лотюк // Теорія і практика інтелектуальної власності. — 2008. — № 5. — С. 52-58.
2. Николаева Т.А. Обращения граждан в органы конституционной юстиции Российской Федерации и зарубежных стран: сравнительно-правовой анализ: дисс. канд. юрид. Наук: 12.00.02 / Т.А. Николаева; Росс. акад. гос. сл. при Президенте РФ. — М., 2008. — 191 с. — рус.
3. Проблеми та перспективи запровадження індивідуальної конституційної скарги в Україні: Монографія / О.В. Петришин, Ю.Г. Барабаш, С.Г. Сербюгін, І.І. Бодрова. — К.: Атіка-Н, 2010. — 108 с.
4. Фросіні Дж.О. Конституційна юстиція // Вісник Конституційного Суду України. — 2010. — № 5. — С. 123-131.

Ключевые слова: конституционная жалоба, народная жалоба, защита прав, Конституция, суд

Научный руководитель: к.ю.н., ассистент Грабова Я. А.

**Турчак Сніжана Олексіївна,
Смаль Олександра Олександрівна**

студентки 2-го курсу міжнародно-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНИЙ ЕТАП ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ

Як відомо, соціальна держава – це правова, демократична держава, що проголошує вищою цінністю людину. Це форма організації суспільства, що здатна на засадах соціальної справедливості забезпечити соціальний прогрес. Серед основних її пріоритетів головними є – соціальний захист громадян, нейтралізація соціально-економічних конфліктів, дотримання соціальних стандартів та принципів гідного життя для всіх громадян, які закріплені у відповідних статтях Конституції України (ст. ст. 46, 48 тощо) [1].

Питання сутності становлення та розвитку соціальної держав досліджували такі науковці як: Н. Батура, О. Бульбенюк, О. Головащенко, О. Скакун, В. Сокуренок, В. Якубенко та інші.

Ідея соціальної державності сформувалася наприкінці XIX – початку XX століття, як певна реакція на соціально-економічні процеси, що відбулися в житті буржуазного суспільства. Адам Сміт, Джон Стюарт Міль, Бенжамен Констант, Джон Локк та інші підтримували теорію індивідуальної свободи людини, вважаючи, що основним обов'язком в державі є охорона цієї свободи від будь-якого втручання, у тому числі від втручання самої держави. При цьому вони розуміли, що врешті-решт, така свобода приведе до нерівності, проте вважали свободу вищою, у порівнянні з рівністю, цінністю.

Жан-Жак Руссо, в свою чергу не заперечував значення індивідуальної свободи, а навпаки вважав, що все має бути підпорядковано принципу рівності, забезпечувати який – завдання держави. Принцип індивідуальної свободи, сприяв розвитку, приватного підприємництва і ринкового господарства, внаслідок якого почало відбуватися майнове розшарування. Саме в такій історико-політичній обстановці починає формуватися поняття соціальної держави, розуміння її особливих якостей та функцій [2, с. 192-195].

На сучасному етапі становлення соціальної держави Україна знаходиться у фазі розбудови. Соціальна політика проводиться недостатньо ефективно. Прикладом слугує великий відсоток незайнятості населення України. У зв'язку з відсутністю прогнозів, щодо покращення ситуації більшість громадян виїхали працювати за кордон. Тому в існуючих умовах важливо, щоб держава здійснювала соціальне прогнозування, розробляла і приймала соціально орієнтовані програми

економічного розвитку, сприяла повній і продуктивній зайнятості населення [3, с. 10-11].

Концепція соціальної держави України — це закріплена в конкретних механізмах система визначених найважливіших цілей, принципів, пріоритетів держави щодо забезпечення її суспільного прогресу [4, с. 8].

На сучасному етапі становлення соціальної держави України важливими пріоритетами виступають:

- зростання заробітної плати;
- отримання заробітної плати, яка повинна бути не нижчою прожиткового мінімуму;
- забезпечення громадян місцями для праці;
- створення системи соціальної безпеки та соціального захисту;
- удосконалення системи страхування;
- створення необхідних умов для розвитку медицини;
- створення демографічної програми задля зменшення депопуляції населення;
- спрямування сил на вдосконалення системи розвитку освіти, закладів культури і науки;
- заохочення населення щодо вивчення та використання національної культури, мови та традицій.

Зазначена Концепція може використовуватися у подальших спробах створення соціальної держави в Україні. Та слід зазначити, що модель соціальної держави набиратиме повноцінності поступово [5, с. 126-130].

Отже, реалізація зазначених у Концепції положень сприятиме становленню України як високорозвиненої європейської соціальної держави, яка бере на себе відповідальність за соціальну справедливість, соціальну безпеку, соціальну рівність та добробут громадян. Створення правової соціальної держави повинно стати загальнонаціональною ідеєю для всього населення України.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № :254к/96-ВР // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
2. Крестовська Н.М., Матвеева Л.Г. Теорія держави і права / Н. М. Крестовська, Л. Г. Матвеева —Київ: Юрінком Інтер, 2015. — 583 с.
3. Крусян А.Р. Україна як соціальна держава: концептуальні положення та конституційно-правові реалії. А. Р. Крусян // Актуальні проблеми політики зб. наук. праць -2012 — Вип. 44, с. 35-47.
4. Комар, М. С. Соціальна держава як передумова забезпечення гідного рівня життя людини / М. С. Комар // Митна справа : Науково-аналітичний журнал. — 2013. — № 2 (ч. 2, кн. 2). — С. 52-57.

5. Стеценко, С. Соціальна держава: теоретико-методологічні основи дослідження / С. Стеценко // Право України : Юрид. журн. — 2014. — № 2. — С. 252-261.

Ключові слова: соціальна держава, соціальний захист, соціальна справедливість, ідея державності, концепція.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

**Фарік Юлія Юріївна,
Хижняк Дар'я Сергіївна**

студентки 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНІ (ОСНОВНІ) ПРАВА ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

З проголошенням незалежності Україна вступила на шлях демократичних перетворень, формування соціальної та правової держави. Одним з головних ціннісних орієнтирів у вирішенні цих проблем є права і свободи людини і громадянина. За Основним Законом України саме права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (ст. 3 Конституції України) [1]. Питання конституційних прав, свобод і обов'язків громадян продовжує перебувати на сторінках праць цілого ряду відомих в Україні науковців, зокрема таких як, Ж. М. Богословська, В. В. Головченко, С. В. Кальченко, М. І. Козюбра, А. М. Колодій, В. В. Кравченко, М. І. Мельник, О. І. Остапенко, А. Ю. Олійник, О. В. Ф. Погорілко, П. М. Рабінович, М. І. Сірий та інші.

Конституційні (основні) права громадян — це гарантовані Конституцією та державою вид і міра можливої поведінки людини і громадянина у суспільстві та державі з метою задоволення своїх життєво важливих матеріальних і духовних інтересів, закріплених у Конституції та інших нормативно-правових актах. Конституційні свободи людини і громадянина — це їх спроможність діяти відповідно до своїх інтересів і мети, можливість власного, незалежного вибору того чи іншого рішення. Це встановлена і гарантована законом сфера автономії громадянина по відношенню до держави, державної влади і інших громадян. Конституційні права і свободи — це її невід'ємні можливості, які належать особі від народження, є основою правового статусу,

закріплені в конституції держави і мають найвищий юридичний захист [3, с. 30].

Торкаючись питання становлення та закріплення правового регулювання конституційних прав громадян, слід відмітити, що починаються вони з 10 грудня 1948 р., а саме з прийняття Загальної декларації прав людини, якою встановлено основні принципи державних відносин, запровадження провідними країнами Європи нових конституцій і дотримання прав. В інтересах забезпечення захисту принципів справедливості 4 листопада 1950 р. було прийнято Конвенцію про захист прав і основних свобод людини, що більш відома як Європейська конвенція з прав людини. Ця конвенція проголосила важливі права і свободи для всіх людей, що живуть у державах – учасниках Ради Європи, наприклад, такі, як право на життя (стаття 2); право на свободу і особисту недоторканність (стаття 5); право на повагу до приватного і сімейного життя (стаття 8); право на свободу думки, совісті й віросповідання (стаття 9); право на свободу виявлення своїх поглядів (стаття 10) [4, с. 38]. Вперше у світі зазначена Конвенція гарантувала захист прав і основних свобод Європейським судом з прав людини. Правам, свободам і обов'язкам людини й громадянина присвячені статті 21–68 розділу II Конституції України [1]. Розміщення цього розділу після розділу «Загальні засади» перед розділами про органи державної влади підкреслює його важливість і нове співвідношення людини й держави, що встановлюється статтею 3 Конституції України: людина визнається найвищою соціальною цінністю, а її права і свободи визначають зміст і спрямованість діяльності держави.

Конституційні (основні) права, свободи й обов'язки людини і громадянина мають певні юридичні особливості: виникають не на основі загальних правовідносин, а безпосередньо з правовідносин, передбачених конституцією; виражають насамперед і безпосередньо відносини громадянина й держави; не припиняються й не виникають раз у раз, а діють постійно; їх зміст і обсяг для всіх громадян однакові; їх реальність забезпечується не так індивідуальними зусиллями окремого громадянина, як державним і суспільним ладом [4, с. 40].

Закріплені в Конституції України права, свободи й обов'язки людини та громадянина, їх широта, реальність, гарантованість відтворюють не тільки фактичний і юридичний статус особи в суспільстві, а й суть демократії, що існує у країні, соціальні можливості, закладені безпосередньо в суспільному ладі.

До конституційних (основних) прав і свобод людини та громадянина належать громадянські (особисті), політичні, соціально-економічні, культурно-духовні тощо.

Громадянські (особисті) права і свободи людини та громадянина становлять основу правового статусу; вони закріплені в найбільшій кількості статей Конституції України. До них належать права на життя, свободу і особисту недоторканність; недоторканність житла; охорону

приватного життя; таємність листування й телефонних розмов, поштових, телеграфних та інших повідомлень; захист приватного життя особи; користування рідною мовою, а також свобода пересування й вибору місця проживання, свобода совісті та ін. (статті 27-35 Конституції України) [1].

Політичні права пов'язані з наявністю громадянства України й на відміну від громадянських (особистих) прав, адресованих Конституцією України «кожному», належать тільки громадянам. Реалізація цих прав дає змогу громадянам брати участь у політичному житті суспільства, управлінні державою (статті 36, 38-40) [1]. До політичних належить право брати участь в управлінні справами держави (як безпосередньо, так і через представників). Також до них належать також право на об'єднання в політичні партії та громадські організації для здійснення й захисту своїх прав та свобод і задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів тощо [2, с. 534].

Соціально-економічні права і свободи є основою всіх інших прав і свобод. Вони стосуються таких важливих сфер життя, як власність, трудові відносини, здоров'я, відпочинок, і сприяють забезпеченню матеріальних, духовних, фізичних та інших соціально значущих потреб й інтересів особи. У статтях 13, 14, 41, 42 Конституції України розглядаються економічні права і свободи, у статтях 43-49 – соціальні [1]. Їх реальність робить державу соціальною, що забезпечує належний рівень життя людини, її вільний розвиток.

До самостійних конституційних прав і свобод людини й громадянина в системі прав і свобод належать культурно-духовні. За змістом це суб'єктивні права людини в культурній (духовній, ідеологічній) сфері, певні можливості доступу до духовних здобутків свого народу й людства загалом, їх засвоєння, використання, а також до участі в їх подальшому розвитку. До культурних прав і свобод належать права на освіту, свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, на результати своєї інтелектуальної і творчої діяльності (статті 53, 54 Конституції України) [1].

Отже, питання конституційних прав громадян не втрачає своєї актуальності. Суспільство зацікавлено в захищеності прав і свобод людини та громадянина, а також в їх обмеженні. Адже Конституція України проголошує життя і здоров'я людини, її честь та гідність, недоторканність та безпеку найвищою соціальною цінністю. Гарантованість прав та свобод людини визнано змістом та спрямованістю діяльності держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (в ред. 30.09.2016 р.) // [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Ішук С. Конституційно-правове забезпечення взаємодії громадянського суспільства та держави в Україні / С. Ішук // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2017. – № 865. – С. 531-537.
3. Скрипнюк О. В. Проблеми вдосконалення основ конституційного ладу України: досвід і перспективи / О. В. Скрипнюк // Конституційна Асамблея: політико-правові аспекти діяльності. Інформаційний бюлетень. – 2012. – № 6. – С. 29–37.
4. Халюк С. О. Поняття та структура конституційної системи захисту прав людини та громадянина в Україні / С. О. Халюк // Митна справа. – 2013. – № 4(2.2). – С. 37-43.

Ключові слова: конституційні (основні) права, громадянин, права і свободи, Конституція України.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Кулі-Іванченко К. К.

Хоружа Вероніка Валентинівна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СОМАТИЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ЇХ ЗАКРІПЛЕННЯ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

XXI століття характеризується досить усталеним поглядом на типологізацію прав людини. В її основу покладено теорію поділу прав людини, розробленою Карелом Васаком, яка базується на генераційному підході, тобто поділу на покоління. Так, перше покоління прав становлять громадянські та політичні права, друге покоління – соціальні права, третє покоління прав людини – колективні права [1, с. 160].

В сучасній правничій науці все частіше постає питання щодо існування нового покоління прав, виникнення яких викликано реаліями сьогодення – глобальною інформатизацією, досягненнями науки, техніки, медицини, генетики тощо.

Так, Ю. А. Дмитрієв до четвертого покоління прав відносить технології та інформаційні права [2, с. 125], Г.Б. Романовський – право на евтаназію та самогубство, тобто право на смерть [3, с. 233], А.Б. Венгеров – право на ядерну безпеку, мир, космос, екологічні, інформаційні права тощо [4, с. 307].

Досить розповсюдженим у науці є віднесення до четвертого покоління таких прав людини: право на зміну статі, на клонування, на смерть (евтаназія та самогубство), вживання наркотиків та психотроп-

них речовин, репродуктивні права людини, одностатеві шлюби тощо. І саме ці права, на думку вчених, становлять соматичні права людини.

Якщо звертатися до етимології поняття «соматичні» права, то воно походить від грецького слово «soma», що означає «тіло».

Соматичні права людини можна пояснити як визнання суспільством і державою правомочності людини самостійно та в повній мірі розпоряджатися своїм тілом [5, с. 341].

Поява соматичних прав викликає безліч дискусій щодо їх необхідності взагалі та морально-етичного зрізу, адже існуючі в суспільстві стереотипи щодо «правильності» життя, в своїй більшості, призводять до формування у людей різко негативного відношення до даної групи прав. Потребу ж існування соматичних прав можна дослідити виключно аналізуючи кожне право окремо, вивчаючи його у контексті позитивного та негативного впливу, як на особу, так і на суспільство та його мораль.

Становлення соматичних прав тісно пов'язане з біоетикою, що досліджує вплив науково-технічного прогресу на людські цінності. Завдання біоетики – встановлення розумних обмежень для соматичних прав, адже їх неконтрольований розвиток може призвести до втрати колишніх уявлень про людину.

На міжнародному рівні закріплення соматичних прав простежується у Загальній декларації прав людини, Європейській конвенції основоположних прав людини та громадянина, Конвенції про захист прав та гідності людини у зв'язку із застосуванням досягнень біології та медицини тощо.

В Україні передумови правового регулювання соматичних прав визначені Конституцією України. Так, в ст. 21 закріплено, що всі люди є рівні у своїй гідності та правах, а їх права є непорушними та невідчужуваними. Ст. 23 передбачає право на вільний розвиток особистості, за умови не порушення прав інших осіб. У ст. 28 зазначається, що піддаватися будь-яким дослідіам людина може виключно на основі власного бажання, а отже, дана стаття опосередковує право людини на розпорядження своїм тілом на власний розсуд [7].

Якщо звернутися до нормативного регулювання конкретних соматичних прав, то: евтаназію прямо заборонено п. 3 ст. 52 Закону України «Про Основи законодавства України про охорону здоров'я» та ст. 281 Цивільного кодексу України. Репродуктивне клонування людини заборонено Законом України «Про заборону репродуктивного клонування людини», регулювання терапевтичного клонування відсутнє [5, с. 342]. Репродуктивні права людини – право на аборт, на стерилізацію, на сурогатне материнство, на штучне запліднення, на зміну статі тощо – регулюються Цивільним кодексом України, Сімейним кодексом України, Законом України «Про Основи законодавства України про охорону здоров'я». Вживання наркотичних та психотропних речовин можливе виключно у випадках передбачених

нормативно-правовими актами, зокрема, Наказом МОЗ № 494 «Про деякі питання придбання, перевезення, зберігання, відпуску, використання та знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів у закладах охорони здоров'я». Право на донорство, трансплантацію тканин та органів регулюється ст. 290 Цивільного кодексу України, ст. 46–47 Закону України «Про Основи законодавства України про охорону здоров'я», Законом України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині».

Отже, соматичні права людини – це нове покоління прав людини, які перебувають на шляху свого становлення та активного розвитку. На разі закріплення більшості соматичних прав простежується як на міжнародному, так і на національному рівнях, а тому подальший розвиток нормативно-правового регулювання соматичних прав має бути спрямований на забезпечення реалізації, дотримання та захисту даного покоління прав.

Список використаних джерел

1. Болібрух Н.Б. Класифікація прав людини за Карелом Васаком / Н.Б. Болібрух // Теорія і практика конституціоналізму: український та зарубіжний досвід : матеріали першої науково-практичної конференції, 30 квітня 2015 року / Львів, 2015. – С. 160–163.
2. Головистикова А. Н. Права человека: учебник / А.Н. Головистикова. – М.: Эксмо, 2008. – 327 с.
3. Романовский Г. Б. К вопросу о праве на смерть как юридической основе легализации эвтаназии и самоубийства. Медичне право України: проблеми управління та фінансування охорони здоров'я: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції з медичного права «Медичне право України: проблеми управління та фінансування охорони здоров'я» 23–24 квітня 2009 р. / Львів: ЛОБФ «Медицина і право», 2009. – С. 232–234.
4. Венгеров А. Б. Теория государства и права: учебник для юридических вузов. – М.: Юриспруденция, 2000. – 478 с.
5. Корчака Є.О. Права людини четвертого покоління / Є.О. Корчака // Порівняльно-аналітичне право – 2017. – № 4. – С.341 – 342.
6. Шишка О.Р. Соматична права та перспективи їх розвитку в Україні / О.Р. Шишка // Актуальні проблеми держави і права – 2011. – № 59. – С. 284-293
7. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – С. 141. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

Ключові слова: покоління прав людини, права людини, соматичні права, четверте покоління прав, біоетика.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Салей М. І.

***Цикалюк Анна Романівна,
Островська Анна Юріївна***

студенти 2-го курсу міжнародно-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ГРОМАДЯНИНА НА ПРАЦЮ

Права людини у сфері праці є основоположними правами людини, вони визнані як такі міжнародною та національною спільнотою, що передбачає їх визнання і захист як основний обов'язок держави. Адже з реалізацією права на працю пов'язується задоволення основних потреб людини та громадянина.

Проблема права людини на працю, його реалізації та захисту досліджувалась українськими та зарубіжними вченими. Серед них зокрема, важливими для цього дослідження стали праці С. Головіної, Л. Кузнецової, А. Русецького, І. Лагутіної, А. Шепельової, В. Жернакова, В. Копейчикова, В. Андріїва, С. Вавженчука, О. Волохова, О. Процевського та І. Шамшиної.

Однією з основних форм самореалізації індивіда в суспільстві є праця. Право на працю пов'язане із правом людини на життя. Така «близькість» зумовлює особливу роль останнього в системі соціальних прав людини.

Право на працю — це одне з фундаментальних прав людини, встановлене міжнародно-правовими актами й визнане всіма державами світу. Воно належить до групи соціально-економічних прав і в загальному сенсі відбиває потребу людини створювати і здобувати джерела існування для себе та своєї сім'ї, реалізовувати власний творчий потенціал, виражати свою особистість. Право на працю й умови його реалізації, за словами О. Процевського, визначають зміст усіх норм трудового права як правової галузі [5, с. 12].

Правам людини і громадянина присвячено Розділ II Конституції України [1]. Трудові права є однією з найважливіших складових цих прав, оскільки «зміст означених прав і свобод надає широкі можливості громадянину чи працівнику в реалізації своїх природних здібностей до продуктивної праці, в процесі якої забезпечуються їх потреби та інтереси, досягаються поставлені цілі в сфері матеріального благополуччя і духовного зростання». Першим та найважливішим конституційним трудовим правом, що є основоположним для подальшої реалізації інших трудових прав, є право на працю. Як зауважує О.І. Процевський, редакція ч. 2 ст. 43 Конституції: «Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю..» в системному аналізі зі змістом ст. 3 і ст. 22 Конституції України є не що інше, як обов'язок держави [4, с. 253]. Ст. 45 Основного Закону

встановлює максимальну тривалість робочого часу, мінімальну тривалість відпочинку та оплачуваної щорічної відпустки, вихідні та святкові дні, а також на рівні закону визначаються інші умови здійснення права особи, що працює, на відпочинок. [1].

Норми Конституції України є нормами прямої дії. Вони визначають основні трудові права та обов'язки, які знаходять свій подальший розвиток і конкретизацію в Кодексі законів про працю (далі – КЗпПУ).

Основні трудові права працівника закріплені в статті 2 КЗпПУ, яка гласить: «Право громадян України на працю, – тобто на одержання роботи з оплатою праці не нижче встановленого державою мінімального розміру, – включаючи право на вільний вибір професії, роду занять і роботи, забезпечується державою [2]. Держава створює умови для ефективної зайнятості населення, сприяє працевлаштуванню, підготовці і підвищенню трудової кваліфікації, а при необхідності забезпечує перепідготовку осіб, вивільнюваних у результаті переходу на ринкову економіку [3, с. 84].

Важливим на думку І. Процевського є те, що законодавець визнає право на працю не як право на зайнятість, а перш за все ж як право вільного вибору праці [5, с. 32]. Проект Трудового кодексу в статті 3 визначає принцип свободи праці, що включає право на працю, яку кожен вільно обирає або на яку вільно погоджується. Зміст права на працю, за умов ринкової економіки, свободи підприємницької діяльності характеризується принципом свободи праці кожної людини. Свобода праці – це важливий елемент свободи людини, який гарантовано Конституцією України та КЗпПУ. У сучасних умовах свободу праці та право на працю слід розглядати як об'єктивно необхідні категорії, котрі взаємно доповнюють одна одну та визначають правові основи життя та діяльності працездатних громадян [6, с. 17].

Отже, право на працю є одним із конституційних основоположних прав громадянина, що пояснюється потребою кожного у цьому праві, необхідності його закріплення і правового регулювання. Свідченням значущості права на працю є те, що воно закріплене в низці міжнародних і національних нормативно-правових актів, які постійно редагуються і вдосконалюються відповідно до вимог часу.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 [Електронний ресурс]:– Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254K/96-Br>
2. Україна. Закони. Кодекс законів про працю України [Текст] : офіц. вид. – К. : Велес, 2008. – 135 с.

3. Вавженчук С. Я. Право на працю як основоположне конституційне трудове право / С. Я. Вавженчук // Актуальні проблеми права: теорія і практика. — 2010. — No 17. — С. 79–88.
4. Неплюхіна С. Е. Щодо змісту конституційного права на оплату праці / С. Е. Неплюхіна // Право та державне управління. — 2013. — No 1. — С. 52–55.
5. Процевський О. І. Методологічні засади трудового права: монографія / О. І. Процевський. — Х.: ХНАДУ, 2014. — 260 с.
6. Шамшина І. І. Шляхи відображення основних трудових прав працівника у новому Трудовому кодексі України / І. І. Шамшина // Актуальні проблеми права: теорія і практика. — 2012. — No 24. — С. 15–24.

Ключові слова: праця, право на працю, конституційні трудові права, свобода праці, працівник.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулі-Іванченко К. К.

Чепрас Антоніна Іванівна

студентки 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА ПОЛІГРОМАДЯНСТВА

На сьогодні питання подвійного громадянства в Україні є досить актуальним у зв'язку з тим, що недосконале національне законодавство створює підстави для існування двох або навіть трьох громадянств у однієї особи.

Питання громадянства є актуальним і водночас цікавим як для України, так і для всієї світової спільноти. Серед науковців сутність та зміст громадянства досліджував Томас Гоббс, який вперше порушив питання про місце людини та громадянина у суспільстві, розкрив взаємовідносини суспільства і держави, а також саме він вжив поняття «громадянське суспільство», що в подальшому вплинуло на формування громадянства, В. В. Лазарєв дослідив, що держава об'єднує людей у єдине ціле, а їх належність до певної держави охоплюється поняттям «громадянство». Ю. М. Тодика розкриває сутність того, що постійний правовий зв'язок між фізичною особою і державою проявляється у їх взаємних правах та обов'язках [1, с. 404].

Проблема полігромадянства набуває все більшої актуальності в Україні через вплив як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. В українській політичній культурі немає певного конкретного методу щодо вирішення проблеми подвійного громадянства. Існує багато аргументів українських політологів, які у свою чергу зазначали позитивний вплив запровадження подвійного громадянства, серед яких

були: сприяння впливу євроінтеграції, надання змоги об'єднати українців усього світу.

Подвійне громадянство (полі громадянство, біпатризм) — правовий зв'язок, за яким особа перебуває одночасно в громадянстві декількох держав. Цей стан особи виникає в результаті прогалин в законодавстві при вирішенні питань про громадянство [2, с. 336].

Відповідно до статті 7 Закону України «Про громадянство» йде мова про таке: якщо дитина народилася на території держави, то вона автоматично стає громадянином цієї держави (застосовується принцип «права ґрунту»), а якщо батьки цієї дитини є громадянами іншої держави, то одночасно з «правом ґрунту» застосовується і принцип «права крові». В такому випадку дитина набуває з моменту народження подвійне громадянство.

Водночас у Законі України «Про громадянство» стверджується про те, що громадянство України припиняється: внаслідок виходу з громадянства України; внаслідок втрати громадянства України; за підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Подвійне (або множинне) громадянство, при якому особа одночасно має стійкий правовий зв'язок з декількома державами, на сьогоднішній день є об'єктивною реальністю, обумовленої глобалізацією і світової інтеграцією, а також із загостренням в усьому світі проблемою міграції, з якими доводиться рахуватися будь-якій державі.

Безперечно, для конкретної особи полігромадянство може мати ряд переваг і насамперед можливість безвізового в'їзду в країну другого громадянства і в інші держави, з якими країною другого громадянства укладені угоди про безвізовий в'їзд. Крім того, це розширені права в країні другого громадянства в сфері працевлаштування та підприємництва, соціального забезпечення та медичного обслуговування.

Проте на міждержавному рівні полігромадянство породжує досить серйозні проблеми, серед яких проблеми і подвійних зобов'язань по військовій службі, і податкових виплат, і дипломатичного захисту громадянина за межами держави. У практиці міжнародних відносин подвійне громадянство є одним з найбільш проблемних аспектів громадянства, які складно піддаються регулюванню.

Особливо очевидною проблема подвійного громадянства стає в період загострення міжнародної обстановки і військового протистояння держав, громадянство яких особа одночасно має, оскільки від громадянина будь-якої держави потрібно виконання військового обов'язку щодо захисту батьківщини під час військових дій.

Слід зазначити, що в численних багатосторонніх і двосторонніх угодах про подвійне громадянство питання виконання військового обов'язку біпатридів в умовах воєнного часу вирішені. Так, в ст. 21 Європейської конвенції про громадянство встановлюється, що у разі мобілізації в одній з держав-учасниць Конвенції, положення про

військовий обов'язок біпатридів не застосовуються по відношенню до іншої країни-учасника.

Таким чином, як справедливо вказує А.В. Белов, якщо обидві держави, чийми громадянствами володіє біпатрид, будуть втягнуті у збройний конфлікт, то може скластися ситуація, при якій військовозобов'язана особа з подвійним громадянством порушить зобов'язання, що випливають з лояльності (по крайній мірі, в відношенні одного з держав свого громадянства) проігнорувавши мобілізаційний акт [3, с. 544].

Але і за відсутності прямого військового протистояння держав полігромадянство може породити негативні явища для однієї з держав громадянства особи: наявність другого громадянства у певного кола осіб, які працюють в органах влади, може породити конфлікт інтересів, оскільки далеко не завжди інтереси однієї держави збігаються з інтересами інших держав.

У випадках неконтрольованого придбання подвійного громадянства виникає небезпека заняття біпатридами вищих державних посад, доступу до державної таємниці, до управління тими об'єктами, експлуатація яких представляє підвищений ризик для оточуючих.

В сьогоденних умовах широко постає питання про громадянство ЄС. Як відомо, це унікальний для міжнародного та конституційного права інститут. У становленні громадянства ЄС можна виділити п'ять наступних етапів [4, с. 42]:

1. Паризький саміт (1974 р.) — спеціально створена робоча група досліджувала за яких умов і протягом якого терміну громадяни держав-членів могли б отримати особливі права як громадяни Співтовариства. Розроблена за результатами цього дослідження доповідь «Європа для громадян» містила інформацію про політичні права громадян, а саме активне і пасивне право на вибори, а також право на доступ до офіційних служб.

2. Саміт Європейської Ради у Фонтенбло (1984 р.) — присвячено «Європі громадян», що продемонструвало стурбованість Ради з приводу посилення та сприяння ідентичності і способу Спільнот перед «його громадянами» та іншим світом. На виконання рішення саміту Європейських співтовариств у Фонтенбло комітет *ad hoc* «Європа громадян» (або «Комітет Адоніно») підготував і представив дві доповіді.

3. Підписання Маастрихтського договору про Європейський Союз (1992 р.) — зазначено мету діяльності Союзу «посилити захист прав та інтересів громадян своїх держав-членів шляхом запровадження громадянства Союзу». Громадянству тоді було присвоєно нову частину (розділ 2) договору про заснування ЄС.

4. Підписання Амстердамського договору (1997 р.) — формально закріпив свого роду «ієрархію» загальноєвропейського та національно-

го громадянства: «громадянство ЄС доповнює, а не підмінює національне громадянство».

5. Підписання Договору про Конституцію для Європи (2004 р.) – він мав надати ЄС єдину структуру, перетворити його на суб'єкт права, таким чином замінити собою всі чинні договори. Згідно з договором громадянство Союзу не витісняє громадянства держав-членів. А лише доповнює його. Отже, громадянство Союзу незалежно від громадянства країни-члена існувати не може. Питання громадянства Європейського Союзу все ще знаходиться на етапі свого становлення.

Таким чином, можна зробити висновок, що законодавство України з питань вирішення проблеми множинного громадянства потребує удосконалення. Червінська Л.М. вважає, що доцільно було б прийняти нормативно-правові акти, які уточнювали б окремі норми щодо питань громадянства, удосконалити Закон України «Про громадянство» в частині набуття та припинення громадянства, який би допоміг уникнути прогалин в подальшій практиці [5, с. 310].

Отже, виходячи із вищесказаного, можна зазначити, що подальший розвиток країни потребує удосконалення в системі законодавства. Для його покращення треба: по-перше, прийняти на рівні законів певний ряд підзаконних нормативно-правових актів, які б конкретизували Закон України «Про громадянство України», по-друге, враховуючи недосконалість та прогалини законодавства, необхідно внести зміни до чинного законодавства, за допомогою застосування аналогії закону і аналогії права. Також при вирішенні можливих проблем з цього питання, можна враховувати міжнародний досвід, за для не допуску формування загрози втручання однієї держави у внутрішні справи іншої, під виглядом захисту інтересів своїх громадян.

Список використаних джерел

1. Піскун І. І. Множинне громадянство: позитивні та негативні наслідки / І. І. Піскун // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2017. – № 2. – С. 401–404.
2. Міжнародне право: навч. посіб. / за ред. М. В. Буроменського. – К.: Юрінком Інтер, 2016. – 336 с.
3. Конституційне право України: Підручники для студентів вищих навчальних закладів / За ред. академіка АПРН України, доктора юридичних наук, професора В. С. Журавського. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2014. – 544 с.
4. Нагорнова Є. А. Громадянство в Україні: правове регулювання, набуття та припинення / Є. А. Нагорнова // Наше право. – 2017. – № 7. – С. 42–46.
5. Червінська Л. М. Громадянство та політичні права мігрантів / Л. М. Червінська // Гілея: науковий вісник. – 2017. – № 77. – С. 309–312.

Ключові слова: громадянство, громадянин, права, обов'язки, біпатрид.
Науковий керівник: к.ю.н., ас. Салей М. І.

*Шарапа Дарія Сергіївна,
Яцків Ірина Ігорівна*

студентки 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВА ЛЮДИНИ ЗА ОЗНАКОЮ СЕКСУАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ТА ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Загальносвітовою тенденцією суспільно-політичного розвитку є рух до визнання прав та запобігання дискримінації тих груп, які становлять меншість суспільства, у тому числі запобігання дискримінації за ознаками сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Зазначений напрям прослідковується і у змісті міжнародно-правових документів, і в особливостях діяльності міжнародних організацій і у напрямках розвитку суспільно-політичного життя розвинених країн.

Для позначення людей, які вирізняються своєю сексуальною орієнтацією та гендерною ідентичністю використовується акронім ЛГБТ, який складається з початкових літер слів — лесбійки (Lesbian), геї (Gay), бісексуали (Bisexual) та трансгендери (Transgender). Особи, що об'єднані спільними інтересами, проблемами та цілями, сповідують нетрадиційну сексуальну орієнтацію, а також борються за свої громадянські права, отримали назву ЛГБТ-спільнота або ЛГБТ-люди [3, с. 298-299].

Варто було б закріпити на законодавчому рівні дефініції «сексуальна орієнтація» та «гендерна ідентичність», адже ці поняття часто використовуються в ратифікованих Україною міжнародно-правових актах. Тому на IV Національній конференції ЛГБТ -руху та ЧСЧ-сервісу України «Прогрес та інновації» було вироблені поняття «сексуальна орієнтація» та «гендерна ідентичність». Відповідно у широкому значенні сексуальна орієнтація є однією з природних властивостей людської особистості, яка полягає у спрямованості психоемоційної сфери людини, її еротичного (чуттєвого) потягу та сексуальних потреб на представників виключно або майже виключно протилежного гендеру (гетеросексуальність), виключно або майже виключно свого гендеру (гомосексуальність) або на представників обох гендерів (бісексуальність). Гендерна ідентичність — це глибоке усвідомлення людиною внутрішніх та індивідуальних особливостей гендерної належності, яка може як співпадати, так і не співпадати зі статтю людини за народженням.

31 березня 2010 р. Комітет міністрів Ради Європи одноголосно (за підтримки, в тому числі, України) прийняв Рекомендації щодо заходів для подолання дискримінації на основі сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності CM/Rec(2010)53. Документ рекомендує країнам-членам Ради

Європи (РЕ) впровадити низку заходів щодо вдосконалення законодавства та політики для забезпечення прав людини стосовно ЛГБТ у таких сферах: трудові відносини, свобода асоціацій і мирних зборів, приватне і сімейне життя, освіта, охорона здоров'я, спорт, облік факторів гомофобії/трансфобії при розслідуванні правопорушень, включно з визнанням при цьому міри відповідальності.

Підтримка Україною цього документа означає, визнання нашою державою того, що сексуальна орієнтація не може бути підставою для дискримінації [1, с. 10].

Права людини за ознакою сексуальної орієнтації та сексуальної ідентичності відрізняються по країнах від легалізованих одностатевих шлюбів і одностатевих партнерств, до тюремного ув'язнення і страти.

До таких прав відносять:

Права людини на свободу й особисту недоторканність, на безпеку.

Право на повагу до приватного і сімейного життя.

Визнання державою одностатевих відносин.

Право на реєстрацію одностатевих шлюбів – факт реєстрації шлюбу закріплює за одностатевої сім'єю такі права як: право на спільне майно, право на аліменти, права на спадкування, соціальне і медичне страхування, право не свідчити в суді проти чоловіка (жінки), право виступати довіреною особою від імені чоловіка (жінки) в разі його (її) недієздатності за станом здоров'я, право на розпорядження тілом чоловіка (жінки) в разі смерті, право на спільне батьківство і виховання прийомних дітей та інші права, яких позбавлені незареєстровані пари;

Право на зміну статі та однакове відношення при отриманні медичних послуг (охорона здоров'я).

Право на усиновлення дітей одностатевими сім'ями – представники сексуальних меншин добиваються рівних прав в порівнянні з тими, які надаються різностатевим сім'ям: право на усиновлення дітей з дитячих будинків, право на опікунство, на доступ до допоміжних репродуктивних технологій тощо.

Прийняття імміграційних і антидискримінаційних законів – представники сексуальних меншин також виступають за включення прямої згадки представників сексуальних меншин в антидискримінаційних законах.

Вони також домагаються прямої згадки сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності у відповідних статтях Конституцій, які гарантують рівні права всім громадянам незалежно від статі, віку, віросповідання, національності.

Право на вільний вибір професії (рівний доступ до зайнятості) – у деяких країнах існували або існують заборони на деякі професії для осіб, відкрито декларують свою гомосексуальність. Це може бути, наприклад, заборона представників сексуальних меншин нести службу в армії, працювати вчителем, лікарем.

Рівність в доступі до благ, послуг, отримання житла, без дискримінації.

Права на мирні публічні збори (в тому числі гей-паради).

Право на створення громадських організацій.

Право на культурну самореалізацію.

Право на свободу слова.

Право на припинення злочинів на ґрунті ненависті до представників ЛГБТ-спільноти.

Існує необхідність включити сексуальну орієнтацію і гендерну ідентичність як захищені ознаки до кримінального законодавства, яке встановлює відповідальність за «злочини ненависті» та забезпечити ефективне розслідування таких випадків [2, с. 14]. Наприклад, у більшості сучасних країн гомосексуальність не вважають злочинами. У ряді країн Африки та Азії гомо сексуальність або навіть натяк на неї вважають кримінальними злочинами, які караються тюремним ув'язненням (як в колишньому СРСР) або смертною карою, як в сучасних Ірані, Афганістані, Саудівській Аравії, Ємені, Сомалі (територія Джамаат Аш-Шабааб), Судані, Нігерії (північні штати) і Мавританії.

Попри те, що Україна визнає та затверджує міжнародні стандарти в даній сфері, відсутня вироблена національна політика щодо недискримінації, ефективний механізм правового захисту прав людини в аспекті сексуальної орієнтації, реальна можливість поновлення порушених прав членів ЛГБТ -спільноти. Існує необхідність закріплення в законодавстві України прямої заборони дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації, що відповідало би зобов'язанням нашої держави як члена Ради Європи за міжнародними актами.

Проблема на сьогодні полягає в тому, що не всі держави, в тому числі й Україна, на практиці не готові сприйняти та втілити в життя концепції сексуальних і репродуктивних прав людини (чоловіків і жінок). Це зумовлено багатьма факторами, але перш за все на це впливають споконвічні консервативні погляди українського населення, які пов'язані з питанням нетрадиційної сексуальної орієнтації, наявність певних стереотипів в суспільній свідомості. Тому Україні доведеться пройти довгий шлях спрямований на осмислення та визнання прав людини за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.

Список використаних джерел

1. Зінченков О. О. Крок вперед, два назад: Становище ЛГБТ в Україні в 2010-2011 рр. / [О.О. Зінченков, М.Г.Касянчук, А.В. Кравчук] (Рада ЛГБТ-організацій України, центр «Наш світ», ЛГБТ-центр «ДонбасСоцПроект»). – К. : Центр «Наш світ», 2011. – С. 10.

2. Товпеко, Я. К. Реалізація конституційно-правових норм про права людини щодо сексуальних меншин: порівняльно-правове дослідження [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02 / Я. К. Товпеко ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — Київ : [б. в.], 2017. — 20 с.
3. Ходаківський М. Д. Протидія дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності в Україні / М. Д. Ходаківський // Держава і право. Юридичні і політичні науки. — 2014. — Вип. 66. — С. 297-307.

Ключові слова: права людини, сексуальна орієнтація, гендерна ідентичність, дискримінація.

Науковий керівник: к. ю. н., ас. Грабова Я. О.

Янковець Інна Володимирівна

аспірант кафедри конституційного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОЗИТИВНА ДИСКРИМІНАЦІЯ ТА ПОЗИТИВНІ ДІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ

Правове та фактичне становище людей та окремих соціальних груп може характеризуватися різними можливостями у реалізації однакових конституційних прав. Така ситуація, здебільшого, виникає через упереджене ставлення членів однієї соціальної групи до іншої на ґрунті протиставлення особистих (групових) прав та інтересів. У такому випадку держава зобов'язана реалізовувати на практиці конституційний принцип заборони дискримінації та забезпечувати захист громадян, які відносяться до дискримінованих соціальних груп. Ця мета досягається через застосування політики позитивних дій — особливих заходів, спрямованих на відновлення фактичної рівності у можливостях реалізації дискримінованими особами законних прав та інтересів.

Сутність та обґрунтування доцільності позитивних дій у своїх наукових публікаціях вивчали науковці М. Буроменський, Т. Омельченко, Г. Журавльова, І. Сахарук, І. Ветухова, Л. Лобанова, Р. Мандель, О.-М. Бачинська та інших. Віддаючи належне внеску попередників відзначимо, що отримані ними результати у значному ступені засновуються на поясненнях «історичних» форм дискримінації (гендерної, расової, тощо), у той час як у сучасному суспільстві існують й інші передумови щодо обмеження у реалізації конституційних прав. Також слід відзначити відсутність спеціальних досліджень позитивної дискримінації у вітчизняній науці. Цим зумовлена

необхідність продовження вивчення позитивної дискримінації в контексті правової системи України.

У вітчизняній правовій системі політика позитивної дискримінації реалізовується через застосування державою «позитивних дій». Нормативна дефініція цієї категорії міститься у п. 5 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації» (далі — Закону про протидію дискримінації), де її визначено як «... спеціальні тимчасові заходи, що мають правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, спрямовану на усунення юридичної чи фактичної нерівності в можливостях для особи та/або групи осіб реалізовувати на рівних підставах права й свободи, надані їм Конституцією й законами України» [1].

У Конституції України передбачено такі заходи усунення юридичної чи фактичної нерівності:

- Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом (ч. 3 ст. 24 Конституції України).

- Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (ч. 3 ст. 24 Конституції України).

- Рівність прав жінки і чоловіка (ч. 3 ст. 24 Конституції України) і т.д.

Таким чином, визначається об'єктивний характер умов порушення фактичної рівності між людьми та закріплюються зобов'язання держави щодо забезпечення реалізації прав кожного на рівних підставах з іншими членами суспільства.

Політика позитивної дискримінації в Україні охоплює широке коло суспільних відносин. Попри відсутність прямих посилань між нормативно-правовими актами, можемо констатувати, що позитивні дії передбачені багатьма Законами України, зокрема, «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Основи законодавства України про охорону здоров'я», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» та іншими.

У вітчизняній науковій літературі зустрічаються різні погляди на сутність позитивної дискримінації, які у тому чи іншому ступені відрізняються від позиції законодавця.

На думку Г. Христової, позитивна дискримінація «... передбачає можливість застосування спеціальних юридичних заходів (так званих позитивних дій), які спрямовані на усунення дисбалансу між можливостями різних категорій осіб реалізовувати рівні права через усталені стереотипи, практики чи традиції, що склалися в суспільстві, і виконують функцію правової компенсації для певних категорій осіб із метою якнайшвидшої ліквідації наслідків соціальної нерівності» [5, с. 77]. З наведеного вбачається, що дослідниця закріплює суто

соціальний характер появи умов, які ведуть до обмеження можливостей для особи (групи осіб) у реалізації прав на рівних підставах. Ця точка видається вірною лише частково, оскільки в деяких випадках обмеження можливостей у реалізації прав можуть виникати внаслідок недоліків функціонування державних органів, суспільних інститутів, перебігу певних суспільно-політичних процесів, тощо, і не обмежуватися лише наслідками соціальної нерівності. Більш слушною видається позиція законотворця, який не робить акценту на умовах, які ведуть до обмеження можливостей, проте визначає головну ознаку для їх оцінки: виникнення як фактичної, так і юридичної нерівності.

Частина науковців пропонує повністю відмовитися від словосполучення «позитивна дискримінація», «оскільки за своєю сутністю дискримінація є лише негативною ... та перейти на американський еквівалент «позитивні дії». Інші ж дослідники не оцінюють його як внутрішньо суперечливе, і підкреслюють, що «цей термін вже встиг узвичаїтись у вітчизняному правознавстві» [4, с. 100-101].

У доктрині сучасного вітчизняного права «позитивні дії» відмежовуються від дискримінації. Як засіб правового регулювання вони не мають на меті задовольнити інтереси однієї сторони за рахунок іншої. А спрямовані на забезпечення правової або фактичної компенсації ймовірної шкоди інтересам особи у становищі, коли вона не володіє можливостями реалізувати гарантовані Конституцією і Законами України права на рівні з іншими.

Тож, подальше вживання терміну «позитивна дискримінація» в науковій літературі та у суспільно-політичному дискурсі має призвести до набуття терміном «дискримінація» більш нейтрального тлумачення, зближеного із тлумаченням поняття «диференціація» у нейтральному соціальному контексті та мати назву диференційоване відношення.

Узагальнюючи все вищенаведене, можемо зробити такі висновки. Інститут позитивної дискримінації в Україні перебуває на етапі свого становлення. Сформовано нормативні основи у спеціальному законодавчому акті, де позитивні дії визначено як одну із складових державної політики попередження та протидії дискримінації. У науковій літературі відсутня єдність поглядів на сутність позитивної дискримінації. Існують суттєві розбіжності між поглядами окремих науковців та законодавця. Вбачається, що в основі цих суперечностей перебувають відмінності у баченні позитивної дискримінації як інструмента соціально-правового регулювання. У конкретних випадках він може носити характер «перерозподілу прав» через надання виключних привілеїв соціальній групі, яка зазнає певних утисків (обмежень), або характер «компенсації втрачених можливостей» шляхом надання для таких осіб дозволів, пільг, заохочень, тощо. Вважаємо, що прийняття цих підходів як взаємодоповнювальних поліпшує розуміння позитивної дискримінації як складного соціально-

правового явища. Слід відзначити, що такий підхід кореспондує позиції законотворця у визначенні поняття позитивних дій.

Перспективи подальших досліджень визначаються недостатнім станом розроблення даної проблематики та полягають в з'ясуванні сутності позитивної дискримінації; вивченні позитивних дій у вітчизняному законодавстві та їх класифікації; порівнянні норм вітчизняного та міжнародного законодавства з метою з'ясування відмінностей та перспектив розвитку вітчизняної правової системи у напрямку попередження та протидії дискримінації.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» № 5207-VI від 06 вересня 2012 року : зі змінами та доповненнями станом на 13.05.2014 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт] / Законодавство України. — 2014. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5207-17> (17.10.2017). — Назва з екрану.
2. Конституція України : чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 30 верес. 2016 р.: (ОФІЦ.ТЕКСТ). — К. : Паливода А.В., 2016. — 76 с.
3. Мандель Р.Я. Взаємодія принципів формальної і фактичної рівності із принципом недискримінації // Право: історія, теорія, практика : зб. наук. праць за мат. III Міжнар. наук.-практ. конф. 18-19 лист. 2016 р. — Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2016. — 196 с.
4. Равлінко З.П. Заборона дискримінації: загальнотеоретичне дослідження : дис. ... канд.юрид.наук : 12.00.01 / З.П. Равлінко ; Національний університет «Львівська політехніка». — Львів, 2016. — 201 с.
5. Христова Г. Питання заборони та протидії дискримінації : методичні рекомендації для юристів / Г. Христова. — К. Рада Європи, 2015. — 112 с.

Ключові слова: дискримінація, позитивна дискримінація, позитивні дії, права і свободи людини і громадянина, конституційні принципи.
Науковий керівник: д.ю.н., професор Афанасьєва М. В.

Ярмоленко Оксана Володимирівна

аспірант 2-о курсу кафедри конституційного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУБ'ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ

Інформаційне забезпечення виборів є одним із найважливіших елементів виборчого процесу. Як свідчить вітчизняний та міжнародний досвід, від ефективності виконання функцій інформування та передвиборчої агітації залежать не тільки результати народного волевиявлення, але й

визнання легітимності результатів голосування. Водночас інформаційне забезпечення виборів є відносно новим правовим інститутом, який продовжує розвиватися. Важливим фактором цього процесу є прийняття Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні. Серед її завдань визначено забезпечення гарантій волевиявлення громадян та сприяння становленню відкритого демократичного суспільства, яке гарантуватиме дотримання конституційних прав громадян щодо участі у суспільному житті [1]. Таким чином, новизна цього правового інституту зумовлює потребу в науковому поясненні проблемних питань, пов'язаних із його функціонуванням.

Правові основи інформаційного забезпечення виборів є малодослідженими у вітчизняній науковій літературі. Відсутні спеціальні монографічні дослідження з цієї проблематики, але у науковій періодиці знаходимо спроби її наукового пізнання. Теоретико-правові основи інформаційного забезпечення виборів та вплив принципів цього інституту на механізм реалізації виборчих прав розглядають Т. Костецька, О. Лізунова. Правове регулювання ЗМІ в період виборчої кампанії є предметом уваги таких вчених як І. Бойчук, О. Винников, Т. Шевченко, А. Дашковська та інших. Питання доступу до інформації про вибори як частину права на інформацію порушували О. Нестеренко, Ю. Бурило, О. Копиленко, Ю. Грошевий та інші. До з'ясування сутності інформаційного забезпечення виборів та визначення критеріїв розмежування цього інституту з інститутом передвиборної агітації вивчали О. Большакова, І. Поспелова, І. Литвиненко, Ю. Ключковський та інші.

Відаючи належне внеску попередників, відзначимо фрагментарність досліджень правового статусу та правосуб'єктності учасників інформування виборців. Цим зумовлюється потреба у подальших дослідженнях цієї проблематики.

Законодавство про інформаційне забезпечення виборів засновується на положеннях Конституції України, Закону України «Про інформацію». Правове регулювання конкретизується у Законах України «Про вибори народних депутатів» [4], «Про вибори Президента України» [3], «Про місцеві вибори» [2] (далі – законодавство про вибори). Слід відзначити, що за певними винятками, що зумовлені відмінностями виборчих процесів на обрання Президента України, народних депутатів та місцевих виборів, ці розділи законодавства про вибори містять схожі за змістом норми.

Законодавство про вибори визначає функції та повноваження в інформаційному забезпеченні виборів таких суб'єктів як: 1) Центральна виборча комісія; 2) територіальні виборчі комісії; 3) дільничні виборчі комісії; 4) засоби масової інформації; 5) інформаційні агентства.

Функції Центральної виборчої комісії в інформаційному забезпеченні виборів полягають в:

доведенні до виборців різнобічної, об'єктивної та неупередженої інформації про вибори, потрібної для здійснення усвідомленого, поінформованого, вільного вибору;

забезпеченні об'єктивності, неупередженості, збалансованості, достовірності, повноти і точності інформації про кандидатів на виборах;

забезпеченні юридичної достовірності даних загального та спеціального інформаційного забезпечення, які доводяться до широкого загалу виборців;

організації діяльності інших суб'єктів інформаційного забезпечення виборів у межах повноважень, визначених законодавством про вибори (див. ч. 2 ст. 1, ч. 1 ст. 13 Закону України «Про Центральну виборчу комісію»);

забезпеченні можливості безперешкодного отримання даних загального та спеціального інформаційного забезпечення виборцями та іншими зацікавленими особами;

попередженні впливу на результати голосування порушень законодавства про вибори, вчинених суб'єктами інформаційного забезпечення виборів.

Як Центральна виборча комісія, територіальні виборчі комісії є постійно діючими колегіальними органами, що в межах своїх повноважень забезпечують організацію підготовки та проведення виборів. Територіальні виборчі комісії та дільничні виборчі комісії забезпечують проведення місцевих виборів та проведення виборів Президента України та виборів до Верховної Ради України на місцях. Загалом, територіальні та дільничні виборчі комісії в процесі інформаційного забезпечення виборів у межах своїх повноважень виконують функцію доведення до виборців різнобічної, об'єктивної та неупередженої інформації про вибори, яка складає загальне та спеціальне інформаційне забезпечення виборів.

Нормами законодавства передбачено можливість участі в інформаційному забезпеченні виборів таких суб'єктів: органи державної влади та органи місцевого самоврядування, органи влади Автономної Республіки Крим, їх посадові особи; об'єднання громадян; інші особи, які поширюють інформацію про вибори, яка не є передвиборною агітацією. Проте участь цих суб'єктів не має детального правового регулювання у законодавстві про вибори.

Як суб'єкта інформаційного забезпечення виборів також слід розглядати органи ведення Державного реєстру виборців у зв'язку з безпосереднім виконанням ними перевірки включення виборців до Державного реєстру виборців та списків виборців на виборчих дільницях на основі звернень громадян, яка передбачена відповідними статтями законодавства про вибори. Порядок звернення громадян до органів ведення Державного реєстру виборців визначено ст. ст. 19-21 Закону України «Про Державний реєстр виборців» [5].

Засоби масової інформації та інформаційні агентства забезпечують безпосереднє доведення відомостей що становлять спеціальне та загальне інформаційне забезпечення виборів, а також іншої об'єктивної, неупередженої та достовірної інформації, яка є суспільно важливою з огляду на висвітлення подій, пов'язаних із виборами.

Правова регламентація участі засобів масової інформації та інформаційних агентств в інформаційному забезпеченні виборів полягає у встановленні засад інформаційної діяльності, пов'язаної з інформуванням виборців, заборон та обмежень. Зокрема:

дотримання принципу об'єктивності, неупередженості, збалансованості, достовірності, повноти і точності інформації;

дотримання встановлених хронологічних обмежень щодо оприлюднення чи поширення в інший спосіб результатів опитування громадської думки, пов'язаної з виборами, або опитування виборців щодо їх волевиявлення під час голосування на виборах Президента України;

забезпечення обов'язкового оприлюднення суспільно необхідної інформації, що стосується подій, пов'язаних із виборами на момент її поширення.

Участь інших суб'єктів в інформаційному забезпеченні виборів може відбуватися на основі реалізації ними прав на інформацію (фізичні особи, об'єднання громадян), або на основі їх компетенції та повноважень (органів державної влади та органів місцевого самоврядування, органів влади Автономної Республіки Крим, їх посадових осіб).

Узагальнюючи вищенаведене, відзначимо, що законодавство про вибори не конкретизує критерії, які б розмежовували інформування виборців від інших форм інформаційної діяльності під час виборів, наприклад, доведення особистої думки чи умисного розповсюдження спотвореної інформації серед обмеженого контингенту осіб, які внаслідок об'єктивних умов обмежені у доступі до офіційних джерел загального та спеціального інформаційного забезпечення про вибори. Такими критеріями, на нашу думку, можуть бути: використовувані канали інформації; мінімальний обсяг аудиторії, серед якої поширюється така інформація, тощо. Законодавче закріплення цих ознак є необхідним для правової оцінки інформаційної діяльності суб'єктів права, здійснюваної у приватному порядку, з метою попередження та припинення можливих зловживань.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у дослідженні відмінностей між інформуванням виборців та передвиборною агітацією, які відображають специфіку функцій суб'єктів інформаційного забезпечення виборів.

Список використаної джерел

1. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 15.05.2013 р. № 386-р // Офіційний вісник України. — 2013. — № 44. — С. 79. — Ст. 1581.

2. Закон України «Про місцеві вибори» № 595-VIII від 14.07.2015 р. : із змінами, внесеними згідно із Законом № 1851-VIII від 09.02.2017 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт] / Законодавство України. — 2017. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/595-19> (10.03.2018). — Назва з екрану.
3. Закон України «Про вибори Президента України» № 474-XII від 05.03.1999 р. : із змінами, внесеними згідно із Законом № 901-VIII від 23.12.2015 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт] / Законодавство України. — 2017. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/474-14> (10.03.2018). — Назва з екрану.
4. Закон України «Про вибори народних депутатів» № 538/97-ВР від 23.09.1997 р. : із змінами, внесеними згідно із Законом № 2244-VIII від 07.12.2017 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт] / Законодавство України. — 2017. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/538/97-вр> (10.03.2018). — Назва з екрану.
5. Закон України «Про Державний реєстр виборців» № 698-V від 22.02.2007 р. : із змінами, внесеними згідно із Законом № 1774-VIII від 06.12.2016 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : [сайт] / Законодавство України. — 2016. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/698-16> (10.03.2018). — Назва з екрану.

Ключові слова: виборчий процес, суб'єкти інформаційного забезпечення виборів, інформування, народне волевиявлення.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Афанасьєва М. В.

Яровенко Богдан Сергійович

студент 2 курсу факультету підготовки слідчих
Інституту кримінальної юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

Необхідність подолання корупції в Україні, а також реформування законодавства України у сфері запобігання і протидії корупції пояснюють той факт, що протягом тривалого часу зберігається актуальність тематики визначення конституційно-правового статусу Національного антикорупційного бюро України.

Враховуючи те, що корупція залишається однією з найсерйозніших проблем, що гальмує розвиток України, необхідність створення Національного антикорупційного бюро України (далі — НАБУ) було однією з ключових вимог Європейського Союзу в рамках виконання Плану дій щодо візової лібералізації та подальшого вступу України до ЄС. Прийнятий Верховною Радою України 14 жовтня 2014 року Закон

«Про Національне антикорупційне бюро України», на жаль, не є досконалим, що створює певні проблеми на шляху боротьби із корупцією, ускладнює визначення правового статусу органу.

Конституція України в ч. 2 ст. 3 передбачає, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а держава відповідає перед людиною за свою діяльність [1]. Отже, зазначена норма покладає пріоритетний обов'язок забезпечення прав і свобод людини на правову та демократичну державу.

В Україні для того, аби забезпечити виконання нашою державою цього завдання було утворено окрему спеціалізовану інституцію, основним обов'язком якої стала боротьба з корупцією. НАБУ наділене достатнім рівнем незалежності від інших гілок влади, має ресурси й повноваження для здійснення покладених на неї функціональних обов'язків у відповідній сфері. Варто зазначити, що необхідність утворення такого органу була неодноразово зазначена Президентом України (Концепція реформування кримінальної юстиції України, затверджена Указом Президента України № 311/2008 від 8.04.2008 р.), Радою національної безпеки та оборони України (Рішення РНБО від 21.04.2008 р. «Про заходи щодо реалізації національної антикорупційної стратегії та інституційного забезпечення цілісної антикорупційної політики») та Кабінетом Міністрів України (Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.08.2008 р. № 1153-р) [2].

Так, сьогодні НАБУ є основним елементом системи інституційних гарантій забезпечення прав і свобод громадян у сфері запобігання й протидії корупції в Україні.

Зазначимо, що згідно з ст. 1 Закону України «Про НАБУ», що НАБУ є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування й розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Завданням НАБУ є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці [3]. Зазначений вище Закон також закріплює принципи, статус, правову основу діяльності, гарантії незалежності, структуру органу та інше.

Але дослідження правових норм стосовно діяльності НАБУ дозволяє зробити висновок, що деякі аспекти функціонування органу є неврегульованими або ж не відповідають Конституції України.

Як зазначив під час своєї доповіді президент Інституту Права і Суспільства Юрій Кармазін: «Президент України реалізує повноваження, визначені Конституцією. Це означає, що Президент України не може бути наділений законами або підзаконними актами повноваженнями, які не передбачені Конституцією. Президент не може призначати і звільняти директора НАБУ і формувати саме бюро, призначати директора ДБР та членів Національної комісії держрегулювання

енергетики і комунальних послуг (НКРЭКУ) до моменту обрання нових членів регулятора конкурсною комісією» [4].

Безсумнівно, важливою частиною незалежного існування будь-якої інституції є встановлений законом порядок її фінансування й матеріально-технічного забезпечення. Таке забезпечення має бути достатнім для всіх комплектуючих підрозділів як центральних, так і територіальних.

Як зазначає В.І. Чечерський, до підрозділів, які входять до структури НАБУ відносять такі підрозділи детективів, які здійснюють оперативно-розшукові та слідчі дії, інформаційно-аналітичні, оперативно-технічні підрозділи, підрозділи, що здійснюють виявлення майна, яке може бути предметом конфіскації або спеціальної конфіскації, підрозділи швидкого реагування, забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства та забезпечення безпеки працівників, представництва інтересів в іноземних юрисдикційних органах, експертні, фінансові, кадрові та інші підрозділи. Але загальна кількість бюро за штатом не може перевищувати 700 осіб. Враховуючи той факт, що до цієї кількості осіб входять як оперативні, так і технічні працівники (секретарі, водії, прибиральники тощо), залишається незрозумілим – яким чином з такої незначної кількості оперативного персоналу можна забезпечити ефективну роботу цих підрозділів [5].

Отже, штат новоутвореного державного органу потребуватиме розширення, що неминуче призведе до збільшення бюджетних витрат.

Як свідчить світовий досвід, крім безсумнівних здобутків мають місце й певні ризики, пов'язані зі створенням антикорупційного органу. Так новостворений орган може виявитись неефективним і стати ще одним бюрократичним рівнем у системі державних органів; ресурси, виділені на створення й функціонування цього органу, будуть відвернуті від уже існуючих контрольних органів та інших сфер, що потребують перетворень; без належної законодавчої регламентації є ризики виникнення конфліктів юрисдикцій з іншими державними органами; антикорупційний орган може застосовуватись як засіб тиску на політичних опонентів [6].

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – С т. 141.
2. Експертний висновок на проект Закону України «Про Національне бюро антикорупційних розслідувань України» (реєстр. № 5031 від 29.07.2009 р.) [Електронний ресурс]. // Д.С. Ковриженко ; Лабораторія законодавчих ініціатив. – 2009. – Режим доступу : <http://parlament.org.ua/upload/docs/5031.pdf>
3. Про Національне антикорупційне бюро України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>.

4. Президент не має повноважень призначати директорів НАБУ та ДБР – Інститут Права і Суспільства [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ukranews.com/ua/news/535611-prezydent-ne-maye-povnovazhen-pryznachaty-dyrektoziv-nabu-ta-dbr-instytut-prava-i-suspilstva>.
5. Чечерський В. І. Окремі проблеми нормативного регулювання статусу національного бюро розслідувань України / В. І. Чечерський // Науковий вісник Ужгородського національного ун-ту. Серія : Право. – 2015. – Вип. 32(3). – С. 145-148. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2015_32%283%29_37
6. Литвинов О.М. Тактика профілактики злочинів у контексті нового Кримінального процесуального кодексу України / О.М. Литвинов // Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства України та тенденції розвитку криміналістики на сучасному етапі : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (Х., 5 жовт. 2012 р.) /МВС України; Харк. нац. ун-т внутр. справ; Кримінологічна асоціація України. -Х. : ХНУВС, 2012. – С. 50-54.

Ключові слова: Національне антикорупційне бюро України, корупція, НАБУ, Конституційне Право, Боротьба з корупцією.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Грабова Я. О.

СЕКЦІЯ 7.

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ, ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Брошенська Діана Сергіївна

студентка 3 курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ШТРАФ ЯК ЗАСІБ БОРотьБИ З ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ЗЛОВЖИВАННЯМИ ЗА НОВОЮ РЕДАКЦІЄЮ КАС

Відповідно до ст. 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом [1]. Стаття 5 КАС гарантує право кожної особи на звернення до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи законних інтересів [2]. На жаль, все частіше зустрічаються випадки, коли учасники справи недобросовісно використовують свої процесуальні права. З метою безпідставного отримання необхідного їм рішення суду, затягування процесу або для інших недобросовісних цілей вони використовують належні їм процесуальні права всупереч завданням адміністративного судочинства. Дана проблема набула особливої значимості, що зумовило закріплення принципу неприпустимості зловживання процесуальними правами на законодавчому рівні.

Актуальність даної теми полягає у тому, що нова редакція КАС передбачає можливість визнання дій, що суперечать завданню цивільного судочинства, зловживанням процесуальними правами та можливість застосування певних санкцій.

Аналізуючи наукові напрацювання та чинне законодавство, варто зазначити, що зловживання процесуальними правами — це використання учасником судового процесу свого суб'єктивного процесуального права з метою, яка не відповідає та суперечить завданням адміністративного судочинства. Особливістю є те, що межа між зловживанням своїми процесуальними правами і їх добросовісною реалізацією є досить умовною. У цьому і полягає соціальна небезпечність такого зловживання, адже ззовні дії особи протікають в межах правового

поля, а насправді ними заподіюється шкода інтересам правосуддя і інтересам інших учасників судового процесу [3, с. 18].

Аналізуючи досвід провідних зарубіжних країн, зокрема Франції, варто зазначити, що заборона зловживання процесуальними правами була закріплена на законодавчому рівні у публічному праві Франції. Зловживання правом (фр. abus de droit) є специфічним видом правової поведінки, який полягає у соціально шкідливих діях суб'єкта права та використанні своїх прав у спосіб, що суперечить завданням правосуддя.

Професор Анжело Донді зазначає, що закріплення на законодавчому рівні заборони процесуальних зловживань стосується найбільш широкого кола явищ, від простого затягування процесу до особливих неправомірних прийомів процесуальної стратегії. Французька практика виробила критерії застосування цих санкцій. Зокрема, якщо буде встановлено, що скарга подана з метою затягування процесу, її заявник може бути підданий штрафу в розмірі незалежно від збитків, які можуть бути пред'явлені до відшкодування на користь суду, що прийняв скаргу до провадження. В даному вирішенні проблеми крім штрафу, який іде на користь держави, також і суд отримує відшкодування своїх як матеріальних так і інтелектуальних витрат [4, с. 24-27].

Що ж стосується законодавства України, то ст. 45 чинного КАС передбачає перелік дій, які суд може визнати процесуальними зловживаннями з урахуванням конкретних обставин.

Для запобігання зловживанню процесуальними правами суд зобов'язаний вживати заходів, які передбачені КАС, зокрема стягнення штрафу в дохід державного бюджету у сумі від 0,3 до 3 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. У разі повторності чи систематичності такого зловживання розмір штрафу може бути від 1 до 10 розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Також передбачено можливість стягнення штрафу з представників [2].

Отже, проаналізувавши досвід зарубіжних країн, доктрину та чинне законодавство, можна зробити висновок про те, що законодавець пішов достатньо радикальним шляхом, закріпивши в КАС заходи запобігання процесуальним зловживанням.

Варто зазначити, що зміни в процесуальному законодавстві в даному контексті мають позитивний характер і сприятимуть реалізації завдань адміністративного судочинства.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

2. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон від 06.07.2005 № 2747-IV. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
3. Бакаєв Д.С. Концепція зловживання правом у правовій доктрині : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Д.С. Бакаєв. — Запоріжжя, 2013. — 18 с.
4. Рогащ О. Я. Становлення та розвиток категорії зловживання правом у законодавстві Франції / О. Я. Рогащ // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. пр. — Чернівці: ЧНУ, 2010. — Вип. 550: Правознавство. — С. 24-27.

Ключові слова: зловживання правом, процесуальні зловживання, штраф, судові санкції, заходи запобігання зловживанням.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Закаленко О. В.

Зозуля Яна Сергіївна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ РОЛІ СУДДІ В ПРОЦЕДУРІ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ

Питання мирного врегулювання спорів сьогодні набуває актуальності в Україні як ніколи раніше. Примирювальні процедури є реальною альтернативою судам та є більш ефективними з точки зору повернення людяності у спірні стосунки. На превеликий жаль, сьогодні в Україні домінує культура претензій, позовів та звинувачень, а культура злагоди знаходиться на низькому рівні [2, с. 18].

Сутність запропонованого інституту полягає в тому, що до початку розгляду справи по суті, за взаємною згодою сторін може бути проведено врегулювання спору за участю судді в провадженні якого перебуває справа.

В Україні кілька років тому вже працював канадський проект, щодо досудового врегулювання спорів, який мав позитивні результати в декількох модельних судах, в тому числі і в Одеському окружному адміністративному суді. На той час не було законодавства яке б регулювало дане питання. Проте, був розроблений Регламент по якому такі конструкції дуже дієво впроваджувались і судді реально застосовували цей механізм до впровадження його фактично в законодавстві [2, с. 31].

Закономірно, що при впровадженні будь-якої процедури, особливо якщо вона нова для української правової системи, можуть виникнути практичні труднощі в її імплементації. З об'єктивних підстав судова влада на сьогоднішній день не здатна в повній мірі забезпечити функціонування такого інституту. Це, по-перше, пов'язано із проблемою навчання суддів, адже їм необхідно буде опанувати спеціальні навички. У зв'язку з цим виникає питання, чи достатньо в Національній школі судів України тренерів відповідної кваліфікації та інших ресурсів для централізованого навчання всіх суддів України та скільки часу знадобиться аби впоратися з цією задачею? Очевидно, що за короткій проміжок часу неможливо навчити кожного суддю в судах різних юрисдикцій по всій Україні.

По-друге, проблемою є мотивація вітчизняних суддів. Вони мають велике навантаження. Однозначно не всі судді будуть зацікавлені у витратанні часу (іноді багатогодинному) на одну справу замість здійснення правосуддя у звичний спосіб.

По-третє, необхідно враховувати особистісні якості судді. Для успішного вирішення справи мирним шляхом він має бути емпатичним, вміти добре спілкуватися зі сторонами, ефективно допомагати їм у налагодженні комунікації тощо. Далеко не кожна особа здатна на це, навіть після проходження спеціального навчання.

Проблемним моментом також є встановлена Кодексом адміністративного судочинства України заборона консультування сторін: під час проведення врегулювання спору суддя не має права надавати сторонам юридичні поради та рекомендації, давати оцінку доказів у справі. У той же час він має право звертати увагу сторони на судову практику в аналогічних спорах, пропонувати можливі шляхи мирного врегулювання спору. Таким чином, майже неможливо буде розмежувати протиправні консультації та законні роз'яснення судді. Незрозуміло також, як визначити порушення такої заборони, якщо не можна здійснювати фіксацію під час нарад, і якою має бути відповідальність судді за подібні дії.

Однією із обов'язкових ознак адміністративної справи є її публічно-правовий характер, оскільки владна управлінська діяльність передбачає публічність її реалізації. Натомість ключовою відмінністю врегулювання спору за участю судді є конфіденційність інформації, що розкривається під час її проведення. Більш того, виходячи із принципу ініціативності, притаманному медіації, малоймовірним буде те, що орган державної влади, який застосував адміністративне стягнення до особи, буде вдаватися до таких процедур. Тому, медіація не може застосовуватися у сфері публічного владного управління, виконання своїх управлінських функцій на основі законодавства суб'єктами владних повноважень. Для вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин в Україні діють адміністративні суди. Іншим

загальновідомим способом вирішення публічно-правових спорів є інститут адміністративного оскарження.

Отже, слід врахувати наступні пропозиції. Перш за все, перегляду потребують положення щодо проведення врегулювання спору суддею-доповідачем (тобто всі судді в Україні мають бути здатними до проведення такої процедури). Більш доцільним є передання справи до спеціально навченого судді. Необхідно здійснити відбір суддів шляхом проведення необхідних тренінгів та курсів підвищення кваліфікації. Медіатор не несе відповідальність за рішення, до яких прийдуть сторони, а тільки організовує процес, в цьому і є відмінність медіації від суду, де рішення приймається суддею [1, с. 24].

Головне завдання судді у процедурі врегулювання спору бути комунікатором, медіатором, якому необхідно розумітися на психологічних аспектах і мати певний життєвий досвід та мудрість для розв'язання конфлікту на стадії звернення до суду [3, с. 219]. Таким чином, запровадження процедури врегулювання спору за участю судді у адміністративному процесі України, безперечно, є великим кроком уперед, оскільки дозволить зберегти договірні відносини між сторонами, зекономити час, кошти на сплату судового збору і в цілому зменшити кількість конфліктів і протиріч, яких і так нині забагато у нашому суспільстві.

Список використаних джерел

1. Білуга С. С. Досудове врегулювання адміністративно-правових спорів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.0 «Адміністративне право і процес». — Одеса, 2015. — 24 с.
2. Гусев А. І. До проблеми особистісно орієнтованої підготовки медіаторів / А. І. Гусев // Освіта та розвиток обдарованої особистості : науково-методичний журнал. — 2015. — № 7. — С. 18.
3. Яценко С. Інститут врегулювання спору за участю судді: правова характеристика / С. Яценко // Право України. — 2017. — № 9. — С. 219.

Ключові слова: адміністративний процес, врегулювання спорів за участю судді, медіація, медіатор, посередник.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Козачук Д. А.

Новак Анастасія Олександрівна

студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГРОМАДСЬКА РАДА ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК МЕХАНІЗМ ДЕМОКРАТІЇ УЧАСТІ

Судова влада – окрема гілка влади в Україні, на яку покладено здійснення правосуддя як специфічного виду діяльності. Основні положення здійснення правосуддя закріплені у Конституції України як Основному Законі нашої держави, які деталізуються низкою нормативно-правових актів. Процес реформування судової влади в умовах інтеграційних процесів в цілому, а суддівського корпусу зокрема, розпочався з 02 червня 2016 року, коли були внесені зміни до Конституції України [1] в частині розділу 8 «Правосуддя», а також, відповідно, внесенням змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [2].

Відповідно до новел законодавства у судовій системі України при Вищій кваліфікаційній комісії суддів України утворюється Громадська рада доброчесності для забезпечення громадськості права участі у відборі кандидатів на посаду судді, а також при здійсненні кваліфікаційного оцінювання вже працюючих суддів. Отже, дану Раду цілком допустимо розглядати як інструмент того різновиду демократії, що іменується «демократія участі» або «партиципативна демократія»; остання передбачає безпосереднє залучення представників громадянського суспільства (першочергово, членів територіальної громади) до управління публічними справами, тобто до процесів підготовки, ухвалення публічно-правових рішень та контролю їх реалізації.

Демократія участі втілюється посередністю окремих механізмів (форм, видів), що у обов'язковому порядку мають певні правові наслідки для адміністрування (в його широкому та вузькому розумінні). Перелік форм партиципативної демократії є невичерпним, однак серед них можна виділити базові: громадські ініціативи щодо рішень влади з місцевих питань, збори громадян за місцем проживання, громадські слухання, громадські експертизи, консультації з громадськістю, а також громадські ради. Останні, зокрема, утворюються і функціонують при міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів АРК, обласних, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у містах Києві та Севастополі держадміністрації та є тимчасовими консультативно-дорадчими органами, утвореними для сприяння участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики. Як вбачається з вказаної дефініції, громадська рада є консультативно-дорадчим органом, а тому акти, які нею приймаються, мають рекомендаційний характер і можуть

враховуватись органами державної влади чи місцевого самоврядування у своїй діяльності. Проте, розглядувана нами Рада не відноситься до кола традиційних (типових) громадських рад.

Нормативно-правове закріплення складу та повноважень саме Громадської ради доброчесності відображено у статті 87 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», відповідно до якої Громадська рада доброчесності утворюється з метою сприяння Вищій кваліфікаційній комісії суддів України у встановленні відповідності судді (кандидата на посаду судді) критеріям професійної етики та доброчесності для цілей кваліфікаційного оцінювання. Таким чином, Громадська рада доброчесності нібито й володіє усіма ознаками громадської ради у розумінні Постанови КМУ від 03 листопада 2010 року № 996 [3], тобто має тимчасовий характер (утворюється для цілей кваліфікаційного оцінювання); створюється при державному органі (Вища кваліфікаційна комісія суддів України – державний орган суддівського врядування). Однак є певні відмінності, що й не дають змогу характеризувати Громадську раду доброчесності як окремий випадок традиційного механізму демократії участі – «громадські ради».

Проаналізувавши положення чинного законодавства у сфері діяльності Громадської ради доброчесності, хотілось би детальніше звернути увагу на висновок Громадської ради доброчесності, який за своєю правовою природою володіє характером владного акту:

- приймається на підставі встановленої підзаконним актом процедури (вказане питання регулює Регламент Громадської ради доброчесності);
- є обов'язковим для врахування Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, тобто не може бути проігнорований, що вже свідчить про його обов'язковість (додатково зазначимо, що якщо Громадська рада доброчесності у своєму висновку встановила, що суддя (кандидат на посаду судді) не відповідає критеріям професійної етики та доброчесності, то Вища кваліфікаційна комісія суддів України може ухвалити рішення про підтвердження здатності такого судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді лише у разі, якщо таке рішення підтримане не менше ніж одинадцятьма її членами);
- приймається у формі колегіально рішення;
- має делегований характер, тому що держава через законодавчий орган визначила повноваження щодо кваліфікаційного оцінювання суддів (кандидатів на посаду судді), тобто у публічно-правовій сфері;
- має індивідуальний характер, оскільки впливає на права, свободи та інтереси судді як особи у публічно-правовому контексті (судоустрій, статус суддів, здійснення правосуддя загалом).

Цікавою також вбачається позиція Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду у справі № 800/328/17 [4], де у якості третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору, залучено до участі у справі Громадську раду доброчесності. Відповідно до ч. 3 ст. 43

Кодексу адміністративного судочинства України здатність особисто здійснювати свої адміністративні процесуальні права та обов'язки, у тому числі доручати ведення справи представникові (адміністративна процесуальна дієздатність), належить органам державної влади, іншим державним органам, органам влади Автономної Республіки Крим, органам місцевого самоврядування, їх посадовим і службовим особам, підприємствам, установам, організаціям (юридичним особам).

Враховуючи вищевикладену позицію вищого судового органу та положення чинного законодавства, Громадська рада доброчесності володіє адміністративною процесуальною дієздатністю, однак виникає питання ким вона є: орган державної влади, установа, організація, тобто юридична особа? Аналізуючи перераховане вище, можна сказати, що Громадська рада доброчесності наділена широким колом повноважень у сфері добору нових суддів та переатестації старого суддівського корпусу, в деякому аспекті вирішує долю судової системи України, а тому необхідна чітка позиція законодавця з приводу правового статусу Громадської ради доброчесності — як демократії участі чи «органу в органі». Наша ж позиція полягає в тому, що:

а) Громадська рада доброчесності є механізмом демократії участі, але не дорадчої демократії (як частини партисипативної демократії), а швидше виступає інструментом істотної участі представників громадськості у здійсненні владних публічних функцій (це саме недорадча участь, з огляду на юридичне значення рішень Громадської ради доброчесності);

б) Громадська рада доброчесності організаційно все-таки виступає «органом в органі», хоча з теоретичної точки зору подібна конструкція і виглядає доволі сумнівною і вже піддавалася критиці окремих науковців, які досліджували типові громадські ради, колегії міністерств тощо.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02 червня 2016 року. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>.
3. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03 листопада 2010 року № 996. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF>.
4. Постанова Верховного Суду у справі № 800/328/17. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/>

Ключові слова: судова реформа, демократія участі, судовий корпус, громадські ради, Громадська рада доброчесності.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Хамходера О. П.

Павліченко Юлія Олександрівна

студентка 4 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ

Стрімке поширення обігу криптовалюти та блокчейнінгу справедливо вимагає законодавчого регулювання їх існування в країні. Неабиякий вплив чинить те, що така анонімність та відсутність державного контролю у даній сфері відкриває великі можливості для шахраїв і сприяє веденню тіньового бізнесу та оплаті і розповсюдженню заборонених товарів. Таким чином, перебування ринку криптовалют у так званій «сірій зоні» через відсутність будь-якого нормативно-правового регулювання щодо правил функціонування, прав і обов'язків учасників таких операцій, оподаткування, а також фактичні та потенційні проблеми вимагають законодавчого врегулювання даного питання. Питання є нагальним, особливо якщо звернути увагу на те, що Україна ходить в ТОП-10 країн світу за кількістю користувачів біткойн. Наразі зареєстровані у Верховній Раді України два законопроекти щодо врегулювання даних правовідносин було об'єднано для прискорення вирішення питання.

Заслуговує уваги той факт, що на сьогодні в Україні встановлений вже не один «криптомат» — термінал для обміну криптовалюти, що однозначно випереджає легалізацію обігу цифрової валюти, хоча і працює зараз у тестовому режимі. При цьому відсутність конкуренції сьогодні призводить до того, що суми комісії за користування таким терміналом є непомірно великою (для прикладу, з 500 грн. комісія становить 100 грн.), хоча у подальшому, за словами організатора Bitcoin Foundation Ukraine Михайла Чобаняна, передбачається її зменшення при появі конкуренції до рівня 4-5% [1]. Таким чином, склалася ситуація, за якої наявне існування цифрової валюти і навіть її обміну, але при цьому відсутнє правове регулювання.

Слід зазначити, що у пояснювальній записці до законопроекту № 7183-1 від 10.10.2017 функціонування криптовалюти розглядається з позиції позитивних змін в економіці країни та розвитку науково-технічного прогресу — а саме: створення та розвиток нового економічного сектору в Україні, створення робочих місць, збільшення об'єму надходження податків до бюджету [2].

До згаданих законопроектів Національний банк України визначав криптовалюту грошовим сурогатом, обіг якого відповідно до ч. 2 ст. 32 Закону України «Про Національний банк України» заборонено, але

при цьому не встановлено жодної відповідальності за порушення такої заборони [3, 4].

У законопроекті № 7183 від 06.10.2017 криптовалюту пропонується вважати фінансовим активом, а от в альтернативному законопроекті № 7183-1 від 10.10.2017 – об'єктом права власності [5,6]. Відповідь на питання чим же буде вважатися криптовалюта формує і її правовий режим, оскільки від цього залежить вирішення всіх аспектів: проведення операцій, оформлення права власності, оподаткування, механізм захисту. Для порівняння, у США на федеральному рівні цифрову валюту визнано товаром з відповідним оподаткуванням його обороту, але Франція, Швейцарія, Китай визнали її грошовим засобом [7]. Принагідно зазначити, що Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку не підтримала жодний підхід, навіть більше – у спільній заяві з Національним банком України та Національною комісією, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг заявили про неможливість ототожнити криптовалюту з будь-яким існуючим суміжним поняттям через її складну правову природу [8].

Важливим аспектом є спроба надати криптобіржі статусу фінансової установи з майбутнім отриманням ліцензії на діяльність, та навіть більше – надання пільг на електроенергію у нічний час для майнерів. Поряд з тарифним стимулюванням передбачається фінансова підтримка виконання інноваційних проектів у цій галузі, встановлення пільгового оподаткування суб'єктів, що здійснюють підприємницьку діяльність з видобування криптовалют. Попри згадані позитивні напрямки, передбачається встановлення для криптовалютної біржі обов'язку здійснювати моніторинг всіх транзакцій, ідентифікацію та персоніфікацію суб'єкта криптовалютних операцій в порядку встановленому Національним банком України [5]. Дане положення є зручним для контролю з боку держави, але суперечить задуму криптовалюти як відносно анонімного активу.

Взагалі можна стверджувати, що занадто стрімкий розвиток цифрової валюти йде попереду правового регулювання у всіх країнах. Хоча Україна намагається створити правову базу і не першою, проте про ефективність функціонування останньої в інших державах поки що говорити зарано і досить важко, тому і складно щось «запозичувати». Загальний курс на врегулювання так чи інакше є єдиним.

Окремою проблемою є те, що емісія багатьох криптовалют відбувається децентралізовано, а тому виникає складність при віднесенні вирішення окремих питань до якоїсь юрисдикції, оскільки держава намагається врегулювати те, що перебуває поза її контролем. Запропоновані ж проекти у ряді випадків передбачають жорстке регулювання, що буде мати наслідком надмірну зарегульованість і неефективність.

Отже, на сьогоднішній день держава однозначно має визнавати існування криптовалюти, що повинно відображатися в позитивному регулюванні, оскільки це зробить прозорішим її функціонування і

допоможе працювати над подальшим виробленням механізму захисту прав власників цифрової валюти. Можливо, через відсутність іноземного досвіду одразу знайти дієвий шлях регулювання важко, проте це є більш ефективним, ніж взагалі заборонити криптовалюту через брак розуміння результативного підходу до регулювання. Законодавче врегулювання є необхідним і нагальним, оскільки за його допомогою можна знівелювати вагомі ризики, а от його відсутність лише сприятиме фінансовим зловживанням, шахрайству, а також наростанню загрози для економіки держави в цілому.

Список використаних джерел

1. Дранник А. Як в Україні за біткоїни купують дома [Електронний ресурс] : Електронна газета «Вісті» від 07.09.2017 // Режим доступу: <https://vesti-ukr.com/kyiv/255273-za-500-hrn-perevoda-100-hrn-komissii-kak-v-ukraine-za-bitkoiny-pokupajut-doma>
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» 7183-1 від 10.10.2017.
3. Лист Національного Банку України Щодо віднесення операцій з «віртуальною валютою/криптовалютою «Bitcoin» до операцій з торгівлі іноземною валютою» від 08.12.2014 р. № 29-208/72889
4. Закон України «Про національний банк України» від 20 травня 1999 року в редакції від 01 жовтня 2018 року № 679-14// Відомості Верховної Ради України. від 23.07.1999 – 1999 р., № 29, ст. 238.
5. Проект Закону про обіг криптовалют в Україні № 7183 від 06.10.2017.
6. Проект Закону про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні № 7183-1 від 10.10.2017.
7. Голубева Н.Ю. Криптовалюти: правова природа і регулювання [Електронний ресурс] : Судово-юридична газета від 27.10.2017 // Режим доступу: <https://sud.ua/ru/news/blog/110210-kriptovaluty-pravovaya-priroda-i-regulirovanie>
8. Спільна заява фінансових регуляторів щодо статусу крипто валют в Україні від 30.11.2017 [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Національного банку України // Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=59735329

Ключові слова: криптовалюта, криптобіржа, майнінг, цифрова валюта, правове регулювання.

Науковий керівник: к.ю.н. доцент Боднарчук Ю. В.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ НА ПІДСТАВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податкової реформи» від 28 грудня 2014 р. № 71-VIII було запроваджено новий місцевий податок у складі податку на майно – транспортний податок, який внесено у ст. 267 ПК України. При чому спочатку він отримав несхвальні відгуки через несправедливість встановлення критерію стосовно об'єму двигуна, який як відомо не є однозначно показовою характеристикою «розкішності» авто, адже більшість сучасних доволі дорогих автомобілів випускаються з невеликими двигунами. Зважаючи на відносно нещодавнє запровадження даного податку в нашій країні і цілком реальну можливість виникнення нових труднощів щодо його справляння, позитивним було б дослідження і рецепція зарубіжного досвіду з цього питання [1, с. 284].

Забігаючи наперед, варто сказати, що в прогресивних європейських країнах лейтмотивом оподаткування транспортних засобів виступає не лише прагнення законодавця реалізувати принцип соціальної справедливості майнового оподаткування та вдалого поєднання фіскальної й стимулюючої функцій майнових податків, а і зменшення негативного впливу на навколишнє середовище шляхом заохочення придбати автомобілі з меншими шкідливими характеристиками. Тому і база оподаткування включає такі параметри транспортного засобу, як обсяг викидів вуглекислого газу, об'єм або потужність двигуна, маса тощо. Так, відповідно до чинних правил оподаткування у Німеччині величина податку залежить від двох показників. Перший – це об'єм двигуна. До уваги береться також і тип двигуна. Наприклад, для власників транспортних засобів з бензиновим двигуном ставка податку складає 2 євро за кожні 100 см³, а для власників з дизельним двигуном – 9 євро за кожні 100 см³. Другий показник – це об'єм викиду вуглекислого газу CO₂. Ставка податку складає 2 євро за кожен грам. Проте існує так званий базовий об'єм – це 120 грамів за кілометр шляху. Якщо транспортний засіб виділяє менше ніж 120 грамів, то податок за цим показником не сплачується. У Сполучених Штатах Америки механізм стягнення та нарахування податку з транспортних засобів є принципово іншим, але там також застосовується так звана «екологічна» схема: більше платить той, хто більше їздить. Гроші від сплати цього податку використовують в країні на будівництво та ремонт доріг. У Данії спостерігається підтримка з боку

влади екологічних видів транспорту, тому при реєстрації автомобіля сплачується податок у розмірі 105% від його вартості. Якщо ж вартість автомобіля складає більше ніж 34 тис. крон (приблизно 18 тис. дол. США), то власник має сплатити 180% від його вартості. Крім того, у Данії великим акцизом обкладається і бензин. Таким чином, фактично автовласники сплачують податок двічі: при реєстрації та при використанні автомобіля. Надходження від податку спрямовані на соціальну сферу – виплати пенсій, фінансування медицини та освіти [2, с. 705– 706]. В Ізраїлі з 2009 року за рівнем забруднення навколишнього середовища всі транспортні засоби поділяються на 15 екологічних груп. Власники автомобілів, що належать до найнижчої екологічної групи, сплачують до бюджету 92% від їх вартості. Власники електромобілів сплачують мінімальний податок розміром 10% від вартості автомобільного засобу. Ставка податку для «гібридів» налічує 30% від їх вартості.

Як відомо, об'єктом оподаткування транспортним податком України є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 750 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня [3, с. 15]. Тому, на основі вищезгаданих механізмів справляння податку в зарубіжних країнах, цілком реальним і позитивним вбачається доповнення вітчизняного законодавства, наприклад, поширення практики сплати транспортних податків Ізраїлю та Австралії щодо поділу транспортних засобів на екологічні групи, та сплату податку відповідно до рівня забруднення навколишнього середовища автомобілем. Запозичення досвіду Данії щодо спрямованості транспортного податку на соціальну сферу: виплату пенсій, та фінансування медицини. Цікавим здається досвід Сполучених Штатів Америки, де надходження від споживання палива автомобілем реалізується на будівництво та ремонт доріг. Варто відмітити, що сучасною тенденцією у розвинутих країнах, в напрямку захисту навколишнього середовища, є стимулювання власників «класичних» транспортних засобів пересідати на електромобілі. Задля цього влада держав застосовують широкий спектр стимулів, зокрема податкових пільг. В основному вони полягають у зниженні податків або у преміальних виплатах для покупців електрокарів.

Отже, імплементація запропонованих механізмів у податкове законодавство України сприятиме гармонізації його основ до провідних стандартів справедливого оподаткування та забезпечення захисту навколишнього середовища з одночасним наповненням бюджету.

Список використаних джерел

1. Сомова В.В. Аналіз рівномірності розподілу податкового навантаження на фізичних осіб / В. В. Сомова // Бізнес Інформ. — 2014. — № 7. — С. 284–288.

2. Данилишин В.І., Стефанків О.М., Ціжма О.А. Транспортний податок: зарубіжний досвід та Українські реалії / Глобальні та національні проблеми економіки, електронне наукове фахове видання Миколаївського національного Університету імені В.О.Сухомлинського. – 2015. – № 3. – С. 702–705.
3. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 13; 13–14; 15–16.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Боднарук Ю. В.

Пунченко Анастасія Яківна

студентка 2 курсу факультету підготовки слідчих ІКЮ
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕЛЕКТРОННІ ЗАСОБИ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ

15 грудня набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», основною метою якого є нормативне врегулювання процесуальних механізмів ефективної реалізації права на справедливий суд в Україні. Однією з новацій Закону є запровадження нового виду доказів – електронного доказу [3].

В умовах використання сучасних інформаційних технологій та джерел інформації потреба такого нормативного врегулювання існувала вже досить значний період часу. На практиці виникає велика кількість проблемних питань та нюансів щодо можливості використання в якості доказів інформації з Інтернету або інформації, оформленої на електронних носіях.

Відповідно до ст. 99 Кодексу адміністративного судочинства, електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема електронні документи (текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі.

Під мультимедійними маються на увазі повідомлення з мультимедійним змістом, такі як зображення, звук тощо, що пересилаються між мобільними пристроями, а не тільки з текстовим наповненням, як у випадку з SMS. Метадані характеризують або пояснюють певну інформацію. Для прикладу такою інформацією можуть бути дані про автора, заголовок, дату, індекс, предмет і ключові слова, опис, тип ресурсу,

формат, джерело, мова, сфера користування, структура таблиць або зведених даних, штрих-код тощо. Такі дані можуть зберігатися на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі, в тому числі, і в мережі Інтернет.

Вперше юридичне закріплення електронного документа як форми документа, було здійснено в Цивільному кодексі України від 16 січня 2003 року, Законах України «Про електронні документи і електронний документообіг» від 22 травня 2003 року та «Про електронний цифровий підпис» від 22 травня 2003 року. Саме ці закони створили реальну правову базу для подальшого поширення електронної форми документів у різних сферах суспільного життя, в тому числі в судочинстві.

Під час створення Кодексу адміністративного судочинства та в його подальших редакціях було закладено підвалини для повноцінного використання електронних документів в адміністративному судочинстві. Так, у Кодексі адміністративного судочинства України передбачена можливість здійснення судового виклику чи судового повідомлення електронною поштою, а зазначення електронної адреси сторін є елементом загальних вимог до позовної заяви тощо [1].

Електронні докази потрібно подавати в оригіналі або в електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис». Учасники справи мають право подавати електронні докази в паперових копіях, посвідчених в порядку, передбаченому законом. Паперова копія електронного доказу не вважається письмовим доказом. Законом може бути передбачено інший порядок засвідчення електронної копії електронного документу.

Однак, залишається певна суперечність: ст. 7 Закону «Про електронні документи та електронний документообіг» та ч. 2 ст. 99 Кодексу адміністративного судочинства встановлюють, що електронна копія та копія електронного документа на папері засвідчуються в порядку, передбаченому законом, але відповідний акт досі не ухвалено. Тож під час судового розгляду справ, в яких підлягає доказуванню інформація з Інтернету або на електронних носіях, виникає багато питань щодо її належного засвідчення та використання у судових справах. Участь у цьому могли б брати нотаріуси. Але відповідно до Закону України «Про нотаріат» та Порядку вчинення нотаріальних дій, нотаріуси вправі засвідчувати лише копії письмових документів. Можливість засвідчення електронних копій та інформації з Інтернету нотаріусами законодавством прямо не передбачена та у більшості випадків вони у здійсненні їх посвідчення відмовляють [2].

Також суди наділяються повноваженнями за заявою учасника справи чи з власної ініціативи оглянути веб-сайт (сторінку), інші

місця збереження даних в мережі Інтернет з метою встановлення та фіксування їх змісту. Фальшивість електронного доказу, що потягла ухвалення незаконного судового рішення, може бути підставою для його перегляду за нововиявленими обставинами.

Список використаних джерел

1. Кодекс адміністративного судочинства України / прийнятий Верховною Радою України 06.07.2005 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – Ст. 391.
2. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 39. – Ст. 383.
3. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 15.12.2017 // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 48. – Ст. 436.

Ключові слова: електронні докази, державне регулювання.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Лавренова О. І.

Чернов Олександр Віталійович

студент 4 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРЕЦЕДЕНТНЕ ЗНАЧЕННЯ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

В умовах сучасних глобалізаційних процесів у нашій державі відбувається переосмислення багатьох правових категорій, які в історичному процесі мають сталі значення. Одним із таких правових перетворень є переосмислення значення прецеденту як джерела права в правових системах країн романо-германської правової сім'ї, доктрина яких донедавна заперечувала саму можливість існування правових норм в іншій формі окрім нормативно-правового акту.

Але в умовах динамічного розвитку права та євроінтеграційних процесів все частіше піддаються критиці наукові роботи радянських вчених, через панування в їх працях нормативізму, відповідно до якого юриспруденція тлумачила систему джерел права як систему нормативно-правових актів, заперечуючи судову правотворчість [1, ст. 76]. Проте розглядаючи осучаснене розуміння місця судової практики серед інших джерел права можемо констатувати, що відбуваються зміни у праворозумінні: на зміну нормативізму приходять різноманітні правові школи та концепції; зникає

догма ідеології та її вплив на науку; відбулося усвідомлення, що право і його верховенство не тотожні законності.

Але метою нашого дослідження є саме роль, значення і міра адміністративної прецедентності рішень Верховного Суду (далі ВС) для державних службовців. Як зазначає Задирака Н.Ю., постанови ВС містять вказівки, які є обов'язковими для суду першої інстанції при новому розгляді справи та при розгляді матеріалів касаційної скарги чи касаційного подання. Приймаючи постанови, ВС усуває неоднакове застосування судами однієї і тієї самої норми права і створює єдину судову практику. З цією метою у постанові ВС, прийнятій за результатами розгляду касаційної скарги (подання), суд вказує на необхідність звернути увагу на ті чи інші обставини справи, що не були враховані судом, або були враховані невірно. Саме тому, на думку вченого постанови ВС відносять до джерел адміністративного права, фактично вони є актами тлумачення правильного застосування норм права [2, ст. 116]. На нашу думку, із позицією вченого варто погодитися, оскільки і справді запровадження судових прецедентів в адміністративному судочинстві вже на сьогоднішній день стає важливим фактором удосконалення здійснення правосуддя (зокрема, шляхом утвердження інституту зразкових адміністративних справ). Проте, враховуючи оновлене адміністративне законодавство (а не адміністративно-процесуальне), маємо підстави стверджувати, що прецедент виходить за межі його традиційного судово-правозастосовного розуміння, набуваючи неабиякого значення і безпосередньо для адміністрування.

Так, в розрізі обраної для дослідження проблематики варто звернути увагу саме на прецедентне значення рішень ВС для державних службовців. Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 року, було внесено зміни до Закону України «Про державну службу», у статті 65 (стосується підстав притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності) частину другу доповнено пунктом 15, відповідно до якого дисциплінарним проступком є прийняття державним службовцем рішення, що суперечить закону або висновкам щодо застосування відповідної норми права, викладеним у постановах Верховного Суду, щодо якого судом винесено окрему ухвалу [3]. Оскільки прийняття державним службовцем рішення, яке суперечить висновку наданому ВС з приводу застосування тієї чи іншої норми права (за додаткової умови – винесення судом стосовно службовця окремої ухвали) є дисциплінарним проступком, то справедливо стверджувати, що прецедент може виступати у якості джерела права для прийняття тих або інших рішень державним службовцем. Важливо, що за допущення державним службовцем дисциплінарного проступку, який розглядається, суб'єктом призначення або керівником державної служби такому

публічному функціонеру може бути оголошено догану (яка виступає не найлегшим видом стягнення). Тобто, реальність і суттєвість дисциплінарної відповідальності за відступ від правової позиції найвищого суду обумовлює реальне прецедентне значення рішень ВС у процесі діяльності державного службовця.

На жаль Національне агентство з питань державної служби не надає роз'яснення стосовно розглянутої нами правової норми, і також не має інформації про те, чи працює дана норма на практиці (відсутні відомості про притягнення державних службовців до дисциплінарної відповідальності за даним пунктом статті 65 Закону України «Про державну службу»). Зауважимо, що розглянута новація потребує вирішення прикладних питань (зокрема про те, який суб'єкт владних повноважень буде слідкувати за рішеннями ВС, що матимуть значення прецеденту, і на кого будуть покладені функції з ведення обліку таких рішень та забезпечення адміністративного контролю за їх виконанням).

На сьогоднішній день така правова категорія як прецедент набуває нового розуміння і поступово стає джерелом як права в цілому, так і стосовно окремих підгалузей та інститутів адміністративного права, в даному випадку – підгалузі службового права. Коли ж на майбутнє рішення ВС набудуть повноцінного прецедентного значення і знайдуть своє вичерпне нормативне закріплення в позитивноправових джерелах, то саме судовий прецедент виступатиме тією динамічною частиною формалізованих правових джерел адміністративного права (якої сьогодні так не вистачає), відображаючи багатогранність і мінливість реального життя, балансуючи між належним і наявним, абстрактним і конкретним, загальним і окремим, динамічним і статичним.

Список використаних джерел

1. Журавльов А.В. Судовий прецедент як джерело право в адміністративному судочинстві / А. В. Журавльов // Актуальні проблеми держави і права : Збірник наукових праць. – 2016. – Вип. 76. – С. 75-84.
2. Загальне адміністративне право: підручник/ [Гриценко І.С., Мельник Р.С., Пухтецька А.А. та інші]; за аг ред.. І.С. Гриценка. – К. : Юрінком Інтер, 2017. – 568 с.
3. Закон України «Про державну службу» [Електронний ресурс]: Верховна Рада України: офіц. Веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

Ключові слова: прецедент; державний службовець; дисциплінарний проступок; рішення ВСУ; публічне адміністрування.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Хамходера О. П.

СЕКЦІЯ 8.

ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВИХ, ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА АДВОКАТУРИ

Kosianenko Serhii Olegovich

a 4-th year Student of the Judicial and Administrative Faculty of the
National University «Odessa law Academy»

FREE LEGAL AID IN THE UNITED KINGDOM

England and Wales have established Legal Aid service. Firstly legal aid was introduced by Legal Aid and Advice Act 1949 by the lab our government¹. Legal aid is a service, which is provided for people who cannot afford to pay for their legal advice or hire a lawyer in order to represent a person in court. Now, the provison of legal aid is governed by the Access to Justice Act 1999². There are certain things, which a person who is applying has to do. One of the main reasons for an application to be successful, a case needs to be eligible for this typeof aid and financial position of a person has to be appropriate³. Following on, some people could take advantage of this aid and it could be given to a person who does not need it as compared to someone else. Therefore, a problem that arises is that some people claim for aid even though they could afford to pay, but some people with low income are not getting what they could and should get. Consequently, the allocation of legal aid is not fair?

In order to receive legal aid a person has to go through certain steps, in order to prove that he is eligible for it. Firstly his type of case either civil or criminal is considered and after his financial position will be looked at. Legal aid might not cover all the costs of the case, a person might be asked to pay some costs upfront or pay after the case if he wins money or property⁴. In civil cases, like: debt, family or housing problems. A person would have to show that he could not afford to pay such expenses and that the issue occurred is serious. In order to prove person's financial condition he would

¹http://www.legislation.gov.uk/ukxi/1973/2035/pdfs/ukxi_19732035_en.pdf Date of access 21 Jan.

²<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/22/contents> Date of access 21 Jan.

³<https://www.gov.uk/legal-aid> Date of access 21 Jan.

⁴<https://www.gov.uk/legal-aid/eligibility> Date of access 23 Jan.

have to present his income, benefits, savings and property and as well his or her partner with whom a person is living. If person's actual gross income in the past month or his or her partner exceeds J2,657 then the client is not eligible for free legal aid¹. As well if a client or his partner have capital and if it exceeds J8,000 then the person is not eligible for it². However person's financial condition is not taken in cases involving: mental health tribunals, child abduction and children in care. Different situation is for criminal cases, "Legal aid in criminal proceedings is given only to those charged with offences and is not available to persons wishing to bring a prosecution³". In general a person has to consult with a solicitor in order to assess whether he is eligible for legal aid. As well a person has the right to get free legal advice if he is questioned at the police station not depending on his financial circumstances, unless the offence is considered to be very serious⁴.

In recent years we can see a tendency that from year to year, legal aid in England suffers severe cuts. These cuts are in terms of finance support, towards legal aid and as well availability to citizens. A trend could be seen, nowadays the demand for free legal aid is increasing, and however the supply of it, is decreasing as before more people were able to get free legal aid and compared to nowadays this number has dropped significantly. From the data that was presented by the government it could be seen that financial support towards legal aid agency has dropped significantly. Overall annual legal aid expenditure in years 2006-2007, (J2,400m) was spent in real terms which means that inflation is adjusted and compared with years 2016-2017, (J1,530m) was spent⁵, a significant decrease was seen by almost a billion of pounds. As well, work load and expenditure in criminal and civil legal aid has decreased⁶.

Following all of these cuts with legal aid, it will certainly to a certain extent influence citizens. Consequently, less people will be able to get this aid as the conditions that have to be met, were tightened. As with reference to the Ministry of Justice it considers legal aid to be "essential part of the justice system, but can never lose sight of the fact it is paid for by taxpayers and resources are not limitless⁷". This suggests that the allocation of free legal aid will be controlled even more and therefore will be given less and to those who need it the most. However, it might suggest that cases like divorce will get less or even no help at all. If we consider that legal aid provides justice

¹Charles Wild and Stuart Weinstein, Smith and Keenan's English Law (17th edn, Pearson 2013) 147-148

²Ibid. 148

³Ibid. 180

⁴<https://www.citizensadvice.org.uk/wales/law-and-courts/legal-system/taking-legal-action/help-with-legal-costs-legal-aid/#h-legal-aid-for-criminal-cases> Date of access 26 Jan.

⁵https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/647983/legal-aid-statistics-bulletin-apr-jun-2017.pdf Date of access 27 Jan

⁶https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/667687/Legal-aid-statistics-in-England-and-Wales-bulletin-Jul-to-Sep-2017.pdf Date of access 27 Jan.

⁷<http://www.bbc.co.uk/news/uk-21668005> Date of access 27 Jan.

for all, however now it is a big question, as even before there were people that demand free aid, but unfortunately did not receive it due to some circumstances. As we can see now that this number will even increase because simply there would not be enough finance for it, there would be more declines for legal aid and there will be people who will be unprotected because they cannot afford to hire a lawyer or ask for legal advice. If we look at some areas of civil law from which government had removed funding, such as: personal injury and some clinical negligence, some debt, housing issues etc.¹. This type of cases do need finance, if we consider personal injury or even clinical negligence this could lead to some serious consequences, as if a person was mistreated in the hospital and he would want to take some legal actions with it, he would not be able to do it and it could be a very poor person who would not have an opportunity to pay for legal advice, so does it mean that only a person who has money would be able to express his opinion in a legal context. This kind of reforms, in my opinion are directed in the way of making free legal aid less available to people. As some people that claim for free legal aid even though they are able to pay for it, which means that some people who need it the most, do not get this aid, which suggests that the allocation of free legal aid is not fair, it does not provide justice for all. Following on from the fact that less people will get legal representation this might mean that if a person will represent himself in court then it will slow the proceeding. Legally unqualified person would not know the procedure that his case should follow; this might be simply that he would not be able to accumulate necessary documents. Which also leads to injustice because a person that was able to get free legal aid would not face this problem, therefore a case could be lost because an advice from a lawyer could change a lot, it could direct a person in different way. Consequently, a person with legal aid will have an advantage over someone, which did not.

In conclusion, in England legal aid went through a lot of reforms starting from the year 1949 when it was first introduced and the last cuts in 2013. Considering what has happened to legal aid over 69 years of its existence, it could be concluded that significant changes happened. In terms of financial support, it was decreased by almost a billion of pounds, therefore the amount of people that receive legal aid had to decrease and it did. The conditions were made stricter, therefore some people that would receive free legal aid before, nowadays are left without, so legal aid does not provide justice for all as some people that demand it are not considered in this program, they are left out.

Bibliography

1. <http://www.bbc.co.uk>
2. <https://www.gov.uk>

¹<http://www.bbc.co.uk/news/uk-21668005> Date of access 27 Jan.

3. <https://www.citizensadvice.org.uk>
4. Charles Wild and Stuart Weinstein, Smith and Keenan's English Law (17th edn, Pearson 2013)
5. <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1999/22/contents>

Андрющенко Анастасія Олександрівна

студентка 1 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

**УТВОРЕННЯ ВИЩОГО
АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ В УКРАЇНІ**

У зв'язку з прийняттям нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» із системи судоустрою зникають раніш існуючі вищі спеціалізовані суди. Так, зокрема, ліквідовуються такі суди як Вищий спеціалізований суд з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищий адміністративний суд та Вищий господарський суд. Проте, внаслідок судової реформи з'являться нові судові інстанції, аналогів яких ще не було в Україні: Вищий суд з питань інтелектуальної власності; Вищий антикорупційний суд. Вони хоч і називаються вищими, проте здійснюють правосуддя як суд першої інстанції у справах, що віднесені до їх компетенції. А переглядати та перевіряти обґрунтованість і законність їх рішень буде вже Верховний Суд. В зв'язку з появою нових судів виникає необхідність дослідження особливостей їх утворення. Ми акцентуємо увагу на особливостях утворення Вищого антикорупційного суду.

Утворення антикорупційного суду в Україні не є новою ідеєю, оскільки ідея створення спеціалізованих антикорупційних судів уже багато років реалізовувалась в різних формах в цілому ряді країн світу. Так, зокрема, спеціалізовані судові органи для розгляду корупційних справ (будь то окремі судді, спеціалізовані суди чи палати судів) утворені, принаймні, у 17 юрисдикціях (хоча в окремих випадках такі судові органи уповноважені розглядати і інші категорії справ поряд з корупційними): Філіппіни, Пакистан, Хорватія, Болгарія, Мексика, Словаччина та інші [1].

Таким чином, можемо стверджувати, що досвід функціонування спеціалізованих антикорупційних установ у багатьох державах світу вже є. А тому, внаслідок того, що рівень корупції в Україні суттєво збільшився, а загальні суди ухвалюють надзвичайно мало обвинувальних вироків, тому потреба в спеціалізованому антикорупційному суді в Україні є надзвичайно ваговою.

Статтею 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» передбачено створення антикорупційного суду. В свою чергу ст. 32 вищезазначеного Закону визначає повноваження спеціалізованих судів. До них належать:

1) здійснює правосуддя як суд першої та апеляційної інстанції у справах та в порядку, визначених процесуальним законом;

2) аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику, інформує про результати узагальнення судової практики Верховний Суд;

3) здійснює інші повноваження, визначені законом [2].

17 грудня 2017 року було Президентом подано законопроект «Про Вищий антикорупційний суд», який визначає засади організації та діяльності Вищого антикорупційного суду, спеціальні вимоги до суддів цього суду та гарантії їх діяльності.

Законопроектом також визначено, що завданням Вищого антикорупційного суду є здійснення правосуддя відповідно до визначених законом засад та процедур судочинства з метою захисту особи, суспільства та держави від корупційних і пов'язаних із ними злочинів та судового контролю за досудовим розслідуванням цих злочинів [3].

Варто зазначити, що у більшості країн судді спеціалізованих антикорупційних судів мають той же статус та проходять ті ж процедури відбору, що і судді загальної юрисдикції аналогічного рівня. Проте, в Україні до суддів даного суду підвищені вимоги. Згідно законопроекту суддею Вищого антикорупційного суду може бути особа, яка відповідає визначеним Конституцією України та Законом України «Про судоустрій і статус суддів» вимогам до кандидатів на посаду судді, а також додатковим спеціальним вимогам. Так, на посаду судді Вищого антикорупційного суду громадянин України може бути призначений не молодшим тридцяти п'яти років, який має значний досвід здійснення у міжнародних міжурядових організаціях чи міжнародних судових установах за кордоном професійної діяльності у сфері права з питань протидії та боротьби із корупцією, володіє знаннями та практичними навичками застосування сучасних міжнародних антикорупційних стандартів і найкращих світових практик у сфері протидії та боротьби із корупцією, практики Європейського суду з прав людини та відповідає одній із таких вимог:

1) має стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років;

2) має науковий ступінь у сфері права та стаж наукової роботи у сфері права щонайменше сім років;

3) має досвід професійної діяльності адвоката, у тому числі щодо здійснення представництва в суді та/або захисту від кримінального обвинувачення щонайменше сім років;

4) має сукупний стаж (досвід) зазначеної у пунктах 1 – 3 цієї частини роботи (професійної діяльності) щонайменше сім років.

Таким чином, 01 березня 2018 року вищезазначений законопроект було прийнято в першому читанні, що свідчить, що утворення Вишого антикорупційного суду в Україні є лише питанням часу, а тому подальше дослідження статусу суду матиме важливе практичне значення.

Список використаних джерел

1. Антикорупційний суд в Україні: передумови утворення та гарантії ефективності. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/news/2175/>
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради. — 2016. — № 31. — ст.545.
3. Проект Закону про Вищий антикорупційний суд № 7440 від 22.12.2017. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63218

Ключові слова: Антикорупційний суд ; Судові інстанції; міжнародна практика; система судоустрою України ; судді Антикорупційного суду.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

Біденко Олександр Віталійович

студент 1 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ СУДДІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ДІЯЛЬНІСТЬ МІСЦЕВИХ СУДІВ

Потреба у дослідженні впливу суддівського самоврядування на діяльність місцевих судів зумовлена сучасним станом розвитку судової системи України, що потребує зміцнення єдності функціонування органів судової влади, забезпечення незалежності судів, суддів, захисту від втручання у їхню діяльність тощо. Тому необхідно визначити недоліки правового регулювання та сформувати шляхи вдосконалення чинного законодавства.

На думку М.Й. Вільгушинського, правова природа суддівського самоврядування визначається діяльністю різних судів у публічно-правових відносинах, які при цьому виникають. Автор умовно класифікує такі правовідносини на: 1) безпосередні та опосередковані, дво- та багатосторонні; 2) первинні та вторинні; 3) «по вертикалі» та «по горизонталі» [4, с. 22]. Вважаємо, що сказане в повній мірі стосується і місцевих судів.

Говорячи про роль, яку відіграє суддівське самоврядування, можна погодитися з думкою Р.В. Ігоніна про те, що єдиний спосіб створення справді незалежної судової влади полягає у закріпленні за суддями можливості здійснювати управлінські повноваження та у створенні незалежної системи органів забезпечення функціонування системи суддів [5, с. 119].

В Україні порядок здійснення суддівського самоврядування визначається Конституцією, Законом «Про судоустрій і статус суддів», а також регламентом і положеннями, що приймаються органами суддівського самоврядування. У ст. 125 Конституції України зазначено, що судоустрій в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації і визначається законом. До системи місцевих судів можна віднести місцеві загальні суди; місцеві господарські суди та місцеві адміністративні суди. Відповідно до ст. 130¹ Конституції України для захисту професійних інтересів суддів та вирішення питань внутрішньої діяльності судів відповідно до закону діє суддівське самоврядування [1]. В ч. 1 ст. 126 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» зазначено, що суддівське самоврядування визначається як самостійне колективне вирішення вищевказаних питань суддями [2].

Важливим проблемним питанням є відсутність у суддівського самоврядування права законодавчої ініціативи, що дуже ускладнює процес подання на розгляд Верховної Ради України законопроектів, змін і доповнень до чинного законодавства України.

Однак існує спосіб розв'язати дану проблему шляхом внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», якими Раду суддів України наділити статусом юридичної особи, уповноваженої виконувати представницьку функцію, а саме представляти органи судової влади у відносинах з усіма без винятку органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними, юридичними особами, міжнародними організаціями тощо.

Наступною важливою проблемою є питання про обов'язковість рішень органів суддівського самоврядування для усіх їх форм діяльності та для суддів судів усіх рівнів.

Беручи до уваги системний підхід розгляду суддівського самоврядування, однією з її ознак є ієрархічність побудови, що має забезпечити обов'язковість актів органів суддівського самоврядування для інших корпоративних органів та суддів місцевих судів. Таку ознаку потрібно розглядати як функціональний компонент системи суддівського самоврядування — інакше втрачається і організаційна єдність суддівської самоврядної спільноти, і ієрархія його органів, нанівець зводяться корпоративні правила та корпоративна дисципліна. [3, 148].

Здається необхідним вилучити слово «внутрішньої» з ч. 2 ст. 130¹ Конституції України та з ч. 1 ст. 126 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» слово «внутрішня», адже суддівському самоврядуванню

делеговано повноваження для забезпечення управління судами та судьями як внутрішнього, так і зовнішнього характеру.

Серед проблем є подальше розширення повноважень органів суддівського самоврядування. Принципове значення має й питання про надання Раді суддів України права законодавчої ініціативи у Верховній Раді України, щоб суддівська спільнота представляла свої інтереси безпосередньо, а не опосередковано.

Існує проблема призначення суддів на адміністративні посади, яку поступово прагнуть вирішувати. На думку О. В. Білової [3, с. 163] та М. Д. Савенко [6, с. 9], призначення суддів на посади місцевих судів має здійснюватися суддівським самоврядуванням. Зокрема, на сьогодні п. 4 ст. 126 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» завданнями суддівського самоврядування визначено лише обрання суддів на адміністративні посади в судах у порядку, встановленому цим Законом та призначення суддів Конституційного Суду України.

Таким чином суддівське самоврядування відіграє ключову роль в управлінні службою суддів в Україні, однак має певну кількість проблем, які потребують розв'язання у найближчий час. Тому на сьогодні законодавство в сфері регулювання питань суддівського самоврядування в місцевих судах потребує подальшого удосконалення.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – ст.141.
2. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 02.06.2016 // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст. 545.
3. Білова О. В. Проблеми суддівського самоврядування в Україні: дис. кандидата юридичних наук / О. В. Білова. // Харків. – 2007. – 194 с.
4. Вільгушинський М. Й. Суддівське самоврядування та його вплив на діяльність судів загальної юрисдикції / М.Й. Вільгушинський // Адвокат. – 2013. – №5 (152) – С. 21-24.
5. Ігонін Р. В. Органи суддівського самоврядування як суб'єкт адміністративно-правового забезпечення функціонування системи судів загальної юрисдикції / Р. В. Ігонін // Адвокат. – 2010. – № 10 (121). – С. 17-22.
6. Савенко М. Д. Адміністрування судів / М. Д. Савенко // Вісник Центру суддівських студій. – 2007. – № 10. – С. 7-10.

Ключові слова: суддівське самоврядування, місцеві суди, судова влада, незалежність, статус суддів.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

Вознюк Марина Ярославівна

студентка 1 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗЛОВЖИВАННЯ АДВОКАТА СВОЇМИ ПРАВАМИ

Проблематика процесуальних диверсій та зловживань процесуальними правами як адвокатів, так і інших учасників процесу, давно викликає дискусію на сторінках юридичних видань між юристами-практиками та суддями. Судді звинувачують адвокатів у відсутності поваги до суду, огульному зловживанні процесуальними правами, ставлять питання щодо притягнення до відповідальності за «деструктивні дії». В свою чергу, адвокати у відповідь зауважують, що жодні наміри сторони не можуть бути реалізовані без допомоги судді, вказуючи також на відсутність механізму виявлення «деструктивних намірів» як у сторони, так і у судді [1, с. 142]. В зв'язку з цим, актуальною та спірною залишається на сьогодні проблема зловживання адвокатом своїх прав.

В сучасному законодавстві про адвокатуру термін «зловживання правом» не знайшов свого закріплення. А тому, досліджуючи сутність цього поняття, розглянемо цивільне законодавство, яке поширюється на адвокатів.

Термін «зловживання правом» застосовується ч. 3 ст. 13 ЦК України як недопущення дій особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах. Ці дії порушують суб'єктивні права та охоронювані законом інтереси інших осіб і можуть стати підставою для настання передбачених законом негативних наслідків. За ч. 6 ст. 13 ЦК в разі недодержання особою при здійсненні своїх прав визначених законом вимог, суд може зобов'язати її припинити зловживання своїми правами та застосувати встановлені законом наслідки [2].

Адвокат А. Забродський, наприклад, характеризує зловживання адвокатом правами як загальну тенденцію вітчизняного судочинства [3, с. 26], а тому необхідно до адвокатів застосовувати дисциплінарні санкції за зловживання правом. Отже, зловживання правом — особливий вид юридично значущої поведінки, яка полягає у соціально шкідливих учинках адвоката, у використанні недозволених конкретних форм у межах дозволеного законом загального тилу поведінки, що суперечить цільовому призначенню права [4, с. 121].

Ознаки зловживання правом: 1) наявність в адвоката суб'єктивного права (зловживати можна тільки суб'єктивним правом); 2) діяльність адвоката, що спрямована нібито на реалізацію цього права, видимість легальності поведінки; відсутність порушення конкретних юридичних

заборон (їх додержання) чи невиконання обов'язків (їх виконання); 3) використання недозволених засобів і способів здійснення права; 4) здійснення права всупереч його соціальному призначенню; 5) усвідомлення адвокатом незаконності своїх дій, свідомий вихід за встановлені законом межі (наявність умислу); 6) заподіяння шкоди (збитку) інтересам суспільства чи інтересам іншої особи; 7) невиразність протиправної поведінки як юридичної ознаки правопорушення; 8) нетрадиційність юридичних наслідків — відсутність юридичної відповідальності, що властива правопорушенню. Проте, юридична відповідальність настає тільки у разі встановлення факту зловживання суб'єктивним правом, а це можливо, коли зловживання правом заподіює істотну шкоду інтересам, що охороняються законом [5, с. 17].

У вітчизняній юридичній практиці найпоширенішими процесуальними зловживаннями адвокатів є такі:

- недобросовісне неодноразове подання клопотань, скарг та заяв;
- оскарження не оскаржуваних судових актів;
- неодноразове безпідставне оскарження дій державного виконавця;
- неподання або несвоєчасне подання доказів чи інших матеріалів на законну вимогу уповноважених суб'єктів;
- неодноразове нез'явлення до суду з різних «поважних» причин;
- затягування з ознайомленням із матеріалами справи;
- повідомлення суду неправди у поясненнях сторін;
- безпідставне звинувачення про фальшування доказів;
- подання доказів — з якими не ознайомлена друга сторона — наприкінці судового розгляду;
- умисна доказова пасивність сторін [6, с. 293-294;].

Як свідчить судова практика у цивільному та господарському процесі інших держав, види зловживань процесуальними правами адвокатами є досить схожими із вітчизняними [7, с. 76].

Таким чином, зловживання правом адвокатами руйнує, спотворює належну сутність позитивного права, якою має бути право природне (справедливість). Сутністю же самого зловживання правом є суперечність між формою (легалізованими засобами) і соціальним змістом відповідної поведінки: адже тут відбувається начебто поєднання «непоєднуваного» — зовні правомірного здійснення юридичних норм (форма) та водночас вчинення правопорушення (зміст).

Список використаних джерел

1. Палій В. Ставлення з повагою до суду як вимога сучасного суспільства // Вісник господарського судочинства. — 2006. — № 4. — С. 142—149.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст. 356.

3. Забродський А. Зловживання правом як загальна тенденція процесу // Юридичний радник. — 2006. — № 5 (13). — С. 26—27.
4. Горбась Д. В. Зловживання правом // Вісник Запорізького національного університету. — 2005. — № 2. — С. 119—122.
5. Полянський Т. Зловживання правом як специфічне правопорушення // Vivat iustitia. — 2006, Вип. 5. — С. 15—19.
6. Капліна О. Проблеми зловживання правом у кримінальному процесі / О. Капліна // Вісн. Нац. акад. прав. наук України. — 2010. — № 3 (62). — С. 286—295.
7. Аболонин В. О. Злоупотребление правом на иск в гражданском процессе Германии : монографія / В. О. Аболонин. — М. : Волтерс Клувер, 2009. — 208 с.

Ключові слова: адвокатура, зловживання права, дисциплінарні санкції.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

Голубович Віталіна Олегівна

студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

КАСАЦІЙНІ СУДИ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА ВЕРХОВНОГО СУДУ

В Україні існує суд, який є найвищим судом у системі судоустрою України. Його функції полягають в тому, щоб максимально забезпечувати сталість та єдність судової практики, які визначені процесуальним законом.

Верховний Суд знаходиться у місті Києві [1].

Що ж до діяльності Верховного суду, то вона регулюється Конституцією України і Законом «Про судоустрій і статус суддів» і здійснюється за трьома судовими інстанціями:

I. Судова інстанція — розглядає справи по суті, тобто розглядає і вирішує справи.

II. Апеляційне впровадження — це перегляд справ рішень суду першої судової інстанції. В апеляційних судах рішення, яке вважається незаконним і не достовірним може бути скасовано частково, повністю або залишитись без змін.

III. Касаційне провадження — ця інстанція перевіряє законність рішень суддів першої та апеляційної інстанцій.

У Законі України «Про судоустрій і статус суддів», ст. 36 зазначено, що Верховний Суд здійснює правосуддя як суд касаційної інстанції. А у випадках, визначених процесуальним законом, — як суд першої або

апеляційної інстанції [2]. З цієї статті зрозуміло, що Верховний суд має багато повноважень і може виступати будь-якою судовою інстанцією, якщо це не суперечить законодавству.

Касаційні суди – це важлива складова Верховного Суду.

Існують такі касаційні суди: касаційний адміністративний суд, касаційний господарський суд, касаційний кримінальний суд і касаційний цивільний суд.

Кожний касаційний суд має свої функції і повноваження, що визначені процесуальним законодавством і, як вже було зазначено раніше – вони грають важливу роль у складі Верховного Суду.

До складу кожного такого суду входять судді відповідної спеціалізації і кваліфікації. У кожному касаційному суді утворені судові палати з розгляду окремих категорій справ і, звичайно, з урахуванням спеціалізації суддів [3].

Кількість та спеціалізація судових палат визначаються рішенням зборів суддів касаційного суду.

Суд касаційної інстанції перевіряє правильність використання судами першої і апеляційної інстанцій норм матеріального і процесуального права, правової оцінки обставин і не має права досліджувати докази, які не були встановлені в оскарженому судовому рішенні.

Якщо говорити про засуджених касаційними судами, то суд касаційної інстанції не має права застосовувати закон про більш тяжке кримінальне правопорушення чи суворіше покарання для засудженого.

Коли проходить касаційний розгляд, засуджений підлягає обов'язковому виклику в судові засідання для участі в касаційному розгляді, якщо суд визнає обов'язкове його участь.

Отже, Верховний Суд – це найвищий суд у системі судоустрою України. Він має в своїй структурі касаційні суди з розгляду різних справ і з різними юрисдикціями, повноваженнями та функціями. Ці суди мають дуже важливе значення в Україні, тому що вони перевіряють правильність рішень суддів першої і апеляційної інстанцій.

Список використаних джерел

1. Історія Верховного Суду України // сайт Верховного Суду України: URL: www.scourt.gov.ua
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України № 1402-VIII від 02.06.2016 // Відомості Верховної Ради України офіційне видання, 2016 р., № 31, стор. 7, ст. 545

Ключові слова: Верховний Суд, касаційний суд, судова інстанція, найвищий суд, судді, спеціалізація.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

Джабурія Олександр Олександрович

студент 1 курс судово-адміністративний факультет
Національний університет «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ УКРАЇНИ

В будь-якій країні завжди було актуальним питання здійснення правосуддя, а отже і питання рівня кваліфікації суддів. Історично скалося, що в Україні ці питання були особливо яскраво виражені, і тому зараз треба пильно приділяти увагу перевірці кваліфікації суддівського корпусу, її підтриманню і, що найголовніше, постійному підвищенню професійного рівня суддів. Основною метою підвищення кваліфікації суддів є поновлення й поглиблення теоретичних і практичних знань професійних суддів, розвитку умінь і навичок, необхідних для ефективного вирішення покладених на них завдань.

Історично, підвищенням кваліфікації суддів займалися кваліфікаційні комісії суддів, які працювали при касаційних (обласних) судах, а згодом, після створення на їх базі апеляційних судів як судів 2 ланки, на початку 2000-х років продовжували відбирати кандидатів на посаду суддів, привласнювати їм кваліфікаційні класи та забезпечували навчання.

З 21 грудня 2010 року, відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», було створено Національну школу суддів України (НШСУ) при ВККСУ (Вища кваліфікаційна комісія суддів). Згідно статті 105 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» до завдань Національної школи суддів України входять спеціальна підготовка кандидатів на посаду судді; підготовка суддів, у тому числі обраних на адміністративні посади в судах; періодичне навчання суддів з метою підвищення рівня їхньої кваліфікації; а також науково-дослідницька робота з питань удосконалення судочинства і забезпечення методичним матеріалом для підвищення суддівської кваліфікації. НШС України має центральний апарат та регіональні відділення.

Згідно чинному законодавству судді проходять підготовку для підтримання кваліфікації не рідше одного разу на три роки.. Стандартні обов'язкові курси (проводяться тренерами НШСУ) тривають тиждень. Структура курсів, інформація та навички, які здобувають при їх проходженні судді, залежить як від спеціальності судді, так і від ланки судоустрою, в якій він працює. В програмі присутні загальнообов'язкові предмети, в яких обговорюються загальні положення щодо даної правової спеціалізації та актуальні нововведення, що стосуються конкретних правових ситуацій та показових способів їх вирішення: раніше акцент робився на рекомендації пленумів Верховного Суду

України, у сучасний момент суддів орієнтують на вдосконалення виконання вимог уніфікованих процесуальних кодексів, які передбачають обов'язковість застосування правової позиції, відображеної у рішеннях Верховного Суду, що можна вважати запровадженням деяких новел прецедентного права. Нові нюанси процесуального права та процесу диктують нові вимоги до кваліфікаційного навчання суддів. Варто зауважити, що більш глибоко вивчаються в основному ті питання, що стосуються кожного судового колективу за ознакою його знаходження у конкретній ланці судоустрою (для колективів суддів судів першої ланки судоустрою наголос робиться на нюансах розгляду справ по суті, для представників колективів суддів другої ланки- у апеляційному перегляді цих справ) та за ознакою спеціалізації, з урахуванням якої формується певна направленість лекцій з відповідних галузей права. Як правило судді 1 ланки навчаються за допомогою регіональних відділень НШСУ. В свою чергу судді вищих ланок проходять курси на базі центрального апарату із залученням кращих фахівців різних галузей права.

Так, загальними для всіх суддів в умовах сьогодення є вдосконалення знань з питань нової для держави антикорупційної політики. В даному напрямку будь-який курс підвищення кваліфікації суддів містить одноденний спецкурс з поглибленого вивчення антикорупційного законодавства.

Крім того, задля виконання курсу євроінтеграції України, величезна доля уваги приділяється опрацюванню навичок застосування правових позицій викладених у рішеннях Європейського Суду з прав людини на виконання Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, протоколів до даної конвенції.

Також при навчанні приділяється окрема увага застосуванню Бангалорських принципів, на виконання яких розроблений Кодекс суддівської етики. Ця практика, а також обговорювання морально-етичної сторони судової практики наближує суддів до глибинного розуміння принципів професійної судової етики.

Наслідком проходження курсів підвищення кваліфікації є отримання сертифікату НШСУ, копія якого обов'язково спрямовується до суддівського дос'є, яке знаходиться у відкритому доступі на сайті ВККСУ.

Підводячи підсумки, можливо зробити висновок, що підвищення кваліфікації суддів завжди було актуальним і залишається таким і зараз. Тож врахування акцентів на антикорупційну складову та застосування висновків ЕСПЛ свідчить про розвиток способів такого навчання на користь обраного вектору розвитку держави.

Можна з переконанням сказати, що система навчання суддів активно розвивається в ногу з часом, доповнюється новими для України напрямками та у майбутньому стане запорукою покращення кваліфікації суддів. На мій погляд, ми можемо очікувати можливе залучення

іноземних фахівців для обміну досвідом заради подальшого розвитку українського судочинства в напрямку кращих світових традицій сталого права.

Ключові слова: Вища, кваліфікаційна, Національна школа, антикорупційний склад, колектив суддів, кваліфікація суддів, підвищення, рівень.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

Кльоб Катерина Іванівна

студентка 1 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИБОРНІСТЬ СУДДІВ ЯК СПОСІБ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ КОРПУСУ ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ УКРАЇНИ

Сьогодні однією з найголовніших проблем у системі судустрою України є проблема формування корпусу професійних суддів. Необхідність відновлення довіри народу до судової влади, підвищення ефективності правосуддя, а також покращення якості добору кандидатів на посаду судді є актуальними питаннями в нашій країні. Особливої уваги заслуговує ідея про можливість обрання суддів безпосередньо народом[1]. Дослідженням цього питання займалися такі науковці, як С. В. Ківалов, Н. С. Слободяник, А.О.Алексєєва. У зв'язку з цим ми дослідимо законодавство України та праці науковців, що стосуються виборності суддів, а також розглянемо досвід зарубіжних країн і запропонуємо способи вдосконалення системи формування корпусу професійних суддів шляхом залучення народу до цього процесу.

Відповідно до Конституції України носієм суверенітету та єдиним джерелом влади, який здійснює її безпосередньо і через органи державної влади і органи місцевого самоврядування є народ. А згідно з ст.69 Конституції України народне волевиявлення здійснюється через форми безпосередньої демократії[2]. Тобто народ повинен приймати участь у формуванні корпусу професійних суддів, оскільки судова влада є самостійною гілкою державної влади. Таким чином, це призведе до збільшення довіри населення до цієї гілки влади.

Як зазначає С. В. Ківалов, упровадивши пряме обрання суддів народом, ми зробимо максимум з того що тільки можливо у світовій практиці держави і права для зміцнення незалежності українських

професійних суддів[3]. Отже, на нашу думку, потрібно скорегувати діяльність та систему органів, що становлять судову владу в Україні.

На думку А. О. Алексеева, оптимальною видається система формування суддівського корпусу судів першої інстанції шляхом прямих виборів по територіальному принципу. Така система забезпечує участь народу у судовій владі та зніме один з найвагоміших важелів впливу на суддів[4].

Практика обрання суддів є поширеною серед деяких зарубіжних країн. Зокрема, в Європі представником такої діяльності є Швейцарія, де судді призначаються парламентом або верховним судом, або обираються шляхом всенародного голосування з правом переобрання.

У Сполучених Штатах Америки кожен штат має повну автономію у визначенні судового устрою і виборів методів комплектування суддівськими кадрами, покарання й усунення з посади[5]. Так судді чи обираються народним голосування, чи призначаються губернатором. Народне голосування у більшості випадках проводиться шляхом всезагальних виборів на основі партійних списків або на основі всезагальних позапартійних виборів.

Таким чином, на нашу думку, забезпечення основних принципів задекларованих у Конституції України потребує введення нових способів формування корпусу професійних суддів України. Одним із таких є популярна закордом практика обрання суддів народом, яка збільшить роль народу у реалізації судової влади, а також підвищить рівень довіри громадян до суддів.

Список використаних джерел

1. Слободяник Н. С. Виборність суддів: зарубіжний досвід та перспективи для України// Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015 – С. 173
2. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141
3. Ківалов С. В. Суддів має обирати народ / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.judges.org.ua/dig2936.htm>
4. Алексеева А. О. Формування суддівського корпусу: незалежність чи підконтрольність. Актуальні питання законодавчого й організаційного забезпечення здійснення правової допомоги в Україні: матеріали Наукової конференції аспірантів, молодих вчених та практиків (Київ, 27 березня 2015 року):-Т1.- Київ: 2015- С. 74
5. Кушніренко В., Пенькова К. Виборність суддів та участь народних засідателів у судовому процесі: міжнародна практика та висновки для України. – 2014. – С. 2.

Ключові слова: система, судоустрій, формування, корпус, професійні судді.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ВИДИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Важливу роль у забезпеченні реалізації, захисту та охорони прав і свобод людини і громадянина в Україні, як правовій державі відведено право особи на правову допомогу, закріплену у ст. 59 Конституції України [1]. Цей й не дивно, оскільки в сучасних умовах показником розвиненого, демократичного, правового, здатного до існування за сучасних умов розвитку суспільства є інститут адвокатури. Особливо актуальним дане твердження є для кримінального процесу, в якому адвокат відіграє надзвичайно важливу роль. Саме тому, ми розглянемо види адвокатської діяльності в кримінальному провадженні.

Перш ніж досліджувати види адвокатської діяльності в кримінальному провадженні необхідно визначити кого слід вважати захисником. Так, захисником у кримінальному процесі є адвокат, який здійснює захист підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування, а також особи, стосовно якої передбачається розгляд питання про видачу іноземній державі (екстрадицію) [2].

При цьому, захисником не може бути адвокат, відомості про якого не внесено до Єдиного реєстру адвокатів України або стосовно якого в Єдиному реєстрі адвокатів України містяться відомості про зупинення або припинення права на заняття адвокатською діяльністю. Закріпивши таку норму законодавець забезпечує висококваліфікований захист підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію), особою, яка має професійні навички у правовій сфері діяльності [3, с. 105-106].

Що стосується безпосередньо видів адвокатської діяльності у кримінальному провадженні, то вони насамперед, обумовлені роллю, яку відіграє в ньому адвокат, оскільки він може бути захисником підозрюваного, обвинуваченого (підсудного), засудженого, виправданого (ст. 45 КПК), представником потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача (ст.ст. 58, 63 КПК) або надавати правову допомогу іншим учасникам провадження, наприклад, свідку (п. 2 ч. 1 ст. 66 КПК) [2].

Так, відповідно до Закону «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» видами адвокатської діяльності у кримінальному провадженні є:

1) надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань;

2) складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру;

3) захист прав, свобод та інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру або вирішується питання про їх застосування, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію);

4) надання правової допомоги свідку;

5) представництво інтересів потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача;

6) представництво інтересів зазначених раніше осіб в міжнародних судових органах;

7) надання правової допомоги під час виконання, відбування та після відбування кримінальних покарань (наприклад, особі, яка відбула покарання, у питаннях про зняття судимості, що передбачено ст. 538 КПК) [4].

На нашу думку, закріплення в Законі вищезазначених видів адвокатської діяльності, яку може використовувати адвокат є достатньою для належного захисту прав і свобод обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, особи, стосовно якої розглядається питання про видачу іноземній державі (екстрадицію).

Таким чином, ми дослідили види адвокатської діяльності в кримінальному провадженні і вважаємо, що адвокат в кожній окремо визначеній ситуації і на кожній стадії кримінального провадження має значний інструментарій видів адвокатської діяльності, які він здійснює під час захисту прав і інтересів клієнта.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України від 08.03.2013. – 2013 р., / № 9-10 /, стор. 474, стаття 88.
3. Кузьмічова-Кисленко Є. В. Захисник у кримінальному процесі України / Є. В. Кузьмічова-Кисленко // Юридична наука. – 2014. – № 10. – С. 104-109.
4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 р. № 5076-VI // Офіційний вісник України. – 2012. – №62. – Ст. 2509.

Ключові слова: адвокатська діяльність, провадження, захист прав, свобода, обвинувачений, засуджений, виправданий.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

Котова Анна Ігорівна

студентка 1 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ СУДОУСТРОЮ УКРАЇНИ

Корупція в Україні вже стала невід'ємною рисою судових органів, що мають найнижчий рівень довіри з боку громадян. Тому в умовах проведення антикорупційної реформи в Україні актуальним питанням визнається очищення від корупції судової системи України, оскільки судові органи відіграють важливе значення у протидії корупції. Як відзначається в Резолюції Парламентської асамблеї Ради Європи №1703, особливе завдання у боротьбі з корупцією полягає у її викоріненні в судах, оскільки на судові органи покладається відповідальність за однакове й ефективне покарання всіх корумпованих осіб і за захист тих, хто дає сигнал про вчинення корупційних діянь, оскільки саме вони необхідні для ефективного усунення всіх форм корупції [1].

В умовах проведення судової реформи було прийнято ряд законодавчих актів, які містять чимало новел та змін, що стосуються системи судоустрою і є такими, що мають на меті зміцнити фундаментальні правові засади судової системи України. Зокрема, варто виділити:

1. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 року, який передбачає новий порядок формування Вищої ради правосуддя, відповідно до якого більшість у її складі становитимуть судді, обрані судьями та встановлення порядку, відповідно до якого суди утворюватимуться та ліквідовуватимуться законом [3].

2. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» у новій редакції від 02.06.2016 року. Оновлений закон передбачає запровадження трьохланкової системи судів в Україні, яка включає місцеві суди, апеляційні суди та Верховний Суд. Передбачено також ліквідацію вищих спеціалізованих судів з дня початку роботи Верховного Суду у новому складі та створення в системі судоустрою нових вищих спеціалізованих судів: Вищого суду з питань інтелектуальної власності та Вищого антикорупційного суду як судів першої інстанції з розгляду визначених законом категорій справ.

Утворення нового Верховного Суду передбачено шляхом ліквідації Верховного Суду України, який розглядатиме справи як суд касаційної інстанції, а у випадках передбачених процесуальним законодавством — як суд першої та апеляційної інстанції. До складу нового найвищого судового органу, який діятиме у складі п'яти судових палат (Велика палата, Касаційний адміністративний суд, Касаційний господарський

суд, Касаційний кримінальний суд і Касаційний цивільний суд) входить не більше 200 суддів. Слід відзначити, що склад нового Верховного Суду було визначено в Указі Президента України №357/2017 на основі конкурсного відбору [4].

3. Закон України «Про Вищу раду правосуддя» від 21.12.2016 № 1798-VIII, яким передбачено створення Вищої ради правосуддя — колегіального, незалежного конституційного органу державної влади та суддівського врядування, до повноважень якого відносяться внесення подання про призначення судді на посаду, розгляду скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді, ухвалення рішення стосовно порушення суддею вимог щодо несумісності, ухвалення рішення про звільнення судді з посади, надання згоди на затримання судді чи утримання його під вартою, ухвалення рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя [2].

Як відзначають експерти, реформа у сфері судової влади не є остаточно завершеною та досягнення її цілей гальмує низка факторів. Зокрема, сюди відноситься проблема створення антикорупційних судів, утворення яких передбачає ЗУ «Про судоустрій та статус суддів» від 02.06.2016 року та визначає їхнє місце. Однак, нормативно закріпивши утворення Вищого антикорупційного суду як суду першої інстанції та відповідної палати в межах ВСУ як суду апеляційної інстанції, закон не визначає чіткого строку для утворення антикорупційного суду, а також необхідно прийняти спеціальний законодавчий акт, який регулюватиме правовий статус антикорупційних судів. В даному напрямку Верховна Рада України зробила незначні кроки: так, Проект Закону про Вищий антикорупційний суд за №7440 від 22.12.2017 року включений до порядку денного ВРУ та взятий за основу, однак до його схвалення ще далеко.

Таким чином, протидія корупції в системі судоустрою України повинна забезпечуватись ефективним застосуванням нового законодавства, прийнятого в ході проведення судової реформи. Наразі ключовою проблемою в ході судової реформи є утворення антикорупційного суду, юридична основа якого була закладена в новому ЗУ «Про судоустрій і статус суддів».

Список використаних джерел

1. Резолюція № 1703 (2010) Парламентської асамблеї Ради Європи Корупція в судовій системі [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.google.com.ua/search>
2. Про Вищу Раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII // Голос України. — 2017. — № 1.
3. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) [Текст]: Закон України від 2.06.2016 року № 1401-VIII // Голос України. — 2016. — № 118.

4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2.06.2016 року № 1402-VIII // Голос України. — 2016. — № 132-133.

Ключові слова: корупція, антикорупційний суд, Верховний Суд України, антикорупційна реформа.

Науковий керівник: ст. вик. Нестерчук Л. П.

Криворученко Максим Владиславович

студент 1 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПРОКУРОРА В ДОСУДОВИХ СТАДІЯХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

З прийняттям в 2012 р. нового КПК кардинально змінився правовий статус прокурора в досудовому розслідуванні. З того моменту минуло вже більше 5 років. За цей час в сфері реалізації прав та обов'язків прокурора в досудових стадіях кримінального процесу накопичено певний досвід та визначено низку проблем.

Зазначимо, що прокурор є важливим суб'єктом кримінального процесу. Його процесуальний статус визначається, в першу чергу, наступними основними нормативно-правовими актами: Конституція України [1], Кримінально-процесуальний кодекс [2] та Закон України «Про прокуратуру» [3]. Безпосередньо в кримінальному процесі прокурор виконує декілька функцій: нагляду, керівництва слідством, підтримання обвинувачення в суді та представництва інтересів громадян чи держави. В досудових стадіях реалізуються переважно перші дві функції. Тому зупинімося більш детально на правах та обов'язках прокурора, які є важливим елементом кримінально-процесуального статусу прокурора у кримінальному процесі. Важливість цих прав та обов'язків обумовлена тим, що від ефективності їх реалізації залежить повнота і своєчасність покладених на прокурора завдань при здійсненні нагляду за законністю здійснення та керування досудового розслідування.

Відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 2 КПК України керівник органу прокуратури — Генеральний прокурор України, керівник регіональної прокуратури, керівник місцевої прокуратури та їх перші заступники і заступники, які діють у межах своїх повноважень [2]. Відзначимо, що повноваження прокурора передбачають не лише його права, а й обов'язки [4, с. 153].

Відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 3 КПК України прокурор — особа, яка обіймає посаду, передбачену ст. 17 Закону України «Про прокуратуру»,

та діє у межах своїх повноважень [14]. Однак в ст. 17 Закону визначено питання підпорядкування прокурорів та виконання наказів і вказівок. Відтак ми бачимо неспіввіднесення в КПК України, яка відсилає до ст. 17 Закону України «Про прокуратуру», в той час як посади прокурора передбачено в ч. 1 ст. 15 зазначеного Закону «Статус прокурора».

Слід відмітити, що система та нормативне закріплення повноважень, якими наділяється прокурор у сфері досудового розслідування не отримали закріплення у Законі України «Про прокуратуру», згідно з ст. 25 цього нормативно-правового акту прокурор здійснює нагляд за додержанням законів органами, які провадять оперативно-розшукову діяльність, досудове слідство, реалізуючи права і виконуючи обов'язки, які передбачені в Законі України «Про оперативно-розшукову діяльність» та КПК України. В процесі здійснення нагляду за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням, на прокурора покладено низку повноважень, які визначено в ч. 2 ст. 36 КПК України. Крім цього такі повноваження передбачено в ст. 37 КПК України.

В.М. Сакал аналізуючи ці повноваження, стверджує, що «прокурор не повинен виконувати функції слідчого, а лише здійснювати нагляд за розслідуванням кримінального провадження у формі процесуального керівництва» [5, с. 46]. Дійсно, прокурор визнає процесуальні дії слідчого законними і погоджується з ними, або ж не визнає та відхиляє клопотання слідчого, визначає обсяг доказів достатнім для повідомлення особі про підозру і встановлює подальший хід розслідування.

Таким чином, повноваження прокурора в досудовому розслідуванні — це передбачені нормами кримінального процесуального законодавства юридичні права та обов'язки, здійснюючи які за наявності передбачених законом підстав прокурор справляє владно-розпорядчий вплив на органи досудового розслідування з метою додержання належного процесуального порядку кримінального провадження, а також прав й законних інтересів його учасників.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — ст. 141.
2. Кримінальний процесуальний кодекс: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 9-10, 11-12, 13. — Ст. 88.
3. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. — 2015. — № 2-3. — Ст. 12.
4. Цимбалістенко О.О. Повноваження прокурора при здійсненні нагляду за додержанням законів на початковому етапі досудового розслідування /

- О.О. Цимбалістенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. — 2015. — 35. — С. 153-156.
5. Сакал В.М. Місце та роль прокурора — процесуального керівника в організації досудового розслідування / В.М. Сакал // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. — 2015. — № 2. — С. 41-51.

Ключові слова: прокурор, статус, нагляд, досудове розслідування, повноваження, оперативно-розшукова діяльність, права прокурора, обов'язки прокурора.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

Мартинов Іван Олексійович

студент 1 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОБОРУ ДО ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

Забезпечення сталого демократичного розвитку нашої держави вимагає формування ефективної, сучасної системи органів нагляду за дотриманням законності, якими в Україні, у першу чергу, є органи прокуратури. Саме на прокуратуру статтею 131-1 Конституції України покладено значимі для гарантування незворотності демократичних перетворень повноваження, серед яких підтримання державного обвинувачення в суді; представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених законом; нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність [1].

У зв'язку з реформуванням правоохоронної системи України та створенням нових нормативно-правових актів, з'явилися деякі проблеми та труднощі в теперішніх умовах функціонування правоохоронних органів, зокрема прокуратури. Перш за все, це стосується персонального добору до місцевих прокуратур України.

Слід з'ясувати, який саме існує порядок добору кандидатів та їх призначення на посаду прокурора місцевої прокуратури:

1) прийняття Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів рішення про проведення добору кандидатів на посаду прокурора, що розміщується на офіційному веб-сайті Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів та повинно містити виклад передбачених цим Законом вимог, яким має відповідати кандидат на посаду прокурора, а також перелік документів, що подаються до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, і кінцевий термін їх подання;

2) подання особами, які виявили бажання стати прокурором, до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів відповідної заяви та документів, визначених цим Законом;

3) здійснення Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів на основі поданих кандидатами на посаду прокурора документів перевірки відповідності осіб вимогам, установленим до кандидата на посаду прокурора;

4) складання особами, які відповідають установленим вимогам до кандидата на посаду прокурора, кваліфікаційного іспиту;

5) оприлюднення Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів на офіційному веб-сайті списку кандидатів, які успішно склали кваліфікаційний іспит;

6) організацію Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів спеціальної перевірки кандидатів, які успішно склали кваліфікаційний іспит;

7) визначення Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів рейтингу кандидатів на посаду прокурора серед осіб, які успішно склали кваліфікаційний іспит та щодо яких проведено спеціальну перевірку, а також зарахування їх до резерву на заміщення вакантних посад прокурорів;

8) проходження кандидатом на посаду прокурора спеціальної підготовки в Національній академії прокуратури України;

9) оголошення Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів у разі відкриття вакантних посад прокурорів конкурсу на зайняття таких посад серед кандидатів, які перебувають у резерві та пройшли спеціальну підготовку;

10) проведення Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів конкурсу на зайняття вакантних посад прокурорів на основі рейтингу кандидатів;

11) направлення Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів подання керівнику місцевої прокуратури щодо призначення кандидата на посаду прокурора;

12) призначення особи на посаду прокурора;

13) складання особою присяги прокурора [2].

Перша проблема виникає у питанні зарахування кандидата на посаду прокурора до резерву, а не безпосереднє виконання обов'язків, що означає розрив стажу даної особи і неможливість отримання заробітної плати, і нарахування в майбутньому пенсії. Зарахування кандидата на посаду до резерву не означає в подальшому його призначення прокурором. До того ж, при неуспішному складанні іспиту у Національній академії прокуратури кандидат виключається зовсім з резерву і попередні зусилля кандидатів є зовсім марними. Це ставить під сумнів важливість проходження не одного, а двох іспитів.

Другий іспит також не є запорукою стовідсоткового працевлаштування, бо особа має брати участь ще й у конкурсі на зайняття вакантної посади на підставі рейтингу кандидатів.

Результати кваліфікаційного іспиту діють протягом трьох років, але не передбачено, як довго особа може перебувати в резерві і чи не доведеться їй знову проходити два попередні іспити.

Також громадські організації та фізичні особи, коло яких не визначено, можуть втручатися в процес добору прокурорів шляхом подання до КДКП інформації про недоброчесність певних кандидатів; існує ризик, що дані суб'єкти можуть бути упередженими і просто виконувати чиєсь політичне замовлення. Така процедура може значно вплинути на репутацію кандидата та його майбутнє отримання посади державного посадовця, звісно в разі не- підтвердження обвинувачень.

Проаналізувавши дані про вакантні та тимчасово вакантні посади прокурорів станом на 03.2018 р., можна дійти висновку, що їх кількість зовсім незначна. Лише тимчасово вакантні посади є в достатньому обсязі, але в цьому випадку особо працює замість іншої, що, як правило, перебуває у відпустці по догляду за дитиною в середньому до початку 2020 року. Надалі особа просто стає безробітною. Проте ця проблема радше стосується потреби очищення влади і створення нових вакантних посад.

До того ж, не встановлений певний випробувальний період з метою з'ясування відповідності обсягу професійної компетентності кандидата на посаду вимогам профілю професійної компетентності посади в органах прокуратури, що може бути вдалою ініціативою замість другого іспиту, щоб за допомогою застосування професійних навичок, впевнитись у високому рівні кваліфікації прокурора [3].

Загалом, така ускладнена процедура добору кандидатів мало впливає на ефективність формування прокурорського корпусу і може бути значним збитком для самих кандидатів на ці посади.

Список використаних джерел:

1. Нечипоренко С. І. Проблеми правового регулювання процедур добору та прийняття на службу в органи прокуратури / <http://archive.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2010-4/10ncivop.pdf>
2. Про прокуратуру: закон України від 14 жовтня 2014 р.// Відомості Верховної Ради, 2015, № 2-3, ст. 12.
3. Шаповалов А.В. Проблеми вдосконалення системи добору кадрів в органах прокуратури України /Наукові праці МАУП, 2013, вип. 4(39), с. 138-142.

Ключові слова: правоохоронні органи, прокуратура, проблеми добору, кваліфікаційний іспит, зайняття посади;

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Билиця І. О.

Матковська Інга Олексіївна

студентка 1-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПРОФЕСІЇ

Для кожної людини вибір майбутньої професії мало не один із найважливіших у житті, бо саме від нього залежить усе наше майбутнє. Людина, яка обирає професію юриста, усвідомлює важливість таких понять як : «чесність», «справедливість» та «права людини».

Адвокат — це в першу чергу захисник права і справедливості, професіонал своєї справи, який стоїть на сторожі закону, головною метою якого є не тільки захист прав, а й слідування за дотриманням та виконанням демократичних принципів. Також, це людина, яка повинна відмінно розбиратися у правовій документації.

На перший погляд може здаватися, що професія адвоката — це одне задоволення, але у кожній професії є свої переваги та недоліки.

Професія юриста пов'язується з можливостями позитивно впливати на певні події. Адвокат може допомогти несправедливо звинуваченій людині, відновити або захистити житлові або майнові права. Робота адвоката — це боротьба за ті права, які, на жаль, не завжди ведуть до перемоги, але саме спрямованість професійної діяльності може принести моральне задоволення. Привабливість цієї професії полягає в її самостійності, так званій «свободі». Всі прийняті адвокатом рішення відповідають закону, а тлумачення закону передбачає цю саму свободу. Чим точніше рішення адвоката, тим вище його репутація. Саме ці можливості використання свого характеру і інтелекту дають можливість прийняття таких рішень, породжуючи задоволення юриста своєю роботою.

Ще однією перевагою цієї професії є можливість її використання не тільки в сфері юриспруденції, а й в економіці, спорті, мистецтві та журналістиці.

Що стосується недоліків цієї професії, то кожному адвокату доводиться приймати такі рішення, які змінюють долі людей. Він відповідає — і досить суворо — за помилки та упущення, по суті, за будь-які похибки, які можуть виникнути через необережність. На адвоката завжди велика відповідальність, яка залежить від характеру прийняття рішень, їх масштабності. Уміння сприймати і переносити ризик, виправляти свої помилки залежить від особистих якостей адвоката. Є спокійні люди, яким під силу взяти на себе відповідальність, а є ті кому важко бути впевненим в прийнятому рішенні.

Адвокати дійсно займають високі, державні пости. Їх імена відомі в політиці і журналістиці. На слуху висококваліфіковані адвокати.

Загальною повагою користуються вчені-юристи. Це дає нам право зробити висновок, що дійсно розумний, готовий взяти на себе відповідальність прийняття рішень, висококваліфікований юрист — це бажаний працівник і радник в будь-якій професійній діяльності.

Е.В. Васьковський — відомий адвокат і цивіліст. В його працях розглядалися питання в різних областях юридичної науки. Він написав книги по цивільному процесу і праву. На думку Е.В. Васьковського, адвокат — не заміник сторін, а саме сам фактор правосуддя і важливий елемент судової організації, і він повинен виконувати функції як судового захисту, так і консультування, а не займати місце сторін в процесі. Васьковський акцентував увагу на висловленні французького процесуаліста Г.Л. Карре: «Якщо суддю я поважаю наділенім королівською владою відплачувати правосуддя народу, адвокат при виконанні своїх обов'язків видається мені, в свою чергу, — уповноваженим всього цього народу, що вимагає правосуддя для одного з його членів. Що таке суддя? Голос правителя. Що таке адвокат? Голос народу».

На мою думку, професія адвоката змушує змінити себе і своє ставлення до роботи, не зупинятися на досягнутому. Це завжди дає людині можливість прагнути до вершин в кар'єрному зрості. Відповідальність стає місією цієї професії і змушує шукати краще рішення, яке дійсно допоможе.

Список використаних джерел

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 27, ст. 282) // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
2. Васьковский Е. В. Организация адвокатуры: в 2 ч. / Е. В. Васьковский. — СПб. : Изд-е Н. К. Мартынова, 1893. — Ч. 1. — 396 с.
3. Адвокат: навички професії: практ. посіб. / Я.П.Зейкан. — 2-ге вид., стер. — К.: КНТ, 2008. — 788 с.
4. Адвокатура: Підруч. / Д.П.Фіолевський; Донец. ун-т економіки та права. Каф. держ. — прав. дисциплін. — Донецьк, 2006. — 329 с. — Бібліогр.: с. 309—314. — укр.
5. Енциклопедичний довідник майбутнього адвоката: у 2-х ч. Ч. 2 / О.Д.Святоцький, Т.Г.Захарченко, Ф.Ф.Сафулько, М.Г.Ісаков, В.Г.Паркулаб; Вища кваліфікац. ком. адвокатури при КМ України. — К.: Ін Юре, 2008. — 832 с. — (Адвокатура України). — укр.
6. Професійно значущі якості особистості адвоката. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://stud.com.ua/42176/pravo/profesiyno_znachuschi_yakosti_osobistosti_advokata

Ключові слова: адвокат, вибір професії, справедливість, права людини, дотримання принципів.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

Мельник Володимир Юрійович

студент 1 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

МІСЦЕ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ В СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ

Тенденції трансформації України в зв'язку зі спрямованості розвитку держави на шляху до європейської інтеграції неодмінно також вимагають змін в системі правосуддя держави. Такі зміни першочергово мають відповідати нормам сучасного устрою найбільш вдалих систем судоустрою розвинутих держав світу, зокрема і європейських. Процес реформування України, що наново розпочався в 2014 році в зв'язку з соціально-політичними перетвореннями українського суспільства, зумовив істотно змінити судову систему держави.

Найважливіше місце в системі судоустрою України незмінно займає Верховний Суд як суд касаційної інстанції. Видозмінена структура самого Верховного Суду дає змогу виокремити в його складі місце Великої Палати. Актуальність теми зумовлена недослідженістю даною проблеми.

Велика Палата Верховного Суду стане тим структурним елементом, який буде:

- вирішувати важливі питання розмежування предметної юрисдикції;
- приймати рішення про необхідність відступити від попередньої судової практики;
- вирішити правову проблему для забезпечення розвитку права;
- формування єдиної правозастосовної практики;
- переглядати справи у зв'язку з встановленням міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні цієї справи судом.

Останнім часом багато дискусій щодо питання можливості обрання меншої кількості суддів до Великої Палати ВС. Постає питання тлумачення певних положень Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Відповідно до ч. 1 ст. 45 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», Велика Палата Верховного Суду є постійно діючим колегіальним органом Верховного Суду, до складу якого входить двадцять один суддя Верховного Суду (зараз Палата нараховує 17 суддів, включаючи Голову ВС) [3].

Згідно статті 45 Закону України «Про судоустрій та статус суддів», судді Верховного Суду обираються до Великої Палати зборами суддів відповідних касаційних судів з числа суддів таких касаційних судів.

Кожен касаційний суд у складі Верховного Суду обирає по п'ять суддів до Великої Палати Верховного Суду. До складу Великої Палати Верховного Суду також входить Голова Верховного Суду за посадою.

Обрання зборами суддів меншої кількості, ніж 21 суддя до Великої Палати Верховного Суду порушує питання чи є такий суд судом «встановленим законом».

Суддя Верховного Суду, обраний до Великої Палати, здійснює повноваження судді Великої Палати Верховного Суду протягом трьох років (крім Голови Верховного Суду), але не більше двох строків поспіль.

Суддя Верховного Суду, обраний до Великої Палати, а також Голова Верховного Суду не здійснюють правосуддя у відповідному касаційному суді.

Суддя Верховного Суду, обраний до Великої Палати, не може бути обраний на будь-які адміністративні посади, окрім посади Секретаря Великої Палати Верховного Суду.[1]

Велика Палата Верховного Суду у визначених законом випадках здійснює перегляд судових рішень у касаційному порядку з метою забезпечення однакового застосування судами норм права, переглядає рішення Вищої Ради Правосуддя, ухвалених за результатами розгляду скарги на рішення її Дисциплінарної палати, переглядає рішення за нововиявленими обставинами за заявами, поданими до Верховного Суду України та не розглянутими до 15.12.2017 [2]. Також діє як суд апеляційної інстанції у справах, розглянутих Верховним Судом як судом першої інстанції. Ще одним повноваження є аналіз судової статистики та вивчення судової практики та здійснює узагальнення судової практики.

Отже, Велика Палата займає особливе місце у формуванні та функціонуванні Верховного Суду. Це — той орган, який повинен забезпечувати однакове застосування норм права усіма судами. Але в той же час Велика Палата ВС не є найвищим органом у системі судоустрою України, жодним особливим судом або вищим касаційним судом у відношенні до інших.

Список використаних джерел

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2.06.2016 року // Відомості Верховної Ради України від 2016 р., № 31, стор. 7, стаття 545
2. Як працює Велика Палата Верховного Суду. Інфографіка / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://ua.censor.net.ua/photo_news/3049121/yak_pratsuyue_velyka_palata_verhovnogo_sudu_infografika.
3. Організація судових та правоохоронних органів: навч. посіб. У 2 ч. / Л.М. Москвич, І.В. Назаров, О.О. Овсяннікова та ін.; за ред. Л.М. Москвич.-Х.: Право, 2016. — Ч. I. — 564 с.

Ключові слова: судоустрій Україні, Верховний суд, Велика палата, правосуддя.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

Наливайченко Валерія Олегівна

студентка 1 курсу судово-адміністративному факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ФУНКЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

В умовах проведення сучасної судової реформи особливо актуальним постає дослідження функцій судової влади, оскільки сьогодні судова влада відіграє надзвичайно важливу роль в житті суспільства.

Найважливішою функцією є функція правосуддя.

Варто зазначити, що явище судової влади не слід ототожнювати з правосуддям. Воно є ширшим за змістом і більш загальним за природою. Крім цього, вірним є твердження В. Шевцова, згідно з яким правосуддя є не синонімом судової влади, а її виключною компетенцією [1, с. 111].

Правосуддя та судова влада — це пов'язані, проте не тотожні поняття. Правосуддя — це вид державної діяльності, який здійснюється спеціально уповноваженими на те органами(судами) з розгляду та вирішення цивільних, адміністративних справ, господарських спорів, кримінальних проваджень, адміністративних правопорушень на підставі діючого закону з використанням норм процесуального права та застосуванням мір юридичного впливу і примусу з ціллю захисту прав, інтересів та свобод людини, громадянина, юридичної особи, фізичних осіб-підприємців та інтереси держави. Судова влада у свою чергу, відповідно до принципу розподілу влади, є самостійною незалежною гілкою державної влади, яка створена для вирішення на основі закону соціальних конфліктів, контролю за конституційністю законів, захисту прав та свобод людини й громадянина тощо.

Судова влада в Україні реалізується шляхом правосуддя у формі цивільного, господарського, адміністративного, кримінального, а також конституційного судочинства. У свою чергу правосуддя є однією з форм реалізації судової влади поряд із такими формами, як конституційний контроль, формування суддівського корпусу та органів суддівського самоврядування, тлумачення (та роз'яснення) законодавства, організаційне та інформаційно-аналітичне забезпечення судів (узагальнення судової практики, аналіз судової статистики тощо [2, с. 75]. В зв'язку з цим правосуддя займає центральне місце у системі функцій судової влади та являє собою правозастосовну діяльність суду з розгляду й вирішення у встановленому законом процесуальному порядку віднесених до його компетенції цивільних, господарських, кримінальних та адміністративних справ із метою охорони прав і свобод людини та громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб та інтересів держави [3, с. 697].

Окрім основної функції систему функцій судової влади є: розгляд і вирішення по суті правових конфліктів, що виникають між фізичними особами, фізичними та юридичними особами, між юридичними особами з приводу порушення їх прав і законних інтересів, передбачених законодавством; здійснення контролю за додержанням закону при обмеженні конституційних прав та свобод особи в межах кримінального та цивільного судочинства; засвідчення юридичних фактів, віднесених до компетенції суду (укладення шлюбу, розірвання шлюбу, усиновлення, каліцтво, якщо це потрібно на призначення пенсії чи соціальної допомоги, тощо); тлумачення норм права.

Також виділяють й інші функції судової влади: правозастосовча функція, нормотворча функція, правозахисна функція, представницька функція й функція організаційного, кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції. Проте, ці функції не відіграють суттєвої ролі і значення у врегулюванні суспільних відносин.

Говорячи про проблеми реалізації функцій судової влади, варто сказати, що запровадження судової реформи в Україні здійснюється без чітких обґрунтованих напрямів, тобто Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів передбачає створення чотири ланкової системи організації судової системи, це суперечить Конституції, яка передбачає три ланкову судову систему та ускладнює доступ громадян до правосуддя. По-друге, це недостатнє фінансування. Відповідно до Бюджетного кодексу України КМУ на власних розсуд подає пропозиції до Верховної Ради України щодо фінансування судової влади. По-третє, суди на сьогодні перевантажуються, негативним наслідком чого є те, що суддя не може здійснювати правосуддя без порушення процесуальних строків розгляду справ. Ще однією проблемою реалізації функції судової влади є недосконалість системи формування суддівського корпусу. Відповідно до ст.80 ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» Вища Рада правосуддя подає Президенту України подання щодо призначення кандидата на посаду судді протягом 30 днів з дня подання даної рекомендації Вищої Ради Правосудд [4, с. 35]. На законодавчому рівні не визначено санкцій щодо невиконання Президентом свого обов'язку призначення кандидатів на посаду судді. У результаті зловживання з боку глави держави, цей процес може затягуватись, що негативно позначатиметься на діяльності судової гілки влади [5, с. 142].

Отже, підсумовуючи усе вищесказане, за допомогою таких шляхів ефективності функціонування судової влади, як: прийняття Закону «Про тимчасовий порядок фінансування судової влади», розроблення механізму реагування у випадку, якщо глава держави не підписав подання щодо призначення на посаду судді протягом встановленого

терміну, усунути проблему перевантаження системи судів задля вдосконалення та створення ефективної судової системи України.

Список використаних джерел

1. Шевцов В.С. Право и судебная власть в Российской Федерации / В.С. Шевцов. — М. : Профобразование, 2003. — 344 с.
2. Скрипнюк В. Функції правосуддя в структурі державної влади в Україні / В. Скрипнюк // Юрид. Україна. — 2005. — № 2 (26). — С. 70–76.
3. Маляренко В.Т. Правосуддя // Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. — К. : ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2007. — 992 с.
4. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. // Відомості Верховної Ради України, 2016, №31, Ст. 35.
5. Косткіна Ю.О. Взаємодія Вищої ради правосуддя з органами державної влади / Ю.Косткіна // Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2016. — 142 с.

Ключові слова: судова влада, правосуддя, судоустрій, судова система.
Науковий керівник: старший викладач . Нестерчук Л. П.

Піть Ігор Юрійович

студент 1 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕЛЕМЕНТИ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ ТА ЇХ ПРОБЛЕМИ

Сучасний етап правового розвитку України характеризується підвищенням зацікавленості у досвіді тлумачення законів інших держав. Не дивлячись на те, що українську правову систему прийнято відносити до романо-германської правової сім'ї, і що є невизначеність у питанні, чи є судовий прецедент безпосереднім джерелом права; рішення Конституційного Суду України (далі — КСУ), Пленуму Верховного Суду набувають характер прецедентів, тлумачення котрих суди першої та другої інстанцій повинні дотримуватись у своїх рішеннях.

При вирішенні конкретних справ судові інколи доводиться стикатися з правовими казусами, які законодавець ще не встиг врегулювати. Відмовитись здійснювати правосуддя вони не мають права відповідно до ст.124 Конституції України [1], оскільки суддівська юрисдикція поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Прикладом є «Ухвала Верховного Суду від 15.02.2018.», у якому

«...позивачка просить визнати протиправною бездіяльність відповідача щодо неоформлення їй паспорта громадянина України у формі паспортної книжечки та, відповідно, просить зобов'язати відповідача оформити та видати їй бланк паспорта у формі паспортної книжечки» [2]. Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду відмовив в задоволенні позову. Позов розглядався як зразкова справа, тому рішення Верховного Суду у цій справі є обов'язковим у всіх аналогічних судових справах. Ця ухвала має певні недоліки, пов'язані з чіткістю і стилістичною коректністю формулювання. Наприклад, слово «неоформлення» є лінгвістично не доцільним у нормативному акті і повинно бути замінено.

Також судовий прецедент зустрічається у визнаннях Верховним Судом рішень Європейського Суду з прав людини. Такі рішення застосовуються як аналогія в українському законодавстві. Зауважимо, що це є важливою проблемою, оскільки Україна займає четверте місце за кількістю заяв проти держави-учасника Ради Європи. Отже, сфера прав і свобод людини не достатньо допрацьована і врегульована у вітчизняному законодавстві, тому що кількість справ українців, яка виходить за межі внутрішнього державного судоустрою, з кожним роком зростає.

Особливої уваги потребує діяльність Конституційного Суду України. До його повноважень входить визнання певних норм права неконституційними. У свою чергу, визнання норми неконституційною іноді створює прогалину у законодавстві, адже сфера відносин, що регулювалась тією нормою залишається без «регулятора». Подібне сталося, коли рішенням КСУ № 1-32/2009 від 7 жовтня 2009 р було визнане неконституційними положення Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Внаслідок цього виникла прогалина у законодавстві, через що громадяни України за кордоном перестали отримувати пенсію. У цьому випадку КСУ вирішило справу за конституцією, але не створило механізму, а тим більш не реалізувало, виплату пенсії громадянам України, що перебували на території інших країн. Як слушно зауважує М.М. Шумило, поки законодавець не внесе відповідні змін до законодавства щодо виплати пенсій особам, які проживають за кордоном, право на пенсію для цих людей залишатиметься тільки декларацією [3]. Вирішити це питання, як вбачають вчені, можна двома шляхами. Перший — полягає у тому, щоб КСУ перед визнанням положення неконституційним, спочатку передавав його до органів державної влади, наприклад, — до парламенту, задля миттєвого заповнення прогалини у нормі права. Н.О. Павлова слушно стверджує, що саме до компетенції парламенту належить заповнення прогалин у законодавчому регулюванні суспільних відносин. Саме парламент має узгодити свої акти з викладеними в рішеннях КСУ правовими позиціями з метою забезпечення єдності [4]. Інший шлях подолання

проблеми є більш організаційно простішим і менш фінансово витратним. Він полягає у наданні КСУ права самому заповнювати прогалини у законодавстві. З іншого боку, це розширить його компетенцію і змістить його ближче до законодавчої гілки влади.

В країнах романо-германської правової сім'ї проходить активна робота над наданням судовій гілці влади використовувати прецедентне право (Фінляндія). В деяких країнах судовий прецедент вже повністю сформувався. У ст. 1 Цивільного кодексу Швейцарії написано, що якщо в законодавчих актах відсутні норми, необхідні для вирішення справ, суддя повинен вирішити питання, виходячи з тих правил, котрі він створив би, якби був законодавцем [5]. Наслідуючи деякі аспекти Європейського законодавства, Україні слід також узаконити прецедент. Але набагато важливіше врегулювати механізм реалізації, а також зв'язок прецеденту з нормативно-правовими актами.

Список використаних джерел

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141
2. Ухвала Верховного Суду від 15.02.2018 № Пз /9901/2/18 // URL:http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/VS180191.html
3. Шумило М.М. Вплив рішень Конституційного Суду України на пенсійні правовідносини / М.М. Шумило // Трудове законодавство: шляхи реформування: матеріали II Всеукраїнської наук – міжнародна науково-практична конференція. (м. Харків, 12 квіт. 2013 р.); за заг. ред. К.Ю. Мельника / МВС України, Харківський національний університет внутрішніх справ. – Х.: ХНУВС, 2013. – С. 334.
4. Павлова Н.О. Перспективи законодавчого регулювання порядку виконання рішень Конституційного Суду України Верховною Радою України / Н.О. Павлова // Право та управління. – 2011. – №2. – С. 279-282.
5. Погребняк С. Вплив судової практики на юридичні акти в романо-германській правовій сім'ї // Вісник Академії права України – 2003. – №4. – С. 92–94
6. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2.06.2016 р. // Відомості Верховної Ради України, 2016 р., № 31, стор. 7, стаття 545.

Ключові слова: судовий прецедент, прогалини у законодавстві, міжнародна практика, Верховний Суд, Конституційний Суд України
Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ «ЕЛЕКТРОННИЙ СУД»

Актуальність дослідження інформаційно-телекомунікаційних технологій, а зокрема системи «Електронний суд», полягає в тому, що сучасна система судочинства задля забезпечення права на справедливий суд має на меті втілення заходів, які будуть сприяти дотриманню строків розгляду та вирішення справи. Досить вагомим кроком в цьому напрямку є запровадження проекту «Електронний суд», що дає змогу обмінюватися електронними документами між учасниками судового процесу й надає електронний доступ до правосуддя.

Програма галузевої інформатизації судів загальної юрисдикції дає змогу встановити, що головними засадами цієї програми є відкритість судового процесу, тобто підвищення доступу до правосуддя, а також скорочення термінів розгляду судових справ за допомогою використання інформаційно-телекомунікаційних систем [2].

Варто зазначити, що в Україні на сьогоднішній день вже працює система «Електронний суд», або ж її називають електронним доступом до правосуддя. До її функціональних властивостей належить забезпечення швидкого та зручного доступу до інформації щодо руху судової справи, час і місце розгляду, обмін процесуальними документами між учасниками судового процесу та судом із застосування електронного цифрового підпису. Кожний користувач має право доступу до системи «Електронний суд», у разі якщо він зареєструвався в системі обміну електронними документами між учасниками судового процесу та судом і має особистий електронний цифровий підпис (тільки за умови його наявності електронний документ буде прийнятий та зареєстрований у суді).

Передбачено, що в Україні задля забезпечення обміну документів в електронній формі між учасниками судового процесу та судом діятиме Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система [1].

Згідно з ст. 14 цивільного процесуального кодексу України, приватні виконавці, адвокати, нотаріуси, арбітражні керуючі, державні органи, судові експерти в обов'язковому порядку мають зареєструватися у цій системі. Інші особи реєструються в добровільному порядку.

Крім того, передбачається, що у складі Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи функціонуватиме система автоматизованого арешту, що за встановлених законом випадках

забезпечить накладання арешту на грошові кошти, які перебувають на рахунках у банках.

Ще одним нововведенням є запровадження електронних доказів, ними визначається інформація в електронній формі, вона обов'язково містить дані про обставини, які мають конкретне відношення до певної справи, зокрема електронні документи (веб-сайти, текстові та голосові повідомлення, відео- та звукозаписи, текстові файли, а також графічні файли). Місцем збереження можуть слугувати різноманітні карти пам'яті, жорсткі диски, флешки, мобільні телефони та інші електронні носії. Електронні докази мають також засвідчуватися особистим електронним цифровим підписом.

Реалізація проекту електронного судочинства має стати пріоритетним напрямом удосконалення судової системи, через те що воно певною мірою спрощує доступ до справи, дає змогу скорочувати фінансові, організаційні та часові витрати, пов'язані з розсилкою матеріалів задля ознайомлення учасників судового процесу.

Але попри таку кількість переваг сучасний стан електронного судочинства в Україні має ще багато напрямів, які потребують вдосконалення. Проект «Електронний суд» не набув широкої популярності серед учасників судових процесів та його просування відбувається за низькими темпами. До речі, дуже схожа ситуація відбувається і з новими інформаційними проектами у судочинстві (проведення дистанційних судових засідань за допомогою засобів відеоконференції).

Ми можемо виділити основні причини, проаналізувавши фактори, що безпосередньо впливають на цей процес.

По-перше, немає єдиних стандартів щодо інформаційного контенту електронного судочинства.

По-друге, це відсутній взаємозв'язок між інформаційно-телекомунікаційною системою та процесуальними нормами. Нормативно-правові акти, якщо і змінюються, то лише частково, в такому мінімальному обсязі, щоб це нововведення взагалі існувало [3].

Узагальнюючи, можна робити висновки, що саме перехід від застарілого паперового судочинства до впровадження інформаційно-телекомунікаційної системи має забезпечити судовому процесу оперативність, зручність взаємодії всіх учасників судового процесу, допоможе зробити правосуддя більш прозорим та позбутися корупційності в ешелонах влади.

Таким чином, на нашу думку, останні зміни, які відбуваються в законодавстві, зокрема, зміни до процесуальних кодексів України свідчать, що держава зацікавлена в функціонуванні інформаційно-телекомунікаційної системи «Електронний суд» задля забезпечення права на справедливий суд.

Список використаних джерел

1. Цивільно-процесуальний кодекс України : за станом на 24.02.2018/ Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
2. Ізарова І.О. Перспективи запровадження електронного правосуддя в цивільному судочинстві в Україні / І.О. Ізарова // Наук. вісн. Ужгород. нац. Унту. – 2014. – Вип. 24, т. 2. – С. 44–47.
3. Бринцев О. В. Електронне правосуддя. Проблеми та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hr.arbitr.gov.ua/sud5023/publication/258992/>

Ключові слова: електронний суд, судовий процес, єдині стандарти, інформаційно-телекомунікаційна система, кодекс, веб-сайти, текстові та голосові повідомлення, відео- та звукозаписи, текстові файли, а також графічні файли

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

Потокі Антоніна Юрївна

студентка 1 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ

Проблематика збереження та розголошення адвокатської таємниці в адвокатській діяльності в Україні займає одне з особливих місць у юридичній теорії та практиці. Це обумовлено, насамперед, тим, що гарантована нормами права адвокатська таємниця не лише встановлює права та обов'язки учасників процесуального провадження, але й володіє значною морально-етичною сутністю, що робить її одним із найважливіших принципів адвокатської діяльності.

В зв'язку з вищезазначеним ми дослідимо особливості адвокатської таємниці за діючим законодавством України.

Поняття адвокатської таємниці закріплено в ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність». Так, адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що

зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності [1].

В свою чергу, в юридичні науки наявні різноманітні підходи до визначення терміну «адвокатська таємниця». Так, зокрема, на думку С.М. Логінової, адвокатська таємниця — це дані, одержані адвокатом у рамках виконання професійних обов'язків, розголошення яких може завдати збитків відповідній фізичній чи юридичній особі, що є його клієнтом. Отже, адвокатську таємницю слід розуміти у 2-х розуміннях: як таємницю клієнта (факт та мотиви звернення, відомості про особисте життя тощо, що не можуть бути розголошені без дозволу клієнта) та таємниця адвоката (умови договору, зміст юридичних консультацій, порад та роз'яснень тощо) [2, с. 9-10].

В свою чергу, як вважає Ю. С. Пилипенко, адвокатська таємниця — це становище заборони доступу до інформації, що становить її суть, за допомогою встановлення спеціального юридичного режиму, який, в свою чергу, є специфічним порядком правового регулювання, що діє у сфері надання/одержання кваліфікованої юридичної допомоги та спрямований на формування та охорону імунітету довірителя шляхом встановлення заборон на несанкціоноване отримання, розголошення та/чи інше неправомірне використання будь-якої інформації, що стала відомою адвокату [3, с. 50].

Отже, як ми бачимо, погляди науковців фактично збігаються з законодавчим визначенням адвокатської таємниці, тільки з деякими відмінностями, які не відіграють ключової ролі в розумінні вказаного терміну.

Досліджуючи сутність адвокатської таємниці, на нашу думку, особливо увагу необхідно приділити її предмету.

Так, предметом адвокатської таємниці є:

1) будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику та стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта; 2) питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання;

3) зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката;

4) електронна переписка між адвокатом та його підзахисним, зміст їхніх телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції;

5) складені адвокатом документи, інформація, що зберігається на електронних носіях;

6) інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності;

7) факт звернення клієнта до адвоката за правовою допомогою.

Таким чином, дослідивши сутність адвокатської таємниці, ми дійшли до висновку, що адвокатською таємницею є будь-яка інформація, що стала відома адвокату про клієнта, а також питання, з

яких клієнт звертався до адвоката, зміст порад, консультацій, роз'яснень, складені документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані під час здійснення адвокатської діяльності.

Список використаних джерел

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 N 5076-VI // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5076-17/page2>.
2. Логінова С.М. Адвокатська таємниця: теорія і практика: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.10 «Судоустрій; прокуратура та адвокатура» / С.М. Логінова; Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2002. — 14 с.
3. Пилипенко Ю.С. Адвокатская тайна: Теория и практика реализации : автореф. дис. ... док. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Судебная власть, прокурорский надзор, организация правоохранительной деятельности, адвокатура» / Ю.С. Пилипенко. — М., 2009. — 56 с.

Ключові слова: адвокатура, проблема, таємниця, інформація, доступ.
Науковий керівник: ст.вик. Нестерчук Л. П.

Скиба Наталя Андріївна

студентки I курсу судово-адміністративного факультету
Національний університет «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА ЯК ВАЖЛИВИЙ ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ РОЗВИНЕНИХ ДЕРЖАВ: ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ

У статті висвітлені актуальні питання виникнення і розвитку адвокатської діяльності, із запровадження адвокатури як одного із видів суспільно-громадянського правового інституту.

«Адвокатура» походить від латинського — *advocatus* («закликаний на допомогу»). Це слово починає вживатися у Стародавньому Римі. Терміном «адвокат» позначалися рідні або друзі позивача, які супроводжували його до суду, давали поради й як однодумці виражали підтримку і співчуття. З часом назву «адвокат» було поширено на осіб, які допомагали позивачеві вести процес, збирали документи, докази, шукали засоби захисту [1, с. 53-59].

Адвокатура є важливим правовим інститутом кожної розвинутої держави, кожна з яких має свої особливості і структуру, а також

правові засади її діяльності, зокрема усі правові та правоохоронні структури беруть свій початок в одній з найпрогресивніших країн минулого — Стародавньому Римі. Розвиток адвокатської діяльності має свої паростки ще з давніх часів, з'являлася потреба врегулювання суспільних відносин відповідно до існуючих на той час правил поведінки. Професійний правовий захист став можливим, коли на зміну звичаєвого права прийшло писане: «Руська правда», «Правда Ярославичів», устав Володимира Мономаха, Литовські статuti та ін. Важливий вплив справила судова реформа 1864 року, за якої вперше законно вводиться інститuti прокуратури і адвокатури. А серед міжнародних актів стосовно адвокатської діяльності є: Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Резолюція 43/173 Генеральної Асамблеї ООН «Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким чином» від 9 грудня 1988 р., «Основні принципи, що стосуються ролі юристів» 1990 р., Загальний конгрес правил для адвокатів країн Європейського Союзу від 1988 р., Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 р. та ін.

Іноземні країни (найбільш розвинені) мали подібні тенденції розвитку інституту адвокатури, які переживала й Україна. Загалом традиції та фундаментальні принципи французької адвокатури були сприйняті і щеплені на російському ґрунті Радами присяжних повірених в XIX — початку XX століть. У Німеччині адвокатура на період XVI-XIX століть ставала самостійною організацією, яка існує і в даний час. Адвокатура в Англії має вигляд незалежних від держави юридичних палат (Inns of court). У США в кожному штаті є асоціація адвокатів штату.

Адвокатура України являє собою гарант законності, є незалежним самоврядним інститутom, що забезпечує здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги на професійній основі, де адвокат може представляти інтереси як окремої особи, так і держави [2, с. 245-254].

На сьогоднішній день адвокатура має вже достатньо сформовану форму. Її компетенцію і діяльність визначає Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 року. Відповідно до якого на адвокатів покладалися такі повноваження, як: захист прав і свобод, законних інтересів фізичних і юридичних осіб, представництво їх інтересів у судах під час розгляду справи, надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань, складання скарг, процесуальних та інших документів правового характеру [3].

Загальною метою діяльності адвокатури України є забезпечення прав і свобод фізичних і юридичних осіб, держави. Встановлено, що основною функцією адвокатури є надання професійної правової допомоги, а додатковими функціями — її участь у формуванні визначених законодавством органів (Вищої ради правосуддя, Вищої

кваліфікаційної комісії суддів України та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів) та участь через обраних представників у здійсненні цими органами своїх повноважень. Вона також представляє адвокатуру у сфері взаємовідносин з державою, державою і суспільством та інше [4, с. 194-283].

Держава і суспільство зацікавлені в сильній, професійній та незалежній адвокатурі, і це безпосередньо впливає зі змісту норм і духу закону. Тому у більшості цивілізованих демократичних державах невід'ємним фактором правової системи й основним інститутом захисту особистості, її прав і свобод, а також показником високого розвитку держави є адвокатура.

Список використаних джерел

1. Історія адвокатури України. Ч.1 / Т.В.Варфоломєєвої, В.С.Кульчинський. За ред. В.В.Медведчука; — 2-е вид., перепроб. І доп. — К.: СДН — Студіо, 2002. — С. 53-59.
2. Аракелян М.Р. — «Институт адвокатуры в правозащитной системе Украины»: монографія / М.Р. Аракелян. — Одеса: Фенікс, 2014. — С. 245-254.
3. Про адвокатуру і адвокатську діяльність: Закон України від 5 липня 2012 року / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/>
4. Бакаянова Н.М., С.Я. Фурса. Адвокатура України: навч.-метод. посіб. / Н.М. Бакаянова, С.Я. Фурса — 2-е вид.:перероб. — К.: Алерта, 2016. — С. 194-283.

Ключові слова: інститут права, адвокатура, адвокат, функції, мета, завдання адвокатури, діяльність інституту адвокатури, правові методи.

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

Трушина Ганна Анатоліївна

студентка 1 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЛЬ ПРИСЯЖНИХ У СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Згідно статті 63 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» присяжним є особа, яка у випадках, визначених процесуальним законом та за її згодою вирішує справи у складі суду разом із суддею або залучається до здійснення правосуддя.

Суд присяжних в Україні реалізується тільки при місцевому загальному суді першої інстанції і лише за звинуваченнями, за які передбачено довічне позбавлення волі.

У кримінальному судочинстві головуючий по справі дає розпорядження секретарю про виклик семи присяжних, які визначаються автоматизованою системою документообігу, але у справі безпосередньо беруть участь троє професійних суддів та двоє присяжних.

У цивільному судочинстві присяжні обираються автоматизованою системою документообігу при розподілі справи між суддями. Вони беруть участь у таких справах: обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною та поновлення цивільної дієздатності фізичної особи; визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою; усиновлення; надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку; примусову госпіталізацію до протитуберкульозного закладу. У таких справах беруть участь один професійний суддя та двоє присяжних.

Присяжні засідателі вправі: 1) бути присутніми при провадженні судового слідства і брати в ньому активну участь, а також присутніми при проведенні судових дебатів сторін; 2) брати участь у безпосередньому дослідженні доказів, задавати через головууючого запитання допитуваним, брати участь в огляді речових доказів, документів та провадженні інших дій, направлених на отримання, дослідження й перевірку доказів; 3) заявляти клопотання про провадження експертиз, а також про необхідність судового доручення слідчим органам щодо провадження необхідних слідчих дій і надання суду протоколів і всіх отриманих доказів за наслідком їх здійснення; 4) вносити клопотання перед головууючим про тлумачення норм закону, щодо кримінальної справи, роз'яснення змісту оголошених в суді документів й інших незрозумілих для них питань і понять; 5) здійснювати необхідні записи або технічне документування судового слідства та користуватися ними при підготовці в нарадчій кімнаті відповідей на поставлені перед присяжними засідателями питання; 6) обговорювати питання судового рішення в нарадчій кімнаті.

Присяжні засідателі не вправі:

1) порушувати принцип презумпції невинуватості підсудного, принижувати честь і гідність будь-яких учасників процесу, незаконно обмежувати їх права і свободи;

2) відлучатися із зали судового засідання під час слухання кримінальної справи;

3) проявляти упередженість та висловлювати свою думку щодо кримінальної справи до обговорення питань в нарадчій кімнаті при винесенні судового рішення;

4) спілкуватися з особами, які не входять до складу суду, з приводу обставин кримінальної справи;

5) отримувати доказові матеріали поза судовим засіданням;

6) порушувати таємницю наради і голосування при винесенні вироку.

Значення присяжних полягає у тому, що у такий спосіб народ бере участь у здійсненні судочинства, оскільки діяльність державних органів

не можлива без взаємодії з громадськістю. Діяльність присяжних формує більшу довіру суспільства до суду, що дуже актуально на даний момент.

У такій формі народ виражає свою волю у вирішенні суспільно-важливих питань. Це одна з форм здійснення безпосередньої демократії.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88. — Ч. 2, ст. 383.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст. 492. — Ст. 293.
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України 02.06.2016 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст. 545. — Ст. 63.
4. Шишкін В. І. Суд присяжних // Юридична енциклопедія : [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Українська енциклопедія, 1998.

Ключові слова: судоустрій Україні, Верховний Суд, Велика палата, правосуддя., судочинство, присяжні, народ

Науковий керівник: старший викладач Нестерчук Л. П.

Трушкіна Анна Дмитрівна

студентка 1-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

АДВОКАТУРА В МЕХАНІЗМІ ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕННЯМ ПРАВ ЛЮДИНИ: ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПІДХІД

В сучасних умовах в Україні важко переоцінити значення юридичних інститутів, покликаних захищати права людини. Створення гарантій правового захисту є важливою ознакою демократичної держави, й велика роль у втіленні цього механізму в життя покладається на інститут адвокатури, розвиток якого значною мірою визначає рівень захисту основних прав і свобод.

Захист прав людини має відображатися не тільки в реагуванні на неправомірну поведінку та соціально шкідливі явища, але й в запобіганні їм. Запобігання неправомірній поведінці є набагато простішим та соціально кориснішим, ніж діяльність з ліквідації наслідків порушення права, його відновлення та покарання правопорушників [2, с. 626].

Превентивна діяльність адвокатури стосується майже всіх галузей права: конституційного, кримінального, адміністративного, цивільного, господарського, трудового та інших.

В галузі конституційного права запобігання порушенням прав людини здійснюється шляхом застереження адвокатом суду та органів досудового слідства від порушення конституційних прав свого підзахисного [6, с. 547]. В кримінальному та адміністративному процесі — шляхом участі адвокатів в розслідуванні та запобіганні втраті важливих доказів, адже для більшості правопорушників ледь не найважливішим є факт приховування порушення, й демонстрація його виявлення може стати вагомим превентивним засобом в майбутньому.

В галузях цивільного, господарського та трудового права превентивна діяльність адвокатури спрямована насамперед на запобігання порушенням майнових, особистих немайнових, економічних і соціальних прав і свобод людини [3, с. 29], а також консультування населення з метою підвищення рівня його правової обізнаності й запобігання здійсненню правопорушень. Досить часто громадяни укладають договори з адвокатами, які на ранніх стадіях виникнення спорів пропонують позасудові законні способи їх вирішення [1, с. 69].

Еволюційний підхід до вивчення місця адвокатури в механізмі захисту прав людини визначається аналізом розвитку інституту адвокатури, збільшенням кількості покладених на нього повноважень щодо захисту прав людини тощо. Можна помітити, що впродовж тривалого періоду адвокатури не надавалося належного значення, часто її статус навіть не був законодавчо закріпленим. В силу специфіки функцій, покладених на адвокатуру, її альтернативності органам державної влади наявність цього правового інституту є однією з головних ознак цивілізованого суспільства.

Створення прототипу сучасної професії адвоката відбулося ще в Античному Римі. Після втрати патронатом обов'язкового характеру юридично освічені патріції продовжували надавати правову допомогу клієнтам. Ці відносини вже не були постійними й спадковими — вони припинялися одразу після закінчення процесу. Послугу представництва необхідно було оплатити грошима або коштовним подарунком, інституту безкоштовної правової допомоги ще не існувало. Можливість отримати державного захисника на безкоштовних засадах почала надаватися вбогим, сиротам та іншим незахищеним категоріям населення лише в часи Середньовіччя. В Київській Русі цей інститут також діяв, проте не мав офіційно затвердженого характеру й був нестабільним.

В сучасному світі ситуація зовсім інша: право кожної людини й громадянина на професійну правничу допомогу, зокрема, у випадках, передбачених законом, й безоплатну, закріплене в статті 59 Конституції України [4, ст. 59].

Важливою функцією адвокатури, яка офіційно закріплена в статті 19 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 05.07.2012, є також надання правової інформації та консультування з питань застосування законодавства, що сприяє підвищенню рівня правової освіти населення й, відповідно, зменшенню кількості випадків порушення права [5, ст. 19].

Еволюція обсягу повноважень адвокатури щодо захисту прав простежується також в тому, що приблизно до другої половини XIX – початку XX століття основними суб'єктами правового захисту були передусім люди заможних станів. Доступ інших станів населення до професійного представництва в суді було відкрито лише на початку XX століття.

З часом змінювалися також умови для здобуття адвокатської професії. Так, в Давньому Римі ніяких умов (освітнього цензу, моральних якостей, практичної підготовки) визначено не було. Кандидати в адвокати могли прослухати курс ораторського мистецтва, відвідати судові засідання, консультації відомих юристів тощо, але законом не було врегульовано ні порядок, ні строк, ні навіть обов'язковість такої підготовки. Передбачалося лише декілька категорій населення, які не могли представляти в суді ні себе, ні інших осіб, а саме: неповнолітні, недієздатні та глухі, які не могли почути розпоряджень суду. Не мали права представляти інших осіб, але могли захищати себе в суді самотійно сліпі та жінки.

Проте зараз Закон встановлює перелік критеріїв, яким повинен відповідати майбутній адвокат: мати повну вищу юридичну освіту, володіти державною мовою, мати стаж роботи в галузі права не менше двох років, скласти кваліфікаційний іспит, пройти стажування, скласти присягу адвоката України та отримати свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю [5, ст. 6]. Отже, захист прав людини, зокрема й в сфері запобігання порушенню цих прав, зараз здійснюється кваліфікованими фахівцями, які пройшли декілька етапів відбору.

Можна зробити висновок, що адвокатура займає почесне місце в механізмі запобігання порушенням прав людини, а рівень розвитку адвокатури є одним із критеріїв демократичності держави, важливою ознакою стану захищеності прав людини.

Список використаних джерел

1. Бакаянова Н. М. Функціональні та організаційні основи адвокатури України: дис. докт. юр. наук : 12.00.10 / Н.М. Бакаянова. — Одеса, 2017. — 487 с.
2. Батан Ю.Д. Вплив превентивного механізму права на неправомірну поведінку // Правовий вплив на неправомірну поведінку: актуальні грані : монографія / за ред. О.В. Козаченка, Є.Л. Стрельцова. — Миколаїв: Іліон, 2016. — С. 625–642.

3. Батан Ю. Д. До питання про місце превенції у правовому регулюванні / Батан Ю. Д. // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. — 2017. — №10. — С. 25–31.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 23 серпня 2012 р. // Офіційний вісник України. — 2012. — № 62. — Ст. 17.
6. Руденко М.В., Говоруха М.М., Рибалко Г.С. Судова влада та правоохоронні органи України: навч. пос. / М.В. Руденко, М.М. Говоруха, Г.С. Рибалко. — Х.: Харків Юридичний, 2007. — 627 с.

Ключові слова: адвокатура, превенція, захист прав, запобігання, оцінювальний підхід.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Селезньов В. А.

Яровенко Богдан Сергійович

студент 2 курсу Факультету підготовки слідчих Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Рівень корупції у державі та недостатня ефективність заходів боротьби із нею викликали потребу утворення органу, головним завданням якого є розслідування корупційних правопорушень, запобігання ним та притягнення винних до відповідальності. Саме тому актуальним є дослідження Національного антикорупційного бюро України (далі — НАБУ), адже удосконалення роботи цього органу зможе суттєво знизити рівень корупції.

Питання організації та діяльності НАБУ досліджували у своїх роботах такі науковці: І. Коротич, О. Скомаров, Н. Шинкаренкота інші. Проте не всі проблемні питання, пов'язані із діяльністю НАБУ є розкритими, що підкреслює необхідність подальших наукових досліджень у цій сфері.

Як відмічають науковці, способи організації протидії корупції у різних країнах суттєво відрізняються. Досить ефективними є такі дії: запровадження антикорупційного законодавства і створення уповноваженої інституції (організації, установи) з протидії корупції, орієнтованої передусім на виявлення, попередження та припинення корупції у вищих ешелонах влади, активна роль громадянського суспільства у виявленні корупції і забезпеченні «прозорості» державної влади [1, с. 75]

Національне антикорупційне бюро України – новий орган у правоохоронній системі України, створений для запобігання діяльності, пов'язаної з корупцією з боку влади, а також заради побудови та розвитку успішного суспільства та ефективної держави. 14 жовтня 2014 року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про Національне антикорупційне бюро України», який закріплює засади діяльності НАБУ, його структуру та повноваження [2].

В січні 2015 року вперше було оголошено відкритий конкурс на вакансію голови НАБУ. Подало заявок 186 учасників, став переможцем конкурсу Артем Ситник. 16 квітня 2015 року Президент України Петро Порошенко підписав два Укази: №217/2015 – про утворення Національного антикорупційного бюро України та №218/2015 – про призначення Артема Ситника директором Бюро[3].

Для діяльності НАБУ у боротьбі з корупцією велике значення мають основні засади, на яких базується діяльність цього органу. Слід погодитись із думкою О. Скомарова, який зазначає, що принципи діяльності НАБУ відіграють важливу роль у нормативно-правовому регулюванні діяльності зазначеного правоохоронного органу, є основними щодо виконання покладених на нього повноважень та спрямовані на утвердження верховенства права, відкритість для демократичного цивільного контролю та взаємодію з іншими державними і недержавними структурами [4, с. 226]. До основних принципів відносяться: верховенство права; повага та дотримання прав і свобод людини і громадянина; законність; безсторонність та справедливість; незалежність НАБУ та його працівників; підконтрольність і підзвітність суспільству та визначеним законом державним органам; відкритість для демократичного цивільного контролю; політична нейтральність і позапартійність; взаємодія з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями [2]. Отже, для ефективної діяльності НАБУ, повинно дотримуватись своїх головних принципів так як вони є гарантами запобігання корупції зі сторони влади.

Досліджуючи статистичні дані діяльності НАБУ у сфері боротьби із корупцією, станом на кінець червня 2017 року в роботі детективів було 370 проваджень, до суду було скеровано обвинувальні акти стосовно 120 осіб. Цікаво, що з моменту початку розслідувань НАБУ вдалося відшкодувати близько 136 мільйонів гривень і вдалось запобігти розкраданню ще як мінімум 900 мільйонів гривень (станом на перше півріччя 2017 року) [5, с. 3].

Важливим напрямом діяльності НАБУ є міжнародне співробітництво. НАБУ було підписано дев'ять меморандумів про взаємодопомогу та співпрацю у здійсненні слідчих, оперативних та аналітичних заходів, обмін інформацією та досвідом у галузі запобігання та виявлення корупції, у розслідуванні та розкритті корупційних злочинів. Три такі меморандуми були підписані впродовж січня-червня 2017 року [5, с. 37].

НАБУ в співпраці з антикорупційним прокурором повинні займатися виявленням корупційних фінансових схем і махінацій, запобігати виведенню коштів в офшори й ознакам політичної корупції у вищих ешелонах української влади, незважаючи на особи і ступінь їх впливу [6, с. 183]

Слід відзначити, що НАБУ є суб'єктом запобігання корупції тому, що цей правоохоронний орган є єдиним органом в державі, який створений безпосередньо з метою захисту громадян від корупційної діяльності з боку влади і, я вважаю, що їм вдасться подолати корупцію у нашій країні. Отже, можна зробити висновок, що НАБУ є досить ефективним правоохоронним органом, який запобігає корупції зі сторони владних суб'єктів та бореться за права громадян України.

Список використаних джерел

1. Шинкаренко Н. В. Національне антикорупційне бюро України як суб'єкт запобігання корупції / Н. В. Шинкаренко // Прикарпатський юридичний вісник : зб. наук. праць . 2016. № 2 (11). 150 с. — С. 74-77.
2. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14.10.2014 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1698-18>
3. Історія становлення. Офіційний сайт Національного антикорупційного бюро України. URL: <https://nabu.gov.ua/istoriya-stanovlennya>
4. Скомаров О. Принципи діяльності Національного антикорупційного бюро України. Науковий часопис Національної академії прокуратури України. 2013. №3. С. 222-229.
5. Звіт про діяльність НАБУ за перше півріччя 2017 року. 73 с. URL: https://issuu.com/nabukraine/docs/zvit_sayt_10.08.2017_6a8354e531cc07
7. Коротич І.І. Основні напрями підвищення ефективності діяльності Національного антикорупційного бюро України / І. І. Коротич // Прикарпатський юридичний вісник : зб. наук. праць . 2015. № 3 (9). — С. 183-186.

Ключові слова: Національне антикорупційне бюро України, корупція, НАБУ, боротьба із корупцією, антикорупційне законодавство.

Науковий керівник: асистент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Кісліцина І. О.

СЕКЦІЯ 9.

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Бендера Олена Вікторівна

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗНАЧЕННЯ МЕДІАЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСА

Слово медіація походить від латинського «medius» — займати середину між двома точками зору або сторонами, пропонувати середній шлях, триматися нейтрально, незалежно [1].

Медіація (посередництво) як найдавніший засіб вирішення проблемних ситуацій забезпечує ефективне розв'язання багатьох конфліктів; вона дозволяє сторонам шляхом переговорів, у неюридичний спосіб, лише за участю медіатора досягти збалансування суперечливих інтересів [2].

Медіатором (посередником), у даному випадку, виступає нейтральна незалежна сторона, яка допомагає вирішити конфлікт, сприяючи досягненню компромісного рішення між конфліктуючими сторонами. Роль медіатора є значною, адже він надає змогу сторонам глибше зрозуміти позиції та інтереси один одного, шукає ефективні шляхи вирішення проблеми, надаючи можливість сторонам владнати спір без звернення до суду.

Законодавство України передбачає можливість осіб, між якими виник спір, врегулювати його у позасудовому порядку шляхом проведення переговорів. Такі дії допомагають сторонам вирішити питання на більш вигідних умовах для кожного із них та зменшити навантаження на національну судову систему, а також даний варіант вирішення спору є більш економічний для сторін, оскільки не потрібно сплачувати судовий збір, але при цьому участь медіатора оплачується сторонами у рівних частинах та здійснюється економія часу. З цією метою альтернативою вирішення цивільно-правових, спадкових, сімейних та господарських конфліктів і спорів стає нотаріус.

У зв'язку з розвитком цивільно-правових та підприємницьких відносин на міжнародному рівні, питання медіації знайшло своє відображення у міжнародних актах. Так, на 35-й сесії Комісії ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) було прийнято спеціальні

закони, спрямовані на розвиток медіації. Європейська директива щодо медіації від ЄС заохочує використання медіації у якості врегулювання суперечок у цивільних і господарських справах. Крім того, ЮНСІТРАЛ підготувала типовий закон про міжнародні процедури примирення і державам-учасникам взяти його за основу при розробці національного законодавства з процедур примирення [3].

Також п.13 Директиви 2008/52/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 21.05.2008 р. про деякі аспекти медіації у цивільних і комерційних спорах передбачає, що сторони самі відповідальні за процес медіації і можуть організувати та припинити його будь-коли. При цьому допускається встановлення судом часових меж медіації згідно з національним законодавством. А також суди можуть звернути увагу сторін на можливість медіації, якщо це доцільно [4].

Роль у медіації нотаріуса підтверджується і рішенням XXIII Конгресу Міжнародного союзу латинського нотаріату, у якому зазначається, що нотаріус в силу своїх професійних обов'язків повинен зводити зазвичай різні погляди та інтереси сторін до спільного знаменника, найбільш серед представників інших юридичних професій покликаний виступати у ролі медіатора [5].

На національному рівні лише впроваджується такий альтернативний спосіб вирішення спорів, як медіація. Тому необхідно розробити нормативно-правові акти в яких буде визначено місце інституту нотаріату у здійсненні медіаційних процедур та обов'язковість рішень як їх результат.

В даний час в Україні Міністерство юстиції України розробило проект Закону «Про медіацію», який пропонує визначити основні засади проведення медіації, встановити вимоги до медіатора, визначити коло їх прав та обов'язків, визначити порядок оплати праці та інше. Проте залишається досить багато питань не регульованих даним проектом Закону.

Варто зазначити, що у проекті Закону «Про медіацію» між медіацією та примиренням поставлено знак рівності. Але у науковій літературі розрізняють медіацію та примирення, оскільки вони є різними поняттями. Примирення подібне до посередництва, але в процесі розв'язання спору нейтральна особа діє як посередник між сторонами, які ніколи не «зустрічаються», а посередник має виявити ініціативу щодо компромісів і альтернативних рішень [6].

Отже, такий альтернативний спосіб вирішення конфліктів, як медіація є необхідний для запровадження його у національне законодавство та введення у практику, адже медіатор надає змогу сторонам глибше зрозуміти позиції та інтереси один одного, шукає ефективні шляхи вирішення проблеми, надаючи можливість сторонам владнати спір без звернення до суду, за рахунок чого буде зменшено навантаження на національну судову систему, а також це є вигідним для сторін враховуючи економію часу та власних коштів, які будуть

витрачені на вирішення спору в судовому порядку, виникає можливість зберегти гарні відносини між сторонами, адже спір буде вирішено на більш вигідних умовах для кожного із них. Тому, вважаю за необхідне внести доповнення до Закону України «Про нотаріат» та проекту Закону «Про медіацію», завдяки чому буде визначено місце інституту нотаріату у здійсненні медіаційних процедур та визначено більш точно повноваження нотаріуса у здійсненні даної діяльності.

Список використаних джерел

1. Медиация в нотариальной практике (Альтернативные способы разрешения конфликтов) // [Електронний ресурс].- Режим до: <http://books.google.com.ua/books?id=C4cINprT3nYC&pg=PR3&lpg=PR3&dq>
2. Конфліктологія : навч. посіб. / Л. М. Герасіна, М. П. Требін, В. Д. Воднік та ін. — Х. : Право, 2012. — С. 119.
3. Руководство по применению Типового закона Комиссии ООН по праву международной торговли (ЮНСИТРАЛ) о международной коммерческой согласительной процедуре [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/arbitration/ml-conc/03-90955_Ebook.pdf
4. Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 21.05.2008 р. про деякі аспекти медіації у цивільних і комерційних спорах [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_a95
5. Пропозиції щодо розвитку медіації у нотаріальній практиці нотаріусів України // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mirn.com.ua/publikaciyi/1-publikaciyi/29-2010-11-29-09-46-49>
6. Нелін О. Медіація як один із альтернативних способів вирішення нотаріальних конфліктів / О. Нелін // Юридична Україна. — 2013. — № 8. — С. 4-7 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uykr_2013_8_3

Ключові слова: медіація, медіатор, інститут нотаріату, нотаріус, альтернативних.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Орзіх Ю. Г.

Болдирєва Каріна Юріївна

студентка 3-го курсу факультету підготовки слідчих
Національного Університету «Одеська юридична академія»

ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ

На даному етапі становлення суспільства відшкодування завданої моральної шкоди посідає неабияке місце. Проблема полягає в тому, що відшкодування відбувається по-різному, а саме: шляхом повного забезпечення існування моральної шкоди; шляхом часткового

відшкодування збитків в конкретних випадках, встановлених законодавством; шляхом повного відшкодування нанесеної шкоди в усіх випадках.

Моральна шкода — це втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб. Зазвичай супроводжується приниження честі, гідності особистості; моральними переживаннями, у зв'язку зі станом здоров'я, а також у зв'язку незаконними діями під час слідства чи та інших причин.

Коли нанесена моральна шкода особі, обов'язок по її відшкодуванню покладається на винуватих осіб не дивлячись на те, чи була заподіяна потерпілому майнова шкода та чи відшкодована вона [3, с. 59].

Слід враховувати те, що будь-яка особа, яка потерпіла, має право звернутися до суду з позовом до порушника про відшкодування завданої шкоди. Лише після того як винесено обвинувальний вирок суду, котрий набрав законної сили, можна говорити про завдану шкоду.

Все-таки існують такі випадки, коли особа, яка вчинила злочин, є неплатоспроможною або не з'ясована чи з'ясована, але ухиляється від слідства. Тоді згідно ЦК України за ч. 2 статті 1177 шкода, нанесена потерпілому внаслідок кримінального правопорушення, компенсується за рахунок Державного бюджету України.

У чинному Цивільному кодексі України цій темі присвячена 82 глава. Проблема відшкодування моральної шкоди міститься в Постанові Верховного суду України «Про судову практику в справах про відшкодування моральної(немайнової) шкоди» від 31.03.1995 р. Також в Постанові Пленуму Вищого Спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання застосування судами законодавства при вирішенні спорів про відшкодування шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки» від 01.03.2013 р. № 4, та інших законодавчих актах [1, с. 14].

На теперішній час відшкодування моральної шкоди є досить актуальною та дискусійною темою. Оскільки право на відшкодування моральної шкоди є необхідною гарантією захисту прав і свобод людини.

Крім того при вирішенні проблем, пов'язаних з відшкодуванням моральної шкоди, суди виходять з необхідності врахування різних критеріїв, і насамперед, суб'єктивної оцінки самим потерпілим його порушених благ, глибину його страждань. Одночасно беруться до уваги об'єктивні фактори ушкодження здоров'я, зокрема: тяжкість травм та її наслідки для потерпілого, матеріальне становище та інші.

Саме тому, постає величезна проблема, адже вартість болю неможливо визначити в грошовій одиниці, а тим паче, якщо цій біль

духовного характеру. Деякі вчені підходили до дослідження з філософської точки зору, такий підхід дістав своє відображення в словах А. Ерделевського — дуже часто людина переоцінює свої страждання, але в той же час вона недооцінює страждання інших осіб [2, с. 53].

Таким чином, суддям доводиться проводити складну роботу. Вони повинні зважати всі особливості психології кожної окремої особи при визначенні розміру відшкодування моральної немайнової шкоди. Хотілось би зазначити, що судовій практиці в світі, а саме в країнах англосаксонського права, деякі судді ставлять себе на місце потерпілого і намагаються визначити, скільки б вони запросили за відшкодування такої шкоди. Але проблема такого способу полягає у крайній суб'єктивності судового рішення.

По даній темі проводилось дуже багато досліджень та дискусій, так к прикладу М. Невалінний вважає, що для того щоб оцінити розмір моральної шкоди у грошовій одиниці необхідно враховувати процент втрати працездатності працівника, для визначення якої необхідний висновок медико-соціальної експертної комісії, яка повинна врахувати обмеження рівня життєдіяльності потерпілого, причини, часу настання та групи інвалідності у зв'язку з ушкодженням здоров'я [4, с. 47].

Проблема в тому, що на законодавчому рівні немає чіткого встановленого розміру компенсації для кожного конкретного випадку, який б унеможлилював випадки незначного розміру відшкодування шкоди.

Моя позиція полягає в тому, що є необхідність вдосконалення законодавства з питання відшкодування моральної шкоди. А саме розглянути: встановлення розміру компенсації для кожного конкретного випадку; прийняття нормативно-правового акту, який зможе чітко, доступно та зрозуміло донести громадянам про необхідність захисту своїх прав у випадку завданої моральної шкоди.

Підсумовуючи вище зазначене, можна дійти висновку, що відшкодування моральної шкоди займає важливе місце в судовій практиці. Крім того кожна завдана шкода повинна відшкодовуватися в повному обсязі. Для кожного конкретного випадку необхідно використовувати індивідуальний підхід, оскільки вартість майнової шкоди дуже важко оцінити, а виносити одне й те саме рішення на різні випадки є недоцільним. В Основному Законі, як один із способів захисту немайнових прав є відшкодування моральної шкоди.

Але все ж таки на мою думку, вносячи зміни до законодавство все одно неможливо поліпшити захист прав людини у відшкодуванні шкоди, бо які б не були тілесні пошкодження або психічний стан людини, оцінити конкретний розмір завданої майнової шкоди досить складно, а іноді взагалі неможливо.

Список використаних джерел

1. Постанови Пленуму Верховного Суду України // Правовісник. Додаток до журналу «Право України». – К., 2006 – № 1. – С. 14.
2. Ерделевский А. М. Моральна шкода і компенсація : навч. практ. посібник. / А. М. Ерделевский – М. : – 2005. – 188 с.
3. Паліюк В. П. Відшкодування моральної (немайнової) шкоди: монографія. – К.: Право, 2000. – 272 с.
4. Невалінний М. Моральна шкода та проблеми відшкодування її на практиці / М. Невалінний // Право України. – 2001. – № 7. – С. 47.

Ключові слова: відшкодування, обов'язок, моральна шкода, приниження честі, компенсація.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Вороніна Н. В.

Борисова Анастасія Олегівна

аспірант спеціальності 081 «Право»
Міжнародного гуманітарного університету

ІНФОРМАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Обіг інформації в сучасному суспільстві свідчить про появу нового виду суспільних відносин – інформаційних. Питання правового регулювання сфери інформації та комунікації в Європейських країнах впродовж тривалого часу є предметом наукових дискусій науковців, законотворців, політиків, споживачів інформації. У національному інформаційному суспільстві питання правового регулювання застосування інформації у сфері комунікацій тільки зараз стає предметом, в тому числі, наукових досліджень.

Слід зазначити, що інформація – це об'єкт багатфункціональний. Вона створюється й застосовується в усіх сферах діяльності і забезпечує виконання багатоманітних функцій і завдань, що постають перед найрізноманітнішими суб'єктами – органами державної влади, місцевого самоврядування, перед фізичними і юридичними особами, іншими соціальними утвореннями. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. розуміє інформацію як «документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі». Крім того, під інформацією слід розуміти і створювані в процесі інтелектуальної діяльності відомості (дані) про навколишній світ і процеси, що в ньому відбуваються або відомості про стан справ.

Закон України «Про інформацію» визначає перелік сфер, де інформація має місце. Це суспільство, держава та навколишнє природне середовище. Обсяг кожної з цих сфер можна розуміти по-різному. Закон не дає визначення термінам «суспільство» чи «держава». Швидше за все, цей перелік не є вичерпним.

Термін «комунікації» походить від латинського слова «communico», що означає «роблю загальним», «поєдную». Поняття «комунікації» має кілька значень. По-перше, це шляхи сполучення (наприклад, повітряні або водні комунікації); по-друге, це форма зв'язку (радіо, телеграф); по-третє, це процес передачі інформації (радіо, телебачення, преса, кінематограф); по-четверте, комунікація виступає як акт спілкування, зв'язок між двома або більш індивідами, повідомлення інформації однією особою іншій.

Таким чином, інформаційна комунікація — це процес двостороннього обміну ідеями та інформацією, який веде до взаємного розуміння. Якщо не досягається взаєморозуміння, то комунікація не відбулася.

У процесі комунікації інформація передається від одного суб'єкта іншому. Суб'єктами можуть виступати окремі особи, групи або навіть цілі організації.

У підприємницькій діяльності використовуються різні засоби, види і форми комунікації. Обмін інформацією пронизує всі управлінські функції, тому комунікації розглядаються як сполучний процес у менеджменті.

Комунікації — складний процес, який включає ряд взаємозв'язаних кроків, кожен з яких відіграє суттєву роль у забезпеченні розуміння і сприйняття інформації іншою особою. Найчастіше причиною низької ефективності комунікації є ігнорування факту, що комунікація — це обмін, в якому кожному належить активна роль. В процесі комунікації відправник складає повідомлення і передає його адресатові (отримувачеві).

Найпростіші теорії комунікації передбачають взаємодію трьох елементів (складників): відправника (того, хто надсилає повідомлення), самого повідомлення та адресата (того, хто його сприймає).

Комунікації між організацією і зовнішнім середовищем здійснюються у низхідному і висхідному напрямках. Тут використовуються різноманітні засоби. Із наявними і потенційними споживачами організації спілкуються за допомогою реклами та інших програм просування товарів на ринок.

У відносинах із громадськістю першочергове значення надається створенню сприятливого образу, «іміджу» організації на місцевому загальнонаціональному та міжнародному рівні.

Із урядом організація спілкується, заповнюючи багато чисельні звіти про фінанси, маркетинг, про можливість кар'єри, щодо пільг і т.п.

Відносини між державами також здійснюються через спілкування та обмін інформацією. В міжнародних відносинах інформаційний обмін регулюються відповідно до основних принципів міжнародного права:

суверенної рівності, невтручання у внутрішні справи держав, заборони застосування сили або загрози силою, мирного врегулювання міжнародних спорів, непорушності кордонів, загальної поваги до прав людини, співробітництва, виконання міжнародних зобов'язань.

Основним завданням цивільно-правового регулювання є встановлення правового зв'язку між суб'єктами комунікації та здійснення соціальних комунікаційних зв'язків у правовому полі.

Змістовний аспект регулювання стосується впливу та формування світової і національної громадської думки, а також є невід'ємною складовою зовнішньої і внутрішньої політики держав, суб'єктів міжнародного права. Змістовні норми проголошують право і свободу кожного на пошук, отримання та поширення інформації та ідеї будь-якими засобами незалежно від державних кордонів. Ще одною важливою правовою нормою є обмеження основних інформаційних прав і свобод з метою забезпечення правовірних вимог моралі, громадського порядку, пропаганди ідей, національної безпеки тощо.

Але, як зауважують дослідники, поряд з позитивними наслідками, становлення інформаційного суспільства має і ряд негативних аспектів: протизаконний збір і використання інформації, несанкціонований доступ до інформаційних ресурсів, незаконне копіювання інформації в електронних системах, викрадення інформації з бібліотек, архівів, банків та баз даних, порушення технологій обробки інформації, запуск програм-вірусів, знищення та модифікація даних у інформаційних системах, перехоплення інформації в технічних каналах її витоку, маніпулювання суспільною та індивідуальною свідомістю тощо. Це лише деякі з інформаційних правопорушень, перелік яких доволі активно змінюється та розширюється.

Таким чином, можна визначити, що категорії «інформація» та «комунікації» є взаємопов'язаними категоріями сучасного соціального спілкування, які теперішній час, мають своє законодавче регулювання як на національному та і міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Макаренко Є.А. Європейські комунікації: Монографія — К.: Центр вільної преси, 2006. — 536 с. Автор: Ольга Ошитко.
2. Макаренко Є.А. Європейське інформаційне право. — К.: ІМВ, 2006. — 222 с.
3. Максименко Ю.Є. Нормативно-правове регулювання інформаційних відносин в Україні: стан та перспективи // <http://goal-int.org/normativno-pravove-regulyuvannya-informacijnix-vidnosin-v-ukraini-stan-ta-perspektivi/>

Ключові слова: інформаційні комунікації, правове регулювання, об'єкт правового регулювання.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Кізлова О. С.

Кузьмінська Оксана Юріївна

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕЛЕКТРОННИЙ НОТАРІАТ

В нашій державі активно реформується судова система. Вносяться численні зміни в процесуальні кодекси, за допомогою яких дещо спрощується судовий розгляд справи. Одним з яскравих прикладів позитивних змін процесуального законодавства є створення електронного суду. Впровадження новітніх технологій планується і в нотаріаті України, тому аналіз переваг і недоліків його введення є достатньо актуальним питанням.

Одним з основних мотивів запровадження електронного нотаріату Міністерством юстиції України є надання відмінних нотаріальних послуг.

За допомогою сучасних технологій міністерством планується створення єдиного реєстру нотаріальних дій, за допомогою якого кожна особа буде мати можливість пересвідчитись у нотаріальних діях, які вчинені за його участю.

Нотаріальною Палатою України в червні 2017 року було оголошено Концепцію реформування нотаріату, яка передбачає зміну інституту нотаріату. Так, основним завданням реформи є створення та введення «цифрового нотаріату» та електронного реєстру вчинення нотаріальних дій, створення цифрового нотаріального архіву.

На даний час нотаріуси у своїй роботі використовують доступ до таких електронних джерел як: Єдиний реєстр нотаріусів, Єдиний реєстр спеціальних бланків нотаріальних документів, Державний реєстр обтяжень рухомого майна, Спадковий реєстр, Єдиний реєстр довіреностей, Державний реєстр речових прав на нерухоме майно, Державний реєстр актів цивільного стану громадян, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних-осіб підприємців та громадських формувань. Робота з такою великою кількістю реєстрів вимагає від нотаріуса багато часу і зусиль. До того ж, достовірність даних, які містяться в них не завжди відповідає дійсності. До прикладу можна взяти «нотаріальний реєстр» довіреностей. Нотаріуси вносять до цього реєстру відомості про посвідчені ними довіреності та перевіряють в ньому чинність інших довіреностей. Однак, приміром, консульські установи, що також вчиняють такі нотаріальні дії за кордоном, не мають доступу та не користуються цим реєстром. Вони не перебувають під юрисдикцією Міністерства юстиції, не вносять жодної інформації про посвідчені ними довіреності та не мають зв'язку з нотаріальною

системою України. Хоча реалізацію прав громадян України вони забезпечують. Таким чином, реєстр довіреностей не є повним [1].

Нині, нотаріус повинен постійно витрачати кошти на друк документів та шафи для їх зберігання. Тому, беззаперечно до переваг створення е-нотаріату відноситься те, що паперові архіви поступово відійдуть в минуле, а їхньою альтернативою стане електронний формат документування.

Впровадження електронного нотаріату дозволить покращити роботу нотаріусів. Оскільки, працювати в електронній базі буде набагато легше і нотаріуси швидше зможуть знайти потрібні документи. Ще одною перевагою є те, що після створення е-нотаріату він стане доступніший для суспільства. Так, особи зможуть самостійно економлячи свій час переглядати необхідні документи і при необхідності робити копії цих документів.

Проте, незважаючи на численні плюси створення електронного нотаріату тут також присутні деякі недоліки. Створення е-нотаріату потребує впровадження досконалої програми захисту файлів та їх зберігання. Так як, з розвитком цифрових технологій набуває поширення кіберзлочинність то існує ризик, що зловмисники зможуть знищити повністю весь електронний архів нотаріуса.

Прикладом такого правопорушення є вірус «Petya», запущений літом 2017 року. Коли правопорушники намагалися зламати особисті кабінети нотаріусів у Державних реєстрах та від імені нотаріусів переписували майно та знімали обтяження з транспортних засобів [2].

Досліджуючи дане питання варто звернути увагу на досвід зарубіжних країн. Так, наприклад, у Грузії Електронний реєстр нотаріальних дій Нотаріальної палати діє з 2009 р. Кожен житель Грузії може знайти та перевірити інформацію про всі нотаріальні дії, учасником яких він є. Для того, щоб знайти потрібні дані, особа, яка здійснює пошук повинна знати всі реквізити шуканого нотаріального акта. Єдина електронна нотаріальна мережа діє у Франції. Система дає можливість нотаріусам обмінюватися інформацією між собою та з третіми особами. Кожен нотаріус має ідентифікаційну картку з конфіденційним кодом, яка надає доступ не лише до електронної мережі в межах країни, а ще й до мережі європейської бази даних про заповіти та документи європейського нотаріату [3].

Підсумовуючи вищесказане, варто зазначити, що введення електронного нотаріату безсумнівно має більше переваг, ніж недоліків, до того ж більшість зарубіжних країн вже давно запровадили дану систему. Для впровадження в Україні е-нотаріату необхідно внести зміни до законодавства, зокрема, до закону України «Про нотаріат» в якому необхідно чітко прописати, які саме дії можуть вчинятися електронно, а які – ні. Мета електронного нотаріату – це не зведення його функцій до механічних, а в доступності нотаріату для громадян України і в збільшенні довіри суспільства до даного органу.

Список використаних джерел

1. Робота єдиного електронного реєстру спростить роботу нотаріусів [Електронний ресурс] // Юридична газета. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/roбота-edinogo-elektronnogo-reestru-sprostit-robotu-notariusiv.html>.
2. Куценко С. Е-реєстр прискорить оформлення майна [Електронний ресурс] / Станіслав Куценко. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/kutsenko1/elektronnij-rejestr-priskorit-oformlennja-majna-1757808.html>.
3. Пашковська Т. «Електронний нотаріат»: необхідність назріла [Електронний ресурс] / Т. Пашковська. — 2013. — Режим доступу до ресурсу: <http://corporate.interlegal.com.ua/?p=124>.

Ключові слова: нотаріат, нотаріальні послуги, електронний реєстр, нотаріальний реєстр, е-нотаріат.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Орзих Ю. Г.

Ліщинська Анастасія Станіславівна

студентка 2-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ КЛІЄНТІВ БАНКУ

В Україні захист прав споживачів фінансових послуг, в тому числі клієнтів банків, відбувається лише в загальному контексті і не регулюється спеціальним нормативно-правовим актом. Внаслідок того, що такі спеціальні способи не визначені, від цього зазвичай клієнти банківських установ.

Знаходить своє застосування та найбільш широке використання стаття 16 Цивільного кодексу, де вказано, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу.

Разом з тим, тут передбачені судові способи:

- визнання права;
- визнання правочину недійсним;
- припинення дії, яка порушує право;
- відновлення становища, яке існувало до порушення;
- примусове виконання обов'язку в натурі;
- зміна правовідношення;
- припинення правовідношення;
- відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової

шкоди;

– відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

Однак, проаналізувавши матеріали практики та наукові напрацювання різних науковців, можна дійти висновку, що такий захист може здійснюватися завдяки окремим спеціальним інститутам ЦК. Так, одним із спеціальних способів захисту прав учасників інвестиційного фонду при управлінні майном є заміна компанії з управління активами. При цьому регламент корпоративного інвестиційного фонду має містити умови, за яких може бути здійснено заміну з управління активами та порядок такої заміни.

Разом з тим, та ж сама стаття 16 ЦК встановлює, що суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом чи судом.

Однак, на практиці велика кількість банківських установ передбачають договором норму про те, що всі спірні питання будуть вирішуватися визначеним третейським судом, який у більшості випадків є «кишеньковим судом».

Також, протягом останніх років, досить широко використовується, так звана, неюрисдикційна форма захисту. Вона являє собою дії щодо захисту прав та інтересів клієнтів, що здійснюється ними самостійно. Самозахист в статті 19 ЦК розглядається як один із способів захисту цивільних прав. У порівнянні з іншими сферами, на сучасному етапі розвитку суспільства, неюрисдикційна форма захисту прав у банківській галузі, яка реалізується особою без звернення до державних та інших уповноважених органів, є менш ефективною.

Зараз у банківській системі конкурують дві тенденції – персоналізація і стандартизація. Персоналізація означає, що будь-який внесок, кредит або інший продукт банку повинен максимально враховувати індивідуальні потреби та обставини клієнта. Стандартизація, навпаки, припускає, що продукт максимально типізований і не враховує персональних обставин клієнта.

Досить новаторським виступає у сьогоднішні дні використання інституту банківських омбудсменів.

Це свого роду третейський суд між клієнтом і банком, можливість досудового врегулювання. Це пов'язано з тим, що у клієнта немає юристів і грошей на юристів. Вразливість клієнта може бути унебезпечена державою, причому теж за рахунок спеціальних відрахувань банків на утримання такого інституту омбудсменів. Причому сама назва – омбудсмен – говорить саме про захист прав слабкої сторони, а не про третейський суд для рівних партнерів.

Для цього у Верховній Раді України був зареєстрований проект Закону «Про устанovu фінансового омбудсмена», який передбачає впровадження механізму позасудового вирішення спорів між фінансовими установами та споживачами. Законопроект побудований із застосуванням міжнародного досвіду, оскільки у більшості європейсь-

ких країн, крім судів, є альтернативні шляхи вирішення таких конфліктів.

Крім цього, зареєстрований проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення захисту прав споживачів фінансових послуг», направлений на створення правового підґрунтя взаємодії фізичних осіб з банками та фінансовими компаніями за європейським зразком.

Проект запроваджує наступні механізми захисту прав споживачів:

- наявність позасудових механізмів розгляду скарг споживачів та способи доступу до них;

- наявність гарантійних фондів чи компенсаційних схем, що застосовуються відповідно до законодавства.

Таким чином, існування широкого переліку способів захисту прав клієнтів банку є надзвичайно важливим чинником для підняття рівня довіри до банківських установ та дієвості їхньої діяльності.

Список використаних джерел

1. Слободян О. Правові засади захисту прав споживачів фінансових послуг / О. Слободян // Юридична Україна. — 2013. — № 11. — С. 43-48.
2. Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення захисту прав споживачів фінансових послуг». Електронний ресурс. — [Режим доступу]: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=54522
3. Проект Закону «Про установу фінансового омбудсмена. Електронний ресурс. — [Режим доступу]: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63512
4. Цивільний кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № № 40-44. — Ст. 356.

Ключові слова: захист прав, клієнти банку, фінансові послуги, способи захисту прав, захист прав споживачів.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент *Калітенко О. М.*

Мащенко Наталія Русланівна

студентка 3-го курсу факультету підготовки слідчих
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗАВДАНУ МОРАЛЬНУ ШКОДУ

На сьогоднішній день існують проблема щодо захисту прав і свобод, а також законних інтересів людини та суспільства загалом. В багатьох нормативно правових актах, законах та кодексах записані підстави

відповідальності за завдану шкоду. Питання відшкодування моральної шкоди є досить актуальною. Це пов'язано зі зростанням правової культури та свідомості громадян. В Цивільному Кодексі України діє норма, що регулює дану тему, яка містить багато особливостей. Зважаючи на правову систему до якої відноситься держава та особливостей законодавчої системи, відшкодування моральної шкоди різниться.

Основною метою даного вивчення виступає характеристика моральної шкоди, підстав її виникнення, а також визначення проблем, що стосуються законодавчого закріплення норм, які регулюють відповідальність за завдання моральної шкоди, та пропозиції щодо їх вирішення.

Моральна шкода, є досить новітньою категорією, яку майже ніхто не досліджував протягом багатьох років. Нині зацікавлені в таких дослідженнях такі науковці як В.Д. Петранка, В.Д. Чернадчук, С.І. Шимон.

Моральна шкода — це такі наслідки правопорушення, які мають вартісну форму вираження і можуть полягати у: — фізичному болю та стражданнях; — душевних стражданнях; — приниженні честі, гідності.

Моральна шкода відшкодовується в кожному конкретному випадку за рішенням суду. Судовою практикою визначено вимоги щодо розміру відшкодування моральної шкоди [4, с. 256].

При цьому, якщо ми розуміємо що саме означає моральна шкода, ми можемо зрозуміти підстави виникнення моральної шкоди, відповідальність за завдану шкоду, а також можемо висловити власні пропозиції щодо вдосконалення норм в цивільному праві.

Моральна шкода є досить новітньою категорією в Україні, вона не позбавлена помилок. В Україні право на компенсацію моральної шкоди отримало законодавче закріплення лише у 1993 року, коли Цивільний Кодекс 1963 р. було доповнено статтею 440-1. Тому багато категорій, що використовуються при здійсненні захисту особистих немайнових прав та відшкодування моральної шкоди є новими та недостатньо чітко сформульованими. Існують проблеми із визначенням та співвідношенням термінів «шкода» та «збитки», «компенсація» або «відшкодування моральної шкоди», «немайнова» або «моральна шкода» та інші.

Щодо визначення моральної шкоди, то воно зазначено в ст. 1167 Цивільного Кодексу України 2003 р., в якому докладно описується підстави відповідальності за завдану моральну шкоду.

Незалежно від того хто, і як завдав особі шкоду, він зобов'язаний відповідно до ст. 1167 Цивільного Кодексу України відшкодувати її. Особливістю є те, що моральна шкода відшкодовується лише за наявності доведеної вини особи, яка завдала шкоду [3, с. 43]. Проте особа (фізична або юридична) звільняється від відповідальності по відшкодуванню моральної шкоди, якщо доведе, що остання завдана не з її вини. Тобто, якщо людині завдано моральну шкоду, але вона не може її довести, через недостатність фактів правопорушення, вона не може розраховувати на компенсацію. Наявність вини за завдану

моральну шкоду доводить у заяві потерпілий, в якій він зазначає яку саме моральну шкоду йому завдали, в яких розмірах.

Моральна шкода може полягати в моральних стражданнях, що настали у зв'язку з втратою родичів, неможливістю продовжувати активне суспільне життя.

Відповідно до ст. 1193 Цивільного кодексу України, розмір відшкодування моральної шкоди може бути зменшений судом з урахуванням ступеня вини потерпілого та матеріального становища відповідача (фізичної особи) [1, с. 275].

Так незалежно від вини моральна шкода відшкодовується, якщо шкода завдана каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи внаслідок дії джерела підвищеної небезпеки. Її відшкодування здійснюється за правилами статті 1187 Цивільного Кодексу України. Однак, якщо шкода завдана життю або здоров'ю фізичної особи — володільцям джерел підвищеної небезпеки то моральна шкода відшкодовується залежно від ступеня їхньої вини.

Очевидно, що моральна шкода не може бути розрахована так само, як шкода майнова, так як емоційні та моральні страждання не можуть бути оцінені у грошовій формі.

Потрібно також згадати ключові положення Постанови Пленуму ВСУ від 31 березня 1995 року № 4 Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди [2].

Встановлене Конституцією та законами України право на відшкодування моральної (немайнової) шкоди є важливою гарантією захисту прав і свобод громадян та законних інтересів юридичних осіб.

Виходячи з всього викладеного матеріалу я дійшла висновку про те, що будь яке заподіяння шкоди є противоправним, якщо інше не випливає з закону. Для ефективної реалізації закладених в законодавстві положень про відшкодування моральної шкоди, необхідно розв'язати цілу ланку проблем пов'язаних із доказовою базою, термінологією понять та категорій.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. — ВВР. — 2003. — № 40-44. — Ст. 356.
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 31.03.1995 р. № 4 «Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди».
3. Барабаш О., Сиротенко С. Щодо протиправності дій при заподіянні моральної шкоди // Право України. — 2000. — № 9. — С. 43-45.
4. Цивільне право України: Підручник / Під ред. Є. О. Харитонов, Н. О. Саніахметова. — К.: Істина, 2003. — 776 с.

Ключові слова: моральна шкода, суд, страждання, потерпілий, Цивільний кодекс.

Науковий керівник : к.ю.н., доцент Вороніна Н. В.

Мутаф Валентина Андріївна

студентка 3-го курсу факультету підготовки слідчих
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОПУЛЯРИЗАЦІЯ ФРАНЧАЙЗИНГУ (КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ) В УКРАЇНІ

Сьогодні в Україні ми можемо спостерігати значну популяризацію франчайзингу. Налічується близько 80 пропозицій франшизи в сфері громадського харчування, відповідно до досліджень компанії Poster франшизу на території України пропонують понад 550 компаній, більше половини з яких — великі і добре відомі бренди. Існує велика кількість сайтів, де кожен бажаючий може ознайомитись з каталогом франшиз і обрати відповідний варіант.

Але в Україні договір франчайзингу не врегульований на законодавчому рівні. В Україні він носить назву «комерційна концесія».

Відповідно до ст.1115 Цивільного кодексу України (далі — ЦК України) за договором комерційної концесії одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг [1]. Тобто ми бачимо, що франчайзер в українському договорі комерційної концесії називається правоволодільцем, а франчайзі — користувачем.

Донедавна в ч. 2 ст. 1118 ЦК України містилось зобов'язання державної реєстрації договору комерційної концесії. З цього приводу виникало багато проблем, адже державні реєстратори відмовляли у реєстрації договорів, так як їх порядок не був визначений на законодавчому рівні. Але вже з 5 квітня 2015 року ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» від 12.02.2015 було виключено ч. 2 ст. 1118 ЦК, що дозволило безперешкодно укладати договори франчайзингу.

Сьогодні компанії України, які співпрацюють з міжнародними брендами, використовують декілька юридичних моделей співпраці:

- за прямим договором купівлі-продажу між продавцем товару та покупцем в Україні;
- за договором купівлі-продажу та договором франчайзингу з афілійованою юридичною особою покупця в зоні найвищого податкового та юридичного режиму;
- за прямим договором франчайзингу та договором купівлі-продажу з афілійованою юридичною особою покупця в зоні найвищого податкового режиму;
- за ліцензійним договором;

- за договором розвитку території;
- за договором комерційної концесії, що значно ускладнює подальші стосунки;
- з одночасним використанням декількох договорів, включаючи договори про передачу ноу хау, тощо [2].

До 2018 року в області франчайзингу було випробувана значна кількість нових підходів, напрямків, новацій, багато з яких нічого позитивного не показали. Тобто до 2018 року франчайзери та франчайзі перебували в постійному пошуку нових ідей і напрямів. На сьогоднішній день різкого сплеску на ринку немає, спостерігається відносний спокій, що говорить про стабілізацію даного напрямку.

Одна з причин популярності франчайзингу в тому, що мінімізуються ризики, адже франчайзер відпрацював всі бізнес-процеси та пропонує вже готову бізнес-модель. Користуються попитом ті моделі, які не потребують багато інвестицій. Наприклад, кав'ярні, пекарні, фаст-фуд, стріт-фуд та сфери послуг.

З труднощів залишається питання фінансування, оскільки починають з'являтися банки, які готові кредитувати франчайзинг і, зокрема, кредитувати франчазі. Але таких пропозицій не дуже багато і великі відсоткові ставки затримують цей процес. Другою проблемою виступає — вдала локація. Як ми знаємо, від місцерозташування залежить як швидко окупиться проект, а таких вільних площадок на сьогоднішній день не так багато в Україні.

Отже, франчайзинг в Україні є перспективним напрямком економічної діяльності. Звісно Сподіваємося, що ринок франчайзингу буде розвиватися і з кожним роком, будуть з'являтися нові франчайзингові мережі.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : від 16.01.2003 р. // Офіц. сайт Верхов. Ради України. — Режим доступу: www.rada.gov.ua.
2. Стан ринку франчайзингу в Україні [Електронний ресурс] — Режим доступу до ресурсу: <http://fdf.org.ua/index.php>.

Ключові слова: франчайзинг, комерційна концесія, договір комерційної концесії, франчайзер, франчайзі.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Вороніна Н. В.

Опарінова Валерія Андріївна

студентка 3 курсу факультету підготовки слідчих
Національного університету «Одеська юридична академія»

ФРАНЧАЙЗИНГ: ІСТОРІЯ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ В УКРАЇНІ

Франчайзинг як сучасна форма бізнес-відносин має давню історію. На початку свого формування даний термін використовувався як привілеція, яка видавалася монархами. З розвитком ринкових відносин та надання послуг пов'язаний наступний етап становлення франчайзингу в світі, який передбачав створення законів, які регулювали реєстрацію товарних знаків, а також їх використання. З того часу власник зареєстрованого товарного знаку має монополльне право на нього та захисту своїх прав в судовому порядку у випадку неправомірного використання даного торгового знаку. Відповідні закони були прийняті у Великобританії (1875 р.), Японії (1888 р.) та Німеччині (1894 р.). Вказаного етап завершився підписанням Мадридської Угоди про міжнародну реєстрацію знаків, яку потім було виправлено та доповнено Протоколом. Дана угода ратифікована Україною [1].

Думки вчених сходяться у тому, що першою компанією, сформованою за системою франчайзингу була «Singer Sewing machine company», яка займалася виготовленням швейних машин. Єдина на той момент система франчайзингу у світі змогла забезпечити ринок масовим випуском швейних машин, а завдяки конкурентоспроможним цінам та великому товарообігу фірми почали продавати та обслуговувати обладнання для машин Зінгер.

У 60-70 роки минулого століття відбувся інтенсивний розвиток франчайзингового бізнесу, прикладом якого є історія мережі закладів швидкого харчування McDonald's, які на сьогодні розповсюджені по всьому світу. Однак, у той самий проміжок часу з'явилася велика кількість липових франшиз, внаслідок чого розорилася велика кількість підприємців. Дана ситуація призвела до створення Міжнародної асоціації франчайзингу та Європейської асоціації франчайзингу.

В системі ринкової економіки франчайзинг є однією з форм та методів розвитку малого та середнього бізнесу. У цілому франчайзинг як складова економіки України перебуває на етапі розвитку, тому що до останнього часу він стримувався відсутністю достатнього обсягу інформації зацікавлених підприємців. Проте сьогодні франчайзинг зростає стрімкими темпами, роблячи значний внесок у розвиток підприємництва та створення нових робочих місць [2, с. 76].

Згідно з дослідженнями компанії Poster франшизу на території України пропонують більше 550 компаній, а переважну більшість з них

складають добре відомі бренди. На ринку франшиз щороку з'являється велика кількість нових пропозицій у різноманітних сферах, що дає змогу зробити висновок про включення франшиз до перспективних напрямів бізнесу в Україні на теперішній час.

Розглядаючи дану тему неможливо уникнути питання її правового регулювання в Україні. Особливістю є відсутність франчайзингу як законодавчої категорії. Однак, франчайзингові правовідносини регулюються Цивільним та Господарським кодексами, в яких замість вказаного вище терміну використовується термін «комерційна концесія». Згідно зі ст. 1115 ЦКУ за договором комерційної концесії одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг [3].

Проте в Розпорядженні КМУ «Про затвердження плану заходів з виконання у 2012 році Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» від 31.05.2012 р. в пункті 12 було згадане дане поняття [4].

Варто також відмітити, що з 2001 року в законодавчій базі знаходиться проект Закону України «Про франчайзинг», у якому міститься визначення франчайзингу як підприємницька діяльність, за якою на договірній основі одна сторона (правоволоділець) зобов'язується передати іншій стороні (користувачеві) за винагороду на визначений строк або без такого комплекс виключних прав на використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, послуг, технологічного процесу і (або) спеціалізованого обладнання, ноу-хау, комерційної інформації, що охороняється законом, а також інших передбачених договором об'єктів виключних прав.

Сторонами в договорі франчайзингу можуть бути фізичні особи-підприємці та юридичні особи. Відповідно до ЦКУ даний договір укладається у письмовій формі, недотримання її передбачає визнання такого договору нікчемним [3].

В договорі франшизи варто звернути увагу і на такі терміни:

Роялті — періодичні платежі, вироблювані франчайзі за використання об'єктів інтелектуальної власності і операційних систем ведення бізнесу, належних франчайзеру. Зазвичай розраховується як відсоток від валових продажів, але може також мати форму виплат фіксованими сумами.

Пакет франшизи — весь комплекс послуг і умов (і відповідних ним документів), запропонованих франчайзером що діє або потенційному франчайзі. Також слід розділити суміжні поняття: «вартість франшизи» і «необхідні капіталовкладення», які змішують або сприймають як ідентичні.

Вартість франшизи — це неперворотний первинний (паушальний) внесок за право працювати під певною торгівельною маркою.

А капітал, необхідний для запуску бізнесу, — це засоби, необхідні для оренди (покупки), ремонту приміщення, закупівлі устаткування, оформлення, закупівлі товарів і іншого, найму персоналу, оплати його роботи деякий час і вартості самої франшизи.

Підсумовуючи вважаю необхідним зазначити переваги та недоліки даного договору. Отже, перевагами є:

- Впізнанність торгівельної марки, яку вони беруть в оренду.
- Висока швидкість розкручування свого бізнесу.
- Навчання працівників
- Підтримка і консультації.
- На рекламну компанію і атрибутику в разі використання франшизи ви також витратите на порядок менше.
- Підтримка реклами. Багато власників товарного знаку, зацікавлених в тому, щоб бізнес розвивався, можуть розмістити рекламу навіть на телеканалах.
- Ваш бізнес відразу отримає чітке територіальне розмежування, що зазначається у договорі. Як тільки ви отримуєте ліцензію, ви можете вести і розвивати свій бізнес на обумовленій території. Загроза конкурентів, що володіють тією ж франшизою, що і у вас, знімається автоматично.

До мінусів укладання договору відносять вартість франчайзингу та жорсткі вимоги до іншої сторони

На даний момент на території Одеси працюють такі франчайзинги: McDonald's, Булочная № 1, Львівські круасани, Чашка, MANGO, Columbia, KIMS і т.д.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України — Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № № 40-44, ст. 1115.
2. «Про затвердження плану заходів з виконання у 2012 році Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні»: Розпорядження КМУ від 31.05.2012 р. № 331-р.
3. Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків від 14.04.1891 р.
4. Бедринець М. Франчайзинг: Світовий досвід і перспективи розвитку в Україні // Фінанси України. — 2001, № 2, с. 125

Ключові слова: франчайзинг, роялті, пакет франшизи, вартість франшизи.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Вороніна Н. В.

Полуєва Катерина Дмитрівна

студентка 3-го курсу факультету підготовки слідчих
Національного університету «Одеська юридична академія»

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР В УКРАЇНІ

В останні роки Україна намагається перейняти європейський позитивний досвід у багатьох питаннях, виключенням не стали і сімейні відносини. Питання шлюбного договору на теренах України вперше піднялось у 1992 році, коли тогочасний Кодекс про шлюб та сім'ю надав українцям можливість укласти шлюбний договір. У сучасному Сімейному кодексі України, у Главі 10, також закріплені всі особливості укладання та розірвання шлюбного договору [1].

Не зважаючи на це, інститут шлюбного договору в Україні так і не став популярним [3, с. 102]. На це є декілька причин:

- 1) укладання шлюбного договору не є обов'язковим для молодят;
- 2) через особливості нашого менталітету люди вважають, що укладання такого документу є актом недовіри до свого партнера;
- 3) українці мало обізнані в юридичних аспектах сімейних відносин, і не всі українці розуміють, що являє собою шлюбний договір.

Шлюбний договір – це цивільний правочин, який базується на взаємній домовленості наречених або чоловіка та дружини та встановлює обсяг майнових прав та обов'язків подружжя на час існування та припинення їх шлюбу [4, с. 86].

Такий договір є виключно добровільним, з обох сторін. Укладається він у письмовій формі та обов'язково має бути посвідчений нотаріусом. Відповідно до сімейного законодавства України, шлюбний договір, за взаємним бажанням, можна змінити та розірвати й особи, які уклали цей договір мають право відмовитися від нього у будь-який час. Для цього укладають новий договір про зміну/відмову/розірвання шлюбного договору у письмовій формі з обов'язковим посвідченням нотаріусом. Але з цього правила є виключення: одностороннє розірвання шлюбного договору можливо лише в разі наявності рішення суду, яке приймається тільки якщо існують підстави, що мають істотне значення, наприклад, каліцтво чи важка хвороба одного з подружжя, що спричиняє неможливість вчинення ним дій особистого характеру. Зміна шлюбного договору також відбувається згідно до рішення суду, але лише за умови, що цього потребують інтереси того з подружжя, хто проявив бажання змінити договір, інтереси неповнолітніх та повнолітніх непрацездатних дітей подружжя [1].

Керуючись положеннями Цивільного кодексу України, шлюбний договір, як і будь-який правочин можна визнати недійсним повністю

або частково [2]. Договір визнається недійсним, якщо шлюбний договір укладено:

- 1) з особою з обмеженою цивільною дієздатністю;
- 2) з дієздатною особою, яка на момент укладання даного правочину не могла усвідомлювати та керувати своїми діями;
- 3) з особою, яка помилилася щодо обставин, що мають істотне значення;
- 4) стороною під впливом обману, насильства тощо.

Також українське законодавство передбачило можливість звертатися до суду з позовом про визнання шлюбного договору недійсним заінтересованим особами (батькам, родичам, дітям тощо) без бажання одного з подружжя.

Статистика, яка оприлюднена на офіційному сайті Міністерства юстиції України надає таку інформацію – дуже мало українців укладають шлюбний договір. Лідерами по укладанню шлюбних договорів в Україні є міста-мільйонери – Київ, Одеса та Харків, пасуть задніх – Черкаська, Сумська та Кіровоградська області. Також нотаріальна практика зазначає, що в Україні шлюбний договір укладають подружжя, де один з них є іноземцем та подружжя, в якому на момент одруження у чоловіка та дружини полярно різний матеріальний стан [3, с. 103].

Отже, інститут шлюбного договору в Україні є непопулярним, через низку причин, основною з яких є наш широкий та відкритий український менталітет, що вбачає у шлюбному договорі акт повної недовіри до свого коханого. Але шлюбний договір допомагає подружжю у майбутньому уникнути матеріальних конфліктів, які можуть призвести до розірвання шлюбу. Тому необхідно створити інформаційний блок, який зможе донести до українців, що шлюбний договір не тільки не перешкоджає шлюбу, а навіть допомагає зміцнити інститут сім'ї, шляхом зменшення кількості суперечок та конфліктів у матеріальному секторі спільного життя.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21-22, ст. 135.
2. Цивільний кодекс України – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 40-44, ст. 356.
3. Римаренко І.В. Шлюбний договір в Україні: за і проти / І.В. Римаренко // Сучасні питання економіки та права. – 2013. – № 1. – С. 102-105.
4. Ромовська З.В. Закон і сімейні відносини / З.В. Ромовська // Юридична газет. – 2005. – № 6. – С. 85-88.

Ключові слова: правочин, шлюбний договір, сімейне право, подружжя, сімейні відносини.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Вороніна Н. В.

Редько Анастасія Геннадіївна

студентка 2 курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ

Відповідно до Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю, а її права, свободи та гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1]. Зауважимо, що складовою частиною захисту прав людини є захист її споживчих прав. Особливо актуальним постало питання захисту прав споживачів під час купівлі товарів через мережу Інтернет, оскільки в умовах нано-технологій інтернет-торгівля заміняє собою купівлю товарів на ринках та магазинах.

В зв'язку з вищезазначеним ми дослідимо яким чином споживачі можуть захистити свої права під час купівлі товарів через Інтернет.

Варто зазначити, що в сучасних умовах нормативно-правове регулювання електронної торгівлі забезпечується низкою нормативно-правових актів, серед яких можемо виділити такі як Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851, Закон України «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.2003 р. № 852, що визначають поняття електронного документа та електронного документообігу, електронного цифрового підпису, закріплюють світові тенденції щодо визнання юридичної сили електронного документа, права та обов'язки суб'єктів електронного документообігу, відповідальність тощо [2, с. 36].

Разом з тим, на сьогоднішній день захист прав споживачів в даній сфері здійснюється відповідно до норм Закону України «Про електронну комерцію», який визначає організаційно-правові засади діяльності у сфері електронної комерції в Україні, встановлює порядок вчинення електронних правочинів із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем та визначає права і обов'язки учасників відносин у сфері електронної комерції [3]. Крім того, Інтернет торгівля цілком підпадає під дію Цивільного кодексу України, а також Закону України «Про захист прав споживачів».

На нашу думку, захист прав споживачів в даній сфері все ж таки повинен відбуватися в рамках базового Закону. Так, згідно ст. 5 Закону України «Про захист прав споживачів» держава забезпечує споживачам захист їх прав, надає можливість вільного вибору продукції, здобуття знань і кваліфікації, необхідних для прийняття самостійних рішень під час придбання та використання продукції відповідно до їх потреб, і гарантує придбання або одержання продукції іншими законними

способами в обсязі, що забезпечує рівень споживання, достатній для підтримання здоров'я і життєдіяльності [4].

В свою чергу, зміст правового статусу споживача складає великий перелік прав споживачів, який характеризується відносною стійкістю та сталістю. Скажімо, законодавець наділив споживачів чималим переліком прав, які закріплені у Законі України «Про захист прав споживачів», главі 20 Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, а також низці інших Законів України та інших підзаконних актів [5, с. 50]. Тому, при купівлі товарів через Інтернет, споживач має право захищати свої права за допомогою низки правових інструментів.

На думку А. С. Михалева торгівлю через Інтернет цілком можна віднести до продажів товарів на замовлення, яка має деякі особливості, закріплені в Правилах продажу товарів на замовлення та поза торговельними або офісними приміщеннями, затверджених наказом Мінекономіки № 103 від 19.04.2007 [6, с. 222]. Якщо керуватися цим документом, інтернет-торгівля має всі характерні риси продажу товарів на замовлення, оскільки в даному випадку споживач укладає договір купівлі-продажу товарів із продавцем на відстані за допомогою засобів дистанційного зв'язку або здійснює їх попереднє замовлення безпосередньо в продавця. До засобів дистанційного зв'язку в цьому контексті п. 1.2. Правил № 103 відносить телекомунікаційні мережі, поштовий зв'язок, телебачення, інформаційні мережі, зокрема Інтернет, які можуть використовуватися для укладення договорів на відстані [7]. Оскільки покупцем в інтернет-магазині найчастіше є фізична особа, практично всі відносини в цій сфері підпадають під дію норм Цивільного кодексу України і Закону України «Про захист прав споживачів».

Таким чином, на сьогодні захист прав споживачів здійснюється, насамперед, нормами Цивільного кодексу України, Закону України «Про захист прав споживачів» і Закону України «Про електронну комерцію». Тріада вищезазначених нормативних актів і становить нормативну базу правового регулювання в цій сфері.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – С. 141.
2. Кузьміна М. М. Правове регулювання захисту прав споживачів в інтернет-торгівлі / М. М. Кузьміна // Право та інновації. – 2014. – № 3. – С. 36-42.
3. Про електронну комерцію; Закон від 03.09.2015 № 675-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 45, ст. 410.
4. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. // ВВР України. – 1991. – № 30. – Ст. 379.

5. Старицька О. О. Поняття та критерії класифікації правового статусу споживача: теоретико-правове дослідження / О. О. Старицька // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. — 2012. — № 3. — С. 48-52.
6. Михалев А. С. Права споживачів при купівлі товарів через Інтернет — магазин / А. С. Михалев, В. В. Мельник // Сучасні інформаційні системи і технології: матеріали Першої міжнародної науково — практичної конференції, м. Суми, 15-18 травня 2012 р. — Суми: СумДУ, 2012. — С. 222-225.
7. Про затвердження Правил продажу товарів на замовлення та поза торговельними або офісними приміщеннями. / Наказ, Правила від 19.04.2007 № 103. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1181-07>

Ключові слова: захист прав людини, права споживачів, інтернет-торгівля, електронна комерція, правовий статус споживача.

Науковий керівник: к.ю.н., доц. Калітенко О. М.

Рильська Юлія Олексіївна

студентка 2-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДМОВА ВІД СПАДЩИНИ

Вирішуючи питання щодо доцільності прийняття спадщини варто враховувати, що спадкоємець набуває не тільки права, але й обов'язки, що належали спадкодавцеві та не припинилися внаслідок його смерті. Типовою є ситуація, коли спадкоємець отримує майно, банківські вклади тощо, і при цьому, відсутні будь-які майнові зобов'язання, виконання яких має наслідком «знецінити» усі залишені спадкодавцем надбання. Однак, іноді у спадкоємців виникають ситуації за яких прийняття спадщини є невигідним. Як бути в такій ситуації та грамотно скористатись своїми правами?

Правова система України дає визначення спадкуванню як універсальне правонаступництво. Тобто, спадщину можна або прийняти повністю, або відмовитися від неї взагалі. Прийняття або відмова від спадщини з умовою чи з застереженням не допускається. Відмова від спадщини — це право, а не обов'язок спадкоємця, тому початок перебігу строку відмови від прийняття спадщини починається з часу, коли спадкоємець набуває свого суб'єктивного права на спадкування (Відмова від спадщини та наслідки її застосування [Електронний ресурс]. — 2013. — Режим доступу до ресурсу: <http://radako.com.ua/news/vidmova-vid-spadshchini-ta-naslidki-yiyi-zastosuvannya>).

Процедура спадкування передбачає, що спадкоємець у 6-місячний термін має подати нотаріусу заяву про прийняття спадщини (не

поширюється на осіб, які набувають спадщину в силу закону). Так, відповідно до ч. 1 ст. 1272 ЦК якщо спадкоємець протягом встановленого строку не подав заяву про прийняття спадщини, він вважається таким, що не прийняв її. Варто також розрізняти відмову від спадщини та неприйняття спадщини, оскільки спадкоємець, який не вчинив жодної дії, спрямованої на прийняття спадщини, має все ж можливість прийняти спадщину за згодою всіх інших спадкоємців, які прийняли спадщину (ч. 2 ст. 1272 ЦК), або у судовому порядку (ч. 3 ст. 1272 ЦК). А спадкоємець, який відмовився від прийняття спадщини і не скасував написану ним заяву про відмову до закінчення строку для прийняття спадщини позбавляється права на спадкування раз і назавжди (Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>).

Відмова від спадщини здійснюється шляхом подання спадкоємцем за заповітом або за законом відповідної заяви нотаріусу за місцем відкриття спадщини. Відповідно до цивільного законодавства відмова від прийняття спадщини за заповітом, не позбавляє особу права на спадкування за законом. А саме, відмова від спадщини буде вважатися «остаточною», якщо в заяві буде зазначено, що спадкоємець відмовляється від спадкування як за заповітом, так і за законом.

Наразі можна стверджувати, що в Україні існує два види відмови від прийняття спадщини. Перша – безадресна, без зазначення конкретної особи, на користь якої вона вчинена. У такому випадку спадкоємцеві байдуже, до кого перейде його частка у спадщині. Другий вид відмови від прийняття спадщини – адресна, яка передбачає зазначення в своїй заяві спадкоємцями конкретних осіб, на користь яких здійснюється відмова. Наслідки такої відмови дещо відрізняються від тих, що наступають у зв'язку з безадресною відмовою, адже частка спадкоємця, який відмовився, вже не розподіляється порівну між усіма спадкоємцями, а переходить лише до тих, які вказані ним у заяві. Наявність адресної відмови від спадщини по своїй суті дещо суперечить положенню Цивільного Кодексу України щодо безумовності спадщини (ч.5 ст.1273 Цивільного Кодексу). Так, відмова на чийсь користь є нічим іншим як відмова з певною умовою – коли частка переходить не до всіх спадкоємців, а лише до того, який вказаний у заяві про відмову.

Також варто звернути увагу, що спадкоємець за заповітом має можливість відмовитися від спадщини лише на користь того спадкоємця, який указаний в заповіті. Тобто, якщо заповіт складається на користь однієї особи, то відмова спадкоємця від спадщини буде лише безадресною. В даному випадку доречним є питання, як розподіляється спадщина між іншими спадкоємцями? Відповідь на це питання можна знайти у Постанові Пленуму Верховного Суду України № 7 «Про судову практику у справах про спадкування». Відповідно до п. 5

Постанови в разі наявності заповіту на все майно та відмови від прийняття спадщини спадкоємцем за заповітом, право на спадкування одержують спадкоємці за законом (Постанова Пленуму Верховного Суду України № 7 «Про судову практику у справах про спадкування» [Електронний ресурс] // Пленум Верховного Суду – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-08>).

Варто врахувати, що до процедури спадкування залучаються також і ті спадкоємці, які мають право на обов'язкову частку в спадщині не залежно від наявності заповіту. Нормами Цивільного Кодексу України про відмову від прийняття спадщини не передбачено, чи має можливість спадкоємець, який успадковує обов'язкову частку, відмовитися від неї. Дане питання потребує законодавчого врегулювання в силу своєї важливості. На мою думку, такий спадкоємець не може відмовитися на користь інших спадкоємців, оскільки його право є виключно особистим. Враховуючи те, що право на обов'язкову частку в спадщині пов'язане з непрацездатністю або неповноліттям особи тому відмова від нього буде суперечити основному його призначенню – забезпечити захист уразливих категорій населення.

Підводячи підсумки вищесказаного, хотілося б зазначити, що прийняття або відмова від прийняття спадщини – це особисте рішення, а не обов'язок спадкоємця. Доречність відмови залежить від конкретних життєвих ситуацій, а саме: небажання успадковувати майнові зобов'язання, що значно перевищують вартість залишеного спадкодавцем майна та грошових коштів; оптимізація оподаткування спадщини (як відомо, спадкоємці першої черги звільнені від оподаткування спадщини) тощо. При цьому слід зауважити, що життєві обставини інколи кардинально змінюються, тому особа, що відмовляється від спадщини, завжди може відкликати свою заяву в межах загального строку прийняття спадщини та скористатись усіма правами.

Ключові слова: спадкоємець, спадкодавець, місце відкриття спадщини.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Калітенко О. М.

Сіваченко Дарина Романівна

студентка 3-го курсу факультету підготовки слідчих
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Спадковий договір отримав своє визнання з часів рецепції римського права у європейських правових системах. Але, саме римське приватне право визнавало виключно дві підстави для відкриття спадщини: за заповітом або за законом. Спадкового договору римське право не допускало у спадщині, воно оголошувало недейсними будь-які договори, які обмежували волю заповідача, і навіть договори про відмову від спадщини, що повинна була відкритися.

Спадковий договір — це договір, згідно з яким одна сторона (набувач) бере на себе обов'язок виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача), і за це отримує право власності на майно відчужувача після його смерті. Відчужувачем за спадковим договором може бути будь-яка фізична особа. Набувачем — будь-яка фізична або юридична особа [1, ст. 1302].

Спадковий договір з такою назвою був відомий і застосовувався на території України задовго до його законодавчого врегулювання в сучасному розумінні. З поширенням у 1811 році дії положень Цивільного кодексу Австрії на території західноукраїнських земель, які перебували у складі Австрійської монархії, аж до 1933 року, коли почав діяти Польський кодекс зобов'язань. Згідно з чинним на той час законодавством, спадковий договір був однією з підстав спадкування, поряд із заповітом та законом, і вважався чинним лише за умови укладення його між подружжям.

На сьогодні небагато українців знають, що крім спадкування за заповітом або за законом, майно може перейти до іншої особи після смерті власника на підставі спадкового договору. Законодавством України включено спадковий договір до Книги шостої Цивільного кодексу України, що в свою чергу, зумовлює необхідність визначення правової природи спадкового договору, встановлення його специфічних ознак [4, с. 496].

Слід зазначити, що до спадкового договору не застосовуються норми спадкового права. Згідно з Цивільним кодексом України сутність спадкового договору полягає в тому, що за таким договором відбувається розпорядження належним відчужувачеві майном ще за життя, але із набуттям набувачем права власності на майно після смерті відчужувача. Істотною умовою спадкового договору є його предмет, яким виступає майно відчужувача.

Предметом спадкового договору може бути як рухоме, так і нерухоме майно. У разі останнього варіанту при підписанні договору відчужувач зобов'язаний пред'явити правовстановлюючий документ на нерухомість. Назву цього документа та його реквізити нотаріус зазначає у тексті договору.

Майно, яке є предметом спадкового договору, вилучається з спадкової маси. Тому заповіт, в якому зазначено таке майно, вважається недійсним. У спадковому договорі для більшої обережності можна вказати особу, яка буде стежити за виконанням розпоряджень відчужувача, особливо тих, які мають бути здійснені після його смерті. Але згідно із законодавством така особа не може самостійно подавати судовий позов у разі порушення умов договору, вона може виступати в суді тільки в якості свідка.

При укладанні спадкового договору оплачується тільки держмити в розмірі 1% від вартості угоди. А прибутковий податок сплачується вже після смерті відчужувача, тобто після переходу права власності. Якщо набувач є спадкоємцем першої черги, то застосовується нульова ставка прибуткового податку, якщо ж набувач – спадкоємець 2-ї черги і більше, або стороння людина, ставка податку становитиме 5% [2, с. 565].

Так, спадковий договір укладається у письмовій формі і підлягає нотаріальному посвідченню, а також державній реєстрації у Спадковому реєстрі в порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України. Спадковим реєстром є електронна база даних, яка містить відомості, зокрема, про посвідчені спадкові договори. У разі недодержання сторонами зазначених вимог спадковий договір визнається нікчемним. Зазначені умови мають істотне юридичне значення і застосовуються незалежно від того, чи є предметом спадкового договору нерухоме або рухоме майно. Сторони спадкового договору мають відповідні права й обов'язки [3, с. 111-114].

Спадковий договір має основну і додаткову мету (*causae*). Основна мета (*causae*) спадкового договору полягає у визначенні юридичної долі належного відчужувану майна на випадок смерті власника. Додаткову мету спадкового договору становить зустрічне надання у вигляді визначених дій майнового і немайнового характеру, що мають бути вчинені набувачем. Спадковий договір може передбачати зустрічне надання у вигляді вчинення виключно дій немайнового характеру, що не є підставою для визнання такого договору недійсним, оскільки таке зустрічне надання не суперечить юридичній меті та оплатному характеру спадкового договору.

Спадковий договір – це нове явище в юридичній практиці, тому в його оформленні та виконанні є спірні моменти, на які потрібно обов'язково звернути увагу.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] : від 16.01.2003 р. // Офіційний сайт ВРУ. — Режим доступу: www.rada.gov.ua — С. 1302.
2. Дзера О.В. Цивільне право України: Підручник: У 2 кн. / За ред. Дзери О.В. — 2-е вид. — Юрінком Інтер, 2005 — С. 565.
3. Мазуренко С. В. Особливості укладення спадкового договору // Право України. — 2004. — № 2. — С. 111–114.
4. Фурса С.Я. Спадкове право: теорія та практика. — К., 2002. — С. 496.

Ключові слова: спадкове право, спадковий договір, договір, відносини у сфері спадкового права, цивільне право.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Вороніна Н. В.

Стоянова Тетяна Федорівна

студентка 2-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Сьогодні інтернет дає можливості швидко, вигідно і без надмірних зусиль забезпечити себе найнеобхіднішими речами через мережу інтернет-магазинів. Все більша кількість споживачів віддає перевагу придбанню товарів через Інтернет. За статистичними даними, відсоток користувачів, що віддали перевагу онлайн-купівлі за останні 7 років зріс в 5-6 разів. Тому актуальним стає питання порушення прав споживачів у цій сфері через недосконалість правового регулювання.

Купівлю-продаж товарів в Інтернеті Закон про захист прав споживачів відносить до договорів, укладених на відстані, відносини, що виникають між покупцем і продавцем в Інтернеті не відрізняються від традиційних правил купівлі-продажу і регулюються, положеннями Цивільного кодексу України та Закону України «Про захист прав споживачів». На жаль на сьогодні немає окремого закону, який в достатній мірі регулює електронну комерцію.

Вимоги до інтернет-торговця сьогодні досить суворі. Перед укладенням договору купівлі-продажу він повинен надати споживачеві інформацію про:

- 1) найменування продавця та його місцезнаходження
- 2) порядок прийняття претензії.
- 3) основні характеристики продукції.
- 4) ціну, включаючи плату за доставку.
- 5) умови оплати;

б) гарантійні зобов'язання та інші послуги, пов'язані з утриманням чи ремонтом продукції.

7) мінімальну тривалість договору, якщо він передбачає періодичні поставки продукції;

8) порядок розірвання договору.

Незважаючи на це, кількість правопорушень з боку Інтернет-магазинів дуже велика, найпоширенішими з них є відсутність інформації про продавця та про порядок подання до нього претензій; відмова у заміні або гарантійному ремонті товару; відмова у поверненні коштів за товар, що не відповідає зазначеним характеристикам або неналежної якості; зміна ціни товару при доставці та багато іншого.

Це відбувається через те, що наша держава не приділяє достатньої уваги захисту прав споживачів в Інтернет-мережі, зокрема, немає механізмів впливу та регулювання в сфері всесвітнього павутиння. Необхідно вдосконалити вітчизняне законодавство, а саме, Закон України «Про захист прав споживачів» в розділі «Про електронну комерцію». Цей розділ був створений тільки у 2015 р., в ньому було закладено лише основні принципи та загальні засади електронної комерції. Це доводить те, що навіть на сьогоднішній день дуже мало зроблено для захисту прав споживачів в Інтернеті. Важливого значення набуває потреба в створенні кодифікованої нормативної бази у сфері Інтернет-торгівлі, але, нажаль, законодавець ще не звернув увагу на потребу в регулюванні цієї економічної сфери.

Постає питання про необхідність створення окремого закону і окремої галузі права, яка була б спрямована саме на регулювання електронної комерції. Нормативна база має виконувати не тільки каральну функцію, а й забезпечити побудову бізнесу в Інтернеті на основі чесності, вільності і здорової конкуренції. Держава має забезпечити якість товарів і послуг шляхом введення обов'язкових ліцензій і сертифікатів, це буде також одним із кроків до знищення анонімності продавців, яка притаманна Інтернету. Для боротьби з правопорушеннями в мережі необхідно зменшити до мінімуму податки, особливо для осіб, що мають стабільний прибуток від Інтернет-діяльності. Потрібно забезпечити всі умови для співпраці підприємців з державою, добровільної сплати податків і добросовісного ведення бізнесу.

Для того щоб подолати зазначені бар'єри нам необхідна не тільки якісна законодавча база, але і кваліфіковані спеціалісти в сфері IT-технологій, які б змогли утворити з юристами певний державний орган по захисту прав споживачів в Інтернеті. Зазначений орган зміг би забезпечити дотримання підприємцями правових норм в даній сфері, контролювати відповідність реклами реальним характеристикам товару чи послуг, стежити за доброчесністю підприємців та забезпечити здорову конкуренцію. В цьому питанні Україна повинна спиратися на досвід Європейського Союзу, де вже існує практика захисту прав

споживачів в Інтернет-мережі, створено механізми для реалізації цього захисту та органи, які цим займаються.

Вихід із зазначеної ситуації полягає в удосконаленні законодавства, визначенні механізмів захисту прав споживачів, створенні органів уповноважених з цих питань та побудові зв'язків із закордонними державами, які також шукають шляхи вирішення подібних проблем.

Інтернет — це всесвітній простір, який має залишатися вільним для бізнесу і інформації, але з дотриманням певних правил, обмежень і здорової конкуренції.

Список використаних джерел

1. Про права споживачів: Закону України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
2. Кузьміна М. М. Правове регулювання захисту прав споживачів в Інтернет-торгівлі / М. М. Кузьміна // Право та інновації. — 2014. — № 3. — С. 36-42.

Ключові слова: інтернет, споживачі, захист прав, товари, послуги.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Калітенко О. М.

Теплий Андрій Геннадійович

студент 2-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОБОВ'ЯЗОК ПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ УТРИМУВАТИ БАТЬКІВ. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ

Варто відразу зазначити, що проблема стягнення аліментів не є новою в сімейному праві України. Проте в науковій площині найбільша увага приділяється сплаті аліментів неповнолітнім дітям, а в свою чергу обов'язку повнолітніх дітей утримувати батьків не приділяється належної уваги. В зв'язку з цим, ми дослідимо особливості обов'язку повнолітніх дітей утримувати непрацездатних батьків та дослідимо проблеми виконання цього обов'язку.

Відповідно до ч. 1 ст. 202 Сімейного кодексу України (далі — СК України) обов'язок повнолітніх дітей утримувати батьків виникає за наявності сукупності юридичних фактів:

- кровне споріднення чи наявність родинних відносин (усиновлення) між батьками та дитиною;
- непрацездатність батьків;
- потреба батьків у матеріальній допомозі [1].

Отже, можемо констатувати, що для виконання даного обов'язку Закон передбачає лише те, що всі факти повинні бути в сукупності. Відсутність будь-якого юридичного факту унеможливорює виконання такого обов'язку дітьми.

Варто зазначити, що зазвичай повнолітні діти за власною ініціативою матеріально допомагають своїм непрацездатним батькам, не чекаючи виникнення такого обов'язку за законом. Якщо ж діти ухиляються від надання такої допомоги, батьки, як правило, не звертаються до суду з моральних міркувань. У всякому разі доти, поки не виникає спору, вважається, що діти виконують свої обов'язки по утриманню батьків добровільно, хоча це не завжди відповідає реальному стану речей.

Що стосується безпосередньо проблем виконання даного обов'язку, то як правило особливо складним є така ситуація, коли спір стосовно надання утримання виникає між непрацездатними батьками та непрацездатними повнолітніми дочкою, сином, оскільки СК України зобов'язує як батьків утримувати непрацездатних повнолітніх дітей (ст. 198 СК України), так і дітей утримувати непрацездатних батьків (ст. 202 СК України).

У випадку, якщо обидві сторони у спорі є непрацездатними, вирішального значення набуває факт потреби в матеріальній допомозі. Так, зокрема, якщо обидві сторони потребують матеріальної допомоги, необхідно враховувати, що обов'язок батьків по утриманню повнолітніх дочки, сина виникає за умови їх здатності надавати матеріальну допомогу дітям. В той час як обов'язок повнолітніх дочки, сина такою обставиною не обумовлений [2, с. 353].

Таким чином, можемо констатувати, що формально закон припускає можливість стягнення з непрацездатних повнолітніх дітей аліментів на утримання непрацездатних батьків, і в тому випадку, якщо самі діти є нужденними. Проте остаточне вирішення цього питання залишається за судом.

Наступна проблема щодо виконання обов'язку по сплаті аліментів полягає в тому, що неповнолітні діти за Законом можуть набувати повної цивільної дієздатності.

Так, щодо утримання непрацездатних батьків неповнолітніми дітьми, то в разі набуття чи надання фізичній особі повної цивільної дієздатності (батьками) до досягнення повноліття дітьми, батьки позбавляються можливості вимагати утримання на свою користь через суд. Так, на перший погляд неповнолітні діти, що набули повну цивільну дієздатність до досягнення повноліття в результаті вступу до шлюбу, не зобов'язані сплачувати аліменти своїм батькам, оскільки вони, хоч і є повністю дієздатними, але не є повнолітніми, адже тільки повноліття особи робить її зобов'язаною утримувати своїх непрацездатних батьків.

В зв'язку з цим, вважаємо, що по відношенню до осіб, які вступили до шлюбу до 18 років, це однозначно слід визнати справедливим.

Слід відмітити, що трапляється так, що батьки перебувають у будинках інвалідів, будинках для осіб похилого віку, закладах охорони здоров'я й інших закладах. В нормах гл. 17 СК України не вказується, яким чином це позначається на обов'язку повнолітніх дочки сина по утриманню батьків. Перебування батьків у будинках інвалідів, будинках для осіб похилого віку, закладах охорони здоров'я й інших закладах саме по собі не означає, що вони перестають потребувати матеріальної допомоги. Факт припинення потреби в матеріальній допомозі у всіх випадках має встановлюватися в судовому порядку [3, с. 629].

Тому можна зробити висновок, що обов'язок повнолітніх дочки, сина не припиняється у зв'язку з перебуванням батьків у вказаних закладах як таким.

Таким чином, ми дослідили деякі проблемні аспекти виконання рішень по утриманню непрацездатних батьків повнолітніми дітьми, та дійшли висновку, що повнолітні діти повинні утримувати своїх непрацездатних батьків.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21-22, ст. 135.
2. Сімейний кодекс України: наук.-практ. коментар / З. Ромовська. — К.: Видав. дім «Ін Юре», 2003. — 480 с.
3. Сімейне право: Нотаріат. Адвокатура. Суд: Науково-практичний посібник.: У 2 кн. / Драгнева Л. Ю., Пульнева О. С., Фурса Є. І., Фурса С. Я. та ін. / За заг ред. С. Я. Фурси. — К.: Видавець Фурса С. М., 2005. — 876 с.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Калітенко О. М.

Роздубцький Ігор Володимирович, Чабан Яна Сергіївна

студенти 3-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ

Зі смертю фізичної особи виникають відносини правонаступництва, тобто наступництва однієї особи (спадкоємця) в правах і обов'язках іншої (спадкодавця). На реалізацію правонаступництва прав та обов'язків померлої фізичної особи спрямовані норми інституту спадкування. Г.Ф. Шершеневич визначав спадкування як перехід

майнових відносин особи зі смертю її до інших осіб [1, с. 616]. А. Жанабілова під спадкуванням розуміє перехід сукупності майнових, а також деяких особистих немайнових права і обов'язків померлої особи – спадкодавця до його спадкоємців згідно з нормами спадкового права [2, с. 53]. Питанням спадкування присвячена Книга 6 ЦК України. Відповідно до статті 1216 ЦК України спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла, (спадкодавця) до інших осіб (спадкоємців).

Проблеми, пов'язані з реалізацією спадкових прав розглядали у своїх працях С.Н. Братусь, В.О. Гончаренко, Ю.О. Заїка, С.Я. Фурса, Є.І. Фурса та інші вчені

При спадкуванні за законом майно переходить до зазначених у законі спадкоємців у відповідності до встановленої черговості, тобто до визначеного кола осіб, які спадкують одночасно. Кожна наступна черга спадкоємців за законом отримує право на спадкування у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, у разі усунення їх від спадкування, а також, у разі неприйняття ними спадщини, або відмови від її прийняття. Також, спадкоємцям за законом надається право за взаємною згодою (договором) змінювати встановлену черговість спадкування. Цей договір повинен бути нотаріально посвідчений та не може порушувати прав тих спадкоємців, які не беруть в ньому участі, а також тих спадкоємців, які мають право на обов'язкову частку. Проте, також черговість може бути змінена і за рішенням суду. За позовом особи, яка є спадкоємцем наступної черги, суд може визнати за нею право на спадкування разом із спадкоємцями тієї черги, яка має право на спадкування, якщо судом буде встановлено, що ця особа надавала матеріальну допомогу, опікувалась та надавала іншу допомогу спадкодавцеві, який був у безпорадному стані через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво. Цивільним кодексом України встановлено п'ять черг спадкоємців [3, с. 386].

До першої черги спадкоємців за законом на лежать діти спадкодавця, у тому числі зачаті за життя спадкодавця та народжені після його смерті, той із подружжя, який його пережив та батьки. Цей перелік спадкоємців за законом є вичерпним. До другої черги спадкоємців за законом належать рідні брати та сестри спадкодавця, його баба та дід, як з боку батька, так і з боку матері. До третьої черги належать рідні дядько та тітка спадкодавця. До четвертої черги спадкоємців за законом належать особи, які проживали зі спадкодавцем однієї сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини. До п'ятої черги спадкоємців за законом належать інші родичі спадкодавця до шостого ступеня споріднення включно (двоюридні внуки, двоюридні племінники, двоюридний дід та баба тощо). Варто зазначити, що чинне законодавство не містить визначення поняття «сім'я», хоча, як вірно вказує Ю.О. Заїка, від правильного застосування цього терміна в кожному конкретному випадку залежить не лише обсяг і характер

суб'єктивного права, а й саме існування цього права (на житлове приміщення, аліменти, пенсію, страхову суму, пільги тощо) [4, с. 166]. Передбачення у ЦК України п'ятої черги спадкоємців фактично безмежно розширило коло спадкоємців за законом. У зв'язку з цим держава практично позбавляється права на відумерлу спадщину. ЦК України у статті 1266 передбачає також можливість спадкування за правом представлення.

Одним із специфічних видів закликання спадкоємців за законом до спадкування є спадкування за правом представлення. Спадкування за правом представлення — це особливий порядок спадкування, коли при наявності певних обставин до спадкування за законом закликаються особи, які заступають собою місце спадкоємця, що помер раніше ніж спадкодавець.

Варто зазначити, що частки у спадщині спадкоємців за законом є рівними. Проте, спадкоємці можуть за домовленістю між собою змінити розмір своїх часток у спадковому майні (стаття 1267 ЦК України).

Підсумовуючи вище наведене, можна зробити наступний висновок: не дивлячись на те, що норми глави 86 ЦК України досить детально регламентують відносини, пов'язані із спадкуванням за законом, на практиці залишається ще багато спірних питань. Зокрема, це стосується визначення спадкових прав утриманців та фактичного подружжя. Дані проблеми зумовлюють необхідність проведення подальших наукових досліджень. Дослідження питання спадкування за законом дозволяє зробити висновок, що даний вид спадкування є дуже значущим питанням у сфері спадкового права, проте і він потребує законодавчих удосконалень. Перспективи щодо подальшого розвитку цього питання вбачаються у вирішенні питань, які стосуються шляхів удосконалення особливостей спадкування усиновленими та усиновлюючими та утриманцями спадкодавця.

Список використаних джерел

1. Шершеневич Г.Ф. Курс гражданского права. — Тула: Автограф, 2001. — 720 с.
2. Жанабилова А. Наследование по закону: место в системе наследования, понятие, сущность и основания // Экономика и право Казахстана. — 2008. — № 2. — С. 52-55.
3. Стефанчук Р. О. Цивільне право України : навч. посібник / Р. О. Стефанчук. — К.: Прецедент, 2005. — 424 с.
4. Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні: Становлення і розвиток: Монографія. — К.: КНТ, 2007. — 288 с.

Ключові слова: спадкування, закон, черги, пред'явлення, спадщина.
Науковий керівник : к.ю.н., доцент Деревнін В. С.

ПРИНЦИП СВОБОДИ ДОГОВОРУ

Принцип свободи договору є одним з провідних у зобов'язальних відносинах та є однією з фундаментальних засад цивільно-правового принципу диспозитивності, через який суб'єкти цивільного права набувають і здійснюють свої цивільні права вільно, на свій розсуд (ч. 1 ст. 12 ЦК України). Цей принцип досліджувався достатньо, як у рамках підручників з цивільного й господарського права, так і в спеціальний дослідженнях, наприклад, А. П. Беляєвою, В. О. Горевим [2], А. В. Луць, А. Н. Танагою тощо.

Даний принцип декларується в ст. 627 ЦК України, яка визначає загальні елементи, тому питання про його сутність у правовій літературі і дотепер залишається дискусійним. На думку одних авторів (наприклад, А. В. Луць), принцип свободи договору є власне принципом цивільного права. Інші ж вбачають в ньому принцип договірності права (наприклад, С. М. Бервено). Існує також і третя група вчених, які взагалі окремо не виділяють даний принцип, а включають його до змісту принципу диспозитивності та ініціативності учасників цивільних правовідносин. Але посилаючись на ст. 3 ЦК України, варто погодитися із першою групою авторів, які вказують на те, що у ст. 3 ЦК України свобода договору закріплена як загальна засада цивільного законодавства.

У загальному зміст свободи договору в загальному розкривається в ст. 627 ЦК України, яка з посиланням на ст. 6 ЦК України встановлює співвідношення актів цивільного законодавства і договору, визначає ті елементи принципу свободи договору, щодо яких сторони є вільними. Отже, зміст даного принципу проявляється, зокрема, у свободі особи вільно вступати у договірні відносини; самостійно обирати контрагента; самостійно визначати структуру і вид договірної зв'язку.

Диспозитивні начала проявляються в можливості сторін самостійно обирати вид договору, який регулюватиме їх взаємні відносини. Так, вони можуть обрати договір, який передбачений законом (договір купівлі-продажу, міни, поставки), або ж договір, який прямо не передбачений (не поійменований). Таким чином, знаходить свій розвиток положення ст. 11 ЦК України про те, що цивільні права та обов'язки виникають із дій осіб, які не передбачені цивільним законом, але за аналогією породжують цивільні права та обов'язки [1].

Сторони також мають право укласти договір, який має ознаки декількох видів договорів (змішаний договір). Прикладом останнього можуть бути інвестиційні договори у сфері будівництва, що містять елементи договорів купівлі-продажу, підяду та позики. На підставі

аналізу змісту ч. 2 ст. 628 ЦК України можна дійти висновку, що на змішаний договір поширюється дія окремих обмежень, встановлених актами цивільного законодавства щодо договорів, елементи яких містяться у ньому, якщо інше не встановлено договором або не випливає із суті змішаного договору.

Сторони цивільних правовідносин самі визначають, укладати їм договір ні та з ким із партнерів вступати у договірні правовідносини. Тобто вибір контрагента договору і вирішення питання про встановлення договірних відносин вирішується самими сторонами договору. Як виняток з цього правила законом можуть встановлюватися певні обмеження щодо вибору контрагентів. Укладення договорів у примусовому порядку допускається як виняток і лише у випадках, прямо встановлених.

Принцип свободи договору також полягає у тому, що сторони самостійно визначають умови (зміст) договору. Відповідно до ст. 628 ЦК України це означає, що сторони договору мають право на волевиявлення. Згідно з цією статтею, умови договору поділяються на такі, що віднесені на розсуд сторін і узгоджені ними, і такі, що є обов'язковими згідно з актами цивільного законодавства.

Виділяють також свободу способу укладення договору. За загальним правилом договір не потребує спеціальної форми і може вчинюватися усно, зокрема шляхом вчинення конклюдентних дій або мовчанням (ст. 205 ЦК України). Крім того, відповідно до ст. 639 ЦК України договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом.

Проявом принципу свободи договору є також можливість сторін визначити способи забезпечення договірних зобов'язань та встановлювати форми (міри) відповідальності за порушення договірних зобов'язань, розмір (обсяг) застосовуваних санкцій тощо.

Свобода договору не є безмежною [3], вона існує в рамках чинних нормативних актів, звичаїв ділового обороту, а дії сторін договору мають ґрунтуватися на засадах розумності, добросовісності та справедливості.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 верес. 2016 р. : (офіц. текст). — К. : ПАЛИВОДА А. В., 2016. — 408 с.
2. Горев В.О. Істотні умови договору як обмеження договірної свободи учасників цивільних правовідносин // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. — Сімферополь, 2006. — Вип. 9. — С. 165-170.
3. Євдокименко Д. Свобода договору та її обмеження в цивільному праві України // Юридичний журнал. — № 5. — 2008. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2931>.

Ключові слова: договір, принцип, свобода, цивільне право, засади.
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Вороніна Н. В.

СЕКЦІЯ 10.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА

*Асатрян Крістіна Суренівна,
Приходько Юлія Едуардівна*

студентки 4-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ СПАДКУВАННЯ ПРАВА НА ЗНАК ДЛЯ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ, ЯК ОКРЕМОГО ОБ'ЄКТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

У зв'язку зі стрімким розвитком суспільства та науково-технічним прогресом надзвичайно швидко відбувається розширення такого поняття, як інститут приватної власності. Це зумовлено тим, що значно розширилось коло об'єктів, які можуть належати фізичним та юридичним особам на праві приватної власності, а саме: права інтелектуальної власності, банківські вклади, цінні папери та ін. Враховуючи такі зміни, актуальними постають питання щодо порядку спадкування зазначених об'єктів приватної власності.

На сьогоднішній день, в чинному законодавстві України недостатня кількість норм, що регулюють порядок спадкування окремих видів об'єктів спадщини, в тому числі і об'єктів права інтелектуальної власності, що створює прогалини в законодавстві та унеможливорює забезпечення ефективного механізму спадкування даних об'єктів та захистити права й законні інтереси суб'єктів спадкування.

Відповідно до положень ст. 1216 Цивільного кодексу України, спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). Таким чином, права на знак для товарів та послуг, які належали спадкодавцю, входять до складу його спадщини та відповідно є об'єктом спадкування.

У разі смерті власника свідоцтва на знак, спадкоємці, в порядку спадкового правонаступництва стають новими власниками свідоцтва та їм належать усі права інтелектуальної власності, що з нього випливають. Слід зазначити, що згідно з ч. 1 ст. 495 ЦК України до таких прав

відносяться: право на використання знаку для товарів та послуг; виключне право дозволяти використання такого знаку; виключне право перешкоджати неправомірному його використанню в тому числі забороняти таке використання; інші майнові права, встановлені законом [1].

Спадкування прав на знак для товарів та послуг включає в себе декілька етапів. По-перше, протягом шести місяців з моменту відкриття спадщини, спадкоємець повинен подати до нотаріальної контори заяву про прийняття спадщини. Відповідно до ч. 3 ст. 1268 ЦК України, спадкоємець вважається таким, що прийняв спадщину у разі, якщо він на час її відкриття постійно проживав разом із спадкодавцем, за винятком, якщо протягом встановленого строку такий спадкоємець заявив відмову від спадщини.

Наступним кроком спадкування прав інтелектуальної власності на знак є те, що спадкоємець має обов'язково належним чином оформити право на спадщину, оскільки необхідна державна реєстрація передання прав інтелектуальної власності на знак. Однак, цій дії передуює видача нотаріусом свідоцтва про право на спадщину, яке видається на підставі свідоцтва спадкодавця про право на знак та виписки з відповідного державного реєстру, яка підтверджує чинність такого свідоцтва. Крім цього, одночасно спадкоємцю необхідно надати нотаріусу майнову оцінку прав інтелектуальної власності на знак, яка безпосередньо враховується при визначенні суми податку з доходів фізичних осіб при отриманні спадщини спадкоємцем, який не є членом сім'ї першого ступеня споріднення та у разі, якщо спадщина переходить від спадкодавця-нерезидента.

Гостро постає питання як діяти у разі, якщо спадкодавець подав заявку на видачу свідоцтва на знак для товарів та послуг, однак не встиг його отримати. З цього приводу, Чурпіта Г.В. дійшла висновку про те, що в порядку спадкового правонаступництва можуть переходити не лише права інтелектуальної власності, що мають чітку законодавчу регламентацію, а й інші права, які впливають з них, зокрема право на одержання свідоцтва [2, с. 25]. Однак, в цьому випадку, теоретичну та практичну проблему становить заміна особи заявника на спадкоємця, у разі якщо спадкодавець подав заявку на отримання свідоцтва, але ще не одержав його.

Окремим проблемним питанням, що залишається неврегульованим на законодавчому рівні, є встановлення порядку переходу права на знак для товарів і послуг, за наявності свідоцтва на такий знак, у разі існування декількох спадкоємців.

Враховуючи положення ст. 1278 ЦК України, можна окреслити декілька можливих варіантів вирішення цього питання: а) шляхом передачі права власності на знак для товарів та послуг в спадок до того спадкоємця, який є фізичною особою-підприємцем (що наразі часто застосовується на практиці); б) у разі, якщо всі спадкоємці мають

статус ФОП і кожен з них бажає прийняти спадщину врегулювати спір в судовому порядку, при цьому суд має врахувати факти щодо зв'язку кожного з таких спадкоємців із бізнесом спадкодавця; в) у разі, якщо спадкоємців зі статусом ФОП не має, вирішити питання шляхом укладення між такими спадкоємцями договору щодо регулювання взаємовідносин з приводу порядку користування ними таким знаком; г) право власності залишити за одним із спадкоємців, однак визначити частку у доходах від використання ним такого знаку, що буде підлягати сплаті іншим спадкоємцям.

Враховуючи вищевикладене, вбачається необхідність врегулювати на законодавчому рівні порядок спадкування права на знаки для товарів та послуг шляхом доповнення Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» відповідним розділом, а також деякі положення зазначеного Закону та правила складання і подання заявки на видачу свідоцтва на знак для товарів та послуг потребують внесення змін, в результаті чого можливим було б усунути прогалину в законодавстві та уникнути непорозумінь на практиці.

Список використаних джерел

1. Романюк О.І., Журба Т.О. Знаки для товарів та послуг як об'єкт інтелектуальної власності та спадкування прав на них [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.rusnauka.com/33_DWS_2010/Pravo/74706.doc.htm.
2. Чурпіта Г. В. Які права інтелектуальної власності переходять у спадщину? / Г. В. Чурпіта // Спадкування в Україні: Матеріали міжкафедрального круглого столу «Спадкування в Україні», 10 квітня 2014 р. [Текст]. — К.: Нац. акад. внутр. справ. — 2014. — 107 с.

Ключові слова: об'єкти права інтелектуальної власності, права на знаки для товарів та послуг, свідоцтво про право на знак, спадкування прав на знак.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кирилюк А. В.

СЕКЦІЯ 11.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

*Базилєва Анна Ігорівна,
Масляник Аліна Ігорівна*

студентки 3-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРИНЦИПИ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

В цивільному судочинстві суттєве значення для ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав має справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд і вирішення цивільних справ, що базується на принципах зазначених в ч.3 ст.2 ЦПК України, котрий був прийнятий наприкінці 2017 року. Новий ЦПК України прямо передбачає перелік принципів цивільного судочинства, а саме: верховенство права; повага до честі і гідності, рівність усіх учасників судового процесу перед законом та судом; гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; змагальність сторін; диспозитивність; пропорційність; обов'язковість судового рішення; забезпечення права на апеляційний перегляд справи; забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, встановлених законом; розумність строків розгляду справи судом; неприпустимість зловживання процесуальними правами; відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення.

Характеристика принципів цивільного процесуального права як основних засад має суттєве значення, оскільки принципи є вихідними положеннями, закріпленими в міжнародному праві та чинному законодавстві, на яких повинні ґрунтуватися процесуальне законодавство та практика його застосування [2, с. 56].

В новій редакції ЦПК України прямо передбачен принцип верховенства права.

Ю. Оборотов вважає, що принцип верховенства права, втілений до юридичного процесу, виражається у формуванні та здійсненні таких правових процедур, котрі забезпечують суб'єкту права реальну можливість виходу до правового вирішення життєвого конфлікту на основі ідей свободи, справедливості та формальної рівності [3, с. 5].

Г. П. Тимченко досліджує принцип верховенства права у цивільному судочинстві, виокремлюючи його елементи: дотримання правил визначення належної юрисдикції і підсудності; відсутність формальних перешкод для звернення до суду і порушення провадження у справі; користування засобами захисту, встановленими законом; наявність стадій судочинства і специфіки можливостей на кожній із стадій; оптимальні строки виконання процесуальних дій і тривалості самих судових процедур; інстанційність судової системи; судовий контроль за виконанням рішень [4, с. 6].

Новелами ЦПК України є декілька принципів, одним з них є принцип неприпустимості зловживання процесуальними правами, що суперечать завданню цивільного судочинства, зокрема:

1) подання скарги на судове рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана), подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, заявлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, що спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення;

2) подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями [1, ст. 44].

У ч. 2 ст. 44 ЦПК України п. п. 3, 4, 5 також передбачено: якщо в позові відсутній предмет спору, позов не має підстав, а також позов штучного характеру; якщо відбувається залучення особи в якості відповідача для того, щоб змінити підсудність справи, а також якщо позивач без обґрунтування об'єднує свої позовні вимоги з тією самою метою; якщо сторони укладають мирову угоду, що може завдати шкоди третім особам, а також якщо вони умисно не повідомляють суд про осіб, котрі залучаються для справедливого розгляду справи, то ці дії сторін процесу будуть вважатися як зловживання процесуальними правами.

У разі, якщо суд визнає дії передбачені ч. 2 ст. 44 як зловживання процесуальними правами, то він має право залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву, клопотання, постановити ухвалу про стягнення в дохід державного бюджету з відповідної особи штрафу.

Важливо зазначити, що ця відповідальність повинна позитивно вплинути на реалізацію цивільного судочинства, бо вона зможе стати підставою та призвести до добросовісності та дисциплінованості учасників процесу.

Отже, дотримання принципів в цивільному судочинстві забезпечує прозорий, справедливий, якісний та об'єктивний судовий процес. Саме через це вчені велику увагу приділяли їхньому дослідженню та аналізу.

Тому нові принципи, включені в ЦПК України згідно з Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року повинні позитивно вплинути на цивільний процес.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV із змінами та доповненнями. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
2. Комаров В. В. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України / В. В. Комаров. — Х. : Право, 2012. — С. 45.
3. Оборотов Ю. Верховенство права як шлях до правової гармонії в Україні / Ю. Оборотов // Вісник Національної академії прокуратури України. — 2008. — № 4. — С. 5–11.
4. Тимченко Г. П. Принципи цивільного та адміністративного судочинства в Україні: проблеми теорії і практики : авто-реф. дис. д-ра юрид. наук : 12.00.03. / Тимченко Геннадій Петрович ; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. — К., 2012. — 43 с. — С. 6.

Ключові слова: принципи цивільного судочинства, верховенство права, неприпустимість зловживання процесуальними правами, цивільний процес, цивільне судочинство.

Науковий керівник: ст. викладач Голубцова О. О.

***Бурич Лада Володимирівна,
Іваніца Ольга Русланівна***

студентки 3-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕЛЕКТРОННЕ ПРАВОСУДДЯ – ШЛЯХ ДО ВЗАЄМОДІЇ СУДУ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Розвиток та поступове запровадження інформаційно-комунікаційних технологій є важливим та необхідним фактором для формування сучасного суспільства. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в Україні відбувається на тлі кампанії із реформування судової гілки влади та внесення змін до процесуального законодавства [3, с. 20].

Наприкінці минулого року був прийнятий Закон України »Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України,

Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року, який вніс значну кількість нововведень, серед яких — запровадження системи «Електронний суд». Головним завданням цього нововведення є спрощення доступу до правосуддя, забезпечення прозорості правосуддя та прискорення розгляду справ.

Термін «Електронний суд» використовується у двох значеннях. У вузькому розумінні — це підсистема в системі Єдиної судової інформаційної системи України, призначена для забезпечення своєчасного отримання учасниками судового процесу повісток та повідомлень про розгляд судових справ та процесуальних документів, ухвалених під час розгляду справ. Беззаперечно, у цьому розумінні електронний суд вже став реальністю в Україні. В широкому розумінні «Електронний суд» як елемент інформаційного суспільства — це самостійна унікальна форма судового процесу, заснованого на новітніх інформаційних технологіях, що забезпечують повний цикл розгляду судової справи в електронному форматі [2, с. 30]. Саме до поняття у широкому сенсі наблизилося процесуальне законодавство, шляхом внесення відповідних змін.

У ст. 6 Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства та інших законодавчих актів» передбачено функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, яка забезпечить обмін документами в електронній формі між судами, між судом та учасниками судового процесу, між учасниками судового процесу. У ч. 6 ст. 6 Закону зазначається, що адвокати, нотаріуси, приватні виконавці, арбітражні керуючі, судові експерти, державні органи, органи місцевого самоврядування та суб'єкти господарювання державного та комунального секторів економіки обов'язково повинні зареєструвати у цій системі офіційні електронні адреси.

Також задля спрощення правосуддя вказані особи можуть подавати процесуальні та інші документи, вчиняти процесуальні дії в електронній формі виключно за допомогою Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи з використання власного електронного цифрового підпису. Представник, який подає документи у справі в електронній формі, додає до них довіреність або ордер в електронній формі, підписані електронним цифровим підписом [1, ст. 6].

Згідно нової редакції ЦПК, ч. 9 ст. 14 зазначено, що суд проводить розгляд справи за матеріалами справи в електронній формі. Процесуальні та інші документи і докази у паперовій формі повинні бути переведені в електронну форму, що долучаються до матеріалів електронної судової справи [1, ст. 14].

Таке нововведення впливає на подальший розвиток судочинства, саме електронний суд спрощує доступ учасникам до справи і

заощаджує час, фінансові та організаційні витрати, наприклад, щодо передавання матеріалів з різних судів.

Перехід до електронного суду відбуватиметься поступово, в «Перехідних положеннях» ЦПК вказано, що Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система починає функціонувати через 90 днів з дня опублікування Державною судовою адміністрацією України у газеті «Голос України» та на веб-порталі судової влади оголошення про створення та функціонування даної системи [1]. Окрім цього після запровадження системи «Електронний суд» учасники справи не втрачають право подавати документи до суду у паперовій формі.

Ще одним із досить важливих змін є запровадження поняття електронних доказів. В ст. 100 ЦПК зазначено, що це інформація в електронній формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, а також надано перелік таких доказів, наприклад, електронні документи, веб-сайти, текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, бази даних та інші.

Наступна частина ст. 100 ЦПК закріплює, що електронні докази можуть бути подані в оригіналі або в електронній копії, але обов'язковою умовою подання таких доказів є те, що вони повинні бути засвідчені електронним цифровим підписом, якщо інше не передбачено законом [1, ст. 100].

Отже, зміни в Цивільному процесуальному кодексі повинні позитивно вплинути на вдосконалення реалізації принципу доступності правосуддя, зробити його більш прозорим, завдяки переходу від застарілого та паперового судочинства до сучасного електронного.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року № 1618-IV із змінами та доповненнями. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
2. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративно-го судочинства та інших законодавчих актів» від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>
3. Бринцев О.В. Електронний суд в Україні: монографія / О. В. Бринцев. — Харків: Право, 2017. — С. 72.
4. Ханик-Посполітак Р. Ю. Електронне правосуддя: сучасні європейські стандарти в цивільному судочинстві України // Право України: збірник матеріалів міжнародної наукової конференції. — 2017. — № 8. — С. 122-129.

Ключові слова: електронний суд, правосуддя, цивільний процес, елементи електронного правосуддя, цивільне судочинство.

Науковий керівник: ст. викладач Голубцова О. О.

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗАМІНИ НЕНАЛЕЖНОГО ВІДПОВІДАЧА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Сьогодні в умовах демократизації та прагнення українського суспільства відповідати європейським стандартам важливого значення набуває дотримання всіх конституційних, галузевих та міжгалузевих принципів судочинства в усіх процесуальних галузях права. Це стосується і цивільного судочинства. Особливої уваги заслуговує питання заміни неналежного відповідача у цивільному судочинстві. З прийняттям нової редакції Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) виникає необхідність розкрити ключові питання, які стосуються даного інституту.

Наразі в юридичній літературі існує достатня кількість наукових розробок щодо тлумачення неналежної сторони, зокрема відповідача. Дослідженню процесуального порядку заміни неналежного відповідача присвячені праці таких вчених як С. Н. Абрамова, С. В. Аносової, С. С. Бичкової, С. В. Васильєва, В. В. Комарова, Г. Л. Осокіної, С. А. Чванкіна, які у різні часи присвячували свої роботи вказаній проблематиці. Попри все цей напрямок є не досить розробленим, тому, у даній роботі саме і буде проаналізовано дискусійні питання щодо заміни неналежного відповідача у цивільному процесі.

Належним відповідачем є особа, щодо якої є відомості про те, що вона дійсно може бути суб'єктом спірних матеріальних правовідносин, тобто є суб'єктом порушеного, оспорюваного чи невизнаного матеріального права позивача. Фактично, це особа, до якої пред'являє свої вимоги позивач і яка має відповідати за висунутими вимогами. Частіше за все, враховуючи принцип диспозитивності, твердження про те, що особа, до якої заявляє свої вимоги позивач, є порушником права останнього, цілком достатньо, щоб вважати таку особу належним відповідачем. Проте, в деяких випадках коло можливих відповідачів безпосередньо визначено законом. Наприклад, аналізуючи положення Закону України «Про авторське право та суміжні права» можна зробити висновок, що належним відповідачем у справі про захист авторського права та (або) суміжних прав є особа, що своїми діями чи бездіяльністю порушила особисті немайнові чи майнові права суб'єктів авторського права та (або) суміжних прав. При здійсненні видавничої діяльності, видавець, що надав виготовлювачу видавничої продукції оригінал-макет твору для його друку, у разі порушення прав автора твору, є належним відповідачем. Тобто, у таких випадках необхідно

довести факт того, що особа, на яку вказує позивач як на можливого порушника його прав, відповідає вимогам законодавства про належного відповідача у даній справі [1; 2].

Однак не завжди відомо, що залучений до розгляду справи відповідач є саме тією особою, яка має відповідати на висунуті позивачем вимоги. В такому випадку, відповідно до ст. 51 ЦПК України суд за клопотанням позивача, не закриваючи провадження у справі, замінює первісного відповідача належним відповідачем, якщо позов пред'явлено не до тієї особи, яка має відповідати за позовом, або залучає до участі у справі іншу особу як співвідповідача. Визначаючи те, чи відповідач є належним або неналежним, важливе значення має приналежність спірних прав і обов'язків. Належний відповідач повинен бути носієм спірних обов'язків. Неналежний відповідач — особа, щодо якої за матеріалами провадження припущення про те, що вона є суб'єктом спірного правовідношення виключається [3].

Відповідно до п. 8 Постанови Пленуму Верховного Суду України № 2 «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції» позов, пред'явлений до неналежного відповідача не є підставою для відмови у відкритті провадження у справі чи залишення заяви без руху. У разі, якщо норма матеріального права, яка підлягає застосуванню за вимогою позивача, вказує на те, що відповідальність повинна нести інша особа, а не та, до якої пред'явлено позов, і позивач не погоджується на її заміну, суд залучає до участі в справі іншу особу як співвідповідача з власної ініціативи [4].

В контексті прийняття ЦПК України у новій редакції процесуальний порядок заміни неналежного відповідача у цивільному процесі постає у новому світлі. Наразі чітко окреслені строки заміни неналежного відповідача та залучення співвідповідача. Відповідно до ст. 51 ЦПК України суд може замінити неналежного відповідача або залучити до розгляду справи співвідповідача до закінчення підготовчого провадження, а в разі, якщо справа розглядається за правилами спрощеного позовного провадження — до початку першого судового засідання. Якщо ці строки буде пропущено, така заміна можлива лише якщо позивач доведе, що до подання позову у справі він не знав та не міг знати про підставу заміни відповідача чи залучення співвідповідача. При цьому, слід наголосити, що відповідно до ст. 81 ЦПК України така обставина підлягає доказуванню, адже позивач повинен довести ті обставини, на які він посилається як на підставу своїх вимог або заперечень.

Такі зміни здаються доцільними, адже це сприяє насамперед своєчасному розгляду і вирішенню цивільних справ відповідно до завдань цивільного судочинства. Зокрема, це виключає необгрунтоване затягування позивачем судового процесу, адже раніше клопотання про заміну неналежного відповідача могло бути подане до винесення

рішення по справі. Проте, доцільно передбачити відповідальність позивача, який подає клопотання про заміну неналежного відповідача після спливу законодавчо встановлених строків. Такі дії позивача у подібній ситуації можна було б розцінювати як зловживання процесуальними правами відповідно до ст. 44 ЦПК України. За таке зловживання позивач мав би нести відповідальність, передбачену законом. У той же час ч. 5 ст. 51 ЦПК України встановлено, що замінений відповідач має право на компенсацію витрат, які він поніс внаслідок необґрунтованих дій відповідача. Дане нововведення оцінюється як позитивне, адже у разі, якщо позивач заявляє про необґрунтоване клопотання про заміну неналежного відповідача, залучений відповідач чи співвідповідач, з використанням даного положення, може захистити свої порушені права [3].

Доцільно було б доповнити ЦПК України положеннями про обставини, при яких можлива заміна неналежного відповідача, а також вказати, що позивач повинен довести вмотивованість свого клопотання про заміну неналежного відповідача чи залучення до розгляду справи співвідповідача. Це дозволить забезпечити рівність як позивача так і відповідача у цивільному судочинстві та уникнути ситуації, коли невинна особа повинна відповідати за вимогами, які її не стосуються.

Список використаних джерел

1. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України від 18.03.2004 [Текст] / За ред. В.І. Тертишнікова – Х.: СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2007. – 576 с.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40. – Ст. 492.
4. Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції: Постанова Пленуму Верховного суду України № 2 від 12.06.2009 // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 8. – Стр. 3.

Ключові слова: неналежний відповідач, процесуальний порядок, строки, зміни, суд.

Науковий керівник: асистент Полюк Ю. І.

Діде Євгенія Георгіївна

студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

НОТАРІУС ЯК УЧАСНИК ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Статус суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин є складним феноменом в якому відображаються його зв'язки з державою, суспільством і його членами. Тому, залежно від того, наскільки категорія статусу вірно відображає реальні суспільні відносини, настільки ефективним є здійснення прав та виконання обов'язків їх суб'єктами, в тому числі нотаріусами.

Питанням нотаріату присвячено значний обсяг праць. Проте, питання про процесуальний статус нотаріуса як учасника цивільного судочинства є одним з найменш досліджених питань у юридичній доктрині. Зазвичай науковці або взагалі не розкривають питання про правовий, тим більше процесуальний, статус нотаріуса [1, с. 98], або використовують термін «статус», не характеризуючи його змісту [2, с. 85]. Лише поодинокі наукові статі та повідомлення присвячено окремим аспектам процесуального статусу нотаріуса, який в більшості випадків розглядається з позиції його участі в нотаріальному, а не судовому процесі [3].

Всі учасники судочинства по конкретній цивільній справі є суб'єктами цивільних процесуальних правовідносин, що виникли у зв'язку з її розглядом. Разом з тим, поняття суб'єктів цивільного процесуального права набагато ширше, оскільки в нього включаються всі можливі учасники з будь — якої цивільної справи, яка підвідомча суду.

Виникнення судових спорів щодо нотаріально посвідчених правочинів є нерідкісним явищем, з яким стикається кожен нотаріус у своїй практиці. Проте, цивільний процес — це особлива галузь теорії і практики, яка не відноситься до сфери спеціалізації нотаріусів [4]. Судові справи, пов'язані з нотаріальними діями, можуть розглядатися в порядку позовного або окремого провадження. У порядку окремого провадження розглядаються справи за скаргами осіб на нотаріальні дії або на відмову в їх вчиненні. У цьому випадку суд вирішує питання про наявність або відсутність юридичного факту або вирішує спір про факт [5].

Першим кроком у будь — якому судовому спорі є пред'явлення позову, а перше «випробування», з яким може стикнутися нотаріус — притягнення до участі у справі як відповідача.

Нотаріус є публічною особою, якій державою надано повноваження щодо посвідчення прав і фактів, які мають юридичне значення, та

вчинення інших нотаріальних дій з метою надання їм юридичної вірогідності. Вчиняючи нотаріальної дії, нотаріус діє неупереджено, він не може діяти в інтересах жодної з осіб — учасника нотаріальної дії. Нотаріус не стає учасником цивільних правовідносин між цими особами, а отже, не може порушувати цивільні права, які є змістом цих відносин. Відсутня і процесуальна зацікавленість нотаріуса в предметі спору та реалізації прийнятого рішення [4].

У п. 26 постанови пленуму ВСУ від 06.11.2009 р. № 9 «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» [6] вказується, що особами, які беруть участь у справі про визнання правочинів недійсними, є насамперед сторони правочину. Нотаріуси, що посвідчували правочини, залучаються до участі у справі як треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору. Таким чином, нотаріус не є відповідачем у спорах, що виникають із цивільних відносин, пов'язаних з нотаріальною дією.

Нотаріус є відповідачем лише в разі оскарження відмови від вчинення нотаріальної дії або процедури її вчинення. Згідно з ч. 3 п. 16 Постанови Пленуму Вишого спеціалізованого Суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 01.03.2013 № 3 «За правилами цивільного судочинства як спір про право в позовному провадженні розглядаються позови про оскарження дій нотаріуса щодо вчинення виконавчого напису, коли йдеться виключно про порушення нотаріусом правил вчинення відповідної нотаріальної дії і при цьому позивачем не порушується питання про захист права відповідно до положень цивільного законодавства» [7], тобто такі вимоги до нотаріуса підлягають розгляду в позовному провадженні за правилами цивільного судочинства [4].

Ще одне можливе «випробування» для нотаріуса — це допит його як свідка. Свідком може бути кожна особа, якій відомі будь — які обставини, що стосуються справи (ст. 69 ЦПК України). Відповідно до ст. 70 ЦПК України не підлягають допиту як свідки особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги, — про такі відомості [8]. На нотаріусів покладено обов'язок зберігати нотаріальну таємницю (ч. 2, ст. 8 Закону України «Про нотаріат»). Нотаріус не має права давати свідчення в якості свідка щодо відомостей, які становлять нотаріальну таємницю, крім випадків, коли цього вимагають особи, за дорученням яких або щодо яких вчинялися нотаріальні дії (ч. 9 ст. 8 вказаного Закону) [9].

Отже, нотаріус звільняється від обов'язку зберігати нотаріальну таємницю та має право дати показання як свідок лише за наявності згоди відповідних осіб. Така згода має бути надана особисто цими особами, і не вбачається можливості передачі права на надання такої згоди представнику в судовому процесі. Враховуючи, що суд здійснює повне фіксування кожного судового засідання за допомогою звукоза-

писувального технічного засобу (ст. 247 ЦПК), та ведення журналу судового засідання, вбачається можливим надання згоди на допит нотаріуса в усній формі під час судового засідання [8].

Варто зазначити, що для постановлення ухвали про виклик нотаріуса як свідка достатньо заяви однієї із сторін спору, суд не зобов'язаний перевіряти наявність згоди на допит нотаріуса. А ось обов'язок зберігати нотаріальну таємницю покладено на нотаріуса, якому надається право давати свідчення лише за наявності згоди на це осіб, щодо яких вчинялася нотаріальна дія.

При цьому у разі відсутності необхідної згоди не буде мати місце відмова від давання показань з боку нотаріуса — підстави такої відмови передбачені статтею 71 ЦПК України, і ситуація з нотаріальною таємницею до них не відноситься. Адже, нотаріус, по суті, не відмовляється давати показання, він просто не має права цього робити.

Таким чином, нотаріус не виступає відповідачем у спорах, що виникають із цивільних відносин, пов'язаних з нотаріальною дією. Якщо нотаріуса залучено як відповідача до справи, не пов'язаної з оспоруванням процедури вчинення нотаріальної дії або відмови в її вчиненні, нотаріус має право заявити про заміну його як неналежного відповідача.

Список використаних джерел

1. Семаков Г. С., Кондракова С. П. Нотаріат в Україні: [курс лекцій]. — К.: МАУП. — 2016. — 120 с.
2. Нотаріат в Україні: [навч. посібник] / За ред. В.М. Бесчаного. — К.: Знання. — 2015. — 494 с.
3. Грибанова О. В. Процесуальний статус нотаріуса в цивільному судочинстві // Нотаріат для вас. — 2016. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://notariat-cn.at.ua/news/2010-10>
4. Голобородько В. Нотаріус у цивільному процесі // Мала енциклопедія нотаріуса. — 2014. — № 6 (60). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.yurradnik.com.ua/stride/men/?m=auth_ors&aut=814&art=1877
5. Кожухов А. Г. Нотаріус поза відповідальністю. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.yur-info.org.ua/doc/18940/Notarius_posa-vidpovidalnistiu-Notarius-ne_mozhe_vistupat_i-vidpovidachem
6. Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними: Постанова Пленуму ВСУ від 6 листопада 2009 № 9. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>
7. Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ: Постанова пленуму Вишого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 1 березня 2013 № 3. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0003740-13>
8. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 40-41, 42. — Ст. 492.

9. «Про нотаріат»: Закон України від 2 вересня 1993 року № 3425-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 39. — Ст. 383.

Ключові слова: нотаріус, відповідач, третя особа, свідок, юридична заінтересованість.

Науковий керівник: ст. викладач Притуляк В. М.

Задорожна Софія Володимирівна

студентка 3 курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗІВ

Належні і допустимі докази у справі не завжди знаходяться в розпорядженні сторін, на яких покладений обов'язок по доказуванню обставин. Трапляються також випадки, коли внаслідок настання певних обставин, доказ, який має бути використаний у справі — може бути втрачений, знищений, або отримання такого доказу може бути значно ускладнено. Внаслідок цього, учасник процесу об'єктивно буде позбавлений можливості довести обставини, які підтверджують його вимоги. Саме, з метою недопущення випадків втрати доказів, забезпечення об'єктивного та всебічного розгляду і вирішення справи, існує інститут забезпечення доказів у цивільному судочинстві. Оскільки забезпечення доказів є процесуальною дією, тому остання має здійснюватись в установленому законодавством порядку, який передбачений ЦПК України. В зв'язку з цим ми дослідимо процесуальний порядок забезпечення доказів за цивільним процесуальним законодавством України.

Виходячи зі змісту статті 116 ЦПК України, забезпечення доказів здійснюється виключно за ініціативою заінтересованої в цьому особи, яка здійснюється шляхом подання відповідної заяви. Це означає, що суд немає повноважень з власної ініціативи здійснювати будь-які дії, спрямовані на забезпечення доказів.

Проте, варто зазначити, що зустрічаються випадки, коли судді ототожнюють витребування доказів, як спосіб забезпечення доказів передбачений статтею 116 ЦПК України, та витребування доказів під час судового розгляду, що передбачене статтею 84 ЦПК України. На відміну від останнього, до заяви про забезпечення обов'язково додається документ про сплату судового збору [1, с. 126].

Дотримання вимог щодо змісту заяви про забезпечення доказів, що встановлені статтею 117 ЦПК України, є обов'язковим. Оскільки у

випадку їх недотримання, заява про забезпечення підлягає поверненню заявнику (частина 4 статті 117 ЦПК України).

У випадку, коли судом встановлено відповідність заяви вимогам законодавства, остання розглядається протягом п'яти днів з дня її надходження до суду. Про дату, час та місце розгляду повідомляється заявник та інші особи, які можуть отримати статус учасника справи. У випадку неявки належним чином повідомлених осіб, розгляд заяви про забезпечення здійснюється за їх відсутності.

Законодавством встановлено випадки, коли інші учасники, або особи, які можуть отримати такий статус (крім заявника), не повідомляються про розгляд справи: 1) коли існують невідкладні випадки (наприклад певний доказ, є річчю, що швидко псується); 2) якщо неможливо встановити інших учасників; 3) у разі, якщо повідомлення іншої сторони може ускладнити отримання такого доказу. В такому випадку, заявник має подати клопотання про розгляд заяви про забезпечення без повідомлення інших учасників та вказати відповідні підстави для такого розгляду.

За результатами розгляду заяви про забезпечення доказів суд постановляє ухвалу про задоволення чи відмову у задоволенні заяви. У разі задоволення заяви суд в ухвалі зазначає доказ, а також дії, що необхідно вчинити для його забезпечення [2].

Варто зазначити, що оскарження ухвали про забезпечення доказів не зупиняє її виконання, а також не перешкоджає розгляду справи. Це означає, що у разі оскарження цієї ухвали до суду апеляційної інстанції направляється не цивільна справа, а виділені відповідні матеріали (копія позовної заяви, заява про забезпечення доказів, оригінал оскаржуваної ухвали, тощо), а після розгляду скарги апеляційним судом ці матеріали повертаються до суду для залучення до матеріалів цивільної справи.

Дуже важливим моментом, що з'явився у новій редакції ЦПК України є те, що ухвала про забезпечення доказів є виконавчим документом та підлягає негайному виконанню в порядку, встановленому для виконання судових рішень. Тобто, для виконання ухвали про забезпечення доказу тепер не потрібно окремо отримувати виконавчий лист, а на підставі ухвали можливо одразу звертатись до органів державної влади, що реалізують політику у сфері виконання судових рішень.

Положення чинного ЦПК України, щодо забезпечення доказів, дозволяють суду уповноважити на одержання доказів заінтересовану сторону, тобто заявника чи його представника. А щодо осіб, в яких наявні докази, кодексом передбачено зобов'язання, а саме: будь-яка особа, у якій знаходиться доказ, повинна видати його на вимогу суду, включно із учасником справи. А у разі неподання учасником справи з неповажних причин або без повідомлення причин доказів, витребуваних судом, суд залежно від того, яка особа ухиляється від їх подання, а

також яке значення мають ці докази, може визнати обставину, для з'ясування якої витребувався доказ [2].

Таким чином, інститут забезпечення доказів вносить та закріплює певні гарантії та реальні можливості сторони отримати доказ і відповідно довести в установленому законодавством порядку свої вимоги та заперечення.

Список використаних джерел

1. Зейкан Я.П. Цивільний процесуальний кодекс України. Станом на 15.06.2011: Науково-практичний коментар. – К.: КНТ, 2011. – 680 с.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.

Ключові слова: докази, забезпечення доказів, заявник, ухвала про забезпечення доказів, витребування.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гонгало Р. Ф.

Каспрак Вікторія Іванівна

студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Питанню забезпечення позову у цивільному процесі завжди приділялось багато уваги не тільки з боку науковців, а і серед юристів-практиків. На сьогоднішній день цивільне законодавство зазнало значних змін, що суттєво позначилось і на інституті забезпечення позову.

Одним із недоліків судового способу захисту порушеного права є його фактична неоперативність, формальна зарегульованість, що зумовлено вимогою суворого дотримання цивільної процесуальної форми. Наслідками цього може бути затягування розгляду справи, порушення права особи-заявника на розгляд його вимог, адресованих суду, протягом розумного строку, зловживання заінтересованими учасниками процесу своїми процесуальними правами. Найгіршою видається ситуація, коли через такі недоліки порушене право особи взагалі не зможе бути захищене судом з огляду на об'єктивну обмеженість його існування в часі, здатність із плином часу втрачати свої властивості, які наділяють це право певним аксіологічним змістом.

У такому разі розгляд справи взагалі може втратити будь-який сенс. Запобігти таким ситуаціям покликаний інститут забезпечення позову.

Інститут забезпечення позову представляє собою певну сукупність закріплених законом норм та правил, які вживаються судом за клопотанням осіб, які беруть участь у справі для забезпечення виконання рішення суду у майбутньому.

Діяльність органів судової юрисдикції по вирішенню спорів є ефективною тільки тоді, коли судові рішення виконуються. Реалізація права на судовий захист, гарантованого кожному ст. ст. 55, 124 Конституції України, багато в чому залежить від належного правового механізму, складового якого, зокрема, є інститут забезпечення позову в судовому процесі [1].

Інститут забезпечення позову регулюється главою 10, статтями 149-159 Цивільного процесуального кодексу України і використовується проти несумлінних дій відповідача, який може сховати майно, продати, знищити або знецінити його. Позивач має змогу порушити вимогу про забезпечення позову перед судом, якщо її буде включено до змісту позовної заяви або подання про це самостійної заяви.

Позивач при зверненні до суду з позовом, має право вимагати від суду певних гарантій того, що у випадку ухвалення рішення у справі на його користь це рішення можна буде виконати в примусовому порядку, якщо відповідач буде ухилятися від добровільного виконання цього рішення. Отже, відповідно до заяви учасників справи, може бути вжито різні види забезпечення позову.

Відповідно до ч. 2 ст. 149 ЦПК України забезпечення позову допускається як до пред'явлення позову, так і на будь-якій стадії розгляду справи, якщо невжиття таких заходів може істотно ускладнити чи унеможливити виконання рішення суду або ефективний захист, або поновлення порушених чи оспорюваних прав або інтересів позивача, за захистом яких він звернувся або має намір звернутися до суду. У зв'язку з цим вжиття заходів забезпечення позову можливе не лише при проведенні попереднього судового засідання, здійсненні процесуальних дій з підготовки справи до судового розгляду чи під час судового розгляду, а й одночасно з відкриттям провадження у справі чи після постановлення відповідної ухвали. Винятком є заява про забезпечення позову з метою запобігання порушенню права інтелектуальної власності, яка може бути подана та підлягає розгляду до подання позовної заяви. До такої заяви додаються документи та інші докази, які підтверджують, що саме ця особа є суб'єктом відповідного права інтелектуальної власності і що її права можуть бути порушені у разі невжиття заходів до забезпечення позову. До заяви додаються також її копії відповідно до кількості осіб, щодо яких просять вжити заходів забезпечення позову, та документ, що підтверджує сплату судового збору за подання такої заяви [2].

У судовій практиці постійно виникають питання, пов'язані із вжиттям заходів забезпечення позову, незважаючи на регулярні узагальнення цієї практики та надання рекомендацій судам щодо правильного вирішення цього процесуального питання. Проте помилки та спірні питання при вирішенні заяв про забезпечення позову ще існують. Певним спірним питанням для судової практики є питання щодо можливості застосування інституту забезпечення позову (накладення арешту на майно) у спорах про відшкодування моральної шкоди, оскільки, як вважається, це спори немайнового характеру. Свого часу також у судовій практиці виникло питання про те, чи може суд при задоволенні заяви про забезпечення позову обрати інший вид забезпечення позову, ніж той, що просить заявник, зокрема з огляду на характер обставин справи.

Таким чином, можна стверджувати, що інститут забезпечення позову є невід'ємним складовим права на судовий захист, адже не завжди задоволення позовних вимог може вважатись реальним захистом порушених прав. Аналіз судової практики щодо вжиття заходів забезпечення позову свідчить про існування певних прогалин яку правозастосовній практиці окремих судів, так і на нормативному рівні, що, у свою чергу, зумовлює необхідність подальшого теоретичного дослідження проблем забезпечення позову [3, с. 521].

Список використаних джерел

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 40-41, 42. — Ст. 492.
3. Теоретичні проблеми цивільного процесуального права : Підручник / М.М. Ясинок, М.П. Курило, О.В. Кіряк, О.О. Кармаза, С.І. Запара та ін.; За заг. ред. д.ю.н. професора М.М. Ясинка. — К.: Алерта, 2016. — 734 с.

Ключові слова: позов, забезпечення позову, позивач, відповідач, судовий захист.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Черемнов Д. В.

Килівник Катерина Володимирівна

студентка 3-го курсу Судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

УЧАСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Нині широко розповсюджені у судовій практиці категорії цивільних справ, які стосуються інтересів дітей, що, відповідно, привертають до себе певну увагу держави та суспільства. Законодавець неодноразово робив спроби знайти оптимальну модель судового процесу, де б можна було всебічно враховувати інтереси дітей, ефективно реагувати на порушення їх прав.

Відповідно до законодавства, особа вважається малолітньою до досягнення нею 14-ти років, а неповнолітньою — від 14-ти до 18-ти років. Перша група осіб має часткову цивільну дієздатність, а друга — неповну цивільну дієздатність, що впливає і на набуття ними процесуальної дієздатності залежно від того, який правовий статус має особа. У зв'язку з цим треба розглядати цих осіб як можливих учасників цивільного процесу окремо.

Механізм сприяння неповнолітній особі в реалізації та захисті її прав і законних інтересів через дії батьків неповнолітньої особи, її представника чи законного представника, усиновлювача, опікуна з урахуванням віку неповнолітньої особи і в межах встановленого законодавством України обсягу її дієздатності закріплюється чинним законодавством.

Цивільну процесуальну правоздатність як елемент правосуб'єктності мають усі фізичні і юридичні особи, в тому числі й неповнолітні. Щодо дієздатності в цивільному процесі, то неповнолітні можуть особисто здійснювати цивільні процесуальні права та виконувати свої обов'язки в суді у справах, що виникають з відносин, у яких вони особисто беруть участь, якщо інше не встановлено законом. У випадку участі неповнолітнього у справі, наприклад, про визнання недійсним договору банківського вкладу, на укладення якого він не має відповідної цивільної дієздатності, він і не зможе самостійно бути учасником такого спору. Відтак, формулювання ЦПК про те, що такі особи мають цивільну процесуальну дієздатність у тих справах в яких вони особисто беруть участь, з одного боку, забезпечує їх реальним механізмом захисту таких прав, з іншого боку, ця процесуальна норма не надає таким особам більшого обсягу дієздатності, ніж визначено матеріальними нормами цивільного права [4].

Крім того, суд може залучити до участі в справах законного представника неповнолітньої особи. Але у сімейних правовідносинах

можуть бути випадки, коли спір виникає між неповнолітнім і його законним представником, батьками, усиновлювачами, опікунами. Передбачена ст. 18 СК України можливість самостійно звернутись особі, що досягла 14 років, до суду з цього питання є необхідною гарантією захисту своїх прав від порушень та зловживань [1].

Перебуваючи у процесуальному статусі сторони або іншої особи, яка бере участь у справі, неповнолітній наділяється всім комплексом прав та обов'язків, передбачених цивільним процесуальним законодавством, та не має будь-яких переваг порівняно з повнолітніми учасниками процесу. Це пов'язано з тим, що основою цивільного процесу є диспозитивність, тому незалежно від віку певного суб'єкта цивільних процесуальних відносин, він має широке коло прав та може вільно, на свій розсуд ними розпоряджатися. Покладення процесуальних обов'язків також не залежить від віку учасника процесу, оскільки їх існування дозволяє впорядкувати цивільне судочинство та правовідносини між судом як уповноваженим державним органом і заінтересованими в результаті справи особами. Хоча стаття 45 ЦПК України має назву «Забезпечення захисту прав малолітніх або неповнолітніх осіб під час розгляду справи», де вказано право неповнолітніх на висловлення своєї думки, право на отримання інформації про судовий розгляд, а також гарантується здійснення інших процесуальних прав і виконання процесуальних обов'язків, передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України [2]. Крім того, суд роз'яснює малолітній або неповнолітній особі її права та можливі наслідки дій її представника чи законного представника у разі, якщо за віком вона може усвідомити їх значення. Передбачено також створення судом належних умов для здійснення неповнолітньою особою її прав, визначених законом та передбачених міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Але, як бачимо, дана стаття не ставить неповнолітніх у краще становище, порівняно з іншими учасниками, а просто додатково наголошує на наявності зазначених прав у суб'єкта. Причиною такого додаткового роз'яснення є те, що повнолітні учасники процесу можуть в повній мірі усвідомлювати значення своїх дій, а неповнолітні особи в силу вікових особливостей та відсутності достатнього життєвого досвіду можуть мати помилкове уявлення про правильність своєї поведінки. Такий механізм покликаний заповнити відсутню дієздатність неповнолітніх, тому повинен бути включений у структуру правосуб'єктності неповнолітніх. У результаті особливості правосуб'єктності неповнолітніх призводять до однакового стану правосуб'єктності повнолітньої та неповнолітньої осіб.

Наступним елементом правосуб'єктності неповнолітньої особи є деліктоздатність, яка забезпечує відповідальнісну складову у правовому статусі неповнолітнього. Неповнолітні у віці від 14 до 18 років

вважаються матеріально деліктоздатними, тобто самі відповідають за майнову шкоду, заподіяну їх діями. Але якщо в неповнолітнього немає майна або заробітку, достатнього для відшкодування шкоди, шкоду за завдані збитки мають відшкодувати його представники. Якщо неповнолітній здійснив правочин, що виходить за межі його дієздатності, без письмової згоди його законних представників або їх подальшого схвалення, то таку угоду суд може визнати недійсною. Однак, якщо така угода повністю відповідає інтересам неповнолітнього, вона може бути визнана дійсною за умови подальшого схвалення її законними представниками [3].

Таким чином, існуюче регулювання законодавцем питання участі неповнолітніх у цивільному процесі потребує подальшого вдосконалення та розроблення ефективніших форм і способів захисту їхніх прав та інтересів.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 року № 2947-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 21-22. – Ст. 18.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 45.
3. Василик Ю. Участь малолітніх та неповнолітніх осіб як сторін у цивільному процесі / Ю. Василик // Віче. – 2014. – № 6. – С. 26-29.
4. Дербакова Ю. А. Цивільна правосуб'єктність неповнолітніх: автореф... канд. юрид. наук, спец.: 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / Дербакова Ю. А. – Одеса : Нац. ун-т «Одеська юридична академія», 2014. – 20 с.

Ключові слова: неповнолітня особа, неповна цивільна дієздатність, процесуальне становище неповнолітніх, правосуб'єктність, учасники цивільного процесу.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гонгало Р. Ф.

Коваленко Анастасія Костянтинівна

студентка 3-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРЕЮДИЦІЯ ЯК ПІДСТАВА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Застосування преюдиції, як підстави звільнення від доказування у цивільному судочинстві України передбачено ч. 4, ч. 6 ст. 82 ЦПК України [1]. Обставини, встановлені рішенням суду у господар-

ській, цивільній або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді іншої справи, у якій беруть участь ті самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини, якщо інше не встановлено законом. Вирок суду в кримінальному провадженні, ухвала про закриття кримінального провадження і звільнення особи від кримінальної відповідальності або постанова суду у справі про адміністративне правопорушення, які набрали законної сили, є обов'язковими для суду, що розглядає справу про правові наслідки дій чи бездіяльності особи, стосовно якої ухвалений вирок, ухвала або постанова суду, лише в питанні, чи мали місце ці дії (бездіяльність) та чи вчинені вони цією особою.

Отже, процес доказування включає в себе використання преюдиції. На думку К. С. Юдельсона, С. В. Курильова, В. Рясенцева та інших науковців, преюдиція є підставою для звільнення від доказування. Преюдиціальність фактів ґрунтується на правовій властивості законної сили судового рішення і визначається його суб'єктивними і об'єктивними межами, за якими сторони й інші особи, які брали участь у справі, а також їх правонаступники не можуть знову оспорювати в іншому процесі встановлені судом в рішенні факти і правовідносини. Факти, встановлені рішенням суду, що набрало законної сили не доводяться знову при розгляді інших цивільних справ, в яких беруть участь ті самі особи. Факти, встановлені вироком суду в кримінальному провадженні, який набрав законної сили, є обов'язковими для суду, що розглядає справу про цивільно-правові наслідки дій особи, лише в двох питаннях: чи мали місце ці дії та чи вчинені вони цією особою [2, с. 70-78].

Слід зазначити, що суб'єктивні межі застосування преюдиції мають місце коли в двох справах беруть участь одні й ті самі особи, чи хоча б одна особа, щодо якої встановлено ці обставини. Об'єктивні межі стосуються обставин, встановлених рішенням чи вироком суду. Не мають преюдиціального значення оцінка судом конкретних обставин справи, які сторонами не оспорювалися. Преюдиціальне значення можуть мати лише ті факти, щодо наявності або відсутності яких виник спір [3].

У цивільному процесі України використання преюдиції допомагає встановлювати стабільні та чітко сформульовані правила розгляду справ. Запорукою належної судової процедури є обов'язковість рішення суду. Підтвердженням цього є положення ст. 124, ст. 129 Конституції України та Постанова № 14 Пленуму ВСУ «Про судові рішення у цивільній справі» від 18.12.2009 р., які вказують на обов'язковий характер рішень суду, що набрали законної сили, а також позиція Європейського суду з прав людини, згідно з якою рішення, яке набрало законної сили, є остаточним і оскарженню не підлягає [4, с. 28-30].

На думку В. В. Масюк, у діяльності суду по розгляду цивільних справ має значення співвідношення преюдиції та передсудності. Преюдицію слід відокремлювати від передсудності, під якою розуміють можливість розгляду цивільної справи і задоволення позовних вимог лише за наявності рішення суду по іншій справі, зокрема яка підлягає розгляду в порядку іншого судочинства. У ряді цивільних справ не може бути ухвалено рішення без наявності рішення суду, ухваленого за правилами іншої юрисдикції [5, с. 13].

Існує погляд, згідно з яким преюдиція розглядається як засіб судової аргументації, як правило, що звільняє від доказування обставин, які були встановлені рішенням іншого суду, що набрало законної сили, визнаються обов'язковими і не потребують повторної перевірки. Якщо судом були встановлені певні обставини, зафіксовані у судовому рішенні, то вони визнаються преюдиціальними [6, с. 22-25].

Отже, преюдиція — це правило бездоказового визнання судом факту, який був доведений іншим судом в минулому. Застосування преюдиції дає можливість: а) пов'язувати процес доказування під час розгляду і вирішення справи; б) встановлювати правові зв'язки між процесуальними галузями права щодо питань однакового застосування правових норм, які регулюють діяльність по доказуванню.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 24.02.2018. — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
2. Штефан М. Й. Цивільний процес: Підручник. — 2-ге вид. — К.: Ін Юре, 2001. — 696 с.
3. Коментар до Цивільного процесуального кодексу України від 18.03.2004 р., № 1618-IV: науково-практичний коментар станом на 01.12.2008 р. [Електронний ресурс] / Всеукраїнська мережа ЛІГА-ЗАКОН. — Режим доступу: www.ligazakon.ua
4. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Праведная проти Росії» від 18.11.2004 р. // Вісник Верховного Суду України. — 2006. — № 2. — С. 28–30.
5. Масюк В. В. Презумпції і преюдиції в цивільному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / В. В. Масюк ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. — Х., 2010. — 20 с.
6. Ляшенко Р. Д. Загальна характеристика та властивості преюдиції як засобу судової аргументації / Р. Д. Ляшенко // Часопис Київського університету права. — 2012. — № 3. — С. 22-25.

Ключові слова: доказування, звільнення від доказування, преюдиція, процес доказування, судовий аргумент.

Науковий керівник: асистент Іліопол І. М.

Матвійчук Катерина Володимирівна

студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВІДВІД СУДДІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Чинний Цивільно-процесуальний кодекс України (в редакції від 24 лютого 2018 року) не дає визначення поняття «відвід», однак в юридичній доктрині закріплено, що «відвід» – це усунення від участі в цивільному, кримінальному, господарському або адміністративному процесі окремих його учасників, якщо хтось із них особисто (прямо чи непрямо) заінтересований у справі, але не є стороною, чи третьою стороною у цивільному процесі [1, с. 293].

Метою відводу є гарантія захисту конституційних прав людини і громадянина, а також надати впевненість учасникам цивільного процесу, іншим особам, присутнім у залі судового засідання. Зокрема, впевненість у тому, що справа розглядатиметься та буде вирішуватись неупереджено та об'єктивно, що, безпосередньо, у свою чергу, сприятиме підвищенню авторитету судової влади загалом, а також до схвалюваних судом рішень та сприяти попередженню небезпеки скасування судових рішень у зв'язку з їх незаконністю [2].

Що стосується часових меж, то відвід повинен бути вмотивованим і заявленим протягом десяти днів з дня отримання учасником ухвали про відкриття провадження у справі, в випадках, коли вказаний строк минув, але заявник дізнався про підстави відводу, які раніше йому не могли бути відомі, дозволяється заявляти відвід, але не пізніше двох днів з дня, коли заявник дізнався про таку підставу.

Підстави для відводу (самовідводу) судді закріплені у ст. 36 ЦПК України. Наведений у даній статті перелік підстав не є вичерпним. Це пояснюється тим, що існують різноманітні життєві ситуації, які неможливо передбачити, тому закон не може містити вичерпного переліку. Положення даної статті розповсюджується на суддів усіх інстанцій, а ст. 37 ЦПК України передбачає недопустимість повторної участі судді в розгляді справи.

Підстави можуть мати як об'єктивний (п.п. 2, 4 ч. 1 ст. 36 ЦПК України), так і суб'єктивний (п.п. 1, 3 ч. 1 ст. 36 ЦПК України) характер, а заінтересованість у справі може мати юридичний і побутовий характер. Юридична заінтересованість полягає у тому, якщо від результатів вирішення спору у судді виникнуть, зміняться або припиняться права чи обов'язки, а побутова або як її називають ще – фактична заінтересованість – якщо рішення суду може мати вплив на особисті стосунки судді з оточуючими (наприклад, залежність від однієї із сторін) [3, с. 396].

Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 36 ЦПК України обставини, що викликають сумнів щодо неупередженості чи об'єктивності судді можна вважати незаконні дії судді під час розгляду справи, дружні або ж навпаки неприязні стосунки з кимось із учасників процесу, службова підпорядкованість тощо.

Згідно із ст. 39 ЦПК України за наявності підстав, зазначених у ст. ст. 36, 37 ЦПК України, суддя зобов'язаний заявити про самовідвід.

Наслідком задоволення заяви про відвід судді, який розглядає справу одноособово, справа розглядається в тому самому суді іншим суддею (ч. 1 ст. 41 ЦПК України), а питання про відвід судді вирішує суд, який розглядає справу і задовольняє відвід, якщо він дійде до висновку про його обґрунтованість. Тобто, в даному випадку, можна говорити про суперечність із метою відводу — неупередженість та об'єктивність розгляду та вирішення справи. Оскільки, суддя не може бути неупередженим по відношенню до себе і не може належним чином оцінювати докази стосовно себе. Він вимушено поєднує функцію особи, що наводить аргументи в захист правомірності своїх дій та функцію вирішення поставленого питання. Тобто було б доцільніше, якби питання відводу розглядалося іншим складом суду, але це сприятиме затягуванню справи, тому що до апеляційної чи касаційної інстанції разом із заявою передаються всі матеріали справи. До 21 червня 2001 року в «старому» ЦПК України існувала конструкція за якої питання про відвід судді вирішувалося головою суду.

Актуальною проблемою також є неможливість оскарження ухвали про задоволення/незадоволення заяви про відвід суддів. Наприклад, у випадку, коли на суддю здійснюється тиск і його примушують до проведення відводу, то повинні бути законодавчі шляхи врегулювання даної ситуації [4, с. 40].

Отже, відвід судді в цивільному процесі — це один із способів на незалежний суд. Проте, як ми бачимо, інститут відводу суду має свої недоліки, вирішення яких зробило б даний інститут більш дієвим, їх можна врегулювати шляхом внесення змін до Цивільного процесуального кодексу України. Ми схилиємось до думки, що доцільною була б модель, коли заяви про відвід розглядав би голова суду, однак в чітко визначений строк.

Деякі ж вчені схилиються до думки, що необхідно взагалі замінити інститут відводу і надати перевагу відстороненню судді від розгляду справи. Адже в сучасній практиці, якщо судді заявлено відвід і його не задоволено, подальший розгляд справи ускладнюється суб'єктивним фактором.

Також необхідно визначити можливість чи не можливість оскарження ухвал про задоволення/незадоволення заяви про відвід судді.

Список використаних джерел

1. Бабич, О. М. Відвід судді в цивільному процесі / О. М. Бабич // Сучасна цивілістика : матеріали 9-ої Міжнар. наук. конф. студентів, аспірантів та молодих вчених (Одеса, 28 березня 2014 р.). 2014 . – 516 с. – С. 293-296.
2. Цивільний процесуальний кодекс України, прийнятий Верховною Радою України від 18 березня 2004 року № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
3. Сенік С. В. Відвід судді у цивільному процесі / С. В. Сенік // Правове життя сучасної України : у 2 т. : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. ювілею акад. С. В. Ківалова (Одеса, 16-17 травня 2014 р.). Т. 1. 2014. – 820 с. – С. 369-370.
4. Ануфрієва О. В. Інститут відводу судді у процесуальному праві України (порівняльний аспект) / Ольга Вячеславівна Ануфрієва // «Вісник Вищої ради юстиції». – 2011. – № 4. – С. 35-42.

Ключові слова: відвід, самовідвід, відвід судді, суддя, судове засідання.
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гонгало Р. Ф.

Мащенко Наталія Русланівна

студентка 3-го курсу факультету підготовки слідчих
Національного Університету «Одеська юридична академія»

МАЛОЗНАЧНІ СПРАВИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

Верховною Радою України 3 жовтня 2017 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», який вніс суттєві зміни до цивільного судочинства. Однією з таких змін є запровадження законодавцем поняття малозначних справ, які розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження, а також визначення порядку їх розгляду.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 ЦПК України цивільне судочинство здійснюється у порядку наказного провадження, позовного провадження (загального або спрощеного) та окремого провадження.

Стаття 274 ЦПК України визначає, що у порядку спрощеного позовного провадження розглядаються: 1) малозначні справи; і 2) справи, що виникають з трудових відносин, а також будь-яка інша справа, віднесена до юрисдикції суду, за винятком справ, зазначених у ч. 4 ст. 274 ЦПК України.

Проте виникають певні заперечення, за якими справу потрібно відносити до малозначної.

Визначення справи малозначною впливає на можливість тої чи іншої особи бути представником в суді (у ч. 2 ст. 60 ЦПК зазначено, що представниками у малозначних справах, можуть бути особи, які досягли вісімнадцяти років та мають повну цивільну дієздатність), а також, на інші аспекти в цивільному процесі: допустимість касаційного оскарження, можливість розглянути справу за спрощеною процедурою.

Також постає питання, про ціну позову, яка саме визначає чи відносити дану справу до малозначних. По-перше, малозначними вважаються справи, ціна позову яких не перевищує сто розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Проте, тут важливо зазначити, що дана сума може для окремих осіб, становити лише місячний бюджет, а для інших – річний бюджет для всієї родини. Дані про розмір прожиткового мінімуму вираховуються станом на 1 січня, поточного року, відповідно до ст. 7 Закону України «Про Державний бюджет України». На 2018 рік прожитковий мінімум для працездатної людини становить 1762 грн. [2].

По-друге, малозначними є справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Суперечним є те, що існує певна категорія справ (немайнові позови), у яких ціна позову взагалі відсутня. У таких позовах, саме суд повинен вирішувати, відносити їх до категорії малозначних справ чи ні. Тому суддя повинен вирішувати дане в кожному окремому випадку (справи про захист честі та гідності, виселення особи з приміщення, та багато інших справ) [3, с 8].

Вважаємо, що існує проблема, що складна та заплутана справа, може мати недостатню ціну позову для того, щоб звернутися до касаційного суду, а, у свою чергу, проста справа, яка має достатню суму встановленою законодавством, буде переглядатися цим судом.

Іншою проблемою, є те, що сам позивач, може змінювати ціну позову на меншу (шляхом зазначення вартості спірного майна, менше ніж воно є в дійсності, або поділу вимог на декілька окремих позовів), з метою затягування судового процесу або потрапляння до категорії малозначних справ. Також позивач може навпаки збільшити суму для того, щоб його справу міг переглянути касаційний суд.

Що стосується немайнових позовів, то тут також є певні заперечення. Прикладом може слугувати те, що кожна людина по різному ставиться до своєї репутації та гідності. Тому, як саме суд буде вирішувати питання про малозначність цього критерію невідомо. Також, суд може піти на деякі хитрощі, та відносити більшість справ

до малозначних, оскільки такі справи розглядаються за спрощеною процедурою.

Суд буде розглядати справу в порядку спрощеного провадження без повідомлення сторін за наявними матеріалами. Сторона може бути залучена до участі малозначної справи, за клопотанням, у разі відсутності одночасного існування таких умов:

- стягнення грошової суми меншої ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;

- характер спірних правовідносин та предмет доказування не вимагають участі сторін для повного та всебічного встановлення обставин [4].

Попереднє судове засідання при спрощеному провадженні не проводиться. Перше судове засідання проводиться не пізніше тридцяти днів з дня відкриття провадження.

Відповідачу для надання відзиву надається строк п'ятнадцять днів з дня отримання ухвали про відкриття провадження. Третім особам для надання пояснень строк встановлюється судом, а щодо пояснень на відзив – протягом десяти днів із дня отримання.

У випадку розгляду справи з участю сторін суд заслуховує також усні пояснення та показання свідків, а судові дебати не проводяться.

Потрібно зазначити що, чинним ЦПК України касаційний перегляд малозначних справ не передбачено. Однак Верховний Суд може прийняти малозначну справу до розгляду, у разі коли: касаційна скарга стосується питання права, яке має фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовчої практики; особа, яка подає касаційну скаргу, позбавлена можливості спростувати обставини, встановлені оскарженим судовим рішенням, при розгляді іншої справи; справа становить значний суспільний інтерес або має виняткове значення для учасника справи; суд першої інстанції відніс справу до категорії малозначних помилково [4].

Отже, законодавцем недостатньо вирішено питання про визначення справ малозначними. Насамперед, можуть виникати суперечки у випадках, коли суми позовів будуть коливатися між 100 та 500 прожиткових мінімумів. Тому існує необхідність у подальшому врегулюванні даної прогалини цивільного процесуального законодавства стосовно визначення та розгляду малозначних справ, а також формуванні суддями та адвокатами власного досвіду для забезпечення справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду і вирішення цивільних справ. Тому, на мою думку, положення про малозначність справи потрібно винести до окремої статті ЦПК України під назвою «Малозначні справи».

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України: [Електронний ресурс]// (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст. 492) – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
2. Закон України Про Державний бюджет України на 2018 рік (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 3-4, ст.26) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.
3. Актуальні питання цивільного судочинства у світлі судової реформи в Україні: монографія / [С. В. Ківалов, Н. Ю. Голубева, І. В. Андронов та ін.]; за заг. ред. Н. Ю. Голубевої; НУ ОЮА. – Одеса: Юридична література, 2017. – 212 с.
4. Малозначні справи у нових процесуальних кодексах: особливості розгляду [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://ukrainepravo.com/news/ukraine/maloznachni-spravi-unovikhprotsesualnikh-kodeksakh-osoblivosti-rozglyadu/>.

Ключові слова: малозначні справи, суд, сторони, позови, сума позовів.
Науковий керівник: асистент Дрогозюк К. Б.

Мізерна Ольга Ігорівна

студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ФІКСУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТЕХНІЧНИМИ ЗАСОБАМИ

Законодавством України передбаченні певні гарантії щодо забезпечення законності під час судового розгляду справ.

Згідно з пунктом 6 статті 129 Конституції України [1] однією з основних засад судочинства є його повне фіксування технічними засобами. Дане положення закріплене і у статті 247 Цивільного процесуального кодексу України. [2].

Процес фіксування судового процесу технічними засобами являє собою офіційну діяльність суду, яка передбачає послідовне відтворення ходу судового засідання.

Обов'язок фіксації судового засідання покладається на секретаря, який має виняткові повноваження для фіксування судового засідання за допомогою відео- та (або) звукозаписувального технічного засобу, створення архівних та робочих копій отриманих даних, а також для озвучення фонограм попередніх засідань. Секретар несе персональну відповідальність за результати роботи комплексу під його керів-

ництвом, за дотримання ним інструкцій та за технічний стан обладнання комплексу, з яким він працює.

Розпочинається технічне фіксування з моменту відкриття судового засідання та завершується проголошенням судового рішення у справі. Носій інформації, на який здійснювався технічний запис судового засідання, є додатком до журналу судового засідання і після закінчення судового засідання приєднується до матеріалів справи.

Фіксування судового засідання технічними засобами є досить важливим. Його переваги можна розглядати з різних аспектів.

Перш за все, фіксація судового засідання за допомогою технічних засобів є однією з гарантій захисту прав, свобод і інтересів осіб.

По-друге, фіксування судового процесу є засобом реалізації гласності у цивільному процесі. Кожна зацікавлена особа має можливість проглянути матеріали конкретної справи чи прослухати хід процесу.

Фіксація судового засідання є засобом дотримання судом процесуальних строків, і водночас зобов'язує суд діяти тільки у відповідності до приписів нормативно-правових актів, внаслідок чого відбувається позитивний вплив на якість правосуддя та відповідальність суддів.

Досить значимим є те, що фіксування судового засідання технічними засобами робить неможливим перекручення фактично досліджених обставин по справі, дозволяє достовірно зафіксувати докази, показання свідка, експерта.

Також, варто звернути увагу й на той факт, що останнім часом досить сильно впав рівень довіри до суду з боку населення.

На кінець 2017 року було проведено опитування, за результатами якого свою недовіру до суду висловили 80,9 % громадян України, а 78,1 % громадян не вважають суди самостійними, а суддів – незалежними. [3]. Відновити довіру буде непросто, але, на мою думку, за допомогою фіксування цивільного процесу, отримана належна достовірна інформація по справах та їх розгляд сформує позитивну громадську думку про діяльність суду і покращить ставлення населення до судової гілки влади.

Суспільство має право і повинне висловлювати свою думку про діяльність суддів, а діяльність суддів має бути відкритою, прозорою та неупередженою.

Отже, фіксування судового процесу технічними засобами є невід'ємними та обов'язковими складовими судового процесу.

Фіксування судового процесу технічними засобами фактично забезпечує:

- 1) дисциплінованість і відповідальність як учасників судового процесу у справі, так і суддів;
- 2) можливість запобігати порушенням порядку вчинення процесуальних дій;
- 3) додержання законності та інших засад судочинства в судових засіданнях;

4) неупереджене ставлення суддів до учасників судового процесу.

Найважливішим є те, що повна фіксація судового процесу технічними засобами впливає на підвищення рівня судочинства та забезпечує право на справедливий суд, забезпечує певні демократичні зрушення у судовому розгляді.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2004. — № 40-41, 42. — Ст. 492.
3. Ставлення громадян України до судової системи: звіт за результатами соціологічного дослідження / Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумова. Київ, 2017. 28 с.

Ключові слова: фіксація, технічні засоби, гласність, судові засідання, засіб.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гонгало Р. Ф.

Мутаф Валентина Андріївна

студентка 3-го курсу факультету підготовки слідчих
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ ДОКАЗІВ ТА ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗА ЦПК 2004 ТА ЦПК 2017

Нещодавно прийнятий Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» (далі — Закон) запровадив численні зміни до цивільного процесуального законодавства, зокрема до сфери доказування, які сприймаються з достатнім скептицизмом та потребують окремого дослідження.

Для чіткого розуміння, видається доцільним здійснити порівняльно-правовий аналіз окремих питань стосовно інституту доказів та доказування за попередньою редакцією ЦПК (далі — ЦПК 2004) та чинним ЦПК (далі — ЦПК 2017).

По-перше, при дослідженні даного питання одразу помітно наскільки законодавець розширив регулювання окремих питань доказів та доказування. В чинному ЦПК 2017 відокремлена глава 5 під має назву «Докази

та доказування» та включає в себе наступні параграфи: основні положення про докази, показання свідків, письмові докази, речові докази, електронні докази, висновок експерта, висновок експерта у галузі права, забезпечення доказів. Видається доцільним підкреслити, що у попередній редакції ЦПК 2004 дана глава мала назву «Докази» та складалась із десяти статей. Тобто відбулись крім докорінних змін, законодавець передбачив значну кількість нововведень.

По-друге, яскравою новелою ЦПК 2017 є запровадження нового терміну «електронні докази». Інформаційні технології значно прогресують і кожного дня ми спостерігаємо нові можливості та відкриття в комп'ютерній сфері. Тому потреба в електронному доказі, як в новому виді доказу назрівала давно.

Відповідно до частини першої ст. 100 ЦПК 2017 електронні докази — це інформація в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема: електронні документи (в тому числі, текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо); веб-сайти (сторінки); текстові, мультимедійні та голосові повідомлення; метадані, бази даних й інші дані в електронній формі.

Враховуючи складність у використанні технічних засобів, український адвокат Андрій Стеблевський, вважає доцільним, щоб Верховний Суд із залученням технічних спеціалістів відпрацював своєрідні алгоритми використання тих чи інших електронних доказів. Тим більше, що відповідно до статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» на Верховний Суд покладено обов'язок забезпечення сталості та єдності судової практики з її узагальненням, а також забезпечення однакового застосування норм права судами різних спеціалізацій [2].

Також, спостерігаються зміни у складі засобів доказування за ЦПК 2017. Так, наприклад, відповідно до частини другої ст. 76 чинного ЦПК України до засобів доказування відносяться: 1) письмові, речові та електронні докази; 2) висновки експертів; 3) показання свідків.

Звідси випливає, що пояснення сторін, третіх осіб та їх представників, допитаних як свідків за чинним ЦПК України, не буде доказом у справі. Також, відповідно до ч. 2 ст. 78 ЦПК обставини справи, які за законом мають бути підтверджені певними засобами доказування, не можуть бути підтверджені іншими засобами доказування. Таким чином, суд не матиме змогу оцінювати даний доказ та прийняти його до уваги при ухваленні рішення, оскільки пояснення сторін, третіх осіб та їх представників не відносяться до засобів доказування, тому є не допустимими доказами. Отже, на думку окремих науковців не є доцільним виключення із засобів доказування пояснень сторін, третіх осіб та їх представників, допитаних як свідків [3, с. 77].

Закон мав на меті вдосконалення судового процесу та способів доказування обставин справи, що має ключове значення для правиль-

ного вирішення спору. Нажаль цей закон приймався поспішно, під час його розгляду у Верховній Раді України до нього було внесено більше шести тисяч поправок, що стало абсолютним рекордом в історії України. Проаналізувавши ці поправки стає зрозумілим, що більшість народних обранців вносячи поправки не ставили на меті вдосконалення закону та уникнення колізій. Ці поправки були суто граматичні, наприклад зміна слів «явка» на «прибуття», «та» на «і», тобто направлені на бойкотування цього закону.

Підсумовуючи вищенаведене потрібно підкреслити, що Законом передбачено багато корисних змін в інституті оцінки доказів (впровадження принципу достовірності та достатності доказів), в засобах доказування (впровадження електронних доказів, допиту свідків в різних формах), в збиранні доказів (огляд доказів, витребування та забезпечення доказів). Також законом значно звужено строк на подання доказів сторонами. Так, всі докази сторони мають подати разом з позовною заявою. Крім того копії доказів (крім речових доказів), що подаються до суду, заздалегідь надсилаються або надаються особою, яка їх подає, іншим учасникам справи. Все це запроваджено з метою економії часу та недопущення зловживанням сторонами своїми процесуальними правами.

Не зважаючи на те, що Закон вносить до сфери доказування нововведень та змін, все ще залишається багато колізій у окремих положеннях, що потребує дослідження та доопрацювання з урахуванням практичних порад суддів, прокурорів та адвокатів.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV// Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 40-41, 42, ст. 492.
2. Дрогозюк К.Б. Предмет та суб'єкти доказування у цивільному процесі України та Франції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Дрогозюк Крістіна Борисівна. — Одеса, 2018. — 192 с.
3. Стеблевський А. Електронні докази — новела до трьох процесуальних кодексів [Електронний ресурс] / Андрій Стеблевський. — 2018. — Режим доступу до ресурсу: <http://yvu.com.ua/elektronni-dokazy-novela-do-troh-protseualnyh-koдексiv/>.

Ключеві слова: докази, доказування, електронні докази, оцінка доказів.
Науковий керівник: асистент Дрогозюк К. Б.

***Піддубна Анастасія Анатоліївна,
Федорович Анастасія Станіславівна***

студентки 3-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

**ПОЗИЦІЯ СУДУ ЩОДО ПОМИЛКИ ТА ОМАНИ
ПРИ УКЛАДЕННІ ПРАВОЧИНІВ**

Хоч і на даний час існує велика кількість досліджень навколо питання недійсних правочинів, у цивілістичній доктрині досі не склалось однієї думки щодо правової класифікації недоліків волі та волевиявлення при укладенні правочинів як умови дійсності правочину та їх місця в системі юридичних фактів.

Окремі елементи вад волі та волевиявлення при укладенні правочинів традиційно поділялися на дві групи: 1) без внутрішньої волі на укладення правочину; 2) внутрішня воля сформувалась невірно. До цього числа відносяться правочини, зроблені під впливом помилки, обману, насильства, зловмисної домовленості представника однієї сторони з іншою стороною [2].

Характерна риса зазначених недійсних правочинів — невідповідність волевиявлення (яке має повністю відповідати вимогам закону) справжньої волі особи, якої немає, або вона склалася поза дійсним бажанням особи укласти правочин. У правочині підмінюється воля сторони правочину на волю сторонньої особи, яка здійснює протиправний вплив на волю сторони.

Відповідно до ч. 1 ст. 229 ЦК України, якщо особа, яка вчинила правочин, помилилася щодо обставин, які мають істотне значення, такий правочин може бути визнаний судом недійсним. Узагальнюючи підстави, ми класифікували наступним чином: 1) при помилці у характері правочину — сторони помиляються у визначенні самого правочину, наприклад, укладають договір оренди майнового паю, при наданні речі на зберігання застосовують правила договору безоплатного користування річчю [2].

Так у справі № 723/26/14-ц суд касаційної інстанції, залишаючи без змін рішення апеляційного суду, яким визнано недійсним договір дарування житлового будинку, виходив із того, що укладаючи оспорюваний договір дарування, позивач помилився щодо фактичних обставин правочину та його природи, що вплинуло на його волевиявлення під час укладення договору дарування замість договору довільного [4]; 2) помилка в предметі правочину (помилка в якості предмету) має місце, коли учасник правочину під час укладання правочину помилково мали на увазі різні речі, і ця помилка була з'ясована лише при передачі речі, наприклад, покупець бажає

придбати взуття з натуральної шкіри, а йому продають зі штучної, оскільки продавець не знав про наміри покупця.

Не є помилкою щодо якості речі неможливість її використання або виникнення труднощів у її використанні, що сталося після виконання хоча б однією зі сторін зобов'язань, які виникли з правочину, і не пов'язане з поведінкою іншої сторони правочину. Не має правового значення помилка щодо розрахунку одержання користі від вчиненого правочину; 3) помилка в особі контрагента має місце, коли особа повторно звертається в установу для надання послуги і з'ясовується, що в ній вже не працює той робітник, який останнього разу був виконавцем послуги.

Так в справі № 522/2038/14 ухвалюючи рішення суд першої інстанції, з висновками якого погодились суди апеляційної та касаційної інстанцій, дійшов висновку про те, що позивач, надаючи нотаріально посвідчену згоду на укладення договору купівлі-продажу квартири, помилялась стосовно істотних умов оспорюваного договору: ціни квартири та особи-покупця; 4) помилка в праві — це випадки, коли особи перебували в омані з підстави правового регулювання правочину.

Відповідно до ч. 1 ст. 230 ЦК України, якщо одна із сторін правочину навмисно ввела другу сторону в оману щодо обставин, які мають істотне значення, такий правочин визнається судом недійсним. Якщо було навмисне введення особи в оману відносно дійсних умов правочину, в результаті чого сторона укладає не вигідний для себе договір, такі недійсні правочини іменуються вчиненими під впливом обману [2].

Так у справі № 668/13508/14-ц суд дійшов висновку, що неправдиве повідомлення батьками, які є одночасно законними представниками неповнолітньої або малолітньої особи, про відсутність прав дитини на майно, що передається в іпотеку, не може бути підставою для визнання іпотеки недійсною за позовом батьків, які зловживали своїми правами законних представників дитини, а може спричинити інші наслідки, передбаченні законодавством, які застосовуються органами опіки та піклування. 2) у пасивній формі, коли навмисно вмовчується про дійсні факти.

Частина 2 ст. 230 ЦК України встановила виняток із загального правила визнання правочину недійсним двосторонній реституції, яке полягає у двократному розмірі відшкодування завданих збитків і можливості стягнути моральну шкоду зі сторони, яка використовувала оману [2].

Отже, на даний момент дійсно складно знайти єдине рішення щодо помилки та омани при укладенні правочинів, проте опираючись на судову практику, можна дійти правильного висновку, яке буде вірно підходити під певну справу у цивільному судочинстві.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України, 2004, ст.225, 229-233 № 1618-IV) // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618>
2. Цивільний кодекс України (Відомості Верховної Ради України, 2003, № 435-IV) // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Ухвала Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 12.10.2016 // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/62058375>
4. Рішення Деснянського районного суду м.Києва від 18.07.2017 // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/68601166>

Ключові слова: помилка, омана, істотні обставини, реституція.

Науковий керівник: асистент Ліопол І. М.

Середа Яна Юрївна

студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНСТИТУТ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ

З набранням чинності 15 грудня 2017 року Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 № 2147-VIII почалось впровадження численних змін до цивільного судочинства. Таке кардинальне реформування має на меті ефективне впорядкування та налагодження провадження судочинства у судах при розгляді цивільних справ. Але таке реформування з одного боку вирішує певні проблеми під час розгляду справ, а з іншого – ставить перед правозастосуванням низку питань. Так, зокрема, таким питання є поява в новій редакції Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) інституту зловживання процесуальними правами.

В науковій літературі, у зв'язку з новизною таких нововведень, питання зловживання процесуальними питаннями ще не досліджувалося. Актуальність такого дослідження є явною та необхідною у зв'язку з низкою проблем, які з'являються під час намагань як суддів, так і інших учасників процесу застосовувати новели цивільного процесу.

Ч. 1 ст. 44 ЦПК України передбачено, що учасники судового процесу та їхні представники повинні добросовісно користуватися процесуальними правами та те, що зловживання процесуальними правами не допускається. Так, справді, під час дії попередньої редакції ЦПК України було багато фактів зловживань процесуальними правами з боку сторін судового розгляду, але ні визначення поняття «зловживання процесуальними правами», ні обов'язку сторони добросовісного користування своїми процесуальними правами не існувало.

Законодавець не лише передбачив обов'язок учасників судового процесу добросовісно користуватися процесуальними правами, а і передбачив у ч. 2 ст. 44 ЦПК випадки такого зловживання. Їх було названо «дії, що суперечать завданню цивільного судочинства», та до них віднесено, зокрема:

1) подання скарги на судові рішення, яке не підлягає оскарженню, не є чинним або дія якого закінчилася (вичерпана), подання клопотання (заяви) для вирішення питання, яке вже вирішено судом, за відсутності інших підстав або нових обставин, з'явлення завідомо безпідставного відводу або вчинення інших аналогічних дій, що спрямовані на безпідставне затягування чи перешкоджання розгляду справи чи виконання судового рішення;

2) подання декількох позовів до одного й того самого відповідача (відповідачів) з тим самим предметом та з тих самих підстав, або подання декількох позовів з аналогічним предметом і з аналогічних підстав, або вчинення інших дій, метою яких є маніпуляція автоматизованим розподілом справ між суддями;

3) подання завідомо безпідставного позову, позову за відсутності предмета спору або у спорі, який має очевидно штучний характер;

4) необґрунтоване або штучне об'єднання позовних вимог з метою зміни підсудності справи або завідомо безпідставне залучення особи як відповідача (співвідповідача) з тією самою метою;

5) укладення мирової угоди, спрямованої на шкоду правам третіх осіб, умисне неповідомлення про осіб, які мають бути залучені до участі у справі.

Поміж іншого, звертаємо увагу на те, що нормою передбачено, що «...суд може визнати зловживанням процесуальними правами дії...». Таке формулювання дає підстави вважати, що суд не зобов'язаний визнавати такі дії зловживанням. Це його право, а не обов'язок. Тобто, залежно від конкретних обставин справи суд на свій розсуд може визнати, а може і не визнати дії учасника справи зловживанням процесуальними правами.

Але, на відміну від зазначеного вище права суду щодо визнання або невизнання дій зловживання процесуальними правами, на суд ч. 4 ст. 44 ЦПК України покладено обов'язок вживати заходів для запобігання зловживанню процесуальними правами та у випадку зловживання процесуальними правами учасником судового процесу

застосовувати до нього заходи, визначені цим Кодексом. Адже передбачення обов'язку учасників судового процесу добросовісного виконання своїх прав за відсутності певних санкцій у разі такого зловживання є недовієм. Тому, законодавцем у ч. 3 ст. 44 України було передбачено, що у разі визнання судом подання заяв, клопотань або скарг зловживанням процесуальними правами він має право залишити без розгляду або повернути скаргу, заяву, клопотання.

Серед передбачених ч. 2 ст. 44 ЦПК України випадків зловживань процесуальними права хотілось би зупинитися на першому з них. Так проблемним під час правозастосування є те, що нормою передбачено визнання дією, що суперечить завданню цивільного судочинства «вчинення інших аналогічних дій, що спрямовані на безпідставне затягування чи перешкодження розгляду справи чи виконання судового рішення». Тобто, законодавцем не визначено вичерпного переліку таких дій. З одного боку, це є позитивним моментом. Адже на практиці існують непоодинокі випадки подання різноманітних скарг, заяв та клопотань, які не вписуються в передбачений нормою ст. 44 ЦПК України зловживань.

З іншого боку, відсутність однозначного переліку зловживань процесуальними правами ускладнює завдання суду щодо їх визнання такими. Вважаю, що на допомогу суддям та учасникам цивільного процесу може прийти на допомогу судова практика. Так, відповідно до ч. 4 ст. 263 ЦПК України при виборі і застосуванні норми права до спірних правовідносин суд враховує висновки щодо застосування відповідних норм права, викладені в постановках Верховного Суду. Тобто, судова практика, яка буде сформована Верховним Судом буде допоміжним джерелом щодо тих дій, які можуть бути визнаними зловживаннями процесуальними правами.

Отже, такий інститут у цивільному процесі як зловживання процесуальними правами необхідно дослідити більш детально, адже відтепер трапляються прогалини в українському законодавстві щодо його застосування. Зокрема, вже є зареєстрований у Верховній Раді України законопроект, що має на меті внесення змін до деяких законодавчих актів України (Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів) стосовно саме переліку дій, які можуть бути визнані зловживанням процесуальними правами. Наприклад, безпідставним внесенням до переліку норми, яка визнає подання свідомо безпідставного позову зловживанням процесуальними правами тощо.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 08.10.2004 // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 40-41, 42. — Ст. 492.

2. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: Закон України від 03.10.2017 № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 48. – Ст. 436.

Ключові слова: зловживання процесуальними правами, добросовісне користування правами, прогалини в законодавстві, нововведення, судова практика.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гонгало Р. Ф.

Сіваченко Валерія Олегівна

студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗУСТРІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ВІДПОВІДАЧА

Нова редакція Цивільного процесуального кодексу спричинила модифікацію майже всього цивільного процесу. Не є винятком інститут забезпечення позову, в якому передбачена процедура зустрічного забезпечення.

Актуальність теми полягає в тому, що на відміну від забезпечення позову, яке діє для захисту прав та інтересів позивача, зустрічне забезпечення є захистом інтересів відповідача [2].

Дослідження даного питання отримало висвітлення в працях таких науковців, як: Луспеника Д. Д, Андронova І.В., Алексеева Н.С та інші.

Відповідна норма є відображенням принципу процесуальної рівності сторін під час судового розгляду, адже певним чином дає змогу збалансувати їх права та інтереси, нейтралізувати появу негативних наслідків в результаті застосування судом забезпечувальних заходів [1, с. 1].

Згідно з ч. 1 ст. 154 ЦПК України метою інституту є забезпечення відшкодування збитків відповідача, які можуть бути спричинені забезпеченням позову [3]. Тому, зустрічне забезпечення застосовується тільки у випадку забезпечення позову.

Аналіз норм Цивільного процесуального кодексу свідчить про те, що питання про зустрічне забезпечення носить диспозитивний характер. Тобто реалізація цього механізму є правом суду, а не його обов'язком. Але існує певне зобов'язання застосовувати зустрічне забезпечення, якщо:

1) позивач не має зареєстрованого в установленому законом порядку місця проживання (перебування) чи місцезнаходження на території України та майна, що знаходиться на території України, в розмірі, достатньому для відшкодування можливих збитків відповідача, які можуть бути спричинені забезпеченням позову, у випадку відмови у позові; або

2) суду надані докази того, що майновий стан позивача або його дії щодо відчуження майна чи інші дії можуть ускладнити або зробити неможливим виконання рішення суду про відшкодування збитків відповідача, які можуть бути спричинені забезпеченням позову, у випадку відмови у позові [3].

В ухвалі про зустрічне забезпечення суд повинен визначити строк для надання зустрічного забезпечення (не більше 10 днів після винесення ухвали).

Але існують певні недоліки даного нововведення. В першу чергу, в законодавстві чітко не визначено порядку розгляду відповідних заяв (з викликом сторін чи без, в судовому засіданні чи ні). Крім, того не передбачено також способу повідомлення сторін про розгляд таких заяв.

Ще однією вадою, є відсутність повного переліку заходів зустрічного забезпечення, що на практиці може призвести до зловживань процесуальними правами та невизначеності. Так, ч. 4 с. 154 ЦПК регламентує процедуру захисту прав відповідача, що здійснюється шляхом внесення на депозитний рахунок суду грошових коштів у розмірі, визначеному судом. Якщо позивач з поважних причин не має можливості внести відповідну суму, зустрічне забезпечення також може бути здійснено шляхом:

1) надання гарантії банку, поруки або іншого фінансового забезпечення на визначену судом суму та від погодженої судом особи, щодо фінансової спроможності якої суд не має сумнівів;

2) вчинення інших визначених судом дій для усунення потенційних збитків та інших ризиків відповідача, пов'язаних із забезпеченням позову.

Обов'язок визначення розміру зустрічного забезпечення у кожній конкретній справі з урахуванням обставин справи, покладено на суд. Напрями зустрічного забезпечення позову мають бути співмірними із заходами забезпечення позову, застосованими судом, та розміром збитків відповідача у зв'язку із забезпеченням позову.

Отже, інститут забезпечення позову став гнучкішим та ефективнішим в аспекті гарантування захищеності прав та інтересів учасників цивільного процесу. Це в цілому свідчить про значний прогрес правової думки вітчизняного законодавця та зміцнення принципу процесуальної рівності сторін. Проте, з метою дієвого розвитку даного процесу варто детально виокремити підстави та умови

застосування таких заходів, процедуру розгляду клопотань та спосіб повідомлення сторін про розгляд таких заяв.

Список використаних джерел

1. Алексеева Н.С. Зустрічне забезпечення як засіб захисту інтересів відповідача в цивільному процесі / Н. С. Алексеева// Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2017. – № 3. – С. 42.
2. Луспеник Д. Д. Зустрічне забезпечення – новела цивільного процесу [Електронний ресурс] / Д. Лусник // Судебно-юридическая газета. – 2017. – № 12. – Режим доступу: <http://sud.ua/ru/news/publication/107640-zustrichne-zabezpechennya-novela-tsilvnogo-protsesu>
3. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» № 2147 -VIII [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради (ВВР).– 2017. – № 48, ст. 436 – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>

Ключові слова: зустрічне забезпечення, цивільний процес, суд, відповідач, забезпечення позову.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гонгало Р. Ф.

Степанова Сніжана Петрівна

студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

СКЛАД ВИТРАТ НА ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ТА ДОКАЗИ ЇХ ПІДТВЕРДЖЕННЯ

В багатьох випадках розгляд справ у судах є складний для звичайних людей, які не усвідомлені в усіх юридичних тонкощах, а, отже, дані особи потребують кваліфікаційної допомоги, що виражається у залученні правників, якими, відповідно до ч. 1 ст. 60 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), можуть бути адвокати [3]. Крім того, згідно з оновленим ЦПК України було введено в дію норму права, якою встановлено, що учасники права мають право користуватися правничою допомогою, яка здійснюється тільки адвокатом, за виключенням випадків передбачених законом.

Питання статусу адвокатів у цивільному процесі, а також склад витрат на правничу допомогу та їх відшкодування розглядалося в

працях В.В. Заборовського, А.В. Коломійця, С.С. Немченко, Ю.Ю. Рябченко, Г.О. Світличної, Н.В. Хмелевської, М.В. Шпака та інших.

Якщо казати про законодавче закріплення права особи на правничу допомогу, то воно закріплено, як на міжнародному (ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод), так і на національному рівні (ст. 59 Конституції України) [1, 2]. Так, положення ст. 59 Конституції України було роз'яснено Конституційним Судом України у рішенні від 30.09.2009 р. № 23-рп/2009 за конституційним зверненням громадянина Голованя І.В., де зазначено, що воно є загальним за своїм змістом, тобто поширюється на коло осіб, в яке входять не тільки підозрюваний або обвинувачений у кримінальному провадженні, а також розповсюджується й на інших фізичних осіб, які самостійно можуть обирати свого представника з метою захисту своїх прав та законних інтересів, які також виникають з цивільних, сімейних, трудових, земельних та інших правовідносин [4].

Залучення адвоката в судовий процес передбачає у собі покладання на сторону витрат на сторін щодо його залучення, крім передбачених випадків Законом України «Про безоплатну правову допомогу». У зв'язку з цим, потребує аналізу питання щодо відшкодування витрат на правничу допомогу у цивільному судочинстві відповідно до останніх змін.

Так, відповідно до ч. 2 ст. 137 ЦПК України, витрати, пов'язані з наданням правничої допомоги поділяються на дві складові. До них відносяться:

1. гонорар адвоката та його помічника. Сюди відносять ті витрати учасника справи, які доказуються шляхом подання до суду договору про надання правової допомоги, ордера адвоката, а також іншими доказами, що окреслюють об'єм виконаної адвокатом роботи. Новокаховський міський суд Херсонської області 28 березня 2018 року постановив ухвалу відмову у задоволенні заяви адвоката, що діє на підставі договору, про стягнення судових витрат на правничу допомогу у справі № 2117/2-521/11, в якій зазначив, що склад та розмір таких витрат входить до предмету доказування [5]. З даного судового рішення наглядно видно, що: а) належними доказами цієї категорії справ є не просто наявні договір учасника справи з адвокатом та акт прийняття-передачі наданих послуг, а саме ті, в яких повний перелік виконаних робіт з відповідним підтвердженням розрахунків; б) вирішення питання про склад видатків на професійну допомогу можливе лише після розгляду справи по суті.

Тому, при постановленні ухвали про винесення додаткового рішення у справі про стягнення аліментів Оболонський районний суд міста Києва за наявності квитанції до прибуткового касового ордеру про сплату позивачем юридичних послуг вказав, що це є підставою для задоволення даної позовної вимоги [6]. Отже, в деяких судових

рішення може бути зазначено, що відповідні витрати були дійсно сплачені за відповідним розрахунковим документом, або ж прямо перераховують усі дії, які потребують оплати.

2. витрати, які поніс адвокат в процесі надання юридичних послуг. Ця категорія складається з оплати відповідних зборів, комісій за отримання різного роду інформаційних довідок, витягів з державних реєстрів тощо, що підтверджується платіжними дорученнями, чеками, квитанціями та іншими доказами. Але на практиці суди не зазначають про дані витрати при винесені рішення. Це можна пояснити тим, що дана складова повністю поглинається категорією правових витрат на правничу допомогу.

З огляду на вищезазначене, можна дійти до висновку, що якщо законодавець у нормі закону прямо передбачив склад відповідних витрат, то судам необхідно при винесені рішення вказувати їх обидві, розмежовуючи при цьому та із зазначенням доказів, на які посилалися учасники сторін, як на підтвердження факту їх виникнення та повної оплати.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Закону від 28.06.1996 № 254к/96-ВР// Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996 р., № 30, ст. 141.
2. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод: Конвенція від 04.11.1950 р. // Офіційний вісник України від 16.04.1998 р., № 13 / № 32 від 23.08.2006, стор. 270.
3. Цивільний процесуальний кодекс України ([Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>).

Судова практика:

4. Рішення Конституційного Суду України у справі № 1-23/2009 ([Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09/paran54#n54>)
5. Ухвала Новокаховського міського суду Херсонської області у справі № 2117/2-521/11 ([Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73058745>)
6. Ухвала Оболонського районного суду міста Києва у справі № 756/13516/16-ц ([Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/72873718>).

Ключові слова: витрати на правничу допомогу, адвокат, склад витрат, докази підтвердження витрат на правничу допомогу, судові рішення.

Науковий керівник: к.ю.н., ст. викладач Бут І. О.

Сумик Юлія Сергіївна

студентка 3-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАХОДИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ

Примус існує в будь-якому людському суспільстві і одним з необхідних методів підтримки в ній організованості і порядку. Існують такі випадки, коли реалізація норм процесуального законодавства неможлива, без застосування заходів процесуального примусу.

Розглядаючи заходи процесуального примусу у цивільному процесуальному законодавстві, варто зазначити, що до набуття чинності Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [1] цивільне процесуальне законодавство не містило такого консолідованого інституту, як заходи процесуального примусу, хоча в процесуальній літературі у різні часи ставилось питання про необхідність дослідження проблематики цивільної процесуальної відповідальності.

Тривалий час зазначена проблема була предметом жвавих дискусій серед таких вчених як С. Бичкова, В. Бутнев, І. Зайцев, П. Єлисейкин, В. Комаров, М. Кузнецов, І. Лукна, О. Новіков, Д. Нохрін, І. Самощенко, С. Фурса, О. Цихоцький, Н. Чечина, М. Штефан, А. Юдін та інші.

Учасники цивільного судочинства повинні сумлінно користуватися належними їм процесуальними правами і виконувати добросовісно процесуальні обов'язки. У випадку зловживання процесуальними правами або навмисного невиконання процесуальних обов'язків до учасників процесу можуть бути застосовані заходи процесуального примусу. Правовий примус — це конкретні засоби впливу, які пов'язані з обмеженням в тій чи іншій формі свободи особи [2].

Відповідно до ст. 143 Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК України), заходами процесуального примусу є процесуальні дії, що вчиняються судом у визначених випадках з метою спонукання відповідних осіб до виконання встановлених у суді правил, добросовісного виконання процесуальних обов'язків, припинення зловживання правами та запобігання створенню протиправних перешкод у здійсненні судочинства.

Зокрема ст. 144 ЦПК України визначає попередження, видалення із залу судового засідання, тимчасове вилучення доказів для дослідження судом, привід та штраф в якості заходів процесуального примусу.

В якості найефективнішого засобу процесуального примусу слід виділити штраф. Порівняно з іншими засобами процесуального примусу штраф є найбільш жорстким. Наприклад, правопорушник, до якого був застосований штраф в подальшому вже не вчинить подібне правопорушення на відміну від особи до якої було застосоване попередження. Це пов'язано із тим, що певні матеріальні обмеження можуть викликати у особи, яка порушила закон почуття поваги до законодавства та усвідомлення того, що така особа вчинила протиправне діяння.

Так, наприклад, Дрогобицький міськрайонний суд Львівської області у справі № 442/7867/17 застосував до ОСОБИ_1 такий захід процесуального примусу як привід, оскільки вказана особа на виклики суду не з'являлась і про причин неявки не повідомляла [3]. Іше одини приклад застосування судом заходів процесуального примусу ілюструється ухвалою Тульчинського районного суду Вінницької області у справі № 148/2438/16-ц про визнання виконавчого документа таким, що не підлягає виконанню [4]. У ході розгляду справи було виявлено неналежне виконання процесуальних обов'язків стороною. Суд застосував до такої особи такий захід процесуального примусу як попередження.

З аналізу судової практики можна зробити висновок, що найчастіше суд застосовує до осіб такі заходи процесуального примусу як попередження та привід.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що заходи процесуального примусу на сьогодні є чудовою можливістю забезпечення дотримання особою норм законодавства. Варто також зазначити, що сьогодні органи судової влади не поспішають застосовувати штраф як захід процесуального примусу, хоча він є дієвим. Можливо, це пов'язано з тим, що накладаючи на сторону, яка допустила зловживання процесуальними правами штраф, суд повинен буде звернути увагу на те, що у цивільному процесі, на відміну від кримінального, не встановлюються мотиви вчинення процесуального правопорушення та форма вини, оскільки це неможливо, бо такого процесуального інструментарію немає. При визначенні розміру судового штрафу необхідно буде враховувати лише можливий ступінь впливу санкції на правопорушника, тобто негативний ефект того, як ця санкція може вплинути на конкретну особу, а також тяжкість правопорушення для руху справи та майновий стан правопорушника, тобто має бути забезпечена індивідуалізація покарання. І, що найголовніше, висновок суду про те, що учасник процесу здійснив зловживання процесуальним правом, має бути максимально мотивований в ухвалі суду.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2147a-19>
2. Цивільний процес України : Підручник / За ред Є.О. Харитонова, О.І. Харитонові, Н.Ю. Голубевої. – К.: Істина, 2012. – 536 с.
3. Ухвала Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області від 05 грудня 2017 р., справа № 442/7867/17 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71065204>
4. Ухвала Тульчинського районного суду Вінницької області від 11 грудня 2017 р., справа № 148/2438/16-ц [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/70832254>

Ключові слова: заходи процесуального примусу, забезпечення, штраф, попередження, привід.

Науковий керівник: аспірант, асистент Полюк Ю. І.

Туз Тетяна Володимирівна

студентка 3-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЕКСПЕРТ З ПИТАНЬ ПРАВА ЯК УЧАСНИК СУДОВОГО ПРОЦЕСУ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Цивільний процесуальний кодекс (далі – ЦПК України) в новій редакції містить чимало змін. Деякі з них запроваджують нові інститути та поняття цивільного процесуального права, інші – вдосконалюють конструкції, що діяли раніше.

Однією із новел процесуального законодавства є введення поняття «експерт з питань права». Норми ст. 73 Цивільного процесуального кодексу, ст. 69 Кодексу адміністративного судочинства та ст. 70 Господарського процесуального кодексу містять однакові за змістом положення стосовно визначення експерта з питань права. Проте така регламентація цього інституту не виключає наявності недоліків та виникнення низки питань стосовно застосування цих положень безпосередньо під час судового розгляду конкретної справи.

Актуальність даної роботи полягає у дослідженні нової категорії та встановленні її необхідності; оцінці її переваг, виявлення недоліків та шляхів їх вирішення.

Відповідно до ч. 1 ст. 73 ЦПК України експерт з питань права — це особа, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права [1].

Одразу ж спостерігаємо недосконалість стосовно встановлення вимог. Адже поза розглядом залишаються питання: який саме науковий ступінь вимагається; кого слід вважати «визнаним фахівцем в галузі права»? Більш детальної регламентації потребує саме поняття «визнаності», тому що на даний момент вона має виключно оціночний характер. Стосується це лише наукових працівників, які займаються виключно науковою діяльністю чи й також осіб, які добре відомі з точки зору практики. Адже можлива така ситуація, коли для однієї з сторін цивільного провадження визнаності фахівця буде недостатньо, що призведе за собою оскарження допуску такої особи до судового процесу.

Стосовно залучення експерта з питань права, то законодавець чітко не встановлює процедури ініціювання залучення з боку суду, закріплюючи лише право прийняття рішення про його допуск до участі в справі та долучення його висновку до матеріалів справи.

Можна також звернути увагу на термінологічну колізію, яка міститься в усіх трьох процесуальних кодексах. Так, в статті, де йдеться про процесуальний статус експерта, вживається поняття «експерт з питань права», а в параграфі, присвяченому висновку такого експерта, його вже називають «експертом у галузі права». Такі незначні, на перший погляд, колізії також можуть стати причиною недоречних дискусій у суді [2].

Загалом окремі правники ставили під сумнів доцільність визначення такого учасника процесу. Так, існує думка, що введення в судовий процес експерт з питань права, суперечить принципу «*jus novit curia*» («суд знає право»), який означає, що кожен професійний суддя є юристом, тобто по суті він сам і є експертом з правових питань і повинен краще за будь-якого спеціаліста самостійно їх вирішувати. Але ми розуміємо, що навіть при запровадженні найжорсткішого відбору при призначенні на посаду судді, ми не можемо вимагати досконалого знання усіх аспектів права, в тому числі міжнародного. Отже, концепція «*jus novit curia*» не означає, що суддя володіє абсолютними знаннями у сфері права. Підтвердженням цьому є інша концепція римського права — «*amicus curiae*», або «*amicus curiae brief*», що дослівно означає «друг суду».

Ще одним недоліком є відсутність в законодавстві положень про відвід такому експерту та застережень щодо спеціальної відповідальності такого учасника за відомо неправдиві свідчення.

Однією з переваг є чітко встановлений перелік прав та обов'язків такого учасника, що мають свої особливості. Експерт з питань права зобов'язаний з'явитися до суду за його викликом, відповідати на поставлені судом питання, надавати роз'яснення. За відсутності

заперечень учасників справи експерт з питань права може брати участь в судовому засіданні в режимі відеоконференції. Він має право знати мету свого виклику до суду, відмовитися від участі у процесі, якщо він не володіє відповідними знаннями, а також право на оплату послуг та компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду [1].

Що стосується висновку експерта у галузі права, то він не є доказом, а має консультативний характер і тому не є обов'язковим для суду. Водночас суд може посилатися в рішенні на висновок експерта у галузі права як на джерело відомостей, які в ньому містяться, та має зробити самостійні висновки щодо відповідних питань.

Отже, проаналізувавши норми ЦПК України, які регламентують процесуальний статус експерта з питань права можна дійти висновку, що даний учасник є допоміжним. Адже за відсутності потреб суд може взагалі уникати залучення такого експерта.

Недостатня регламентація цього інституту, що міститься в оновлених кодексах та може спровокувати виникнення низки практичних запитань під час застосування цих положень на практиці не виключає того, що сам факт введення в процесуальне законодавство нового інституту експерта з питань права є досить позитивною новелою, запровадження якої зумовлено збільшенням випадків застосування норм іноземного законодавства, міжнародної судової практики.

Такий експерт і науково-правова експертиза повинні стати важливим позитивним чинником для однакового застосування права на усій території України та сприяти узгодженню судової практики.

Список використаних джерел

1. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.
2. Наталія Зогуля. Експерт з питань права: проблема процесуального статусу // [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/ekspert-z-pitan-prava-problema-protsesualnogo-statusu

Ключові слова: цивільний процес, Цивільний процесуальний кодекс, нововведення; учасники судового процесу, експерт з питань права.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гонгало Р. Ф.

Ховрак Лілія Василівна

студентка 3 курсу факультету підготовки слідчих
Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

НОВЕЛИ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ЗА ЧИННИМ ЦПК УКРАЇНИ

Судова система України давно потребує якісного реформування, щоб відповідати потребам часу, суспільства та європейським стандартам правосуддя. Основною проблемою цивільного процесуального законодавства України є його неузгодженість зі змінами до Конституції і положеннями Закону України «Про судоустрій і статус суддів», які були внесені 2016 року.

З метою вирішення вказаної проблеми було прийнято Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів». Він запровадив низку істотних змін до Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України). Ці зміни набрали чинності з 15 грудня 2017 року.

Аналіз нововведень є надзвичайно важливим, адже від правильного розуміння та дотримання норм цивільного процесуального законодавства залежить ефективність захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави.

Так, тепер відповідно до ст. 16 ЦПК України, представництво у суді, як вид правничої допомоги, здійснюється виключно адвокатом (професійна правнича допомога), крім випадків, встановлених законом [2]. Необхідно також враховувати ч. 11 п. 16 Перехідних положень Конституції України згідно з якою, відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 131-1 та ст. 131-2 Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» представництво виключно прокурорами інтересів держави в суді (у окремих випадках і в порядку, що визначені законом) або адвокатами інтересів інших осіб у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року, у судах апеляційної інстанції – з 1 січня 2018 року, у судах першої інстанції – з 1 січня 2019 року [1]. Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року.

Також ст. 131-2 визначає, що Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а

також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена [3].

Відповідно до ч. 4 ст. 19 ЦПК передбачене спрощене позовне провадження, яке призначене для розгляду малозначних справ, справ, що виникають з трудових відносин, справ незначної складності та інших справ, для яких пріоритетним є швидке вирішення справи [6].

Серед інших новел, що вводиться чинним ЦПК України є поняття «малозначні справи», до яких відносяться: справи, у яких ціна позову не перевищує сто розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб та справи незначної складності, визнані судом малозначними. На малозначні спори не розповсюджується положення щодо виключного представництва адвокатом, і в таких справах представниками можуть бути особи, які досягли вісімнадцяти років та мають цивільну процесуальну дієздатність [4].

Також збільшено строк на оскарження рішень судів. Відповідно до ст. 355 ЦПК України апеляційна скарга на рішення суду подається протягом тридцяти днів, а на ухвалу суду — протягом п'ятнадцяти днів з дня його (її) проголошення [2].

До того ж в ст. 390 ЦПК України встановлено винятки категорій справ, рішення по яких не підлягають касаційному оскарженню. Голубева Н. Ю. зазначає, що наявність такого ненадійного процесуального фільтру як малозначність справи може призвести до того, що складна та заплутана справа, у якій ціна позову менша за встановлену законодавцем межу, не зможе потрапити до суду касаційної інстанції, тоді як доволі проста справа з великою сумою стягнення буде цим судом переглядатися [4, с. 104].

Також новачки стосуються подання позовної заяви, доказів. Змінився перелік процесуальних документів та порядок їх подання. Так, розрізняють заяви по суті справи, якими є: позовна заява; відзив на позовну заяву (відзив); відповідь на відзив; заперечення; пояснення третьої особи щодо позову або відзиву. При розгляді справи судом в порядку позовного провадження учасники справи викладають свої вимоги, заперечення, аргументи, пояснення, міркування щодо процесуальних питань у заявах та клопотаннях, а також запереченнях проти заяв і клопотань [6].

Варто звернути увагу на те, що з першою заявою по суті сторона подає попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які вона понесла і які очікує понести в зв'язку із розглядом справи. Якщо такий розрахунок не було подано без поважних причин, то в подальшому суд відмовляє у відшкодуванні відповідних судових витрат, що значно впливає на права сторони [5].

Станом на сьогодні розмір витрат на правову допомогу розраховується на підставі угоди між клієнтом та адвокатом з огляду на складність справи, так як скасовано положення щодо граничного розміру компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах.

Всі докази подаються разом з першою заявою по суті. В подальшому докази можуть бути подані виключно з об'єктивних причин неподання доказів у встановлений строк. Копії доказів повинні бути заздалегідь надіслані іншим учасникам, в іншому випадку суд не братиме їх до уваги.

Новації також торкнулися і подання письмових доказів до суду. Так, у ст. 84 ЦПК України зазначено, що копії доказів, що подаються до суду, заздалегідь надсилаються або надаються особою, яка їх подає, іншим учасникам справи. У випадку ненадання суду підтвердження надіслання доказів суд не бере до уваги відповідні докази, так як вони вважаються недопустимими.

Також встановлено вимогу, згідно якої у разі подання копії документу, суду повинно бути повідомлено про місцезнаходження оригіналу письмового доказу.

Обов'язковим для загального провадження відтепер є проведення підготовчого судового засідання. Підготовче засідання має бути розпочате не пізніше ніж через тридцять днів з дня відкриття провадження у справі.

Вперше в цивільному процесуальному законодавстві (ст. 145 ЦПК України) встановлено перелік заходів процесуального примусу: попередження; видалення із залу судового засідання; тимчасове вилучення доказів для дослідження судом; привід; штраф [2].

Вищевказані та інші новели цивільного процесуального законодавства України мають на меті вдосконалити цивільне судочинство з урахуванням інтеграційних процесів України. Проте, існують певні спірні моменти, про вплив яких можна буде судити в ході застосування положень на практиці та подальшого їх вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 2004. — № 40-41, 42. — Ст. 492.
3. Закон про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів від 03.10.2017 року № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2017. — № 48. — Ст. 436.
4. Голубева Н. Ю. Вплив реформи судоустрою на цивільне судочинство [Електронний ресурс] / Н. Ю. Голубева // Часопис цивілістики. — 2018. — Вип. 28. — С. 102-106.
5. Огляд змін до Цивільного процесуального кодексу України. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/nmaksimov/article/28806>
6. Спрощене провадження як новела Цивільного процесуального кодексу України. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://kdkako.com.ua/sproshchene-provazhzhennya-yak-novela-civilnogo-procesualnogo-kodeksu/>

Науковий керівник: асистент Дрогозюк К. Б.

СЕКЦІЯ 12.

ГОСПОДАРСЬКЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

Амірова Еліна Олександрівна

студентка 4-го курсу судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасний світ не уявляє свого існування без новітніх технологій. Науково-технічна революція останніх десятиліть зумовила перехід більшості галузей економіки та виробництва до електронних засобів та техніки. Для покращення продуктивності та прискорення робочого процесу необхідним є збільшення швидкості роботи з інформацією. Саме тому суб'єкти господарювання освоїли електронний документо-обіг, використовують електронне листування, телефонні переговори, Skype-конференції. На сьогоднішній день інформація все частіше зберігається в електронному вигляді.

Протягом багатьох років існувала потреба на законодавчому рівні врегулювати використання цифрової інформації як доказу в господарському процесі – важливого інструменту реалізації фізичних та юридичних осіб на охорону і захист. У 2003 р. у Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» віднайшло закріплення принципове положення, згідно з яким допустимість електронного документа як доказу не могла заперечуватися лише на підставі того, що він має електронну форму (ч. 2 ст. 8 Закону). Проте у ГПК України відповідні положення продовження та уточнення не віднайшли. Відсутність достатнього правового регулювання цього питання тією чи іншою мірою компенсувалося судовою практикою. Щоправда, був відсутній єдиний підхід до використання цифрової інформації як доказів.

Окремі питання регулювання в заданій сфері вивчали такі науковці як: М. В. Горелов, О. О. Присяжнюк, С. М. Абрамов, А. В. Гордейчик, М. П. Мельник, Г. М. Яблочков, О. В. Воронюк, К. С. Юдельсон, Д. М. Цехан та інші. Однак, наразі відсутні комплексні дослідження питання інституту електронних доказів у господарському процесі, тому вивчення проблеми є актуальним і перспективним.

Законодавець спробував урегулювати проблему використання електронних доказів у судових процесах, увівши окремі параграфи до ГПК України, ЦПК України та КАС України у жовтні 2017 року. Ці положення є аналогічними для всіх трьох кодексів, що має сприяти єдності та послідовності правозастосовної практики [1].

Відповідно до положень ч. 1 ст. 96 ГПК України, електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, яка містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема електронні документи (у тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних й інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема, на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, в інших місцях збереження даних в електронній формі (у тому числі в мережі Інтернет).

Таке визначення є досить прогресивним, оскільки містить широкий перелік видів електронних доказів і джерел інформації. Причому він не є вичерпним, що важливо, зважаючи на стрімкий технічний прогрес і появу нових видів електронних доказів та джерел інформації, на яких такі докази можуть зберігатися.

Разом з тим, доведення певної обставини учасниками провадження за допомогою окремих електронних доказів може викликати деякі труднощі. Взяти, наприклад, електронне листування. Аналіз попередньої судової практики Вищого господарського суду України доводить, що в одних справах суд дотримувався позиції, що електронне листування є неналежним та недопустимим доказом (постанова від 17.01.2017 р. у справі № 924/473/16). Натомість, у інших випадках воно визнавалося належним і допустимим доказом (постанова від 3.10.2017 р. у справі № 903/821/16) [2].

Основна проблема у використанні такого листування як доказу у господарському процесі зводиться до доведення того, що електронне листування суб'єкт спірних правовідносин здійснював саме з уповноваження представником. Зараз спеціалістами встановлено, що технічно цілком можливо визначити, з якого саме комп'ютера був відправлений той чи інший документ, проте вельми важко персоніфікувати його відправника [3].

Також дуже складно довести суду той факт, що контрагент дійсно отримав лист на поштову адресу від суб'єкта господарювання: збої у роботі техніки та самих електронних платформ, на яких здійснюється листування, можуть призвести до того, що опонент, насправді, просто не отримав листа або не побачить його з якихось причин. Проте сам факт наявності такого листа та фіксації його змісту довести можна.

Слід наголосити і на проблемі відсутності чіткої форми доказу. Це означає, що в разі пред'явлення у суді такого доказу сторона подає

роздруківку з електронного носія, оригінальність якого важко довести (зауважимо, що сьогодні на законодавчому рівні урегульовано питання належного засвідчення копій лише з електронних документів, підписаних за допомогою електронного цифрового підпису, а не роздруківок інформації з сайтів та ін.). Тобто, у опонента, якому пред'являють інформацію з електронного ресурсу, з'являється багато шансів спростувати такий доказ лише з огляду на те, що у законодавстві немає чіткої регламентації роботи з електронними доказами, а це, на нашу думку є прямим порушення принципу змагальності в процесі.

Надскладними наразі є і питання дослідження електронних доказів, які зберігаються на серверах, системах резервного копіювання: проблема не лише у відшукуванні та отриманні доступу до конкретного файлу, що зберігається на цьому носії, а й у правомірності процесу виймання цього об'єкта з підприємства чи організації. Часто питання достовірності документа, факту внесення до нього змін (санкціонованих чи ні) може бути вирішено виключно проведення комп'ютерно-технічної експертизи, що передбачає несення певних витрат зацікавленою стороною. Узагальнюючи, слід наголосити, що віднесення законодавцем електронних доказів до самостійної групи доказів, вимагає чіткого регламентування порядку та форму їх отримання і закріплення зважаючи на їх специфічну природу. Для того, щоб гарантувати учасникам судових проваджень право на подання електронних доказів, законодавцю варто деталізувати на рівні закону і порядок засвідчення цифрових копій електронних доказів, у тому числі електронним цифровим підписом, та паперових копій, враховуючи специфіку деяких видів електронних доказів. Також важливу роль в оцінці належності та допустимості електронних доказів, матимуть правові позиції Верховного Суду.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів : Закон України від 23 березня 2017 року № 6242. Електронний ресурс. Режим доступу. — <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>.
2. Воронюк А. А. Электронные доказательства: что считать оригиналом, а что — копией? Электронный ресурс. Режим доступа: http://zib.com.ua/ru/130967_elektronnie_dokazatelstva_chno_schitat_originalom_a_chno_ko.html.
3. Попова І.М. Правове регулювання засвідчення копій електронних документів / І.М. Попова. Електронний ресурс. — Режим доступу : <https://core.ac.uk/download/pdf/47236268.pdf>.

Ключові слова: господарсько-процесуальне право; господарський процес; електронні докази; забезпечення електронних доказів.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Будурова Г. М.

***Гонтар Єлизавета Вячеславовна,
Даниленко Аліна Володимирівна***

студентки 4-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

**СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ
В ДІЯЛЬНОСТІ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ**

Конституція України закріплює право кожного суб'єкта будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права та свободи від порушень і протиправних посягань [1, с. 11]. На реалізацію даного принципу, законодавством України передбачено такий спосіб реалізації права на захист як звернення до третейського суду. Третейське судочинство являє собою альтернативну форму врегулювання господарських спорів поза зверненням до державних судових органів і має досить давню історію. Правова природа третейського розгляду полягає в тому, що дві сторони довіряють вирішення спору і винесення рішення третій особі (не задіяній у спорі). Істотна відмінність третейського розгляду справ від інших форм захисту суб'єктивних цивільних прав полягає у «відсутності держави» в механізмі прийняття рішення в соціально значущому спорі. Ю. Д. Притика визначає спеціальний статус третейського суду, як правозахисного органу, що є відмінним від поняття державного суду, в силу приватноправової природи інституту третейського розгляду, та як певного посередника при вирішенні спорів [4, с. 72]. Однак, не зважаючи на те, що їх юрисдикція є недержавною, здійснювати свою діяльність дані інститути не можуть без участі держави, принаймні, через те, що їх створення, порядок діяльності, повноваження визначаються виключно законом та неможливе поза межами держави [2, с. 214].

У сучасній доктрині права виділяють декілька форм втручання державних судових органів у діяльність третейського суду, зокрема: визначення компетенції господарського суду; визнання дійсності третейської (арбітражної) угоди; участь державних судів у формуванні складу третейського суду; вжиття забезпечувальних заходів; скасування рішень третейських судів; примусове виконання рішень третейських судів [3, с. 7].

Проаналізувавши вітчизняні нормативно-правові акти, які регулюють дане питання, можна зробити висновок, що на сьогоднішній день участь державних судів у третейському розгляді справ в національній правовій системі зводиться лише до деяких з вищевказаних форм: визначення дійсності третейської угоди, скасування та примусове виконання рішень третейських судів. Дійсність угод встановлюється за допомогою розв'язання спору в порядку позовного провадження в суді.

Щодо двох інших форм, то вчені стверджують, що вони є проявом функції судового контролю, яка реалізується в межах господарського судочинства. Однак, дана теза не раз піддавалася критиці, що було пов'язано з різними підходами до визначення поняття судового контролю.

Особливістю є те, що рішення третейського суду не притаманна така ознака, як виключність, а саме рішення може бути предметом судового контролю. Договірний характер організації третейського розгляду, альтернативність державному судочинству у підході до форми розв'язання конфліктів передбачає виключення можливості застосування будь якого примусу при виконанні рішення по результатах розгляду справи. Примусове виконання можливе тільки під контролем держави за допомогою державного ж органу у випадку відмови відповідача виконати рішення третейського суду.

Третейські суди, у тому числі і ті, що постійно діють, не можуть видавати накази та інші виконавчі документи. Дане правило є імперативним і не може змінюватися ні в регламентах, ні в положеннях, ні в статутах і т.п. документах постійно діючих третейських судів, ні угодою сторін.

Сутність контрольної функції суду в цьому аспекті судової діяльності полягає в тому, що господарський суд є додатковим щабелем легітимізації рішення третейського суду. Законодавець визначає та підкреслює компетенцію саме держави, в питаннях щодо прийняття рішення про можливість примусового виконання рішення третейського суду Держава в особі компетентного суду як носія державної влади видає виконавчий документ, виконання ж його здійснює Державна виконавча служба тобто орган Міністерства юстиції.

Компетентний суд як орган державного контролю в даному випадку аналізує та дає оцінку відповідності рішення третейського суду законодавству України та його повноважності при вирішенні питання щодо зобов'язання спеціального органу, Державної виконавчої служби прийняти на виконання рішення третейського суду. При розгляді заяви про видачу виконавчого документа компетентний суд повинен витребувати справу з постійно діючого третейського суду, в якому зберігається справа, яка має бути направлена до компетентного суду протягом п'яти днів від дня надходження вимоги. У такому випадку строк вирішення заяви про видачу виконавчого документа продовжується до одного місяця. Тобто в законі наголошується, що суд саме розглядає справу, тобто вивчає питання щодо можливості видачі чи не видачі виконавчого документу, а не виконує формальну функцію з допуску до виконання.

Підсумовуючи вищенаведене можна зробити наступні висновки. Господарське судочинство у справах про оскарження рішень третейських судів та про їх примусове виконання є формою реалізації функції контролю з боку державних господарських судів за діяльністю органів

третейської юрисдикції з метою охорони прав і свобод учасників цих правовідносин та забезпечення режиму законності. З урахуванням вищевикладеного, вважаємо за потрібне доповнити Господарський процесуальний кодекс приписами, згідно з якими провадження у справах про оскарження рішень третейських судів та у справах про їх примусове виконання має здійснюватись за правилами позовного провадження, з урахуванням особливостей, встановлених розділом XIV-1 даного кодексу.

Список використаних джерел

1. Конституція України : від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про третейські суди» : від 11.05.2004 р., № 1701-IV // ВВР України. – 2004. – № 35. – Ст. 412.
3. Курочкин С. А. Государственные суды в третейском разбирательстве и международном коммерческом арбитраже / С. А. Курочкин. М. Волтере Клувер, 2008. – 296 с.
4. Притика Ю. Д. Закон України «Про третейські суди» : науково-практичний коментар / Ю. Д. Притика. К.: Ін Юре, 2005. – 200 с.

Ключові слова: третейські суди, судовий контроль, компетенція господарського суду, третейська угода, альтернативне судочинство.

Науковий керівник: ас. Шинкар М. Л.

Курінний Олександр Олегович

студент 4-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

МЕДІАЦІЯ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

На теперішньому етапі розвитку людства існують різні підходи до вирішення спорів, які умовно можна розділити на дві категорії: 1) традиційні (вирішення спорів з позиції права шляхом застосування приписів законодавства та норм в спеціально створених судах) та нетрадиційні, які також іменуються альтернативними – такі способи розв'язання конфліктів, за яких спори вирішуються з позиції інтересів шляхом пошуків компромісних рішень та досягнення згоди між конфліктуючими сторонами завдяки зусиллям третьої, незалежної сторони). Враховуючи розроблені теоретичні надбання та практику, що склалася на сьогоднішній день, українські науковці виокремлюють три

основні альтернативні способи вирішення спорів по відношенню до офіційного правосуддя: медіація (посередництво), переговори, третейський суд.

Термін «медіація» прийшов до нас з латинської мови (*mediatio*) та означає «посередництво». У міжнародному праві медіація означає посередництво третьої, незаінтересованої держави в міжнародному спорі суб'єктів міжнародного права; у приватному праві це один з альтернативних (позасудових) методів вирішення конфліктів, згідно з яким незаінтересований посередник (медіатор) допомагає сторонам досягнути шляхом переговорів добровільної та взаємовигідної угоди [1, с. 610]. На думку Г.В. Єрьоменко, медіація – це процес переговорів, у якому для вирішення конфлікту залучається медіатор (посередник), який організовує переговори між сторонами, вислуховує їх аргументацію щодо суті спору та активно допомагає сторонам оцінити можливість прийняття самостійного та компромісного рішення для задоволення інтересів усіх учасників переговорів [2, с. 67]. Аналізуючи подане визначення, варто зазначити, що мета участі медіатора в спорі – задоволення інтересів не всіх учасників, а лише сторін спору, оскільки сам медіатор є незаінтересованим учасником переговорів. Як зазначає С.Ф. Задорожня, медіацією є метод вирішення спорів за допомогою незалежної третьої особи або установи, що використовується сторонами [3, с. 35]. У Законі України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18.03.2004 № 1629-IV медіація визначається як переговори за участю нейтрального посередника (медіатора), добровільний і конфіденційний процес, у якому нейтральна третя сторона (медіатор) допомагає конфліктуючим сторонам досягти взаємоприйнятної угоди; як метод, за яким сторони управляють та володіють як самим процесом, так і його результатом – угодою, тобто нічого не вирішується без згоди сторін.

Легальне визначення медіації наведено в Директиві Європейського парламенту та Ради «Про деякі аспекти медіації в цивільних та господарських правовідносинах» від 21.05.2008 № 2008/52/ЄС, де медіація визначається як структурований процес, незалежно від його назви чи посилання на нього, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються самостійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення спору за підтримки медіатора.

У зв'язку з такою багатоманітністю визначень поняття «медіація» можна стверджувати, що медіація – це вид альтернативного врегулювання спорів, метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації та проаналізувати конфліктну ситуації таким чином, щоб вони самі змоги обрати той варіант рішення, який задовольнив би інтереси й потреби всіх учасників конфлікту.

Процедура медіації є чітко структурованою та поділяється загалом на чотири стадії: 1) попередня (вступна) стадія — на ній встановлюється перший контакт медіатора зі сторонами: він пояснює правила медіації, свою роль у цьому процесі, вивчає позиції учасників конфлікту); 2) відкриваюча стадія — кожна із сторін має можливість викласти свої бачення суті спору, а медіатор шляхом постановки питань та узагальнення сприяє з'ясуванню причин конфлікту; 3) середня (проміжна) стадія (розробка варіантів рішень) — передбачає спільний пошук шляхів вирішення спору, це стадія, під час якої сторони висловлюють будь-які пропозиції щодо шляхів розв'язання спірної ситуації, що склалася; 4) заключна (вирішення спору між сторонами по суті, укладення угоди, підведення підсумків): угода готується виключно сторонами, містить взаємні поступки та після її остаточного формулювання перевіряється на допустимість й можливість виконання та справедливості, підписується сторонами. При цьому сторони оцінюють, чи співпадає отриманий результат з їх уявою про цінність і справедливість, оскільки це важливо для визначення їхньої здатності виконати спільно досягнуте, сформульоване, оформлене та підписане рішення. Добровільність виконання підписаної під час медіації угоди — це гарантія її безумовного виконання сторонами. Варто зазначити, що медіація є найбільш ефективною формою та одним із визнаних у світовій практиці способів позасудового вирішення цивільних спорів. Медіація сприяє запровадженню правових та моральних засад до сфери підприємницької діяльності. Світовий досвід свідчить про те, що медіація дає змогу вирішувати успішно різноманітні конфлікти, що виникають в усіх сферах суспільного життя. Це цивілізований процес вирішення проблем між сторонами, управління яким покладається на самі конфліктуючі сторони, кінцевим результатом якого є досягнення згоди та встановлення взаємовигідного положення для обох сторін. Процес медіації, на відміну від судового, не потребує підготовки і надання значної кількості документів, дотримання процесуальних норм, порушення яких у суді може закінчитися програшем справи. Медіації властивий неформальний та гнучкий характер. Порівняно із судовим процесом, який може продовжуватись декілька років, медіація заощаджує час. Цей альтернативний спосіб вирішення спорів зменшує навантаженість судів і дає їм можливість сконцентруватися на більш складних справах, підвищує репутацію судової гілки влади. Загалом, основними перевагами інституту примирення перед судовим розглядом варто виділити: 1) у процесі медіації сторони відіграють активну роль; 2) конфіденційність процесу; 3) обмеження часових меж; 4) економія коштів; 5) після проведення процесу медіації, якщо сторони так і не дійшли згоди в процесі медіації, вони повертаються до судового розгляду справи.

Варто зазначити, що про доцільність запровадження процедури медіації (примирення) в господарському процесі свідчать Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи «Про медіацію в цивільних справах» та «Про сімейну медіацію», Зелена книга про альтернативне врегулювання спорів у цивільному та комерційному праві Комісії Європейських Співтовариств, Типовий закон ЮНСІТРАЛ «Про міжнародну комерційну примирювальну процедуру з настановами щодо її впровадження й застосування», Указ Президента України «Про концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» тощо.

Більш того, Конвенцією про захист прав людини та основних свобод від 04.11.1950 року передбачено прийняття справ до судового розгляду тільки після невдалої спроби вирішити спір альтернативними способами. Пріоритетність посередництва у розв'язанні всіх спірних питань проголошена і в Угоді про партнерство та співробітництво членів ЄС. ООН прийняла Модельний закон щодо міжнародних комерційних процедур примирення, а Кодекс поведінки для медіаторів, який було розроблено з метою одержання більшої довіри до медіації, 2004 року підтримала Європейська комісія. Визнання європейським співтовариством ефективності медіації відображається також в положеннях прийнятої 21.05.2008 року Директиви Європарламенту «Про деякі аспекти медіації в цивільних та господарських спорах», що містить зобов'язання держав-членів ЄС щодо впровадження законів та інших нормативних актів, які необхідні для належного виконання положень даної Директиви.

Таким чином, можна рішуче стверджувати, що світова практика застосування медіації для вирішення приватно-правових спорів набирає обертів та стає дедалі популярнішою. В країнах з розвинутою ринковою економікою медіація в останні 10 років набула значного поширення і є однією з рушійних сил прогресу суспільства, члени якого прагнуть залагоджувати спори, що виникають між ними, самостійно, без втручання державних органів. Враховуючи всі позитивні аспекти медіації вона розглядається як найбільш прогресивна форма неформального врегулювання приватно-правових спорів. Особливу увагу звертають на себе США, де при вирішенні спорів за цивільними позовами в деяких штатах обов'язково використовують послуги арбітра або медіатора. Активно користуються послугами медіаторів при вирішенні цивільних спорів у Швейцарії, Канаді, країнах Бенілюкс. Більш того, в США, Сполученому Королівстві, Австрії, Бельгії, Польщі, Норвегії, Фінляндії правові норми щодо позасудового вирішення спорів закріплені на законодавчому рівні. Серед країн колишнього СРСР лідируючі позиції займає Росія. Так, 27.07.2010 року Російська Федерація прийняла Федеральний закон «Про альтернативну процедуру врегулювання спорів за участю

посередника (процедуру медіації)», яким чітко встановлюються правові умови для вирішення конфліктних ситуацій за допомогою медіації. Дія даного закону розповсюджується на спори, що виникають з цивільних правовідносин, в тому числі у зв'язку зі здійсненням підприємницької та іншої економічної діяльності, а також на спори, що виникають з трудових та сімейних відносин.

В Україні медіація як альтернативний засіб вирішення спорів робить лише перші кроки, визнаючи галузь застосування, виробляючи свої стандарти, шукаючи засоби впровадження в суспільне життя. 17.12.2015 року Верховною Радою України було прийнято проект ЗУ «Про медіацію» № 3665. Ним пропонується запровадити інститут медіації в Україні та визначити правові основи надання послуг медіації на професійних засадах, поширити практику мирного вирішення спорів позасудовими методами та забезпечити збалансовані відносини між інститутом медіації й судовою системою, а також принципи та порядок проведення медіації, статус медіатора, особливості проведення процедури медіації під час судового чи третейського розгляду, механізми контролю за якістю надання послуг медіації та засади державної політики у сфері медіації. Отже, медіація – це альтернативний спосіб вирішення спорів, зокрема господарських. Запровадження цього інституту матиме величезне значення для відновлення охоронюваних законом прав та інтересів суб'єктів господарювання. Саме тому вбачається необхідним забезпечити законодавче оформлення її застосування, а також розробити спеціальні програми розвитку медіації за підтримки держави та її інституцій.

Список використаних джерел

1. Максимова С.В. Медіація / С.В. Максимова // Юридична енциклопедія: в 6 т. / за ред. Ю.С. Шемшученка та ін. – К.: Українська енциклопедія, – 819 с.
2. Єрьоменко Г.В. Медіація – альтернативний спосіб розв'язання конфліктів / Г.В. Єрьоменко // Маркетинг в Україні. – 2009. – № 5. – 398 с.
3. Боброва О.М. Відновне правосуддя. Особливості впровадження процедури медіації: європейський досвід / О.М. Боброва, А.О. Горова, В.В. Землянська, Н.М. Прокопенко. – К.: Наш час; 2006. – 459 с.

Ключові слова: медіація, інститут примирення, альтернативне вирішення спорів, добровільність, медіаційна угода.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Будурова Г. М.

КОНЦЕСІЙНИЙ ДОГОВІР У СФЕРІ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ

Згідно до частини 1 статті 5 Закону України «Про державно – приватне партнерство» формою здійснення державного приватного партнерства є концесія [1, с. 10]. Відповідно до статті 1 Закону України «Про концесії» договір концесії – це договір, відповідно до якого уповноважений орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування надає на платній та строковій основі суб'єкту підприємницької діяльності право створити об'єкт концесії чи суттєво його поліпшити та здійснювати його управління відповідно до цього Закону та з метою задоволення громадських потреб [2, с. 4].

Проте, маючи всі законодавчі конструкції Україна не виконує даний механізм залучення інвестицій, в зв'язку з чим набуває актуальності тема дослідження. Проаналізувавши досвід зарубіжних країн щодо укладання концесійного договору, а саме Західної Європи та Сполучених Штатів Америки запровадження даного технічного залучення приватних інвестицій є особливо доцільним враховуючи, що Україна знаходиться на перетині трьох європейських транспортних коридорів і займає одне з перших місць у Європі за коефіцієнтом транзитності. Щороку через країну проїжджають мільйони одиниць транзитного вантажного транспорту [7].

Дослідивши Закон України «Про концесії» та «Про державно – приватне партнерство» постає питання реального залучення приватних інвестицій у сферу дорожнього транспорту. Так, відповідно до статті 6 Закону України «Про концесії» існує такий порядок рішень про надання концесії, як: 1. Держава визначає де є проблемне місце у транспортній інфраструктурі; 2. Готує техніко- економічне обґрунтування прокладення дороги, робить підготовку земельних ділянок; 3. Запрошує інвестора; 4. Здає об'єкт в оренду, тим самим здійснює приватне партнерство [1, с. 20]. Ця схема є досить ефективною у сфері автомобільних доріг, тому що: по-перше, держава не витрачає кошти на ремонт доріг, тим самим не витрачає гроші з державного бюджету; по-друге, податки громадян можуть бути спрямовані на інші потреби; по-третє, вигода для водіїв легкових автомобілів, так як вони можуть зекономити час та паливе; по-четверте, держава буде здійснювати співпрацю з інвесторами, тим самим покращить свою репутацію [6].

А для другої сторони (інвестора) даний договір має такі плюси, як: по-перше, використання об'єкту, а саме автомобільних доріг,

земельних ділянок для отримання прибутку; по-друге, прибуток приватного партнера (концесіонера) після сплати податків, внесення обов'язкових платежів та платежів за концесійним договором, надходить у його розпорядження згідно пункту 15 Указу Президента «Про концесію на будівництво та реконструкцію автомобільних доріг» [4, с. 4]; по-третє, концесіонеру надається компенсація, в разі якщо за результатами звітного року сума річного доходу є меншою за заплановану суму такого доходу, відповідно до частини 2 статті 4-1 Закону України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг» [3, с. 10];

Також не менш важливе значення для концесіонера мають його гарантії, закріплені в статті 24-1 Закону України «Про концесії», а саме: держава гарантує встановлення умов пов'язаних з виконанням концесійного договору; зміни, що вносяться до законодавства ніяким чином не повинні погіршувати умов для провадження концесіонерами їх діяльності; майнові та фінансові ресурси концесіонерів не можуть бути примусово відчужені; в разі виявлення рішень, які порушують права концесіонерів, їм будуть відшкодовуватись збитки [1, с. 25]. Вкладаючи гроші в певний інвестиційний проект, концесіонер розподіляє ризики так, щоб хоча б одна частина платежів, залежала саме від результатів реалізації такого проекту. Наприклад, гарантований платіж може бути еквівалентним розміру орендної плати за дорогу та земельну ділянку, яку б отримувала держава у випадку звичайної оренди. За таких обставин у приватних партнерів з'являється інтерес саме до державно-приватного партнерства, на відміну реалізувати інший проект самостійно та без держаної участі [5].

Пропонуємо включити в програму економічного розвитку такі економічні стимули для залучення приватного партнера до укладення концесійного договору. Так як при використанні моделі концесійної дороги буде покращення економічного клімату для суб'єктів господарювання, що тим самим підвищить розвиток економіки держави. Такого роду концесія буде механізмом залучення інвестицій та реалізації масштабних проектів. Крім того, це покращить співпрацю з інвесторами, так як вони будуть зацікавлені в інвестуванні такого проекту, який в майбутньому дасть їм достатній прибуток.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про концесії» від 25.03.2018 № 997-XIV [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ВРУ — www.rada.gov.ua (станом на 25.03.2018).
2. Закон України «Про державно-приватне партнерство» від 01.07.2010 № 2404-VI [Електронний ресурс] / Офіційний вісник ВРУ — www.rada.gov.ua (станом на 24.05.2016).
3. Закон України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг» від 14.12.1999 № 1286-XIV / Офіційний вісник ВРУ — www.rada.gov.ua (станом 27.01.2018).

4. Указ Президента «Про концесію на будівництво та реконструкцію автомобільних доріг» від 04.07.1998 № 735 / Офіційний вісник ВРУ — www.rada.gov.ua (станом на 04.07.1998).
5. Євтушенко С. Стаття «Концесійні дороги: реальність чи утопія?» // [Електронний ресурс] — Режим доступу : <https://clck.ru/DA9WM>
6. Войтко А. Стаття «В Україні появляться «концессионные дороги» // [Електронний ресурс] — Режим доступу : jkg-portal.com.ua/ru/publication/one/v-ukrainin-zjavljatsja-koncesijn-dorogi-41095
7. Коваль Ю. Стаття «Перспективи будівництва концесійних доріг в Україні» // [Електронний ресурс] — Режим доступу : yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/perspektivi-budivnictva-koncesijnih-dorog-v-ukrayini.htm

Ключові слова: Концесійний договір, концесіонер, приватне партнерство, інвестування, автомобільні дороги.

Науковий керівник: асистент Липська О. С.

Меланич Марія Миколаївна

студентка 3-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

НОВІ ПРАВИЛА ПРИВАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ОГЛЯД ЗАКОНОДАВСТВА

Як відомо, скорочення обсягів державного майна та перетворення державної та комунальної власності у приватну забезпечується завдяки приватизації. Здійснення цілого ряду реформ та створення критичної маси ефективних приватних власників залежить від економічно обґрунтованого, логічного та прозорого законодавчого регулювання цих процесів.

Протягом останніх років законодавство України з питань приватизації постійно зазнавало істотних змін у зв'язку із пошуком нової моделі приватизації, яка б забезпечила зміщення акцентів зі структурної перебудови економіки на виконання функцій наповнення державного бюджету та пошук власників для менш привабливих активів. 18 квітня 2018 року було прийнято новий Закон України «Про приватизацію державного і комунального майна», який замінив собою попередні сім приватизаційних законів (серед них «Про приватизацію державного майна», «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)», «Про особливості приватизації майна в агропромисловому комплексі» та ін.) [1].

Згідно оновленого законодавства, приватизація державного або комунального майна (далі — приватизація) представляє собою платне

відчуження майна, що перебуває у державній або комунальній власності, на користь фізичних та юридичних осіб, які відповідно до Закону про приватизацію можуть бути покупцями. Одразу зауважимо, що перелік таких осіб значно розширився за рахунок скасування ряду обмежень, які раніше застосовувалися до осіб-нерезидентів, що походять з країни-агресора. Цим документом також передбачені: 1) вимоги до формування та затвердження переліків об'єктів, що підлягають приватизації; 2) перелік об'єктів державної та комунальної власності, що не підлягають приватизації; 3) порядок прийняття рішення про приватизацію; 4) вимоги до оформлення угод приватизації; 5) комплекс заходів щодо висвітлення приватизаційних процесів шляхом оприлюднення в ЗМІ повідомлень про хід і результати приватизації; 6) відповідальність за порушення законодавства про приватизацію тощо. Ці ключові зміни, на думку розробників, мають якісно вплинути на процес відчуження державного/комунального майна.

Важливою новелою є встановлення спрощеної класифікації об'єктів приватизації, які наразі поділяються на:

- об'єкти малої приватизації (єдині майнові комплекси державних і комунальних підприємств (крім тих, що належать до об'єктів великої приватизації), окреме майно, об'єкти незавершеного будівництва, законсервовані об'єкти, об'єкти соціально-культурного призначення тощо);

- об'єкти великої приватизації (єдині майнові комплекси державних підприємств та пакети акцій суб'єктів господарювання, у статутному капіталі яких більше 50% акцій належать державі), вартість активів яких за останній звітний рік перевищує 250 млн грн). Відповідний поділ, на нашу думку, дійсно спростить обрання способу приватизації для конкретного об'єкта, проте нехтує спеціальними економічними та правовими властивостями окремих об'єктів держвласності, прив'язуючись виключно до вартості таких активів.

Наразі встановлено, що приватизація здійснюватиметься шляхом:

- продажу об'єктів права державної або комунальної власності на аукціоні, у тому числі: аукціоні з умовами; аукціоні без умов; аукціоні за методом покрокового зниження стартової ціни та подальшого подання цінових пропозицій; аукціоні зі зниженням стартової ціни; аукціоні за методом вивчення цінових пропозицій;

- викуп об'єктів приватизації.

Важливо, що законодавець слідує останнім тенденціям та запроваджує порядок продажу активів на електронних аукціонах (наприклад, для об'єктів малої приватизації), що посилює відкритість процедури та забезпечує широкий доступ покупців до державного майна. Розширення переліку видів аукціонів, у тому числі зі зниженням вартості, демонструє бажання держави у будь-який спосіб продати малоліквідний актив, який не користується попитом у покупців. Однак,

одночасно збільшується ризик умисного заниження вартості активів шляхом маніпулювання правилами продажу.

Стартова ціна об'єкта малої приватизації визначатиметься аукціонною комісією на рівні балансової вартості об'єкта (активів об'єкта) малої приватизації. У разі якщо об'єкт, який пропонувався для продажу на аукціоні, не продано, проводиться повторний аукціон зі зниженням стартової ціни на 50%. Що ж стосується об'єктів великої приватизації держвласності, то порядок та умови їх продажу визначатиме уряд, а об'єктів великої приватизації комунальної власності — відповідні місцеві ради. Підготовка до приватизації та продаж об'єктів великої приватизації здійснюватимуться із залученням на конкурсних засадах радників. Стартова ціна об'єкта визначатиметься радником (у разі залучення). Якщо ж радника обрано не буде, то стартова ціна встановлюватиметься аукціонною комісією на підставі вартості, визначеної відповідно до Методики оцінки, затвердженої КМУ.

Слід наголосити, що до ухвалення нового закону про приватизацію відносини, що виникали на території України між резидентами, регулювалися виключно українським законодавством, і спори, які виникали, розглядали українські суди. І тільки якщо у відносинах з'являвся іноземний елемент (наприклад, договір укладено з нерезидентом, в іншій державі, майно розміщене за кордоном тощо), сторони могли обрати і законодавство, яким керуватися, і суд, який розглядатиме спори між ними.

Відповідно до оновлених положень Закону, навіть резидент України, який приватизує державне чи комунальне майно в Україні (угода без іноземного елемента), може у разі конфліктної ситуації звертатися по вирішенню спору в міжнародний комерційний арбітраж. Для цього учасники угоди повинні закріпити таку можливість у приватизаційному договорі. Також сторони повинні вибрати і зазначити в договорі конкретний іноземний суд, якому вони довіряють розгляд спору. Якщо суд не визначено, то ним, згідно із законом про приватизацію, буде Арбітражний суд Торгової палати Стокгольма як такий, що має найбільший досвід у роботі з подібними питаннями, що закріплено в ч. 12 ст. 26 закону [2].

Підсумовуючи, зазначимо, що загальний підхід до спрощення та забезпечення прозорості приватизаційних процесів в Україні, закладений в основу оновленого Закону «Про приватизацію державного і комунального майна», здатен поживати відчуження державного та комунального майна, проте створює ризики неконтрольованого продажу численної кількості об'єктів без урахування їх економічних властивостей та потреб самої держави у них.

Список використаних джерел

1. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18.01.2018 № 2269-VIII // Голос України від 06.03.2018 р. № 44.
2. Селіванова І. Новий закон про приватизацію. Українці здобули право вести спори у європейських судах / І. Селіванова // Електронний ресурс — Режим доступу: <http://gordonua.com/ukr/publications/novij-zakon-pro-privatizatsiju-ukrajintsi-otrimali-pravo-vesti-superechki-v-jevropejskih-sudah-231730.html>.

Ключові слова: приватизація, приватизаційний процес, законодавство, суб'єкти приватизації, класифікація об'єктів приватизації.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Будурова Г. М.

Розлуцький Ігор Володимирович, Чабан Яна Сергіївна

студенти 3-го курсу Інституту кримінальної юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЛІКВІДАЦІЙНОЇ ПРОЦЕДУРИ У СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО

Типовим соціально-економічним явищем для держави, що обрала шлях ринкової економіки, є інститут банкрутства. Відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі — Закон про банкрутство) банкрутство — це визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [1].

Ліквідаційна процедура у справах про неспроможність — це остання процедура, яка застосовується до боржника — суб'єкта господарювання у разі визнання його банкрутом. Ліквідаційна процедура може бути: 1) наслідком судових процедур, за результатами застосування яких не вдалося відновити платоспроможність боржника (при застосуванні загального порядку провадження у справі про банкрутство); 2) самостійною процедурою, яка не потребує попереднього застосування інших судових процедур (при застосуванні спрощеного порядку провадження у справі про банкрутство).

Єдиною і виключною передумовою застосування до боржника ліквідаційної процедури у справах про неспроможність є визнання його банкрутом. Як зазначає Вечірко І. О., визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури є взаємопов'язаними приписами суду, які не можуть існувати окремо [3, с. 63].

У цьому контексті необхідно з'ясувати, які ж існують передумови (підстави) для визнання боржника банкрутом. Так, ч. 4 ст. 205 ГК України містить загальне положення про те, що у разі неспроможності суб'єкта господарювання через недостатність його майна задовольнити вимоги кредиторів він може бути оголошений за рішенням суду банкрутом [2]. У свою чергу, аналіз Закону про банкрутство дає можливість виділити наступні варіанти правових підстав для переходу до ліквідаційної процедури:

1) якщо протягом шести місяців з дня винесення ухвали про санацію до господарського суду не буде поданий план санації боржника, господарський суд має право прийняти рішення про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури (ч. 8 ст. 29);

2) якщо суми, вирученої від продажу майна боржника як цілісного майнового комплексу, недостатньо для задоволення вимог кредиторів у повному обсязі, керуючий санацією пропонує кредиторам укласти мирову угоду. Якщо мирова угода не укладена, суд визнає боржника банкрутом та відкриває ліквідаційну процедуру (ч. 8 ст. 33);

3) за наслідками розгляду звіту керуючого санацією комітет кредиторів приймає рішення про звернення до господарського суду з клопотанням щодо: припинення процедури санації, визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури (ст. 36) та ін.

Крім вищенаведених, для окремих категорій суб'єктів господарської діяльності (наприклад, банків) передбачені також і інші підстави визнання боржника банкрутом. Тим не менш, доцільним, на наш погляд, є закріплення в Законі чіткого переліку підстав (за аналогією з вищенаведеним переліком) визнання боржника банкрутом із зазначенням того, що такий перелік не є вичерпним, оскільки в законодавстві України містяться інші підстави визнання банкрутами боржників, які стосуються окремих категорій суб'єктів господарювання.

Для всебічного розуміння ліквідаційної процедури у справах про неспроможність необхідно відмежувати її від поняття «ліквідації». Аналіз Розділу III Закону про банкрутство дає підстави вважати, що єдина відмінність між поняттями «ліквідація» та «ліквідаційна процедура» полягає у тому, що ліквідація — це безпосередньо припинення діяльності суб'єкта господарювання, а ліквідаційна процедура — це сукупність заходів, спрямованих на ліквідацію з метою здійснення заходів щодо задоволення визнаних судом вимог кредиторів. Тобто, основна відмінність полягає у тому, що ліквідація є останнім етапом, частиною, наслідком ліквідаційної процедури. В той же час, ліквідаційна процедура не обов'язково повинна закінчуватись ліквідацією банкрута: наприклад, якщо після повного задоволення усіх вимог кредиторів у суб'єкта господарської діяльності залишилося майно та/або кошти, достатні для продовження здійснення господарської діяльності — такий суб'єкт не підлягає примусовій ліквідації, якщо це не суперечить вимогам законодавства.

Однак, саме цей момент у Законі прописаний нечітко – ч. 6 ст. 45 передбачає ситуацію, за якої у разі, якщо на момент закінчення строку ліквідації залишилися непроданими активи боржника і негайний продаж матиме наслідком істотну втрату їх вартості, ліквідатор передає такі активи в управління визначеній господарським судом юридичній особі, яка зобов'язана вжити заходів щодо продовження погашення заборгованості кредиторів боржника за рахунок отриманих активів. По суті, судове провадження у справі про банкрутство припиняється, проте розрахунки із кредиторами продовжуються, але вже за сприяння призначеної юридичної особи. Однак питання про ліквідацію юридичної особи – банкрута має бути вирішено саме судом (на це вказують положення ч. 2 ст. 46) шляхом винесення ухвали за результатами ліквідаційної процедури, якщо після задоволення вимог кредиторів не залишилося майна.

Отже, маємо ситуацію, за якої, при буквальному тлумаченні Закону, ліквідаційна процедура завершилась у зв'язку із закінченням 12-місячного строку, майно боржника за цей час повністю не було відчужено і розрахунки не завершено, проте для остаточного припинення діяльності банкрута необхідна ухвала суду, а для цього необхідно повернутися у судовий процес, що завершився. Така неузгодженість, на нашу думку, не сприяє ані загальному розумінню учасниками процесу ліквідаційної процедури, порядку здійснення розрахунків за межами процесу та контролю за ним, ані упорядкуванню процедурних та процесуальних питань (зокрема, підстав закриття провадження, надсилання копії ухвали державному реєстратору для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи – банкрута тощо). З огляду на зазначене, у Законі має бути чітко упорядковано порядок винесення судових актів про введення ліквідаційної процедури у справі про банкрутство та припинення діяльності боржника-банкрута.

Список використаних джерел

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 травня 1992 року № 2343-III (в редакції від 04.04.2018 року) // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 31.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс] / Офіційний сайт ВРУ – www.rada.gov.ua (станом на 07.03.2018).
3. Вечірко І.О. Проблемні питання застосування ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Науково-практичний журнал «Санація та банкрутство», видання Вишого господарського суду України. – № 4. – 2013. – К.: ТОВ «Видавничий Дім «Ін Юре». – 2013. – С. 87-88.

Ключові слова: ліквідаційна процедура, боржник, платоспроможність, ліквідація, підприємницька діяльність.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Будурова А. М., асистент Ліпська О. С.

Хильченко Олена Вікторівна

студентка 4-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕВАГИ ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

Одним із актуальних способів вирішення господарських спорів є інститут третейського судочинства, який дозволяє цивілізованим шляхом врегулювати конфліктні ситуації. Пріоритетом є те, що вони засновані не захищати державні інтереси, а захищати права та інтереси осіб, які звернулися до третейського судочинства.

Відповідно до Закону України «Про третейські суди»: третейський суд — недержавний незалежний орган, що утворюється за угодою або відповідним рішенням заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб у порядку, встановленому цим Законом, для вирішення спорів, що виникають із цивільних та господарських правовідносин [3].

Третейське судочинство має низку переваг перед державним судочинством, а саме:

- швидкість вирішення спорів;
- більше можливостей реалізації права на судовий захист;
- обмеження монополізму державних судів та зниження корупції;
- конфіденційність третейського розгляду ;
- широкий спектр прав, який полягає у самостійності вибору арбітрів, організації третейського розгляду.
- мінімалізація втручання державного правосуддя;

Третейське судочинство є досить ефективним та допомагає сторонам уникнути недоліки, які притаманні господарським судам. Таке судочинство має багатовікову історію та розповсюджене майже у всіх країнах світу. Коли в державах є альтернативні способи вирішення господарських спорів це говорить про демократичність такої держави та прогресивність її розвитку.

Важливо розуміти, що третейські суди не просто «розвантажують» господарське судочинства, а покликані реально забезпечити високий рівень захисту прав і свобод [4, с. 3].

Згідно з Конституцією України, кожен громадянин має право будь-яким незабороненим законом способом захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [1]. Одним із таких засобів є звернення до третейського суду.

Позитивним моментом можна вважати врегулювання на законодавчому рівні питання щодо виконання рішення третейського суду, яке передбачено Господарсько-процесуальним кодексом України та Законом України

«Про третейські суди». Цими нормативно-правовими актами регулюється: порядок виконання рішень третейського суду, порядок видачі виконавчого документа, примусове виконання рішення третейського суду тощо.

Проте, третейське судочинство має певні недоліки. По-перше, хоча в Україні існує досить багато третейських судів, відсоток розглянутих справ залишається малий, що свідчить про непопулярність серед пересічних громадян. Найголовнішим залишається донести людям, що існує недержавний орган і він здатний врегулювати спір. По-друге, немає законодавчого врегулювання третейського судочинства. По-третє, небажання та недовіра деяких правників використовувати альтернативні способи захисту. По-четверте, велику кількість проблем утворюють одноразові третейські суди (*ad hoc*). Діяльність таких суддів керується виключно третейською угодою, в той час, як діяльність постійно діючих третейських судів передбачає: наявність реєстрації, юридичної адреси, регламенту, відомості про арбітрів тощо. Аналізуючи п.8 статті 355 ГПК України, можна сказати, що законодавець акцентує увагу на виконання рішень постійно діючих третейських судів і нічого не говорить про рішення третейських судів *ad hoc*, що є недоліком і призводить до зловживань з її сторони [2].

Слід також зазначити, що оскарження рішень третейських суддів відбувається у господарському судочинстві, що дозволяє в якійсь мірі контролювати діяльність цих органів.

Отже, існування третейського судочинства в Україні свідчить про її розвиток як демократичної держави, яка здатна рухатись вперед, використовувати альтернативні способи захисту прав і свобод. Законодавцю залишається усунути недоліки які існують, а також поширювати більше інформації про такий альтернативний спосіб вирішення спорів серед пересічних громадян та професійних юристів.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Господарський процесуальний кодекс [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 1991. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>
3. Закон України «Про третейські суди» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1701-15>
4. Козирєва В. П. Проблеми третейського судочинства в Україні / В. П. Козирєва, А. П. Гаврилішин. // Юридичний вісник. – 2011. – № 4. – С. 3.

Ключові слова: третейське судочинство, господарське судочинство, недержавний орган, третейський суд.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Будурова Г. М.

СЕКЦІЯ 13.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Абраамян Сірануш Сергоївна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ПІДСТАВ ПРИПИНЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

В умовах реформування національного трудового законодавства одними із актуальних проблем у науці трудового права та правозастосовній практиці є теоретичні та практичні проблеми правового регулювання припинення трудового договору. Ґрунтовного наукового аналізу потребують, зокрема, питання про перелік підстав припинення трудового договору, їх класифікацію, оскільки наукою трудового права так і не вироблено єдиного підходу до класифікації підстав припинення трудового договору.

Варто зазначити, що класифікація підстав припинення трудового договору носить теоретичний характер і кожен науковець інтерпретує її по своєму.

На думку Н. Б. Болотіної і Г. І. Чанишевої, всі підстави припинення трудового договору можна класифікувати в залежності від двох критеріїв: 1) виду юридичного факту, який є причиною припинення; 2) волевиявлення яких саме суб'єктів спричинило припинення трудового договору.

За першим критерієм розрізняється припинення трудового договору в зв'язку з певними подіями (закінчення строку договору, смерть працівника), а за другим — у зв'язку з певними юридичними діями: взаємне волевиявлення сторін; ініціатива працівника; ініціатива власника або уповноваженого ним органу; ініціатива третіх осіб, які не є стороною трудового договору; порушення правил прийому на роботу [1, с. 116].

В свою чергу, В. Г. Короткін усі підстави припинення трудового договору класифікує у такому порядку: розірвання трудового договору

з ініціативи працівника; розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця; розірвання трудового договору з інших підстав [2, с. 48]. Навіть на перший погляд можна зробити висновок: цей поділ підстав припинення трудового договору не можна назвати класифікацією, тим паче науковою. По-перше, не з'ясовані критерії, відповідно до яких проводиться цей поділ. По-друге, не зрозуміло, які підстави «криються» за терміном «розірвання трудового договору з інших підстав».

На думку С. М. Глазько, підставами припинення трудового договору є правоприпиняючі трудові відносини юридичні факти.

Правоприпиняючі трудові відносини юридичні факти поділяються на обставини, які: а) залежать від волі та свідомості суб'єктів трудового права; б) не залежать від волі та свідомості учасників трудових правовідносин..

Підставами припинення трудового договору, які прямо залежать від волі та свідомості суб'єктів трудового права, є: 1) розірвання трудового договору за ініціативою працівника; 2) розірвання трудового договору за ініціативою роботодавця; 3) згода сторін трудового договору; 4) розірвання трудового договору з керівником підприємства, установи, організації на вимогу повноваженого на представництво трудовим колективом органу; 5) розірвання трудового договору з неповнолітнім працівником на вимогу його батьків або осіб, що їх замінюють.

Підставами припинення трудового договору, які не залежать від волі учасників трудових відносин є: 1) призов на військову або альтернативну (невійськову) службу; 2) переведення працівника, за його згодою, на інше підприємство, в установу, організацію; 3) відмова працівника від переведення на роботу в іншу місцевість разом з підприємством, установою, організацією; 4) відмова працівника від продовження роботи у зв'язку із зміною істотних умов праці; 5) перехід працівника на виборну посаду; 6) набрання законної сили вироком суду, яким працівника засуджено (крім випадків умовного засудження і відстрочки виконання вироку) до позбавлення волі, виправних робіт не за місцем роботи або до іншого покарання, яке виключає можливість продовження даної роботи; 7) смерть працівника; 8) смерть роботодавця — фізичної особи; 9) порушення правил прийняття на роботу; 10) настання надзвичайних обставин; 11) визнання працівника повністю непрацездатним згідно з медичним висновком; 12) поновлення на роботі працівника, який раніше виконував цю роботу; 13) направлення працівника за постановою суду до лікувально-трудоного профілакторію [3, с. 291-292].

Варто зазначити, що на законодавчому рівні, підстави припинення трудового договору закріплено у ст. 36 та інших статтях КЗпП України [4]. Виходячи зі змісту відповідних статей КЗпП України, видається доцільним для класифікації поділів припинення трудового договору застосовувати такий критерій, як волевиявлення певних суб'єктів.

Залежно від того, хто є ініціатором припинення трудового договору, підстави поділяються на такі групи: припинення трудового договору за спільною (взаємною) ініціативою сторін трудового договору (наприклад, угода сторін, закінчення строку); розірвання трудового договору з ініціативи працівника; розірвання трудового договору з ініціативи роботодавця; розірвання трудового договору з ініціативи осіб, які не є його стороною (третьох осіб).

Список використаних джерел

1. Трудове право України : підручник / за ред. Н. Б. Болотіної, Г. І. Чанишевої. — К. : Знання, 2000. — 564 с.
2. Короткін В.Г. Трудове право: прийняття на роботу і звільнення. К., 1997. — 228 с.
3. Глазко С.М. Правове регулювання припинення трудового договору: теоретичний аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 — трудове право; право соціального забезпечення / С.М. Глазко ; Нац. ун-т внутр. справ. — Х., 2005. — 20 с.
4. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971. — Додаток № 50. — Ст. 375.

Ключові слова: припинення трудового договору, підстави, трудові відносини, юридичні факти.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Алексєєнко Анастасія Русланівна

студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Особи з інвалідністю є серед усіх верств населення будь-якого суспільства і відносяться до найбільш соціально незахищеної категорії населення. Все це говорить про те, що особи з інвалідністю в цілому в нашому суспільстві є меншістю, яка потенційно потерпає від дискримінації та потребує постійної уваги до власних проблем.

Одне із соціальних прав, які гарантує та повинна забезпечувати держава, є право на соціальний захист.

Серед науковців відсутні єдина думка та єдиний підхід щодо тлумачення поняття соціальний захист. Проте найбільш вдалим, на нашу думку, є термін І. М. Сироти, який вважає, що «соціальний захист»

належить до функції держави, яка піклується про матеріальне забезпечення непрацездатних громадян [1].

Згідно із Законом України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» особою з інвалідністю називають особу зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити соціальний захист.

При розгляді питання про соціальний захист інвалідів, необхідно визначити основні види соціального захисту інвалідів в Україні.

Згідно із Законом України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» матеріальне, соціально-побутове і медичне забезпечення інвалідів здійснюється у вигляді грошових виплат (пенсій, допомог, одноразових виплат) [2].

Невід'ємним елементом соціального захисту осіб з інвалідністю в Україні є соціальне обслуговування, яке включає різні види соціальних послуг, спрямованих на задоволення особливих потреб даної категорії осіб. Розвитку соціального обслуговування осіб з інвалідністю віддається в нашій країні з кожним роком все більше значення, воно розглядається як вкрай необхідне доповнення до грошових виплат, що значно підвищує ефективність всієї державної системи соціального забезпечення. Соціальне обслуговування являє собою систему соціальних заходів, яка передбачає сприяння, підтримку і послуги, що надають соціальні служби окремим особам чи групам населення для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності.

Відповідно до статті 19 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю: «особи з інвалідністю мають доступ до різного виду послуг, що надаються вдома, за місцем проживання чи іншим допоміжним послугам в рамках спільноти, включаючи персональну допомогу, необхідну для підтримки життя в спільноті та включення до неї, а також для недопущення ізоляції чи сегрегації від спільноти». Така правова норма відбиває створення державами-учасницями умов для гідного та повноцінного життя інвалідів [3].

Основна мета соціального обслуговування осіб з інвалідністю — підвищення рівня соціальних гарантій, надання адресної допомоги та підтримки непрацездатним громадянам, перш за все на територіально-му рівні і з урахуванням нових соціальних гарантій.

Отже, можна зробити висновок, що найважливішим завданням держави на сучасному етапі є створення ефективної системи соціального обслуговування як комплексу послуг, які створять необхідні умови для життєздатності осіб з обмеженими можливостями.

Особу з інвалідністю можна визначити як особу зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого

держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити соціальний захист.

Підводячи підсумки, можна визначити, що основною метою державної соціальної політики щодо осіб з інвалідністю в Україні має бути забезпечення рівних можливостей та реалізація конституційних прав цієї категорією громадян, створення сприятливих правових, політичних, соціально-економічних, медичних, психологічних, організаційних умов і гарантій для забезпечення людського розвитку та інтеграції у суспільне життя.

Задля підвищення рівня соціального захисту інвалідів необхідним є: створення дієвої системи працевлаштування інвалідів, чому має сприяти розроблення єдиного нормативного акта, який би врегулював, по-перше, права інвалідів у сфері праці, по-друге, порядок працевлаштування інвалідів, а також права і обов'язки роботодавців, по-третє, вдосконалив систему відповідальності роботодавців та запровадив систему стимулювання та заохочення тих роботодавців, які беруть активну участь у працевлаштуванні інвалідів.

На нашу думку, необхідно створити належні умови щодо зміни негативних стереотипів і ставлення до осіб з інвалідністю в українському суспільстві на основі досягнення соціальної солідарності і соціальної справедливості.

Список використаних джерел:

1. Сирота І. М. Право пенсійного забезпечення в Україні. — К., 1998.
2. Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України від 21 березня 1991 р. № 875-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — №82. — Ст. 160-165.
3. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН №61/106, прийнята на шістдесят першій сесії ГА ООН 2006 року. — К.: Національна Асамблея інвалідів, 2008.

Ключові слова: Соціальний захист, особи з інвалідністю, види соціального захисту, мета соціального обслуговування осіб з інвалідністю.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

На сьогодні невід'ємним елементом системи прав і свобод людини і громадянина кожної демократичної правової держави є соціальне забезпечення населення. Однак проголошені та гарантовані, але не реалізовані на практиці права, включаючи право на соціальний захист, перешкоджають державі у здійсненні демократичних, соціальних та політичних перетворень. Тому з метою ефективної та дієвої реалізації права на соціальний захист держава встановлює систему принципів, на яких ґрунтується соціальне забезпечення. Ці принципи визначають засади правового регулювання та здійснення цього права.

Проблемі дослідження принципів соціального забезпечення населення України присвячено низку праць таких авторів, як В. С. Андреев, Н. Б. Болотіна, Ж. А. Горбачева, І. С. Захаров, О. В. Заяц, І. В. Іванова, С. М. Синчук, Б. І. Сташків, Е. Г. Тучкова, О. М. Ярошенко та багатьох інших.

Загальновиголошеною цінністю кожного сучасного демократичного суспільства є соціальна справедливість, яка виступає основоположним принципом в реалізації соціальної політики держави. Категорія, що розглядається, як етична є соціально-психологічним сприйняттям принципів і форм організації суспільства, що відповідають інтересам людей і соціальних груп, тобто узагальненою моральною оцінкою суспільних відносин.

Розробка теорії принципу соціальної справедливості може стати вирішальним при виборі шляхів реалізації соціальної політики держави в галузі надання соціальних послуг. Адже ст. 3 Закону України «Про соціальні послуги» [1] встановлює, що надання соціальних послуг ґрунтується на принципі соціальної справедливості. Держава забезпечує та гарантує особам, які зазнали соціальних ризиків, можливість отримати соціальні послуги на підставі принципу соціальної справедливості незалежно від статі, раси, національності, мови, походження, віросповідання, місця проживання тощо.

Основою загальнолюдських соціальних ідеалів є саме соціальна справедливість, зміст якої змінювався протягом тривалого часу, і сьогодні не має єдиного тлумачення. Тому при визначенні такої категорії, як соціальна справедливість нерідко її співвідносять із соціальною рівністю, і в цьому розумінні під соціальною справедливістю слід розуміти міру рівності і нерівності в розподілі матеріальних і

духовних благ у суспільстві, статусів і влади, а також у життєвому положенні різних суспільних груп [2, с. 43].

Реалізація принципу соціальної справедливості сприяє тому, що в суспільстві здійснюється справедливий: розподіл діяльності; розподіл доходів; розподіл праці; розподіл соціальних благ (прав, можливостей, влади); розподіл винагород, визнань; розподіл рівня та якості життя; розподіл інформації та культурних цінностей.

Одним із втілень принципу соціальної справедливості у сфері соціальних послуг є надання їх як на платній, так і безоплатній основі. Відповідно до ст. 7 Закону України «Про соціальні послуги» безоплатні соціальні послуги державними та комунальними суб'єктами в обсягах, визначених державними стандартами соціального обслуговування, надаються: громадянам, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю і не мають рідних, які повинні забезпечити їм догляд і допомогу; громадянам, які знаходяться у складній життєвій ситуації у зв'язку з безробіттям і зареєстровані в державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, стихійними лихами, катастрофами, які є біженцями внаслідок збройних та міжетнічних конфліктів, якщо середньомісячний сукупний дохід цих осіб нижче встановленого прожиткового мінімуму; дітям та молоді, які знаходяться у складній життєвій ситуації у зв'язку з інвалідністю, хворобою, сирітством, безпритульністю, малозабезпеченістю, конфліктами і жорстоким ставленням у сім'ї.

Соціальна справедливість як принцип надання соціальних послуг суміжна з такими принципами як орієнтованості на задоволення потреб отримувачів послуг, оскільки види, форми та обсяг соціальних послуг мають відповідати індивідуальним потребам людей, які опинилися у складних життєвих обставинах; адресності надання послуг, бо вона є проявом галузевого принципу диференціації умов і норм соціального забезпечення [3, с. 219].

Система заходів, необхідних для реалізації на практиці принципу соціальної справедливості надання соціальних послуг, має включати: а) оцінку доходів і матеріального становища одержувача послуг; б) виявлення причин, внаслідок яких дана особа потрапила у складні життєві обставини; в) підбір індивідуального пакету соціальних послуг; г) оцінку ефективності наданої допомоги на підставі системи зворотного зв'язку.

Таким чином, можна зробити висновок, що принцип соціальної справедливості має стати базовим у наданні соціальних послуг населенню, оскільки його реалізація означає справедливий розподіл доходів, розподіл соціальних благ, що у свою чергу буде сприяти підвищенню рівня та покращенню якості життя найбільш вразливих категорій громадян.

Список використаних джерел

1. Про соціальні послуги : Закон України від 19.06.2003 р., № 966-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 45. — Ст. 358.
2. Вагимов З. К. Проблема социальной справедливости, равенства и неравенства людей, их нищеты и бедности / З. К. Вагимов // Вызовы современности и ответственность философа : Материалы 42 «Круглого стола», посвященного всемирному Дню философии / под общ. ред. И. И. Ивановой. — Бишкек, 2003. — С. 43-53.
3. Лушникова М. В. Государство, работодатели и работники: история, теория и практика правового механизма социального партнерства (сравнительно-правовое исследование) / М. В. Лушникова. — Ярославль : Подати, 1997. — 224 с.

Ключові слова: соціальна справедливість, принцип, соціальні послуги, рівність, потреби.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Вознюк Анастасія Володимирівна

студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Потреба у розробленні і практичному втіленні соціальних стандартів спричинена тим, що саме вони є визначальними для державної соціальної політики щодо забезпечення потреб людини в матеріальних та духовних благах, а також для формування фінансових ресурсів, що спрямовуються на їх реалізацію.

У ст. 1 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» соціальні стандарти визначено як встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій. Складовими цих стандартів виступають соціальні норми, соціальні нормативи та нормативи витрат (фінансування) [1].

Метою встановлення державних соціальних стандартів і нормативів є: 1) визначення механізму реалізації соціальних прав та державних соціальних гарантій громадян, передбачених Конституцією України; 2) визначення пріоритетів державної соціальної політики щодо забезпечення потреб людини в матеріальних благах і послугах та фінансових ресурсів для їх реалізації; 3) визначення та обґрунтування

розмірів видатків бюджетних коштів і коштів соціальних фондів на соціальний захист і забезпечення населення та утримання соціальної сфери. Державні соціальні стандарти обов'язково враховуються при розробці програм економічного і соціального розвитку. Вони є підставою для визначення розмірів основних соціальних гарантій, зокрема, мінімальних розмірів заробітної плати та пенсії за віком.

Соціальні стандарти повинні відображати бажаний рівень життя населення кожної країни в певний період її розвитку. Соціальні стандарти для всіх країн не можуть бути однаковими, оскільки у кожній державі формується власне уявлення про гідний рівень життя населення. Так, наприклад, затверджені соціальні стандарти у сфері доходів в одній країні для іншої можуть видатися стандартами розкоші або, навпаки, бідності.

Відповідно до ст. 6 Закону України "Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії" базовим державним соціальним стандартом є прожитковий мінімум, встановлений законом, на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти.

Прожитковий мінімум (ПМ) — це вартісна величина, яка достатня для забезпечення нормального функціонування організму людини та збереження її здоров'я і складається з набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості [2]. Згідно зі статтею 7 Закону України «Про Державний бюджет України» прожитковий мінімум для працездатних осіб складає: з 1 січня 2018 року — 1762 гривні, з 1 липня — 1841 гривня, з 1 грудня — 1921 гривня [3].

У світовій практиці люди, які мають рівень доходів, менший за прожитковий мінімум, вважаються бідними. Наприклад, у країнах ЄС бідною вважається особа, чий дохід становить менше 60% від середнього доходу на душу населення по країні Євросоюзу, де вона проживає.

Слід зазначити, що чинні державні соціальні стандарти не відповідають сучасним економічним реаліям та фінансовим можливостям країни. Це зумовлює необхідність удосконалення всієї системи державних соціальних стандартів та гарантій та впровадження якісно нових підходів до її формування, встановлення і застосування, а саме:

- покращити державне регулювання й посилення ролі органів місцевого самоврядування стосовно реформування системи соціального захисту та створення спеціальних соціальних програм соціального захисту;

- в сучасних умовах для визначення мінімальної заробітної плати необхідно перейти до використання соціальних стандартів більш високого гатунку, які разом з прожитковим мінімумом будуть

виконувати відновлювальну функцію та дадуть можливість працівнику та його сім'ї забезпечити відтворення протягом всього життєвого циклу;

- посилити фінансування системи соціального захисту шляхом залучення коштів громадян і бізнесу, благодійних суспільних фондів і організацій.

Тому, в сучасних умовах політичної, фінансової та економічної кризи слід направити усі зусилля на зупинення подальшого зниження рівня життя населення та підтримання його на достатньому для нормального рівня життєдіяльності людей, а також формування у громадян України спокою, переконання та впевненості у майбутньому.

Список використаних джерел

1. Про державні соціальні стандарти і державні соціальні гарантії: Закон України від 5 жовтня 2000 р. № 2017-III- ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2000. – № 48. – Ст. 409.
2. Про прожитковий мінімум: Закон України від 15 липня 1999 р. № 966-XIV – ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 38. – Ст. 348.
3. Про Державний бюджет України на 2018 рік: Закон України від 7 грудня 2017 р. № 2246-VIII – ВР // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – №3-4. – Ст. 26.

Ключові слова: соціальне забезпечення, державна соціальна політика, державні соціальні стандарти, прожитковий мінімум, економічні реалії.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Годунок Ксенія Олександрівна

студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

БЕЗРОБІТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ РИЗИК

Соціальний ризик – це закріплена законодавством і визначена суспільством соціально значима обставина об'єктивного характеру, з настанням якої громадяни та члени їх сімей втратили тимчасово або назавжди засоби до існування, потребують додаткового соціального забезпечення та матеріальної підтримки з боку держави.

Питання регулювання зайнятості та безробіття знайшли відображення у працях вітчизняних науковців, таких як: Бандура С.І.,

Близнюк В.В., Болотіна Н.Б., Бондар І.К., Лібанова Е.М., Маршавіна Ю.М. та багато інших.

Безробіття — це таке соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не може знайти застосування своїй робочій силі й стає «зайвою».

Таке явище як безробіття є найбільш гострою проблемою, з якою стикається населення України. Причиною такого розповсюдженого явища є неефективність використання робочої сили. Безробіття є негативним явищем, тому що зумовлює скорочення спроможності населення, зменшує кількість платників податків та призводить до виникнення додаткових витрат на підтримку безробітних.

У своїй сукупності соціальні ризики покладені в основу побудови й функціонування державної системи соціального захисту, фінансових і матеріальних механізмів, покликані забезпечити реалізацію права на соціальне забезпечення будь-якій особі, що потребує цього. Отже, дослідження соціальних ризиків є доволі актуальним та важливим питанням, яке потребує подальшого вирішення [1, с. 89].

До соціальних ризиків відносять безробіття. Це складне соціально-економічне явище, при якому частина економічно активного населення не має роботи й заробітку. Існує декілька видів безробіття, серед яких:

1. Циклічне (кон'юнктурне) безробіття виникає внаслідок коливань економіки.

2. Сезонне безробіття — результат природних коливань кліматичних умов протягом року або коливань попиту. Зникає протягом року.

3. Панельне безробіття (у розумінні монетаристів — природне безробіття): відсоток безробіття, який неможливо усунути навіть при найкращому розвитку кон'юнктури. Цей вид безробіття виникає внаслідок добровільного та структурного безробіття. Це та група безробітних, які не можуть знайти роботу у зв'язку з кваліфікацією, віком, станом здоров'я, місцем проживання або недостатнім бажанням до праці.

4. Фрикційне безробіття (тимчасове) виникає, коли люди тимчасово знаходяться без роботи в результаті зміни місця праці, професій. Цей вид безробіття виникає в короткостроковому вимірі.

5. Структурне безробіття (технологічне) виникає в результаті зміни структури економіки, викликане науково-технічним прогресом і зміною структури потрібних кадрів.

Оскільки головною причиною безробіття є незбалансованість попиту і пропозиції робочої сили, саме тому в державі повинна втілюватись активна політика, яка складається із заходів, спрямованих на: збільшення попиту на робочу силу з боку державного та приватного сектора економіки; підвищення конкурентоспроможності робочої сили та забезпечення відповідності робочої сили і робочих місць; вдосконалення процесу працевлаштування.

Можна виділити основні напрямки подолання безробіття в Україні: підвищення добробуту населення за рахунок особистого трудового внеску, підприємництва та ділової активності; стимулювання створення нових робочих місць і відкриття нових компаній на проблемних територіях за допомогою пільгових кредитів і податкових пільг, навчання керівних кадрів і консультування з питань ведення бізнесу, субсидій на дослідження і розробки, надання доступу до нових технологій, субсидій на підвищення кваліфікації або перепідготовку постійних працівників, які можуть першими втратити свою роботу [2, с. 33].

На жаль, так склалось, що в Україні таке явище як безробіття відносять до традиційних соціальних ризиків. Якщо взяти до прикладу США, то в них таке явище існує, але не в таких високих показниках і з цим активно працюють. Це показник того, що рівень безробітних в Україні зашкалює і всі дії, які застосовуються не є ефективними.

Вирішення соціальної проблеми зайнятості та безробіття повинно здійснюватися в умовах посилення координуючої та регулюючої функції в діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо ефективного працевлаштування та використання безробітних [3, с. 115].

На сучасному етапі, тільки завдяки соціальному діалогу трьох інститутів: держави, роботодавців та профспілок, з однієї сторони, та настроїв і зусилля самого безробітного — з іншої, здатні вирішити комплекс проблем зайнятості у сучасному суспільстві.

Таким чином, необхідно приділяти значну увагу дослідженню та виявленню соціальних ризиків на ранніх етапах їх утворення, з метою подальшої їх нейтралізації на державному та суспільному рівнях.

Список використаних джерел

1. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту України: Навч. посіб. / Н.Б. Болотіна — К.: Знання, 2005. — 615 с.
2. Полуяктова О.В. Проблеми безробіття в Україні: Навч. посіб. / О.В. Полуяктова — К. : Економіка і суспільство, 2016. — С. 31-35.
3. Фатеєнко Н.В. Соціально-економічні наслідки безробіття: Навч. посіб. / Н.В. Фатеєнко. — К.: Наукові погляди, 2007. — С. 114-117.

Ключові слова: соціальне забезпечення, соціальний ризик, безробіття, традиційний соціальний ризик, соціальний захист.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Андропова В. А.

Голіненко Вадим Ігорович

студент 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ГАЛУЗІ ПРАВА

Останніми роками в Україні все більшого значення набуває соціальне забезпечення громадян, адже в нових соціально – політичних та економічних умовах приділяється пильна увага належному фінансуванню громадян і гарантуванні їм гідного рівня життя. Здійснення права на соціальний захист забезпечується окремою галуззю права в національній правовій системі України, а саме – право соціального забезпечення.

Для визначення поняття галузі потрібно з'ясувати, що ж являє собою поняття «соціальне забезпечення». Так, І.С. Ярошенко стверджує, що соціальне забезпечення можна визначити як організаційно-правову діяльність держави, спрямовану на матеріальне забезпечення осіб, які не мають виходу на ринок праці, не застраховані в системі загальнообов'язкового соціального страхування, зазнали соціального ризику, внаслідок чого завдали шкоди здоров'ю й не можуть матеріально забезпечити себе та своїх утриманців. Сутністю соціального забезпечення є діяльність держави щодо надання особі гарантованого законом мінімуму засобів до існування для забезпечення достатнього рівня життя [1, с. 89].

На думку М.М. Клемпарського, соціальне забезпечення – це система закріплених у законодавстві соціально-економічних заходів, що гарантують матеріальне забезпечення громадян у старості, у період тимчасової непрацездатності, в разі втрати годувальника та в інших передбачених законодавством випадках [2, с. 88].

Отже, соціальне забезпечення – це гарантоване Конституцією України право людини та громадянина на отримання відповідної соціальної допомоги від держави, якщо вона через незалежні від неї обставини опинилась у скрутній ситуації та потребує матеріальної чи іншої безповоротної допомоги від держави.

Визначившись із сутністю ключових понять, можна перейти безпосередньо до розгляду того, що являє собою право соціального забезпечення як окрема самостійна галузь права. У рамках дослідження слід звернути увагу на точку зору І.М. Сироти, який наголошує, що право соціального забезпечення має особливе значення та в умовах сьогодення розвивається на основі нових принципів і концепцій, складаючи нові групи відносин, які знаходилися раніше за межами цієї галузі права. Він вказує, що зростання ролі соціального забезпечення і

вплив його на всі сторони життя людини якісно змінили й саму галузь права соціального забезпечення та безпосередньо характер її взаємодії з іншими галузями права. Він стверджує, що право соціального забезпечення як самостійна галузь права за останні декілька десятиків років цілком автономно утвердилось на чільних позиціях системи права не тільки України, а й інших індустріально розвинутих цивілізованих держав, де існують ринкові відносини, а також виступає гарантом реалізації прав і свобод громадян [3, с. 261].

На думку І.В. Гущина, право соціального забезпечення — це сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що виникають під час здійснення державою за рахунок суспільних фондів споживання необхідних соціально — економічних заходів щодо забезпечення осіб похилого віку та непрацездатних громадян грошовими (пенсії й допомоги) та натуральними (протезування, засоби пересування, ортопедичні вироби) матеріальними благами аліментарного характеру [4, с. 76-79].

В.С. Андреев під правом соціального забезпечення розумів систему правових норм, що регулюють відносини з медичної допомоги й лікування, пенсійні та деякі інші відносини щодо забезпечення громадян у старості й у разі непрацездатності, материнства й дитинства, державної допомоги сім'ї, а також тісно пов'язані з ними процедурні відносини щодо встановлення юридичних фактів і процесуальні — щодо вирішення спорів [5, с. 358].

Н.Б. Болотіна вважає, що за змістовим критерієм усі відносини в предметі права соціального забезпечення діляться на матеріальні, організаційно-розпорядчі, фінансові, процедурні та процесуальні. На її думку, предметом права соціального забезпечення є соціально — забезпечувальні відносини, що складаються в процесі матеріального забезпечення, соціального обслуговування та утримання з боку державних або недержавних органів, за дозволом і під контролем держави, установ і закладів соціального захисту фізичних осіб, які зазнали соціальних ризиків, унаслідок чого не мають засобів до існування й не можуть самостійними зусиллями заробляти на життя та утримувати (обслуговувати) себе й своїх утриманців [6, с. 10].

Отже, підсумовуючи викладене, можна сказати, що в сьогоденних умовах право соціального забезпечення є все ж таки однією з ключових галузей права, оскільки норми цієї галузі спрямовані на реалізацію одного з найважливіших конституційних прав — право на соціальний захист. Тим не менше, хотілося б наголосити, що більшість зазначених в дослідженні теоретичних підходів до розуміння сутності поняття права соціального забезпечення є дещо застарілими, не враховують сучасних соціально-економічних і політичних змін. Саме тому під правом соціального забезпечення пропонується розуміти сукупність правових норм, які регулюють специфічні соціально — забезпечувальні відносини, що виникають між відповідними держав-

ними органами та особою, котра внаслідок тих чи інших життєвих обставин потребує матеріальної чи іншої безповоротної допомоги від держави.

Список використаних джерел

1. Ярошенко І.С. Право соціального забезпечення : [навч. посіб.] / І.С. Ярошенко. — К. : КНЕУ, 2005. — 232 с.
2. Клемпарський М.М. Правове регулювання пенсійного забезпечення працівників органів внутрішніх справ : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.05 / М.М. Клемпарський ; Національний університет внутрішніх справ. — Х., 2004. — 224 с.
3. Сирота І.М. Развитие национальной научной школы права социального обеспечения в Украине / И.М. Сирота // Наукові праці Одеської національної юридичної академії. — 2003. — Т. 2. — 146 с.
4. Гушин І.В. Советское право социального обеспечения: вопросы теории / И.В. Гушин. — М., 1982. — 176 с.
5. Андреев В.С. Право социального обеспечения в СССР : [учебник] / В.С. Андреев. — 2-е изд. — М. : Юрид. лит., 1987. — 352 с.
6. Болотіна Н.Б. Предмет права соціального забезпечення України / Н.Б. Болотіна // Вісник Львівського університету. Серія «Юридична». — 2001. — Вип. 36. — 399 с.
7. Яковлева Г.О. Право соціального забезпечення як самостійна галузь права в національній правовій системі України — 2017. — 5 с. — Режим доступу: <http://docplayer.net/57747600-Pravo-socialnogo-zabezpechennya-yak-samostiyna-galuz-prava-v-nacionalniy-pravoviy-sistemi-ukrayini.html>

Ключові слова: право, правова система, галузь права, соціальне забезпечення, право соціального забезпечення.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Чанишева Г. І.

Головань Вікторія Леонідівна

студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ В УКРАЇНІ

Ринкові відносини супроводжуються загостренням соціальних проблем, у зв'язку з чим і подальшого розвитку соціального захисту, що потребує населення. Досвід розвинутих країн свідчить, що нормальне функціонування паралельно ринку й надійної системи соціального захисту населення — це необхідна і своєрідна плата суспільства, бізнесу й роботодавців за соціальний мир, стабільність

існуючої системи й можливість ведіння належної господарської діяльності.

Система соціального обслуговування, яка сьогодні формується, – найважливіша галузь соціального суспільства, що полегшує долю мільйонів людей в умовах перехідного періоду за допомогою різних способів соціально–гуманістичної діяльності, спрямованої на адаптацію й реабілітацію окремої особи, сім'ї або певної групи населення, які потрапили у складну ситуацію.

Стаття 46 Конституції України передбачає: «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загально-обов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними» [1].

Основу юридичного механізму забезпечення права людини на соціальне обслуговування становлять соціальні гарантії, що визначені у Конституції України та відповідних нормативно–правових актах. В юридичній літературі юридичні гарантії розглядаються або як норми права, що являють собою правові засоби забезпечення прав людини і громадянина, або як систему правових актів, що забезпечують здійснення й охорону прав і свобод людини та громадянина [3, с. 8].

Ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 р. визначає соціальне обслуговування як систему соціальних заходів, яка передбачає сприяння, підтримку і послуги, що надають соціальні служби окремим особам чи групам населення для подолання або пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності. У Законі встановлено основні засади надання соціальних послуг (ст. 2) та принципи надання соціальних послуг (ст. 3). За цим Законом основними засадами надання соціальних послуг є такі: 1) сприяння особам, що перебувають у складних життєвих обставинах, які вони не в змозі подолати за допомогою наявних засобів і можливостей; 2) попередження виникнення складних життєвих обставин; 3) створення умов для самостійного розв'язання життєвих проблем, що виникають [2].

Згідно з ч. 5 ст. 7 Закону «Про соціальні послуги», соціальні послуги можуть надаватися як за плату, так і безоплатно, а саме:

- громадянам, які не здатні до самообслуговування у зв'язку з похилим віком, хворобою, інвалідністю і не мають рідних, які повинні забезпечити їм догляд і допомогу;

- громадянам, які перебувають у складних життєвих обставинах у зв'язку з безробіттям і зареєстровані в державній службі зайнятості як

такі, що шукають роботу, бездомністю, стихійним лихом, катастрофами, особам, яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, якщо середньомісячний дохід цих осіб нижчий, ніж встановлений прожитковий мінімум;

- дітям та молоді, які знаходяться у складній життєвій ситуації у зв'язку з інвалідністю, хворобою, сирітством, безпритульністю, малозабезпеченістю, конфліктами і жорстоким ставленням у сім'ї [2].

На нашу думку, перелік непрацездатних громадян, які мають отримувати соціальні послуги безкоштовно або із зменшенням їх вартості, має бути розширеним, адже, відповідно до ст. 1 Конституції, Україна визнає себе соціальною державою, що означає, що непрацездатні громадяни, які потребують матеріальної допомоги і обслуговування, мають їх отримати за рахунок суспільних коштів споживання.

Зрозуміло, що категорій непрацездатних громадян, які потребують соціальної допомоги у зв'язку з перебуванням у складних життєвих ситуаціях, випадках, значно більше, ніж вказано у законі. Можливо, для інших категорій непрацездатних громадян, що не отримали права на безкоштовне соціальне обслуговування, слід розширити надання соціальних послуг на пільгових засадах, тобто за частину їх вартості.

Таким чином, можна зробити висновок, що система соціального захисту має бути орієнтована на широкі верстви населення, але її реальне втілення щодо різних прошарків і груп належить бути диференційованим: здоровим, працездатним, активним членам суспільства, вона повинна допомагати отримати рівні можливості в освітній і професійній сфері, а непрацездатним і соціально уразливим категоріям населення (інвалідам, пенсіонерам, багатодітним і неповним сім'ям, самотнім, дітям та ін.) надавати комплекс соціальних послуг, гарантувати отримання встановлених законом пільг і допомог, тобто створювати необхідні умови для життєдіяльності.

Список використаних джерел

1. Конституція України : прийнята на V сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р., №254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — №30. — Ст. 141.
2. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 р., №966-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — №45. — Ст. 358.
3. Синчук С.М. Право соціального забезпечення України : навч. посіб. / С. М. Синчук, В. Я. Бурак ; за ред. С. М. Синчук. — К. : Знання, 2006. — 318 с.

Ключові слова: право соціального забезпечення; соціальне обслуговування; соціальне страхування; соціальні послуги; соціальний захист.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

Соціальна політика у розвинених країнах з ринковою і соціальною економікою охоплює один з важливих атрибутів — систему загальнообов'язкового соціального страхування, роль та значення, якої є для населення країни є ключовими. Через правові, економічні й соціальні функції соціального страхування опосередковується розподіл фінансових ресурсів серед працівників та членів їх сімей, надається соціальна допомога у випадку настання соціальних ризиків.

В умовах переходу від командно-адміністративної до ринкової економіки, побудови дійсно демократичної правової держави особливого значення набуває наявність ефективної системи захисту громадян, головною складовою якої є система загальнообов'язкового соціального страхування [1].

Відповідно до статті 46 Конституції України громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [2].

У літературі можна знайти багато доктринальних визначень поняття «загальнообов'язкове державне соціальне страхування». Це поняття пов'язується, насамперед, з особливістю матеріального забезпечення страхових соціальних допомог у зв'язку з настанням соціальних страхових випадків, котрі в доктрині права соціального забезпечення дістали назву соціальних ризиків. Наприклад О.В Москаленко зазначає, що це один з найважливіших інститутів соціального забезпечення, завданням якого є підтримання добробуту громадян та їх сімей у визначених законодавством випадках [3, с. 27].

Що ж до його легального закріплення, то воно міститься у статті 1 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування». На законодавчому рівні це поняття тлумачиться як система прав, і гарантій, яка передбачає матеріальне забезпечення, страхових виплати та надання соціальних послуг застрахованим особам за рахунок коштів Фонду соціального страхування України [3].

В правовій літературі поняття соціального страхування пов'язується, насамперед, з особливістю матеріального забезпечення страхових соціальних допомог у зв'язку з настанням соціальних страхових випадків, тобто соціальних ризиків.

Основними ознаками загальнообов'язкового державного соціального страхування є те що воно виконує функцію не тільки компенсації соціального ризику, тобто подолання несприятливих наслідків ризикової ситуації, а й її попередження; кошти на видачу допомог утворюються зі страхових внесків, що сплачуються або самими застрахованими, або власниками підприємств, де застраховані працюють [4, с. 14]; автономність — це ознака розвиненого громадянського суспільства, в якому особа є незалежною від держави, а остання виступає як рівноправний соціальний партнер.

Загальнообов'язкове державне соціальне страхування базується на основних принципах. Перший це обов'язковість страхування осіб, які працюють на умовах трудового договору або контракту. Другий — надання права отримання виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням особам, зайнятим підприємницькою, творчою діяльністю тощо. Третій полягає у обов'язковості фінансування страховими фондами витрат, пов'язаних із наданням матеріального забезпечення та соціальних послуг, в обсягах, передбачених законами з окремих видів загальнообов'язкового соціального страхування. Четвертий зазначає солідарності та субсидування. П'ятий забезпечує реалізацію державних гарантій застрахованими громадянами своїх прав. Шостий, забезпечує рівень життя, не нижчий за прожитковий мінімум, визначений законом, шляхом надання пенсій, інших видів соціальних виплат та допомоги, які є основним джерелом існування. Сьомий передбачає цільове використання коштів загальнообов'язкового державного соціального страхування. І останній принцип, зазначає паритетності представників усіх суб'єктів загальнообов'язкового державного соціального страхування в управлінні ним [5, с. 34].

Отже, можна зазначити, що загальнообов'язкове державне соціальне страхування є системою, яка передбачає матеріальне забезпечення громадян у разі настання страхового випадку. Як і будь-яка система він має свої принципи, на яких базується, на ознаки, які дають зрозуміти його сутність. В Україні кардинально змінюється сутність соціального страхування в контексті загальноприйнятих європейських засад, разом з тим законодавство про загальнообов'язкове державне соціальне страхування потребує постійного вдосконалення

Список використаних джерел

1. Прилипко С.М. Основні принципи соціального забезпечення в умовах соціальної держави та ринкової економіки / С.М. Прилипко // Проблеми законності. — Вип. 60. — Х.: Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. — 2003. — С. 107-115.
2. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради. — 1996 р. — № 30. — Ст. 46.

3. Москаленко О.В. Основні засади загальнообов'язкового державного соціального страхування в умовах ринкової економіки: монографія / О.В. Москаленко. — Х. : Юрайт, 2012. — 400 с.
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 23.09.1999 р., № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України від 26.11.1999. — 1999 р., — № 46, ст. 403
5. Догодов В. М. Социальное страхование / В. М. Догодов. — М. Гострудиздат, 1930. — 280 с.
6. Ждан М. Щодо поняття та класифікації принципів права соціального забезпечення в Україні / М. Ждан // Юридична Україна. — 2005. — 1. — С. 33–37.

Ключові слова: страхування, принципи, страхові фонди, забезпечення.
Науковий керівник: к.ю.н., асистент Наньєва М. І.

Женчук Василина-Анастасія Василівна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
 Національного університету «Одеська юридична академія»

СУБ'ЄКТИ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

У кожій країні світу є така особлива соціальна група, яка потребує ретельної уваги з боку держави та суспільства-це діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування. Актуальність даної теми зумовлена тим,що в Україні значна кількість населення перебуває в складному соціально-економічному становищі, відповідно, відбувається зниження рівня життя та благополучності громадян,девальвація моральних цінностей,загострення проблем стосовно здорового виховання дітей у сім'ях, збільшення дітей-сирит та дітей, позбавлених батьківського піклування. Не дивлячись на те, що у системі соціального захисту України переважають матеріальні заходи,тим не менше для подолання наслідків такого соціального ризику як сирітство особливе значення має ефективне соціальне обслуговування.

У статті 52 Конституції України зазначено, що утримання та забезпечення дітей-сирит та дітей, позбавлених батьківського піклування є обов'язком держави [1]. Саме держава повинна забезпечувати ефективне функціонування суб'єктів, що надають соціальні послуги дітям-сиротам та дітям, позбавлених батьківського піклування, зокрема тих, що забезпечують належні умови їх виховання, проживання та розвитку, отримання освіти. Такими суб'єктами є: дитячі будинки і

загальноосвітні школи-інтернати для дітей, які позбавлені батьківського піклування, всіх типів та форм власності, різноманітні медичні, навчальна та виховні заклади, інші заклади та установи, в яких проживає дана категорія дітей, також дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї.

Загальновідомо, що дитячі будинки та притулки не найкраще місце для нормального та здорового розвитку і належного виховання дітей, оскільки нестача батьківської уваги та турботи призводить до ненормального психічного розвитку дитини, різноманітні статистичні показники доводять, що багато дітей, які виховувалися у дитячих будинках, у дорослому житті соціально неактивні, агресивні та схильні до протиправної поведінки. Тому, на даний момент, держава надає перевагу, так званим, «сімейним» формам влаштування сиріт, тобто сприяє усиновленню, шляхом надання різноманітних допомог дитячим будинкам сімейного типу та прийомним сім'ям.

Прийомним батькам та батькам вихователям, за надання соціальних послуг, призначається соціальна допомога та грошове забезпечення на дітей-сиріт з моменту влаштування дитини у дитячий будинок сімейного типу або прийомну сім'ю включно до дня досягнення дитиною повноліття, а у разі навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, за денною формою у вищих навчальних закладах I-IV рівня акредитації та професійно-технічних навчальних закладах-до 23 років або до закінчення відповідних навчальних закладів [3]. Сімейні форми влаштування дітей є більш ефективними порівняно зі стаціонарними соціальними закладами, оскільки дозволяють вирішити в нашій державі дві проблеми: зменшення кількості сиріт та виховання дітей в сімейному оточенні, адже як зазначалося вище, саме сім'я здатна створити сприятливі умови для здорового розвитку дитини; професіоналізація прийомних батьків, вихователів при належному фінансовому забезпеченні може стати одним із напрямів вирішення проблеми безробіття, особливо у сільських, селищних територіях, у невеликих містах.

У той же час, основними проблемами в Україні на шляху до популяризації сімейних форм виховання слід вважати психологічну неготовність українського суспільства до усиновлення та слабо розвинену мережу спеціальних закладів підготовки потенційних прийомних батьків, а також низький рівень життя населення в цілому.

З метою ініціювання подальшого збільшення прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу, патронатних сімей в Україні необхідно застосовувати міжнародний досвід, активно використовувати допомогу різноманітних благодійних організацій та міжнародних фондів, популяризувати прийомні сім'ї на національному рівні шляхом ефективного рекламування та збільшення обсягу державних гарантій і соціального захисту для даної категорії населення.

Список використаних джерел

1. Конституція України Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — №30. — Ст. 141.
2. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Закон України від 13 січня 2005 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — №6. — Ст. 147.
3. Про затвердження Порядку призначення та виплати державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом <<гроші ходять за дитиною>>: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 року №81 // Офіційний вісник України. — 2007. — №8. — Ст. 293.

Ключові слова: діти-сироти, батьківське піклування, сім'я, батьки.
Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Житар Діана Юріївна

студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОМІРНІСТЬ РОЗГОЛОШЕННЯ ЛІКАРСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Попередження випадків можливого нанесення шкоди пацієнтові, його родичам, третім особам у результаті розголошення відомостей про стан здоров'я людини, його обстеження або лікування є основним призначенням інституту лікарської таємниці. Можна сказати, що тут виступає пріоритетом інтерес особистості над інтересами суспільства.

Але в тих випадках, коли в інтересах держави або через суспільну необхідність повинна бути розголошена лікарська таємниця для запобігання ще більш значних наслідків, виникає питання про необхідність відступу від принципів і правил збереження лікарської таємниці.

В юридичній літературі поняття «лікарська таємниця» визначається як інформація про стан здоров'я, яка стала відома про особу(пацієнта) лікарю (лікуючому персоналу), обслуговуючому персоналу, посадовим особам та службовому персоналу медичної установи при здійсненні ними своїх професійних обов'язків [5].

Предмет лікарської таємниці складають: стан здоров'я пацієнта; хвороби і діагноз; огляд і його результати; методи лікування; інтимна і сімейна сторони життя пацієнта; інші відомості, отримані при медичному обстеженні.

Аналіз норм чинного законодавства України вказує на те, що вся інформація про пацієнта, яка стала відома медичному працівникові або іншій особі у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків, повинна зберігатися у таємниці.

Водночас, відповідно до ст. 40 Основ законодавства України про охорону здоров'я, розголошення відомостей, які становлять лікарську таємницю, можливо лише у передбачених законом випадках [1].

Так, передача відомостей про психічний стан особи та надання їй допомоги без згоди або за згодою її законного представника допускається. Під час провадження досудового розслідування можливе поширення таких відомостей [2].

Розкриття медичним працівником відомостей про позитивний ВІЛ-статус особи партнеру (партнерам) дозволяється, якщо людина, померла, втратила свідомість або існує ймовірність того, що вона не отямиться і не відновить свою здатність надавати усвідомлену інформовану згоду [3].

Також існують випадки, коли можлива передача медичним персоналом певних відомостей про ВІЛ-інфіковану особу за наявності згоди людини, яка є інфікованою, на передачу цих даних, у письмовому вигляді та з метою, яка пов'язана з лікуванням захворювань, та якщо це має важливе значення для лікування.

Також коли особа, яка хвора на туберкульоз, звільняється з місць позбавлення волі установа, в якій перебував хворий, повинна повідомити про його стан здоров'я та про необхідність продовження лікування протитуберкульозний заклад [4].

Цей перелік не вичерпний, існує низка інших випадків, коли можливе розголошення певних відомостей про стан здоров'я особи.

Отже, лікар повинен зберігати усе, що йому стає відомо про свого пацієнта з довіри, що йому надається. Але якщо збереження певних відомостей у таємниці загрожує суспільству, то лікар не лише може, а й повинен порушити лікарську таємницю, та аргументуючи відповісти пацієнтові на якій підставі він порушив цю таємницю.

Список використаних джерел

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801- XII // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — №4. — Ст. 19.
2. Про психіатричну допомогу : Закон України від 22 лютого 2000 року № 1489-III // Відомості Верховної Ради України. — 2000. — № 19. — Ст. 143.

3. Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ: Закон України від 12.12.1991 № 1972-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 11. — Ст. 152.
4. Про боротьбу із захворюванням на туберкульоз: Закон України від 05.07.2001 № 2586-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 49. — Ст. 258.
5. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. — К.: "Укр. енцикл.", 2002. — Т. 4: Н — П. — 720 с.
6. Гутгарц К. Лікарська таємниця: поняття, порядок розголошення, відповідальність / К. Гутгарц // Юридична наука. — 2004. — №2. — С. 15.

Ключові слова: лікарська таємниця, розкриття відомостей, медичний працівник, пацієнт.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Жмуйда Надія Ігорівна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У СФЕРІ ПРАЦІ

Здавалося б, гендерна політика достатньо розвинена у світі та й в Україні. Положення про заборону дискримінації за ознакою статі закріплені не лише в нормативно-правових актів загального значення, але й у низці профільних законів: «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Проте, цей факт не виключає щоденних проявів дискримінації у сфері праці, від яких страждають, як це прийнято думати, не лише жінки, а й чоловіки.

Показник гендерної рівності складно виміряти, але міжнародні організації роблять спроби так його визначити. У 2015 році було опубліковано «*The Global Gender Gap Report 2015*», в якому визначено показник гендерного розриву за низкою ознак. За результатами Україна посіла 83 місце зі 150.

Саме жінки найчастіше потерпають від проявів дискримінації під час праці: нерівність в оплаті праці, неофіційне оформлення роботи (набагато частіше, ніж серед чоловіків), обмеження при прийомі на роботу, нестабільні робочі умови, звільнення під час декретних відпусток тощо. У суспільстві склалося загальне уявлення, що призначення жінки пов'язане насамперед із вихованням дітей та виконанням роботи по дому, а кар'єра має другорядне значення, в той час як чоловік повинен забезпечувати родину. Проведені дослідження показують, що не лише жінкам із малолітніми дітьми відмовляють у

працевлаштуванні, а нерівність оплати праці жінок ґрунтується на думці, що жінка не є основним годувальником.

Дослідження рівня зайнятості чоловіків і жінок показує вище залучення чоловіків у сферу праці, станом на грудень 2017 року працюючих чоловіків було 8385,2 тис. осіб проти 7771,2 тис. жінок, що на 7,3% менше. Позитивним є той факт, що з року в рік цей відсоток зменшується: 10,4% у 2012 році, 10,3% у 2013, 9,9% у 2014. Проявність гендерної дискримінації на ринку праці свідчить також менша частка жінок на керівних посадах порівняно з чоловіками (38% проти 62% відповідно) [3].

Проблемою виступає формальність прав жінок на рівні з чоловіками кар'єрні можливості. Це зумовлено низкою причин. Насамперед, жінка досі сприймається слабішою порівняно з чоловіком, більш емоційною, нерациональною та нелогічною. Наслідком цього є відмова у прийнятті жінок на роботу. Безробіття дуже часто примушує жінок до заробітчанства, яке нерідко закінчується сексуальною експлуатацією жінки.

Частина жінок є пасивними у відстоюванні своїх законних прав на працю та професійних інтересів. Є випадки, коли вони свідомо допускають дискримінацію як стосовно себе, так і інших жінок. Яскравим прикладом є пропозиції роботи наступного змісту: «На посаду секретаря потрібна приваблива дівчина 22-25 років». Дівчата часто з радістю віддаються на такі вакансії, не помічаючи їх дискримінаційного змісту. Так, дані положення дискримінують усіх без винятку жінок, змушуючи їх відповідати такій абстрактній вимозі як «привабливість», а також за віковою ознакою. Дискримінації підлягають і чоловіки, адже тут вони автоматично визнаються такими, що априорі не можуть виконувати роботу секретаря. Таким чином знаходить своє вираження поділ професій на «чоловічі» та «жіночі». Респонденти U-Rerort (проект від ЮНІСЕФ, виражений в опитуваннях через безкоштовні СМС на важливі теми для молоді) в Україні, відповідаючи на питання «Чому дівчата менше орієнтовані на кар'єру у науково-технічній сфері?», визначають причинами недостатню обізнаність у цій сфері, відсутність інтересу, невпевненість у своїх силах та поряд з цим також те, що це «чоловічі» професії. Такий розподіл дуже популярний і заснований лише на гендерних стереотипах, а не на професійних якостях індивіда. Так, жіночими визнаються насамперед професії у сфері обслуговування, в той час як чоловічі спеціальності — це робота у виробничій сфері.

Вважається, що гендерної дискримінації зазнають лише жінки, проте це не так. Розбираючись у механізмі дискримінації чоловіків у сфері праці її радше слід назвати платою за привілеї. Якщо жінок дискримінують чоловіки, то чоловіки зазнають дискримінації також з боку інших чоловіків. Кар'єра для чоловіків є головним заняттям у житті, тому вони важче, ніж жінки, переживають звільнення, пониження по службі чи не переведення на вищу посаду, а також зміну спеціальності. У таких випадках їм набагато складніше адаптуватися до нових обставин та продовжити ефективну реалізацію у сфері праці.

Проблему гендерної рівності у сфері праці не можна заперечувати, але разом з тим її треба усвідомлювати у повній мірі. Привілей невидимий для тих, хто його має, тобто поки дискримінація не торкнеться конкретної особи, вона навряд чи визнає серйозність і значущість проблеми. Беззаперечним є той факт, що чоловіки досі опираються гендерній рівності з різних причин. Тому для подолання проявів дискримінації у сфері праці потрібно залучити чоловіків до підтримки гендерної рівності. Дослідження психологів та соціологів показують, що більш гендерно рівні країни мають вищі показники у рейтингу країн світу за рівнем щастя. Гендерна рівність є позитивним явищем не лише для країни, а й для підприємств, установ, організацій. Трудові колективи у таких підприємствах, установах, організаціях отримують більше задоволення від роботи, мають значно знижений рівень виснаження, окрім цього спостерігається нижча плинність кадрів, тобто працівники працюють тривалий час та рідко звільняються за власним бажанням та відрізняються високою продуктивністю.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005р. //Відомості Верховної Ради України – 2005. – №52. – Ст. 561.
2. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 6 вересня 2012 року. // Відомості Верховної Ради України – 2012. – №32 – Ст. 412.
3. Юрчик Г. М. Дискримінація на ринку праці: прояви, вітчизняний та європейський спосіб подолання / Юрчик Г. // Соціально-трудові відносини: теорія та практика . – 2016. – № 2. – С. 80-87.

Ключові слова: гендерна рівність, дискримінація, сфера праці, чоловік, жінка.

Науковий керівник: д.ю.н, професор Чанишева Г. І.

Зюбак Надія Іванівна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЗАХИСТ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Питання захисту прав людини є актуальним та надзвичайно важливим і потребує прискіпливої уваги. Охорона праці як інститут трудового права є сукупністю правових норм, що регулюють відносини з охорони життя, здоров'я та працездатності шляхом встановлення безпечних і нешкідливих умов праці.

До цього інституту входять норми, що становлять собою загальні вимоги охорони праці; профілактичні норми, що спрямовані на попередження виникнення виробничого травматизму і професійних захворювань; норми, які встановлюють обов'язки роботодавців та працівників з питань охорони праці; норми, що містять додаткові заходи охорони праці окремих категорій працівників.

Охорона праці розглядається як своєрідна система законодавства. Найважливіші норми, що регулюють питання охорони праці, передбачені в Конституції України, КЗпП України, Законі України «Про охорону праці».

Особливістю законодавства України про охорону праці є те, що значна частина питань з охорони праці регулюється локальним нормативним актом, прийнятими на конкретному підприємстві, в установі, організації. Порядок їх прийняття встановлюється централізованим законодавством.

Важливе значення у захисті прав працівників на охорону праці на підприємстві, в установі, організації має колективний договір.

Зобов'язання сторін колективного договору з питань охорони праці передбачає в собі систему інженерно-технічних заходів, спрямованих на забезпечення безпечних та нешкідливих умов праці, їх доведення до нормативних, запобігання виникненню виробничого травматизму і професійних захворювань, зменшення факторів шкідливого впливу на організм працюючих та скорочення кількості робочих місць зі шкідливими та важкими умовами праці, зростання культури виробництва. Такі заходи можуть бути викладені у вигляді додатка до колективного договору.

Якщо говорити про гарантії захисту прав працівників на охорону праці, то законодавство України встановлює загальні гарантії права на безпечні та нешкідливі умови праці, які надаються всім працівникам, а також передбачає додаткові гарантії для певних категорій працівників, що зумовлено підвищеними вимогами охорони їх здоров'я. До таких категорій належать працівники, які працюють у шкідливих і небезпечних умовах праці, неповнолітні особи, жінки, особи з пониженою працездатністю та інші.

Важливою гарантією захисту права працівника на охорону праці є надання працівнику інформації про умови праці на підприємстві і, зокрема, на робочому місці. Крім загальних питань з охорони праці, роботодавець має проінформувати громадянина про наявні чи можливі на майбутньому робочому місці шкідливі та небезпечні виробничі фактори, які ще не усунено. Водночас роботодавець повинен повідомити майбутнього працівника про можливі шкідливі, негативні наслідки впливу виробничих факторів на його здоров'я та ознайомити його з правом на відповідні пільги і компенсацію за роботу в таких умовах.

Згідно зі ст. 5 Закону України «Про охорону праці» умови трудового договору не можуть містити положень, що суперечать законам та іншим нормативно-правовим актам з охорони праці. Тому у разі якщо

включаються до його змісту умови, що можуть погіршити правове становище працівників порівняно із законодавством про охорону праці, вони визнаються такими що недійсні.

Законодавством України передбачено гарантії у випадках виникнення загрози життю і здоров'ю працівників, нестворення роботодавцями відповідних умов праці, що забезпечують їх безпеку та гігієну.

До таких належать право працівника відмовитися від виконання роботи у разі виникнення виробничої ситуації, що загрожує життю і здоров'ю, право працівника розірвати трудовий договір з власної ініціативи, встановлення юридичної відповідальності роботодавця за порушення законодавства про охорону праці. Зазначені гарантії відображають зміст одного з державних принципів у сфері охорони праці — пріоритету життя і здоров'я працівників та повної відповідальності роботодавця за створення безпечних і нешкідливих умов праці. Отже, життя та здоров'я людини та її права у сфері застосування праці є чи не найважливішим.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю Української РСР від 10 грудня 1971 року // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971. — Додаток до № 50. — Ст. 375.
2. «Про охорону праці» Закон України від 14.10.1992 № 2694-XII // Відомості Верховної Ради України, 1992. — № 49; Ст. 5.
3. Болотіна Н.Б. Трудове право України [Текст]: підручник/Нінель Борисівна Болотіна. — [4-е вид., стер.]. К.: Вікар, 2006. — 725 с.

Ключові слова: охорона праці, система законодавства, трудовий договір, працівник, гарантії.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Кандиба Анастасія Валеріївна

студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Одним з головних напрямків соціального захисту є розвиток системи соціального обслуговування населення. Соціальне обслуговування в праві соціального забезпечення виступає самостійним правовим інститутом, має свій окремий комплекс юридичних норм, що регулюють суспільні відносини щодо надання соціальних послуг

різними категоріям громадян, які перебувають у важкій життєвій ситуації і нужденним у наданні таких послуг.

У «Словнику соціальної роботи» Р. Баркера соціальне обслуговування визначається як надання конкретних соціальних послуг людям для задоволення потреб, необхідних для їх нормального розвитку, людям, залежним від інших (тим, хто не може сам про себе подбати) [1, с. 89].

Системний аналіз, що передбачає вивчення великої кількості інформації про найважливіші сторони і зв'язки компонентів соціального обслуговування, свідчить про те, що в науковій літературі існують різні погляди як на соціальне обслуговування, так і на розвиток комплексів та окремих соціальних служб.

Одні автори розглядають соціальне обслуговування населення як сучасну парадигму соціальної роботи (Т. Козлова, П. Павленок, Є.Холостова), інші визначають його як ефективну соціальну технологію, що дозволяє надавати результативну соціальну підтримку громадянам в умовах складної соціально економічної ситуації, об'єктивно порушує життєдіяльність людини або соціальної групи, як принципово важливий сектор соціальної сфери, як сферу соціальних послуг (З. Замарева, Л.Кононова, Л. Топчій) [2, с. 88].

Л. Гусякова, К. Новикова, Ю. Растов, Є. Холостова розглядають соціальне обслуговування як соціальну діяльність, що представляє сукупність соціально-значимих дій, що здійснюються суб'єктами в ім'я досягнення соціальних цілей і задоволення інтересів людини або групи.

Л. Донцова, Т. Третьякова розуміють соціальне обслуговування як сервісну (послугову) діяльність. На практиці соціальне обслуговування – система способів соціально-гуманістичної діяльності, спрямованої на адаптацію, соціальну реабілітацію окремої, сім'ї або певної сукупності людей [3, с. 261].

У науковій літературі з права соціального забезпечення немає єдності і у питанні правової природи соціального обслуговування. Більшість вчених вважають його інститутом права соціального забезпечення. Водночас Б.Сташків доводить, що право соціального обслуговування має всі ознаки підгалузі права соціального забезпечення: особливий предмет правового регулювання, свої джерела (форми) права, специфічні принципи права, сукупність споріднених правових інститутів, наявність загальної і особливої частини [4, с. 76-79]. З нашої точки зору, не важливо те, як називати правове утворення соціального обслуговування у системі права соціального забезпечення, більш істотним є те, чи виконує воно свої завдання та функції.

У Законі України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 р., що є базовим нормативно-правовим актом у досліджуваній сфері, соціальне обслуговування визначається як система соціальних заходів, яка передбачає сприяння, підтримку і послуги, що надають соціальні служби окремим особам чи групам населення для подолання або

пом'якшення життєвих труднощів, підтримки їх соціального статусу та повноцінної життєдіяльності.

Вказаним Законом визначаються основні засади надання соціальних послуг: 1) сприяння особам, що перебувають у складних життєвих обставинах, які вони не в змозі подолати за допомогою наявних засобів і можливостей; 2) попередження виникнення складних життєвих обставин; 3) створення умов для самостійного розв'язання життєвих проблем, що виникають [5, ст. 358].

Характерною рисою соціального обслуговування є надання соціальних послуг в натуральній (негрошовій) формі. Крім того, дії щодо її надання спрямовані не тільки на подолання важкої життєвої ситуації, але й на її прогнозування та профілактику [6, с. 10].

Метою соціального обслуговування є забезпечення населення доступними соціальними послугами належної якості, що створюють сприятливі умови для розвитку «людського капіталу». Реалізація цілей соціального обслуговування залежить від соціально-економічних, морально-етичних, соціально-психологічних, політичних, релігійних, демографічних та екологічних факторів [7, с. 11].

Отже, соціальне обслуговування можна розглядати як соціальний інститут, що з урахуванням специфічного типу соціальних суб'єктів (інваліди, сім'ї, мікросоціальні та професійні групи) забезпечує відтворення правил, норм, стандартів життя, необхідних для засвоєння різноманітних соціальних ролей і визначення статусів в процесі сервісної соціалізації особистості, а також регулює взаємодію з іншими інститутами.

Список використаних джерел

1. Тихомиров М.Ю. Юридическая энциклопедия / М.Ю. Тихомиров, Л.В. Тихомирова / под ред. М.Ю. Тихомирова. — М.: Юринформцентр, 1997. — 390 с.
2. Фогель Я.М. Социальное обслуживание инвалидов и лиц пенсионного возраста / Я.М. Фогель. — М.: Юрид. лит., 1980. — 264 с.
3. Фогель Я.М. Правовая система социального обеспечения / Фогель Я.М., Виноградова З.Д. — М.: ВНИИ Центр, 1983. — 417 с.
4. Сташків Б.І. Соціальне обслуговування у системі соціального забезпечення: правові питання / Б. І. Сташків // Право України. — 2005. — № 1. — 415 с.
5. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 р., №966–IV // Відом. Верхов. Ради України. — 2003. — № 45.
6. Право соціального забезпечення в Україні: підруч. / за ред. С.М. Прилипка, О.М. Ярошенка. — Х.: ФІНН, 2009. — 285 с.
7. Семигіна Т.В. Соціальні послуги в Україні: сьогодення та перспективи / Т.В. Семигіна, К.С. Міщенко, Т.Г. Кіча. — К.: ВК «Зірка», 2007 — 15 с.

Ключові слова: соціальне обслуговування, соціальні послуги, соціальне забезпечення, населення, соціальний захист.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Римар Б. А.

Каспрак Вікторія Іванівна

студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УКРАЇНІ

У ст. 1 Конституції України закріплено, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною державою [1], що передбачає взяття нею на себе та виконання зобов'язань щодо побудови соціально орієнтованої держави. В умовах сьогодення це реалізується через державну політику, яка спрямовується на підвищення рівня добробуту населення, зосередження особливої уваги на його уразливих верствах, зокрема шляхом модернізації системи надання соціальних послуг.

Вчені звернули увагу на те, що вітчизняна система надання соціальних послуг нині не забезпечує адресної допомоги та якості соціальних послуг тим, хто їх украй потребує. Посилаючись на спеціальні дослідження, можна стверджувати про те, що даній сфері властива негативна тенденція: 10% найбідніших громадян України отримують 2% від обсягу соціальних пільг, а 10% найзаможніших громадян – 22% соціальних пільг (або в 10 разів більше!) [2].

Іншими словами, ефективність системи соціального захисту населення в Україні, незважаючи на здійснювані в ній реформи модернізації (прийняття Концепції реформування систем соціальних послуг, Методичних рекомендацій визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці в соціальних послугах), залишається досить низькою: особи, які дійсно потребують соціальної підтримки, її не отримують, а виділені з бюджету соціальні видатки розпорошуються. Такий стан справ є неприпустимим, особливо в умовах фінансово-економічної кризи та інших деструктивних процесів, які нині відбуваються в українському суспільстві.

Із тексту Закону України «Про соціальні послуги» від 19.06.2003 № 45 вбачається перехід від моделі соціального захисту, що базується на непрозорих різноманітних пільгах і неефективних соціальних грошових виплатах, до сучасної, економічно обґрунтованої та дієвої моделі надання соціальних послуг. Утім базовими видами соціального захисту населення в Україні залишаються соціальні виплати та пільги, а соціальні послуги є відносно новою в нашій державі складовою соціального захисту, якою ще не повною мірою охоплюються соціально уразливі та незахищені верстви населення [3].

У 2012 р. Кабінет України Міністрів України визнав, що Концепція реформування системи соціальних послуг, прийнята в 2007 році реалізована не в повному обсязі через законодавчу неврегульованість

питань, пов'язаних з формуванням соціального замовлення, визначенням потреб адміністративно-територіальної одиниці в соціальних послугах, їх видах і обсягах, плануванням і наданням соціальних послуг з урахуванням визначених потреб, а також із запровадженням стандартизації соціальних послуг та її на засіданні Кабміну України визнали такою, що втратила чинність, і схвалили Стратегію реформування системи надання соціальних послуг, у якій по-новому задекларовано низку намірів щодо перетворень у даній системі [4].

На окрему увагу заслуговують розміщені на сайті Міністерства соціальної політики України Методичні рекомендації визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці в соціальних послугах, вони розроблені з метою надання допомоги місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у вивченні потреб громади у соціальних послугах, організації їх надання, плануванні розвитку системи надання соціальних послуг.

Але здійснювані в соціальній сфері України перетворення тільки частково наблизили систему соціальних послуг до характеристик та ознак відповідних систем, що існують в економічно розвинutih країнах Заходу. За багатьма параметрами вітчизняна модель соціальних послуг не відповідає аналогічним європейським нормам і стандартам, що зумовлено недоліками у функціонуванні системи соціальних послуг, які можна виокремити в чотири основних блоки.

Перший блок недоліків — законодавча та нормативно-правова неврегульованість надання соціальних послуг. Правовими актами, які врегульовують питання надання в Україні соціальних послуг, притаманні неадекватність термінологічного апарату, розмитість визначень функцій, цілей і напрямів роботи відповідних інститутів.

Другий блок недоліків — неефективність і нерациональність у підходах до фінансування та управління. Неефективність системи соціальних послуг визначається низьким рівнем адресності в наданні соціальної підтримки та допомоги, а нерациональність — розпорощенням виділених на сферу соціального захисту бюджетних коштів.

Третій блок недоліків системи соціальних послуг — монополізація державою ринку соціальних послуг і розподілу замовлень. Держава домінує в системі соціальних послуг, оскільки їх надання віднесено до компетенції трьох міністерств (Мінсоцполітики; МОНмолодьспорту, Мінохорони здоров'я). Вказана система базується на громіздкій, забюрократизованій мережі державних і комунальних закладів соціального захисту та соціальних служб. Утім, можливості закладів цієї мережі, які мають тенденцію до зменшення, є обмеженими, що призводить до її неспроможності повністю і якісно задовольняти потреби осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують сторонньої допомоги: понад 1 млн осіб залишаються не охопленими соціальними послугами.

Четвертий блок недоліків системи соціальних послуг — недостатність механізмів впровадження норм правових актів — не дає змоги повністю реалізовувати заходи щодо надання соціальних послуг. Одним із таких механізмів є ліцензування: Мінсоцполітики надає провайдерам соціальних послуг, які дотримуються встановлених державою мінімальних вимог, право здійснювати на ринку соціальних послуг відповідні види діяльності. Але, законодавство не визначає, яка діяльність у сфері соціальних послуг, їх види підлягають ліцензуванню. Відсутність механізму ліцензування перешкоджає неурядовим організаціям, що надають соціальні послуги, отримувати фінансування з державних фондів, а тому їх діяльність в цій площині є незаконною [5, с. 27].

Немає наразі й іншого механізму впровадження норм Закону — стандартизації соціальних послуг, яка відповідним нормативно-правовим актом має визначити обсяги, якість, вартість та перелік гарантованих державою безоплатних соціальних послуг. Механізмом монополізації ринку соціальних послуг має стати замовлення соціальних послуг, яке передбачає їх надання та отримання на договірних умовах.

З огляду на викладене вище чинну в Україні систему соціальних послуг можна охарактеризувати, як парадоксальну і паразитичну, якій притаманні: вкрай низька адресність отримання соціальних пілґ і допомоги; розпорошеність бюджетних соціальних видатків. Це призводить до поглиблення соціальних перекосів — несправедливої різниці в доходах громадян, надмірної майнової нерівності тощо. Характерними рисами вітчизняної системи надання соціальних послуг і допомоги є її застарілість, заплутаність і викривленість, що, у свою чергу, часто призводить до бюрократичного свавілля та корупційних проявів з боку чиновників. А отже, вказана система невідкладно потребує спрощення та осучаснення.

Список використаних джерел

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року //Відомості Верховної Ради України. — 1996. — №30. — Ст. 141.
2. Вступне слово Прем'єр-міністра України Миколи Азарова на засіданні Уряду 12 вересня 2012 р. [Електронний ресурс] // Урядовий веб-портал. — 2012. — 12 верес. — Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=245576563&cat_id=244823857
3. Про соціальні послуги: Закон України від 19 червня 2003 р. № 966-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 45. — Ст. 358.
4. Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2012 р. № 556-р. // Офіційний вісник України. — 2012. —№ 61. — Ст. 2482.

5. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні : аналітична доповідь. — К. : Нац. ін-т стратег. дослідж., 2012. — 54 с.

Ключові слова: соціальні послуги, пільги, населення, реформи, допомоги.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Медвідь А. О.

Квітовська Юлія Сергіївна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОНЯТТЯ КОМПЕНСАЦІЙ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Поширеність застосування компенсацій у трудових правовідносинах, а водночас багатоаспектність та вживаність терміна «компенсації» в різних галузях права, неоднозначність тлумачення, розуміння видів компенсацій у самій науці трудового права в умовах запланованої системної кодифікації трудового законодавства України, потребує чіткого визначення поняття компенсаційних виплат.

Слід зазначити про недостатню дослідженість питання компенсацій у науці трудового права. Цього питання торкалися у своїх роботах Л.Я. Гінцбург, С.С. Карінський, Р.З. Лівшиць, М.В. Молодцов, А.Ю. Пашерстник, О.С. Пашков, В.І. Прокопенко, В.Г. Ротань, О.Є. Сонін.

Законодавством України не передбачено легальної дефініції компенсацій. Більше того, як у науці, так і в законодавстві використовуються два терміни для позначення одного явища: «компенсації» і «компенсаційні виплати». Так, у главі VIII КЗпП України вживається термін «компенсації», водночас в інших галузевих нормативно-правових актах, зокрема, актах фінансового права України, вживається термін «компенсаційні виплати» [2]. Іноді в навчальній літературі використовуються обидва терміни як синоніми. Таким чином, відсутність нормативного визначення компенсацій характеризується відсутністю як у науковців, так і у законодавців єдиного розуміння цієї категорії.

З відсутністю легальної дефініції компенсацій у Кодексі законів про працю України 1971 р. (за умов радянської дійсності, для якої було характерно превалювання державної власності та адміністративного керування економікою) вчені успішно боролися шляхом виведення наукового визначення через аналіз численних правових норм,

присвячених компенсаційним виплатам. Таким чином і було сформульоване визначення поняття компенсацій, яке стало загальновизначним. Під компенсаціями розуміють виплати, що мають за мету відшкодувати працівникові зазнані ним у зв'язку з виконанням трудових обов'язків витрати [3].

В останні роки, у зв'язку з інтенсивною роботою з оновлення законодавства, було прийнято низку нормативно-правових актів, які внесли невизначеність до уявлення про систему виплат роботодавців на користь працівників і про місце компенсацій у системі цих виплат. Кодекс законів про працю України у 1971 р. встановив 6 підстав, за умови існування яких на користь працівника здійснюються виплати компенсацій.

- при переїзді на роботу в іншу місцевість (ст.120);
- при відрядженнях (ст.121);
- за зношування інструменту, належного працівникові (ст.125);
- за невикористану відпустку при звільненні (ст.83);
- за роботу у вихідний день (ст.72);
- за невиданий спеціальний одяг і спеціальне взуття (ст.164).

Згодом цей перелік був розширений Законами України «Про захист рослин» (ч.5 ст.20), «Про державну виконавчу службу» (ст.18) за рахунок запровадження компенсації витрат, зазнаних у зв'язку з використанням особистого транспорту у службових цілях у встановленому розмірі

Ознакою сучасного нормативного регулювання трудових відносин стало розширення кількості підстав, за якими працівники отримують право на компенсаційні виплати. Вітаючи в цілому прогресивність такого підходу, спрямованого на захист соціально-економічних прав працівників, не можна незначити, що доволі часто в законодавстві компенсаціями стали називати і такі, які не мають за мету відшкодування витрат працівників, яких вони зазнали в процесі трудової діяльності. Як наслідок, перед наукою трудового права постає проблема: рухатися вслід за законодавцем в напрямі розширення обсягу поняття компенсації і включати в нього все, що таким названо в нормативно-правових актах, чи, виходячи з позицій теорії трудового права та виробленої нею дефініції компенсацій, визначити види існуючих в нормативно-правовому полі явищ, які науково обгрунтовано підпадають під категорію компенсацій.

Термін «компенсація» у сфері соціально трудових відносин потрібно розглядати як певну виплату, винагороду, заохочення, благо, яку надає роботодавець (керівник) найманому працівникові за використання його робочої сили, а також як процес надання роботодавцем (керівником) певних виплат, винагород, благ, заохочень найманому працівникові [4].

Отже, нагальна необхідність законодавче закріпленої дефініції цього економіко-правового явища обумовлена потребами як теорії так і

практики, необхідністю створення методологічних орієнтирів, на які мав би орієнтуватися законодавець у процесі поточної правотворчості щодо компенсацій.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1971. — Додаток №50. — Ст. 375.
2. Трудовое право в вопросах и ответах : учеб.-справ. пособие / под ред. В. В. Жернакова. — 2-е изд., перераб. в доп. — Х. : Одиссей, 2002. — 656 с.
3. Мацюк А. Р. Трудовое право в вопросах и ответах : справочник / А. Р. Мацюк, З. К. Симорот. — К. : Политиздат, 1988. — 287 с.
4. Цимбалюк С. О. Теорія компенсації та компенсаційного пакета / Цимбалюк С. О. // Соціально-трудові відносини: теорія та практика : зб. наук. праць. — 2012. — № 1(3). — С. 83–89.

Ключові слова: компенсації, компенсаційні виплати, гарантії, трудове законодавство, працівник.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

**Кириченко Аліна Олександрівна,
Стрембій Анна-Марія Андріївна**

студентки 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ» І «СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»

На сьогоднішній день актуальність теми дослідження визначається необхідністю подальшого розвитку системи соціального забезпечення та соціального захисту населення, без якої неможливе існування будь-якого сучасного демократичного суспільства. Все більше ця проблема постає у зв'язку з радикальними перетвореннями, що відбуваються в Україні на сучасному етапі розвитку. Спроба в цих умовах виробити єдині, універсальні визначення «соціальний захист» і «соціальне забезпечення» доводить свою неефективність. Метою даної статті є аналіз сутності юридичних категорій «соціальне забезпечення» і «соціальний захист», адже важливе значення має визначення даної області соціальних відносин, що підлягають правовому регулюванню за допомогою даної категорії.

Цьому питанню присвячені праці таких вчених як: Сирота І.М., Тарасенко В. С., Болотіна Н.Б., Решетняк Р.Н., Бондар І.К., Шамрай В.О. В законодавстві не закріплено визначення понять

«соціальне забезпечення» і «соціальний захист», що і спричинило літературне розходження думок серед вчених щодо розуміння даних категорій.

Розглядаючи будь-яке явище, перш за все необхідно дослідити понятійний апарат, його правове визначення. Основною проблемою даного дослідження є те, що досить часто вони вживаються як тотожні. Тому аналіз наукової юридичної літератури показує відсутність єдиної точки зору на ці поняття не лише в Україні, але і в зарубіжній юридичній літературі. Фундаментальну роль для порівняння відіграють терміни «захист» та «забезпечення». За допомогою етимологічного словника ми зрозуміли, що термін забезпечення має досить широке значення, все ж таки можна сказати, що це створення умов, гарантування прав і свобод людини і громадянина, реалізація здійснення [1]. Забезпечувати означає надавати кому-небудь достатні матеріальні засоби до існування, задовольняти кого-небудь у якихось потребах.

Вперше термін «соціальне забезпечення» з'явився ще в радянські часи і далі отримав визнання у всьому світі. Офіційне закріплення зазнав у міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права, який був прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16 грудня 1966 року. Також термін «соціальне забезпечення» був наведений у Постанові Верховної Ради України «Про проект концепції соціального забезпечення населення України» схваленої постановою Верховної Ради України від 21 грудня 1993 року [2].

У довідковій літературі термін «захист» визначається як «заступництво, охорона, підтримка». Поняття «соціальний захист» має широке і вузьке тлумачення. У широкому розумінні це визначення розглядають як діяльність держави спрямовану на забезпечення процесу формування повноцінної особистості, створення умов для самовизначення й утвердження в житті. У вузькому — розглядається як сукупність економічних, правових заходів котрі забезпечують достатнє існування людини, додержання найважливіших соціальних прав громадян: право на працю, на освіту, на житло, на відпочинок, на безпечне довкілля, на охорону здоров'я, на безпечні умови праці, на заробітну плату не нижче встановлених мінімальних стандартів та інші. Сам термін «соціальний захист» з'явився у другій половині XX століття після терміну «соціальне забезпечення».

При розмежуванні цих термінів слід опиратися на ч. 1 ст. 46 Конституції України, у якій зазначається, що «громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття, а також у старості та інших випадках передбачених законом». Отже, можна зробити висновок, що термін «соціальний захист» значно ширший ніж «соціальне забезпечення». Тобто під «соціальним забезпеченням» розуміється система суспільно-економічних заходів спрямованих на матеріальне забезпечення

населення від соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття, нещасний випадок на виробництві тощо). На думку вченого М.Д. Бойко соціально-економічні заходи з «соціального захисту» крім матеріального забезпечення передбачають компенсаційні виплати, поновлення прав та інші соціальні гарантії, що визначається не тільки нормами права соціального забезпечення, а й нормами трудового, адміністративного, цивільного та інших галузей права [3, с. 115].

В.С. Тарасенко вважає, що термін «соціальний захист» давно використовувався у світовій практиці та замінив термін «соціальне забезпечення». Дослідниця відзначила актуальним застосовувати поняття «соціальний захист», оскільки йдеться про захист найбільш уразливих верств населення [4, с. 13]. На нашу думку, також більш доцільно використовувати термін «соціальний захист» тому, що організаційно-правова система, що існує в Україні для забезпечення населення від соціальних ризиків не дає змогу застосовувати термін «соціальне забезпечення». Це підтверджується положенням Конституції України (ст.46), де визначається право громадян на соціальний захист. Отже, підсумовуючи вищезазначене ми стверджуємо, що в нашій державі закладено інститути саме системи соціального захисту.

Список використаних джерел

1. Радзівська В.В. Формування правового визначення поняття механізму забезпечення прав і свобод людини та громадянина / В.В. Радзівська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dspace.uabs.edu.ua/bistream/123456789/1758/1/12.pdf>.
2. Про проект концепції соціального забезпечення населення України : Постанова Верховної Ради України від 21.12.1993 р. №3758-ХІІ // Відомості Верховної Ради України, – 1994. -№6. – Ст. 31.
3. Бойко М.Д. Право соціального забезпечення України: навч. посіб.: – К.: «Олан», 2004. – 312 с.
4. Тарасенко В.С. Правове забезпечення соціального захисту дітей-інвалідів України: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.05. / В.С.Тарасенко; Нац.ун. «Одеська юридична академія». – Одеса, 2005. – 18 с.

Ключові слова: соціальний захист.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Наньєва М. І.

СОЦІАЛЬНИЙ РИЗИК ЯК ПІДСТАВА НАБУТТЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ

В умовах надто складної ситуації, в якій опинилась Україна особливо важливо, щоб соціальний захист населення носив стабільний і дієвий характер. У зв'язку з цим особливо важливим є питання соціального захисту населення. Саме тому ми дослідимо підстави набуття права на соціальний захист населення за законодавством України.

Для визначення підстав соціального захисту населення важливим є з'ясування кола суб'єктів таких відносин. Слід зазначити, що обов'язковими суб'єктами соціально-забезпечувальних та захисних відносин мають бути: з одного боку, непрацездатні громадяни, які у зв'язку із перебуванням у складних соціальних обставинах, життєвих ситуаціях, маючи складні життєві проблеми або перебуваючи під загрозою соціальних ризиків, потребують відповідного рівня матеріального забезпечення або обслуговування; з іншого боку, суб'єкти, які надають непрацездатним громадянам відповідний вид та рівень матеріального забезпечення та обслуговування [1, с. 85].

Так, факти реальної дійсності стають юридичними за умови, що вони можуть викликати певне правовідношення чи привести його в рух. Наприклад, людина досягла пенсійного віку. Цей одиничний факт на цьому етапі не породжує юридичних наслідків, але в сукупності з іншими є підставою для визнання її непрацездатною і призначення їй соціальної допомоги чи страхової пенсії. Одиничний факт сам по собі не має правового значення для пенсійних правовідносин, але такий факт у майбутньому може викликати правові наслідки, тобто припускається юридичним [2, с. 357].

Отже, за основу юридичного механізму соціального захисту покладено категорію соціального ризику, як можливість настання матеріальної незабезпеченості в результаті відсутності заробітку або трудового доходу з об'єктивних соціально значущих причин, а також у зв'язку з додатковими витратами на утримання дітей та інших членів сім'ї, які потребують допомоги, на задоволення потреб у медичних і соціальних послугах.

У законодавстві України «традиційні» соціальні ризики покладено в основну соціального страхування. Так згідно зі статтею 11 Основ законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування, передбачено два поняття — страховий ризик і страховий

випадок, як підстави набуття права на соціальний захист. Страховий ризик — це обставини, внаслідок яких громадяни та (або) члени їх сімей можуть втратити тимчасово або назавжди засоби до існування і потребують матеріальної підтримки або соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням. Страховий випадок — подія, з настанням якої виникає право застрахованої особи на отримання матеріального забезпечення або соціальних послуг, передбачених законами України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування [3]. Різниця між цими поняттями полягає в тому, що страховий ризик має ознаку вірогідності та випадковості, а у зв'язку з цим такі обставини означені у множині, проте невідомо, чи трапляться вони і скільки їх буде.

Основи законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування в ст. 26 передбачають наступні страхові випадки: тимчасова непрацездатність, вагітність і пологи, догляд за малолітньою дитиною, інвалідність, хвороба, досягнення пенсійного віку, смерть годувальника, безробіття, соціальні послуги та інші матеріальні витрати, пов'язані з певними обставинами, нещасний випадок на виробництві, професійне захворювання [3].

З часом розширилося коло соціальних ризиків, які в літературі отримали назву «нетрадиційних». Дедалі частіше у законодавствах як підстави для надання різноманітних соціальних допомог стали визнаватися й інші життєві обставини, що порушують нормальну життєдіяльність особи, наслідки яких вона не може подолати самотійно. Причому право на соціальну допомогу мали як особи, на яких поширюється соціальне страхування, так й інше населення, не охоплене таким страхуванням.

Оскільки, підтримка сімей з дітьми вважається найважливішим завданням соціальної держави, то найперше, що стало визнаватися обставиною, яка вимагала державної підтримки, це — народження, виховання та утримання дітей. У зв'язку з цим як соціальні ризики стали визнаватися вагітність і пологи, догляд за малолітніми дітьми, догляд за хворими дітьми, додаткові витрати на утримання, виховання та освіту дітей тощо. Також Закон України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 р. передбачає певні соціальні ризики під якими розуміє складні життєві обставини, що об'єктивно порушують нормальну життєдіяльність особи, наслідки яких вона не може подолати самотійно [4].

Отже, підставою виникнення права на соціальний захист на міжнародному та національному рівні визнається настання соціального ризику. До яких відносять тимчасову непрацездатність, вагітність і пологи, догляд за малолітньою дитиною, інвалідність, хворобу, досягнення пенсійного віку, смерть годувальника, безробіття, соціальні послуги та інші матеріальні витрати, пов'язані з певними обставинами, нещасний випадок на виробництві, професійне захворювання тощо.

Список використаних джерел

1. Казанчан А.А. До предмету правового регулювання права соціального забезпечення України: проблеми визначення і виділення / А.А. Казанчан // Держава та регіони. Серія: Право / голов. ред. В. Г. Лукашевич. – Запоріжжя, 2010. – № 3. – С. 83-86.
2. Сташків Б.І. Теорія права соціального забезпечення : навч. посіб. / Б.І. Сташків. – К. : Знання, 2005. – 405 с.
3. Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 14.01.1998 № 16/98-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 23, ст. 121.
4. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003 № 966-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 45, ст. 358.

Ключові слова: соціальний захист, соціальний ризик, страховий випадок, суб'єкти.

Науковий керівник: старший викладач Харитонova Л. І.

Клішова Євгенія Анатоліївна

аспірантка 1-го курсу кафедри трудового права
та права соціального забезпечення
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДИСКРИМІНАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ПРАВА НА ЗАЙНЯТІСТЬ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та входження України до цієї міжнародної спільноти актуалізує проблему приведення національного законодавства України у сфері зайнятості у відповідність актам Європейського Союзу [1, ст. 83].

Найбільш складні проблеми виникають в соціальній сфері. Європейський Союз як інтеграційне утворення є передусім відносно однорідним економічним простором, у якому діють єдині регуляторні норми, стандарти економічної та соціальної політики. Країна, яка проголошує прагнення стати складовою цього простору, мусить насамперед довести свою спроможність дотримуватися цих норм і стандартів, тому умовою набуття Україною повного членства в Європейському Союзі є адаптація, зближення та поступове приведення законодавства України у відповідність до законодавства ЄС [2, с. 216–220].

Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 січня 2015 року «Про схвалення розроблених Міністерством соціальної політики планів

імплементції деяких актів законодавства ЄС» передбачає імплементцію Директиви Ради № 2000/78/ЄС від 27.11.2000, що встановлює загальну систему рівного ставлення у сфері зайнятості та професійної діяльності.

Імплементация зазначеної вище Директиви дозволить удосконалити систему контролю за дотриманням законодавства у сфері зайнятості населення, зокрема в частині недопущення дискримінації працівників на основі расової або етнічної приналежності під час прийому на роботу та запровадження дієвих механізмів виявлення порушень.

Положення Директиви мають бути впроваджені протягом 4 років з дати набрання чинності Угоди про асоціацію. У 2016 р. було передбачено розроблення та ухвалення змін законодавства України щодо повноважень застосовувати заходів впливу за порушення вимог законодавства щодо реклами про вакансії (приймом на роботу), порядку застосування цих заходів, а також посилення відповідальності приватних агентств зайнятості за порушення антидискримінаційного законодавства у сфері праці та надання послуг.

Імплементация у національне законодавство Директив Ради Європи безумовно свідчить про готовність України взяти міжнародні зобов'язання у сфері забезпечення зайнятості, проте імплементация міжнародних норм в Україні відбувається занадто повільними темпами, при цьому приведення національного законодавства у відповідність із нормами шойно прийнятого міжнародного договору здійснюється значно пізніше ніж його ратифікація [3, с. 229-233].

У процесі адаптації національного законодавства до законодавства Європейського союзу необхідно пам'ятати, що прийняття директиви Радою Європейського Союзу та Європейським Парламентом і вступ її у дію, а також приведення національного законодавства у відповідність до вимог директиви займає у середньому до десяти років. Тому будучи актуальними на момент розробки з часом ці норми гальмують реалізацію права на зайнятість, адже не відповідають дійсності і не можуть задовольнити потреб суспільства, і таким чином втрачають позитивний потенціал правового регулювання.

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС полягає у зближенні із сучасною європейською системою права. Досвід розвитку західноєвропейських країн, не може бути у незмінному вигляді перенесений на український ґрунт, без адаптації до наших традицій, реалій та потреб українського суспільства.

10 квітня 2014р. Європейською Комісією створено Групу ЄК з підтримки України, яка забезпечує координацію, підготовку головних напрямів роботи ЄК щодо підтримки України. В рамках співпраці третього листопада 2017 у Києві відбулась Конференція «Уряд і бізнес: чи є перспективи впровадженню недискримінаційних норм на ринку праці?», де були розроблені наступні рекомендації:

- Провести консультації з Мінсоцполітики, представницькими організаціями роботодавців та профспілок та заінтересованими організаціями громадянського суспільства щодо розробки законопроекту про запровадження планів гендерної рівності на підприємствах, в установах та організаціях, з урахуванням досвіду ЄС.

- Державній службі зайнятості України – розробити гендерно-чутливі активні програми зайнятості для залучення до продуктивної праці жінок і чоловіків, особливо з уразливих груп; розробити дієві механізми попередження та реагування на дискримінаційні оголошення про вакансії.

- Державній службі України з питань праці – розробити інструментарій для інспекторів праці щодо запобігання проявам дискримінації в трудових відносинах та забезпечення дотримання законодавства про працю з урахуванням кращих практик країн ЄС.

Отже, включаючи в наше законодавство норми європейського права, слід забезпечити їх реальне виконання. Необхідно створити механізм, який гарантує незалежність державних органів та інспекцій, що здійснюють нагляд і контроль за станом зайнятості. На законодавчому рівні необхідність передбачити парламентський контроль омбудсмена за дотриманням міжнародних стандартів у сфері забезпечення права на зайнятість в Україні.

Список використаних джерел

1. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони : Міжнародний документ від 21.02.2014 р. // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75. – Ст. 83.
2. Кудряченко А.І Україна в Європі: пошуки спільного майбутнього: Колективна монографія Інститут європейських досліджень НАН України. – Київ: Фенікс. – 544 с.
3. Вишновецька С.В. Міжнародні аспекти захисту прав людини у сфері праці // Наукові записки Серія «Право» С. 329-333.

Ключові слова: право на зайнятість, директива ЄС, імплементація, реалізація.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Коваленко Євгеній Іванович

студент 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ ТА ЇХ ВИДИ

Відповідно до Закону України № 1057-IV «Про недержавне пенсійне забезпечення» 09.07.2003 р. недержавний пенсійний фонд — юридична особа, створена відповідно до даного закону, яка має статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонує та провадить діяльність винятково з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснює пенсійні виплати учасникам у законодавчо визначеному порядку [1].

У зарубіжній практиці НПФ можуть створюватися та функціонувати в різних організаційно-правових формах і відповідно поділяються на:

- 1) автономні — незалежні юридичні особи або відокремлена сукупність активів без статусу юридичної особи (контрактний тип);
- 2) неавтономні — сукупність активів, юридично не відокремлена від вкладника чи адміністратора.

Кожне з наведених визначень стосується конкретного типу НПФ. Але враховуючи те, що в Україні НПФ створюються у формі юридичної особи, . НПФ в Україні є автономними (юридичні особи, установи або організації, призначені для здійснення пенсійних виплат своїм учасникам).

Загалом функціонування НПФ поєднує в собі соціальні, економічні та правові аспекти. В першу чергу, НПФ — інститут накопичувального пенсійного забезпечення громадян, основним завданням якого є забезпечення матеріального добробуту учасників шляхом здійснення пенсійних виплат.

З економічної точки зору НПФ — це інституційний інвестор, що шляхом накопичення, розподілу та інвестування пенсійних активів виступає важелем перерозподілу фінансових ресурсів та джерелом внутрішнього інвестиційного капіталу для розвитку економіки.

З правової точки зору НПФ як юридична особа, що має статус неприбуткової організації, виступає суб'єктом пенсійних правовідносин, які визначають принципи, форми та правила пенсійного забезпечення учасників фонду [2].

В Україні відповідно до чинного законодавства створюються і функціонують НПФ таких видів:

1) відкритий пенсійний фонд — фонд, засновником якого можуть бути будь-які одна або декілька юридичних осіб, а учасниками — будь-які фізичні особи незалежно від місця та характеру їх діяльності;

2) корпоративний пенсійний фонд — фонд, чийм засновником є одна або декілька юридичних осіб-роботодавців, до яких можуть приєднуватися роботодавці-платники. Учасниками корпоративного пенсійного фонду можуть бути всі працівники роботодавця, що є засновником або платником такого фонду;

3) професійний пенсійний фонд — пенсійний фонд, засновниками якого можуть бути юридичні особи-роботодавці (їх об'єднання), об'єднання фізичних осіб, фізичні особи, пов'язані за родом професійної діяльності. Правом на участь у професійному НПФ володіють винятково фізичні особи, об'єднані за родом професійної діяльності, визначеної статутом фонду, а також фізичні особи — працівники організацій роботодавців, члени або працівники професійних спілок, які створили такий фонд.

Домінуюча роль у недержавному пенсійному забезпеченні належить відкритим НПФ, що пояснюється більшою доступністю їх для широких верств населення. Так, на кінець 2016 р. серед 72 НПФ, за даними Державного реєстру фінансових установ, 57 є відкритими, 8 корпоративними і 7 професійними.

Специфічним є і територіальний розподіл НПФ. Згідно з даними Державного реєстру фінансових установ недержавні пенсійні фонди зареєстровано у 9 регіонах України. Найбільша їх кількість зосереджена у м. Києві — 53, або 75% від загальної кількості, Донецькій — 6, по два НПФ в Харківській та Львівській областях та по одному НПФ в АРК, Одеській та Херсонській областях. У решті областей досі не створено жодного фонду.

Структура засновників вітчизняних НПФ на кінець 2016 р. мала такий вигляд: 45% — фінансові компанії (страхові компанії, банки, КУА, інвестиційні компанії), 41% — підприємства реального сектору економіки, сфери послуг, комунікації та зв'язку, 14% — професійні спілки та об'єднання громадян [3].

Відповідно до чинного законодавства НПФ не може бути проголошений банкрутом. Законом дозволяється приєднання та злиття декількох фондів одного виду. Припинення діяльності НПФ шляхом його поділу або перетворення в інший вид забороняється законом.

Ліквідація пенсійного фонду здійснюється на підставі рішення засновників пенсійного фонду або їх правонаступників або суду.

Недержавний пенсійний фонд повинен бути ліквідований у разі:

1) припинення сплати пенсійних внесків одноосібним засновником корпоративного пенсійного фонду на період більше одного року;

2) ліквідації без правонаступництва всіх засновників фонду;

3) припинення участі в НПФ всіх його учасників [4].

Отже, недержавні пенсійні фонди як невід’ємна складова системи пенсійного забезпечення покликані створювати можливості для збереження та примноження пенсійних накопичень громадян з метою отримання ними стабільного доходу після настання пенсійного віку.

Список використаних джерел

1. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-І // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 47-48 — Ст. 372.
2. Бойко М. Д. Право соціального забезпечення України : навч. посіб. / М. Д. Бойко. — [Вид. 4-те, допов. та переробл.] — К. : Атіка, 2006. — 400 с.
3. Дані НКЦПФР: Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.2016 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nfp.gov.ua/files/sektor/NPF_IV%D0%BA%D0%B2_2016.pdf
4. Козак Г. І. Теоретичні підходи до визначення дефініції «недержавний пенсійний фонд / Г. І. Козак // Науковий вісник КПІ, — 2013. — №3. — С. 64–68.

Ключові слова: недержавне пенсійне забезпечення, недержавні пенсійні фонди, юридична особа, пенсійний внесок.

Науковий керівник: старший викладач Харитонova Л. І.

Ковбашин Андріана Іванівна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ

В Україні прогресивно розвивається проблема трудової міграції, і громадяни дедалі частіше шукають кращого заробітку за межами Батьківщини. В основі зовнішньої трудової міграції в Україні, насамперед, соціально-економічні проблеми в самій державі та складність для громадян знайти гідну роботу в межах регіону їх проживання. Трудова міграція є відповіддю на низький рівень економіки, низькооплачувану роботу, масове безробіття, корупцію, інфляцію та інші негативні соціально-економічні прояви у житті українців.

Варто погодитись, що трудова міграція населення — це особливий, економічного характеру, вид міграції, який обумовлений пошуком роботи, як правило, за межами країни постійного місця проживання. З широкої точки зору, трудову міграцію визначають як сукупність усіх

форм територіального руху населення, пов'язаного з трудовою діяльністю на території іншої країни. Вузьке трактування зводиться до вселення жителів однієї країни на територію іншої, що супроводжується їх подальшим працевлаштуванням [3, с. 289].

Згідно зі ст.1 Закону України "Про зовнішню трудову міграцію" зовнішня трудова міграція — переміщення громадян України, пов'язане з перетинанням державного кордону, з метою здійснення оплачуваної діяльності в державі перебування [1, ст. 1].

Протягом останніх років в Україні спостерігається проблема трудової еміграції населення через елементарне незадоволення власних першочергових потреб громадян. МОП стала універсальним центром правового регулювання питань міжнародного трудового права, що в своїй сукупності можливо назвати міжнародним кодексом про працю. Найбільш важливим серед цих актів з точки зору інтернаціонального ринку праці є Конвенція № 97 про трудящих-мігрантів 1949 року, яка затвердила національний режим стосовно іноземних працівників. Конвенція також передбачає заходи контролю за міграцією робочої сили. Положення цієї Конвенції доповнюються Конвенцією № 143 від 23.06.75 року, що затвердила вимоги не дискримінації та забезпечення трудящим-мігрантам рівних можливостей. Ця ж Конвенція направлена на можливість вживати заходів щодо боротьби з нелегальною міграцією, що вміщує в собі зобов'язання забезпечити права транзитників [2].

Серед країн, в які спрямовані потоки трудової міграції з України — Росія, Чехія, Польща, Італія, Греція, а останнім часом — і Німеччина, Португалія, Іспанія та інші розвинені країни Західної Європи. Найбільша хвиля трудових мігрантів зумовлена, перш за все, розташуванням кордонів близько до рідної землі та лояльністю місцевих законів до працівників-емігрантів.

З одного боку, заробітчanstvo забезпечує надходження валюти до України, проте, з іншого, емігрують переважно кваліфіковані спеціалісти, на які держава витрачає значні кошти на навчання, і які потім не можуть знайти собі гідну високооплачувану роботу.

Оцінюючи результати трудової міграції, важливо брати до уваги її наслідки та перспективи розвитку. Наслідки зовнішньої трудової міграції неоднозначні для соціальної та економічної сфер країни. Позитивним є те, що зовнішня трудова міграція є одним зі способів працевлаштування безробітного населення та дає змогу зменшити соціальну напругу в суспільстві. Зовнішня трудова міграція сприяє надходженню в Україну значних коштів, зароблених за кордоном, обсяг яких дає змогу говорити про певний вид інвестування економіки країни.

Проте масштаби негативних наслідків зовнішньої трудової міграції є значно більшими. Насамперед існує загроза втрати значної частини якісної, найбільш економічно-активної національної робочої сили,

зокрема людського, наукового та інтелектуального потенціалу за умови, коли тимчасова трудова міграція призводить до еміграції та зміни місця постійного проживання.

Часто заробітчанство призводить до руйнування родин, продукує ціле покоління так званих «соціальних сиріт», у яких батьки є, але бачать вони їх, у кращому випадку, декілька разів на рік. Такі діти залишаються здебільшого на бабусь та дідусів і з часом виростають без розуміння сімейних цінностей, на яких тримаються усі цивілізовані держави світу. Якщо врахувати, що величезна кількість наших заробітчан працює нелегально, то контакти з дитиною дуже скорочуються, обмежуючись або листуванням, або візитами раз на кілька років.

Дуже часто трудова міграція громадян є нелегальною, що в свою чергу не надає жодного захисту особі й взагалі може бути таким аморальним явищем, як торгівля "живим товаром", тобто людьми. Потрапляючи нелегально за кордон, людина ризикує потрапити під вплив кримінальних сфер цієї країни, які за красиві обіцянки забирають паспорт, інші документи, й особа автоматично потрапляє у рабство. Цих людей примушують працювати у ганебніших умовах, жінок займатися проституцією і нерідко такий спосіб призводить до тяжких, невиліковних захворювань та навіть летального наслідку.

Отже, створення значної кількості нових місць працевлаштування виступає невідкладною проблемою, яка б гарантувала громадянам гідну заробітну плату та справедливі умови праці. Слід вирішувати проблеми працевлаштування на рідній землі, дбати про зростання заробітної плати та розвиток соціальної сфери, щоб попереджати можливість зменшення уражених зовнішньою трудовою міграцією місцевостей.

Список використаних джерел

1. Про зовнішню трудову міграцію: Закон України від 05 листопада 2015 року № 761-VIII (ред. станом на 05.11.2015 року)//Відомості Верховної Ради України. — 2015. — № 49-50. — Ст. 1.
2. Конвенція МОП № 97 про працівників-мігрантів від 24.06.1949 р./ У кн.: Генеральна конференція Міжнародної організації праці. — Женева: Міжнародне бюро праці, 1949.
3. Правові основи міжнародної економічної діяльності: [навч. посіб.] / С. В. Фомішин, І. Д. Шутак. — Київ: Кондор, 2009. — 289 с.

Ключові слова: трудова міграція населення, проблема працевлаштування, робоча сила, мігранти, заробітки.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Лесич Дмитро Сергійович

студент 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА СТРАЙК В УКРАЇНІ

Під час економічної кризи працівники нерідко стикаються з несправедливими умовами праці на виробництві та порушенням їх трудових прав. Проте дуже часто працівники не в змозі реалізувати більшість способів захисту своїх порушених прав через їх неефективність та складність у реалізації. І тому працівники використовують своє право на страйк — просте, ефективне та інтуїтивно зрозуміле.

Право на страйк проголошене у ст. 44 Конституції України, згідно з якою ті, хто працює, мають право на страйк для захисту своїх економічних і соціальних інтересів.

Порядок здійснення права на страйк встановлюється законом з урахуванням необхідності забезпечення національної безпеки, охорони здоров'я, прав і свобод інших людей.

Ніхто не може бути примушений до участі або до неучасті у страйку.

Заборона страйку можлива лише на підставі закону [1].

Відповідно до ст. 17 Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», страйк — це тимчасове колективне добровільне припинення роботи працівниками (невихід на роботу, невиконання своїх трудових обов'язків) підприємства, установи, організації (структурного підрозділу) з метою вирішення колективного трудового спору (конфлікту) [2].

Основна проблема полягає у тому, що порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів), що закріплено у Законі України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», є недостатньо ефективним. Якщо зміст спору полягає у встановлення нових чи зміні існуючих соціально-економічних умов праці та виробничого побуту чи укладення чи зміни колективного договору, угоди, то розгляд спору здійснюється примирною комісією, яка має розглянути і вирішити конфлікт у встановлений термін, але у разі не прийняття рішення справа передається до трудового арбітражу. Якщо йдеться про виконання колективного договору, угоди або окремих їх положень або невиконання вимог законодавства про працю, спор одразу розглядається трудовим арбітражем. І лише коли всі способи вирішення конфлікту вичерпано, справа доходить до страйку.

На нашу думку, такий механізм вирішення колективних трудових спорів є дещо некоректним і потребує певних змін. А саме, з моменту

виникнення конфлікту працівники мають отримати можливість оголосити попередження про проведення страйку не раніше як за 12 днів. Зробивши таке оголошення працівники та роботодавець починають шукати можливості вирішення їх конфлікту за допомогою примирних процедур. Однак тепер процес пошуку компромісу піде значно швидше та ефективніше через те, що роботодавець та органи з примирення сторін не в змозі зловживати процесом затягування переговорів, адже попередження про страйк оголошено, і ніхто, в першу чергу, сам роботодавець не зацікавлений у його проведенні. У сторін з'являється додаткова мотивація стати на шлях конструктивного діалогу, щоб уникнути негативних економічних наслідків страйку. Часто трапляються ситуації, в яких працівники стають жертвами низького рівня своєї правової культури та зловживання роботодавця цим фактом, однак при внесенні вище зазначених змін до законодавства, роботодавець сам перш за все стає зацікавленим у вирішенні спору і не в змозі зловживати незнанням працівниками своїх прав.

Таке розвантаження процедури проведення страйків має наступні переваги:

1. Значення інших способів вирішення колективних трудових спорів збережено та усунено умови, за яких вони функціонували неефективно.

2. Працівники отримали простий та прозорий механізм вирішення їх спору, головна перевага його полягає в тому, що є надійна запорука відсутності затягування конфлікту — оголошений страйк.

3. Право на страйк, стає більш реальним у випадку небажання сторін вирішувати їх конфлікт.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР// Відомості Верховної Ради України — 1996. — №30. — Ст. 141.
2. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10 грудня 1971 року // Відомості Верховної Ради УРСР.— 1971.— Додаток до № 50. — Ст. 375.
3. Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): Закон від 03.03.1998 № 137/98-ВР /// Відомості Верховної Ради України. — 1998. — №34. — Ст. 227.

Ключові слова: право на страйк, страйк, способи вирішення колективних трудових спорів.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Лобурак Юлія Ігорівна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ

Україна знаходиться на шляху становлення справжньої соціальної, правової держави. Проте цей шлях тернистий і з величезною кількістю перешкод. Однією з них є проблема працевлаштування осіб з інвалідністю.

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні» особа з інвалідністю — особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії з зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності, внаслідок чого держава зобов'язана створити умови для реалізації нею прав нарівні з іншими громадянами та забезпечити її соціальний захист[2].

У цей нелегкий для нашої Батьківщини час кількість осіб з інвалідністю невпинно зростає. Незважаючи на низку нормативних актів, які закріплюють права таких людей, при реалізації одного з фундаментальних соціальних прав, а саме права на працю, особи з обмеженими фізичними можливостями нерідко стикаються з відмовою в прийнятті на роботу або з небезпечними для їхнього життя та здоров'я умовами праці.

У частині першій ст. 43 Конституції України закріплено право кожного на працю. Винятків щодо осіб з інвалідністю не встановлено. При прийнятті на роботу таких осіб для них передбачені певні пільги.

Власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язані надавати особам з інвалідністю роботу, а також організовувати для них навчання і перекваліфікацію. Це положення знайшло своє закріплення у ст. 172 Кодексу законів про працю України.

Держава створює необхідні умови для повноцінного життя осіб з інвалідністю відповідно до їхніх здібностей та інтересів.

Роботодавець при прийнятті на роботу не може встановлювати випробувань для осіб з обмеженими фізичними можливостями. За бажанням такого працівника або за вимогами його індивідуальної програми реабілітації може бути встановлений режим неповного робочого дня. Що стосується роботи в нічний час чи надурочної роботи, то вона допускається також лише за згодою особи, якщо умови праці не суперечать медичним рекомендаціям.

Відповідно до Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» підприємства, установи, організації, у тому числі підприємства, організації громадських організацій осіб з

інвалідністю, фізичні особи, які використовують найману працю, із чисельністю штатних працівників від 8 до 25 осіб, зобов'язані мати в штаті хоча б одну особу з особливими потребами.

Роботодавці самостійно розраховують кількість місць для працевлаштування осіб з інвалідністю, але ця кількість не може бути нижчою від законодавчо закріпленого нормативу. Проте, якщо цей норматив порушено, то підприємства сплачують штраф у розмірі середньої річної заробітної плати за кожне робоче місце, призначене для особи з інвалідністю.

Особа з інвалідністю, яка за станом здоров'я потребує легшої роботи, за її вільною згодою повинна бути переведена роботодавцем на таку роботу у відповідності з медичним висновком тимчасово або без обмеження строку.

Що стосується працевлаштування особи на підприємстві, де настає інвалідність, то підбір робочого місця здійснюється з урахуванням побажань такої особи, наявних у неї професійних знань і умінь, а також рекомендацій медико-санітарної експертизи.

Відповідно до ч. 3 ст. 17 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» відмова в укладенні трудового договору або в просуванні по службі, звільнення за ініціативою адміністрації, переведення особи з інвалідністю на іншу роботу без її згоди з мотивів інвалідності не допускається, за винятком випадків, коли за висновком медико-соціальної експертизи стан її здоров'я перешкоджає виконанню професійних обов'язків, загрожує здоров'ю і безпеці праці інших осіб, або продовження трудової діяльності чи зміна її характеру та обсягу загрожує погіршенню здоров'я осіб з інвалідністю [1].

У Законі України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» закріплений захист прав, свобод і законних інтересів осіб з інвалідністю, який забезпечується в судовому або іншому порядку, встановленому законом.

Особа має право оспорювати також рішення органів медико-санітарної експертизи про визнання чи невизнання її інвалідності. Особи, винні в порушенні прав та інтересів осіб з інвалідністю, можуть бути притягнені до матеріальної, дисциплінарної, адміністративної чи навіть кримінальної відповідальності на підставі закону.

Отже, незважаючи на величезну кількість нормативно-правових актів, які закріплюють права осіб з інвалідністю, однією з важливих залишається проблема працевлаштування осіб з інвалідністю в Україні. І доки не буде вирішено цю проблему, держава не може називатися справді соціальною. Адже соціальна держава лише та, для якої найвищою цінністю є людина, її життя та здоров'я.

Список використаних джерел

1. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 21.03.1991 р. № 875-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 21. – Ст. 252.
2. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 р. № 2961-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. № 2-3. – Ст. 36.

Ключові слова: особа з інвалідністю, право на працю, працевлаштування, роботодавець, пільги.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Чанишева Г. І.

Лосєвська Марія Іванівна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНИЙ СТАН ОХОРОНИ ПРАЦІ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЄВРОПИ ТА УКРАЇНИ

Охорона праці відіграє важливу роль як соціальний чинник, оскільки якими б вагомими не були виробничі результати, вони не можуть компенсувати людині втраченого здоров'я, а тим більше життя. Те і інше неможливо отримати вдруге. Необхідно пам'ятати, що через нещасні випадки та аварії на виробництві гинуть не просто робітники і службовці, на підготовку яких держава витратила значні засоби, а передусім люди – годувальники сімей, батьки і матері дітей.

На сьогоднішній день стан охорони праці в Україні знаходиться на низькому рівні. Показники статистики щодо виробничого травматизму, професійних захворювань та аварій значно зросли (на виробництві травмується понад 23-25 тис. осіб, у тому числі 1200-1300 смертельно; понад 7 тис. працівників отримують профзахворювання; втрати робочого часу у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, пов'язаної з виробничим травматизмом, досягають мільйонів людиноднів; за даними офіційного державного статистичного спостереження в умовах праці, які не відповідають гігієнічним вимогам, в Україні за станом на 01.01.2017 р. зайнято 7,2 млн працівників – 30% загального числа працівників, а на підприємствах вугледобувних, гірничорудних тощо – до 80% усіх робітників) [2].

Це призводить до великих як людських, так і матеріальних втрат. Натомість, рівень охорони праці в країнах Європи є на порядок вищим, тому доцільно було б звернутися до їх досвіду задля покращення вітчизняного стану безпеки праці.

Законодавство України щодо охорони праці встановлює єдині вимоги до роботодавців усіх рівнів щодо створення безпечних умов праці. Але, на практиці, власники підприємств, установ та організацій масово порушують трудові права працівників у даній сфері. Одна з основних проблем охорони праці в Україні – недостатнє фінансування даної сфери і з боку держави, і з боку роботодавців. Якщо ж держава перейматиме досвід європейських країн, то в недалекому майбутньому виявить, що витрати на матеріальні компенсації значно знижуватимуться, а рівень суспільного виробництва підвищиться.

На мою думку, європейські стандарти охорони праці є суворими та такими, що потребують досить багато матеріальних витрат задля їх забезпечення. Проте, вони є і більш ефективними. Працівник значно підвищить рівень своєї продуктивності, якщо буде цілковито впевнений у своїй безпеці та матиме гарантії того, що у випадку отримання виробничої травми або хвороби його забезпечать медичною допомогою.

На підтвердження цього варто зазначити, що страхові експерти з охорони праці встановили, що на тих підприємствах, де запроваджені європейські стандарти, щорічно фіксується різке зниження рівня травматизму та професійної захворюваності. А умови праці стають максимально наближеними до європейських, а саме:

- усі працівники при укладанні трудових договорів проходять письмове ознайомлення з умовами праці, пільгами та компенсаціями за важкі та шкідливі умови праці (за їх наявності), правами й обов'язками працівників, правами й обов'язками роботодавця;
- під час прийняття на роботу проводяться медичні огляди працівників, також європейські стандарти передбачають і періодичні медичні огляди та попередження ризиків професійного захворювання;
- на підприємствах зі шкідливими умовами праці всі працівники забезпечені спецодягом, спецвзуттям і іншими засобами індивідуального характеру;
- розроблені інструкції з охорони праці, оцінені ризики по кожній професії, згідно вимог стандартів, за якими проводиться інструктаж та навчання з питань охорони праці;
- навчання, медичні огляди та забезпечення засобами індивідуального захисту проводяться постійно за рахунок підприємства.

Такий досвід забезпечення гідних умов праці, варто розповсюджувати між всіма страхувальниками та роботодавцями, щодо доцільності впровадження європейських стандартів, які дозволяють не лише знизити рівень травматизму а й попередити його в подальшому. Це несе і економічні вигоди для роботодавця, і підвищує конкурентоздатність його підприємства на зовнішніх ринках.

Отже, сучасний стан охорони праці в країнах Європи є вищим за стан охорони праці в Україні. Це зумовлено більш жорсткими стандартами, регламентація та дотримання яких забезпечується

суворим наглядом. На мою думку, нам варто було б перейняти досвід європейських країн (хоча б частково) у даній сфері, адже їх показники охорони праці на підприємствах, установах та організаціях підтверджують дієвість таких методів регулювання безпеки праці.

Список використаних джерел

1. Методика контролю стану умов та безпеки праці / Г. Лесенко // Охорона праці. – №9. – 2014. – С. 40-45
2. Основи охорони праці : підручник / М.С. Одарченко, А.М. Одарченко, І.В. Степанов, Я.М. Черненко. – Х. : Стиль-Издат, 2017. – 334 с.
3. Пуховська Л.П. Розвиток кваліфікацій і професійних стандартів у країнах Європейського Союзу/ Л.П. Пуховська // Порівняльно-педагогічні студії. – 2014. – №4 (22). – С. 116-122.

Ключові слова: охорона праці, європейські стандарти, виробничий травматизм, матеріальне забезпечення, страхові експерти.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Ломонова Катерина Андріївна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ДИСКРИМІНАЦІЇ У СФЕРІ ПРАЦІ

На сьогоднішній день наша держава входить до списку країн, де проблема дискримінації постала дуже гостро. Це явище досліджувалось вітчизняними вченими, такими як: І.В. Лагутіна, О.В. Тищенко, Н.Б. Болотіна, С.М. Прилипко, О.М. Ярошенко та ін.

Дискримінацію можна визначити як нерівне ставлення до суб'єктів, що знаходяться в рівному правовому становищі [1, с. 450].

Дискримінацією можна також визначити як обмеження прав, встановлення переваг в залежності від обставин, не пов'язаних з діловими якостями працівників [2, с. 119].

Основними причинами дискримінації є: особистий егоїзм, розбіжність інтересів, соціальна нерівність, страх або нерозуміння якихось чинників, відмінність у зовнішньому вигляді та інші.

Принцип рівності набув юридичного закріплення у таких міжнародно-правових актах: ст. ст. 2, 7 Загальної декларації прав людини, ст. ст. 2, 3, 26 Міжнародного пакту громадянських та політичних прав, Міжнародній конвенції з ліквідації всіх форм расової дискримінації, у Міжнародній конвенції з ліквідації всіх форм дискримінації щодо

жінок, ст. ст. 2, 3, 4, 12 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю; Конвенції про дискримінацію в галузі праці та занять № 111; у ст. 1 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини); ст. 1 Європейської соціальної хартії та у Європейській соціальній хартії (переглянуто).

Принцип заборони дискримінації закріплюється у: ст. ст. 21 та 24 Конституції України, ст. 21 Кодексу законів про працю, у Законі України «Про забезпечення рівних прав жінок і чоловіків», ст. 1 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»; у Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», ст. ст. 2, 3 проекту Трудового кодексу України.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» дискримінація – ситуація, за якої індивід або група індивідів за ознаками раси, віку, статевої приналежності, сімейного стану визнає обмеження у користуванні правами та обов'язками, крім випадків, коли обмеження має правомірне обґрунтування.

Також у Законі України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» вказується на те, що є декілька форм дискримінації, а саме: пряма, непряма [4]. Пряма дискримінація – це коли з особою поводяться гірше ніж з іншими людьми. Яскравим прикладом прямої дискримінації може бути ситуація, коли не працевлаштовують осіб інших національностей. Непряма – це певна ситуація, внаслідок формально нейтральних правил, критеріїв ставлять де-факто індивіда або групу індивідів у не вигідне становище у порівнянні з іншими. Яскравим прикладом є ситуації, коли не приймають на державну роботу осіб із татуюваннями на обличчі, шії або чоловіків із довгим волоссям.

Сьогодні у літературі виділяються декілька основних видів дискримінації у сфері праці:

1) дискримінація у сфері працевлаштування та зайнятості населення. До такої категорій людей, відносять неповнолітніх, жінок, молодих спеціалістів, також, громадян звільнених з місць позбавлення волі, особи з інвалідністю, вагітні жінки, яких останніми приймають на роботу та першими звільняють;

2) обмеження в трудових правовідносинах, а саме:

- дискримінація при оплаті праці працівників у порівнянні з іншими. На практиці доволі часто трапляються випадки, що працівники з однаковим дипломом та стажем роботи в одній й тій же галузі отримують різну оплату праці за виконання однієї й тієї ж роботи в одній та тій же установі, що свідчить про наявність ознак обмеження;

- гендерна сегрегація, означає, що здійснюється розподіл професій та посад між різними категоріями працівників. Тобто, історично існують чоловічі та жіночі професії;

- дискримінація у разі просування кар'єрними сходами тих працівників, які вже працюють. Подібний вид дискримінації частіше зазнають жінки, іммігранти, національні меншини;

- дискримінація у сфері освіти та професійної підготовки та ін.

Окреслені види трудової дискримінації схожі між собою, вони доповнюють один одного та переплітаються між собою.

Боротьба з дискримінацією — це складний процес тому, що важко довести факт її існування та гарантувати працівнику, що це не повториться ще раз.

Для того, щоб побороти дискримінацію, необхідно звертатися до міжнародного досвіду. В Україні слід збільшити повноваження омбудсмана з прав людини, щоб він займався моніторингом дискримінації. Також необхідно забезпечити комплексну систему збору та аналізу даних у сфері дискримінації, для того, щоб підвищити ефективність моніторингу. Одним зі способів зменшення рівня дискримінації є запровадження інформативної стратегії. Тобто слід розповсюджувати інформації про протидію дискримінації через засоби масової інформації. Негативним аспектом у подолання дискримінації в Україні є те, що це потребує великих фінансових вкладень.

Отже, лише комплексний підхід до боротьби з дискримінацією дасть змогу створити реальний та дієвий механізм захисту жертв дискримінації.

Список використаних джерел

1. Gifis S. H. Law Dictionary: Fifth Edition. — NY, Barron's Educational Series, 2003. — 608 p.
2. Словарь по трудовому праву/ Абрамова О.В., Азарова Е.Г., Бочарникова М.А., Виноградова З.Д., и др.; Редкол.: Нуртдинова А.Ф., Орловский Ю.П. (Отв.ред.), Чиканова Л.А. — М.: БЕК, 1998. — 600 с.
3. Загальна декларація прав і свобод людини і громадянина від 10.12.1948 р. / Офіційний вісник України. — 2008. — №93. — Ст.30.
4. Про засади запобігання та протидії дискримінації: Закон України від 06.09.2012р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>.
5. Кодекс законів про працю України: Закон УРСР від 10.12.1971 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1971. — Додаток до №50. — Ст. 375.
6. Конвенція МОП №111 про заборону дискримінації в галузі праці та занять 1958 року // Конвенції та рекомендації, ухвалені Міжнародною організацією праці. 1919-1964. Т.1. — Женева: Міжнародне бюро праці, 1999. — Ст. 14.
7. Конституція України: прийнята на V сесії Верховної Ради України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — №30. — Ст. 141.
8. Проект Трудового кодексу України №1658 від 27.12.2014 р., текст законопроекту до другого читання від 24.07.2017 р., включено до порядку денного 2149-VIII від 22.03.2018 // Електронна адреса: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221.

Ключові слова: пряма дискримінація, непряма дискримінація, рівність, принцип заборони дискримінації, сфера праці.

Науковий керівник: д.ю.н, професор Чанишева Г. І.

***Мамурлан Мария Александровна,
Сова Анастасия Игоревна***

студентки 2-го курса факультета международно-правовых отношений
Национального университета «Одесская юридическая академия»

ПРОЖИТОЧНЫЙ МИНИМУМ КАК БАЗОВЫЙ СТАНДАРТ В УКРАИНЕ И В ОТДЕЛЬНЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ

Развитие социально-ориентированной рыночной экономики в большей степени зависит от уровня доходов граждан, поэтому эффективная социальная политика, направленная на обеспечения благосостояния населения, должна стать стратегической целью любого государства.

Индикатором качественной социальной политики выступает реализация социальных стандартов и гарантий, которые являются определяющими для обеспечения потребностей людей в материальных благах и услугах, с помощью которых государство устанавливает минимально допустимые нормативы пенсионного обеспечения, оплаты труда и т.д.

На законодательном уровне впервые стандарты социального обеспечения были определены во Всеобщей декларации прав человека (10.12.1948 г.), согласно которой, каждый человек имеет право на социальное обеспечение и на осуществление необходимых для поддержания его достоинства и для свободного развития его личности прав в экономической, социальной и культурной областях через посредство национальных усилий и международного сотрудничества, и в соответствии со структурой и ресурсами каждого государства [1, с. 711].

В Украине на официальном уровне понятие государственных социальных стандартов регламентировано Законом Украины «О государственных социальных стандартах и государственных социальных гарантиях от 05.10.2000 № 2017-III [2].

Базовым государственным социальным стандартом является прожиточный минимум — стоимостная величина достаточного для обеспечения нормального функционирования организма человека, сохранения его здоровья набора продуктов питания, а также минимального набора непродовольственных товаров и минимального набора услуг, необходимых для удовлетворения основных социальных и культурных потребностей личности [3].

Размер прожиточного минимума определяется на месяц на одно лицо, а также отдельно для основных социальных и демографических групп населения в Законе Украины «О государственном бюджете Украины» на соответствующий год. При этом используется нормативный метод расчёта.

С 1 января 2018 года общий показатель прожиточного минимума в Украине составляет 1700 грн. на одного человека, 1762 грн. для трудоспособных лиц, 1373 грн. для нетрудоспособных (в том числе пенсионеров, инвалидов), 1492 грн. для ребёнка до 6 лет и 1860 грн. для детей 6-18 лет.

Одновременно, прожиточный минимум в странах Европейского Союза нормативно не определяется. Нормы потребления заменены средней заработной платой, от которой прожиточный минимум составляет практически 60%. На основе этого исчисляется граница бедности и количество тех, кто имеет право на социальную помощь от государства. Таким образом, в странах ЕС не подсчитывают бедность, а рассчитывают нормальный уровень жизни. В Великобритании и Германии прожиточный минимум устанавливается на уровне 40 % медианного дохода; в Финляндии, Италии, Испании – 50%, в Португалии и Ирландии – 60% [4, с. 292].

В США прожиточный минимум определяется отдельно для неполных семей и для семьи, где работает только один из родителей, либо оба безработные. Базой для расчёта являются расходы на пропитание на уровне трети от семейного бюджета. В Болгарии существует шесть продовольственных корзин, которые предлагают различные комбинации в зависимости от состава семей по их признакам. Продовольственная корзина вмещает градации для работающих, пенсионеров, детей, включая 149 позиций товаров [5, с. 4].

Основой формирования прожиточного минимума выступает «потребительская корзина», то есть, набор товаров и услуг, рассчитанный по нормам и нормативам потребления, необходимые для обеспечения человека. Отечественное законодательство [6] определяет состав потребительской корзины: набор продуктов питания (хлебопродукты, картошка, овощи, мясо, молочные продукты и т.д.); набор непродовольственных товаров (предметы гардероба, предметы первой необходимости, медикаменты); набор услуг (жилищно-коммунальные, транспортные услуги, услуги культуры). Продовольственная корзина составляется с учётом гендерной дифференциации.

В современном мире, среднестатистическая семья практически половину своих доходов тратит на непродовольственные товары, приблизительно треть – на услуги, а остальное – на питание. В украинской потребительской корзине данная структура совершенно другая: примерно 65% – на питание, 20% – услуги и только 15% – на непродовольственные товары. Цены на основные продукты питания не намного ниже, чем европейские. Но уровень отечественных зарплат значительно отстаёт от мировых, поэтому среднестатистический украинец тратит на питание больше, чем половину своих доходов, тогда как американец одну десятую [7].

Состав действующей потребительской корзины часто сравнивают с рационом времён блокадного Ленинграда. Быт семьи из троих человек

по нормам Кабинета министров должен быть налажен следующим образом: мебель необходимо покупать на 25 лет, а посуду и постельное белье на период от 3 до 15 лет. Холодильник можно поменять через 15 лет его использования, телевизор через 10, утюг через 9, а стиральную машину через 14 лет.

Сегодня потребительская корзина немца включает 750 товаров и услуг, среди которых плата за квартиру и телекоммуникационные услуги, компьютерная и цифровая техника, прибор для измерения кровяного давления, услуги соляриев и фитнес-клубов, доставка продуктов питания на дом, стоимость амбулаторного ухода за больными и содержание в домах престарелых и инвалидов.

К сожалению, вопрос об увеличении прожиточного уровня в Украине до европейских стандартов не находит своего решения на данном этапе. Решение этой проблемы требует комплексного подхода в реформировании внутренней политики государства в социальной сфере, экономики, налогообложения, здравоохранения. Ведь, в целом, величина прожиточного минимума напрямую зависит от благосостояния государства и доходов населения.

Список использованных источников

1. Колот А. М. Экономика труда и социально-трудовые отношения: учебник / А. М. Колот — М.: КНЭУ, 2009. — 805 с.
2. Закон Украины «О государственных социальных стандартах и государственных социальных гарантиях» от 05.10.2000 р. / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — Київ : Парлам. вид-во, 2000. — 65 с.
3. Закон Украины «О прожиточном минимуме» от 15.07.1999 р. / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — Київ : Парлам. вид-во, 1999. — 189 с.
4. Гнибиденко И. Ф. Социальная безопасность: теория и украинская практика: Монография / И. Ф. Гнибиденко, — М.: Финансы, 2006. — 365 с.
5. Колот А. Диалектика экономического и социального развития как предмет научных исследований / А. Колот // Украина: аспекты труда: научно-экон. и сусп.-полит. журнал / Изд-во «Труд» — 2011. — № 5. — С. 3-8.
6. Постановление Верховной Рады Украины «Об утверждении наборов продуктов питания, наборов непродовольственных товаров и наборов услуг для основных социальных и демографических групп населения» от 14 апреля 2000 №656 — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/656-2000-п>
7. Дубровин С. Потребительская корзина — что дырка от бублика. / С. Дубровин // Вече. — 2011. — №19 — [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.viche.info/journal/2747> (дата обращения 20 марта 2016.).

Ключевые слова: прожиточный минимум, прожиточный минимум в отдельных зарубежных странах, потребительская корзина, социальные стандарты.

Научный руководитель: к.ю.н., ас. Наньева М. И.

Мурашкевич Наталія Володимирівна

студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЗАБЕЗПЕЧУВАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ НЕДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Недержавне соціальне забезпечення є однією з форм соціального захисту, яка реалізується у правовідносинах із недержавного пенсійного забезпечення, правові засади яких закладені у Законі України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 9 липня 2003 р., правовідносинах із недержавного соціального обслуговування, що врегульовані Законом України «Про соціальні послуги» від 19 червня 2003 р. тощо [1]. Однією з ознак правовідносин у сфері недержавного соціального забезпечення є особливості підстав їх виникнення. У юридичній науці такі факти, що лежать в основі соціально-забезпечуваних правовідносин, а отже, і правовідносин із недержавного соціального забезпечення, називають юридичними фактами.

Особливістю соціально-забезпечувальних правовідносин є те, що вони завжди виникають на підставі складних юридичних фактів (фактичних складів), які у своїй структурі містять три необхідні елементи: об'єктивні факти, волевиявлення особи та рішення компетентного органу [2, с. 136-137].

Об'єктивними фактами, наявність яких є необхідною для виникнення в особи права на соціальний захист, є соціальний ризик, який зазвичай визначають як передбачені законодавством події в житті людини, за яких виникає небезпека втрати матеріальних засобів для задоволення її першочергових потреб, необхідних для збереження і відтворення повноцінного життя як члена людського суспільства [3, с. 46].

На думку С. М. Синчук, для недержавного сектору соціального захисту характерним є розширене або звужене тлумачення підстави для здійснення соціально-забезпечувального надання, порівняно з тим, що передбачене у законодавстві України [4, с. 28- 32]. Так, відповідно до ст. 61 Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» від 9 липня 2003 р. пенсійний вік, після досягнення якого учасник не державного пенсійного фонду має право на отримання пенсійної виплати, визначається за його заявою. При цьому такий пенсійний вік може бути меншим від 60 років – віку, що визначає право на пенсію за загальнообов'язковим державним пенсійним страхуванням, але не більше ніж на 10 років, а також більшим.

Наступним елементом юридичного фактичного складу, необхідного для виникнення правовідносин із недержавного соціального

забезпечення, є свідоме волевиявлення суб'єкта права. Даний елемент фактичного складу прийнято називати діями.

У сфері недержавного пенсійного забезпечення таким договором є пенсійний контракт, згідно з яким здійснюється недержавне пенсійне забезпечення учасника (учасників) фонду за визначеною пенсійною схемою. Саме у пенсійному контракті визначається соціальний ризик, з настанням якого у особи виникає право на отримання соціального захисту, розмір та порядок сплати пенсійних внесків, права, обов'язки та відповідальність сторін правовідношення тощо. Особливістю правовідносин у сфері недержавного соціального забезпечення є те, що укладення відповідного договору, як правило, є першим елементом юридичного фактичного складу [5, с. 119-123].

Особливим юридичним фактом у сфері правовідносин із недержавного соціального захисту є договір, у якому може бути закріплений особливий соціальний ризик, як підстава для здійснення соціального захисту, а також конкретизується порядок його здійснення. Для окремих видів правовідносин із недержавного соціального захисту (пенсійні, із соціального обслуговування) укладення такого договору є першим елементом у фактичному складі, необхідному для їх виникнення.

Важливим елементом юридичного фактичного складу є і рішення компетентного органу, яке зумовлює динаміку правовідносин із недержавного соціального забезпечення. Рішення відповідного органу про надання конкретного виду недержавного соціального захисту констатує наявність усіх необхідних умов для виникнення, зміни чи припинення відповідних правовідносин.

Таким чином, правовідносини із недержавного соціального захисту виникають на підставі складного юридичного факту, структурними елементами якого є складна життєва обставина, волевиявлення уповноваженого суб'єкта, та прийняття рішення зобов'язаним суб'єктом. Кожен із цих юридичних фактів, що у сукупності формують юридичний склад, є необхідним для виникнення правовідносин із недержавного соціального забезпечення. Відсутність хоча б одного з елементів цієї сукупності виключає можливість становлення правовідносин

Кожен із цих юридичних фактів, що у сукупності формують юридичний склад, є необхідним для виникнення правовідносин із недержавного пенсійного забезпечення. Відсутність хоча б одного з елементів цієї сукупності виключає можливість становлення правовідносин.

Список використаних джерел

1. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 47-48. — Ст. 372.

2. Право соціального забезпечення: Навч. посіб. для студ. юрид. спец, вищ. навч. закл. І П. Д. Пилипенко, В. Я. Бурак, С. М. Синчук та ін. / За ред. П. Д. Пилипенка. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2006. — С. 136-137.
3. Болотіна Н. Б. Право соціального захисту України: Навч. посіб. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2008. — С. 46.
4. Синчук С. М. Правові ознак соціального ризику за правом соціального забезпечення І С. М. Синчук І І Актуальні проблеми соціального права: матеріали всеукраїнського «круглого столу» присвяченого 40-річчю кафедри соціального права (1 квітня 2016 р.). — Львів, 2016. — С. 28-32.
5. Бородкін М. В. Підстави виникнення правовідносин із недержавного соціального забезпечення / М. В. Бородкін // Прикарпатський юридичний вісник. — 2017. — № 5(20). — С. 119-123.

Ключові слова: недержавне соціальне забезпечення, соціальне обслуговування, юридичні факти, соціальний ризик, пенсійний контракт.

Науковий керівник : старший викладач Харитонова Л. І.

Носаченко Анастасія Віталіївна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ОХОРОНИ ПРАЦІ

Праця є важливим аспектом в житті кожної людини. Коли людина виконує якусь роботу, вона, насамперед, самовдосконалюється як особистість. Також праця допомагає кожному окремому індивіду соціалізуватися, віднайти себе в суспільстві, налагодити зв'язок з оточуючими та зрозуміти, яке саме місце займає серед інших представників соціуму.

Протягом всієї історії людства машини, механізми і взагалі виробнича діяльність змінювалися, а технології та особливості з часом вдосконалювалися. Цим самим полегшувалася праця на роботах, люди змогли менше працювати, але більш ефективно виконувати свої обов'язки та продуктивно витрачати свій час. Відтак, залишалося достатньо часу для себе, домашнього господарства, сім'ї та друзів. Це все говорить про неоціненний вклад розвитку технологій виробництва та досягнень в науці в наше життя на планеті Земля. Попри це існують чимало негативних факторів, які не добрим чином позначаються на самому процесі виробництва. Такі чинники можуть погано впливати на стан здоров'я та життя працівників, їх працездатність на робочому місці. Такими можуть бути, наприклад, шкідливі чи небезпечні умови

праці, які можуть спричинити виробничий травматизм або якісь професійні захворювання [4, с. 234-238].

З іншого боку, і самі роботодавці та працівники можуть не дотримуватися правил техніки безпеки, породжуючи цим чимало непоправних наслідків. І обговорюючи цю тему, треба відзначити її актуальність у нас час. На жаль, у нашому сучасному світі стається немала кількість пожеж або взагалі аварій на підприємствах, які спричинені недбалістю, неуважністю чи нехтуванням правил охорони праці працівниками або роботодавцями.

За всі правопорушення, які стаються на робочих місцях, винні мають понести юридичну відповідальність за порушення правил охорони праці. Згідно зі ст. 44 Закону України «Про охорону праці» за порушення законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці, створення перешкод у діяльності посадових осіб органів державного нагляду за охороною праці, а також представників профспілок, їх організацій та об'єднань винні особи притягаються до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної, кримінальної відповідальності згідно із законом.

Потрібно зазначити, що наявність такого правового інституту, як юридична відповідальність є дуже вагомим та доцільним. Адже, вчиняючи певне правопорушення, особа чи група осіб, мають понести відповідне покарання. Юридична відповідальність постає тут як санкція за вчинене правопорушення, тобто держава реагує на порушення норм права. Таким чином, держава піклується про суспільство, про своїх громадян. Беручи до прикладу пожежу на виробництві. Згідно з п. 2 і 3 ст. 55 Кодексу цивільного захисту України діяльність із забезпечення пожежної безпеки є складовою виробничої та іншої діяльності посадових осіб і працівників підприємств, установ і організацій. Ця вимога відображається в трудових договорах (контрактах), статутах і положеннях. Наприклад, роботодавець назначив особу, відповідальну за пожежну безпеку на підприємстві, установі або організації, яка мала низький рівень кваліфікації. Вона в силу цих обставин не провела належним чином інструктаж з технічної безпеки, що призвело до непоправних наслідків.

А з іншого боку, юридична відповідальність має превенційний, тобто запобігачий характер. Знаючи про відповідальність, яка настає у випадку недотримання вимог щодо охорони праці, роботодавці та працівники краще дотримуються правил, аніж коли юридичної відповідальності взагалі б не існувало як правового інституту.

Варто зазначити, що юридична відповідальність є і соціальною відповідальністю також. Попри те, що особа чи група осіб, що є винними у правопорушенні, мають відповісти перед державою, вони мають відповісти і перед самими собою, сім'єю, робочим колективом, соціальною групою та суспільством. Соціальна відповідальність має в

першу чергу регулюючий характер, тобто спрямовує та регулює поведінку людей у вірному напрямку.

Правопорушник має довести оточуючим, що його духовно-моральні цінності змінилися, аби надалі бути повноцінним членом суспільства [5, с. 78].

Важливим є також те, що юридична відповідальність за порушення вимог щодо охорони праці виступає і засобом державного примусу. Вона забезпечує громадську безпеку та громадський порядок. Держава мусить захищати своїх громадян від таких правопорушників, аби різні аварії на підприємствах не повторювалися все частіше [5, с. 78].

Отже, юридична відповідальність за порушення правил охорони праці як соціально-правовий інститут має вагоме значення. Вона є дуже актуальною у наше сьогодення тому, що зараз дуже часто стаються аварії на виробництві. Також юридична відповідальність відіграє забезпечувальну роль, адже йдеться про необхідність гарантування працівникові та роботодавцеві безпечних, комфортних та незагрозливих умов праці задля ефективного та продуктивного виконання трудових обов'язків.

Список використаних джерел

1. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — №49. — Ст. 668.
2. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2012. — №34-35. — Ст. 458.
3. Москальова М.В. Охорона праці: Підручник — Київ : ВД «Професіонал», 2005.
4. Гнилицька Н.О. Праця як соціокультурний феномен // Запорізький вісник державної інженерної академії. Вип. №37. — Запоріжжя: 2009. — С. 234-238.
5. Сьомич М.І. Сутність та роль юридичної відповідальності у сфері договірних трудових відносин // Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія: Право. Вип. №27. — Ужгород: 2014. — С. 78-80.

Ключові слова: праця, юридична відповідальність, охорона праці, техніка безпеки, пожежна безпека.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Онисьук Дар'я Геннадіївна

студентка 2-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО НАДАННЯ ДОПОМОГИ ПРИ НАРОДЖЕННІ ДИТИНИ ЯК НАПРЯМ ДЕРЖАВНОЇ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

У звіті департаменту з економічних та соціальних питань секретаріату (DESA) Організації Об'єднаних Націй «Перспективи світового народонаселення» за 2017 рік повідомляється, що Україна входить до ТОП-5 країн із найбільш стрімкими темпами скорочення населення і вже до 2050 року населення України може бути скорочене на 18% до 36,4 млн. осіб, а у 2100 році – на 57% до 28,2 млн. осіб [1]. Народжуваність стрімко падає, що є одним із найжахливіших наслідків у новітній історії країни. Усі ці показники свідчать про загострення демографічної ситуації та про явну негативну динаміку, що є незмінним супутником кризи в економіці і соціальній сфері.

Одним із джерел поліпшення демографічної ситуації має бути збільшення народжуваності. Важливим фактором для цього є саме відчуття громадянської захищеності і підтримки з боку держави осіб, які готові створювати сім'ї, виховувати дітей і працювати на благо своєї Вітчизни. Уряд має створити всі належні умови для цього: гарантувати розвиток дитячої мережі установ, здійснити заходи щодо зниження дитячої смертності зробити більш якісне і доступне медичне обслуговування, забезпечити житлом молодих і багатодітних сімей. Але одним із найболючіших і актуальних питань сьогодення, що стосуються стимулювання народжуваності серед населення, є грошова допомога при народженні дитини.

Відповідно до ст. 10 Закону Україну «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» право на допомогу при народженні дитини має один із батьків дитини (опікун), що проживає із дитиною разом на постійній основі. Крім цього, п. 2 ст. 10 цього Закону визначає, що одноразова допомога, яка призначена опікуну, вважається власністю дитини [2]. Згідно з п. 1 ст. 27 Конвенції ООН з прав дитини, що була ратифікована Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1991 р. та набула чинності для України 27 вересня 1991 р., держави-учасниці визнають право кожної дитини на рівень життя, необхідний для фізичного, розумового, духовного, морального і соціального розвитку дитини, а також п. 3 ст. 27 цієї Конвенції: держави-учасниці відповідно до національних умові в межах своїх можливостей здійснюють заходи, які потрібні для надання допомоги батькам та іншим особам, які виховують дітей, у здійсненні цього права і у

випадку необхідності надають матеріальну допомогу і підтримують програми, особливо щодо забезпечення дитини харчуванням, одягом і житлом [3].

Уряд України через гібридну війну на Сході країни і як наслідок складну економічну кризу прийняв рішення – із 2014 року зменшити розмір допомоги при народженні дитини. Якщо раніше на першу дитину давали – 30 960 грн, на другу – 61 920 грн, на третю і наступних дітей – 123 840, то на сьогодні розмір допомоги при народженні дитини не залежить від того, якою ця дитина народилася – першою, другою, третьою. Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» визначає розмір допомоги при народженні дитини у розмірі 41 280 грн. Виплата здійснюється одноразово у сумі 10 320 грн, а решта суми допомоги виплачується протягом наступних 36 місяців рівними частинами (860 грн. щомісячно) у порядку, що встановлений Кабінетом Міністрів України [2].

Свідченнями публічного інтересу та значної громадської уваги до питання потреби підвищення грошової допомоги при народженні дитини є чисельні електронні петиції до Президента України. Здебільшого ініціаторами таких звернень є самі опікуни, які на власному досвіді відчували фатальність рішення уряду щодо зниження виплат коштів для належного виховання і росту дитини. Автором однієї з таких петицій за №22/041860-еп) виступила Олена Ільченко. За її словами, грошова державна допомога при народженні дитини, яка в 2013 році ще була в еквіваленті 100 доларів, зараз стала нікчемною і не прирівнюється навіть до прожиткового мінімуму.

Серед вдалих прикладів щедрого стимулювання народжуваності є Франція, що прогнозує, на відміну від України, значний приріст населення до 2050 року. Перші виплати в цій країні у зв'язку з народженням дитини тут були запроваджені ще в 1938 році, які на сьогодні є одними з найбільших у світі. Ще з 1946 року державна допомога при народженні і податкові пільги стали спрямовуватися на заохочення народження другої і третьої дитини, що залишається одним із центральних принципів в демографічній політиці країни.

У 2017 році у парламенті було зареєстровано три законопроекти, які пропонують зміни до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми». Зокрема за новою редакцією проектів розмір державної допомоги при народженні дитини мають збільшити, а також надати таким сім'ям додаткові пільги. Головна мета ініціаторів – здійснити масштабну реформу соціальних виплат і покращити демографічну ситуацію шляхом стимулювання збільшення народжуваності.

Отже, проведене дослідження показало, що демографічні проблеми продовжують зростати з кожним роком, що в подальшому може призвести до більш негативних наслідків, ніж просто звуження фізичної основи формування людського потенціалу. Ми наполягаємо найближчим часом розглянути і прийняти проект щодо підвищення

державної допомоги при народженні, наданні низки пільг для сімей із дітьми і забезпеченні належних умов для виховання дітей — майбутнього нашої держави.

Список використаних джерел

1. World population prospects: the 2017 revision summary and key findings. [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://esa.un.org/unpd/wpp/publications/Files/WPP2017_KeyFindings.pdf
2. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21 листопада 1992 року №2811 — XII // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — №3. — Ст. 21.
3. Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 (Конвенція ратифікована Постановою ВР №789-ХІІ (789-12) від 27 лютого 1991 р.). — [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_021

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Трюхан О. А.

Панчук Марина Вікторівна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ПРАЦІ

Всім відомо, що на сьогоднішній день в Україні триває процес реформування системи центральних органів виконавчої влади. У зв'язку з цим, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 № 442, з метою оптимізації системи центральних органів виконавчої влади і була створена Державна служба України з питань праці.

Внаслідок створення цієї Служби, відбулося злиття Державної інспекції з питань праці та Державної служби гірничого нагляду та промислової безпеки. Крім того, на неї було покладено також функції з реалізації державної політики у сфері гігієни праці та функції із здійснення дозиметричного контролю робочих місць і доз опромінення працівників. [1]

Державна служба України з питань праці (далі — Держпраці) отримала дуже широке коло функцій і повноважень тому, що в одну структуру об'єдналося декілька служб.

Отже, Держпраці реалізує державну політику у сферах: промислової безпеки, охорони праці, гігієни праці; здійснює державний гірничий

нагляд; здійснює нагляд та контроль за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

До основних функцій Держпраці з питань праці належить:

1. Нагляд і контроль за дотриманням підприємствами, установами, організаціями незалежно від форм власності законодавства про працю з питань укладення та припинення трудового договору, нормування та організації робочого часу та часу відпочинку тощо;

2. Нагляд, контроль за дотриманням роботодавцями вимог чинного законодавства України про пільги та компенсації працівникам, які зайняті на роботах із шкідливими умовами праці;

3. Інформування населення щодо додержання законодавства про загальнообов'язкове державне соціальне страхування з питань призначення, нарахування та виплати допомоги, компенсацій, надання соціальних послуг, інших видів матеріального забезпечення та інші функції визначені Законом.

Серед основних повноважень Держпраці можна виокремити:

1) узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до її компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, актів та в установленому порядку подає їх Міністрові соціальної політики;

2) здійснює державний контроль за дотриманням підприємствами, установами та організаціями, у тому числі підприємствами, організаціями громадських організацій інвалідів, фізичними особами, які використовують найману працю, законодавства про зайнятість та працевлаштування інвалідів у частині: реєстрації у Фонді соціального захисту інвалідів; подання звітів про зайнятість та працевлаштування інвалідів; виконання нормативу робочих місць, призначених для працевлаштування інвалідів;

3) здійснює в установленому законодавством порядку державний нагляд (контроль) за діяльністю Фонду соціального страхування України;

4) здійснює державний нагляд (контроль) у сфері гігієни праці;

5) здійснює державний нагляд (контроль) за додержанням законодавства у сфері охорони праці в частині безпечного ведення робіт, гігієни праці, промислової безпеки, безпеки робіт у сфері поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення;

6) здійснює державний гірничий нагляд;

7) проводить інформаційно-роз'яснювальну роботу з питань, що належать до її компетенції;

8) накладає у випадках, передбачених законом, штрафи за порушення законодавства, невиконання розпоряджень посадових осіб Держпраці;

9) здійснює інші повноваження, визначені законом [2].

Отже, як видно із функцій та повноважень, Держпраці має право здійснювати як нагляд, так і контроль. Проте, як видається, основним напрямком діяльності територіальних органів Держпраці має стати проведення саме роз'яснювально-профілактичної, консультативної роботи серед підприємств, установ та організацій. І тільки після того слід виконувати інспекційні функції.

На нашу думку, створення Державної служби України з питань праці є позитивним зрушенням на шляху до приведення системи органів виконавчої влади та актів законодавства України у відповідність до вимог ЄС. Крім того, об'єднання декількох структур в одну — Держпраці, оптимізує витрати на забезпечення діяльності виконання державних функцій, а також підвищить діяльність управлінського апарату на всіх рівнях.

Список використаних джерел

1. Про оптимізацію центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 року № 442 // Офіційний вісник України. — 2014. — №74. — Ст. 57.
2. Про затвердження Положення про Державну службу України з питань праці: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.02.2015. № 96 // Офіційний вісник України. — 2015. — №21. — Ст. 584.

Ключові слова: Державна служба України з питань праці, оптимізація, законодавство про працю, нагляд, контроль.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Пасічник Софія Орестівна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

РОЗІРВАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ З ІНІЦІАТИВИ ПРАЦІВНИКА

Розірвання трудового договору за власним бажанням може здійснити будь-який працівник. Саме ця причина і є однією з найчастіших підстав звільнення.

Незважаючи на цей факт, як і фахівці кадрових відділів з наявним досвідом, так і новачки на цій посаді досить часто стикаються з різними питаннями, а саме — як правильно оформити документи про звільнення з власної ініціативи згідно з усіма юридичними тонкощами і як попередити випадки, що можуть викликати конфлікт чи трудовий спір?

Відповідно до ст. 38 КЗпП України працівник повинен письмово попередити власника або уповноваженого ним органу за два тижні про своє бажання щодо розірвання трудового договору, який було укладено на невизначений термін. Причину вказувати в заяві не обов'язково, але в деяких випадках це зробити доречно, оскільки від того, наскільки причина є поважною, залежить наявність пільг, що надаватимуться працівнику.

З наступного дня, коли працівником було подано заяву на звільнення, починається відлік строку попередження. І слід зазначити, що на припинення відліку не впливатиме хвороба чи відпустка. Після двотижневого терміну попередження працівник може залишити роботу, в незалежності від того, чи виплатив йому роботодавець заробітну плату, чи ні.

Передбачаються випадки, коли звільнення за власним бажанням (ч. 1 ст. 38 КЗпП України) повинно здійснюватись власником або уповноваженим ним органом в термін, який вказує працівник. Ці випадки зумовлені неможливістю працювати (вагітність, вихід на пенсію, переїзд на інше місце проживання та інші поважні причини). В таких випадках працівник має пред'явити докази роботодавцеві, які вказують на поважність причини (медична довідка, довідка ЖЕКУ, довідка з місця працевлаштування жінки/чоловіка та ін.).

Окрім перерахованих вище випадків, звільнення в термін, який вказує працівник, може відбутись, якщо власник або уповноважений ним орган порушив умови трудового чи колективного договору, законодавства про працю (ч. 3 ст. 38 КЗпП України). При цьому, відповідно до ст. 44 КЗпП, працівник отримує виплати при звільненні за власним бажанням (вихідна допомога при звільненні), які встановлені колективним договором. Ці виплати повинні бути не менші, ніж тримісячна середня заробітна плата.

У разі, якщо на думку власник або уповноважений ним орган не порушував трудове законодавство, умови колективного чи трудового договору, і він не згідний на звільнення працівника з підстав, вказаних у ч. 3 ст. 38 КЗпП України, то на заяву накладається резолюція. Але важливо врахувати, Державна служба України з питань праці, комісія з трудових спорів, суд або професійна спілка можуть встановити факт порушення закону роботодавцем. У такому випадку, якщо органом, який розглядає трудові спори, буде доведено факт здійснення правопорушення роботодавцем та визнано, що формулювання причин звільнення працівника є неправильним, то роботодавець повинен змінити формулювання і виплатити вихідну допомогу працівнику, передбачену законом.

Певні категорії працівників обмежуються законодавством у звільненні за власним бажанням. Відповідно до п. 1 ст. 42 Кримінально-виконавчого кодексу України, передбачається заборона звільнення

засудженого за власною ініціативою в період відбування покарання без дозволу кримінально-виконавчої інспекції.

Щодо оформлення заяви на звільнення, її може бути оформлено працівником у письмовій довільній формі. Працівники відділу кадрів мають уважно ознайомитися зі змістом заяви. Після ознайомлення заяву подають до Журналу реєстрації заяв з кадрових питань, а після реєстрації заява дається керівнику на розгляд. За вимогою працівника надається копія зави, на якій відмічено реєстрацію, а саме дату і вхідний номер. Спосіб подання заяви на звільнення не обмежується законодавством. Тобто заяву можна надіслати поштою чи телеграмою роботодавцю.

Якщо після закінчення двох тижнів з моменту по подачі письмового попередження працівник не був звільнений і продовжує працювати, не наполягаючи на звільненні, власник не може звільнити його відповідно до поданої раніше заяви.

Таким чином, додержання працівником та власником або уповноваженим ним органом вимог закону при звільненні працівника за власним бажанням, дозволить уникнути ситуацій, що призводять до виникнення трудових спорів.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10 грудня 1971 року // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971. — № 50. — Ст. 375.
2. Прокопенко В.І. Трудове право: курс лекцій / В. І. Прокопенко. — К: Вентурі, 1996. — 224 с.
3. Болотіна Н.Б. Трудове право України: Підручник. — 4-те вид., стер. — К.: Вікар, 2006. — 725 с.

Ключові слова: розірвання трудового договору, звільнення за власним бажанням, оформлення заяви про звільнення.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Пасічник Тетяна Юрївна

студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

В Україні станом на 2017 рік статистика людей з обмеженими функціональними можливостями становить 6,11 % у загальній структурі населення. Майже кожен вісімнадцятий громадянин — людина з обмеженими можливостями, особа, яка потребує допомоги та

підтримки з боку держави не тільки у фінансовому плані, а в першу чергу, допомоги у створенні умов для економічної та соціальної підтримки життя [1].

Тому для ефективної реалізації права на працю людей з особливими потребами та забезпечення отримання підходящої роботи інвалідами, які бажають працювати, особливої актуальності набуває постійна підтримка процесу їхнього працевлаштування та збільшення кількості зайнятих інвалідів у державних та громадських установах і на підприємствах. Реалізація права людини на працю відіграє визначальну роль у процесі її соціалізації, створює мотивацію для самовдосконалення та розвитку трудового й творчого потенціалу нації в цілому.

Як показує досвід розвинених країн, одним із механізмів досягнення цієї мети є розвиток соціального підприємництва. Адже зараз стають доволі актуальними питання підвищення стандартів у галузі праці, враховуючи проблеми охорони навколишнього середовища, боротьба з бідністю, а також захист прав людини, у тому числі і людей з особливими потребами (інвалідів). Саме соціальне підприємництво є одним з ефективних шляхів реалізації права на працю осіб з обмеженими функціональними можливостями.

Термін «соціальне підприємництво» вперше було використано у Сполучених Штатах у 1970-х роках неприбутковими організаціями. Кілька цих організацій розпочали свій бізнес, щоб створити робочі місця для соціально незахищених категорій населення. Основна ідея полягає в тому, що соціальне підприємництво може виконувати дві функції: мати позитивний соціальний вплив і бути фінансово незалежним та прибутковим [2].

Його метою є покращення умов праці, полегшення доступу до ринку праці та вирішення питань безробіття. Одним із завдань соціального підприємництва, є створення робочих місць які б відповідали усім соціальним стандартам, враховували б потреби інвалідів та були б пристосованими для них.

Проте, основною перепорою для українського бізнесу у створенні таких місць є відсутність належних правових, економічних та організаційних умов.

У нашій державі діють ряд міжнародних документів, які регулюють питання соціальної діяльності бізнесу. Насамперед це Глобальний Договір Організації Об'єднаних Націй.

Завданням Договору є впровадження основних трудових та соціальних стандартів у сфері праці. При цьому, важливе значення надається забезпеченню належних умов праці для інвалідів. До цього Договору виявляють бажання приєднатись все більше і більше підприємств.

Крім того, Законом України від 16.12.2009 р. було ратифіковано Конвенцію про права інвалідів і Факультативний протокол до неї, якою визначено та гарантовано основні права інвалідів на соціальний

захист та працевлаштування. Незважаючи на вище наведені міжнародні договори, в Україні відсутня повноцінна внутрішня нормативно – правова база яка б у повній мірі врегулювала проблемні сторони соціального підприємництва. З метою вирішення даного питання. Урядом України має бути розроблений проект Закону України «Про соціальне підприємництво».

Крім правової, важливу роль відіграє економічна складова соціального підприємництва. Держава по суті відмовилась від підтримки підприємств, що створюють робочі місця для інвалідів. Провідне місце у сфері соціального підприємництва займають організаційні умови. Аби скоординувати державну політику у цій сфері, слід створити при Міністерстві соціальної політики України Державний департамент з питань підтримки соціального підприємництва. Його основною метою має стати надання юридичної та організаційної допомоги підприємцям, з питань соціальної відповідальності бізнесу та створення соціально орієнтованих робочих місць. Не слід відкидати і неурядові громадські організації, які держава має залучати до популяризації соціального підприємництва.

Тому підводячи підсумки можна сказати, що особи з обмеженими функціональними можливостями як і раніше належать до найбільш соціально-незахищеної категорії громадян. Пенсії та допомоги для цієї категорії населення є важливим джерелом для існування. На думку Шерепера І.А. головна мета соціальної політики України має бути орієнтована на сприяння зайнятості осіб, які потребують соціального захисту шляхом стимулювання зацікавленості роботодавців у працевлаштуванні насамперед молоді та осіб з інвалідністю. По-друге застосування гнучких умов трудового договору, зокрема для молоді та осіб з інвалідністю. По-третє сприяти підвищенню рівня професійного навчання особам з інвалідністю та забезпечення рівних можливостей та реалізації конституційних прав цієї категорії громадян, створення сприятливих правових, політичних, соціально-економічних, медичних, психологічних, організаційних умов і гарантій [3].

Список використаних джерел

1. Фурсова Л. Права людей з інвалідністю [Електронний ресурс] / Людмила Фурсова // Українська Гельсінська спілка з прав людини. — 2017. — Режим доступу до ресурсу: <https://helsinki.org.ua/prava-lyudej-z-invalidnistyu-l-fursova/>
2. Скіпальський А. П. Соціальне підприємництво: бізнес для бідних чи еволюція свідомості [Електронний ресурс] / Андрій Петрович Скіпальський // Дзеркало тижня. — 2006. — Режим доступу до ресурсу: https://dt.ua/SOCIETY/sotsialne_pidpriemnitstvo_biznes_dlya_bidnih_chi_evolyutsiya_svidomosti.html

3. Шерепера І.А. досвід Європейських країн у розвитку соціального партнерства України / І.А. Шерепера // Економіка: реалії часу. – 2013. – № 4(9). – С. 189–194.

Ключові слова: особи з обмеженими можливостями, соціальне підприємництво, міжнародно-правові документи.

Науковий керівник: старший викладач Харитонова Л. І.

Петльована Марія Олегівна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ

В сучасних умовах одним із ключових способів захисту трудових прав працівників є нагляд та контроль за додержанням трудового законодавства (глава XVIII КЗпП України). В зв'язку з тим, що останнім часом почастишали випадки незаконних звільнень, набули масового характеру несвоєчасні виплати заробітної плати та направлення працівників у вимушені неоплачувані відпустки, інші порушення трудових прав актуальним є тема здійснення державного нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю.

Державний нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю виступає важливим і ефективним способом захисту трудових прав працівників. Міжнародними стандартами у сфері праці, зокрема, Конвенцією Міжнародної організації праці про інспекцію праці у промисловості й торгівлі 1947 р. № 81, ратифікованою Законом України від 8 вересня 2004 р. № 1985-IV, та Конвенцією Міжнародної організації праці про інспекцію праці в сільському господарстві 1969 р. № 129, ратифікованою Законом України від 8 вересня 2004 р. № 1986-IV, передбачено, що кожна країна – член МОП повинна створити і забезпечити функціонування системи інспекції праці на промислових підприємствах та у сільському господарстві. Завданнями інспекції праці є забезпечення застосування правових норм у галузі умов праці та охорони працівників під час їхньої роботи, як, наприклад, норм щодо тривалості робочого дня, заробітної плати, безпеки праці, охорони здоров'я і добробуту, використання праці дітей і підлітків та з інших подібних питань.

Отже, інспекція має здійснювати загальний суцільний нагляд у сфері праці.

Відповідно до ст. 260 КЗпП України та ст. 38 Закону України «Про охорону праці» державний нагляд за додержанням законів та інших нормативно-правових актів про охорону праці здійснюють: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері ядерної та радіаційної безпеки; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) у сфері пожежної безпеки; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) у сфері техногенної безпеки; центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері санітарного та епідемічного благоуполуччя населення [1].

Також в межах державного нагляду і контролю виділяють судовий, який здійснюється з метою захисту конституційних прав і свобод працівників (громадян) та поновлення порушених прав.

Також виділяють відомчий контроль як особливий вид державного контролю. Відомчий контроль за додержанням законодавства про охорону праці на підприємствах галузі здійснюють служби охорони праці міністерства, інших центральних органів виконавчої влади, корпорації та іншого об'єднання підприємств, створених за галузевим принципом, які діють на основі Типового положення про службу охорони праці [3]. Цим же Типовим положенням передбачено створення служби охорони праці на підприємствах, у виробничих і науково-виробничих об'єднаннях, кооперативних, колективних та інших організаціях виробничої сфери з числом працюючих 50 і більше осіб, яка підпорядковується безпосередньо керівникові і прирівнюється до основних виробничо-технічних служб.

Спеціалісти служби охорони праці мають право: безперешкодно в будь-який час відвідувати виробничі об'єкти, структурні підрозділи підприємства, зупиняти роботу виробництв, дільниць, машин, механізмів, устаткування та інших засобів виробництва у разі порушень, які створюють загрозу життю або здоров'ю працюючих; одержувати від посадових осіб необхідні відомості, документи і пояснення з питань охорони праці; перевіряти стан безпеки, гігієни праці та виробничого середовища на об'єктах підприємства, видавати керівникам перевіреного об'єкта, цеху, виробництва обов'язковий для виконання припис; вимагати від посадових осіб відсторонення від роботи працівників, які не пройшли медичного огляду, навчання, інструктажу, перевірки знань з охорони праці, не мають допуску до відповідних робіт або порушують нормативні акти про охорону праці тощо [4, с. 371].

Отже, слід дійти висновку, що державний нагляд і контроль за додержанням законодавства про працю – це метод забезпечення

дотримання законодавчих та інших нормативних актів про працю та форми захисту трудових прав працівників.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971. — додаток до № 50. — Ст. 375.
2. Про затвердження Типового положення про службу охорони праці від 15.11.2004 № 255: Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці. — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1526-04>
3. Ротань В. Г. Науково-практичний коментар до законодавства України про працю / В. Г. Ротань, І. В. Зуб, Б. С. Стичинський; керівник авт. кол. В. Г. Ротань; [8-ге вид., доп. та перероб.]. — К.: А.С.К., 2008. — 425 с.

Ключові слова: нагляд, контроль, право, режим, орган.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Піскун Дарина Олександрівна

студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА ДЕРЖАВНУ ДОПОМОГУ НА ДІТЕЙ ОДИНОКИМ МАТЕРЯМ

В ХХІ столітті все ширшого вивчення і розвитку зазнало питання соціального забезпечення населення, як на міжнародній арені, так і в Україні. Соціальне забезпечення включає в себе низку суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків: соціальне страхування, пільги, виплати, послуги і допомоги. Сама система державної соціальної підтримки сімей з дітьми в Україні включає в себе такий вид допомоги як — допомога на дітей одиноким матерям.

Сфера забезпечення права на державну допомогу на дітей одиноким матерям і поняття неповної сім'ї вивчалася такими вченими і дослідниками, як Болотіна Н. Б., Бориченко К. В., Рудик В. В., Нагайло С. Й. та іншими. Попри це, зазначене питання залишається до кінця не розкритим і потребує додаткового вивчення, і так як сфера державної допомоги на дітей одиноким матерям є дуже важливою і повноцінно не врегульованою, потрібно і далі розвивати дослідження в зазначеному напрямку, в чому і полягає актуальність зазначеної теми.

Відповідно до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 22 березня 2001 року — громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають в Україні, а також особи, яких визнано в Україні біженцями або особами, нарівні з громадянами України в сім'ях яких виховуються та проживають неповнолітні діти, мають право на державну допомогу у випадках та на умовах, передбачених цим Законом, іншими законами України або міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [1].

Право на допомогу на дітей одиноким матерям мають одинокі матері (які не перебувають у шлюбі), одинокі усиновлювачі, якщо у свідоцтві про народження дитини або документі про народження дитини, виданому компетентними органами іноземної держави, за умови його легалізації в установленому законодавством порядку (рішенні про усиновлення дитини), відсутній запис про батька (матір) або запис про батька (матір) проведено в установленому порядку органом державної реєстрації актів цивільного стану за вказівкою матері (батька, усиновлювача) дитини, відповідно до вищезазначеного закону.

Проблемою на сьогоднішній день є недостатня регламентація питання забезпечення державною допомогою на дітей батьків-одинаків, які в певних випадках не можуть розраховувати на зазначений вид державної допомоги, а часто взагалі не знають про існування такої, тому важливим є і саме інформування населення щодо відповідного виду допомоги.

Також важливим є аналіз причин відмови в державній допомозі на дітей одиноким матерям з метою виявлення необґрунтованих відмов і контролю за дотримання законодавства України. Тому, залишається ще багато не вирішених проблем в цьому питанні, які вимагають їх законодавчого і теоретичного осмислення [2, с. 84].

Окрім матеріальної допомоги, до права на державну допомогу на дітей одиноким матерям слід чітко урегулювати на законодавчому рівні і забезпечення соціального супроводу таких сімей. У ході соціального супроводу неповної батьківської сім'ї при наданні соціальних послуг також слід враховувати гендерні особливості чоловічого батьківства та розв'язання життєвих проблем і пов'язані з цим методи та форми співпраці фахівців з батьками-чоловіками.

Право на отримання державної допомоги на дітей одиноким матерям має як одинока матір, так і одинокий батько. Проте, Бориченко К. В. вважає, що визначення «грошових виплат як допомоги на дітей одиноким матерям» не відповідає її змісту. Відтак є сенс внести зміни до Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 22 березня 2001 року та Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми від 27 грудня 2001 року доповнивши їх відповідні норми після слів «одиноким матерям» словом «батькам» [3].

Також в окремій статті закону закріпити права на державну допомогу на дітей одиноким батькам, так як вказані неточності зумовлюють виникненню ряду спірних питань на практиці і тому вимагають їх усунення [4, с. 4].

Також слід зазначити, що вищезазначені нормативно-правові акти, не відповідають реаліям, так як чинне законодавство України не передбачає порядку підтвердження зв'язку дітей і чоловіка, який не перебуває у зареєстрованому шлюбі з жінкою, але веде спільне господарство і утримує дітей.

Значним недоліком діючої в Україні системи забезпечення даної сфери є недостатньо ефективний механізм забезпечення права на державну допомогу на дітей одиноким матерям. Даний механізм забезпечення повинен бути визначений законодавцем таким чином, щоб механізм з найменшим застосуванням зусиль і затрат сприяв забезпеченню інтересів і захисту населення України.

Необхідно впроваджувати систему оцінювання ефективності надання державної соціальної допомоги на дітей одиноким матерям та її впливу на поліпшення становища дітей, адже затримка виплат державної соціальної допомоги на дітей неприпустима.

Список використаних джерел

1. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21.1.1992 р. № 2811-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 5. — Ст. 21.
2. Нагайло С. Й. Правове регулювання соціальної допомоги на дітей одиноким матерям / С. Й. Нагайло // Методологічні проблеми фінансової теорії та практики: збірн. наук. праць. — Тернопіль: ТНЕУ, 2014. — С. 82-85.
3. Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 р. № 1751 // Офіційний вісник України. — 2001. — № 52. — Ст. 94.
4. Бориченко К. В. Право на державну соціальну допомогу на дітей одиноким матерям / К. В. Бориченко // Єдність і диференціація трудового права та права соціального забезпечення. — Харків: ХНУВС, 2014. — С. 227-230.

Ключові слова: державна допомога, діти, одинокі матері.

Науковий керівник: старший викладач Харитонова Л. І.

Романюк Василь Володимирович

студент 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

**ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ
ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ**

Відповідно до статті 44 Закону України «Про охорону праці», за порушення законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці (розділ VIII) встановлюються дисциплінарна, адміністративна, матеріальна, кримінальна відповідальність. Зазначена відповідальність працівників стимулює дотримання законодавчих та інших нормативних актів з охорони праці усіх сторін виробничого процесу. Цілком зрозуміло, що забезпечення питання відповідальності за порушення законодавства про охорону праці приділяється серйозна увага.

Стосовно дисциплінарної відповідальності, передбачаються дисциплінарні стягнення у вигляді догани та звільнення з роботи (стаття 147 КЗпП України). Так, відповідно до статті 147-1 КЗпП України стягнення застосовують органи, які надали право прийняття на роботу при наявності порушення вимог охорони праці, що призводять чи можуть призвести до тяжких наслідків.

Дисциплінарне стягнення застосовується не пізніше одного місяця з моменту його демаскування, і не пізніше півроку з дня здійснення, не рахуючи період звільнення працівника від роботи з причини тимчасової непрацездатності або знаходження особи на відпустці. Перш ніж накласти дисциплінарне стягнення, роботодавець повинен вимагати від працівника пояснення у письмовій формі. У випадку, якщо пояснення не було надано в зазначений строк, дисциплінарне стягнення накладається на підставі доказів, що є у роботодавця.

Адміністративна ж відповідальність настає за будь-які посягання на умови праці. Згідно зі статтею 41 Кодексу України про адміністративні правопорушення, порушення законів та нормативно-правових актів з охорони праці є підставою адміністративної відповідальності у формі штрафу накладених на працівників і, зокрема, службових осіб підприємств, а також власників підприємств.

Законом України "Про внесення змін до статей 19 та 43 Закону України "Про охорону праці" ухваленим Верховною Радою України передбачається посилення адміністративної відповідальності за порушення законодавства про охорону праці та приведення цих норм у відповідність до чинного законодавства України.

Статтею 43 Закону України «Про охорону праці» передбачено що за порушення законодавства про охорону праці та не здійснення розпоряджень посадових осіб центрального органу виконавчої влади з нагляду за охороною праці юридичні та фізичні особи, притягаються центральним органом виконавчої влади з нагляду за охороною праці до сплати штрафу в межах, встановлених законом. Максимальним розміром штрафу не може бути перевищення середньомісячного фонду заробітної платні у розмірі п'яти відсотків за попередній рік.

Матеріальна відповідальність працівників регламентується статтями 130-138 КЗпП України. Так умовою накладення матеріальної відповідальності на працівника є: факт заподіяння прямої дійсної шкоди; вина працівника; протиправні дії або бездіяльність працівника; наявність причинного зв'язку між заподіянням шкоди та протиправними діями працівника.

Відповідальність може бути накладена лише за наявності усіх зазначених умов; відсутність хоча б однієї з них виключає матеріальну відповідальність працівника.

Кримінальна відповідальність за порушення правил охорони праці передбачена статтями Кримінального кодексу України, що об'єднані в розділ X “Злочини проти безпеки праці”. Суб'єктом злочину є будь-яка службова особа підприємства, установи, а також власник підприємства чи уповноважена ним особа. Кримінальна відповідальність настає не за будь-яке порушення, а за порушення вимог законодавства, якщо це порушення створювало небезпеку для життя або здоров'я громадян.

Тож система контролю за дотриманням правил безпеки на виробництві у формі правових приписів різних видів відповідальності залежно від їх тяжкості є основоположним явищем у законодавстві потужних правових держав. Незважаючи на наявність такої бази, необхідність впроваджувати в законодавство України зміни, які дозволять ефективніше використовувати систему охорони праці, є очевидним. Таким чином слід забезпечити вичерпність можливих наслідків недотримання вимог щодо належних, безпечних та здорових умови праці

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971. — Додаток до № 50. — Ст. 375.
2. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. № 2696-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 49. — Ст. 668.
3. Кримінальний кодекс України. — 2001 р. - № 25-26. — Ст. 131.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1984. — Додаток до №51. — Ст. 1122.

5. Закон України Про внесення змін до статей 19 та 43 Закону України «Про охорону праці» від 02.06.2011 № 3458-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 50. – Ст. 668.

Ключові слова: відповідальність, порушення законодавства, охорона праці, законодавство, стягнення.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Сопова Єлизавета Павлівна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА ДИСКРИМІНАЦІЇ ЖІНОК ПРИ ПРАЦЕВЛАНШТУВАННІ

Важкі умови пострадянського перехідного періоду вплинули на формування правового суспільства в Україні і, на жаль, через це виникає низка проблем, в тому числі проблема гендерної нерівності при прийнятті або під час роботи.

Стаття 22 КЗпП України зазначає, що відповідно до Конституції України будь-яке пряме або непряме обмеження прав чи встановлення прямих або непрямих переваг при укладенні, зміні та припиненні трудового договору залежно від походження, соціального і майнового стану, расової та національної приналежності, статі, мови, політичних поглядів, релігійних переконань, членства у професійній спілці чи іншому об'єднанні громадян, роду і характеру занять, місця проживання не допускається [1].

Вимоги до працівників встановлюються законодавством із дотриманням вимог щодо недопущення дискримінації у сфері праці. Такі вимоги можуть стосуватися, зокрема, наявності у працівника відповідної освіти, професійної підготовки, досвіду трудової діяльності, віку. Роботодавці можуть встановлювати вимоги, що не суперечать законодавству та безпосередньо пов'язані з професійною діяльністю працівника [3].

Жінкам і чоловікам забезпечуються рівні права та можливості у працевлаштуванні, просуванні по роботі, підвищенні кваліфікації та перепідготовці. Роботодавцям забороняється в оголошеннях (рекламі) про вакансії пропонувати роботу лише жінкам або лише чоловікам, за винятком специфічної роботи, яка може виконуватися виключно особами певної статі, висувати різні вимоги, даючи перевагу одній із статей, вимагати від осіб, які влаштовуються на роботу, відомості про їхнє особисте життя, плани щодо народження дітей [2].

Як державні установи, так і приватні компанії в Україні практикують гендерну дискримінацію в оголошеннях про вакансії. З-поміж великої кількості оголошень в газетах, журналах, мережі Інтернет або розклеєних об'яв, можна зустріти великий перелік вимог до кандидатів на роботу. Серед звичних вимог про професійні якості до кандидата, його досвіду, висуваються такі, як стать, вік, зовнішність, сімейний стан, наявність сімейних обов'язків. Тобто дискримінація розпочинається ще на етапі підбору кандидатур роботодавцем.

На жаль, незважаючи на законодавче закріплення рівності жінок та чоловіків, дискримінація жінок при прийнятті на роботу на практиці має місце. Поширена серед роботодавців практика, що заважає жінкам в повній мірі використовувати рівні з чоловіками можливості на ринку праці, — дискримінація, що базується на сімейному стані та родинних обставинах. Роботодавці обумовлюють бажаний сімейний стан в оголошеннях про вакансії. Однак найчастіше за все роботодавці задають жінкам питання про їхній вік, сімейний стан, родинну ситуацію та плани, під час співбесіди або в анкетах.

Також має місце дискримінація по відношенню до молодих жінок або до нещодавно одружених. Це зумовлено тим, що вони «багато коштуватимуть» в плані гарантованих українським законодавством пільг з вагітності, пологів та догляду за дітьми, а також додаткові витрати, що можуть виникнути коли жінки братимуть лікарняні, по догляду за хворою дитиною. І це також є наслідком відмови роботодавцем у прийнятті на роботу.

Але на практиці є й інші випадки. Поширеною є відмова при прийомі на роботу жінок, старших 35-40 років, при цьому не враховуються уміння і професійні якості кадрів. Хоча вимоги до віку присутні в оголошеннях, розрахованих як на чоловіків, так і на жінок, ці обмеження мають більший вплив на представництво жінок на ринку праці. Старші жінки стикаються з подвійною проблемою: їх не приймають на багато посад, в тому числі, на добре оплачувані посади, через гендерні обмеження, і так само їх не приймають на більшість вакансій, призначених для жінок, через вікові обмеження.

Отже, в Україні як у демократичній, соціальній, правовій державі повинна забезпечуватись соціальна справедливість шляхом надання можливості кожній працездатній особі вільно реалізовувати власний потенціал, обирати сферу застосування здібностей. Не має бути гендерної нерівності під час працевлаштування, яка, на жаль є досить поширеною на сучасному етапі розвитку нашої держави. Тому питання гендерної нерівності потребує комплексного врегулювання.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 року // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971. — Додаток до №50. — Ст. 375.

2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005 року // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 52. — Ст. 561.
3. Проект Трудового Кодексу України №1658 від 27.12.2014 // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221

Ключові слова: дискримінація, гендерна нерівність, працевлаштування, праця жінок, відмова у працевлаштуванні.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Сорока Ігор Ігорович

студент 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ТРУДОВОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день вітчизняна система судустрою не спроможна швидко та якісно вирішувати трудові спори, що виникають між працівниками та роботодавцями. Суди при вирішенні таких справ часто порушують строки розгляду справ та неправильно застосовують норми матеріального та процесуального права через недостатню обізнаність у трудовому законодавстві. Тому задля ефективної реалізації особою права на судовий захист своїх трудових інтересів, що на сьогоднішній день є єдиним способом захисту порушених прав, через майже повну відсутність комісій по трудових спорах на підприємствах, в установах та організаціях, наша система судустрою потребує впровадження спеціалізованої трудової юстиції.

Для правильної реалізації цього проекту вітчизняному законодавцю необхідно звернутися до досвіду інших держав, де подібні суди не є новелою та успішно функціонують. Так, спеціалізовані трудові суди діють у Франції, ФРН, Іспанії, Польщі, Ізраїлі. Відмінність між ними полягає у їх різній компетенції. Так, у Франції, Італії й Польщі суди розглядають тільки індивідуальні трудові спори, у ФРН, Швейцарії та Японії — як індивідуальні, так і колективні трудові спори позовного характеру. Трудові суди в Ізраїлі мають найширшу компетенцію, вони розглядають індивідуальні трудові спори, колективні трудові спори про порушення укладеного колективного договору, спори про укладання колективного договору, спори між членами профспілки та профспілкою, між профспілками, об'єднаннями роботодавців [1, с. 71].

Виділяють три основні варіанти організації трудових судів, що діють у Франції, ФРН і Великобританії [2, с. 266]. Видається доцільним

зосередити увагу на німецькій моделі, через те, що функціонування трудової юстиції у ФРН має давню традицію, і вона виступала шаблоном для створення трудових суддів у низці європейських країн.

На сьогоднішній день система трудових судів Німеччини складається з трьох рівнів: першою інстанцією є трудові суди, що розглядають справу по суті, другою інстанцією є суди федеральних земель, які розглядають апеляції на рішення суддів першої інстанції, а вищою судовою інстанцією, відповідно до ст. 951 Конституції ФРН виступає Федеральний трудовий суд [3, с. 76].

На першому та другому рівнях суди розглядають справи тільки колегіально, за принципом трипартизму. До складу суду входять професійний суддя, що призначається довічно та два засідателі – представники працівників та роботодавців, що призначаються на 4 роки, відповідно до списків, які запропоновані профспілками та організаціями роботодавців [3, с. 77]. До складу Федерального трудового суду входять професійний суддя, який є головою, два члени суду – непрофесійні судді та два засідателі: один – від роботодавців, другий – від працівників [3, с. 77]. До компетенції цих судів належать: спори між профспілками й об'єднаннями роботодавців; щодо розмірів заробітної плати; відпусток і звільнень; матеріального відшкодування збитків, заподіяних робітником.

Враховуючи досвід ФРН, Україні доцільно створити трирівневу систему трудових судів. Першою інстанцією є місцеві суди, які розглядали б як індивідуальні, так і колективні трудові спори. У їх складі потрібно створити спеціалізовані відділи для розгляду окремих категорій справ. Другою інстанцією є апеляційні трудові суди, що розглядали б апеляційні скарги на рішення судів першого рівня. У їх складі потрібно утворити спеціалізовані палати з розгляду окремих категорій справ. Вищою інстанцією повинен стати Касаційний трудовий суд України, який діяв би у складі Верховного Суду та здійснював би касаційне провадження у трудових справах. Така система відповідала б відчизняним реаліям після нещодавньої судової реформи, яка кардинально змінила систему судоустрою нашої держави (перетворила чотирирівневу судову системи на трирівневу).

Трудові справи повинні розглядатися за спрощеною процедурою, трудовий процес має бути безоплатним, суд повинен сприяти примиренню сторін спору, участь адвоката в судових засіданнях судів першої інстанції має бути обов'язковою. Розгляд трудових спорів має здійснюватись колегіально, у складі одного судді та двох народних засідателів, один з яких представляє інтереси найманих працівників, а інший – роботодавців.

Отже, утворення трудових судів дозволить громадянам ефективніше захищати свої трудові права та інтереси. Однак для того, щоб цей проект став дійсністю, наші законодавці повинні провести комплексну реформу та врахувати думку науковців і сторін соціального діалогу.

Список використаних джерел

1. Краснов Є. В. Роль суду в механізмі забезпечення та захисту трудових прав / Є. В. Краснов // Право і суспільство. — 2014. — № 4. — С. 68-71.
2. Киселев И.Я. Сравнительное трудовое право: учеб. — ТК Велби, Изд-во Проспект, 2005. — 360 с.
3. Чанишева Г.І. Спеціалізована трудова юстиція у країнах Європи: досвід для України / Г.І. Чанишева // Вісник Вищої Ради юстиції. — 2010. — № 2. — С. 75-82.

Ключові слова: судова система, спеціалізована трудова юстиція, судовий захист, трудові права, трудові спори.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Чанишева Г. І.

Шарапанюк Юлія Андріївна

студентка 2 курсу міжнародно-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКА СОЦІАЛЬНА ХАРТІЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В контексті інтеграції України до Європейського Союзу особливо актуальним постають питання дослідження джерел права, які регулюють соціальні відносини в ЄС. Саме тому, необхідно визначити значення Європейської соціальної хартії та дослідити її основні положення.

14 вересня 2006 р. Наша держава ратифікувала Європейську соціальну хартію (переглянуту), яка набрала чинності 01 лютого 2007 р. На нашу думку, ратифікація цього документа поставила завдання не лише щодо адаптації національного законодавства до норм Європейської соціальної хартії, а й практичного впровадження соціальних стандартів у сферах праці, зайнятості, страхування, медичної та соціальної допомоги. Тобто, ратифікація Україною Переглянутої Хартії створила таку правову ситуацію, за якої чинне соціальне законодавство, а також його зміни, які неминучі у зв'язку з оголошеними реформами у соціальній сфері, доцільно узгоджувати з вимогами Хартії.

Так, зокрема, усі положення Хартії 1961 р. і Переглянутої хартії поділені на 4 тематичні групи: група 1 «Зайнятість, професійна підготовка та рівні можливості» (статті 1, 9, 10, 15, 18, 20, 24, 25), група 2 «Охорона здоров'я, соціальне забезпечення та соціальний захист» — (статті 3, 11, 12, 13, 14, 23, 30); група 3 «Трудові права» — (статті 2, 5, 6, 21, 22, 26, 28, 29); група 4 «Сім'я, діти, мігранти» — (статті 7, 8, 16,

17, 19, 27, 31). Окрім того, встановлено, що держави мають щороку (31 жовтня кожного року) подавати доповіді про виконання зобов'язань за однією із зазначених тематичних груп. Таким чином держава один раз на чотири роки доповідає про виконання зобов'язань за кожним пунктом. Ця система набула чинності з 1 січня 2007 р.

На сьогодні Україною подано Європейському комітету з соціальних прав 7 доповідей, що свідчить про те, що вагому роль відіграє дана Хартія для нашої держави [1].

Слід зазначити, що беззаперечним фактом є те, що Європейська соціальна хартія є впливовим європейським документом для національної юридичної практики. Інша справа – відношення України до вимог цього документу та виконання своїх зобов'язань.

Погоджуємося з думкою Н. Б. Болотіної та В. А. Рудик, що Україна недооцінює необхідну роботу щодо імплементації положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) у національне законодавство та практику. Більшість положень національних доповідей залишилися без правової оцінки Комітетом, оскільки потребують подання додаткової уточнюючої інформації [2, с. 41]; [3, с. 46].

Вважаємо позитивним кроком у подоланні вищезазначеної проблеми, прийняття Кабінетом Міністрів України розпорядження «Про затвердження плану заходів щодо забезпечення виконання положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) на 2015-2019 роки» від 14.05.2015 р. [4], з метою посилення ефективності реалізації соціальних прав громадян, визначених Європейською соціальною хартією (переглянутою) та виконання своїх міжнародних зобов'язань перед Радою Європи.

План заходів, зокрема, передбачає:

- підготовку щорічних національних доповідей Уряду України щодо Хартії за участю відповідних міністерств, соціальних партнерів, представників громадських організацій та наукових кіл;

- опрацювання заключних висновків Європейського комітету соціальних прав Ради Європи та розробку дорожніх карт з приведення національного законодавства та практики його застосування у відповідність до положень Хартії за результатами щорічних заключних висновків Європейського комітету із соціальних прав Ради Європи;

- розробку заходів з реформування трудового законодавства відповідно до норм Хартії, включаючи визначення терміну «легка робота» та перелік типів легкої роботи стосовно дітей;

- підготовку проектів законів про внесення змін до деяких законів України щодо протидії дитячій проституції та порнографії з метою захисту дітей, які зазнають сексуальної експлуатації, а також запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству;

- ратифікацію низки конвенцій Міжнародної організації праці та імплементацію окремих рекомендацій Ради Європи та директив Європейського Союзу;

- опрацювання можливості поступового приєднання України до Хартії у повному обсязі, а також приєднання до Додаткового протоколу до Європейської соціальної хартії, який передбачає систему колективного оскарження;

- підвищення рівня обізнаності громадськості щодо реалізації соціальних прав громадян, передбачених Хартією, шляхом висвітлення роз'яснювальної інформації на офіційному веб-сайті Мінсоцполітики, у фахових виданнях, зокрема журналах «Соціальний захист», «Україна: аспекти праці» та інших.

Виконання плану заходів стане практичним кроком на шляху ефективного виконання положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, оскільки сьогодні на порядку денному Ради Європи стоїть питання забезпечення взаємозв'язку між законодавством ЄС та положеннями Хартії.

Отже, співробітництво України з Євросоюзом в рамках Європейської соціальної хартії має велике значення для нашої держави. Всі пострадянські країни, в тому числі й Україна, отримали у вигляді хартії надійний орієнтир для побудови демократичного суспільства і посилення соціального захисту.

Список використаних джерел

1. Доповіді Уряду України щодо реалізації положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/category%3Bjsessionid=9C5C03FD5B07232FC2CA1D837C0550A5.app2?cat_id=92772
2. Болотіна Н. Б. Європейська соціальна хартія (переглянута) і Україна / Н. Б. Болотіна, М. М. Феськов // Юридична наука. – 2011. – № 3. – С. 36-47.
3. Рудик В. А. Щодо проблеми реалізації Україною окремих положень Європейської соціальної Хартії (переглянутої) / В. А. Рудик // Сборник научных трудов SWrorld. – Вып. 3 (36). – Том 22. – Иваново: МАРКОВО АД, 2014 – С. 42-46.
4. Про затвердження плану заходів щодо забезпечення виконання положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) на 2015–2019 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 р. № 450-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/450-2015-%D1%80>

Ключові слова: Європейська соціальна хартія, соціальні стандарти, положення Хартії, Європейський комітет із соціальних прав Ради Європи, директив Європейського Союзу.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Наньєва М. І.

Шельгоріна Сюзана Ігорівна

студентка 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

АКТИ ООН ЯК ДЖЕРЕЛА ТРУДОВОГО ПРАВА

У повсякденному житті правозастосовним органам дедалі частіше доводиться звертатися до міжнародно-правових актів про працю. Ця тенденція пояснюється активною участю країни в житті світового співтовариства, діяльності багатьох міжнародних організацій та значною міждержавною правотворчістю. Міжнародно-правове регулювання праці перетворилось у важливий чинник, що характеризує соціальну дійсність сучасного світу, який є цілісним та взаємозалежним [1, ст. 60].

Україна як самостійна держава проголосила визнання загальнолюдських цінностей і тому зобов'язалась дотримуватись загальновизнаних принципів міжнародного права. Статтею 9 Конституції України передбачено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [2].

Визначальна роль у міжнародно-правовому регулюванні суспільних відносин належить правовим актам ООН — найбільш впливовій міжнародній інституції, учасником якої є Україна. Характеризуючи ООН та її місце у міжнародно-правовому регулюванні суспільних відносин, в тому числі і трудових, слід підкреслити, що в межах цієї інституції ухвалюються декларації, пакти, конвенції, головною метою яких є впровадження загальнолюдських цінностей і пріоритетів у міжнародному, міждержавному спілкуванні, зокрема через забезпечення ефективного міжнародно-правового регулювання праці.

Головний внесок нормативних актів Організації Об'єднаних Націй у міжнародно-правове регулювання соціально-трудових відносин полягає в проголошенні основних прав людини, які мають бути закріплені в законодавстві кожної цивілізованої країни. Серед проголошених ООН основних прав людини — комплекс трудових прав, які переважно закріплені у Загальній декларації прав людини та Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права. У цих документах сформульовані основні права і свободи людини, до числа яких входять і найважливіші трудові права. Конкретний їх перелік розпочинається з проголошення прав на працю (ст. 6), права кожного на справедливі і сприятливі умови праці (ст. 7), право на соціальне забезпечення, включаючи соціальне страхування (ст. 9), право кожного на достатній життєвий рівень для нього і його сім'ї (ст. 11), право кожної людини на освіту (ст. 13) [3, с. 37]. Закріплені в

Декларації принципи і норми постійно розвиваються і уточнюються у процесі укладення нових міжнародних угод. Все це свідчить про дієвість цього документа і його важливе значення для розвитку міждержавних відносин. У цей час Декларація є одним з основних джерел права, широко використовується багатьма державами при розробці положень конституцій та законів, що стосуються прав людини.

Загальна декларація вперше сформувала певні соціальні еталони – соціальні стандарти у сфері прав людини, стала своєрідним взірцем поняття такого соціального явища, як «права людини», «навчальним посібником» у цій справі для країн світу. Загальна декларація прав людини заклала основи подальших міжнародних угод – на світовому і регіональному рівнях – у галузі прав людини, зокрема у сфері трудового права.

У Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права також містяться положення про працю неповнолітніх та жінок-матерів. У статті 6 Міжнародного Пакту про економічні, соціальні та культурні права право на працю трактується, як право кожної людини на отримання можливості заробляти собі на життя працюю, яку вона вільно обирає або на яку вільно погоджується.

Протягом часу функціонування ООН було ухвалено низку інших актів, які спрямовані на забезпечення та гарантування трудових прав особи: Конвенція про права інвалідів, Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979), Конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1966) та низка інших документи, що вносять свій внесок у основи законодавства кожної демократичної держави.

Як показав досвід останніх десятиріч, визначені у міжнародно-правових актах трудові права та свободи особи набули вирішального значення для розуміння трудової правосуб'єктності як у міжнародному, так і національному масштабі, вироблення дієвих підходів до її правового регулювання. ООН відіграє вирішальну роль у формуванні єдиної системи засад і принципів міжнародно-правового регулювання трудової правосуб'єктності у сфері праці, що дозволяє їх перевтілити в національну систему трудових прав та обов'язків учасників трудових відносин. На сьогоднішній день сучасні цивілізовані країни є членами ООН. Вони беруть на себе відповідальність розвиватися демократичними, соціальними та правовими державами.

На нашу думку, будь-яка держава повинна розпочинати свій шлях із дотриманням міжнародних стандартів у сфері соціального забезпечення, що слугуватимуть правовою основою для побудови демократичної, соціальної країни. Тому пріоритетом сучасних конституцій є не тільки і, можливо, не стільки права людини, як гідний людини, певний рівень життя, який забезпечується кожному члену суспільства державою. Законодавство України про працю, хоч і неповністю

відповідає міжнародно-правовим нормам, проте в цілому містить високі стандарти у сфері праці.

Список використаних джерел

1. Жернаков В.В., Прилипко С.М., Ярошенко О.М. // Трудове право: підручник. — Х.: Право, 2012. — 496 с.
2. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — №30. — Ст.141.
3. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16.12.1966 р. // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю.К. Качуренко. — К.: Наукова думка, 1996. — С. 36-58.

Ключові слова: міжнародно-правове регулювання; Конституція України; Міжнародний Пакт; трудові права; Конвенції.

Науковий керівник: д.ю.н., проф. Чанишева Г. І.

Шкільнюк Анастасія Дмитрівна

студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Служба в поліції є державною службою особливого характеру, яка є професійною діяльністю поліцейських з виконання покладених на поліцію повноважень [1]. Діяльність працівників поліції є ризикованою, тому потребує додаткової державної підтримки у сфері надання соціальних гарантій.

У разі настання страхових випадків, кожна особа, у тому числі і працівник поліції, має право на отримання соціального забезпечення. Одним із проявів державної підтримки осіб, які зіштовхнулись із складними життєвими обставинами, що не залежать від їх волі, є пенсійне забезпечення.

Якщо брати до уваги види соціального забезпечення, то варто зауважити, що одним із них має виступати пенсійне забезпечення, а не пенсія, адже пенсія — це лише певне матеріальне благо, яке надається громадянам, які зазнали страхового випадку, в межах пенсійного забезпечення. Змістом пенсійного забезпечення є надання непрацездатним громадянам грошових виплат — пенсій (як різновиду пенсійного забезпечення). Розглядаючи співвідношення таких категорій, як

«пенсійне забезпечення» та «пенсія», слід зазначити, що вони є «формою» та «змістом» відповідно, оскільки пенсія має установлений грошовий вираз.

Пенсії розглядаються як один з шляхів (способів) матеріального забезпечення непрацездатних громадян за рахунок суспільних фондів споживання, при якому має враховуватись їх суспільно-корисна праця, встановлюватись єдність умов і форм пенсійного забезпечення всіх категорій працюючих.

Законодавець розглядає пенсію як «щомісячну пенсійну виплату в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею передбаченого законодавством пенсійного віку чи визнання її інвалідом, або отримують члени її сім'ї у випадках, визначених законодавством».

Для визначення розміру пенсії, на який претендує особа, що звертається з заявою про призначення пенсії, використовується розмір страхового стажу. Страховий стаж — період (строк), протягом якого особа підлягає загальнообов'язковому державному пенсійному страхуванню та за який щомісяця сплачені страхові внески в сумі не меншій, ніж мінімальний страховий внесок [2].

Пенсія для поліцейських має чітко окреслені межі, шляхом встановлення її мінімального та максимального розміру, який здійснюється на загальних підставах, що регулюється Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та спеціальним законодавством (Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб»). Спеціальним законодавством передбачено, що особи, які перебувають на службі в поліції або перебували на такій (а також в органах внутрішніх справ) можуть претендувати на наступні види пенсій: 1) за вислугу років; 2) по інвалідності; 3) у разі втрати годувальника [3]. При чому остання може призначатися також особам, які є членами сімей поліцейських. Великою перевагою є те, що особи, які мають право на призначення зазначених пенсій за вищевказаним законом, можуть за власною ініціативою отримувати пенсію на загальних умовах, передбачених Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування».

З 1 січня 2018 року максимальний розмір пенсії (з урахуванням надбавок, підвищень, додаткової пенсії, цільової грошової допомоги, пенсії за особливі заслуги перед Україною, індексації та інших доплат до пенсії, встановлених законодавством, крім доплати до надбавок окремим категоріям осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною) не може перевищувати 10 прожиткових мінімумів непрацездатних громадян.

Слід зауважити, що з 2018 року пенсія за вислугу років залишилась лише для суб'єктів, діяльність яких регулюється Законом України

«Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. — 2015. — № 40-41. — Ст. 379.
2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09 серпня 2003 року № 1058-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 49. — Ст. 376.
3. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1992. — № 29. — Ст. 39.

Ключові слова: пенсія, пенсійне забезпечення, працівник поліції, страховий стаж, соціальне забезпечення.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Андропова В. А.

Штокало Сергій Петрович

студент 2-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ТРУДОВОГО ПРАВА

Сьогодні у вітчизняній правовій науці немає єдності поглядів щодо суб'єктного складу галузі трудового права, поняття статусу суб'єкта трудового права та його структурних елементів, відсутнє нормативне закріплення основоположних правових категорій. Все це вносить невизначеність і неоднозначність у правове регулювання відносин у сфері застосування найманої праці та ускладнює правозастосовчу практику. Тому, питання класифікації суб'єктів трудового права має важливе практичне значення, оскільки вона забезпечує можливість більш різноманітно і внаслідок цього відповідно до реалій окреслити найважливіші їх характеристики.

В сучасних умовах однією з найпоширеніших є класифікація суб'єктів права з поділом на приватно- та публічно-правові.

Справді, самі по собі суб'єкти права не «народжуються» приватно- чи публічно-правовими, вони стають такими в силу встановлених законом розходжень їх правового становища, повноважень, особливостей правового регулювання тих чи інших соціальних сфер.

Наступною підставою класифікації суб'єктів трудового права, яка нерідко застосовується в юридичній літературі, є критерій поділу суб'єктів за статусами. Так В. І. Прокопенко до суб'єктів трудового права України відносить громадян, визначаючи їх як фізичних осіб, які володіють певним цивільним статусом, тобто сукупністю обставин фактичного порядку, що характеризують цих осіб як учасників юридичного спілкування. Складовими елементами, що створюють статус, є громадянство, стать, вік, стан здоров'я, освіта, місце проживання, спеціальність, зайнятість та інші дані, що характеризують особу. Громадянський статус визначає лише вихідні позиції громадянина у правовому спілкуванні. При цьому до статусу включаються такі риси та юридичні характеристики, які притаманні саме цьому громадянину до вступу його у сферу конкретних правовідносин. За цивільним статусом усі громадяни України є рівними. Але у природі немає двох громадян, які були б абсолютно однаковими за віком, станом здоров'я, освітою, спеціальністю і кваліфікацією. Фахівець вважає, що при вступі громадянина у трудові відносини кожний із елементів його статусу обумовлює саму можливість працевлаштування (наприклад, вік, стан здоров'я), визначає зміст роботи, що виконуватиметься (освіта, спеціальність, кваліфікація), або неможливість бути зайнятим саме на цій роботі (судимість, стать тощо) [1, с. 97-98].

Вважаємо, що для галузевих наук визначення статусу, правового становища особи в різних правових сферах, відносинах має важливе значення, тому що дозволяє розкрити особливості галузевого регулювання, показати специфіку галузевих прийомів, методів правового впливу. Однак сам по собі статус не символізує наявність самостійного суб'єкта права.

Також слід зауважити, що мають місце також спроби класифікувати суб'єктів трудового права, керуючись особливостями побудови предмета трудового права як галузі. Трудові відносини виникають як у самому процесі виробництва матеріальних і духовних благ, так і у сфері послуг і обслуговування, де застосовується праця осіб, організованих на засадах суспільної кооперації праці. До предмета трудового права разом із трудовими входять також відносини, пов'язані з трудовими, які, у свою чергу, поділяються на відносини, що: а) передують; б) супроводжують та в) впливають із трудових. Це відносини у сфері працевлаштування, організації та управління працею, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації, матеріальної відповідальності працівників і роботодавців, соціального партнерства, встановлення умов праці, розгляду трудових спорів, нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю. Відповідно суб'єктів трудового права поділяють на можливих учасників власне трудових відносин і на тих, хто має законодавчо закріплене право виступити стороною суміжних із трудовими відносин [2, с. 111].

У свою чергу, С. М. Прилипко й О. М. Ярошенко додержуються позиції, що основними суб'єктами трудового права є сторони трудових правовідносин — працівники і роботодавці. Неосновні суб'єкти, у свою чергу, поділяються на похідні та допоміжні. До числа суб'єктів, правовий статус яких є похідним від статусу працівника, слід віднести особу, яка шукає роботу (безробітного), особа з інвалідністю внаслідок трудового каліцтва чи професійного захворювання та ін. Будь-яка з цих категорій осіб не має самостійного значення і існує як передуюча правовій особистості працівника або як наслідок існування такої особи як працівника. Сутність допоміжних суб'єктів полягає в тому, що їх здатність до правоволодіння спрямована на обслуговування функціонування основних суб'єктів трудового права як повноцінних учасників відносин у царині праці. До суб'єктів, правовий статус яких має допоміжний характер, належать професійні спілки, трудовий колектив, державні органи [3, с. 109].

Загалом вважаємо, що до суб'єктів трудового права України належать: а) первісний суб'єкт трудового права України — працівник; б) основний суб'єкт трудового права — роботодавець; в) похідні суб'єкти від працівника (особа, яка шукає роботу (безробітний), особа з інвалідністю внаслідок трудового каліцтва чи професійного захворювання та ін.); г) службові суб'єкти трудового права (професійні спілки, державні органи, приватні кадрові агентства, комісії по трудових спорах, примирні комісії, трудові арбітражі та ін.).

Список використаних джерел

1. Прокопенко В. І. Трудове право України : підручник / В. І. Прокопенко. — Х., 1998. — 216 с.
2. Хохлов Е. Б. Субъекты трудового права / Е. Б. Хохлов // Правоведение. — 1996. — № 3. — 218 с.
3. Прилипко С. М., Ярошенко О. М. Трудове право України: Підручник — 2-ге вид., перероб. і доп. — Харків: Видавництво «Фінн», 2009. — 728 с.

Ключові слова: правове регулювання, громадський статус, трудові правовідносини, працівник, роботодавець.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Чанишева Г. І.

Янков Валентин Олександрович

студент 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАЙНЯТОСТІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЗАСОБАМИ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

В Україні налічується близько 2,6 млн. осіб із інвалідністю, майже 80% із них — працездатного віку. Чисельність працюючих людей з особливими потребами станом на 1 січня 2017 р. становила 666,8 тис. осіб, у тому числі 533,4 тис. працездатного віку, тоді як кількість працевлаштованих на початок 2016 року становила 652,9 тис. осіб, що є меншим показником у порівнянні із 2015 роком — 742 591 працюючих. Таким чином, формально працевлаштованими є приблизно третина осіб з інвалідністю, реально ж працюють не більше 13%. У той же час стандарти Міжнародної організації праці вимагають, щоб була працевлаштована хоча б половина від загальної чисельності осіб із інвалідністю, які проживають в країні [3].

Метою професійної реабілітації є відновлення (реалізація) працездатності людини з інвалідністю в межах доступних для неї професій через поєднання заходів комплексного впливу (медичних, психофізіологічних, психологічних, педагогічних, соціальних), спрямованих на оздоровлення індивіда, формування професійно значущих функцій, адекватних можливостям профпідбору, профнавчання або перекваліфікації [2].

Забезпечити ефективність професійної реабілітації можливо лише при дотриманні таких принципів: принципу комплексності; принципу системності; принципу індивідуального підходу; принципу безперервності реабілітаційного процесу; принципу наступності в проведенні реабілітаційних заходів між різними інституціями, фахівцями; принципу своєчасності призначення і проведення реабілітаційних заходів; принципу активності реабілітанта в реабілітаційному процесі, а також активної його підтримки з боку близького оточення; принципу систематичного контролю за ходом виконання програми реабілітації й її ефективністю, при необхідності — корекція програми і її індивідуалізації; принципу цілісності.

Основними напрямками професійної реабілітації осіб з інвалідністю є:

- забезпечення людей з інвалідністю, у тому числі дітей з інвалідністю, всіма необхідними видами й обсягом реабілітаційних послуг: медичних, медико- професійних, профорієнтаційних, професійних, соціальних;

- забезпечення необхідними технічними реабілітаційними засобами для здійснення побутової активності, навчання (в тому числі професійного), трудової діяльності;

- створення сприятливих умов для всебічного розвитку, виховання, навчання дітей-інвалідів, що сприятиме формуванню їх профпридатності й оптимальної соціальної адаптації та інтеграції в соціум;

- організація професійного навчання (перенавчання) людей з інвалідністю через систему багаторівневої професійної освіти, що сприяє освоєнню затребуваних на ринку праці професій, підвищенню кваліфікації, збереженню стійкої конкурентоспроможності протягом усього професійного життя;

- формування та/або відновлення профпридатності інвалідів через вдосконалення у них професійно значущих функцій і професійно важливих якостей, професійних і соціальних навичок, необхідних для успішного оволодіння професією, адаптації в ній і ефективної трудової діяльності;

- розвиток професійних інтересів і схильностей у дітей-інвалідів відповідно до їх можливостей, створення стійких соціальних і професійних установок, мотивації на працю і професійний розвиток;

- вдосконалення та розвиток бази для професійного навчання (перенавчання), розширення переліку доступних професій для професійного навчання;

- якісне проведення оцінки профпридатності відповідно до науково обґрунтованих критеріїв вимірювання, що дозволяють визначити спектр доступних і бажаних професій для навчання людей з інвалідністю з урахуванням всього комплексу показників (стану здоров'я, рівня розвитку професійно значимих функцій, психологічних особливостей тощо);

- надання людям з інвалідністю всього комплексу профорієнтаційних послуг;

- організація реабілітаційного супроводу процесу професійного навчання, професійної адаптації та професійного становлення індивіда;

- створення безбар'єрного середовища для безперешкодного доступу людей з інвалідністю до об'єктів соціальної інфраструктури, освітніх установ, об'єктів культури;

- забезпечення інформаційного супроводу всіх аспектів і напрямків професійної реабілітації [1].

Означене коло проблем, професійної реабілітації, осіб з інвалідністю вимагає свого вирішення в межах різних соціальних інституцій, які для досягнення вагомих результатів повинні працювати в тісній взаємодії, оскільки у реалізації завдань професійної реабілітації беруть участь більше двадцяти різних фахівців, що використовують різні реабілітаційні технології, спрямовані на відновлення здібностей індивіда до побутової, суспільної, професійної діяльності, адекватної

його реабілітаційному потенціалу, з метою відновлення порушених соціальних і професійних зв'язків.

Список використаних джерел

1. Васильева Л.П. Профессиональная реабилитация: профориентация и отбор на профессиональное обучение лиц с ограниченными возможностями / Л. П. Васильева, К. Э. Зборовский. — Минск : ГИУСТ БГУ, 2012. — 124 с.
2. Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні: Закон України від 06.10.2005 № 2961-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2006. — № 2—3. — Ст. 36.
3. Ткалич О. Працевлаштування людей із інвалідністю в Україні: формальність і реальність. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://commons.com.ua/ru/pratsevashtu-vannya-lyudej-iz-invalidnistyu-vukrayini-formalnist-i-realiyi>.

Ключові слова: соціальне забезпечення, особи з інвалідністю, працівник, зайнятість.

Науковий керівник: к. ю. н., професор Чанишева Г. І.

ЗМІСТ

Привітання президента Національного університету «Одеська юридична академія» С. В. Ківалова.....	3
---	---

СЕКЦІЯ 1.

РОЗВИТОК ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

<i>Антименюк В. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ НЕТИПОВИХ ФОРМ ПРАВЛІННЯ	6
<i>Балан А. М.</i> НАДНАЦІОНАЛЬНІ СТРУКТУРИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ.....	8
<i>Батан Ю. Д.</i> ЗАКОН ПРО ПРОФІЛАКТИКУ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	11
<i>Бугасько К. В.</i> СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ.....	15
<i>Ващак В. А.</i> ІНФОРМАЦІЙНИЙ ШУМ У ПРАВОВІЙ СФЕРІ: ПЕРЕШКОДИ ТА НАДЛИШОК ІНФОМАЦІЇ.....	17
<i>Дем'яненко А. Ю.</i> ЗНАЧЕННЯ ПРОТОДЕРЖАВИ НА ШЛЯХУ ДО СТАНОВЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРАВА.....	20
<i>Єщенко П. О.</i> ЗАБОРОННІ НОРМИ ЯК ПРАВОВІ ЗАСОБИ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ	23
<i>Заболотна Д. В.</i> АНТРОПОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	24
<i>Каменчук І. А.</i> ПРОБЛЕМИ ІДЕАЛІЗАЦІЇ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАВА	27
<i>Кудашов П. П.</i> ПРОБЛЕМАТИКА ІДЕНТИФІКАЦІЇ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ ЗА ЇЇ ОСНОВНИМИ ОЗНАКАМИ.....	30
<i>Pavlenko V.</i> CONCEPT AND TYPES OF THE DISCRETION OF THE LAW	33
<i>Соломанина Т. Е.</i> ПОЧЕМУ ФОРМА ПРАВЛЕННЯ МОНАРХІЯ АКТУАЛЬНА И В СОВРЕМЕННОМ МИРЕ?	36

<i>Трушкіна А. Д.</i>	
ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ ...	38
<i>Ходорковська О. А.</i>	
ЯКОЮ ПОВИННА БУТИ СУЧАСНА ДЕРЖАВА?	42
<i>Чернохатній Д. А.</i>	
ФУНКЦІЇ ЛОБІЮВАННЯ У ДЕМОКРАТИЧНІЙ ДЕРЖАВІ.....	44
<i>Чирка Т. В.</i>	
БОРГОВА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ	46
<i>Чупрова Е. А.</i>	
ПОНЯТИЕ МИНИМАЛЬНОГО И МАКСИМАЛЬНОГО ГОСУДАРСТВА	50
<i>Пишча Ю. М.</i>	
ПРО МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МЕТАФОРИ У ПРАВОВІЙ СФЕРІ.....	52
<i>Налытська А.</i>	
INTEGRAL LEGAL SYSTEM: CONCEPT AND FEATURES.....	55

СЕКЦІЯ 2. ІСТОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

<i>Барановський П. П.</i>	
КРИЗИС НА КОРЕЙСКОМУ ПОЛУОСТРОВЕ: ВЗАИМООТНОШЕНИЯ КНДР И США	58
<i>Білобородова В. В.</i>	
ЕТИКЕТНІ ВИМОГИ ДО ПРЕДСТАВНИКІВ ЮРИДИЧНОЇ ПРОФЕСІЇ	60
<i>Блохин Д. В.</i>	
ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ ОСОБЕННОСТЕЙ СУДЕБНОЙ СИСТЕМЫ И СУДОПРОИЗВОДСТВА КОРОЛЕВСТВА ДАНИЯ	62
<i>Віслогузова М. Д.</i>	
ВНЕСОК БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО У ВСТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....	65
<i>Гевелюк Д. А.</i>	
ОНТОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ПОЛІТИЧНОГО	69
<i>Голюк Н. Г.</i>	
ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРІВ КИЇВСЬКОЇ РУСІ ІЗ ВІЗАНТІЄЮ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ	71

<i>Дикусар Д. В., Зарічнюк Я. О.</i> ДЕЯКІ ПИТАННЯ ІНСТИТУТУ СУДОВОЇ ПРОМОВИ АДВОКАТА В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ: ВНЕСОК П. С. ПОРОХОВЩИКОВА.....	74
<i>Лисютіна Е. Г.</i> ЭВОЛЮЦИЯ ПРИМЕНЕНИЯ СМЕРТНОЙ КАЗНИ КАК МЕРЫ ГОСУДАРСТВЕННОГО НАКАЗАНИЯ В НОВЕЙШЕЕ ВРЕМЯ.....	77
<i>Лютова А. І., Невольчук Т. С.</i> РОЗВИТОК ІНСТИТУТІВ БАРИСТЕРІВ ТА СОЛІСІТОРІВ У КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ АНГЛІЇ	79
<i>Максимчук Д. Д.</i> КРИТИКА ДОГМАТИЧЕСКОГО ОБРАЗА МЫШЛЕНИЯ В ФИЛОСОФИИ Ж. ДЕЛЕЗА.....	82
<i>Шаран А. О.</i> СИСТЕМА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ РЕЛІГІЇ ТА ВІРИ ЗА НОРМАМИ СТАТУТІВ ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА	84
<i>Налытська А.</i> CHARACTERISTIC OF CONSTITUTIONAL PROJECTS OF UPR DURING THE PERIOD OF DIRECTORY.....	87

СЕКЦІЯ 3. ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

<i>Димов К. Б.</i> ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА БІЖЕНЦІВ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ.....	90
<i>Дирда А. М.</i> ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ	92
<i>Кириченко А. О., Стрембій А.-М. А.</i> МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ АНТАРКТИКИ.....	95
<i>Оніщук Д. Г.</i> КНР ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ ПАРТНЕР УКРАЇНИ	97
<i>Ращук К. В.</i> МОРСЬКЕ ПІРАТСТВО ЯК ГЛОБАЛЬНА ПРОБЛЕМА СЬОГОДЕННЯ.....	99

<i>Смаль О. О.</i> ТЕРРОРИЗМ КАК УГРОЗА МЕЖДУНАРОДНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ	102
<i>Турчак С. О.</i> ПРОБЛЕМА НЕРОЗПОВСЮДЖЕННЯ ЯДЕРНОЇ ЗБРОЇ	104
<i>Цикалюк А. Р.</i> ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ ДИПЛОМАТИЧНОГО ЗАХИСТУ	106

СЕКЦІЯ 4. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРАВА ЄС ТА ПОРІВНЯЛЬНОГО ПРАВОВИЗНАВСТВА

<i>Басєва В. В.</i> ПРАВО РАДИ ЄВРОПИ ЯК ПІДСИСТЕМА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ	109
<i>Баранюк Т. О.</i> ПРАВО ЛЮДИНИ НА ЕВТАНАЗІЮ В ПРАВОВИХ СИСТЕМАХ РАДИ ЄВРОПИ	112
<i>Мохд Н. О.</i> ИСЛАМСКОЕ МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО (СИЙАР)	115
<i>Роздуцький І. В.</i> ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄС	119
<i>Сіденко В. В.</i> ВИХІД ВЕЛИКОБРИТАНІЇ З ЄС (BREXIT): ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ.....	121

СЕКЦІЯ 5. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ МОРСЬКОГО, МИТНОГО Й ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА

<i>Голодняк Д. М.</i> РІЧКОВІ ПОРТИ УКРАЇНИ: НА ШЛЯХУ ДО ОНОВЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОВОЇ ФОРМИ ..	125
<i>Гриневич М. Ю.</i> КОНЦЕСІЯ В МОРСЬКИХ ПОРТАХ.....	127
<i>Грицун В. О.</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПЕРШОГО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ НА МОРСЬКИХ СУДНАХ ПІСЛЯ ЗДОБУТТЯ НЕПРОФІЛЬНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ	130

Гуленко В. В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОРТІВ ТРЕТЬОГО ПОКОЛІННЯ В УКРАЇНІ	133
Дериш В. О. ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГЛИБОКОВОДНОГО СУДНОВОГО ХОДУ «ДУНАЙ-ЧОРНЕ МОРЕ»	136
Іваськевич Д. О. АДМІНІСТРАЦІЯ РІЧКОВИХ ПОРТІВ: ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ТА ПОВНОВАЖЕННЯ	138
Калинич М. І. ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА МОРСЬКОМУ СУДНІ	141
Кліпацька І. А. КРИМІНАЛЬНА ЮРИСДИКЦІЯ ДЕРЖАВИ ПОРТУ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ ТА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ	143
Кокоткін А. В. СТИВІДОРНІ КОМПАНІЇ В МОРСЬКИХ ПОРТАХ УКРАЇНИ: ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ	146
Ляшенко В. А. ПРИМЕНЕНИЕ ВОЕННОЙ СИЛЫ ДЛЯ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ПИРАТСТВУ	148
Михайлищук О. С. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ДЕРЖЕКОІНСПЕКЦІЙ З ПЕРЕВІРКИ ІЗОЛЬОВАНИХ БАЛАСТНИХ ВОД	151
Мілева Т. П. ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «РІЧКОВИЙ ПОРТ»	153
Хоружа В. В. НА ШЛЯХУ ДО СТВОРЕННЯ МОРСЬКОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ	156
Чепрас А. І. РОЗВИТОК ПРИБЕРЕЖНИХ ТЕРИТОРІЙ	159

СЕКЦІЯ 6. ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ КОНСТИТУЦІОНАЛІСТИКИ

Біб О. С. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА	163
Веремчук К. Ю., Сорочан Т. В. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ В УКРАЇНІ	166

Голодняк Д. М. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ОДИН ІЗ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ	168
Гриневич М. Ю. ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ПРАКТИЧНОГО ВТІЛЕННЯ	171
Грицун В. О. ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	173
Гуленко В. В. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ СКАРГИ В УКРАЇНІ	175
Дериш В. О. СУЧАСНА КОНСТИТУЦІОНАЛІСТИКА В УМОВАХ ПРОВЕДЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ	178
Дирда А. М. ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ПРИНЦИП ДЕМОКРАТИЧНОЇ, ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	180
Дяченко І. С., Лук'яніхіна Х. О. ОБМЕЖЕННЯ ПРАВА НА ЖИТТЯ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	183
Іваськевич Д. О. ЧЕТВЕРТЕ ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ – СОМАТИЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ	186
Льчук Д. О. МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ – УКРАЇНИ	189
Калинич М. І. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВОСУДДЯ ЯК ЗАСІБ ПРАКТИЧНОГО ВТІЛЕННЯ СУДОВОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ	191
Кириченко А. О., Стрембій А.-М. А. ТЕНДЕНЦІЇ ВИБОРЧОГО ПРАВА	194
Кліпацька І. А. НЕПОРУШНІСТЬ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ЖИТТЯ	196
Кожокар М. Е. ПРОБЛЕМА ПОДВІЙНОГО ГРОМАДЯНСТВА В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	198
Корчева В. В., Кісіль Х. В. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРИНЦИПІВ КОНСТИТУЦІЇ США ТА УКРАЇНИ	201

Костров В. О. ДЕВОЛЮЦІЯ, ДЕЛЕГУВАННЯ, ДЕКОНЦЕНТРАЦІЯ ТА ДИВЕСТУВАННЯ ЯК СПЕЦИФІЧНІ ФОРМИ ПРОЯВУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ	204
Крушніцька О. В. ДІЯЛЬНІСТЬ АДВОКАТА В КОНСТИТУЦІЙНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	207
Кучма М. В., Довбня А. Л. КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА ТАЄМНИЦЮ ЛИСТУВАННЯ, ТЕЛЕФОННИХ РОЗМОВ В УМОВАХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ	211
Левицький О. О. ПОНЯТТЯ І ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ТА СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА	213
Люльчак С. В., Глушенко О. М. ПРЕЗУМПЦІЯ НЕЗГОДИ ЯК ПРОБЛЕМА ЗАКОНОДАВЧОГО СУПРОВОДУ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ В АСПЕКТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІОЛОГІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ.....	216
Мамурлан М. А., Сова А. И. ОБЩЕТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ КОНСТИТУЦИОННЫХ ОБЯЗАННОСТЕЙ ЧЕЛОВЕКА И ГРАЖДАНИНА В УКРАИНЕ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ	218
Мельничук М. С. ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ СЕКСУАЛЬНИХ МЕНШИН В УКРАЇНІ.....	221
Мілева Т. П. ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК СУЧАСНИЙ СПОСІБ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ.....	223
Оніщук Д. Г. ДО ПИТАННЯ ПРО СТАБІЛЬНІСТЬ ВИБОРЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА	227
Омельченко А. В. КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ.....	229
Поліщук Є. С. ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ В УКРАЇНІ.....	232
Рашик К. В., Бобік В. В. СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ	234

<i>Русинчук І. І.</i> КОНСТИТУЦІЙНА ПРАВОСВІДОМІСТЬ У СИСТЕМІ СУЧАСНОГО КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ	237
<i>Сиротко М. В.</i> ДОВЕРШЕНІСТЬ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	239
<i>Танірвердієв А. Д.</i> РЕФОРМА ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ КОНСТИТУЦІОНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЯК ГАРАНТІЯ ОПЕРАТИВНОГО РОЗГЛЯДУ КОНСТИТУЦІЙНИХ СКАРГ	242
<i>Таркин В. П.</i> ЗАРУБЕЖНИЙ ОПЫТ ВНЕДРЕНИЯ КОНСТИТУЦИОННОЙ ЖАЛОБЫ	244
<i>Турчак С. О., Смаль О. О.</i> СУЧАСНИЙ ЕТАП ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ	248
<i>Фарік Ю. Ю., Хижняк Д. С.</i> КОНСТИТУЦІЙНІ (ОСНОВНІ) ПРАВА ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА	250
<i>Хоружа В. В.</i> СОМАТИЧНІ ПРАВА ЛЮДИНИ ТА ЇХ ЗАКРІПЛЕННЯ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	253
<i>Цикалюк А. Р., Островська А. Ю.</i> КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ГРОМАДЯНИНА НА ПРАЦЮ	256
<i>Чепрас А. І.</i> ПРОБЛЕМА ПОЛІГРОМАДЯНСТВА	258
<i>Шарапа Д. С., Яцків І. І.</i> ПРАВА ЛЮДИНИ ЗА ОЗНАКОЮ СЕКСУАЛЬНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ ТА ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	262
<i>Яковець І. В.</i> ПОЗИТИВНА ДИСКРИМІНАЦІЯ ТА ПОЗИТИВНІ ДІЇ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ	265
<i>Ярмоленко О. В.</i> СУБ'ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ	268
<i>Яровенко Б. С.</i> КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ	272

СЕКЦІЯ 7. ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ, ФІНАНСОВОГО ПРАВА

<i>Брошенська Д. С.</i> ШТРАФ ЯК ЗАСІБ БОРОТЬБИ З ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ЗЛОВЖИВАННЯМИ ЗА НОВОЮ РЕДАКЦІЄЮ КАС.....	276
<i>Зозуля Я. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ РОЛІ СУДДІ В ПРОЦЕДУРІ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ ЩОДО АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВ	278
<i>Новак А. О.</i> ГРОМАДСЬКА РАДА ДОБРОЧЕСНОСТІ ЯК МЕХАНІЗМ ДЕМОКРАТІЇ УЧАСТІ	281
<i>Павліченко Ю. О.</i> ПЕРСПЕКТИВИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ.....	284
<i>Піддубняк А. В.</i> ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТРАНСПОРТНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ НА ПІДСТАВІ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ	287
<i>Пунченко А. Я.</i> ЕЛЕКТРОННІ ЗАСОБИ ДОКАЗУВАННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ	289
<i>Чернов О. В.</i> ПРЕЦЕДЕНТНЕ ЗНАЧЕННЯ РІШЕНЬ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ ДЛЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ	291

СЕКЦІЯ 8. ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВИХ, ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ТА АДВОКАТУРИ

<i>Kosianenko S. O.</i> FREE LEGAL AID IN THE UNITED KINGDOM	294
<i>Андрющенко А. О.</i> УТВОРЕННЯ ВИЩОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО СУДУ В УКРАЇНІ	297
<i>Біденко О. В.</i> ПРОБЛЕМИ ВПЛИВУ СУДДІВСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА ДІЯЛЬНІСТЬ МІСЦЕВИХ СУДІВ	299

Вознюк М. Я. ЗЛОВЖИВАННЯ АДВОКАТА СВОЇМИ ПРАВАМИ.....	302
Голубович В. О. КАСАЦІЙНІ СУДИ ЯК СКЛADOVA ЧАСТИНА ВЕРХОВНОГО СУДУ	304
Джабурія О. О. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЩОДО ПІДВИШЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ УКРАЇНИ	306
Кльоб К. І. ВИБОРНІСТЬ СУДДІВ ЯК СПОСІБ ВДОСКОНАЛЕННЯ ФОРМУВАННЯ КОРПУСУ ПРОФЕСІЙНИХ СУДДІВ УКРАЇНИ	308
Ковальчук І. В. ВИДИ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	310
Котова А. І. ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ СУДОУСТРОЮ УКРАЇНИ	312
Криворученко М. В. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПРОКУРОРА В ДОСУДОВИХ СТАДІЯХ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	314
Мартинов І. О. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДОБОРУ ДО ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ.....	316
Матковська І. О. АДВОКАТ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ПРОФЕСІЇ	319
Мельник В. Ю. МІСЦЕ ВЕЛИКОЇ ПАЛАТИ В СКЛАДІ ВЕРХОВНОГО СУДУ	321
Наливайченко В. О. ФУНКЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ	323
Піть І. Ю. ЕЛЕМЕНТИ СУДОВОГО ПРЕЦЕДЕНТУ В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ ТА ЇХ ПРОБЛЕМИ	325
Помаз Ю. А. ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ «ЕЛЕКТРОННИЙ СУД»	328
Потокі А. Ю. АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ	330
Скиба Н. А. АДВОКАТУРА ЯК ВАЖЛИВИЙ ПРАВОВИЙ ІНСТИТУТ РОЗВИНЕНИХ ДЕРЖАВ: ЇЇ СТАНОВЛЕННЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ	332

<i>Трушина Г. А.</i> РОЛЬ ПРИСЯЖНИХ У СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ	334
<i>Трушкіна А. Д.</i> АДВОКАТУРА В МЕХАНІЗМІ ЗАПОБІГАННЯ ПОРУШЕННЯМ ПРАВ ЛЮДИНИ: ЕВОЛЮЦІЙНИЙ ПІДХІД	336
<i>Ярovenко Б. С.</i> НАЦІОНАЛЬНЕ АНТИКОРУПЦІЙНЕ БЮРО УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ	339

СЕКЦІЯ 9. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

<i>Бендера О. В.</i> ЗНАЧЕННЯ МЕДІАЦІЇ У ДІЯЛЬНОСТІ НОТАРІУСА.....	342
<i>Болдирєва К. Ю.</i> ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ.....	344
<i>Борисова А. О.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ.....	347
<i>Кузьмінська О. Ю.</i> ЕЛЕКТРОННИЙ НОТАРІАТ.....	350
<i>Ліщинська А. С.</i> ОКРЕМІ СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ КЛІЄНТІВ БАНКУ	352
<i>Мащенко Н. Р.</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗАВДАНУ МОРАЛЬНУ ШКОДУ.....	354
<i>Мутаф В. А.</i> ПОПУЛЯРІЗАЦІЯ ФРАНЧАЙЗИНГУ (КОМЕРЦІЙНОЇ КОНЦЕСІЇ) В УКРАЇНІ.....	357
<i>Опарінова В. А.</i> ФРАНЧАЙЗИНГ: ІСТОРІЯ ТА ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ В УКРАЇНІ	359
<i>Полуєва К. Д.</i> ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР В УКРАЇНІ.....	362
<i>Редько А. Г.</i> ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ.....	364
<i>Рильська Ю. О.</i> ВІДМОВА ВІД СПАДЩИНИ	366
<i>Сіваченко Д. Р.</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	369

<i>Стоянова Т. Ф.</i> ЗАХИСТ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	371
<i>Теплий А. Г.</i> ОБОВ'ЯЗОК ПОВНОЛІТНІХ ДІТЕЙ УТРИМУВАТИ БАТЬКІВ. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИКОНАННЯ.....	373
<i>Розлуцький І. В., Чабан Я. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ.....	375
<i>Чайківська І. О.</i> ПРИНЦИП СВОБОДИ ДОГОВОРУ	378

СЕКЦІЯ 10. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА

<i>Асатрян К. С., Приходько Ю. Е.</i> ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ СПАДКУВАННЯ ПРАВА НА ЗНАК ДЛЯ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ, ЯК ОКРЕМОГО ОБ'ЄКТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	380
---	-----

СЕКЦІЯ 11. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА

<i>Базилєва А. І., Масляник А. І.</i> ПРИНЦИПИ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА	383
<i>Бурич Л. В., Іваніца О. Р.</i> ЕЛЕКТРОННЕ ПРАВОСУДДЯ – ШЛЯХ ДО ВЗАЄМОДІЇ СУДУ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	385
<i>Гуменюк А. С.</i> ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗАМІНИ НЕНАЛЕЖНОГО ВІДПОВІДАЧА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ.....	388
<i>Деде Є. Г.</i> НОТАРІУС ЯК УЧАСНИК ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ	391
<i>Задорожна С. В.</i> ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОКАЗІВ.....	394
<i>Каспрак В. І.</i> ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	396

Килівник К. В. УЧАСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	399
Коваленко А. К. ПРЕЮДИЦІЯ ЯК ПІДСТАВА ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ	401
Матвійчук К. В. ВІДВІД СУДДІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	404
Мащенко Н. Р. МАЛОЗНАЧНІ СПРАВИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ.....	406
Мізерна О. І. ОСОБЛИВОСТІ ФІКСУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ТЕХНІЧНИМИ ЗАСОБАМИ	409
Мутаф В. А. ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ІНСТИТУТУ ДОКАЗІВ ТА ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ЗА ЦПК 2004 ТА ЦПК 2017	411
Піддубна А. А., Федорович А. С. ПОЗИЦІЯ СУДУ ЩОДО ПОМИЛКИ ТА ОМАНИ ПРИ УКЛАДЕННІ ПРАВОЧИНІВ	414
Середа Я. Ю. ІНСТИТУТ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ КОДЕКСІ УКРАЇНИ	416
Сіваченко В. О. ЗУСТРІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЗАХИСТУ ПРАВ ВІДПОВІДАЧА	419
Степанова С. П. СКЛАД ВИТРАТ НА ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ТА ДОКАЗИ ЇХ ПІДТВЕРДЖЕННЯ	421
Сумик Ю. С. ЗАХОДИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ	424
Туз Т. В. ЕКСПЕРТ З ПИТАНЬ ПРАВА ЯК УЧАСНИК СУДОВОГО ПРОЦЕСУ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ	426
Ховрак Л. В. НОВЕЛИ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА ЗА ЧИННИМ ЦПК УКРАЇНИ	429

СЕКЦІЯ 12. ГОСПОДАРСЬКЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

<i>Амірова Е. О.</i> ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ	432
<i>Гонтар Є. В., Даниленко А. В.</i> СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ В ДІЯЛЬНОСТІ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ	435
<i>Курінний О. О.</i> МЕДІАЦІЯ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ.....	437
<i>Линник О. А.</i> КОНЦЕСІЙНИЙ ДОГОВІР У СФЕРІ АВТОМОБІЛЬНИХ ДОРІГ	442
<i>Меланич М. М.</i> НОВІ ПРАВИЛА ПРИВАТИЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: ОГЛЯД ЗАКОНОДАВСТВА	444
<i>Роздуцький І. В., Чабан Я. С.</i> ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЛІКВІДАЦІЙНОЇ ПРОЦЕДУРИ У СПРАВАХ ПРО БАНКРУТСТВО	447
<i>Хильченко О. В.</i> АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕВАГИ ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДОЧИНСТА В УКРАЇНІ.....	450

СЕКЦІЯ 13. СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК ТРУДОВОГО ПРАВА ТА ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

<i>Абраамян С. С.</i> ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ПІДСТАВ ПРИПИНЕННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ	452
<i>Алексєєнко А. Р.</i> ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	454
<i>Бурчак А. О.</i> СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ ПРИНЦИПІВ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ.....	457

Вознюк А. В. ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ ЯК ОСНОВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ	459
Годунок К. О. БЕЗРОБІТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ РИЗИК	461
Голієнко В. І. ПОНЯТТЯ ПРАВА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯК ГАЛУЗІ ПРАВА	464
Головань В. Л. СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ В УКРАЇНІ	466
Дирда А. М. ПОНЯТТЯ ТА ПРИНЦИПИ ЗАГАЛЬНООБОВ'ЯЗКОВОГО ДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ	469
Женчук В.-А. В. СУБ'ЄКТИ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ	471
Житар Д. Ю. ПРАВОМІРНІСТЬ РОЗГОЛОШЕННЯ ЛІКАРСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ	473
Жмуйда Н. І. ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ У СФЕРІ ПРАЦІ	475
Зюбак Н. І. ЗАХИСТ ПРАВ ПРАЦІВНИКІВ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ	477
Кандиба А. В. ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ	479
Каспрак В. І. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ В УКРАЇНІ	482
Квітовська Ю. С. ПОНЯТТЯ КОМПЕНСАЦІЙ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ ...	485
Кириченко А. О., Стрембій А.-М. А. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ» І «СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ»	487
Кіліміченко А. О. СОЦІАЛЬНИЙ РИЗИК ЯК ПІДСТАВА НАБУТТЯ ПРАВА НА СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ	490
Кліщова Є. А. ДИСКРИМІНАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ПРАВА НА ЗАЙНЯТІСТЬ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ	492

Коваленко Є. І. НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ ТА ЇХ ВИДИ.....	495
Ковбашин А. І. ПРОБЛЕМИ ЗОВНІШНЬОЇ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	497
Лесич Д. С. ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА НА СТРАЙК В УКРАЇНІ	500
Лобурак Ю. І. ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНІ	502
Лоевська М. І. СУЧАСНИЙ СТАН ОХОРОНИ ПРАЦІ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЄВРОПИ ТА УКРАЇНИ	504
Ломонова К. А. ЩОДО ДИСКРИМІНАЦІЇ У СФЕРІ ПРАЦІ	506
Мамурлан М. А., Сова А. И. ПРОЖИТОЧНЫЙ МИНИМУМ КАК БАЗОВЫЙ СТАНДАРТ В УКРАИНЕ И В ОТДЕЛЬНЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ	509
Мурашкевич Н. В. ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЗАБЕЗПЕЧУВАЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ НЕДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ	512
Носаченко А. В. ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ ОХОРОНИ ПРАЦІ.....	514
Оніщук Д. Г. ЩОДО НАДАННЯ ДОПОМОГИ ПРИ НАРОДЖЕННІ ДИТИНИ ЯК НАПРЯМ ДЕРЖАВНОЇ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ	517
Панчук М. В. ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ПРАЦІ ..	519
Пасічник С. О. РОЗІРВАННЯ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ З ІНІЦІАТИВИ ПРАЦІВНИКА	521
Пасічник Т. Ю. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ПРАЦЮ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	523
Петльована М. О. СУТНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПРАЦЮ	526
Піскун Д. О. ПРАВО НА ДЕРЖАВНУ ДОПОМОГУ НА ДІТЕЙ ОДИНОКИМ МАТЕРЯМ	528

Романюк В. В. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ	531
Сопова Є. П. ПРОБЛЕМА ДИСКРИМІНАЦІЇ ЖІНОК ПРИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ	533
Сорока І. І. ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ТРУДОВОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ.....	535
Шарапанюк Ю. А. ЄВРОПЕЙСЬКА СОЦІАЛЬНА ХАРТІЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	537
Шельгоріна С. І. АКТИ ООН ЯК ДЖЕРЕЛА ТРУДОВОГО ПРАВА.....	540
Шкільнюк А. Д. ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	542
Штокало С. П. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ТРУДОВОГО ПРАВА	544
Янков В. О. ОПТИМІЗАЦІЯ ЗАЙНЯТОСТІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЗАСОБАМИ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ.....	547

НОТАТКИ

Наукове видання

ГРАНІ ПРАВА: XXI СТОЛІТТЯ

**МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської
науково-практичної конференції**

19 травня 2018 року, м. Одеса

У двох томах

Том 1

Верстка — Н.М. Ковальчук

Підписано до друку 14.05.2018. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Newton. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 33,05. Тираж 300. Замовлення № 0518-93.
Ціна договірна. Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня — Видавничий дім «Гельветика»
65009, м. Одеса, вул. Сегедська, 18, офіс 431
Телефон +38 (0552) 39 95 80
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 4392 від 20.08.2012 р.